శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

మారనకవిప్రణీతము

[illegible]లాపవాసులు శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులచే పరిష్కృతము.

ప్రస్తుతి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము

1955

Printed by
V. Venkateswara Sastrulu
of V. Ramaswamy Sastrulu & Sons
at the 'Vavilla' Press
Madras.
3rd Edition.—1955

ప్రస్తావన

ఈమార్కండేయపురాణము వ్రాసినకవి మారన. ఇతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. తిక్కనామాత్యునికుమారుఁడు. ఉభయకవిమిత్రుఁడు, కవిచూడామణి యగుతిక్కన సోమయాజిశిష్యుఁడు. తనమార్కండేయపురాణము నీకవివరుఁడు కాకతీయవంశ భూషణుఁ డగుప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి యొద్ద సేనాని యగుగన్నయ్యకుఁ గృతి యొసంగెను. ఈగన్నయ నియోగి యనియు, రామాయణము మడికి సింగనవలనఁ గృతి నొందిన కందనమంత్రికిఁ దాత యనియు, శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు కవులచరిత్రమున వ్రాసియున్నారు. శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగా రాంధ్రులచరిత్రము రెండవభాగములో గన్నమంత్రి కమ్మసేనాని యని వ్రాసి యున్నారు. మార్కండేయపురాణములోని కృత్యాది యీయుభయుల నిర్ధారణ మునకు వ్యతిరేకముగ నున్నది.

మ. అమలంబుల్ ద్విజరాజవర్ధనము మర్యాదాన్వితంబుల్ గుణో
త్తమరత్నంబు లనంతభోగసహితమ్మాకారంబు గాంభీర్యధు
ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు లై శుభగుణుతంబై యాచతుర్థాన్వయం
బమృతాంభోనిధిమాడ్కి నొప్పుఁ గడుం బొల్పారుఁ జనస్తుత్యమై. (పీఠిక. ప. 29.)

ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి నుదయించె, నమితకాంతిచంద్రుఁ డవనిధరణ
దిగ్గజేంద్రము వితీర్ణిమందారంబు, గన్నసైన్యవిభుఁడు మహితకీర్తి. (పీఠిక. ప. 30.)

పైపద్యములవలనఁ గృతిపతి యగుగన్నయసేనాని శూద్రుఁ డని మాత్రము తెలుచున్నది. కమ్మసేనాని యనియు, నియోగియనియు వాకొనుట కాధారము లున్నటులఁ దోఁపదు.

మఱియు నీగన్నయసేనానిని, వీరేశలింగము పంతులుగారు, వీరభద్రరావు పంతులుగారు సమముగ గన్నమంత్రి యని వ్యవహరించిరి. ఇతనికి మంత్రి యను విశేషణ మున్నటుల గ్రంథాధారములు లేవు. చూడుఁడు.

శ్రీగన్నసైన్యాధిపుఁ	(పీఠిక. ప. 2.)	గన్నసైన్యవిభుఁడు	(పీఠిక. ప. 39.
గన్నరథినీపాలుఁ	(పీఠిక. ప. 3.)	గన్నరథినీపతికిఁ	(పీఠిక. ప. 46.)

కమ్మదొర యనియు నియోగి యనియుఁ గృతికర్తను వ్యవహరించుట రెండ్లు భ్రాంతియో మంత్రి యని పేర్కొనుటయు నటులె భ్రాంతి.

గన్నయసేనానిశాసనములు నిజాముమండలమున మేము శోధించినంతలో నెచ్చటను లభింపలేదు కావున ప్రకృతకథకుఁ జరిత్రాంశములు మార్కండేయ

పురాణమునుండి యార్జితము. గన్నవిభుఁడు సేనానాయకత్వమును రాజచిహ్నములను ప్రతాపరుద్రుని బరాక్రమముచే మెప్పించి యార్జించినటుల నీపద్యము వలనఁ దెల్లమగుచున్నది.

చ. ఎలమిఁ బ్రతాపరుద్రమనుజేంద్రునిచేఁ బడసెన్ బ్రవీణుఁడై
కొలిచియు శౌర్యలీల రిపుకోటి రణావనిఁ గీటడంచియు
నృపలరిపుతుల్యవిక్రముఁడు నాగయగన్నవిభుండు తేజముల్
విలసితరాజచిహ్నములు విశ్రుతలక్ష్మియు నాయకత్వమున్. (పీఠిక. ప. 40.)

దీనింబట్టి ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి రాజ్యపాలనమునకు వచ్చిన పిమ్మట (అనఁగా: మధ్యవయస్సున) గన్నయ సేనానాయకపదవి నొందియుండును. కృతి నటుపిమ్మట స్వీకరించియుండును. ప్రతాపరుద్రుఁడు 1295 (క్రీ. శ.) మొదలు 1321 వఱకుఁ బాలించుటచే గన్నయ కృతి నందినకాలము రమారమి 1310 ప్రాంతములలో నని యూహింపనగు.

గన్నయవంశము పరాక్రమభూషిత మైనది. ఇతనితాత మల్లవిభుఁడు సేనానాయకుఁడు. తండ్రి కాకతీయగణపతి యనుంగుతలవరి యగు మేచయకు నల్లుఁడు. తాను ప్రతాపరుద్రునిసేనాని. తమ్ముఁడు ఎల్లయ్య రాజనీతిజ్ఞుఁడు. కడసారితమ్ముఁడు మేచయ ప్రతాపరుద్రునిసేనాని మహాధికారి అప్పుఁడు. ఇట్టి పవిత్రవంశసంజాతుఁడగుగన్నయ కృతి స్వీకరింప వాంఛించుటయు మారనయంతకవి కృతి యొసంగుటయుఁ ద్రిలింగభాషాసుకృతము.

కృత్యాదియందలి "ప్రతాపరుద్రదేవ సామ్రాజ్యభరణ స్థిరవినీతికరణ కుశలుఁడు" అనువాక్యముచే గన్నసేనాని ప్రతాపరుద్రునిచెంత రాజకీయకార్యధురంధరుఁడనియు, "కాకతిక్ష్మాతలాధీశకటకపాలుఁడు" అనువాక్యముచే గన్నసేనాపతి ఏకశిలానగరపరిపాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గన్నయ్య సేనాని జీవితమును బరాక్రమాదికమును దెలుపుశాసనములు లేవనఁజాలము. నిజామురాష్ట్రమునందలి యాంధ్రభాగమునఁ గాకతీయుల సేనానాయకులు నెలకొల్పినశాసనములు వేలకొలఁది గలవు. వాఙ్మయసేవాధురంధరుఁ డగుగన్నసేనాని శాసనము లింతవఱకు లభింపకుంట సంతాపకరము.

మార్కండేయపురాణము కృత్యాది, ఆశ్వాసాంతపద్యములు చూడ గన్నయ సేనాని రూపవంతుఁ డనియుఁ బరాక్రమశాలి యనియుఁ బ్రభుభక్తిపరాయణుఁ డనియుఁ దేలుచున్నది. అంతియ కాక—

ఉ. వారవిలాసినీవదనవారిజమిత్ర! సమగ్రవిద్విష
ద్భూరుహవీతిహోత్ర! గుణభూషణభూషితగాత్ర! నిర్మలా
చారపవిత్ర! సూరిజనచైత్ర! వివర్ధితగోత్ర! భూమిపం
కేరుహకేళిలోలసితకీర్తిరమేశ్వర! భూజితేశ్వరా! (ఆ. 7. 285.)

పైపద్యమువలన గన్నయసేనాని వారవధూలంపటుఁ డని తెలియుచున్నది. ఇందు లకు లక్ష్యము మఱికొన్ని విశేషణములు మారన వాసియున్నాఁడు. చూడుఁడు.

భామినీచిత్తధామా; భామినీపంచబాణా; మారాస్త్రదళితచేతో, నారీజనసుప్రసన్న; ప్రౌఢస్త్రీమకరాంకా; కామినీభద్ర; బాలారతికేళీపాంచాలా;

గన్నసేనానియందు వారస్త్రీలోలత్వ మున్నటుల పైవిశేషణములతో బల పఱుపవచ్చును. మనసేనానికిఁ బాలకుఁ డగుప్రతాపరుద్రచక్రవర్తియు వారకాంతా లోలుఁ డని వల్లభామాత్యునిక్రీడాభిరామము వాకొనుచున్నది.

శా. ద్వీపాంతంబున నుండి వచ్చితివె భూదేవా! 'ప్రశాంతం మహా
పాపం' సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁ డనో బాణాసనామ్నాయవి
ద్యోపాధ్యాయుఁ బ్రతాపరుద్రధరణీగోపాత్తగోష్ఠీప్రతి
ష్ఠాపారీణ నెఱుంగ వయ్యెడవు మాచల్దేవివారాంగనన్. (క్రీడాభిరామము.)

కాకతీయుల రాజ్యవిజృంభణకాలమందుఁ బలువురు సేనానాయకులు తలవరులు దేవళములు కట్టించి కృతులు స్వీకరించి దానము లొనర్చి స్థిరకాయు లైరి. వారివారి పవిత్రజీవితాదర్శములు నేటికిఁ గనుమాయకున్నవి.

మా ర న క వి

ఇతఁడు తిక్కనసోమయాజిపుత్త్రుఁ డని కొందఱు అనుచున్నారు. ఇది సమంజసము కాదు. గురునామము పితృనామము నొకటిగ నుంటచేఁ గలిగినభ్రాంతియే యిది. గద్య. "శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర."

ఇట్లు గద్యలో మారనకవి జనకుఁ డగుతిక్కనామాత్యుని వేఱుగను, గురుఁ డగుతిక్కనసోమయాజిని వేఱుగను వాసియున్నాఁడు. ఇతఁ డింక నేమేని గ్రంథము లొనరించినటులఁ దెలియరాదు. కవియొక్క పవిత్ర మగుజన్మస్థానము నేని తెలిసికొనఁ నాధారములు లేవు. కవిస్తుతిలో నీతఁడు నన్నయ్యను తిక్కనసోమయాజిని మాత్రమే స్తుతి చేయుటచే నెఱ్ఱాప్రగడభారతభాగము వ్యాప్తికి రానికాలమున నీకవి యున్నటు లూహింపవచ్చును. మారన గొప్పలాక్షణికకవి. కవిత్వముసరళముగ శ్రావ్యముగ దేశీయములతో నిండియుండును. రసపోషణసంవిధానము నీకవి తన లేఖినిని మనోభావప్రకటనమునకే నియోగించుచుండును. మొత్తముమీఁద నీకవి కథాంశములఁ గ్లుప్తము సల్పి సముచితము లగువర్ణనలకుఁ దావొసంగి కావ్యనిర్మాణ మొనరించుటలో మిగుల నేరుపు గలవాఁడు. వర్ణనాంశములకంటె కథాంశములకే యీకవి విలువ గలతనకావ్యమునఁ దావొసంగును. ఈయంశమునను నీతఁడు తిక్కనసోమయాజిశిష్యుఁ డని చెప్పఁదగినవాఁడే.

వివిధన్యాయాధ్యాత్మికకథాబంధుర మగునీపురాణమున నెటులో వీలు గలిగించికొని తనసహజకవితాధారతో నాయికల దివ్యస్వరూపములు సాత్త్వికశృంగార

రసముతో నీకవి మనోహరముగఁ జిత్రించియున్నాఁడు. ప్రతిబింబము లిటు లుండ మాతృక లేదు లుండునో యను భ్రాంతి యీయనకవిత్వ మెల్లరకుఁ గలిగించుచుండును. చూడుఁడు.

శృంగారము:—

ఉ. ఆనగుమోముచెన్ను శశియందును బంకరుహంబునందు లే
దానయనప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెఱుంగులందు లే
దానుమేనికాంతి లతికావలియందుఁ బసిండియందు లే
దానళినాయతాక్షిలలితాకృతి నామదిఁ బాయ నేర్చునే? (ఆ. 2. 161.)

సీ. మెఱయుఁ గ్రొమ్మెఱుఁగులమించును మేలఁతగా మీనకేతనుఁడు నిర్మించినట్లు
చారుశృంగారరసము తేటనిగ్గా నించువిల్తుఁడు చిత్రించినట్లు
నవకల్పలతికల నవకంబు నాతిగా శ్రీనందనుఁడు సంతరించినట్లు
నిండుచందురునిపసారునుఁగాంతిఁ జెలువుగా మరుఁడు సృజించినట్లు
తే. విస్మయంబైనలావణ్యవిలసనమునఁ, బొలుచునమ్మదాలసఁ జూచి భూపసుతుఁడు
విగతలజ్జుఁడై నయఁ బాసి వెలఁది యొద్దఁ, బోయి తనుచు నావటఁ జేరఁబోవుటయును.
(ఆ. 3. 93.)

ఇట్లే శృంగారరసము నీకవి సర్వాంగవర్ణనము లొనరింపక భారతకవుల మార్గము ననుసరించెను. ధారాళముగ నీకవికవితాధార తిక్కనసోమయాజి భారతకవిత్వమునకుఁ బోలిక కలదిగఁ గన్పట్టును. వర్ణనాంశములయందు ముఖ్యముగ సోమయాజిభారతభాగముల మనసున నుంచికొని వ్రాసినటుల నుభయగ్రంథములు సమగ్రముగ శోధించినఁ దోఁపక పోదు. నిదర్శనము చూడుఁడు.

సీ. చంచులఁ జిగురాకుఁ ద్రెంచి యాడుచు నలి నెలుఁగిచ్చు గండుకోయిలలసొంపు
నలరఁ జేసియఁ గ్రోలి యొలయుసోలఁబున ముదియు తేఁటులనును మ్రోఁతయింపుఁ
దమి పల్లవము మాని తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ బల్కు రాచిల్కలపదువురంగు
కొలఁకులఁ గేలఁకులఁ గూడి క్రీడించుచుండెడునంచకదంబునడబెడంగు
తే. బరగఁ జేలుచుఁ బాదీఁగఁ దగులువడుచు, వచ్చు చిఱుగాలిసోఁకున కిచ్చ మెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచును వినతయుఁను గద్రువయును మున్నిటిచేరువవనమునందు.
(తిక్కనసోమయాజి. భారతము.)

సీ. విరులగుత్తులమీఁద గురువులు వాఱుచు ముద్దిచ్చు తేఁటుల మొరపములకుఁ
జిగురుజొంపములలోఁ జిట్టుముట్టాడుచుఁ గెరలుకోయిలలసుస్వరములకును
నెలమావిలతలపైఁ గలఁగొనఁ దారుచుఁ జెలఁగుచిల్కలకల్కిపలుకులకును
నలరులనెత్తావి నెలమిగాఁ జిలుకుచు సుడియుమందానిలుసొంపునకును
తే. గళవళించుచు గొందమ్మికొలఁకులందుఁ, గేలి యొనరించు జక్కవమేలిలీలఁ
గోర్కు లంకెఁ దనను నెడఁ గొనలం విగుడ, మదనమార్గణవిదళితహృదయ యగుచు. (ఆ. 5. 7.)

ఇట్లే పరిశోధించినఁ దిక్కనసోమయాజి పద్యములపోలిక గలపద్యములు మార్కండేయపురాణమునఁ గలవు. దీనిచే గురునికవిత్వముపై శిష్యున కెంత యాదర మున్నది గ్రహింపవచ్చును. నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు శ్రీనాథకవి వఱకుఁ గలమహాకవుల గ్రంథములలో సామాన్యముగ గురుస్తుతి కానరాదు. ఇది యాకాలమున ననుచారముగ లే దని తోఁచుచున్నది. గురుస్తుతి యల్లసానిపెద్దన నాఁటనుండి యథేచ్ఛగ గ్రంథములలోఁ జలిపె రని యూహింపవచ్చును. ఈమార్గ మున కల్లసానిపెద్దనకుఁ ద్రోవఁ జూపినవాఁడు మనమారనకవియే. ఒకగురుస్తుతికే కాదు. స్వారోచిషమనుసంభవకథాదాతయు నూతనభావప్రదాతయు నీతఁడే. అల్ల సానికవి మార్కండేయపురాణమునందుఁ బ్రమాణభావము గలవాఁ డని యాతని పద్యరచనవలన స్పష్టపడుచున్నది.

ఉ. ఈసుకుమారుఁ డెవ్వఁడొకొ యిందుల కెందులనుండి వచ్చెనో
భాసురరూపకాంతిలలితభావజచంద్రుఁ డితండు రాగలీ
లాసరసత్వ మొప్పఁ గడు లాలసుఁడై ననుఁ జూచె నేని నేఁ
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు కామునిఁ దక్క నేలుదున్. (మార్కండేయ.)

ఉ. ఎక్కడివాఁడొ యక్షతనయేందుజయంతవసంతకంతులన్
జక్కఁదనంబునన్ గెలువఁజాలెడువాఁడు మహీసురాన్వయం
బెక్కడ యీతనూవిభవ మెక్కడ యేలనిబంటుగా మరున్
దక్కఁగొనంగ రాదె యకటా నను వీఁడు పరిగ్రహించినన్. (మనుచరిత్రము.)

గీ. అనఘ ! మందారవిద్యాధరాత్మజన్మ, నే విభావసి యనుదాన నెలమి నీవు
తెల్లభూతభావలు మది నెఱుఁగునట్టి. విద్యయును నన్ను నిచ్చెద వేఁగ గొనుము.
(మార్కండేయపురాణము.)

గీ. అనఘ ! మందారవిద్యాధరాత్మభవను, నను విభావసి యండ్రు, గంధర్వవరులు
తెలిసియుందుదు నిమ్మహీతలమునందుఁ, బరఁగు మృగపక్షిజాతుల భావ లెల్ల. (మనుచరిత్రము.)

పైనుదాహరించినపోలికలచేఁ బెద్దనకవియు మారనయందుఁ బ్రమాణభావము కలవాఁ డని యూహింపవచ్చును. ప్రౌఢకవిమల్లన తనరుక్మాంగదచరిత్రమున వర్ణిం చిన యమలోకవర్ణనముఁగూడ మార్కండేయపురాణములోని ద్వితీయాశ్వాసము నుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని కథాధారములచే స్థాపింపవచ్చును. వ్యాసము విస్తర మగు నని సూచించితిమి. శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, మట్ల అనంతభూపా లుని బహుళాశ్వచరిత్రము, పెద్దన మనుచరిత్రము, నీమార్కండేయపురాణమునుండి గ్రహింపఁబడినకథాభాగములు గల వని తెలియుచున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్ర కథకు నీపురాణమందలికథకు వ్యత్యాస మెక్కుడు కలదు. మార్కండేయపురాణము లోని హరిశ్చంద్రకథ ననుసరించి సంస్కృతమునఁ జండకౌశిక మనునాటకము వ్రాయఁ బడినది. సమష్టిమీఁద నీనాటకము మార్కండేయపురాణకథ కెక్కుడుమార్పుఁ గల

దన వీలుండదు. శంకరకథకంటె నీపూర్వకథయే సందర్భశుద్ధిగ నున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్రచరిత్రములోని విశ్వామిత్రపాత్రముకంటె మార్కండేయపురాణ హరిశ్చంద్రకథలోని విశ్వామిత్రపాత్రము చక్కఁగఁ బోషింపఁబడి యున్నది. ఇది రసికు లెఱుంగనిది కాదు.

మార్కండేయపురాణము

బ్రాహ్మ, పాద్మ, వైష్ణవ, శైవ, భాగవత,నారదీయ, మార్కండేయ, ఆగ్నేయ, భవిష్య, బ్రహ్మకైవర్త, లైంగ, వారాహ, స్కాంద, వామన, కౌర్మ, మాత్స్య, గారుడ, బ్రహ్మాండము లనుపదునెనిమిదిపురాణములలో మార్కండేయపురాణ మేడవది. నిరుపమ మగునిష్ఠతో మార్కండేయుఁడు తప మాచరించుచుండఁగ వ్యాస మహర్షిశిష్యుఁడును విద్యానిపుణుఁడు నగుజైమిని యాతని దర్శించి "సర్వలోక రక్షాధురంధరుఁడు శ్రీవిష్ణువు మనుష్యత్వ మేల నొందెను? పాండవపంచకమునకు ద్రౌపది యొక్కతె యెట్లు కుటుంబిని యయ్యె? బలరాముఁనకుఁ దీర్థయాత్రల కరుగుటకు బ్రహ్మహత్య యెట్లు ప్రాప్తించె? పాండవేయు లగుద్రౌపదీతనయులు గృహస్థాశ్రమ మవలంబింపకయున్న దేల గతించిరి? ఈసందియములు భారతము పఠించుటచే నాకుఁ గలిగినవి. వీనిం దీర్పు" మన మార్కండేయుఁడు "మా కిది యనుష్ఠానకాలము గాన వింధ్యపర్వతమున ధర్మపక్షులు గలరు. వారివలన నీసందియము తీఱు" నన జైమిని యట్లె వింధ్యానగరవాసు లగు పక్షులఁ బ్రశ్నింప నాల్గవ ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరముగ హరిశ్చంద్రచరిత్రము వాక్రుచ్చిరి. జైమిని మఱల ధర్మపక్షులను డాసి జీవులగర్భజన్మకర్మానుభవాదులగుఱించి ప్రశ్నింప బితాపుత్ర సంవాద మనునుపాఖ్యాన మారంభించి క్రమముగఁ బిండోత్పత్తి జననమరణములు, నరకాదిగతులు, కీటపక్షిగర్దభాదిజన్మంబులు, మదాలసాపుత్త్రుం డైనయలర్కునకు దత్తాత్రేయుఁడు బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించుట లోనగుపదేశములు వానిన జైమిని యాశ్చర్య మంది క్రమ్మఱ సృష్ట్యాదులఁగూర్చి ప్రశ్నింప మార్కండేయుండు క్రోష్టికి నుపదేశించినతెఱంగున సృష్టిప్రళయములను స్వాయంభువ, స్వారోచిష, ఉత్తమ, తామస, రైవత, చాక్షుష, వైవస్వతు లనుభూతవర్తమానమనువుల యంతరము నుపదేశించెను జెప్పిరి. సురథుఁ డనురాజు రాజ్యభ్రష్టుఁ డై మృగయామిషంబున మేధో మహాముని యాశ్రమసమీపముఁ జేరి సమానచింతుఁ డగుసమాధి యను వైశ్యుని గలసికొని పరస్పరసుఖప్రశ్నల ముగించికొని తమ యవస్థలఁ చన్మునికి విన్నవించి దేవ్యుపాసనముచే నుత్తమగతిఁ బడసి రనుకథయు, దక్షసావర్ణి, బ్రహ్మసావర్ణి, రుద్రసావర్ణి, రౌచ్య, భౌత్య లను రాఁగలమనువుల జన్మాదివృత్తాంతము, సూర్యప్రభావమున కుదాహరణముగ రాజ్యవర్ధనచరిత్రము,వైవస్వతమనుసంతతిజాతు లగువృషధ్ర, నాభాగ, వత్సంధ్ర, ఖనిత్ర, క్షుప, కరంధమ, మావేక్షిత మరుత్తచరిత్రములను ధర్మపక్షులు జైమినికిఁ దెలిపిరి. మారన మూలమునుండి యింతవఱకె యాంధ్రీకరణ

మొనరించెను. మరుత్తునిపుత్రుఁ డగునరిష్యంతునియొక్కయుఁ బౌత్రుఁ డగుదముని యొక్కయుఁ గథల మారనకవి తెలిఁగింపలేదు.

మొత్తమున మారనకవి యాంధ్రీకరణము భారతాంధ్రీకరణముకంటె మూలమునకుఁ జేరువగ నుండును. ఆవిషయ ముభయగ్రంథములఁ బఠించిన ద్యోతకము కాఁగలదు. మారనకవి భావోద్రేకము గలచోటుల నతివ్యాప్తిగఁ గథల కందని వర్ణన వ్రాయువాఁడు కాఁడు. కాన నీతనికథాప్రణాళిక శ్లాఘనీయముగ నున్నది. ప్రౌఢకవిమల్లన రుక్మాంగదచరిత్రములో మారనకవి నరకవర్ణనమునే యనుసరించుటయు, నల్లసానిపెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్రమున మార్కండేయపురాణము ననుసరించుటయు నీకవివర్యుఁడు కవిజనసంభావ్యకవితావిభాసురుఁ డని తెలుపును. మారన కవితాచాకచక్యము, కథాకల్పనము, భావనాప్రదీపనముఁ గాంచఁ దలంచిన, ద్వితీయాశ్వాసమునందలి కౌశికునిభార్యపాతివ్రత్యమహిమముఁ బఠించినఁ జాలును. వర్ణనాసందర్భమునఁ బాత్రపోషణమున మారన యసాధారణుఁడు. మారన కథాభాగములోని దుఃఖరసపద్యములు భారతస్త్రీపర్వములోని తిక్కనసోమయాజి పద్యములకు గురుశిష్యన్యాయముఁ జూపును. పరిశీలింపుఁడు.

చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినతనూద్భవునిం గని శోకవేదనా
పరవశయై ఁ బకీర్ణకచభారయు నుద్గతబాష్పపూరయుఁ
గరతలతాడితాస్యయును గద్గదికావికలార్తనాదయుఁ
జరణపర్యయాఘాతసత్వరయానయు నై పొరింబొరిన్.

లోహితాస్యునిఁ గాంచినప్పటి హరిశ్చంద్రగేహినీస్థితి మారనకవి యెంత శ్రావ్యముగ నెంత నైజముగ నెంత ప్రత్యక్షముగ నెంత తాదృూప్యముగ వాకొనెనో పరిశీలించిన రసజ్ఞులకు మారనకవి కవితాపీఠమున నెట్టియుత్తమస్థాన మలంకరింపఁ దగువాఁడో తెలుపఁ బని యుండదు.

ఉ. బోరనఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
లారక కన్గవం దొరుఁగ వాతెఱ లాలలు గ్రమ్ముదేఱ వా
పోవముల్ సెలంగ విరియం బడి వేనలి ధూళి బ్రుంగ న
ప్పూరిమిఁబట్టి దొర్లుచుఁ గోమలి మేదినిఁ జేతు లాఁదుచున్.

ఈపద్యపటమునఁ జిత్రిత యైన హరిశ్చంద్రగేహిని నంతరంగదృష్టితోఁ బరిశీలించినఁ దత్కాలోచితసహజస్థితులు కనులముందు నటించినటు లుండును. "కంఠ స్తంభితబాష్పవృత్తికలుషః చింతాజడం దర్శనం" అను నభిజ్ఞానశాకుంతలములోని కణ్వవచనమునకు "శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరముల్ వారక కన్గవం దొరుఁగ" ననుమారనకవివచనము మెఱుంగుఁ బెట్టుచున్నది. కావ్యోచితము లగుసుగుణము లీమారనకవిగ్రంథమున నెన్నియో కలవు. కవిజనసమాదరణీయము లగునీసుగుణముల వాకొనుటకంటెఁ బాఠకలోకమునకే యాభారము వదలుట యుక్తము.

సరస్వతిపత్రికలో నీగ్రంథము తొలుత ముద్రింపఁబడినది. దాని నాధారము చేసికొని ముద్రించుటచేఁ బూర్వముద్రితప్రతియందుఁ గొన్ని దోషములు పడినవి. తాళపత్రగ్రంథసహాయమునను పదునాల్గవశతాబ్దము నాఁటి యాంధ్రభాషానియమముల ననుసరించియుఁ గవ్యభిప్రాయానుసారము లగుపాఠములను గ్రహించి, ముద్రణస్ఖాలిత్యములు, నితరదోషములు సవరించి ప్రతిని ద్వితీయముద్రణమునకు శ్రమమీఁద సిద్ధపఱుపఁ గలిగితిమి. పడగ యనుపదము సార్ధబిందుక మని శబ్దరత్నాకరకారు లొక యుదాహరణము మార్కండేయపురాణమునుండి యొసంగి యున్నారు. ఆ యుదాహరణము పద్యభాగ మీగ్రంథమునఁ గానరాదు. శాసనములందును నితరకవుల ప్రయోగమునందును పడగపదము బిందురహితముగాఁ గనుపట్టుచుంటచే నిం దారూపమునే తీసికొంటిమి. ఎఱ్ఱాప్రగడ హరివంశములో బ్రదుకు అనుపదము రెండుతావులఁ బ్రాసలోఁ బ్రయోగించెను. మారన యొకచోటఁ బ్రయోగించెను. పూర్వకవులలోఁ బలువురు బ్రదుకు అనురూపమును దీసికొని యున్నారు. బ్రతుకు ఆధునికరూపము. కాన సర్వత్ర బ్రదుకు అనియే యుంచితిమి. ఇటులే యాధునికపరిశోధకుల మతము ననుసరించి కొన్ని చోటుల స్వల్పసంస్కరణములఁ గావించితిమి. గుణదోషములు పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

నందిగామ
1-7-1927.

ఇట్లు, భాషాసేవకులు
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

విషయసూచిక

విషయము. ... పుటసంఖ్య.

విషయము. పుటసంఖ్య.

విషయము.	పుటసంఖ్య.
రాజ్యవర్ధనభూపతికిఁ బౌరులకును సంవాదము	224
రాజ్యవర్ధనుని యాయుర్వృద్ధికై పౌరులు సూర్యు నారాధించుట ...	224
బ్రాహ్మణబృందము సూర్యుని స్తుతించుట	225
ఆదిత్యునివలనఁ బౌరజను లిష్టార్థములఁ బడయుట	226
రాజ్యవర్ధనునికి మానినికి నాయుర్వృద్ధినిమిత్త మగుసంవాదము	226
భాస్కరు నారాధించి రాజ్యవర్ధనుఁడు తనజనులను దీర్ఘాయుష్మంతులఁ జేయుట ...	227
వైవస్వతమనుసంతతికథప్రారంభము	228
పృషధ్రున కావును జంపుటచే శాపము కలుగుట	229
కన్యకై నాభాగునకును వైశ్యునకును సంవాదము	230
తండ్రియానతి నిరాకరించి నాభాగుఁడు కోమటికన్నెం బెండ్లాడుట ...	230
పరివ్రాజుఁ డనుముని దృష్టనాభాగులయుద్ధ ముడిగించుట	231
వైశ్యకన్యం బెండ్లాడుటచే నాభాగుఁడు వైశ్యుఁ డగుట	231
నీపుఁ డనురాజర్షివలన భనందుఁ డస్త్రము లెల్ల నార్జించి చేసినశత్రువధాదికము ...	232
నాభాగునితో సుప్రభ చెప్పిన తనజనని పూర్వజన్మవృత్తాంతము ...	233
నలుని శాపాగ్నిదగ్ధుఁ గావించి యాచించుసుదేవునిఁ బ్రమతి రక్షించుట ...	233
నాభాగునికి సుప్రభ చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము	234
విదూరథునితో సువ్రతుఁ డనుముని చెప్పిన జంభముసలవృత్తాంతము ...	235
కుజంభుని వధింప నేఁగినవిదూరథసుతు లచట బద్ధు లగుట	236
వత్సప్రీండు కుజంభుని వధించుట	236
వత్సప్రీఁడు విదూరథపుత్త్రిక యగుముదావతిని బెండ్లాడుట	237
వత్సప్రీసంతతి	239
ఖనిత్రచరిత్రము	240
విశ్వవేది దుర్మంత్రమువలన శౌరి మొదలగువారు నశించుట	240
తమ్ములు మొదలగువారు నశించుటచే దుఃఖితుఁ డై ఖనిత్రుఁడు దివి కేఁగుట ...	242
క్షుపచరితము	243
వివింశపుత్త్రుఁ డగుఖనిత్రునిచరిత్రము	243
ఖనిత్రమృగసంవాదము	244
కరంధముఁ డనునామాంతరము గలబాలాశ్వునివృత్తాంతము	246
బలాశ్వునకు వీర యనుదానియందు అవేక్షితుఁడు పుట్టుట	247
అవేక్షితుని పెక్కురాజకన్యలు వరించుట	247
అవేక్షితుఁడు విశాలాస్వయంవరమున నెదిర్చి రాజుల నోడించుట ...	248
పరాజితు లగురాజు లవేక్షితునితో యుద్ధసన్నద్ధు లగుట	248
శత్రురాజులు నవేక్షితుఁడును స్వయంవరనిమిత్తము ద్వంద్వయుద్ధము చేయుట ...	248
అధర్మయుద్ధమునఁ బరరాజు లవేక్షితునకు బంధాదు లొనరించుట ...	249

శ్రీ ర స్తు

మార్కండేయపురాణము

పీ ఠి క

ష్ణు స్తు తి

తరుణీముఖోజ్జ్వలశశిద్యుతియు న్బృథుకౌస్తుభార్కబా
లాతపదీప్తియు న్నిజభుజాంతరరమ్యనభస్థలి న్బరి
స్ఫీతవిచిత్రభాతి విలసిల్లఁగ నొప్పు రమావరుండు సం
ప్రీతిఁ గృతార్థుఁ జేయుతను శ్రీనిధి నాగయగన్నధీనిధిన్. 1

శి వ స్తు తి

మ. కరుణాసాంద్రపయఃప్రపూర్ణమును రంగద్దోస్తరంగంబుఁ బ్ర
స్ఫురదాకల్పభుజంగమాంబుచరముల్ శుంభజ్జటావిద్రుమో
త్కరము న్గాంతిసుధోదయంబు నగునుద్యచ్ఛంకరాకారవా
ర్ధి రమావర్ధనుఁ జేయుఁ గాత సుగుణుల్ శ్రీగన్నసైన్యాధిపున్. 2

బ్ర హ్మ స్తు తి

మ. హరినాభీకమలంబు జన్మసదనం బై వేదము ల్పల్కు లై
తరుణీరత్నము వాణి పత్ని యయి విద్య ల్భూషణశ్రేణి యై
చరభూతాచరభూతజాలము లొగి న్సంతాన మై యెంతయు
న్బరగ న్బొల్చువిరించి గన్నరథినీపాలు న్సుఖి జ్జేయుతన్. 3

వి ష్వ క్సే న స్తు తి

శా. రంగద్గండతటీసమగ్రమదధారాగంధలోభభ్రమ
ద్భృంగీమంజులగీతి వీనుల కతిప్రీతిం గడల్కొల్ప స
ర్వాంగంబు ల్పులకాంకితంబుగఁ గడు న్హర్షాత్ముఁ డై యొప్పును
త్తుంగాంగు న్గజవక్త్రు మాకు నభివక్త్రుం గాఁ బ్రశంసించెదన్. 4

సరస్వతీస్తుతి

ఉ. ఆరయ నొక్కభంగిగ రహస్యపుఁజోటను రాజసన్నిధిన్
సూరిసభాంతరంబులను జొప్పడి తప్పక గద్యపద్యముల్
దోరలు పేర్చినట్లు మదిఁ దోఁపఁగఁ జేయుట సంతతంబు నా
భారమ కాదె వీని కనుభారతి మాకుఁ బ్రసన్న యయ్యెడున్. 5

వ. అని సకలభువనప్రధానదేవతాప్రార్థనంబుఁ జేసి. 6

వ్యాసస్తుతి

మ. వివిధామ్నాయలతాలవాలధిషణావిఖ్యాతవిజ్ఞానవీ
పవిభాలోకితలోకవర్తనుఁ గృపాపారంగతు న్సాంఖ్యయో
గవిదు న్భారతసంహితావిరచనాకల్పు న్దపోనిత్యు సా
త్యవతేయుం గృతకృత్యుఁ గొల్చెద మునీంద్రస్తుత్యు సత్యోత్తమున్. 7

వాల్మీకిస్తుతి

మ. కవిలోకాఘ్యుని హృద్యపద్యకవితాకల్పుం ద్రిలోకీజన
శ్రవణానందనరామకీర్తనకథాసందర్భదక్షు న్తపసి
ప్రవరు న్భవ్యతపఃప్రభావవిభవప్రఖ్యాతు వాల్మీకిఁ ద
త్త్వవిదు న్నిర్మలసత్త్వు సంతతము సద్భక్తిం బ్రశంసించెదన్. 8

నన్నయభట్టస్తుతి

ఉ. సారకథాసుధారస మజస్రము నాగళపూరితంబుగా
నారఁగఁ గ్రోలుచు న్జనులు హర్షరసాంబుధిఁ దేలునట్లుగా
భారతసంహిత న్మును ద్రిపర్వము లెవ్వఁ డొనర్చె న్సద్వి
ద్యారమణీయు నాంధ్రకవితాగురు నన్నయభట్టుఁ గొల్చెదన్. 9

తిక్కనకవిస్తుతి

చ. ఉభయకవిత్వతత్త్వవిభవోజ్జ్వలు సంవిహితాధ్వరక్రియా
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణబంధురు భారతసంహితాకథా
విభుఁ బరతత్త్వబోధను నవీనపరాశరసూను సంతత
త్రిభువనకీర్తనీయయశుఁ దిక్కకవీంద్రునిఁ గొల్తు నర్థితోన్. 10

వ. అని సకలభువనప్రసిద్ధులైనపురాతనాద్యతనకవివరులం బ్రశంసించి తత్ప్రసాద
ప్రవర్ధమానసరససాహిత్యసౌరభసంవాసితం బగుమదీయహృదయ పయోరుహం
బునం దపూర్వకావ్యరచనాకుతూహలమధులిహంబు విహరించు చున్నసమ
యంబున. 11

కావ్యకరణబీజము

సీ. తనసముజ్జ్వలమూర్తి జనలోచనాంభోజములకు మార్తాండునిమూర్తి గాఁగఁ
దననమోపార్జితధనమున కర్థిహస్తములు నిక్షేపణస్థలులు గాఁగఁ

దనభూరితర తేజ మనుపమనిజవంశభవనంబునకుఁ బ్రదీపంబు గాఁగఁ
దనవినిర్మలయశంబునకు దిశాతటంబులు దృఢశాసనశిలలు గాఁగఁ
తే. బ్రకటగుణగణసంపదఁ బరగుచున్న, ధన్యుఁ డధికపుణ్యుండు ప్రతాపరుద్ర
దేవసామ్రాజ్యవర్ధనస్థిరవిసీతి, కరణకుశలుండు నాగయగన్నవిభుఁడు. 12
వ. ఒక్కనాఁడు వేదవేదాంగపారగు లైనధారుణీసురులును సమస్తశాస్త్రవిదు లైన విద్వాంసులును వివిధపురాణప్రవీణు లైనపౌరాణికులును సరససాహిత్యవిద్యావిశారదు లైనకవివరులును బరివేష్టింప రమ్యహర్మ్యతలంబున సుఖోపవిష్టుం డై యిష్టకథావినోదంబుల నుండి నన్ను రావించి యుచితప్రియసత్కారంబు లొనర్చి సంభావించి యి ట్లనియె. 13
శా. పాండిత్యం బమరం బురాణములు పెం పె న్పౌరాణికు లెప్పుడున్
వింపు న్వింతలు గావు నూతనకథావిస్తార మై యోగ్య మై
చండాఘోత్కరహారి నై పరమవిజ్ఞానాశ్రయం బైనమా
ర్కండేయాఖ్యమహాపురాణము వినం గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 14
వ. అని మఱియును. 15
శా. తర్కింపంగ నశక్య మైనవితతోద్యద్దీప్తిజాలంబుచే
నర్కుం డెట్లు వెలుంగు నట్లు బహుపుణ్యశ్రేణికావ్యాప్తిసం
పర్కస్ఫూర్తి నఘాంధకారము లడంపం జాలి లోకంబున
న్మార్కండేయపురాణరత్న మమరు న్మాంగళ్యసంపాది నై. 16
ఉ. కావునఁ దత్పురాణము ప్రకాశితసారకథామృతం బొగిం
ద్రావి జగజ్జనంబు లలర న్రచియింపు తెనుంగున న్వచః
శ్రీవిభవంబు పెంపు విలసిల్లఁగఁ గోవిదు లిచ్చ మెచ్చి సం
భావన సేయఁ జారుగుణభాస్వర ! మారయసత్కవీశ్వరా ! 17
మ. ఇతఁ డిమ్మేదిని నింత ధన్యుఁ డగునే ? యి ట్లొప్పునే ? యీతలం
పతిసూక్ష్మం బతినిర్మలం బతిహితం బత్యంతధర్మార్థసం
గత మీదివ్యపురాణరత్నమును మార్కండేయ మేఁ జెప్పఁ గాం
చితిఁ బుణ్యాత్ముఁడ నైతి జన్మము ఫలించె న్లోకసంభావ్య మై. 18
వ. అని యత్యంతప్రమోదంబునం గొనియాడి. 19
క. నానాగమార్థజలముల, నానాఖ్యానకతరంగనాదంబుల నా
నానయధర్మోక్తిమణులఁ, దా నొప్పి సుధాబ్ధిమాడ్కిఁ దనరెడుదానిన్. 20
తే. సర్గమన్వంతర ప్రతిసర్గములును, సకలనృపవంశవంశానుచరితములును
ననఁగ నెంతయు నొప్పునీయైదులక్షణములఁ బొలుపొంది సఫలయం దమరుదాని.
సీ. నిఖలకల్మషపంకనిర్మోచనస్ఫూర్తి నమరసరిద్వారి ననుకరించి
బహుళతరాజ్ఞానతుహినవిర్వాపణప్రౌఢి నర్కప్రభాభాతిఁ దాల్చి

వితతచతుర్వర్గవిపులఫలాలంకృతస్థితి మందారతరువుఁ బోలి
సారకథాసాంద్రచంద్రికాసంపదఁ బూర్ణేందుమండలస్ఫురణ నొంది
తే. యఖిలవిబుధసభాపర్వ మై జగజ్జనావలికిఁ గర్ణపర్వ మై యధికపుణ్య
యోగిహృచ్ఛాంతిపర్వ మై యెప్పుదాని, హారిగుణోజ్జ్వలమణినిధి యైనదాని. 22

క. ఇమ్మార్కండేయపురాణ మ్మఖిలహితమ్ము గాఁగ నానేర్చుగతిన్
నెమ్మి విరచించెదం బద్యమ్ముల గద్యముల భవదుదాత్తానుమతిన్. 23

వ. అని విద్వజ్జనానుగ్రహంబు వడసి సుగుణసుందరుండును ధృతిమందరుండును సిత
యశోవిలసితసురగిరికందరుండును బలకార్యధురంధరుండును నీతియుగంధరుం
డును నిర్వికారుండును బ్రతాపరుద్రకటాక్షవీక్షాపేక్షపరాక్రమప్రకారుండును
నిరహంకారుండును నైనయాగన్నరథినీశ్వరుం గృతీశ్వరుం గావించి తదీయ
వంశావళి వర్ణనం బొనరించెద నది యె ట్లనిన. 24

కృతిపతివంశావళి

క. శ్రీమంగళమందిరవక్షో మణికిరణచ్ఛటాభిశోభితుఁడు ఘన
శ్యామలకోమలవపురభిరాముఁడు నగువిష్ణునాభిరాజీవమునన్. 25

తే. ఆగమంబులు నాలుగు నాననములఁ, బ్రణవ మాత్మసనాతనబ్రహ్మతేజ
మున మొదలుగ విరించి సముద్భవించి, భువననిర్మాణకర్తృనైపుణి వహించె. 26

క. ఆరాజీవజముఖబాహూరుపదంబుల జనించి రొగి బ్రాహ్మణధా
త్రీరమణవైశ్యశూద్రులు, భూరిగుణోన్నతు లగణ్యపుణ్యచరిత్రుల్. 27

వ. ఇ ట్లావిర్భవించినచతుర్వర్ణంబులయందు. 28

మ. అమలంబు న్ద్విజరాజవర్ధనము మర్యాదాన్వితంబున్ గుణో
త్తమరత్నంబు ననంతభోగమహిమోదారంబు గాంభీర్యగు
ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు నై శుభయుతం బై యాచతుర్థాన్వయం
బమృతాంభోనిధిమాడ్కి నుర్విఁ గడుఁ బొల్పారు జ్జనస్తుత్య మై. 29

ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి నుదయించె, నమితకాంతిచంద్రుఁ డవనిభరణ
దిగ్గజేంద్రమును వితీర్ణిమందారంబు, మల్లసైన్యవిభుఁడు మహితకీర్తి. 30

క. ఆమల్లచమూవల్లభు, భామకు సౌభాగ్యనీతిభాసురకాంతి
శ్రీమహితకుఁ బోలాంబకు, నేమనుజాంగనలు సాటియే గుణమహిమన్? 31

ఉ. ఆరమణీయదంపతుల కన్వయరత్నము బంధులోకమం
దారము ధైర్యమందర ముదాత్తదయానిధి దానధర్మవి
ద్యారసికుండు నాగవిభుఁ డంచితభాగ్యపరుండు పుట్టెఁ బెం
పార శచీపురందరుల కర్థి జయంతుఁడు పుట్టినట్టుగన్. 32

తే. అట్లు జన్మించి లావణ్య మగ్గలించి, యంగములు తొంగలింప బాల్యమున మెఱసి
నాగరథినీశ్వరుఁడు మదనాభిరేఖ, నొప్పె నసమానయౌవనోదయమున. 33

క. కులరత్నాకరచంద్రుం, డలఘుఁడు నాగాంకుఁ డన్వయస్థితికొఱకుం
గులశీలరూపగుణములు, గలకన్నియఁ బరిణయంబు గాఁ దలఁచి మదిన్. 34

సీ. ఏరాజు రాజుల నెల్ల జయించి మున్నోట్టికిఁ బట్టె దోర్విక్రమముల
నేరాజు సేతుసీహాద్రిమధ్యోర్వి నేకపట్టణలీల నేలి వ్రాలె
నేరాజు నిజకీర్తి నెనిమిదిదిశల సుల్లాసంబు నొంద నలంకరించె
నేరాజు తనతేజ మీజగంబునకు నఖండైకవిభవంబుగా నొనర్చె
తే. నట్టికాకతిగణపతిక్ష్మాధినాథు, నడుఁగుఁదలవరి ధర్మాత్ముఁ డధికపుణ్యుఁ
డయిన మేచయనాయకు ప్రియతనూజ, నతులశుభలక్షణస్ఫురితామలాంగి. 35

చ. శివుఁ డగజాత రాఘవుఁడు సీతఁ గిరీటి సుభద్రఁ బెంపు సొం
పు వెలయఁ బ్రీతిఁ బెండ్లి యగుపోల్కిని నాగచమూవిభుండు భూ
రివిభవ ముల్లసిల్లఁగ వరించె సముంచితరూపకాంతిభా
గ్యవిభవగౌరవాదిసుగుణాసుకృతాంబిక మల్లమాంబికన్. 36

శా. ఆమల్లాంబకు నాగశౌరికి విశిష్టాచారు లుద్యద్గుణ
స్తోమాకల్పు లనల్పకీర్తిపరు లస్తోకస్థిరశ్రీయుతుల్
ధీమంతు ల్సుతు లుద్భవించి రొగిఁ గౌంతేయప్రభావోన్నతుల్
రామప్రఖ్యులు వహ్నితేజులు జగత్ప్రఖ్యాతశౌర్యోదయుల్. 37

వ. అం దగ్రజుండు. 38

సీ. తనసుందరాకృతిఁ గని పెఱఁ గందినవనిత లంగజునొప్పుఁ దనువుఁ జేయఁ
దనకళాచతురత్వమున కద్భుతం బందుబుధులు భోజునినేర్పు పొల్లు సేయఁ
దననయాభిజ్ఞత వినినప్రాజ్ఞులు దివిజేశునితద్జ్ఞతయేపు డింపఁ
దనయాశ్రయంబున మనుబంధుమిత్రవర్గము కల్పతరువునాశ్రయముఁ దెగడ
తే. నెగడి జగమున నెంతయుఁ బొగడు వడసెఁ, గాకతిక్ష్మాతలాధీశకటకపాలుఁ
డమలసితకీర్తి ధనలోలుఁ డన్వయాబ్జ, షండదినవల్లభుఁడు గన్నసైన్యవిభుఁడు. 39

చ. ఎలమిఁ బ్రతాపరుద్రమనుజేంద్రుని చేఁ బడసెం బ్రవీణుఁడై
కొలిచియు శౌర్యలీల రిపుకోటి రణావనిఁ గీటడంచియు
న్బలరిపుతుల్యవిక్రముఁడు నాగయగన్నవిభుండు తేజముల్
విలసితరాజ్యచిహ్నములు విశ్రుతలక్ష్మియు నాయకత్వమున్. 40

చ. తదనుజుఁ డన్వయాంబుధిసుధాకరుఁ డెల్లయసైన్యనాథుఁడుర్
మదపరిపంథిసింధురసమాజవిదారణసింహ మంగనా

హృదయసరోజషట్పద మహీనగుణోజ్జ్వలరత్నభూషణా
స్పదశుభమూర్తి సద్వినయసంపదసొంపున నొప్పు నెంతయున్. 14

చ. నయవినయాభిరాముఁ డగునాగయగన్న నిజార్జితన్ముఁ డ
న్వయనవరత్నదీపముఁ దివాకరతేజుఁడు రాజనీతిని
శ్చయనిపుణుండు నిర్మలవిచారవివేకపరాయణుండు మే
చయరథినీశుఁ డుజ్జ్వలయశస్స్ఫురణం బొగడొందె నిద్ధరన్. 42

సీ. ఆశాగజేంద్రకర్ణానిలంబున దనప్రకటప్రతాపాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల
దిగ్వధూదరహాసదీప్తులతోఁ దనసితకీర్తిచంద్రిక లెచ్చలిమి సేయ
సకలమహీపాలసరసిజాకరములఁ దనజయశ్రీవినోదంబు సలుపఁ
దతరిపుమకుటరత్నప్రభాబాలాతపంబునఁ దనపదాబ్జంబు లలరఁ
తే. దనరుఁ జలమర్తిగండప్రతాపరుద్ర, మనుజవిభునకు సేనానిఁయును మహాధి
కారియును నాప్తుఁడును నై పొగడ్త కెక్కె, మేరుధీరుఁడు నాగయమేచశౌరి. 43

ష ష్ఠ్యం త ము లు

క. అనుపమవిజయశ్రీఁ గడుఁ, దనరారెడునట్టియనుఁగుఁదమ్ములు లీలవ్రుహ
దనయుభయభుజంబులు గా, ఘనవిభవస్ఫూర్తి నొప్పుగన్నవిభునకున్. 44

క. ధన్యునకు ధనదసదృశవ,దాన్యున కతిమాన్యునకు బుధవ్రజనుతసౌ
జన్యునకు ఘనవిభవప,ర్జన్యునకు న్సకలజగదసామాన్యునకున్. 45

క. పటిహితనీతివివేకాం,చితమతికి ననేకకార్యశిల్పనవబృహ
స్పతికి నిజభుజకృపాణ, ప్రతిహతరిపుతతికి గన్నరథినీపతికిన్. 46

శ్రీ ర స్తు

మార్కండేయపురాణము

ప్రథమాశ్వాసము

కథా ప్రారంభము

వ. పరమకల్యాణపరంపరాభివృద్ధిగా నాచరియింపం బూనినయిమ్మహాపురాణంబునకుం
గథాక్రమం బెట్టిదనినం బల్లవితకుసుమితఫలితవివిధవల్లీవేల్లితమాకందచందనమందా
రాదినానామహీజరాజవిరాజితంబును, సరసలతాశిఖరవిహారత్కలకంఠశుకకులకల
కలస్వనమనోహరంబును, ననవరతహోమధూమశ్యామలితవ్యోమమండలంబును,
ననవచ్ఛిన్నాధ్యయనరవబధిరితదిగంతరాళంబును, ననుదినప్రవర్ధమానమహాధ్వరో
త్సవసమాగతశతమఖప్రముఖనిఖిలనిలింపనివహాలంకృతంబును, సమిత్కుసుమ
కందమూలఫలాహరణాగమనార్థపరస్పరాహ్వానమునికుమార కోలాహలవిలసితం
బును, శాస్త్రపురాణేతిహాసకథాకథనచతురతాపసోత్తమపరిషదభిరామంబును, బరమ
పావనంబును నైనతపోవనంబునందు. 1

క. నిరుపమనిష్ఠాపరుఁ డై, పరమతప మొనర్చుచున్న భార్గవవంశో
త్తరు నిర్మలచారిత్రు న,మరపూజ్యుఁ గృపావిధేయు మార్కండేయున్. 2

క. కానఁ జనుదెంచి సత్యవ,తీనందనశిష్యుఁ డధికతేజోనిధి వి
ద్యానిపుణుఁడు జైమిని విన,యానతుఁ డై యిట్టు లనియె నధికప్రీతిన్. 3

భారతప్రశంస

చ. వినుము మునీంద్ర! వేదనిధి విష్ణునిభుండు పరాశరాత్మజుం
డనఘయశుండు సర్వనిగమార్థయుతంబును సర్వధర్మసా
ధనమును సర్వశాస్త్రకలితంబును సర్వకథాభిశోభితం
బును నగుభారతంబు కృతపుణ్యుఁ డొనర్చె సవిస్తరంబుగన్. 4

తే. మానుగా నింద్రియంబులలోన మనసు, సురలలోన ముకుందుండు నరులలోన
బ్రాహ్మణుఁడుఁ బోలె నెక్కు డై భారతంబు, వెలయు సకలదివ్యపురాణవితతిలోన.

క. జలపూరము పాండవకథ, జలరుహనివహములు విదితసరసాఖ్యానం
బులు మృదుపదములు హంసం,బులు మేదిని భారతాఖ్యఁ బొలుచుకొలనికిన్. 6

తే. వ్యాసవాగ్జలపూర్ణయు నాగమప్ల,వావతీర్ణయు బహుకుతర్కావనీజ
హారిణియు నైనభారతోదారతటిని, యడరి దురితరజోరాశి నడఁచుచుండు. 7

తే. ఒనర బహువిశేషంబుల నుల్లసిల్లు, నట్టిభారతాఖ్యానంబునందు గూఢ
తరము లైనసమంచితార్థంబు లెఱుఁగ, వలఁచి వచ్చితి నీకడ కలుషచరిత! 8

జైమిని మార్కండేయమునిని గొన్ని ప్రశ్నముల నడుగుట

వ. నిఖిలభువనోత్పత్తిస్థితిలయకారణుండును త్రిగుణరహితుండును సర్వవ్యాపకుం
డును నైనపురుషోత్తముం డేమి నిమిత్తంబున మనుష్యత్వంబు నొందెఁ? బహు
పుణ్యు లైనపాండవు లేవురకు ద్రౌపది యొక్కతె యె ట్లగ్రమహిషియయ్యె? మహా
బలుం డైనబలభద్రునకుఁ దీర్థంబున కరుగునవసరంబున బ్రహ్మహత్య యెట్లు వాటిల్లె?
దానికతం డు ప్రాయశ్చిత్తం బె ట్లెఱుంగునఁ జేసె? ద్రౌపదేయు లైనప్రాప
దేయులు కృతదారపరిగ్రహులు గాక యనాథులుం బోలె నేల మృతిఁ బొందిరి?
రింతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగింప నీవ యర్హుండ వనిన నమ్మహాముని జైమిని
కి ట్లనియె. 9

క. అమరఁగ నీయడిగినయర్థములను జెప్పంగఁ బెద్దతడ వయ్యెడు సం
యమివర్య! నియమవిధులకు, సమయం బరుదెంచె మాకుఁ జనఁగా వలయున్. 10

వ. నీకు నీయర్థంబు లవశ్యంబు నెఱుంగవలయు నేని. 11

క. అండజపతులు దృఢాగమ, పాండిత్యులు ద్రోణసుతులు భవ్యులు పింగా
క్షుండును విరాధుఁడును వృత్రుండును సుముఖుండు నన జతుర్ముఖసదృశుల్. 12

తే. ప్రవిమలజ్ఞానవంతులు పరమశాంతు, లఖిలభాషావిశారదు లధికమతులు
సకలశాస్త్రపురాణనిశ్చయసమర్థు, లమితతేజులు సతతసమాధిరతులు. 13

క. ఉన్నారు వింధ్యనగమున, నన్నలువురు నడిగినట్టియర్థంబును వి
ద్వన్నుతగుణ! యెఱిఁగింతురు, క్రన్నన చను మన్న నతఁడు గడు విస్మితుఁ డై. 14

తే. ఇట్టినిర్మలవాక్సిద్ధి యెట్టియెఱుక, యిట్టిమహిమ యాపులుఁగుల కెట్టు గలిగె?
ద్రోణుఁ డన నెవ్వఁ? డట్టిపుత్రుల మహాత్ముఁ,డెట్టు వడసెనతఁడు? చెప్పు మేర్పడంగ.

మార్కండేయుఁడు జైమినికి ద్రోణచరిత్రము చెప్పుట

సీ. అనిన మార్కండేయుఁ డను విను చెప్పెద ననిమిషవల్లభుఁ డప్సరోంగ
నలు గీతనృత్యము ల్సలుపంగ నిజనందనంబున నున్నెడ నారదుండు
వచ్చిన నతనికిఁ జెచ్చెర నాసనాద్యుపచారములు ప్రియం బొనరఁ జేసి
యిదె రంభ మేనక యిదె యూర్వశి ఘృతాచి యిదె తిలోత్తమ నీకు నీలతాంగు

తే. లందు మె చ్చొనరించు నేయతివనృత్త?, మనిన నీయచ్చరలలోన హావభావ
విలసనోత్కృష్ట నని మది విట్టువీఁగు, నేవెలఁది దానినృత్యంబ యింపు మాకు. 16

క. అని ముని పల్కిన నయ్యంగనలకు నిజరూపవిభవకాంతిచతురతా
ద్యనుపమగుణములఁ దమలో, ననఘా! యే నేన యొక్కు డనువా దయ్యెన్. 17

తే. వాసవుం డంత వారలవాదు మాన్చి, యిమ్మునీంద్రుండు మీలోన నేలతాంగి
నధికగుణవతిగాఁ జెప్పు నదియె యొక్క, డనిన నారదముని యిట్టు లనియె నృపుకు.

తే. మంచుమలమీఁదఁ దపము గావించుచున్న, యనఘు దుర్వాసమునిపుంగవుని గలంకఁ
జాలు నేయింతి దనవిలాసప్రశస్తి, నదియె పో యొక్క డనిన భయంబు గదిరె. 19

క. ఆనతముఖు లై యొకపలు,కైనను బలుకంగ నోడి యందఱు నున్నం
దా నిట్లను వపు వను నొక, మానిని మునివరుఁ గాంచి మదవతి యగుటన్. 20

చ. పలుకులు వేయు నేల మునిపాలక! నా దగురూపమంజువా
గ్విలసనలీల నమ్మునివివేక మడంచెదఁ దాల్మిఁ జించెదన్
గలఁచెద డెందమున్ దపము గర్వము మాన్చెద నే మనంబునం
దలఁచిన రుద్రు నైన ఘటదాసునిఁ జేయుదుఁ గామునింటికిన్. 21

తపముఁ జెఱుప వచ్చినవపు వనునచ్చరను దుర్వాసుఁడు పక్షి వగు మని శపించుట

మ. అని గర్వోక్తులు వేడ్కఁ బల్కి వెస నయ్యబ్జాక్షి దృగ్దీధితుల్
దనుకంగాఁ జని కాంచె నంత హిమవంతంబున్ లసన్నూత్నర
త్ననితాంతద్యుతిపుంజరంజితదిగంతంబున్ లతాంతోల్లస
ద్ఘనరేఖాంచితసానుమంతము మరుద్దంతిస్ఫురత్ప్రాంతమున్. 22

వ. కని తదీయసుందరకందరంబునందు. 23

క. మలయానిలమృదులీలా, చలితతరులతాప్రసూనసౌరభమాలా
కలితమధుమత్తమధుకర, విలసనమున నొప్పువనము వెలఁదుక సొచ్చెన్. 24

క. చొచ్చి మునీశ్వరుఁ డున్నెడ, యచ్చోటికిఁ గ్రోశమాత్ర మగుట యెఱిఁగి చం
చచ్చూతలతాంతరమున, విచ్చలవిడిఁ జంద్రకాంతవేదికమీఁదన్. 25

తే. ఎలమిఁ గూర్చుండి యెలుఁగెత్తి యింపు మిగుల, వట్టిమ్రాఁకులు చివుళులు వెట్ట నలిన
పాడెఁ బాడిన విని యాతపసి కలంగి, వెఱఁగుపడి యంతయును మది నెఱిఁగి కనలి.

వ. రయంబున వచ్చి రూపగుణగర్వోన్మత్తచిత్త యైనయత్తలోదరిం జూచి. 27

శా. దుర్వాసుం డతికోపవిస్ఫురితవక్త్రుం డై యనున్ దానితో
గర్వాంధ్యంబున మత్తపంబునకు విఘ్నం బాచరింపంగ నా
గీర్వాణాధిపుతోడఁ బూనితి కదుం గీ డేల లేకుండు? నీ
గర్వం బంతయు నుజ్జగించి విహగాకారంబునం బుంశ్చలీ! 28

తే. విహగరాడ్వంశమందు నావిర్భవించి, ధరణితలమున షోడశాబ్దములు నిలిచి
సుతుల నలువురఁ గని తుది సునిశితాస్త్ర,హతి శరీరము విడిచి పో మ్మమరపురికి. 29

క. నావచన మమోఘం బని, దేవతరంగిణికి నతఁడు దిగ్గనఁ జనియె
న్నావుడు జైమిని యిట్లను, నావనితజనిప్రకార మానతి యీవే. 30

వపు వనునచ్చరచరిత్రము

వ. అనిన మార్కండేయుం డంతయుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మరిష్టనేమిపుత్రుం డైన

గరుడునికి †సాంపాతి పుట్టె నతనికి శూరుం డతనికి సుపార్శ్వుం డతనికిఁ గుంభి యతనికిఁ బ్రలోలుపుఁడును బ్రభవించి రా ప్రలోలుపుఁడు కంకుఁడు కందరుండు నని నిరువురుకొడుకులం బడసె నాకంకుం డొకనాఁడు విహారార్థంబు కైలాసంబున కరిగి యం దొక్కరమణీయశిలాతలంబున మధుపానమత్తుం డై భార్యయుం దాను నేకతం బై యున్న వాని విద్యుద్రూపుం డనుదానవుండు గని డాయం బోయినం గరం బలిగి వాఁ డిట్లనియె. 31

గరుడవంశ్యుఁ డగుకంకుఁడు విద్యుద్రూపుఁ డనురాక్షసునిచేఁ జచ్చుట

క. స్త్రీయును బురుషుఁడు నేకత, మై యున్నెడఁ జూచి యెట్టియధముం డైనన్
డాయఁగ వచ్చునె యిట్లి, స్సీ యిటు పాప్మునిఁ గోపజృంభితుఁ డగుచున్. 32

క. అడవులు గొండలు నీతని, పడసినవే యేల యిట్లు వదరెద ? వనుచుం
గడు నలిగి కంకుమెడఁ దెగ, నడిచెను రక్కసుఁడు భీకరాసికరుం డై. 33

క. అంత నటఁ గందరుఁడు దా, నింతయు విని యడలు గనలు నెదఁ గూరంగా
నెంతయు రయమున నరిగి య,నంతరవిధు లగ్రజునకు నచ్చటఁ జేసెన్. 34

ఉ. చేసి మహోగ్రకోపశిఖి చిత్తమున న్నెగయంగ నుత్పత
ద్భాసురపక్షమారుతము పర్వతకోటిఁ జలింపఁజేయ ని
శ్వాసమహానిలక్షుభితసాగరుఁ డై వెసఁ గందరుండు కై
లాసనగేంద్రకందరములన్ దనుజాధము రోసి యొక్కెడన్. 35

కందరవిద్యుద్రూపులయుద్ధము

కవిరాజవిరాజితము.—

కనుఁగొని యోరి దురాత్మ ! మహాత్మునిఁ గంకు మదగ్రజు నుగ్రుఁడ వై
చనునె వధింపఁగ ? వచ్చితి నే నిదె శౌర్య మెలర్పఁగ మార్కొన ర
మ్మనిచెదఁ గాలునిప్రోలికి నిన్ను రయమ్మున నంచు నదల్చుచు డా
సినఁ గని రక్కసుఁ డాజ్యము వోసినచిచ్చుక్రియం గడు మండె వెసన్. 36

మానిని. కన్నుల నిప్పులు రాలఁగ నిట్లను గర్వమున న్విహగాధమ ! నీ
యన్నకు మృత్యువు నన్ను నెఱుంగవె ప్రాణము లిప్పుడు వ్రాలెద నం
చున్నతశాతకృపాణము ద్రిప్పుచు నుగ్రతఁ దాఁకిన నిద్దఱకున్
గ్రన్నన శక్రసుపర్ణులకయ్యముకైవడి ఘోరరణం బొదవెన్. 37

తే. పక్షిపక్షంబు వీక్షించి రాక్షసుండు, గిట్టి ఖడ్గంబు వైచిన బిట్టు నెగసి
యొడిసి ఖగపతి దానిఁ జంచూగ్రశక్తి, గరుడుఁ డురగంబుఁ బట్టినకరణిఁ బట్టె. 38

కందరుఁడు విద్యుద్రూపునిఁ జంపి తత్పత్నిం బడయుట

క. కడువడిఁ గాళ్లం జేతులఁ, బొడిపొడిగాఁ బ్రామి చెలఁగి భూరిబలం బే
ర్పడ నక్కఁ ద్రొక్కి రక్కసు, బెడిదంబుగ నవయవములు పెఱికి వధించెన్. 39

† లిఖితపుస్తకములందు గరుడుఁడు అని కలదు.

తే. అంత నాదైత్యపతిప్రియకాంత యయిన, మేనకాత్మజ మదనిక మిక్కుటంపు
భీతి నీభార్య నయ్యెదఁ బ్రీతి నాకు, శరణ మగు మన్ననగుచుఁ గంధరుఁడు వొంగి.
వ. ఆసుందరిం దోడ్కొని చని నిజమందిరంబున కరిగె నంత నిజేచ్ఛానురూపరూప ధారిణియగుటం జేసి. 41

కంధరునివలన విద్యుద్రూపపత్ని యగుమదనికయందు పపువు జనించుట

క. ఆధవళవిలోచన పుత్రుఁ, గై ధవునిం బ్రీతుఁ జేసె నాదుర్వాసగ
క్రోధానలమున నెరిసిన, యాధవళాజ్గాక్షీ పుత్త్రి యై జనియించెన్. 42
వ. దానికిఁ గంధరుఁడు తార్క్షి యనునామం బొనరించె నంత. 43
క. పరమముని మందపాలుఁడు, జరితారిప్రముఖు లైనశార్జ్గేయుల న
ల్వురఁ బడసె సుతుల నం దుద్ధురగుణుఁ డగుపిన్నకొడుకు ద్రోణుఁడు దార్క్షిన్.
వ. ధర్మపత్నిగ నంగీకరించె నవ్విహంగాంగనయుఁ గతిపయకాలంబునకు గర్భిణి యై మూఁడునెలలపదియేనుదివసంబులు చన్నసమయంబునం బాండవకౌరవులు భండనం బొనరించుచున్న నొక్కనాఁడు విధివశంబునం గురుక్షేత్రంబున కరిగి నిరంతరనిశితవివిధవిశిఖపరిచ్ఛన్నాంబరం బైనయమ్మహాయుద్ధమధ్యంబునం బరిభ్రమించుచున్నంత. 45

భారతయుద్ధమునఁ దార్క్షి కడుపు దెగి గ్రుడ్లు పడుట

సీ. భగదత్తుగజముపై ఫల్గునుం డేసినపటుభల్లమునఁ జేసి పక్షివనిత
కడుపుతో ద్రెవ్విన గర్భచ్యుతంబు లై కమనీయశశిబింబకాంతి నొప్పు
నండము ల్నాలు గొయ్యన సాంద్రతద్రక్తపంకముపై దూది పడువడువునఁ
బడినతోడనె తెగిపడి సుప్రతీకంబు పార్శ్వమహాఘంట పటురయమున
తే. భవన మయ్యెను వానికి భాగ్యమహిమఁ, బతగియును నంత దివ్యరూపమునఁ జనియె
భారతాజి చెల్లినఁ గురుప్రభుఁడు భీష్ముఁ, పాల సకలధర్మములు తత్పరత వినఁగ. 46

ధర్మపక్షులయొద్దకు శమీకముని వచ్చి వానిం దెంపఁ గొనిపోవుట

వ. అయ్యెడకు శమీకుం డనుముని శిష్యసమేతుం డై వచ్చి. 47
క. బిలబిలియెలుఁగులు ఘంటా, నిలయములోఁ జెలఁగుటయు మునిప్రభుఁ డచ్చో
నిలిచి చెవి యొడ్డి విని శిష్యులు దానుం బట్టి గంట యొయ్యన నెత్తెన్. 48
వ. అత్తెత్తి. 49
తే. అమరురేయెండపింఛుల కవయవములు, మొలచినట్లు తేజస్స్ఫూర్తి వెలుఁగుచున్న
విహగశిశువుల విజ్ఞానవిమలమతులఁ, గని మునీంద్రుఁడు విస్మయమున మునింగి.
క. అక్కట ! యీసమరతలం, బెక్కడ ? నీయండజంబు లెక్కడ ? నీపా
లెక్కడ ? నీఘంటాశ్రయ, మెక్కడ? దైవంబుఘటన యే మన వచ్చున్? 51
వ. అని శిష్యులం జూచి తొల్లి యాదిత్యులకు నోడి దైత్యులు మరణభయంబునఁ బాఱిన భార్గవుండు వారల నుద్దేశించి చెప్పినవాక్యంబులు వినుండు. 52

చ. సురలకు నోడి పాఱకుఁడు సొంపఱి రాక్షసులార! పాఱిన
న్మరణము దప్పునే యచట? మానుగ ధాత యొనర్చినట్టి మెం
దెరువు మొఱంగ నెవ్వరికిఁ దీఱునె? యాఱడి యేల? శౌర్యము
న్నిరతరకీర్తియు న్నెడఁగఁ జేయక క్షయ్యము సేయుఁ డుక్కునన్. 53

తే. సమర మొనరించినంతనే చావు రాదు, పాఱిపోయినయంతనే బ్రతుకు రాదు
జీవితంబును మరణంబు దైవకల్పితములు వానికి మున మందఁ బలుక వలదు. 54

ఉ. కొందఱు తీవ్రశస్త్రహతిఁ గొందఱు దుస్తరరోగబాధలన్
గొందఱు నీరు ద్రావునెడఁ గొందఱు భోజనకార్యవేళలన్
గొందఱు యోగముక్తు లయి కొందఱు నిద్దఁ దపం బొనర్చుచున్
గొందఱు కాంతల న్గవయుకోర్కులఁ జత్తు రనేకభంగులన్. 55

వ. మరణభయంబున కిది నిమిత్తం బని నిరూపింప రాదు. 56

క. దైవంబు చక్కఁ జూచిన, నేవిధమునఁ గీడు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్
దైవంబు తప్పఁ జూచిన, నే విధమున మేలు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్. 57

వ. అని భార్గవుండు దెలిపినం దెలిసి యారాక్షసులు మరణభయంబు విడిచి రణపరా
యణు లై రమ్మహాత్ముండు చెప్పినవాక్యంబులయర్థం బిట్టివిషమసమరస్థలంబునం
బడి బ్రతికినయివ్విహంగంబులచేత నిట్లు సత్యప్రదర్శితం బగునె? యివి సామాన్య
పక్షులు గావు విప్రజాతు లగుట సందేహంబు లేదు సరగున నకులశ్యేనమార్జాల
మూషకాదులవలనిభయంబు లేకుండ నతిప్రయత్నంబున వీని రక్షింపవలయు
నొయ్యన నెత్తికొని రం డని యమ్మునీంద్రుండు శిష్యులం బనిచి నిజాశ్రమంబున
కరిగి వానికి సముచితస్థానంబున సంవిధానం బాచరించి యనుదినంబును బయః
ఫలాదివివిధాహారంబులం బోషణం బొనరించు చుండ మాసమాత్రంబునం
బ్రవర్ధిల్లి యొక్కనాఁడు. 58

మహాస్రగ్ధర.—
జవసత్త్వస్ఫూర్తు లొప్ప న్సకలమునిజనాశ్చర్యసంపాదలీలా
ప్రవణం బై పక్షిజాలప్రవరము లెగసెం బర్వతంబు ల్చలింపన్
రవిలోకాద్యూర్ధ్వలోకప్రతతిఁ గడవ సంరంభ మేపారఁగా ని
య్యవనీచక్రంబు సూక్ష్మం బయి తమకు రథాంగాకృతిం దోఁచుచుండన్. 59

ఆ. అట్లు లెగసి మగుడ నరుదెంచి యమ్ముని, నాథునకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి
భక్తిఁ బాదములకుఁ బ్రణమిల్లి విహగకుమారు లిట్టు లనిరి మనము లలర. 60

క. మరణము దప్పించి మముం, గరుణ మెయిం బెంచి తిట్లు గారామున నీ
వరయఁగఁ ద్రాతవు తండ్రివి, గురుఁడవు మా కేడుగడయు గుణరత్ననిధీ! 61

ఉ. తల్లి మొగంబు గాన కటు తండ్రికి దవ్వయి గంటలోఁ గడుం
దల్లడ మంది పుప్పొలవిధంబున వందురుచున్న మమ్ము ను

త్ఫుల్లదయామతి న్విగతదుఃఖులఁ జేసితి గానఁ బెంపు సం
ధిల్లఁగ మాకుఁ బ్రాణములు దేహములం గలిగె న్మునీశ్వరా! 62
ఉ. ఎన్నఁడు వృద్ధిఁ బొందు నివి యెన్నఁడు రూపు వహించుఁ బొల్చు నిం
కెన్నఁడు నల్లడం జెలఁగి యే డ్తెఱఁ బాఱుచు నుండు నామెఱుం
జెన్నుగ నెన్నఁ డాటమెయిఁ జెందినతెక్కల ధూళి నించు నే
నెన్నఁడు చూడఁ గాంతు నొకొ యీతరుశాఖలఁ గేలి సల్పఁగాన్. 63
తే. అనుచు నర్మిలియును గరుణాతిశయము, నగ్గలింపఁగ నీవు మ మ్మరసి పెనిచి
తనఘ యేము ప్రబుద్ధులమైతిమింక, నేమి పనులు చేయుదుము మునీంద్ర! చెపుము.
క. అని ప్రస్ఫుటవాక్యము లి, ట్లొనరఁగఁ బలుకుటయు వెఱఁగు నొంది పులకముల్
తనువున నెసఁగఁ గుతూహల,మునఁ బక్షుల కిట్టు లనియె మునివరుఁ డెలమిన్. 65
క. ఎవ్వనిశాపంబున మీ, రివ్వికృతిం బొందినార లేది కతము మీ
కివ్వాగ్విభవము కలుగుట, కివ్విధ మంతయునుఁ జెప్పఁ దేప్పడ మాకున్. 66

ధర్మపక్షులు శమీకునకుఁ దమవృత్తాంత మెఱిఁగించుట

చ. అనవుడుఁ బక్షు లిట్టు లను నమ్మునివల్లభుతో నతిప్రియం
బున విపులుండు నాఁ గలఁడు పుణ్యుఁడు సంయమిసత్తముండు ద
త్తనయులు సత్త్వబోధను లుదాత్తగుణు ల్సుకృశుండుఁ దుంబురుం
డును సుకృశుండు మాపిత గడు న్వినయంబున నేము దండ్రికిన్. 67
వ. శుశ్రూషణం బొనరించు చుండ నొక్కనాఁడు వృద్ధశ్రవుండు మాతండ్రిసత్యవ్రత
నిష్ఠ యరయం దలంచి వృద్ధవిహంగం బై చనుదెంచి యి ట్లనియె. 68
సీ. విను మునివల్లభ! వింధ్యశృంగమున నే నుండంగ నడరినచండపవన
హతి భగ్నపక్షుండ నై పడి మూర్ఛిల్లి యెనిమిదిదినముల కిపుడు దెలిసి
యుదరాగ్ని కొని కాల నోర్వంగఁ జాల కతిథి నైతి నాహారతృప్తిఁ జేసి
ప్రాణము ల్గావవే యనవుడు నీ కిష్ట మెయ్యది పెట్టెద నెఱుఁగఁ జెప్పు
ఆ. మనినఁ బక్షి యడిగె మనుజమాంసము దాని, కాత్మ నతఁడు రోసి యకట క్రూర
హృదయుఁడవు గదయ్య! హింసార్జితాహార, మడుగఁ దగునె నను విహంగనాథ!
క. ఇది రూపం బిది ప్రాయం, బిది నీపడియెడునవస్థ యిం కైన శమం
బొదవఁగ వలదే మనమున, నది దుష్టాత్ములకు నేనయస్సునఁ గలుగున్. 70
వ. నీ వెట్టివాఁడ వై తేమి? నీకుం బ్రతిశ్రుతంబు చేసినయశనం బవశ్యంబును
బెట్టెద నని నిశ్చయించి. 71
మత్తకోకిల.—
ఏమి చెప్పుదు మేము నీకు? మునీంద్ర! యప్పుడు తండ్రి మ
మ్మామిషంబుగ నాఖగంబున కామతింపఁ దలంచి తాఁ
బ్రేమవంతుఁడువోలె తుద్రతఁ బిల్చి యెంతయు మాగుణ
స్తోమముం గొనియాడి యి ట్లను దుష్టనిష్ఠురభాషలన్. 72

తే. పరమపూజ్యుఁడు దండ్రియు గురుఁడుఁ గాని, యొరుఁడు గాఁడని తలఁపు మీ కొదవెనేని
బొంకు గాకుండ నాపల్కు పూని సేయుఁ, డనిన మే మట్ల చేసెద మంటి మనుడు.

క. ఇందు భవత్తనువులఁ గల, కండలు నెత్తురును వేగ కమియంగా నీ
యండజపతి కానంద మ, ఖండముగా క్షుత్తృషావికారము లడఁగన్. 74

వ. అనిన మరణభయంబున వడవడ వడంకుచుఁ గల్లడిల్లి యే మి ట్లంటిమి- 75

క. ఎ ట్టిట్లు పలికితి విది?, యె ట్లొనరింపంగ వచ్చు నీపని? దేహం
బె ట్టొకని దేహమునకై, నెట్టన యీవచ్చుఁ? దండ్రి! నిక్కము చెపుమా. 77

తే. దేవపితృఋషిఋణములు తీర్చి యధిక, భక్తిఁ బరిచర్య సేయుచుఁ బరఁగి తండ్రి
కరుణ బ్రతికి యుండెడువాఁడుగాని యనఘు, విను శరీరప్రదుండును దనయుఁడగునె?

తే. ప్రాణములు గల్గ శుభములు పడయవచ్చు, ధర్మములు సేయ నగుఁ గానఁ దన్నుఁ గీడు
చెందకుండంగ నరుఁడు రక్షించుకొనుట, ధర్మ మని చెప్పుదురు ధర్మతత్త్వవిదులు.

వ. అది కారణంబుగా మేము నీచెప్పినయప్పని సేయ మనినం గోపించి తామ్రనయనుం
డై మాతండ్రి మమ్ముఁ దిర్యగ్యోనిజాతుల రగుఁ డని శపించి తనసత్యవ్రతంబు
పరిపాలింపం దలంచి యప్పులుఁగుతేనియాననం బాలోకించి మదీయదేహంబు
నీ కాహారంబుగా సమర్పించితి శుచి వై సేవింపు మనుటయు విస్మితుం డగుచు
నవ్విహంగపురుహూతుం డి ట్లనియె. 79

తే. యోగబల మూఁది దేహంబు నుజ్జగింపు, జీవుఁ డొడలిలో నున్న భక్షింప ననిన
నక్షణమ యోగసంయుక్తుఁ డయ్యె ముని త,దీయనిశ్చయ మెఱిఁగి యద్దేవవిభుఁడు.

మ. తనరూపంబు ధరించి యి ట్లను మునీంద్రా! బుద్ధి సమ్మోహ మం
దను బక్ష్యాకృతిఁ బొంది నీహృదయతాత్పర్యం బెఱుంగంగ వ
చ్చిననాతప్పు సహింపు చేసెద భవచ్చిత్తేప్సితం బెద్ది చె
ప్పు నిను న్సంతతసత్యపాలనమునం బుణ్యుండు గాఁ గాంచితిన్. 81

ఆ. నేఁడు మొదలు గాఁగ నీకు నైంద్రజ్ఞాన, మావహిల్లు విఘ్న మడఁగి పోవుఁ
దపమునందు విమలధర్మమునందును, నని సురేంద్రుఁ డరిగె నంత నేము. 82

వ. మాతండ్రియొదిరికిం జని. 83

మ. శిరము ల్వ్రాలఁగ మ్రొక్కి నెన్నుదురులం జేతు ల్మోగిం జేర్చి దై
న్యరసం బాస్యములందు వెల్లిగొన సర్వాంగంబులుం గంపముం
బొరయం గుత్తుక లెండ సీ రెలుఁగులం బుణ్యాత్మ! మ మ్మీయెడ
న్మరణాపాయభయంబు మన్నిగొనియెం మాతప్పు సైరింపవే. 84

వ. అని మఱియు ని ట్లంటిమి. 85

ఆ. చర్మమాంసశల్యసంఘాత మై రక్త, పూరపూర్ణ మైనపొల్లయొడలి
యందుఁ జేయువేడ్క యనఘ! యకర్తవ్య, మట్టివేడ్క యప్పు డయ్యె మాకు. 86

వ. ఏ మన నెంతవార మవధరింపుము. 87

ఆ. కడిఁదిశత్రు లైనకామాదు లలజడి, పాలు పఱుప నవశభావ మొంది
మోహసాగరమున మునుఁగుచున్నది లోక, మ త్తెఱంగు విను మహానుభావ! 88

వ. ప్రవిమలజ్ఞానప్రాకారంబును శల్యకీలకంబును జర్మకుడ్యంబును రక్తమాంసానులేపనంబును నానాస్నాయువేష్టనంబును మహామాయాముఖంబును నైనయట్టి పురంబునకుఁ బురుషుండు రాజు ఆరాజునకు మనోబుద్ధులు పరస్పరవిరోధు లైన మంత్రులు కామక్రోధలోభమోహంబు లత్యంతబలవంతు లైనశత్రువులు ఈనలువురు శత్రులు చొరకుండ నన్నరపతి దనవీటివాకిళ్లు పదిలంబుగా సంవృతంబు చేసికొనియె నేని దాను నిరాతంకుండును సమాధిస్వాస్థ్యబలసంపన్నుండును బరమానురాగుండు నగు నవ్వాకిళ్లు గట్ట నసమర్థుం డయ్యె నేనిం గామమహాశత్రుండు నేత్రాదిపంచద్వారప్రవిష్టుం డై సర్వంబును వ్యాపించు నతనివెనుకన యమ్మువ్వురుపగతులుం బ్రవేశింతు రన్నలువురుం గూడి యింద్రియంబులతోడను మనంబుతోడను గాఢాశ్లేషం బొనరించి వాని నన్నింటి నవ్వాకిళ్ళనుం దమవశంబు గా నొనర్చికొని దురాసదు లై యక్కోట యురలం ద్రోచి యయ్యమాత్యులం గీటడఁగించి యంతయుం దారై వర్తింతు రంత నమ్మహీకాంతుండు మంత్రిరహితుండు విగతపరివారుండు నై నశించు నివ్విధంబునం గామాదిశత్రులు మనుష్యస్మృతినాశకు లగుటం జేసి యేము మోహాపహృతచిత్తుల మై ప్రాణలోభంబున నెఱుక చెడి బుద్ధి వో విడిచి యపరాధంబుఁ జేసితిమి మాకుఁ బ్రసన్నుండ వై నీయిచ్చిన శాపంబు గ్రమ్మఱించి తామసి నైనకష్టగతిం బొందకుండ మమ్ము రక్షింపవే యనిన నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 89

ఉ. నావచనం బమోఘ మెడ నవ్వుచుఁ బల్కినఁ దప్పు దెన్నఁడుం
దైవకృతంబు మానుషహతం బగు నెట్లు? తనూజులార! దుః
ఖావహ మైనపక్షిభవ మైనను నిర్మలబోధ మెప్పుడుం
మీవిమలాంతరంగముల నిత్యము గాఁగ ననుగ్రహించితిన్. 90

క. దురితక్లేశభయమ్ములఁ, బొరయక విజ్ఞానవిదితపుణ్యపథములం
బరగుఁడు సమస్తవిద్యాపరు లగుఁడు మనుష్యవాక్ప్రభావము మెఱయన్. 91

వ. అని యి ట్లస్మజ్జనకుండు ప్రసాదించిన నేము పెద్దకాలంబునకు నివ్విధంబున. 92

క. పక్షుల మై పుట్టి భవ, ద్రక్షణమునఁ జేసి యిట్లు బ్రదికితి మని యా
పక్షులు తమవృత్తాంతం, బక్షీణప్రీతిఁ జెప్పె నమ్మునిపతికిన్. 93

వ. చెప్పి సంప్రీతచేతస్కుం డై నశమీకునిచేత మధురవాక్పుష్పంబులం బూజితు లై యాద్విజోత్తము లతని వీడ్కొని చని. 94

తే. పద్మరాగనభోమణిప్రభలు మెఱయఁ, జంద్రకాంతచంద్రద్యుతిజాల మెసఁగ
బహులతరవజ్రనక్షత్రపంక్తి వెలుఁగ, నంబరస్పర్థి యైనవింధ్యంబు గనిరి. 95

వ. కని తదీయరామణీయకంబున కచ్చెరు వంది. 96

సీ. సురకరి యీ యద్రిఁ జరియించునేనుంగుఁగొదమలఁ గ్రీఁబడ్డకొదమ యొక్కొ!
నవకల్పలతిక లీనగముశృంగంబులయం దొత్తి పాతినయంబు లొక్కొ!
హరశిరోరత్న మీయచలంబుమణులపెం ద్రోవులకడపటిపొల్ల యొక్కొ!
పరమేష్ఠియంచ యీగిరికోలంకులయంచపిండులోఁ దప్పినపిల్ల యొక్కొ!
తే. యని నుతింపుచుఁ జేరి సంయమికుమార, పఠ్యమాననానాగమాభ్యాసనచతుర
కీరనికరోల్లసత్సహకారవనవి,రాజితం బైనతత్కందరంబునందు. 97

వ. పరమజ్ఞాను లైనద్రోణనందనులు తపస్స్వాధ్యాయసంపన్ను లై సుఖం బున్న
వారు వారల నడుగఁ బొ మ్మనిన మార్కండేయు వీడ్కొని జైమిని వింధ్యగిరి
కరిగి యవ్విహంగకుమారు లున్నశిఖరప్రదేశంబు డాయం బోయి తదీయమధు
రాధ్యయనధ్వని విని విస్మితుం డగుచు నంతర్గతంబున. 98

జైమిని ధర్మపక్షులయొద్ద కేఁగుట

క. జితనిశ్వాస మవిస్వర, మతివిస్పష్టంబు నోష్ఠవాన్వితము వివ
ర్జితదోషం బీభవ్యుల, శ్రుతిపఠనం బింత కర్ణసుభగం బగునే? 99
క. ఈరూపంబున నిమ్ముని,దారకు లుండంగ వీరిఁ దగిలి ప్రియం బే
పారఁగఁ బాయక యున్నది, భారతి యిది చోద్య మెన్ని భంగులఁ దలఁపన్. 100
వ. అనుచుఁ దత్ప్రదేశంబు ప్రవేశించి విశాలశిలాతలవిష్టరోపవిష్టు లైనయాద్విజో
త్తములం గాంచి హర్షించి స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 101

జైమిని ధర్మపక్షుల భారతార్థములఁ బ్రశ్నించుట

తే. వ్యాసశిష్యుండ జైమిని యనఁగఁ బరఁగు, వాఁడ భవదీయదర్శనవాంఛఁ జేసి
యరుగుదెంచితి ననిన హర్షాత్ము లగుచు, నాతనికి మ్రొక్కి యాతిథ్య మాచరించి.
తే. నేమ మడిగి తెక్కలగాలి నేద దీర్చి, యనిరి మునికిఁ దార్క్ష్యేయు లత్యాదరమునఁ
బుట్టు బ్రదుకును సఫలతఁ బొందె మాకు, నిపుడు భవదంఘ్రిపద్మాభివీక్షణమున.
క. మాయొడళులలో నుండెడు, నాయతపితృకోపవహ్ని యంతయు నడఁగెన్
శ్రీయుత! భవదాలోకన, తోయంబులఁ జేసి సకలదుఃఖచ్యుతిగాన్. 104
వ. అని పలికి ద్రోణనందనులు మునీంద్రా! భవదాగమనకారణం బేమి యెఱింగింపు
మనిన జైమిని యి ట్లనియె. 105

సీ. అనుపమం బగుభారతాఖ్యానమున సంశయము లైనయర్థంబు లరసి మిమ్ము
నడుగ నేతెంచితి ననిన నావిజవరు లవి మాకు విషయంబు లై మదీయ
మగుబుద్ధిఁ దోఁచినయ ట్లెల్లఁ జెప్పెద నడుగుము నీ వన్న నతిముదమున
నతఁడు మార్కండేయు నడిగినయట్టుల నన్నియర్థంబులు నడుగుటయును
ఆ. నమ్మహానుభావు లలరి నారాయణు, నాదిపురుషు నిత్యు నప్రమేయు
నఖిలవేదమయుఁ జరాచరగురుఁ బర,మాత్ము వాసుదేవు నజు ననంతు. 106
తే. విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణునచ్యుతువిగుణుసగుణు, హరిఁ జతుర్వ్యూహునవ్యయునభవుఁ బరము

నెలమిఁ దమచిత్తముల నావహించి హర్ష, మగ్న లగుచు నందంద నమస్కరించి.

వ. ద్రోణనందను లాజైమినిం జూచి మహాత్మా! నీయడిగినయర్థంబులు మాయెఱింగిన తెఱంగున నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము. 108

ధర్మపక్షులు భారతార్థసంశయములఁ జెప్పఁ దొడఁగుట

తే. ఎవ్వఁ డఖిలపర్యంకశాయిత్వలోలుఁ, డెవ్వఁ డఖిలప్రజాసర్గహేతుభూతుఁ
డెవ్వఁ డాదిమసంయమిధ్యేయమూర్తి, యట్టిదేవుండు సకలలోకార్చితుండు. 109

ఆ. ఆరయ నిర్గుణసగుణో,దారతల న్నిరవయవుఁడు సావయవుఁడు నై
సారవిభూతి వెలుంగును, నారాయణుఁ డతని కమరు నాలుఁగుమూర్తుల్. 110

వ. వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్ననారాయణాభిధానంబులు గలిగి విలసిల్లునామూర్తుల విధంబు వివరించెద వినుము. 111

శ్రీనారాయణవ్యూహ చతుష్టయవివరణము

క. అరయ స్వర్ణము పేరు రూపమును లే కత్యంతతేజోమయ
స్ఫురణాసంపదఁ జెంది సర్వగతి సంప్రాప్తత్వముం బొంది వీ
తరజస్సత్త్వతమోవికారవిమలత్వం బొంది యోగీంద్రభా
సురనిష్ఠాత్మిక యాదిమూర్తి గడుఁ బొల్చు న్వాసుదేవాఖ్య యై. 112

తే. శేషరూపంబు నొంది యశేషభూభరంబు నుద్యత్ఫణాసహస్రమునఁ దాల్చి
సర్పసమితి గొలువఁ దమశ్శక్తిఁ బొలుచు, దివ్యసంకర్షణాఖ్యద్వితీయమూర్తి. 113

ఆ. ధరణీప్రజానుపాలన, పరిణతి సవనసమృద్ధి బహువిధధర్మో
ద్ధరణరతిఁ సత్త్వోన్నతిఁ, బరఁగుఁ దృతీయయగుమూర్తి ప్రద్యుమ్నాఖ్యన్. 114

తే. బహుళజలమధ్యమునఁ జెనుబాఁపపాన్పుపై రజశ్శక్తి గైకొని పవ్వళించి
లీల నఖిలలోకములు గల్పించు వినయ, ధుర్య నారాయణాఖ్యచతుర్థమూర్తి. 115

వ. ఈనాలుగుమూర్తులందుఁ బ్రద్యుమ్నమూర్తి యైనదేవుండు పరమసాత్త్వికుండు సకలధర్మకుశలుండును భక్తజనలోలుండును జగదవనశీలుండు నపారకృపావిశాలుండు నగుటం జేసి సురగణరంజనంబు నసురగణభంజనంబు నిగమనికరరక్షాఖేలనంబు ధర్మపరిపాలనంబు నాచరించుచు నొక్కమాటు వరాహనరసింహవామనాదిరూపంబులు గైకొని ధరణి ధరియించి హిరణ్యాక్షు సంహరించి హిరణ్యకశిపు హరించి బలి నణంచి జగంబులయలజడి యడంచు మఱియు దేవమనుష్యతిర్యగ్యోనులందు నుపేంద్రరామతిమికమఠరూపంబుల నావిర్భవించి లోకరక్షణోపాయపరాయణుం డై వర్తించుట కారణంబుగా భూభారసంహారార్థంబు మనుష్యత్వంబు నొందె నని చెప్పి యప్పక్షివరులు పాంచాలీభర్తలప్రకారంబు వినుమని యిట్లనిరి. 116

పాంచాలీభర్తృపంచకవివరణము

శతమఖుచేఁ దనసుతుఁడు మృతుం డైన విని విశ్వకర్మయు విపులకోప
వేగుఁ డై లోకము ల్వెఱఁగ మద్దోర్దర్పహాని దునుమఁగ నోపినతనయు నిపుడు

పడసెద నాతపోబలమున నని పల్కి భీమరయంబున బెరసి యొక్క
జడ వహ్నిలోపలఁ జయ్యన వ్రేల్చిన వికృతఘోరాననవిస్ఫురద్భ
తే. యంకరోజ్జ్వలమూర్తి వృత్రాసురుండు, పుట్టె నతనికిఁ బైజసస్ఫూర్తి గలుగ
సప్తమునులను బంపి తత్సంధిఁ జేసి, వేల్పుతేఁ డొక్కవెంట నవ్విప్రుఁ జంపె.
వ. అంత. 118
క. ఆహత్యఁ జేసి యింద్రుని, దేహబలము వోయి వాయుదేవునిఁ గూడెన్
మాహాత్మ్య మడఁగె విప్ర, ద్రోహంబున నెట్టివాఁడైన దురితముఁ బొందున్. 119
క. ఆసమయంబునను నహల్యాసక్తుం డగుట నింద్రుఁ డగ్గౌతముచే
గాసిపడి నైజతేజముఁ, బాసి వికృతి నొంది నష్టబలుఁడై యుండెన్. 120
చ. తదవసరంబున న్సకలదైత్యులు దానవులు న్మదంబునం
త్రిదశవిభు న్జయింపఁగ మదిం దలపోసి మఘూపదేహ్యసం
పద లణఁగింపఁ బూని బహుపార్థివవంశములందుఁ బుట్టి రు
ర్వి దలరి భూరిఘోరవహవిహ్వల గాఁ జనియె న్సురాద్రికిన్. 121
మ. చని యింద్రాదిసుపర్వులం గని మనస్తాపంబు దీపింప ని
ట్లనె నద్దేవి మనుష్యలోకమున నత్యంతోగ్ర తేజోఘనుల్
దనుజు ల్పుట్టినవా రనేకనృపులై తత్సేన లక్షోహిణుల్
వినుఁ డే నోర్వఁగఁ జాల మీఁక తగు నావ్రేఁగంతయు న్బాపఁగాన్. 122

ఇంద్రుఁడే పాండవరూపంబున నైదువిధము లగుట

క. అని చెప్పిన నయ్యమరులు, విని యందఱు నపుడు ధరణివ్రేఁగుడుపఁగ న
త్యనుపమనిజతేజోంశము, లొనరం బుట్టించి రుర్వి నుర్వీనాథా! 123
తే. అమరపతి నిజతేజ మేనంశములుగఁ, జేసి తా భూమరుజ్జలశిఖనభముల
శక్తు లూఁది ధర్మజ భీమ సవ్యసాచి, నకుల సహదేవు లనియెడినామములను. 124
మాలిని. అసురదమనలీలాయత్తకౌతూహలుండై
మసలక భువిఁ గుంతీమాద్రులం దుద్భవించెన్
వసుధభరము మాన్ప న్వాసవుం డిట్లు తేజో
విసరపిహితమూర్తు ల్విస్ఫురింప న్మునీంద్రా! 125
క. పెక్కొడళులు పేరులు ని, ట్లక్కజముగఁ దాల్చి పుట్టినట్టిమహేంద్రుం
డొక్కండ కాక ద్రౌపది, కెక్కడివా రరయ భర్త లేవురు చెపుమా. 126
వ. అని విహంగవల్లభులు ద్రౌపది యేవురకు నేకవల్లభ యైనతెఱం గెఱింగించి
బలదేవునికిఁ బాటిల్లిన బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారంబులు చెప్పెదము విను
మని యి ట్లనిరి. 127

బలరామబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారము

క. కౌరవపాండవసమర, ప్రారంభం బెఱిఁగి రాముఁ డచ్చోటికిఁ దా

ద్వారవతినుండి వచ్చె వి, చారదశాసమ్మిళితనిజస్వాంతుం డై. 128

ఉత్సాహ. హరికిఁ బ్రియుఁడు నరుఁడు గాన హరి దొలంగఁ డన్న రుల్
హరిఁ దొలంగి యేను గౌరవాధినాథుఁ గూడ నె
ట్లరుగ నేర్తుఁ బాండుతనయులందు నిల్చి కౌరవే
శ్వరుని శిష్యు నెట్లు వారు చంపఁ జూతు నక్కటా! 129

ఉత్సాహ. వారు వీరు నాకు బాంధవమున నొక్కరూప యె
వ్వారిఁ గూడ నొల్ల బంధువర్గముల్ చలంబున
న్బోరఁ జూడఁ జాలఁ దీర్థములకుఁ బోయెద న్వగం
గూరుచుండ నేల యని ముకుందునకుఁ బ్రియంబునన్. 130

వ. అంతయు నెఱింగించి హలధరుండు వీడ్కొని నిజపురంబునకుం జని మఱునాఁడు తీర్థసేవ సేయువాఁ డై నిశ్చయించి. 131

క. వివిధము లగుమధురసములు, చవి గొనుచుం దనియఁ ద్రావి సంఘూర్ణితచి
త్తవికారజనితమదర, క్తవిలోచనభయదవక్త్రకమలుం డగుచున్. 132

ఉ. ఆవిభుఁ డొక్కకేల ముసలాయుధముం బెఱకేల రోహిణీ
దేవికరంబు పట్టికొని దేహరుచు ల్వెలుఁగంగ నంగన
ల్వేవురు గొల్వ రా సమదలీల మదాంధగజంబుచాడ్పునన్
రైవతశైలసానువనరమ్యతలంబునఁ గ్రీడ సల్పుచున్. 133

రైవతోద్యానవర్ణనము

సీ. ఎనసి యొండొంటితో ననఁగి పెనంగొను నవలతాతరుమిథునములసొబఁగు
సహకారపల్లవాస్వాదనక్రీడలు సలుపుకోకిలదంపతులబెడంగు
పొలయలుకలను దెల్పుచు నటించుచుఁ గ్రాలువిటకులటాళులవిలసనంబు
సరసదాడిమఫలాస్వాదనలీలలఁ గర మొప్పుశుకవధూవరులచెన్ను
తే. హంసవరటామనోజ్ఞవిహారవిభ్రమములఁ గొమరారుకమలషండములభాతి
నర్థిఁ జూచుచు హలధరుం డల్ల నల్ల, నేగి యొక్కెడ నొకపొదరింటిలోన. 134

బలరాముఁడు ప్రత్యుత్థానము చేయమి నలిగి సూతుం జంపుట

సీ. ఉన్నతాసనమున నుండి సూతుం డనుపౌరాణికుఁడు సెప్ప బహుపురాణ
కథ లర్థి వినుచున్నకణ్వభరద్వాజకుశికాత్రికుత్సాదిగోత్రజాతు
లగుభూసురుల డాయ నరిగినఁ గనుఁగొని యమ్మహామతు లేతఁ డధికశీధు
పానమదోన్మత్తుఁ డైనవాఁ డని భీతి దిగ్గన లేచి యాతిథ్యపూజ
తే. లొనరఁ జేసిరి సూతుఁ డయ్యున్నతాసనమ్ము దిగకున్నఁ జూచి మనమ్ము క్రోధ
రంజితమ్ముగ నతనిశిరమ్ముఁ జేతి, గుదియఁ బగులంగ నొకవేటు గొనియె సీరి. 135

వ. ఇట్లు సంకర్షణగదాఘాతంబునం గతప్రాణుం డై పౌరాణికుండు బ్రహ్మపదప్రాప్తుం డయ్యె నంత. 136

ఉ. వచ్చినసూతుఁ జూచి యతిసంభ్రమకంపితచిత్తులై మును
ల్విచ్చి జటాజినావలులు వీడఁగ నల్లడఁ బాఱి రంతఁ దాఁ
జెచ్చెర బుద్ధికిం దెలివిఁ జెందిన రాముఁడు వెచ్చ నూర్చుచు
న్వచ్చునె బ్రహ్మహత్య బలవంతపుఁగర్మము ద్రిప్పి తెచ్చెనే? 137

చ. కరుణ యొకింత లేక యపుఁ గాఁ దనునట్టితలంపు లేక భూ
సురుఁ డనుశంక లేక యిటు సూతుని నేఁ దెగఁ జూతునే సురా
పరిణతదుర్మదాంధ్యమునఁ బాపముఁ జేసితి దేహ మెల్ల నె
త్తురుఁబోల వల్చుచున్న యది దుస్తరపాతకసంక్రమమ్మునన్. 138

వ. అనుచు బలభద్రుండు పశ్చాత్తాపంబునం జిత్తం బుత్తలం బొంద నప్పుడు. 139

బలరామునితీర్థయాత్ర

క. ఈదుష్కర్మం బంతయు, నేదఁగ నెల్లెడల దీని నెఱిఁగించుచు నే
వేదవిహితవిధినియతి, ద్వాదశసంవత్సరవ్రతముఁ జరియింతున్. 140

వ. అని నిశ్చయించి రేవతీప్రభృతియువతీజనంబుల వీడ్కొల్పి విధ్యుక్తప్రకారంబునం బ్రలంబఘ్నుండు ప్రతిలోమంబుగా సరస్వతీపుణ్యతీర్థంబు లాడం జనియె నని చెప్పి యప్పక్షివరులు ద్రౌపదేయకథాప్రకారంబు చెప్పం దలంచి యి ట్లనిరి తొల్లి త్రేతాయుగంబునందు. 141

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము

సీ. ఎవ్వనిమాహాత్మ్య మెప్పుడు వేదము ల్పేలఁగి సుస్తోత్రము ల్సేయుచుండు
నెవ్వనిశాసనం బేడుదీవులరాజులకు శిరోభూషణలక్ష్మి నొందు
నెవ్వనిరక్ష మహేంద్రాదిసురలకుఁ బెట్టనికోట యై పెంపు దాల్చు
నెవ్వనిసత్కీర్తి యీయజాండం బెంత యంతయుఁ దాన యై యతిశయిల్లు

తే. నట్టిమహితగుణాభరణాభిరామ, మూర్తి ప్రత్యర్థినృపసమవర్తి పరమ
పూజ్యసామ్రాజ్యవైభవస్ఫూర్తి నిత్య, సత్యవర్తి హరిశ్చంద్రచక్రవర్తి. 142

మ. ధరణీచక్ర మవక్రవిక్రమకళాదర్పం బెలర్పంగ నే
ర్పరి యై నిర్మలసత్యధర్మనియతిం బాలించె దుర్భిక్షడం
బరదుఃఖంబులు జారచోరభయ మున్మాదజ్వరవ్యాధిదు
ర్మరణాదు ల్పొడమంగ నీక యెడఁ బ్రజ ధర్మప్రీతి వర్తింపఁగన్. 143

క. ధనరూపబలంబుల నత్యనుపమవిద్యాతపోమహత్త్వంబుల భూ
జనులకు నొదవదు మద మజ్జననాయకుసత్యధర్మశాసనమహిమన్. 144

వేట కేఁగినహరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రుదరి కరుగుట

వ. ఇట్లు సత్యవ్రతగరిష్ఠుండును ధర్మకర్మవరిష్ఠుండును నైనయారాజర్షి ప్రజాపాలనంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డరణ్యంబున కరిగి మృగయావినోదంబులం దగిలి చని చని ముందట నొక్కయెడ. 145

తే. మమ్ము రక్షింపు మని పలుమాఱుఁ గూయు, నాఁడుకూయి వీతెంచిన నానరవరుఁ
డోడ కోడకుఁ డేనుండ నొకఁడు మిమ్ము,నకట! యన్యాయవృత్తిపై నలుఁపఁ గలఁడె?

క. ఇదె వచ్చిన వెఱువకుఁడీ, మఱి నంచుసు వేఁట యుడిగి మనుజేంద్రుఁడు శి
ష్టదయాళుత్వంబును దుష్టదమనకుతుకంబు నడరఁ జనుసమయమునన్. 147

క. ప్రారంభంబుల కెల్లను, నారయ విఘ్నము లొనర్చునావిఘ్నేశుం
డారాధనము తెఱఁగు మున్నారసి తా నచట సునికి నప్పుడు మదిలోన్. 148

మ. జతనం బొప్పఁ దపోమహత్త్వమున విశ్వామిత్రుఁ డిట్లయ్యెడన్
సతతాభ్యాసకుతూహలాగ్ర్యనియతిన్ సాధింపఁగా విద్య లా
తతతీవ్రార్తిభయంబున న్దలఁకి యత్యంతంబు వాపోయెడిన్
ధృతి నీరాజును నోడకుం డనుచు నేతెంచెం గతం బేమియో? 149

వ. అని యూహించి. 150

తరువోజ. ఈరాజుఁ బ్రేరించి యీమునిరాజు, నెద నొవ్వఁ బలికించి యీతనిక్రోధ
మారంగఁ జేసెద నంత నీవిద్య, లలజడిఁ బడ కేఁగు నని నిశ్చయించి
యారాజుమనసు సొచ్చె నావిఘ్నరాజు, హా యని మఱియును నాయేడ్పు లెలుఁగు
లారాజు నైనఁ జక యతితీవ్రకోప,హాసభీషణవక్త్రుఁ డై యిట్టు లనియె. 151

చ. వెలుఁగునహాప్రతాపశిఖివేఁడిమి దిక్కుల నించుచున్న నా
కొలఁది యెఱుంగ కెవ్వఁ డొకొ ఘోరపుఁజిచ్చిటు చీరఁ గట్టెడి
న్దలఁరక యిట్టిదుర్మదు నధర్మపరు న్దురితాత్ముఁ జండదోః
కలితధనుర్విముక్తపటుకాండవిఖండితగాత్రుఁ జేసెదన్. 152

క. అని బెట్టుపల్కుచును దాఁ,సినరాజుకఠోరవాక్యశిలలు చెవులఁ దాఁ
కిన నమ్ముని వెనుగొంకమ్మున నుండెను విద్య లడఁగి పోయెం గినుకన్. 1 3

వ. అట్లు డాసి యారాజు క్రందించునంగనలం గానక. 154

క. విశ్వామిత్రుని నుద్య, ద్వైశ్వానరసన్నిభమూర్తివైభవు నాథా
త్రీశ్వరుఁడు బిట్టు గని చల, దశ్వత్థదళంబుభంగి నంగము వణఁకన్. 155

క. మ్రొక్కిన నోరి! దురాత్మక!, యెక్కడ వచ్చె? దటు నిలువు మీ వనుడుఁ గడున్
దిక్క వినయమున మఱియును, మ్రొక్కుచు నిట్లనియె రాజముఖ్యుఁడు భీతిన్.

చ. అలుగకు మయ్య! యోమునిజనాగ్రణి! తప్పొకయింత లేదు నా
వలన నరేంద్రధర్మ మగువాక్యము పల్కెద చిత్తగింపు మ
స్ఖలితము గాఁగ నిచ్చుటయుఁ గాచుటయు న్విలు చేతఁ బట్టి ని
శ్చలత రణంబు సేయుటయు శాస్త్రమతస్థితి రాజధర్మముల్. 157

వ. అనినం గుశికకులసంభవుం డిట్లనియె. 158

తే. ఎవ్వరికి నిత్తు గాతు వీ వెట్టివారి, రాజ యెవ్వరితో బవరంబు సేయు
దనిన విప్రుల కిత్తు భయార్తజనులఁ, గాతు శత్రులతోడ సంగర మొనర్తు. 159

మ. అనినం గాధితనూజుఁ డీవిహితధర్మాచారము ల్సల్పు దే
ని నరేంద్రోత్తమ! యేను బ్రాహ్మణుఁడఁ గానే రాజసూయాధ్వరం
బునకుం జాలినయంతసొమ్మొసఁగుమా భూదేవతాకోటికి
న్దనియ న్దక్షిణ లిచ్చి యజ్ఞ మమరేంద్రప్రతిగాఁ జేసెదన్. 160

క. అని మునిపతి వేఁడిన న, మ్మనుజపతి భయంబు దక్కి మఁగుడను జన్మిం
చినవానిఁగా ముదంబునఁ, దనుఁ దలఁచుచు హర్షమయసుధామగ్నుం డై. 161

చ. వినుము మునీంద్ర! దక్షిణకు విత్తము చాలినయంత మున్న యి
చ్చినయదిగా నెఱుంగు మెవ శ్రీయును రాజ్యము ధాత్రియుం బురం
బును ధనరాసులు న్సతియుఁ బుత్త్రుఁడు ధర్మచయంబు నేను నీ
ధనములె యిందు నీయభిమతం బగు నెయ్యది వేఁడు నావుడున్. 162

శా. నీ వే మిచ్చినఁ గా దన న్గొనియెద న్వీరాగ్రణీ! ధర్మము
న్నీవు న్భార్యయుఁ బుత్త్రకుండు వెలిగా నీసర్వసామ్రాజ్యల
క్ష్మీవాల్లభ్యము మాకు ని మ్మనిన నిచ్చె న్నిర్వికారానన
శ్రీవిభ్రాజితమూర్తి యై సమధికప్రీతి న్హరిశ్చంద్రుఁడున్. 163

హరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రునకు సకలరాజ్యము నొసంగుట

వ. ఇట్లిచ్చి యమ్మునిశార్దూలుం దోడ్కొని పురంబున కరిగి యపరిమితకరితురగరథ
పదాతిబహుళంబును మంత్రిపురోహితదండనాథవారసీమంతినీవివిధవిభూతివిలస
నంబును నగణితమణికనకకలధౌతాదిసమస్తవస్తుపరిపూర్ణభాండాగారసముదయా
భిరామంబును నైనసకలమహీరాజ్యలక్ష్మీవిభవం బంతయు సమర్పించినం బరిగ్ర
హించి యయ్యుగ్రతేజుం డారాజుఁ జూచి. 164

క. పుడమియు నొడమియు రాజ్యముఁ, గడువేడుక నిచ్చితేని గైకొంటిమి పెం
పడరంగను స్వామ్యం బల్పడునే నీ వున్న మాకుఁ బార్థివముఖ్యా! 165

తే. వెడలి పొ మ్మేల మాటలు వేయుఁ? రాజ్య, మేకముఖము గాకున్న మాకెట్లు చెల్లు?
వినుము రాజ! సూదికి రెండు మొనలు గలవె, యింకఁ దడసిన నిన్ను సహింప నవని.

తే. పిడుగుకంటెను దద్దయు బెడిద మైన, యప్పలుకు కర్ణరంధ్రమ్ము లవియ నాత్మ
పఱియలుగఁ దాఁకుటయు వెఱచఱచి విభుఁడు, చిత్రరూపమ్ము విధమునఁ జేష్ట దక్కె.

వ. ఒక్కముహూర్తంబునకుం దెలివొంది మునిశాపభయంబునం గళవళించి యించు
కయుఁ దడయ శంకించి జలనివాసంబునం దపోనిష్ఠ నున్న వసిష్ఠుం దలంచి తనదిక్కు
లేమికిం బొక్కుచు సత్యైకనిశ్చయంబున సమస్తంబును బరిత్యజించి యప్పుడు.

సీ. సురుచిరకిరణవిస్ఫురణంబు డింది యెంతయు మాఁగువడినమార్తాండుపగిది
భాసురరత్నసత్ప్రభలు వాసన విన్న నారోహణశిలోచ్చయంబుమాడ్కి
విలసితతారకవిభవంబు చెడి కడుఁ బాడఱి యున్ననభంబుకరణిఁ
బ్రవిమలకుసుమసంపద యెల్ల నుడివోయి రూపు దక్కినమహీరుహముభంగి

తే. నొందఁ గోటీరహారకేయూరకంక,ణాదిమణిభూషణోత్కర మపనయించి
యొప్పు సొలివోయి దీనత నుండె బంధు, జనులమూర్ఛలు కమర సజ్జనవిభుండు.

వ. ఇట్లు వర్జితాశేషవిభూషణుం డై తపువల్కలంబులు ధరించి యన్నరేంద్రుండు శైబ్య గ్గౌనధర్మపత్నియుం దనయుండునుం దాను నిలు వెడలుసమయంబున నమ్మునికుంజరుం డతని కడ్డంబు వచ్చి. 170

సీ. క్రతుదక్షిణాకుఁ బ్రతిశ్రుతము చేసినయర్థ మీక నీ వెక్కడి కేఁగెదనుడు
నిఖిలరాజ్యంబును నీక యిచ్చినవాఁడ దేహత్రయము నాకుఁ ద్రిక్కి యున్న
దింతియ సొమ్మిప్పు డేమియుఁ బెద్ద లే దనుటయు నలిగి సంయమి ధనమున
కెన్నినాళ్లైడ గొనియెదు చెప్పు మంతలో నవరింప కుండిన శాప మిత్తు

తే. ననిన వడవడ వడఁకుచు నతఁడు మ్రొక్కి, యొక్క నెల సైఁపవే కృప యుల్లసిల్ల
నంత నీయప్పు దీర్చెద నంతఁ బొందు, మనిన ముని ప్రీతి దీవించి యరుగు మనియె.

శా. ఆరాజేంద్రుఁడు గాల్నడ న్వెడలెఁ దో నాలుం దనూజుండు నే
తేరఁగ శోకము మూర్తమైనయటు లార్తిం బొందె మోమెత్తకె
వ్వారిం జూడక తల్లడంబున సుహృద్వర్గంబు లుల్లంబులం
దారం గూరినతీవ్రదుఃఖముల హాహారవము ల్సేయఁగన్. 172

ఆ. ఇట్లు వెడలి యమ్మహీనాథుఁ డరుగంగ, నపుడు పౌరజనము లంత లెఱఁగు
నెఱఁగి మీఁద మిన్ను విఱిగి కూలినయట్టి, కరణి గుండె లవిసి కళవళించి. 173

వ. ఆరాజు నాలోకించి. 174

సమస్తము విడిచి వెడలుహరిశ్చంద్రుని గని పురజనులు దుఃఖించుట

సీ. కాంచనాలంకృతిఁ గర మొప్పి నీమ్రోల నేతెంచుగజఘటలెందుఁ బోయెఁ?
గనకకింకిణులచెల్వున మ్రోలుతురగంబు లేల నీకెలఁకుల నేఁగుదేవు?
రత్నోజ్జ్వలము లైనరథములు నీపజ్జ వడిఁ జనుదేర కెక్కడ నడంగె?
వివిధాయుధస్ఫూర్తి వెలుఁగుకాల్బలమొత్త మేల నీతో రాక యేమి యయ్యె?

తే. రమ్యభూషణదివ్యాంబరములు దొఱఁగి, నారచీరలు గట్టి యనాథవృత్తి
నాలుఁ గొడుకును వెంట రా నరుగునట్టి, యెడరు వాటిల్లెనే మేదినీశ! నీకు. 175

క. అని పురపురఁ బొక్కుచుఁ బుర,జనములు పురి వెడలి రాజసత్తము వెనుకం
జని యంతంతకునుం బై,కొనుశోకానలమునందుఁ గుందుచు మఱియున్. 176

సీ. పాలుచనీరాజ్యవిభూతి వ్రేఁగయ్యెనే దైవంబుకంటికి ధరణినాథ!
చక్రంబు పని సేయ నడిసన్న నీపెంపు బూడ్దబొట్టయ్యెనే భూరికీర్తి!
యాదిగర్భేశ్వరి యగునీమహాదేవి యింతకు నోఁచెనే యిద్ధచరిత!
గోమునఁ బెరిఁగినయీముద్దుపట్టిభాగ్యం బిట్టి దయ్యెనే యధికపుణ్య!

తే. హా! మహారాజ! రాజసూయాధ్వరేశ!, హా! హరిశ్చంద్ర! నిత్యసత్యాభిరామ!
హా! దృఢైశ్వర్య! శౌర్యజితారిలోక!, హా! సమస్తలోకేశ! దయారమేశ! 177

వ. అనుచు నంతకంతకు నతిశయిల్లునెవ్వగలఁ బెల్లున నుల్లంబులు పల్లటిల్ల నంనంద
క్రమ్మునశ్రుజలంబులవెల్లి మునింగి మొగంబులు దీనంబు లగుచుండ నొండొండ
యడరుగద్గదికం జేసి వికలంబులై యాక్రందనారావంబులు సెలంగ నంగంబు లవశ
త్వంబు నొంది యొరగ నప్పురజనంబు లెల్ల నమ్మహావిభు డాయం బోయి. 178

క. ధరణీశ్వరులకు ధర్మం, బరయంగాఁ బ్రజలయార్తి యణఁచుటయె కదా
ధరణీశ్వర! యే మార్తిం, బరితాపముఁ బొందఁ జనుట పాడియె నీకున్. 179

ఉ. ఊరక యేల పోయెదు? నృపోత్తమ! దీనుల మమ్ముఁ జూడవే
కారుణికాగ్రగణ్యుఁడవు గావె? మహార్తము నిల్పి నీముఖాం
భోరుహవిభ్రమంబు పసివోవఁగఁ గ్రోలి మదీయలోచనో
దారమధువ్రతాళి ముద మందెదునట్టులుగా నొనర్పవే. 180

ఆ. మార్గజనితరేణుమలిన మై నీముఖాంభోజ మింకఁ జాలఁ బొలుపు దఱిగి
వాడి తొంటియంత నూడఁగా నొప్పక, యుంపు నేఁగ నలవ దుర్జ్వలాంగ! 181

చ. అని కరుణంబుగాఁ బురజనావలి పల్కుచు నుండఁ దదీయమం
త్ర్యనిచయశృంఖలం దవిలి యమ్మెయిఁ బోవఁగఁ గాక లాంపమి
న్మనుజవిభుండు శోకరసమగ్నత మార్గముక్రేవ నిల్చిన
న్గనుఁగొని కౌశికుం డలిగి కన్నుల నిప్పులు రాల నిట్లనున్. 182

విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని ధర్షించుట

తే. ఇస్సిరో! దురాచారుని హీనసత్త్వ, వచను ని న్నేమి చెప్ప? నా కుచితవృత్తి
నిచ్చి రాజ్యము క్రమ్మఱఁ బుచ్చుకొనఁగఁ, దలఁచి నీ వండ గొనియెదు నిలిచి యిచట.

చ. అనినఁ జలించుచు న్నృపతి యంగనకే లొకచేఁ దెమల్చి వే
చనఁ జన నేమి చెప్ప మునిచందము? చేతఁ బ్రచండదండ మె
త్తి నయ మొకింత లేక సుదతీతిలకంబుకృశాంగవల్లి నే
సె నిభము దొండ మెత్తి మదజృంభిత మై లత వ్రేయుచాడ్పునన్. 184

తే. దాని కత్యంతశోకాగ్నితప్తుఁ డగుచు, నరిగెఁ గాని యించుకయు నొండాడఁడయ్యె
నధిపుఁ డప్పుడు విశ్వాఖ్యు లైనవేల్పు, లేవు రమ్మునిసంరంభ మెల్లఁ జూచి. 185

ఉ. అక్కటికంబు డెందములయందు జనింపఁగ వచ్చి యక్కటా!
యిక్కమలాక్షి సాధ్వి నిటు లేటికి మోఁదెదుఁ జేతికోల? నిం
కెక్కడిపుణ్యలోకముల కేఁగెదు నిమ్మునిసత్యనిష్ఠఁ బెం
పెక్కినయన్న రేశ్వరుని నేమిటి కిమ్మెయి గాసి పెట్టెదిన్. 186

విశ్వామిత్రునిశాపమున విశ్వేదేవతలు ద్రౌపదేయు లై జనించుట

వ. అనిన నప్పలుకులు విని విశ్వామిత్రుండు రోషారుణితలోచనుం డై యవ్విశ్వనామ
దేవతలఁ జూచి మనుష్యపక్షపాతంబున నన్ను ధిక్కరించితిరి మనుష్యులు గం డని
శపియించి తోన ప్రసన్నత్వంబు నైకొని మీకు సంతానంబు నుర్వి నుండకుండ

వలయుం గావున మీరు బ్రహ్మచారులై కామక్రోధలోభమోహామదమత్సరంబులం బొరయక యల్పకాలంబున శరీరంబులు విడిచి దేవభావంబులు గైకొం డని యనుగ్రహించె నని కారణంబుగ విశ్వేదేవులు ద్రౌపదిగర్భంబునఁ బాండునందను లేవురకు నుద్భవించి వివాహంబులు లేక దీర్ఘాయుష్యులు గాక చచ్చి రని చెప్పి యప్పక్షివరులు భవత్ప్రశ్నంబు లన్నింటికి నుత్తరంబులు చెప్పితి మింక నేమి విన వలతు చెప్పు మనిన జైమిని యి ట్లనియె. 187

తే. అమ్మహారాజు దుస్సహ మైన యట్టి, దుఃఖములఁ బొంది యక్కటా! తుది సుఖంబు లనుభవించెనె యెప్పటియట్ల? వినఁగ, వేడ్క యయ్యెడుఁ దత్కథవిధముఁ జెప్పుఁడ.

చ. అనవుడుఁ బక్షు లిట్టు లని రమ్మునివల్లభుతోడ గాధిసం
దనుపటురౌద్రవృత్తి గని తల్లడ మంది పురీజనంబు లె
ల్లను దరియింప రానివగల న్బురపిల్లుచు నప్డు క్రమ్మఱం
జని రటు లార్తుఁ డై నృపతిసత్తముఁ డాలు సుతుండుఁ దోడ రాన్. 189

—◎ హరిశ్చంద్రుఁడు కాశి కేఁగుట ◎—

చ. తొలఁగనిసత్యధర్మములు తోడుగఁ దాలిమి యూఁది దుఃఖము
న్జలనిధిఁ గాలుచు న్వివిధశైలములు న్నదులు న్మహావనం
బులును నతిక్రమించి యట భూవరుఁ డీశనివాసము న్మహీ
తిలకము సర్వమంగళము దివ్యము ముక్తిపదంబు నై భువిన్. 190

క. కర మొప్పెడుకాశీపుర,వరముఁ బ్రవేశించునెడ నవారితతేజ
స్స్ఫురణోగ్రుఁ గౌశికుం గని, ధరణీశుఁడు మ్రొక్కుటయు నతం డి ట్లనియెన్.

—◎ రాజు కాశియందుఁ గౌశికునిర్బంధమునం జింతాకులుం డగుట ◎—

తే. నీవు నుడివిననెల నిండె నేఁటితోడ, నేది మాసొమ్ము తెమ్ము మహీతలేశ!
యనిన నింకను దినమునం దర్ధ మున్న,యది సహింపు మునీంద్ర! నీ వంతదాఁక.

క. అనవుడు నౌఁ గా కని య,మ్మునిపతి పోవుటయు రాజముఖ్యుఁడు చేతో
వననిధి పెండలిపెండుగ, ఘనచింతామంథరంబు గలఁపఁగ మదిలోన్. 193

సీ. ఈమునీంద్రున కర్ధ మీరెండుజాముల కెక్కడ సవరింతు? నెందుఁ జొత్తు?
నెడరు దీర్పఁగ బంధు లెచ్చటఁ గల రిప్పు? డెవ్వారి నడుగుదు హీనవృత్తి?
నెట్టు దట్టుదుఁ బ్రాణ? మేదెస పోదు? నే నెయ్యెడ నడఁగుదు నింక? నకట!
నేలమితో విప్రున కిచ్చెద నని పల్కి యీ కున్నఁ గ్రిమిజన్మ మిపుడ వచ్చు

తే. నేమి సేయుదు? ననుచు నరేంద్రుఁ డలఁత,నెరియుచును మోము వ్రాల్చిన నింతి యేడ్పు
టెలుఁగుతోఁ గన్నుఁగవ నశ్రు లొలుక జీవి,తేశుఁగనుఁగొని సుదతి తా నిట్టు లనియె.

తే. ధీరమతి వీవు నిట్లు చింతింపఁ దగునె?, సత్యపాలన మొనరింపు సత్యహీనుఁ
డైనపురుషుదేహము దా శ్మశానతుల్య, మధిప! మేటిధర్మంబు సత్యంబ యండ్రు.

క. ఒనరఁగ హయమేధకులు లే, డొనరించితి రాజసూయ ముజ్జ్వలవిభవ

మ్మునఁ జేసితి సంతానమ్మును బడసితి సుకృతి వీవు పుణ్యచరిత్రా! 196

వ. అనుచు నిట్టూర్పు లంవంద సంవడింపఁ గన్నీరు గడలుకొన గద్గదికానిరుద్ధకంఠి యగుచు డెందంబున సుడివడుతలం పెట్టకేలకు వెలువరించుకొని యమ్మహాదేవి యి ట్లనియె. 197

తే. పుత్రలబ్ధిఁ గృతార్థులు పోలుతు రుర్విఁ, గాన న న్నిప్పు డమ్మి యకౌశికునకు
ధనము వెట్టి సత్యమ్మును మనిపికొనుము, బొంకుకంటెను జావైనఁ బొంక మనఘ!

క. అని చుఱచుఱఁ గోఱవిం జూఁడిన క్రియ సతి పలుకుటయును డెంవ మవిసి య
జ్జనపతి పిడు గడచినవిధమున మేని ముడిఁగి పడియె మూర్ఛాగతుఁ డై. 199

చ. పడి తెలివొంది లేచి పొరి బాష్పజలంబులు మేను కప్పఁగాఁ
బడఁతుకఁ జూచి నీవు మృదుభాషిణి వక్కట! యింత కోర్చి న
న్నడజడి పెట్టుమాట యిటు లాడఁగఁ గూడునె? హా! యవాచ్యము
ల్విడువు లతాంగి! యంచుఁ బటువేదనఁ గ్రమ్మఱ వ్రాలె మేదినిన్. 200

మ. పతి మూర్ఛాగతుఁ డైనఁ జూచి సతి బాష్పచ్ఛన్నవక్త్రాబ్జ యై
ధృతి యొక్కింతయు లేక వా విడిచి యార్తి న్హా! మహారాజ! హా
చతురంభోధిపరీతభూభువనభాస్వద్భావుఖడ్గాగ్రచూ
ర్ణితవీరారిశరీరభూషితధరిత్రీభాగ! హా! వల్లభా! 201

తే. హా! హరిశ్చంద్ర! కనకపర్యంకతలమునందుఁ బొందునీయంగమే యకట! చెవఁటి
నేలఁ గూలినయది నేఁడు నీచదైవ, మిట్టిదశ దెచ్చెనే దివిజేంద్రభోగ! 202

వ. అని విలపించుచు నమ్మహాదేవి భర్తృదుఃఖభారపీడిత యై సొలసి నేల వ్రాలె నట్లు తల్లియుఁ దండ్రియు నెవ్వరు దిక్కు లేక నిశ్చేష్టితు లై పడి యున్నం గనుంగొని తదీయనందనుం డగుబాలుండు. 2 3

క. కన్నుల బాష్పము లురలఁగ, నన్నరవరుఁ జేర నరిగి యతిదైన్యముతో
నన్నన్న! యాఁక లయ్యెడి, నన్నము నా కిపుడు పెట్టు మని యడుగుటయున్. 204

ఆ. కాలకల్పుఁ డైనకౌశికుఁ డేతెంచి, శిశిరవారి వారి సేదదేర్చి
యేల నేలఁ బడఁగ లే లెమ్ము నృప! యాగ, రానియప్పు వగల నీవ కున్నె? 205

క. అని యాఱడించి యేదీ, ధనము? ధరణినాథ! ధర్మతాత్పర్యము నీ
మనమునఁ గలదేని రయంబునఁ బెట్టుము సత్యనిష్ఠఁ బొందుము నెమ్మిన్. 206

క. సత్యమున నున్న దీధర, సత్యమున వెలుంగుఁ దరణి సత్యమునవె తా
నిత్య మయి స్వర్గ మమరును, సత్యము ధర్మములలోఁ బ్రశస్తం బనఘా! 207

తే. వినుమఁతులనిడి యెత్తుచో వేయితురగ, మేధములకంటె సత్యంబు మిగులఁదూఁగెఁ
గాన సత్యయుక్తుండవు గమ్ము సొమ్ము, దెమ్ము మమ్ము రమ్మనకు నీ దెసకు నింక. 208

ఉ. క్రూరుఁడ వీ వనార్యుఁడవు కొంకవు బొంకఁగ నిట్టినీయెడం
గారణ మేమి మాకు నధికప్రియవాక్యము లాడు చుండ నం

భూరుహామిత్రుఁ డస్తగిరిఁ బొందెడుఁ బైకము చక్కఁబెట్టకి
ట్లూరక యున్న నిత్తుఁ గడునుగ్రపుశాపము నీకు భూవరా! 209

చ. అని ముని యేఁగినం గడుభయమ్మునఁ దల్లడమందునాథుఁ జూ
చి నరవరేణ్య! నన్ను నెడ సేయక యమ్మి ఋణమ్ము దీర్పు క్రో
ధనుఁ డగుచున్న కౌశికునిదారుణశాపముపాలు గాకుమీ
యని పలుమారు వేడుకొనునంగనమాటకు రాజు పొక్కుచున్. 210

క. మనమున రోఁతయు నోడఁబాటును బెనఁగొని మిక్కుటంపుడోలాయనముం
బెనుపఁగ ననృతభయంబును, మునిశాపభయంబు వనట ముంప వికలుఁడై. 811

ఆ. ఎట్టకేల కమ్మహీవిభుండు మనమునఁ, దెగువఁ జేసి మగువమొగముఁ జూచి
యకట! నిర్దయాత్ములైననృశంసులఁ, బోలకేల నాకుఁ బోవ వచ్చు? 212

క. నిను నమ్ముకొనియెదం బర, వనరుహదళనేత్ర! యనుచు వారాణసి చో
చ్చి నరేంద్రుఁడు బాష్పంబులు, గనుఁగవ వెల్లిగొన నెలుఁగు గడలుకొనంగన్.

హరిశ్చంద్రుఁ డంగడివీథిని భార్యాపుత్త్రుల నమ్ముట

సీ. ఓపురజనులార! నాపత్ని నమ్మెద నే దాసిగా వెల యొజేఁగి పెట్టి
కొనుఁడు నన్నెవ్వఁ డవని యడిగెదరేని నే నృశంసుండను దానవుండ
నతిపాపకర్ముఁడ నాలి నమ్ముకొనంగ నరుగుదెంచినకఠినాత్మకుండ
ననుచుండ నొక్కబ్రాహ్మణవృద్ధు డరుదెంచి మత్ప్రియాంగన సుకుమారి పనికిఁ
ఆ. జాల దిచ్చెదేని చయ్యన వెలఁ జెప్పు, వసువు వెట్లు మాకు వలయు ననిన
విభుఁడు విపులదుఃఖవేదనఁ బలుక నో, రాడ కున్న నంత నాద్విజుండు. 214

ఆ. తగినయంతధనము దాన యన్నరనాథు, వల్కలముల ముడిచివైచి యొడిసి
పెలుచ నాలతాంగి పెడఁబాయఁ దలవట్టి, యీడ్చె నీడ్వ నేడ్పు టెలుఁగుతోడ.

ఆ. విడువవయ్య తండ్రి! తడయక వచ్చెద, వీఁడె నన్నుఁ జూచి వెగచి వెగచి
కొడుకు దద్ద వెగడు పడి యేడ్చుచున్నాఁడు, బుజ్జగింతు ననుచుఁ బుత్త్రుఁ గాంచి.

క. అన్నన్న! నన్ను ముట్టకు, మన్న! నృపతనూజ! దాసి నశుచి ననుచుఁ బైఁ
గన్నీరు వెల్లిగొనఁగా, నున్నజననికొంగు బాలుఁ డుడుగక పట్టెన్. 217

తే. పట్టి విడువక యేడ్చినఁ బట్టి తల్లి, పెట్టి పోఁ జాల కర్మిలి పెద్ద యడలి
విప్రుఁ గనుఁగొని వీనిని విలువవయ్య!, గోవుతోడన వత్సముఁ గొనువిధమున.

వ. అని యద్దేవి యత్యంతదీనానన యై ప్రార్థించిన నతండు శాస్త్రవిదులు పురుషునకుఁ బెక్కువేలుమాడలు నంగనకు నర్ధంబునుం జెప్పుదురు గావున నిక్కుమారునకు వేనవేలుమాడలు గొను మని యన్నరపతి కిచ్చి యయ్యిరువుర నీడ్చుకొని పోవం గనుంగొని నిట్టూర్పు లందంద సందడింప విపులవేదనాదూయమానమానసుం డగుచు నమ్మానవేంద్రుండు. 219

చ. అనిలుఁడు నర్కుఁడున్ శశియు నైనను గానరు మున్ను దన్ను న
త్యనుపమరాజ్యభోగమహిమాతిశయంబున నట్టికాంత నే
డినకులరత్న మై వెలుఁగునిట్టిసుతుండును దాను నాకతం
బున పరవుందనంబునకుఁ బోయెనె యేగతిఁ బోదు దైవమా! 220

మ. అని దుఃఖింపఁగఁ గౌశికుం డచటి కుద్యద్వేగుఁ డై వచ్చినన్
జననాథుం డిదె సొమ్ము కొమ్మనిన నాస్వల్పార్థముం జూచి కో
పనుఁ డై యంతట దక్షిణాధనము సంపన్నంబుగాఁ జేసితే
నను గారించెద వేల? యింకఁ దడ వైనన్ శాప మిత్తుం జుమీ! 221

ఆ. ప్రొద్దు జాము తక్క పోయి నే వచ్చెద, వేయుఁ జెప్ప నేల? వేగ కొఱఁత
ధనము పెట్టవలయు నని యప్పు డిచ్చిన, ధనము గొని యతండు సనియెఁ జనిన.

హరిశ్చంద్రుఁడు దన్నమ్ముకొనుట

ఉ. ఆనరనాథుఁ డప్పుడు భయమ్మున శోకము నగ్గలింపఁగాఁ
డా నెద నాత్మవిక్రయము దక్క ధనంబున కేయుపాయముం
గానక నిశ్చయించి యధికధ్వని నిట్లను నన్ను నమ్మెద
న్మానుగ నెవ్వ రైనను ధనం బిటు దెండు గొనుండు నావుడున్. 223

వ. అయ్యవసరంబున ధర్ముండు నయంబున. 224

మ. నిడుమోముం గుఱుగేలు గుండకడుపు న్నీలత్వము న్మిట్టలు
న్గమదీర్ఘంబులు నైనదంతములు పింగశ్మశ్రుకేశంబులు
జెముగుంగంపును గల్గి హేయ మగునీచీభావముం దాల్చి తా
జడకల్గట్టి నికృష్టయష్టికరుఁ డై చండాలవేషంబుతోన్. 225

కొనవచ్చినచండాలునకును హరిశ్చంద్రునకు నైనసంవాదము

క. ఇల గోలఁ దట్టుచు న్సం,బళి సంబళి యనుచుఁ గ్రందుపడుజనములకు
న్దొలఁగుచు నొదుఁగుచు నాభూ,తలపతికడ కరుగుదెంచి తా ని ట్లనియెన్. 226

సీ. నేను జండాలుఁడ నృపవర! పురమున వీరవిఖ్యాతుఁడ ధీర! వినుము
చంపఁగఁ దగువారిఁ జంపెడివాఁడఁ జచ్చినవారిమొగములచీర లెపుడుఁ
గొనియెడివాఁడ నెక్కుడుసొమ్ము గలవాఁడ నెంతయర్థం బైన నిచ్చి నిన్ను
విలిచెదఁ జెప్పుమా వెల యన్న నారాజు మాలను సేవించి మనుటకంటెఁ
తే. కౌశికోగ్రశాపాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి పోవు, టైన మే లని తలఁప నమ్మౌని యరుగు
దెంచి నృపుఁ జూచి నాయప్పుదీర్ప రాదె, యధికధనము నీకిచ్చు వీఁడనిన విభుఁడు.

చండాలదాస్యమునకై కౌశికహరిశ్చంద్రసంవాదము

క. ఇనవంశంబునఁ బుట్టిన, మనుజేంద్రుఁడ నఖిలలోకమాన్యుఁడఁ గొఱమా
లినమాలని నకట! తపోధనసత్తమ! యేను గొలువఁ దగునే? చెప్పుమా. 228

మ. కరుణం జూడుము కావు మిప్పుడు త్రిలోకస్తుత్యా! చండాలసం
కరదోషంబును బొంద కుండఁగ నను న్గైకొమ్ము నీబంటుగాఁ
బరిశిష్టం బగుసొమ్ము నాకు వెలగా భావింపు మంచు న్మునీ
శ్వరుపాదంబులు వట్టెఁ జేతుల హరిశ్చంద్రుండు దైన్యంబునన్. 229

ఉ. అక్కట! యేమి సెప్పఁ గశినాత్మకుఁ డమ్ముని యిట్టు లార్తుఁ డై
మ్రొక్కినరాజుఁ గన్గొని యమోఘముగా ననుఁ గొల్చి బంట వై
దక్కితి గాన మాలనికి దక్కఁగ నమ్మితి నేను నిన్ను వీఁ
డక్కఱ దీఱ నిచ్చు నొక యర్బుదవిత్తము నాకు నావుడున్. 230

ఉ. మాలఁడు వొంగి యమ్మునికి మానుగ నర్థన మిచ్చి పట్టి భూ
పాలుని నంటఁ గట్టి యకృపామతిఁ గొంకక చేతికోలఁ బై
తో లెగయంగ వ్రేసి వెసఁ దోడ్కొని పల్లెకుఁ బోయె నేరికిం
గాలవశంబునం గలుగుకర్మఫలంబులు దప్ప నేర్చునే? 231

వ. ఇట్లమ్మహారాజు కాలవశంబునం జండాలపక్కణగతుం డై దురంతదుఃఖార్ణవంబునం
దేలుచుం దనమనంబున నిజజీవితేశ్వరిం దలంచి. 232

క. బాలునిదీనం బగుమో, మాలోకించుచును శైబ్య యత్యంతార్తిం
దూలి తనదాస్య ముడుపం, జాలుదు నని నన్నుఁ దలఁచు సతతము నకటా! 233

క. నాపాలెఱుంగ దింతియు, నాపుత్త్రుఁడు ననుచుఁ బొక్కు నత్యంతపరీ
తాపంబు నొందు మాలని, చేపడుటకుఁ బేరుఁ బెంపుఁ జెడిపోవుటకున్. 234

వ. ఇవ్విధంబున హరిశ్చంద్రుండు నిరంతరవేదనానలదందహ్యమానమానసుం డగు
చుండ నొక్కనాఁ డతనితో నాచండాలుండు నీకుఁ గాటికాపరితనం బిచ్చితి నందుఁ
బుట్టినధనంబునందు రాజునకు నాఱవభాగంబును నాకు మూఁడుపాళ్లునుం బెట్టి
నీవు రెండంశంబులు గొని బ్రతుకు మని నియమించి పంచిన మహాప్రసాదం బని
వారణసీపురంబుదక్షిణంబునకుం జని. 235

హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానవాసము చేయుట

సీ. శవదహనోద్భూతసంతతధూమంబు బహువిధదుర్గంధబంధురంబు
కేశచితాభస్మకీకసకీర్ణంబు బేతాళడాకినీభూతచితము
వాయసగృధ్రగోమాయుకలకలంబు మేదోవసామాంసమేదురంబు
మృతబంధుశోకార్తసతతహాహారవ మమితకపాలపిండాన్నసాంద్ర
తే. ముజ్జ్వలాగ్నిశిఖావృతవ్యోమభాగ, మగుచు నత్యంతవిస్తార మైనభీక
రశ్మశానమ్ము గని యద్ధరావిభుండు, దాని దఱియంగఁ జని యందుఁ దా వసించి.

ఉ. కాలియ పట్టినట్లు గడుఁ గంది కృశుం డయి వీడి వెంట్రుక
ల్దూలఁగ లాంఛనధ్వజముతో లగుడంబు తగ న్ధరించి ప్రే

తాలయు మెల్లఁ ద్రిమ్మరుచు నాయతు లన్నియుఁ గొంచు రాజు పె
న్వాలతనంబు నొందెఁ గొఱమాలినదైవముచెయ్ది నక్కటా! 237

సీ. ప్రాణంబుతోడ జన్మాంతరంబును బొందె నిట్లు హరిశ్చంద్రుఁ డేమి చెప్పఁ?
బీనుంగులకుఁ బెట్టుపిండము లుడుచుచు మేదోవసామాంసమిలితపంక
ముల నెప్పుడును బ్రుంగు చోలికి బూడిదలలోఁ బొరలుచుఁ గట్టినబొంతగప్పు
చొడలిదుర్గంధంబు సుడియంగ పడిని జుగుప్స రూపంబు గైకొన్నమాడ్కి

ఆ. నతినికృష్టవృత్తి నార్తుఁ డై సుతసతీ, సుహృదమాత్యబంధుసుఖవియోగ
వేదనానలమున వేఁగుచు నమ్మెయి, నుండ నెలలు పదియు రెండు నిండె. 238

హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానమునఁ గల గాంచుట

వ. అంత నొక్కనాఁ డమ్మహీపతి పరేతనికేతనంబున నిద్రించి యత్యద్భుతం బైనకలఁ
గాంచె నెట్లనినఁ దాను జండాలికాగర్భంబున నుద్భవించి సప్తవర్షవయస్కుం డై
యొక్క శ్మశానంబునమృతసంస్కారమాల్యాపహరణాధికారంబున నుండం గొండలు
విప్రుఁ డొక్కశవంబు గొనివచ్చి దహనవేతనంబునకై తనచేతం బరాభూతి నొంది
కోపించి ఘోరనరకంబునం బడు మని శపించిన నప్పుడు కాలకింకరులు దన్నుం
బట్టుకొని పోయి తప్తసికతానలప్రదేశంబుల నడిచియుఁ బొడిచియుఁ గాల్చియుఁ
గ్రేల్చియుఁ గండలు గోసియు నూనియ నుడికించియుఁ బురీషకూపంబుల ముంచియు
ననేకక్రూరదండంబులు దండింపం బూయశోణితంబులు ద్రావుచు నొక్కొక్క
దినంబు శతవత్సరంబులుగా వత్సరద్వయం బధికదుఃఖంబు లనుభవించి నారకభవో
త్పాద్యమానుం డై క్రమ్మఱ మహీతలంబునం బడి ఖర శునక హస్తి వానర ఛాగ
బిడాల కంక గృధ్ర మత్స్య కూర్మాదినానాకుయోనులం బుట్టి సార్థహాయనంబు
తీవ్రవేదనలపా లై యొప్పటిరాజస్థితి దడసి జూదంబున నాలిని గొడుకును
రాజ్యంబును గోలుపడి యేకాకి నై యడవుల కరిగి సింహంబుబారిం బాఱి శర
భంబుచేత రక్షితుఁ డై దానిచేత నతిపీడితుం డగుచు భార్యానందనులం దలంచి
వందురితిరుగుచు నొక్కయెడ నయ్యిరువురుఁ దమ్ము రక్షింపుమని తన్నుం బేర్కొని
పిలుచునెలుంగులు విని డాయం బోయి వారలం గానక పరిభ్రమించుచుండం బది
యేనుదివసంబులు గొఱంతగాఁ బండ్రెండేఁడులు నిండినతఱి విశ్వామిత్రుచే నంత
వృత్తాంతంబు నెఱింగి జముండు తనకడకు రప్పించి యిది యెల్లఁ గౌశికరోషంబున
నయ్యె దానం జేసి భవన్నందనుండు మృత్యుగతుం డగుం బదంపడి పరమశుభంబు
గలుగు దుఃఖశేషంబు గుడువ మనుష్యలోకంబునకుఁ బొమ్మని త్రోపించిన నంత
రిక్షంబుననుండి నేలం గూలినవాఁ డై బిట్టు మేల్కాంచి. 239

క. కడు భీతియు బెగ్గలమును, నడరఁగ నిది యొక్కకల మహాద్భుత మేని
య్యేఁడుములు పండ్రెండేఁడులు, పడితినో! కలయో! నిజంబొ! భ్రమయో! యకటా!

క. ఈదుఃఖము సుఖ మయ్యెడు, నాదుఃఖములకును నగ్గ మైతిమి విధిచే

నీదుస్స్వప్నము నెపమున, నీదుర్దశకంటె నింక నేదెస యగునో? 241
తే. అనుచు నెంతయుఁ దలరి యమ్మనుజవిభుఁడు, మోడ్పుఁగేలు శిరంబున మోపి వేల్పు
లార! యెప్పుడు నేకీడు చేరకుండఁ, గరుణ ననుఁ బుత్త్రు నింతిని గావరయ్య! 242
క. అని పలికి నృపతి శవవేతనకారణమునను నంత దలఁపును జెడి భా
ర్యను బుత్త్రు మఱచి ప్రేతసదనసంచరణంబునందుఁ దత్పరుఁ డయ్యెన్. 243
వ. అంత నమ్మహీవల్లభువల్లభ యొక్కనాఁడు. 244
చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినతనూభవునిం గొని శోకవేదనా
పరవశయు న్వికీర్ణకచభారయు నుద్గతబాష్పపూరయు
న్గరతలతాడితాస్యయును గద్గదికావికలార్తనాదయు
న్జరణవిపర్యయాపగతసత్వరయానయు నై పొరిం బొరిన్. 245
వ. ఏడ్చుచుం బరేతనికేతనంబున కేతెంచి యక్కుమారు నొక్కయెడ నిడి కూర్చుండి.

మృతపుత్త్రులైనచంద్రమతీహరిశ్చంద్రులు శ్మశానమున దుఃఖించుట

ఉ. బోరనఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
ల్వారక కన్గవం దొరుగ వాతెఱ లాలలు గ్రమ్ముదేర హా
హారవము ల్సెలంగ విరియంబడి వేనలి ధూళి బ్రుంగ న
క్కూరిమిపట్టిఁ జేర్కొనుచుఁ గోమలి మేదినిఁ జేతు లూఁదుచున్. 247
సీ. బహువిధంబులఁ బ్రలాపం బొనర్చుచు నేడ్చుసతియేడ్పు విని డాయఁ జని విభుండు
కార్చిచ్చు సోఁకినఁ గంది మ్లానత్వంబుఁ బ్రాపించుతీవియరూపు నొంది
యున్నట్టివనితఁ దదుత్సంగమున నున్నయహివిషవ్యపగతప్రాణుఁ డైన
సూనునిఁ జూచి యించుకయు నెఱుంగక యబ్బాలుశుభలక్షణావలులకుఁ
తే. జోద్యపడి యేనరేంద్రునిసుతుఁడొ వీఁడు?
కాలుఁ డెటు మ్రింగెనో వీనిఁ గరుణ మాలి!
యనుచు మదిలోనఁ దలఁచి యాఘనుఁడు లోహి
తాస్యుఁ డింతకు నింత ప్రాయంపువాఁడు. 248
తే. వాఁడు గాఁడు గదా బలవంతుఁ డైన, యంతకునిదాఁటిఁ బడి యిటు లైనవాఁడు
నాఁగ నద్దేవి మఱియునానావిధములఁ, గొడుకుఁబనవుచునాథుఁ జేర్కొనుచునడలి.
క. అక్కట! దైవము రాజ్యము, దక్కొని యాలిం దనూజుఁ దెగ నమ్మంగా
నొక్కలిపి హరిశ్చంద్రుని, నిక్కడఁ గాడ్పఱిచె నింక నేగతిఁ బోదున్. 250
చ. అని పలుక న్విభుండు విని యప్పుడు దా మది వారల న్నిజాం
గనయు సుతుండు గా నెఱిఁగి గ్రక్కునఁ జేష్ట యడంగి కూలె నే
ల నతని నాథుఁగా నెఱిఁగి లాలలు వాఁదొరఁగంగఁ దీవ్రరో
దన మొనరించుచుం బడియెఁ దామరసానన మూర్ఛ గప్పినన్. 251
వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి యిరువురుఁ గొంతవడికి నొక్కటఁ దెలివొంది రంత నన్నరేం
ద్రుఁడు నందనుం గనుంగొని. 252

చ. అలరు మొగంబుతోడఁ గడు నర్మిలి నా కెదు రేల రావు చే
తులు పచరించుచుం దనువుధూళి మెయిం దొరయంగ నేల న
న్నెలమిని గౌఁగిలించుకొన వెంతయుఁ దీ పెసలార మంజులో
క్తులచవి యేల నాచెవులకుం జవిఁ జూపవు నీవు పుత్త్రకా! 253

చ. అనుచుఁ దనూజు నెత్తికొని యక్కునఁ జక్కఁగఁ జేర్చి మోము మో
మునఁ గదియించి బాష్పజలము ల్వొరిఁ బెల్లుగ నించి యేడ్చు హా!
యని యకటా! కుమార! తెగ నమ్మితిఁ బాపము చేసి చీర య
మ్మినయటు లిట్టు ని న్నెదకి మ్రింగునె దైవము క్రూరసర్ప మై. 254

క. నీ విటుగాఁ జూచియు నా, జీవ మెడల దున్నయపుడ చిత్తమ్మున మో
హావేశము తండ్రులకు స్వ, భావము సు మ్మిట్లు సుతులపై సుగుణనిధీ! 255

తే. నెఱియ నర్మిలి నెనయునీ నెమ్మొగంబు, ఘనభుజంగవిషవ్యాప్తి గాజువాఱె
రాహుకబళితరోహిణీరమణుమాడ్కి, నుండఁ గనుఁగొని యే నెట్లు నుందుఁ గుఱ్ఱ!

వ. అనుచు నత్యంతశోకాగ్నిసంతప్తం బై మహీతలంబునం బడిన నద్దేవి కొడుకువలని శోకంబు విడిచి జీవితేశ్వరుజుగుప్సితం బైనచండాలభావంబుఁ జూచి విస్మయంబు ననుతాపంబును దైన్యంబును గా ని ట్లనియె. 257

తే. పొడువు నిడుదయు నై కడుఁ బొలుచునితని
ముక్కుతుద యంతయును గడు నొక్కువడియెఁ
గుసుమముకుళసన్నిభరదాంకురము లింత
కంది యెవ్వెడునే దైవఘటన యకట! 258

క. దేవసమానుం డగునీ, భూవిభునకు సకలరాజపుంగవునకు ని
ర్జీవపుఁజండాలత్వముఁ, గావించినదైవమునకుఁ గరుణయుఁ గలదే? 259

క. కరితురగరథపదాతులుఁ, గర మమర సితాతపత్త్రకాంచనమయచా
మరములు పొడగాన మహీ, శ్వర! యెక్కడ నడఁగె నీదువైభవ మెల్లన్? 260

సీ. రవి దాఁచి చూడంగ నవునట్టినీమేన నొడుగుమాలిన్యంబు గదిరి యుండ
శత్రుభీకర మైనశాతాసి నమరునీకేల నీచపుబరిగోల యుండ
లలితమకుటదీప్తిఁ బొలుచునీశిరమున శవసమర్పితమాల్యసమితి యుండ
విమలదివ్యాంబరావృతి నొప్పునీకటిఁ గుత్సితం బగుబొంతకోక యుండఁ

తే. జేసెనే దైవ మానతక్షితిపశేఖ, రప్రభాజాలసతతవిరాజమాన
చరణకమలసుందర హరిశ్చంద్ర! సకల, బుధమనఃకైరవాకరపూర్ణచంద్ర! 261

క. విలసితమణిహర్మ్యస్థల, ములఁ దగ విహరించునీకు భూతపిశాచా
కులశవధూపవృతాంబర, తల మగుప్రేతాలయంబు ధామం బయ్యెన్

తే. అనుచు నత్యంతమోహశోకార్తి నొంది, నాథు మెడ వట్టికొని యేడ్చె నలినవదన
యకట! కలయిట్లు నిక్కల యగునె? యనుచుఁ, బలికె విభుఁ డెట్టికలగంటిపార్థివేంద్ర!

వ. అక్కలఫలం బిట్టిన యయ్యే నేని ధర్మసహాయత్వంబు లేదు గాక సిక్కంబును మనకు దేవబ్రాహ్మణప్రసాదంబును సత్యధర్మజ్ఞానానృశంస్యంబులును గలిగినయట్లైన నీయట్టి పరమధార్మికుండు రాజ్యపరిభ్రంశంబు నొంది యీదురవస్థం బడునే! యని దుఃఖిత యగునద్దేవికి నన్నరపతి దనకన్నకలతెఱం గంతయు నెఱింగించి యయ్యింతివలనం బుత్త్రమరణప్రకారం బెల్ల నేర్పడ విని నిట్టూర్పులు నిగుడ నత్యంతసంతాపాంత రంగుండై శైబ్య నాలోకించి వంశకరుండైన యీయొక్కశిశువును దైవగతిం బోవ వగలకుం గొలు వగుచుం గుందం జాల వీనియొడలితోడన యనలంబునం బడియెద నన్నేలినచండాలునియనుజ్ఞ లేకున్న నింకొక్కపుట్టువున నైన వానికి బంట నయ్యెద నీదుర్మరణంబునం జేసి యనేకఘోరనరకంబు లైనను ననుభవించెద దాన యజనయాజనగురుపూజనంబు లొనరించినవాఁడ నైతి నేని పరలోకంబున నైన మన మెప్పటియట్ల కూడి యుండెదము వినుము నగియును నే నెన్నండును బొంకు పలుక నా కిదియ నిశ్చయంబు నీకు ననుజ్ఞ యిచ్చితి నీ వరిగి యమ్మహీదేవు దేవునిం బోలె నారాధింపు మని పలికిన నపు డయ్యింతి గరం బలిగి యి ట్లనియె. 264

తే. కొడుకు నీవును జిచ్చునం బడఁగఁ జూచి, యేను జీవంబుతో నుందునే నరేంద్ర?
నాకలోకసుఖం బైన నరక మైన, ననుభవింతును నీతోడ నరుగు దెంతు. 265

క. అనవుడు నొడఁబడి విభుఁ డిం,ధనములు నొదగా నొనర్చి దానిపయిఁ దనూ
జుని నిడి భార్యయుఁ దన పిఱుఁ,దన నిలువం గేలు మొగిచి తత్పరమతి యై. 266

హరిశ్చంద్రునొద్దకు సకలదేవతలు వచ్చి తత్సుతు బ్రతికించుట

సీ. స్మితమధురాననశ్రీరమ్యు ధవళవిశాలాక్షు రుచిరకపోలఫలకు
రమణీయనాసాభిరాము నిశ్రీవర్ణకర్ణుఁ దామ్రాధరకాంతిసుభగు
నాజానులంబమహాబాహుపరిఘు విస్తీర్ణదృఢోరస్కు సింహమధ్యు
ఘనతరకటిచక్రుఁ గమనీయజంఘుని శోభనాంభోరుహస్ఫురితచరణు

తే. హారకేయూరమణిమకుటాదివివిధ, దివ్యభూషణదీప్తిదేదీప్యమాను
శంఖచక్రగదాపద్మశార్ఙ్గముసల, ఖడ్గవనమాలికాచిహ్ను ఘనసవర్ణు. 267

క. నారాయణుఁ బీతాంబరు, శ్రీరమణీరమణు భక్తచింతామణి దు
ర్వారవిపద్ద్విపకుంభవి,దారణనిపుణాభిధానదైవతసింహున్. 268

సీ. తలఁచుచు నున్నయాధరణీశునొద్దకు ధర్ముండు మొదలుగాఁ దక్షిణంబ
వాసవప్రభృతిగీర్వాణు లంభోరుహభవుఁడును సకలదిక్పతులు నాగ
గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధసాధ్యులు విశ్వులు రుద్రులు నశ్విబుధులు
మఱియును గలయట్టిమాననీయామరు లాకాశికుఁడు వచ్చి రపుడు ధర్ముఁ

తే. డో హరిశ్చంద్ర! సాహస ముడుగు మయ్య!, నీతితిక్షాతపస్సత్యనిష్ఠ కేను
మెచ్చి వచ్చితి సుర లెల్ల వచ్చినారు, వీరె యని చూపె నప్పుడు వేల్పుతేఁడు.

ఆ. కుసుమవృష్టితోన కురియించె నమృతవృ, ష్టి హరణనిపుణ యైనయమృతవృష్టిఁ
బుడమి తేనిముద్దుఁగొడుకుపై నభమున, దివ్యతూర్యరవము దివురుచుండ. 270

క. అమృతము సోఁకిన నారా, కొమరుఁడు దొల్లింటికంటెఁ గోమ లై తనుకాం
తి మెఱయ నిద్ర దెలిసి వేగను మేల్కనునట్లు లేచి కడు నొప్పారెన్. 271

చ. జనవిభుఁ డంత విస్మయరసంబునఁ దేలుచుఁ దాను సతియుం
దనయునిఁ గౌఁగిలించుకొని తద్దయు నొప్పిరి సమ్మదంబు పెం
పొనరఁగ దేవతామహిమ నుజ్జ్వలకాంతియు దివ్యమాల్యలే
పనధవళాంబరాభరణభాతియు మేనుల నగ్గలింపఁగాన్. 272

స్వర్గప్రయాణవిషయ మై ధర్మేంద్రహరిశ్చంద్రుల సంవాదము

వ. అప్పు డమరేంద్రుఁడు హరిశ్చంద్రున కిట్లనియె. 273

చ. నరుల కగమ్య మై వెలుఁగునాకము నీ కభిగమ్య మయ్యె నీ
నిరుపమసత్యధర్మమహనీయత శాశ్వతదివ్యభోగముల్
దొరకొనియె న్నరేశ్వర! సుతుండును భార్యయు నీవు నూత్నర
త్నరుచిరసద్విమానము ముదమ్మున నెక్కుఁడు రండు నాపురిన్. 274

తే. అమరనాథ! చండాలదాస్యంబు గలుగు, నాకు నాకంబునకు నెట్లు రాక గలుగు?
ననిన నిట్లను ధర్ముండు విను నరేంద్ర!, యేను జూనె చండాలతఁ బూని నీకు. 275

వ. అవశ్యభావి యైనదుఃఖంబు భోక్తవ్యం బగుట నిట్లు చేసితి భవత్సుకృతలబ్ధంబు
లైనదివ్యభోగంబు లనుభవింపు మనిన హరిశ్చంద్రుం డింద్రున కిట్లనియె. 276

క. అనిమిషవల్లభ! విను నీ, కొనరించెద భక్తి మ్రొక్కి యొకవిన్నప మే
ననిశము శోకాతురు లై, ననుఁ బాయఁగఁ జాల కున్ననాపురజనులన్. 277

క. హితుల ననన్యశరణ్యుల, నతిభక్తుల విడిచి వచ్చునమరావతి నా
మతి రుచియింపదు గావున, శతమఖ! యే రాను నీవు సనుము మహాత్మా! 278

క. అరయంగ బ్రహ్మహత్యయు, గురుహతి వనితావధమును గోవధమును నాఁ
బరగుదురితములు నాశ్రితుఁ, బరిత్యజించుటయు నొక్కభంగియ యెందున్. 279

క. నాతోడఁ గూడ సురపురి, కేతెంతురు పౌరు లొండె నేఁగుదుఁ బౌర
వ్రాతముతో నే నొండె సు,ఖేతర మగునరకమున కహీనచరిత్రా! 280

వ. అనిన నింద్రుండు హరిశ్చంద్రున కిట్లనియె. 281

తే. వినుము పుణ్యపాపంబులు వేఱువేఱ, నుండు భిన్నంబు లై మానవోత్కరముల
కెట్లు సంఘాతభోగ్యత్వ మీవు గోరె, దమరపురమున కనిన ని ట్లనియె నృపతి.

ఆ. ఘనకుటుంబు లైన జనులపెంపున రాజ్య, మనుభవించి నృపతి యధ్వరంబు
లొగి నొనర్చుఁ గాన యుపకారు లైనట్టి, జనుల నెట్టియెడలఁ జనదు విడువ. 283

అయోధ్యాపురజనులతో హరిశ్చంద్రుఁడు స్వర్గమున కరుగుట

వ. కావున సజ్జనంబులకు సామాన్యదానజపతపఃఫలంబులను బహుకాలోపభోగ్యంబు
లైనమదీయపుణ్యకర్మఫలంబులను వారు నేనుం గూడి భవత్ప్రసాదంబునం
ద్రిదివంబున నొక్కదివసం బైన ననుభవించెద మనిన ననిమిషవల్లభుం డతనితో
నీయభిమతం బెట్లట్ల చేసెద నని పలికె ధర్ముండును విశ్వామిత్రుండును బ్రసన్న

చిత్తులై దాని గొడంబడి రంతం జాతుర్వర్ణ్యజనసమృద్ధం బైనయయోధ్యానగరంబున కరిగి పురుహూతుం డప్పురజనంబుల నెల్లం బిలిచి యత్యంతదుర్లభం బైన దివిజభవనంబు ధర్మదేవతాప్రసాదంబున మీకు సులభం బయ్యె నాకలోకంబున నుండి మహీతలంబుదాక ననేకకోటివిమానంబులు సోపానంబు లై యున్నవి. మీ రిమ్మార్గంబునం జనుదెం డనినం బ్రహృష్టహృదయు లై యప్పుణ్యులు పుత్రకళత్రభృత్యసమేతం బహుగడుగునకు విమానంబు లెక్కికొనుచుం ద్రివిష్టపంబునకుం బోవం దొడంగిరి. హరిశ్చంద్రుండును సురమునిగణంబులతోడ లోహితాస్యకుమారున కభిషేకపట్టబంధంబు లొనరించి యాత్మీయాఖిలరాజ్యపదస్థుం గావించి ప్రమోదంబున సమస్తజనంబులం దోడ్కొని దివంబున కరిగె నని చెప్పి.

మ. సమకూర్పు న్విపిధార్థసంపదలు భాస్వద్రాజ్యము స్వర్గభో
గము భార్యాసుతలాభము న్సకలమాంగల్యంబుల న్సౌమన
స్యము దీర్ఘాయువు బ్రీతి చిత్తముల సొంపారు న్హరిశ్చంద్రు న
త్తమచారిత్రము విన్న మానవులకు న్దైవప్రసాదంబునన్. 285

ఆశ్వాసాంతము

చ. నిరుపమనీతిసార! మహనీయగుణోజ్జ్వలరత్నహార! మం
దరగిరిధీర! రూపజితదర్పకవీర! విలాసినీమనో
హర! మహనీయసంతతవిహార! వినిర్మలసద్విచార! వి
స్ఫురితయశోలసత్కనకభూధరకందర! శౌర్యమందిరా! 286

క. బాలారతికేళీపాంచాలా! మృదుమధురహితవచనవాచాలా
భూలోకభరితసుగుణవిశాలా! సూరిజననికరసఫలరసాలా! 287

మాలిని. అహితనగబిడౌజా! యన్వయాంభోధిరాజా!
సహజసుకృతబీజా! చాతురీనవ్యభోజా!
మిహిరసదృశతేజా! మేదినీకల్పభూజా!
మహితగుణసమాజా! మల్లమాంబాతనూజా! 288

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయపురాణంబునందు జైమిని మార్కండేయునికడ కరుగుదెంచుటయు నతనికి నమ్మహామునీంద్రుండు పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షులజన్మప్రకారం బెఱింగించుటయు నాపక్షులు జైమినికి భారతకథాశ్రయంబు లగునాలుగుప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు చెప్పుటయు హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానంబును నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

మార్కండేయపురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ మత్ప్రతాపరుద్రమ
హామండలనాథమండలావనదక్షా!
శ్రీమందిరఘనవక్షా!
రామారతినాథ! గన్నరథినీనాథా! 1

ఆడిబకయుద్ధవృత్తాంతము

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కిట్లనియె హరిశ్చంద్రుం డొనరించినరాజసూయంబునిమిత్తంబునం బ్రజానాశనకారణం బై ప్రవర్తిల్లినయాడిబకయుద్ధంబు తెఱం గెఱింగించెద వినుము గంగాప్రవాహామధ్యంబునం దపోనిష్ఠం బండ్రెండు వత్సరంబు లుండి వెడలి వచ్చి. 2

క. ఘనుఁడు వసిష్ఠమునీంద్రుఁడు, వినియె హరిశ్చంద్రవిభుఁడు విశ్వామిత్రో
గ్రనికారంబున నివ్విధ,మున నెంతయు ఘోరదుఃఖములఁ బడు టెల్లన్. 3

ఆ. విని నితాంతదుఃఖవేదనానలశిఖా, వలియుఁ దీవ్రకోపవహ్నిశిఖలు
నొక్కమాట యెగసి యుల్లంబులో నగ్గలింప మోము జేవురింప నపుడు. 4

వ. అమ్మునీంద్రుండు విశ్వామిత్రు నుద్దేశించి యి ట్లనియె 5

ఆ. అతఁడు మత్తనూజశతముఁ జంపినవాఁడు, పుట్ట దన్న రేంద్రుఁ బెట్టినట్టి
వివిధబాధ లెల్ల విన్న నామనమున, నేఁడు పుట్టినట్టివాఁడియలుక. 6

వ. అని పలికి యక్షణంబ. 7

వసిష్ఠవిశ్వామిత్రు లన్యోన్యశాపముల నాడేలును గొంగయు నై పోరుట

క. బక మై యుండెడ వని కౌశికు నతఁడు శపించె విని వసిష్ఠునకుం గౌ
శికుఁడును నాడే లగు మని, ప్రకటక్రోధమున నిచ్చెఁ బ్రతిశాపంబున్. 8

వ. అ ట్లన్యోన్యశాపంబుల నయ్యిరువురును మూఁడువేలుందొంబదియాఱు యోజనంబులపొడ వైనబకంబును ద్విసహస్రయోజనోత్సేధం బైనయాడేలును నై యంతంత రోషంబునం జేసి. 9

స్రగ్ధర. పత్త్రప్రోద్ధూతవాతప్రబలరయమున న్బర్వతశ్రేణి దూలన్
గాత్రోపన్యస్తసాంద్రదీప్తి ల్గగనము దిశలు న్గప్పుచుండంగఁ జంచ
న్నేత్రప్రాంతంబులం దగ్నికణము లురల నీ్వక నొండొంటిఁ దాఁకె
న్బత్త్రిద్వంద్వంబు లోకప్రకరము దలర న్బైభరవాటోపలీలన్. 10

వ. ఇట్లు తాఁకి. 11

సీ. తామ్రలోచనసముద్ధతవిస్ఫులింగపాతములును దమముఖాగ్రములు గమర
సునిశితచండచంచుప్రహారములఁ బరస్పరపృథులపార్శ్వములు వ్రయ్య
నతిదీర్ఘదృఢచరణాహననముల నన్యోన్యశిరస్థ్సలు లగలి పగుల
ఘనతరపక్షతాడనముల నితరేతరస్థిరాంగములు జర్జరితములుగ

తే. ధరణిధరములు గూలఁగ ధరణి వణఁక,జలధు లుప్పొంగి కడవ గర్వులను సకల
భువనసంక్షోభముగఁ జలంబును బలంబు,విగక నలువుమైఁ బోరె నాడియు బకంబు.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విహంగంబులు పోరుచుండ. 13

తే. పర్వతంబులు విఱిగి పైఁబడినఁ గొన్ని,వసధి వెల్లువ గట్టిన మునిఁగి కొన్ని
యవనితలచలనోగ్రరయమునఁ గొన్ని,గాఁగఁ బ్రాణులెల్లను బరిక్షయము నొందె.

వ. అంత. 15

బ్రహ్మదేవుఁ డాడిబకయుద్ధము మాన్పుట

చ. అతులితపక్షిపక్షపవనాహతపర్వతపాతభీతికం
పితజనహాహాకృతిధ్వనులపెల్లున నెంతయు లోక మాకులీ
కృత మగుచుండఁ దత్ప్రమకిల్బిషశాంతివిధాయి యై ప్రజా
పతి చనుదెంచె నమ్మహితపక్షులయొద్దకు వేల్పుమూఁకతోన్. 16

వ. చనుదెంచి. 17

క. మునులార ! మీకుఁ దగునే,యని సేయఁగ ? నలన దుడుగుఁ డఖిలహితముగా
ననినను మానక యవి రణ, మొనరింపఁ దదీయవికృతు లూహించి వెసన్. 18

వ. పరమేష్ఠి వారల తిర్యక్త్వం బపనయించె నంతం బూర్వప్రకారాకారు లై నిలిచిన
కౌశికవసిష్ఠులం జూచి యద్దేవుండు మీకీవిరోధంబు హరిశ్చంద్రునిరాజసూయవిపా
కంబునఁ బ్రజాక్షయం బగుటకుం గారణం బై పుట్టె విశ్వామిత్రుండును నమ్మహాత్మునకు
నెగ్గు సేసినవాఁడుకాఁడు నాకలోకప్రాప్తికై యుపకారం బొనరించెఁ గావున మీరు
తపోవిఘ్నమూలం బైనరోషంబు విడువుం డనిన నమ్మహామును లట్ల కా నెఱిఁగి
యక్షీణక్షమావంతు లై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొనిరి విరించియు నిజ
నివాసంబున కరిగె వారునుం దమతమతపోవనంబున కరిగి రని చెప్పి. 19

ఫలశ్రుతి

క. ఆడిబకసాంపరాయము, వేడుకఁ జెప్పినను విసిన విఘ్నము లడఁగుఁ
దూడిగఁ బాయుం బాపము, లీడితజయసిద్ధి గలుగు నెప్పుడు నరులకున్. 20

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మనము ప్రమోదమునఁ దేల మఱియును దా ని
ట్లనియె సకుతూహలంబును, వినయంబును బెనఁగొనంగ విహగంబులకున్. 21

—జడోపాఖ్యానము—

సీ. భూతవర్గంబుసంభూతిస్థితిప్రళయంబు లెట్టివి? జంతు వంగబోధ
నొందుచు నెట్లుండు నుదరంబులోఁ? బిల్లి భుజియించుగురుతరభోజ్యనిచయ
మెల్ల జీర్ణంబుగా నెట్లు గ్రాఁగెడు? బ్రాణి పుట్టి యెట్లులు వృద్ధిఁ బొందుఁ? జచ్చు
నెడ నిజజ్ఞానంబు నెట్లు దొఱఁగు? జచ్చి యెచ్చట నుండి యహీనపుణ్య
తే. పాపఫలములుగుడుచు? నేర్పడఁగఁ జెప్పుఁ, డీరహస్య మంతయు నాకు మీ రనినఁ
బక్షు లిట్లను విను మొకబ్రాహ్మణుండు, భార్గవాఖ్యుండు నిజపుత్రుఁ బరమశాంతు.
సీ. అతివిమలాకారు సుతు నుపనీతునిఁ గావించి యి ట్లను గారవమునఁ
గోరి భిక్షాశి వై గురుప్రీతి బ్రహ్మచర్యముఁ దాల్చి వేదంబు లభ్యసింపు
మఱి గృహస్థుండ వై మఖచయం బొనరించి బహువిధసంతానంబుఁ బడయు మనఘ!
యటమీఁద వనవాసి వై ఫలమూలశాకాహారవిధిఁ దప మాచరింపు
తే. తుది సమస్తంబు విడిచి విదూరమోహ, మతివిసర్జితేంద్రియుఁడ వై యతివి గమ్ము
గడఁక నని యెంత చెప్పిన జడుఁడువోలె, నొక్కపలుకు పలుక కతఁ డూరకుండె.

క. జనకుండు దన్నుఁ బ్రేమంబునఁ బెక్కువిధముల మఱియు బోధించిన నా
జనకునిఁ గనుఁగొని నవ్వుచుఁ, దనయుం డి ట్లనియె విను తండ్రీ! తెలియన్.

సీ. ఏను నీయుపదేశ మింతయుఁ జేసితి మును పెక్కుమాఱులు వినుతశాస్త్ర
బహువిధాభ్యాసశిల్పము లభ్యసించితిఁ బంచదశసహస్రభవము లెఱుఁగ
నయ్యెడు నిపుడు నా కందు నానాక్లేశసుఖములఁ బొందియు సుతకళత్ర
శత్రుమిత్రవియోగసంప్రయోగంబు లంగీకరించితి ని ట్లనేకమాతృ
ఆ. తతులచన్నుఁబాలు త్రావితి బాలుఁడై, వనజరావికారజనితబాధ
లతినికృష్టవృత్తి ననుభవించితి గర్భ, జన్మదుఃఖములనసమితిఁ బడితి. 25
మ. సకలక్లేశసుఖానుభూతి నిటు లీసంసారచక్రంబున
న్వికలస్వాంతుఁడ నై భ్రమించుచుఁ దుది న్నీ కిప్డు జన్మించితి
న్బ్రకటజ్ఞానసమన్వితుండ నయి కర్మభ్రాంతి నేఁ బొంద వే
దకళాభ్యాసము లింక నేమిటికి? విద్వన్ముఖ్య! యూహింపుమా. 26
తే. వినుము తండ్రి! యెప్పుడఁ ద్రయీవిహితధర్మ, మరయఁ గింపాకఫలమునట్లఘభరితము
పరమపదము మోక్షమ్ము తత్ప్రాప్తిఁ గోరు, నాకు నేటికిఁ గర్మకాననముఁ జొరఁగ.
వ. అనిన విని వెఱఁగుపడి తండ్రి యి ట్లనియె. 28
తే. ఏటిమాట లాడెదు కుఱ్ఱ! యెఱుక నీకు, నెక్కడిది? మున్ను జడభావ మేమికతన
నొదవె? నీ ప్రబుద్ధతయున్న యునికి నెచటఁ, గంటి? యిది శాపవికృతియో కాక నిజమొ?

తరల. అనినఁ దండ్రికిఁ బుత్త్రుఁ డిట్లను నర్థితోఁ దొలుబామునం
దనఘ! విప్రుఁడ బ్రహ్మవిద్యఁ బరాయణత్వముఁ బొంది వెం
పొనర నేను గురుండ నై కర మొప్పుశిష్యులు తత్త్వవి
ఘ్నసులు గా నొనరించి యొక్కయుదాత్తపుణ్యవశంబునన్. 30

వ. ఏకాంతశీలుండ నై యజ్ఞానాస్పృష్టభావుండ నగుటం జేసి ప్రమాదంబునం గాలంబు ప్రాప్తం బైనం ద్రయీధర్మంబులకుం బడయరానిజాతిస్మరణజ్ఞానంబు శిష్యులకుం బరమజ్ఞానదానంబుఁ జేసినఫలంబున నాకీభవంబున సంభవించె నిప్పుడు పూర్వయోగాభ్యాసంబునఁ జిత్తంబు నిర్మలత్వంబు నొంది యున్నయది యింక వివిక్తప్రదేశంబున నిలిచి నైష్ఠికుండ నై మోక్షోద్యమము యత్నించెద నీకు సంశయం బెయ్యది దాని నడుగుము చెప్పి ఋణవిముక్తుండ నయ్యెద ననిన భార్గవుండు. 31

ఆ. అనఘ! నీవు నన్ను నడిగినపట్టుల, యడిగె నడుగుటయును నతఁడు వేడ్క
యొసఁగ నీయనుజ్ఞ నెఱిఁగింతు నుత్క్రాంతి, విధము మున్ను గాఁగ వినుము తండ్రి!

జనుఁడు దనతండ్రి కుత్క్రాంతివిధము నెఱిఁగించుట

క. మానవులకుఁ జనుకాలం, బైనం బెనువెచ్చ మేన ననిలక్షుభితం
బై నెగయు నపుడు మర్మ, స్థానము లూర్ధ్వగతి నయ్యుదానుఁడు నడచున్. 33

తే. కట్టువిణ్మూత్రములుపొంగుఁగడుపు పెదవు, లెండుఁగుత్తుకతడియాఱునెలుఁగుడిందు
నూర్పు లెడలెగుఁ గన్నుల నొందు వికృతి, వెక్కుపుట్టును నాలుక వెగడు గదురు.

వ. అట్టియవస్థయందు. 35

మనుజశుభాశుభకర్మభోగవివరణము

సీ. తోయాన్నదానపరాయణుం డగువాఁడు వేదనారహితుఁ డై విడుచు నొడలు
శ్రద్ధధానుఁడు నిత్యసత్యవ్రతుండును భూసురగురుపూజ్యపూజకుండు
విను కామసంరంభవిద్వేషములఁ జేసి ధర్మంబు దప్పనినిర్మలుండు
ననసూయుఁడును హ్రీసమన్వితుఁడును సుఖమృతిఁ బొందుదురు శీతవితతమోహ

తే. తామసంబులఁ బొరయక ద్రవిణదాన, పరుఁడు జ్ఞానప్రదాయి దీపప్రదాత
యును శరీరము దొరఁగుదు రొగిన పలికి, నట్ల చేయువాఁ డొందు మే లైనచావు.

ఆ. అన్నదాత గానియతఁడు క్షుద్బాధ న,గారదాహకారి యారటమున
ననృత మాడుసాక్షియును వేదదూషక, జనుఁడు మోహవశతఁ జత్తు రపుడు. 37

ఉ. దారుణనేత్రులు న్వికటదంష్ట్రులు ముద్గరపాశహస్తులు
ఘోరతరాననస్ఫురితకోపులు నై యమదూత లానరు
జేరినఁ గాంచి మై వడఁకఁ జేష్టలు వైకృత మందఁ బల్కులు
న్నోరును గన్నులుం దెఱచు నుక్కట గా వెగ డగ్గలింపఁగన్. 38

ఆ. తల్లిఁ దండ్రి నాలిఁ దనయులఁ దోఁబుట్టు, వులను దలఁచి పిలువ నెలుఁగు రాక

తల్లడమునఁ గేలఁ దడవుఁ బ్రాణంబులు, వెడలుటయును నొడలు విడుచు నసుఁడు.

వ. విడిచి మాతాపితృసంభవంబు గాక నిజకర్మంబున నావిర్భవించినయయోరూపప్రమాణంబులం బూర్వశరీరంబునట్టిద యైనయాతనాదేహంబున దేహి ప్రవేశించుటయుం గాలకింకరు లతిరయంబున. 40

సీ. ఘనదీర్ఘదారుణకాలపాశంబులఁ గినుకతో వడిఁ బెడకేలు గట్టి
యత్యంతభయదంబు లగునిప్పగుదియల నఱచంగ నొడ లెల్ల ముఱుగ మోఁది
యెండఁ గాలిన నేల నెసఁగుపెన్మంటలఁ గాళులు వ్రక్కలంగఁ గండ్లు ముండ్లు
క్రొవ్వాఁడి కొయ్యలు గుట్టలు పుట్టలు నైనదుష్పథమున నఘమయాత్ము
ఆ. నీడ్చికొనుచు యామ్యు లేఁగుదు ర్నక్కలు, గలసి యతనిఁ దినఁగఁ గడురయమునఁ
గూడు నీరు లిల్లు గొడుగు చెప్పులు దాన, మిచ్చినతఁడు వోవఁ దట్టితోవ. 41

క. విను దేహి బంధు లిక్కడఁ, దనదేహముఁ గాల్పఁ దాపతప్తుం డగుచు
న్జనుఁ బండ్రెండుదినంబుల, ననేకదుఃఖాయనముల యమపురమునకున్. 42

వ. అట్లరుగుచు. 43

ఆ. బంధుజనులు సేయుబహుతిలోదకపిండ, విహితవివిధదానవిధుల భూమి
శయనముఖ్యమహితసద్వ్రతంబుల మృష్ట, భోజనములఁ దృప్తిఁ బొందుచుండు.

క. విను పండ్రెండవదినమున, దనబాంధవు లాచరించు తైలాభ్యంగం
బున నంగసౌఖ్యసంవా, హనమున నద్దేహి యెలము నాప్యాయితుఁ డై. 45

◆ రౌరవనరకవర్ణనము ◆

వ. అంతం బదుమూఁడవుదినంబున నద్దేహి కింకరాకృష్యమాణుం డై తల్లడిల్లుచు. 46

శా. నీలాభ్రాంజనపుంజవర్ణు నరుణోన్నిద్రాంబకోదగ్రు నా
భీలస్ఫీతనిశాతదంష్ట్రు భ్రుకుటీభీమాస్యు నానారుజా
కాలోగ్రాంతకమృత్యువందితు యముం గాంచు న్గదాదండపా
శాలోకస్ఫురణాభయంకరమహాహస్తుం గరాళాంగునిన్. 47

వ. అయ్యముండును నద్దురాత్ముల నుపలక్షించి గతి నిర్దేశించిన నతండు. 48

సీ. ద్విసహస్రయోజనవిస్తారమును జానుదఘ్నంబు నైనగర్తముననుండి
యనలకణంబులు గనగనఁ గనలంగ దారుణం బైనయారౌరవంబు
నడుమఁ గింకరులచే విడువంగఁబడి వడి నొఱలుచు నలుఁగడఁ బఱవఁ జరణ
యుగము నీ ఱగుచును మగుడంగ మొలచుచు నుండ హాహాకృతు లుడుగ కడర
ఆ. ఘోరదుఃఖ మొకయహోరాత్ర మమ్మేయి, ననుభవించి యంత నచటు వాయ
వేయియోజనములవెడలుపు గలవహ్ని, యందు బిట్టు వైతు రతని నెత్తి. 49

క. బహునరకంబుల మఱియును, బహుదుఃఖము లొంది యతఁడు బహుకాలమున
న్మహికిఁ జనుదెంచి క్రిమిముఖ, బహుయోనులఁ బుట్టి క్షీణపాపుం డగుచున్.

వ. మనుష్యత్వంబు నొంది సకలహీనజాతులకును జనించి శూద్రవైశ్యక్షత్రియబ్రాహ్మణత్వంబులం బొంది సుకృతఫలంబున నారోహిణి యైనదేవగతిం బడయు మఱియుఁ బుణ్యపరుం డైనవరుండు యమశాసనంబున దివ్యాంబరాభరణమాల్యానులేపనాభిరాముండును దివ్యవిమానారూఢుండును నై నాకంబున కరిగి కిన్నరగంధర్వగీతాకర్ణనాప్సరోనృత్తాలోకనప్రముదితహృదయుం డగుచు దివ్యసుఖంబు లనుభవించి పుణ్యావసానంబున నవరోహిణి యైనమనుష్యగతిం బ్రాపించు నని యిట్లు మర్త్యుల మరణప్రకారంబును శుభాశుభకర్మభోగంబులుం జెప్పి జంతూత్పత్తిప్రకారంబు వినుమని కొడుకు తండ్రి కిట్లనియె. 51

జంతూత్పత్తిప్రకారము

క. సతిఋతుపుష్పరసంబును, బతిరేతోబీజ మందుఁ బరలోకసమా
గతుఁ డయినయట్టిజీవుం, డతిరయమున వాయుభూతుఁ డై యం దొలయున్. 52

వ. ఇట్లు శుక్లశోణితద్వయంబున జీవసంక్రమణంబు సుస్థిరత్వంబు నొందిన. 53

క. కలలము బుద్బుదమును నై, బలసి కరుడు గట్టు దానఁ బంచాంగములున్
మొలచును దాన నుపాంగం,బులు నన్ని క్రమక్రమమునఁ బుట్టు మహాత్మా! 54

ఆ. సహజకఠినకోశసంవృద్ధితోడన, చాల వృద్ధి నొందు నాళికేర
ఫలముమాడ్కిఁ గోశపంజరంబున జంతు, వుండి దానితోన యొలయు వృద్ధి. 55

వ. అట్లు సకలావయవసంపూర్ణుం డై. 56

సీ. ఒకయంగుటంబుపై నొకయంగుటము మోపి జానుపార్శ్వముల హస్తములు సేర్చి
యంగుళు ల్జానులయగ్రంబులం దిడి కనుఁగవ జానులవెనుక నూఁది
నాసిక జానులనడుమఁ బొందించి పిక్కలు రెండు రెట్టలు గదియ హత్తి
చాల నొదిఁగి యిట్లు జానుమధ్యంబునఁ గడునిరోధంబునఁ గడుపులోన

తే. నుండుననలంబు గాఠిన్య మొందఁ జేయుఁ,దల్లి గొనునన్నపానము ల్తనువుఁ బెనుప
నతులవిజ్ఞానసంపద నతిశయిల్లుఁ, బుణ్యపాపాశ్రయత్వంబుఁ బొందు శిశువు. 57

వ. అంతం దొమ్మిదవనెల నైనను బదియవమాసంబున నైనను బ్రాజాపత్యమారుతప్రేరితుం డై యధోముఖత్వంబు నొంది. 58

చ. భ్రమఁ గడుఁ దల్లడిల్లుచును బైకొనువాయువుతాఁకున న్శరీ
రము నలియంగ వేదనభరంబు గరం బలయింపఁ బుట్టి మూ
ర్ఛ మునిఁగి బాహ్యమారుతము చల్లదనంబునఁ దేఱుఁ జాలఁ బూ
ర్వమహితబోధ మెల్లఁ జెడ వైష్ణవమాయ భజించి క్రన్ననన్. 59

శా. మాయావేశమున న్విమోహరసనిర్మగ్నాత్ముఁ డై బాల్యదుః
ఖాయత్తుండును యౌవనోద్ధతవికారావిష్టుఁడు న్వృద్ధతా
హేయప్రాప్తుఁడు నై పునర్మృతిభవానేకత్వదుఃఖాకులుం
డై యుండున్ నరుఁ డిట్లు సంసరణచక్రాక్రాంతివిభ్రాంతుఁ డై. 60

వ. అని వెండియు. 61

సీ. జననిగర్భంబుఁ జొచ్చినయది యాదిగా నీమనుష్యత సుఖ మింత లేదు
స్వర్గంబు పుణ్యసంక్షయపాతనభయాన్వితము గాన దుఃఖప్రదంబ యదియు
నరకంబు ఘోరదుస్తరతీవ్రయాతనాశీలం బగుట వేఱె చెప్ప నేల?
పశుపక్షిమృగక్రిమిప్రముఖతిర్యగ్జంతుచయత వాటిల్లు దుస్తరము మనకు
తే. నిట్లు గావునఁ బరికించి యెందు సౌఖ్య,మించు కంతయు లేకున్న నెఱిఁగి కాదె
యిపుడు నైష్కర్మ్యనిష్ఠ వహించి బుద్ధిఁ,బరిహరించితి నేఁ ద్రయీసరణి తండ్రి!

క. అనినను దండ్రి తనూజున, కను రౌరవనరకభంగి యంతయు వింటి
న్వినవలయు నరకవిధములు, వినిపింపుము మొదలుకొని వివేకనిరూఢా! 63

నరకవిధములు

వ. అని యడిగినఁ బుత్త్రుండు తండ్రీ! నరకమ్ముల కెల్లను రౌరవంబు మొదలినరకంబు
దానివిధంబుఁ జెప్పితిఁ దక్కినరకంబులతెఱంగులు నెఱింగించెద. 64

మహారౌరవనరకము

సీ. విను చతుఃపంచయోజనవిస్తృతమ్మగు తామ్రమయము నైనదారుణాగ్ని
తప్తమై విద్యుదుద్దామప్రభాజాలదేదీప్యమానమై తేఱి చూడ
రాక యత్యంతభైరవ మగుచుండు మహారౌరవం బందు యమునిభటులు
కాళ్లుసేతులు పట్టి కట్టి వైచినఁ బడి వృకములు బకములు వృశ్చికముల
తే. కములు గాకు లులూకము లగ్రిద్దలు దిన,నఱచుచును మహాహాహాయంచులై యతులదుఃఖ
మనుభవించి వెడలుదురు హాయనాయు,రార్జితం బైనదురితంబు లడఁచి నరులు. 65

తమోనరకము

మ. అతిఘోరంబు తమోభిధాననరకం బందుండి దుష్కర్ము లు
గ్రతమశ్శీతనిరుద్ధులై యొఱలుచు న్గంపించుచు న్క్షుత్తృషా
హతి వాపోవుచు శైశిరానిలవిభిన్నాన్యోన్యదేహోత్థశో
ణితమద్యంబులు ద్రావుచు న్నిరయవహ్నిం గాంతు రేణస్థితిన్. 66

నికృంతననరకము

చ. అరుదు నికృంతనాఖ్యనరకం బది యందుఁ గులాలచక్రము
ల్దిరుగుచు నుండు వానిపయిఁ దెచ్చి యఘాత్ములఁ బెట్టి కాలకిం
కరు లొగిఁ గాలపాశములఁ గాళులనుండి శిరంబుదాఁక భీ
కరముగఁ ద్రెంచుచుండుదురు ఖండము లెప్పటిరూపు దాల్పఁగన్. 67

అప్రతిష్ఠనరకము

తే. అప్రతిష్ఠాఖ్యనరకంబునందు దుష్టనరునిఁ ద్రిప్పుదు రొగి రాటనములఁ గట్టి
పెక్కువేలేండ్లు నెత్తురు లగ్రక్కులోచనములఁ బ్రేవులు నురలి వక్త్రముల వ్రేల.68

అసిపత్త్రవననరకము

సీ. అసిపత్త్రవననిరయంబు సహస్రయోజనవిస్తరము పటుజ్వలనమయము
దానిమధ్యమున శీతలమును నసిరూపదలఫలకలితంబు బలవదుగ్ర
సారమేయాయుతస్వనసంకులమును నై పెనుపొంది యొకమహావనము వోలుచుఁ
బాపు లాబహిరగ్నిఁ బడి తనువులు గ్రాఁగి వనము డాయఁగఁ జని యనిలహతిని
తే. రాలునాకులతాఁకున ప్రస్సి యొడళు,లవనిఁ గూలంగఁ గుక్కలు కవిసి కఱవ
బహువిధంబుల నలుగులపడుదు రింకఁ దప్తకుంభంబుదారుణత్వంబు విను(ము). 69

తప్తకుంభనరకము

క. ఉడుగక యనలము మండఁగ నుడుకుచు నూనియలు నిండి యున్నకడవల
న్వడి దుష్కర్ములఁ గింకరు లిడుదురు తలక్రిందు గాఁగ నెత్తి యఱవఁగన్. 70
చ. తలలును నెమ్ములు న్బగుల తంపడి శోణితమజ్జతోయము
ల్గలయఁగఁ జర్మమాంసములు గ్రక్కున ముద్దలు గట్టఁ జేరి గ్ర
ద్దలు వడిఁ బీకఁ గింకరులు దవ్వులఁ ద్రిప్పఁగఁ బ్రాణవాయువు
ల్వెలువడకుండఁ బాపులను వేఁతురు దారుణతైలవహ్నులన్. 71
వ. తండ్రీ ! యవధరింపు మతీతసప్తమజన్మంబున వైశ్యుండ నై పుట్టి యొక్కనాఁడు.

అమితకర్దమనరకము

తే. అర్థి నీళులు ద్రావఁగ నడుగుగోగణంబు నాఁగినయట్టియఘంబు పేర్మి
నమితకర్దమ మనునిరయమునఁ బ్రుంగి, యిటుపముక్కులపులుఁగు లనేకభంగి. 73
తే. ఏఁప నాఁకలి నీరువట్టసఁగ నోర, నుప్పగ కొప్పుడు నెత్తురు వడియ నార్తి
యొదవ నూఱు నేఁబదియేఁడులుండ నొక్కనాఁడు దనుగాలి వీఁచె నానంద మడర.
వ. వీచినం గదంభవాలుకానాకంబునం దున్న యంతట నేనును బరమప్రమోదంబు
నొంది యమ్మందానిలంబు రాకకు వెఱఁగుపడి యద్దిక్కు గనుంగొనునప్పుడు
ప్రచండదండహస్తుం డైనదండధరకింకరుండు ప్రవర్తితమార్గుం డగుచు నిందు
నిందు రమ్మని తోడ్తేర నొకపురుషరత్నం బరుగుదెంచి తీవ్రయాతనాపీడితు లగు
చున్నయన్నారకుల నాలోకించి కరుణాభరితాంతరంగుం డై యేము వినుచుండఁ
గింకరున కి ట్లనియె. 75

జనకయమకింకరులసంవాదము

మ. వినుతక్షత్త్రచరిత్రుఁ డైనజనకోర్వీనాథవంశంబునం
దొనరం బుట్టి విపశ్చిదాహ్వయుఁడ నై యుద్ధంబులన్ శత్త్రుభం
జనము న్నిర్జరరంజనంబు బహుయజ్ఞక్రీడలన్ బర్వపూ
జనల న్భక్తిఁ బితృప్రమోదమును రక్ష న్ప్రజాహర్షమున్. 76
శా. ప్రీతిం బాయక సేయుచు న్బరధనస్త్రీరాగదూరుండ నై
యాతిథ్యక్రియ నప్రమత్తమతి నై యత్యంతధర్మస్పృహా

స్వీతస్వాంతుఁడ నైననాకు నకటా! పెం పేది యిచ్చోఁటి కి
క్లేతేరం గత మేమి యెట్టిదురితం బేఁ జేసితిం జెప్పవే. 77

వ. అనినం గింకరుండు నీచేసినపాపంబు గొంత గలదు చెప్పెద వినుము. 78

తే. నీమహాదేవి వైదర్భి నెమ్మిఁ బుష్పవతియు శుచియునై యుండ నవ్వనిత మొరఁగి
భావజాసక్తి రెండవభామ యైన, కైకకడ నుండి తిప్పభోగములఁ దగిలి. 79

క. ఋతుకాలంబున విను కులసతికిం బతివలన శుక్లసంప్రాప్తి ప్రజా
పతి గోరు హోమకాలాహుతి యతిసంప్రీతిఁ గోరు హుతవహుమాడ్కిన్. 80

క. ఋతువు విఫలంబు సేయుటఁ, బితృఋణదోషంబుఁ బొంది పృథ్వీశ జుగు
ప్సిత మగు నిచ్చోఁటికి వచ్చితి వీ వొండొకయఘంబు సెందదు నిన్నున్. 81

తే. ఇంకఁ బుణ్యంబు భోగింప నేఁగు దెమ్ము, పార్థివేశ్వర! యనిన నబ్భటునితోడ
నీవు గొనిపోవ వచ్చెద నెచటి కైన, నంత కొకటి నిన్నడిగెద నర్థిఁ జెపుమ. 82

విదేహరా జడిగినప్రశ్నము

తే. ఎట్టికర్మంబు లొనరించి యిట్టి ఘోరనరకదుఃఖానుభవముల నెరియుచున్న
వారు వీ రెల్ల నెఱిఁగింప వలయు ననిన, నవనిపతితోడఁ గింకరుఁ డనియెఁ దండ్రి!

క. విను తలియ నిడినయన్నంబును బోలెం జేసినట్టిపుణ్యము పాపం
బును మానవులకు నేవిధమునఁ గుడువక పోవుఁ గర్మములు ప్రబలంబుల్. 84

తే. ఉత్సవంబులమీఁదనె యుత్సవములు, పొందుచుండుదు రెప్పుడుఁ బుణ్యపరులు
పాపపరులకుఁ బైపయి నాపదలు మహాభయంబులు చావులు నడరు చుండు. 85

క. తెరువున నూరక యరుగఁగ, నురగకరివ్యాఘ్రతస్కరోద్భటభయము
ల్దొరకొనుఁ బాపులకడ నివి, దొరకొనుఁ గుడువంగఁ గట్టఁ దోడఁ బుణ్యులకున్.

తే. అఘ మొకింత యొనర్చిన నది యొకప్పుడు, గాలములు గొట్టునాటిదుఃఖములు దెచ్చు
నొదుగఁ జేసినఁ దలయేరు మొదలు గాఁగఁ, గలుగు తెప్పళులవేవనాడలుకొలుపు.

క. ఎంతెంత సేసెఁ బుణ్యం, బంతంతయె సుఖము నిచ్చు నది నరునకుఁ దా
నెంతెంత సేసెఁ బాపం, బంతంతయ దుఃఖ మిచ్చు నది తఱితోడన్. 88

వ. కావునం బుణ్యపాపోద్భవంబు లైనసుఖదుఃఖంబు లవశ్యభోక్తవ్యంబు లగుటం
జేసి యీనారకు లిందఱు నరకదుఃఖానుభవంబులం దమచేసినపాపంబులు వోలి
యించి స్వర్గంబునం బుణ్యఫలంబులు భోగింతు రని చెప్పి యమానుచరుం డారా
జుతో నీ వడిగిన యజ్జనంబుల పాపంబుల తెఱం గెఱింగించెద. 89

వైదేహునకు యమకింకరుఁడు వేర్వేఱుగ నారకులం జూపుట

చ. ఖరతరవజ్రతుండములు కన్నుల నొల్వఁగ నార్తి నొందుచు
న్బరవనితాధనావళులపైఁ గమికంబునఁ జూడ్కు లిడ్డదు
ష్పురుషు లఖర్వదుఃఖములఁ బొందుదు రెన్నినిమేషము లొప్పరిం
బొరి మును సూచి రబ్దములు భూవర! యన్నియు నీక్షణవ్యథన్. 90

వ. తోడ్తోన మొలచునాలుకలు నెఱకత్తులం దఱుగ నొఱలుచున్నవీరలు గదా శిష్యు
లకు నసచ్ఛాస్త్రోపదేశములు చేసినవారు శాస్త్రంబులయం దర్థంబు లొండుతెఱం
గునం జెప్పినవారు నసద్వాదంబు లాడినవారు దేవగురుద్విజామ్నాయదూష
ణంబు లొనరించువారును. 91

క. అలుకం బితృమాతృతనూజుల భార్యాపతుల సఖులఁ జుట్టల గురుశి
ష్యుల భ్రాతల భేదించిన, ఖలులను గోసెదరు వ్రయ్యఁ గరపత్త్రములన్. 92

తే. వ్యజనచందనోశీరాపహారకులను, సాధుహృదయప్రమోదనిషేధకులను
బరుల కుపతాప మొనరించు ప్రల్లదులను, నిదె కరంభవాలుకను వ్రేల్చెదరు చూడు.

మానిని. ఒక్కనిచేత నిమంత్రితుఁడై మఱియొక్కని శ్రాద్ధమునందు మదిన్
స్రుక్కక పోయి భుజించినవిప్రునిఁ జూడు ఖగంబులు చీరెడుఁ బెం
పెక్కినసాధుజనంబులమర్మము లెప్పుడుఁ దూఱఁగ నాడుఖలున్
ద్రొక్కి ఖగంబులు ముక్కున సంగము దూఁటులు పుచ్చుచు నున్న వొగిన్. 94

సీ. కొండీనినాలుక రెండుగాఁ జీలెను నలఖగంబులఁ జూడు మవనినాథ!
పూయమూత్రపురీషపూర్ణగర్తంబున మునుఁగుచున్నాఁ డధోముఖత నొంది
జననీజనకగురుజనుల కనర్జఁ జేసినదుర్మదాంధుండు వినుము దేవ
తాతిథిపితృవహ్నిభూతసాక్షిప్రజాభ్యాగతభృత్యజనావళులకు

తే. నిడక యన్నంబు ముందు దాన కుడిచినట్టి, పాపకర్ముండు పర్వతప్రతిమతనుఁడు
సూచిసూక్ష్మముఖుండు నై క్షుత్పిపాసపీడ, నొంది చీము బంకయు నానుచున్నవాఁడు.

తే. ఒక్కబంతిన విప్రున కొసఁగనైన, విషమగతిఁ గూడిడునతండు విష్ఠ గుడుచు
యాత్ర తనతోన వచ్చినయతని కన్న, మిడక భుజియించి శ్లేష్మంబు గుడుచు నితఁడు.

ఉ. ఎంగిలితోడ గోవుసు మహీసురవహ్నుల నంటినట్టియా
వెంగలికేలు కుండశిఖి వేమఱుఁ గాల్చెద రట్ల కైరవా
ప్తుం గమలాప్తుఁ జుక్కలను బోలఁగఁ జూచినవారికన్నులం
దింగిల మిడ్డవారదె నరేశ్వర! కర్మఫలంబు దప్పునే?

మ. జననిం దండ్రి సహోదరుం జెలియలిన్ జ్ఞాతి న్గురు న్వృద్ధు వి
ప్రుని గోవు న్శిశు నల్కఁ జన్నినయతిక్రూరాత్ము పాదంబుల
న్ఘనతీవ్రానలతప్తశృంఖల నొగి న్గాఢంబుగాఁ గట్టి ప
ట్టిన వాఁడుం దొడబంటినిప్పుకలలో డింపు న్మహీవల్లభా!. 98

సీ. ఛాగమాంసము పాయసము పులగంబును నాదిగా దేవయోగ్యాన్నచయముఁ
దగినసంస్కృతి సేయ కొగి భుజించినవాని నవనిపైఁ బడవైచి యంగకంబు
నదె మునిపండ్లఁ జీకెద రంతకునిభటు ల్దేవతాగమగురుద్విజుల నింద
సేయ వినినవారిచెవుల సూదులు గాల్చి యొండొండ గూర్కొనుచున్నవారు

తే. క్రోధలోభాత్ములై రచ్చకొట్టమును సు,రాలయంబును బ్రపయును గూలఁ ద్రోచి

నతనితి త్రొల్చెదరు లోభి నైనసకల, సుకృతవిక్రయము నుఱిచెద రన్నాదు మధిప !

క. ము న్నొకని కిచ్చి యొరునకుఁ, గన్నియ మఱి యిచ్చినట్టికష్టుఁడు శస్త్ర
చ్ఛిన్నాంగుం డై తేలుచు, నున్నాఁ డదె పూవనప నవూనా ర్తిమెయిన్. 100

సీ. తెగి మూత్ర మర్కకోద్విజులకు నెమరుగా నాచరించినతుచ్ఛు నట్లు కాక
ములు నోటఁ బొడుచు రాముక్కులఁ బ్రేవులు గఱవున నాలిని గన్న ప్రజల
విడిచి తా నొక్కఁడు కడుపుఁ బ్రోచికొనినఖలుని పం డ్లన్నియు డులిచి యొడలు
దఱిగి కండలు నోరఁ దుఱిగెద రదె భీతి శరణంబుఁ జొచ్చిననరుని లంచ

తే. మర్థితోఁ గొని యొప్పించినట్టియధము, నధికదారుణతరఘటీయంత్రపీడ
నలఁచు చున్న వా రెంతయు యమునిభటులు, చూచితే పాపఫలములసొంపు లధిప!.

క. ఇల్లడ గొని యాఁచికొనిన, బల్లిదు లదె యిఱియఁ గట్టఁబడి కీటకము
ల్వెల్లుగఁ దేల్గం గాకులు, తల్లడ పెట్టంగ నొఱలెదరు నో రెండన్. 102

తరల. తనువు లెంతయు వ్రస్సి నెత్తురు ధార లై తొరఁగంగ ని
య్యనుపముండులబూరువు ల్వెస నెక్కఁ ద్రోవఁగఁ జీలువా
ర్మనుజనాథ ! పరాంగనాకుచమండలీపరిరంభణం
బుసు దివానురతంబు చేసినభూరిపాపపరాయణుల్. 103

క. మనుజేశ్వర ! విను శ్రాద్ధం,బునఁ దమలోఁ దారు గలసి భోజన మొనరిం
చినభూసురు లొండొరులవ,దనలాలలు రక్తములును ద్రావుట కంటే ? 104

క. చెలులును నతిథియు నిజభృ,త్యులు చూడఁగ సురుచిరాన్న మొక్కఁడు నడి ని
మ్ములఁ గుడిచినవరుఁ డిదె ని,ప్పులు మ్రింగెడు వ్యకనికాయములు వీఁపు దిరన్.

చ. అనఘ ! కృతఘ్నుఁ డైనమనుజాధముఁ డోలిన తప్తకుంభవే
దనలఁ గరంభవాలుకలతాపముల న్బహుయంత్రపీడనం
బుల నసిపత్త్రఖండనసముద్ధురయాతనఁ గాలసూత్రకృం
తనకృతతీవ్రదుఃఖమునఁ దక్కఁడు నిష్కృతి వీని కెన్నఁడో ? 106

చ. వినుము పసిండి మ్రుచ్చిలుట విప్రునిఁ జంపుట గల్లు ద్రావు టే
పున గురుపత్నిఁ జెందుట ప్రభూతతరాఘము లెందు వీనిఁ జే
సిననరుఁ డుండుఁ జుట్టుఁ బెనుచిచ్చిడి పెక్కుసహస్రవర్షపు
ల్ఘనముగఁ గాల్పఁ బుట్టు భువిఁ గ్రమ్మఱఁ గుష్ఠమహాక్షయాంగుఁ డై. 107

తే. చచ్చు మఱియును నరకాగ్ని వెచ్చు మగుడఁ
బుట్టు క్షయకుష్ఠబాధలఁ బొందు మాన
వేంద్ర ! కల్పంబుతుదిదాఁక నిట్లు తగుడు
చుండుఁ బాతకి నైనయాతండు వినుము. 108

వ. ఇమ్మహాపాతకంబులకంటె నుపపాతకంబులు కొంత దక్కువ కాన వాని నొనరించిన వారు మహాపాతకు లనుభవించుదుఃఖంబులకంటెఁ గొంత తక్కువ లైనదుఃఖంబు లనుభవింతురు. 109

క. అని చెప్పి కింకరుం డి, ట్లను సంక్షేపమున నిజ్జనావళు లొనరిం
చినపాపములవిధమును ద, దనుగుణబహునరకతీవ్రయాతనలు నొగిన్. 110

జంతువులకు జన్మాంతర పాపములకుఁ దగుజన్మములవివరము

క. నరవర ! చెప్పితిఁ జెప్పెద, నరకంబులు వదలి పోయి నరులు ధరిత్రిం
దురితానురూపయోనులఁ, బరువడిఁ బుట్టెడివిధంబు ప్రవ్యక్తముగాన్. 111

క. పతితునిచే భూదేవుఁడు, ప్రతిగ్రహము గొనిన గర్దభం బగుఁ గ్రిమి యై
క్షితిఁ బుట్టు యాజకత్వం, బతనికి నొనరించినట్టియధముం డధిపా ! 112

సీ. ఒజ్జకుఁ గై తప మొనరించినతఁడు తదంగనాజనముల నఱిమినతఁడు
శునకంబును గర్దభంబు నగుదురు తల్లిదండ్రులకు నవజ్ఞ దనరఁ జేసి
శారిక యై పుట్టువారికి హృత్పీడ యడరించి కచ్ఛప మై జనించు
జనుఁడు తన్నేలినాతనియింటఁ గుడుచుచు నతనిశత్రులఁ గొల్చునతడు క్రోఁతి

తే. యగు నరేంద్ర! యిల్లడధన మడచికొన్న, వాఁడు గార్దభత్వమును విశ్వాసహర్త
మీనతయు నసూయాగ్రస్తమానసుండు, కంకభావము దాల్చును గ్రమముతోడ.

క. కొలుచుయవలు సెనగలు మినుములు తిల లావలుఁ గుళుత్థములు మ్రుచ్చిలినఁ
లలి భ్రాతృసతిని బఱిపినఁ, గలుగును బకజన్మ మట్టి కష్టనరునకున్. 114

వ. మిత్రక్షేత్రియాచార్యభార్యాభిగామి సూకరత్వంబు నొందు యజ్ఞదానవివాహ
విఘ్నకర్తయుఁ గన్యాపునర్దానకారియుఁ గ్రిమిత్వంబు నొందుదురు దేవతాపిత్ర
తిథిబ్రాహ్మణులకు నన్నంబు మునుపిడక భుజించినపురుషుండు కాకం బగు వృషలీపతి
యైనవిప్రుండును బరగృహంబున నుండుగృహపతియు కట్టియలోఁ బూరువు లై
పుట్టుదురు పితృసమానుం డైనయగ్రజు నవమానించినవాఁడు క్రౌంచయోని
జాతుం డగు మృగంబుల నడిచి వీపునంజూడు నమలినయతం డంధుండును బంగుం
డును నై యావిర్భవించు ద్విజాంగనాసంగమంబున శూద్రుండు క్రిమి యై
జన్మించు నం దపత్యంబు వడసెనేని గాష్ఠగతకీటంబును సూకరంబును గ్రిమియు
నుం జండాలుండు నై యావిర్భవించు. 115

తే. క్రిమియుఁ గీటకమున బతంగమును వృశ్చికమ్ము మత్స్యంబు నొగిన కూర్మమ్ము పుల్క-
సుండు నై పుట్టు భువిఁ గృతఘ్నుండు నరు న, శస్త్రవహుఁ జంపి గర్దభజాతుఁ డగును.

క. స్త్రీవృద్ధబాలహంతలు, భూవర ! క్రిమియోనియందుఁ బుట్టుదు రశనా
శావిలత నరుఁడు మ్రుచ్చిలి, కావించినకుడుపు మక్షికాత్వముఁ దెచ్చున్.। 117

వ. మఱియు భోజనవిషయవిశేషచౌర్యదోషంబులు వినుము చెప్పెద నన్నచోరుండు
మార్జాలం బగుఁ దిలపిణ్యాకమిశ్రాన్నతస్కరుండు మూషకం బగు ఘృతాపహారి
నకులం బగు మత్స్యమాంసహర్త కాకం బగు మేషమాంసమలిమ్లుచుండు డేగ
యగు లవణంబు మ్రుచ్చిలి కొన్నవాఁడు చిమ్మట యగు మధుస్తేనుండు తూనీఁగ
యగు నూనియ మ్రుచ్చిలి గబ్బిల మగు హవిష్యంబులు దొంగిలినవాఁడు బల్లి

యగు దుగ్ధంబు లపహరించినవాఁడు కొక్కెర యగుఁ బెరుఁగు మ్రుచ్చిలినవాఁడు క్రిమి యగుఁ గాంస్యరజతహేమమయంబు లగుభాండంబు లపహరించినవారు వరుసన హారీతంబును గపోతంబును గ్రిమియును నగుదురు మఱియు మనుష్యుండు ధూపద్రవ్యంబులు గొని చీమ యగుఁ గూష్మాండ వస్త్రంబు లగువానిం గొని తిత్తిరిపక్షి యగుఁ బొత్తిచీర గొని పసిఁడిపురు వగు వెలిపట్టు గొనిన శార్ఙ్గం బగుఁ గార్పాసంబుఁ గొనిన బకం బగు రక్తపరిధానంబుఁ గొని జీవంజీవకం బగుఁ బలువన్నెలచీరలు గొని మయూరం బగుఁ జందనాదిసుగంధద్రవ్యంబు గొని చుంచెలుక యగు మాంసంబు గొని కుందేలగు ఫలంబులు గొని నపుంసకుం డగుఁ గాష్ఠంబులు గొని ఘుణకీటకం బగుఁ బుష్పంబులు గొని దరిద్రుం డగు నెక్కి పోవం దగినట్టివి గొని పంగుం డగు శాకంబులు గొని పచ్చపులుఁ గగు జలంబులు గొనినఁ జాతకం బగు భూమిని గోవును రత్నసువర్ణాది పదార్థములను గొని రౌరవాదినరకంబులం బడి వెడలి తృణలతాగుల్మభూరుహత్వంబులం బొంది క్రిమియుఁ గీటంబును బతంగంబును జలచరంబును మృగంబును గోవునుం జండాలుండును బధిరాంధపంగుత్వ వికలుండును గుష్ఠక్షయముఖాక్షిగుదరోగ పీడితుండును నపస్మారియు నై తుది శూద్రత్వంబు నొందు నని చెప్పి కింకరుండు.

క. వెలుఁగుచు నుండ సమిద్ధ, జ్వలనంబున హోమ మొనరఁ జలుపనివాఁ డా
కలి చెడి నిరంతరము నత్యలఘుతరాజీర్ణబాధ నలఁదుచు నుండున్. 119

చ. పరుసనిపల్కులం బరులఁ బల్కుట మర్మము నాట నాడుట
ల్నరులకు నెగ్గు సేత కృపణత్వ మశౌచము దేవదూషణం
బొరులధనంబు గొంట కృప నొందమి యల్క కృతఘ్నభావ మీ
నిరయముఁ బాసి పోయి ధరణిం బ్రభవించినవారిచిహ్నముల్. 120

మ. గురుదేవర్షిపితృప్రపూజనము సద్గోష్ఠీప్రియత్వంబు సు
స్థిరసత్కీర్తిసమస్తభూతదయ మైత్రీసాధుసాంగత్యముల్
పరలోకాభ్యుదయక్రియారతి శ్రుతిప్రామాణ్యసంపన్నతం
బరయ న్స్వర్గముఁ బాసి పుట్టినమనుష్యశ్రేణిసంజ్ఞల్ నృపా! 121

చ. తమతమచేఁతల న్నరకతాపముఁ బొందుచు నున్నవీరిపా
పము లొగిఁ దోఁచినట్లు జనపాలక! చెప్పితి వింటి వీవు ను
గ్రమయినకుత్సితంపునరకంబును జూచితి చాలు నింకఁ బో
దము చను దెమ్ము నావుడు నతం డరుగంగ నుపక్రమించినన్. 1 2

నారకులు రాజును బ్రార్థించుట

చ. కనుఁగొని యాతనోగ్రనరకస్థజనంబు లెలుంగు లెత్తి యో
మనుజవరేణ్య! పుణ్యగుణమండన! తావకదేహదివ్యగం

ఘనిబిడమారుతంబు పరితాపభరం బడఁగించి మాకు నిం
పానరఁగఁ జేయుచున్న యది యొక్క ముహూర్తము నిల్వవే దయన్. 123

మ. అని ప్రార్థించిన నవ్విభుండు విని యత్యంతానుకంపాత్ముఁ డై
యనియెం గింకరుతోడ నిజ్జనుల కిట్లాహ్లాదముం జేయ నో
పినపుణ్యం బది యెద్ది చేసితి నొకో ప్రీతిం బురాజన్మమం
దనఘా! దాని నెఱుంగ నాకుఁ జెపుమా యన్న స్ఫుటుం డిట్లనున్. 124

మ. పితృదేవాతిథిపోష్యవర్గ మొగి మున్ప్రీతి స్ఫురింపం దదం
చితశిష్టాన్నమున న్నిరంతరముఁ దృప్తిం బొందుచు న్విశ్రుత
క్రతువు ల్సేసినపుణ్యమూర్తి వగుటం రాజేంద్ర! యుష్మత్తనూ
ద్గతగంధానిల మిద్ధ నారకులకు న్గావించె నాహ్లాదమున్. 125

వ. అనిన నన్నరేంద్రుండు. 126

ఉ. ఇట్టిన యయ్యొనేని విను మే నొకచోటికి రాను నిశ్చయం
బిట్టిన నిల్తు నిక్కడన యింపలు నాకతన న్సుఖింప ని
ప్పట్టున నున్కి నాకమున బ్రహ్మపదంబున నున్కి నాకు న
న్నిట్టల మైనయక్కటిక నీనరకార్తుల కిచ్చి తక్కటిన్. 127

వ. అని వెండియు. 128

క. అతిభీతి శరణుఁ జొచ్చిన, ప్రతిపక్షుని నైనఁ గరుణ రక్షింపనిదు
ర్మతి బ్రదుకు గాల్పనే తత్, క్రతుదానఫలంబు లిహపరములకుఁ గొఱయే. 129

ఉ. ఆతురబాలవృద్ధవనితాదులయార్తులు సూచి యేరికిన్
గాతిక్రియ న్మనంబు కరిగం బగు వారు మనుష్యులే దయా
ఘాతకు లైనరాక్షసులు గాక తలంపఁగ నట్లు గానఁ దీ
వ్రాతతయాతనావిధుర లై వెగ డొందెడువీరిసన్నిధిన్. 130

వ. ఏతదీయహితంబుగా నిల్చితి. 131

తే. అనలతాపదుర్గంధక్షుధాదు లుడిగి, కలుగునీతీవ్రనరకదుఃఖములఁ బడుట
నాకసౌఖ్యంబుకంటెను నాకు మేలు, గాఁ దలంచెదఁ బరహితకరణబుద్ధి. 132

క. పెక్కండ్రకు సుఖ మగు నే, నొక్కఁడ నే నరకదుఃఖ మొందుచు నిచ్చోఁ
జిక్కుదు నే నిట్టియెడవు, నక్కడి నే యరుగు మీవు తడయక యింకన్. 133

యమభటధర్మేంద్రవైదేహసంవాదము

క. అనుటయుఁ గింకరుఁ డిట్లను, జననాయక! వీరు ధర్మశక్రులు నినుఁ దో
డ్కొనిపో వచ్చి రవశ్యముఁ, జనుదేరఁగ వలయు రమ్ము సయ్యన ననినన్. 134

వ. ఊరక యున్నయన్నరేంద్రునకు ధర్ముం డిట్లనియె. 135

క. జనవర! నీసమ్యగుపా, సనకుం బ్రీతుండ నైతి స్వర్గమ్మునకుం
గొనిపోయెద రమ్మిక్కము, గనకవిమానంబుఁ దడయఁగా నేమిటికిన్. 126

ఉత్సాహ. అనుచు నతఁడు ధర్మతో మహాత్మ మమ్ముఁ గావవే
యనుచు శరణు వేఁడుయాతనార్తజనుల వీడి రా
ననిన వజ్రి వీ రఘాత్ము లగుట నరకవాసు లై
రనఘ ! నీవు పుణ్యపరుఁడ వమరపురికిఁ దగుదు గాన్. 137

వ. అనిన నన్నరేంద్రుం డింద్రధర్ములతో నాచేసినపుణ్యంబులకొలంది మీ రానతీయ వలయు ననిన ధర్ముం డి ట్లనియె. 138

ఉ. తారలలెక్క గాఁగ సికతాతతిలెక్క పయోధిశీకరా
సారములెక్క భూరిబహుజంతుచయంబులలెక్క వారిము
గ్ధారలలెక్కయ ట్టగణితం బగునీసుకృతంబు భూప ! యి
న్నారకులందుఁ బుట్టినఘృణామతి లక్షగుణంబు లయ్యెడిన్. 139

వ. అని చెప్పిన నప్పుణ్యపరుం డింద్రునిం జూచి మహాత్మా ! య ట్లైన మదీయసుకృత ప్రాప్తి నిన్నారకజనంబులకు నరకమోక్షంబు గావింపవే యని ప్రార్థించుటయును. 140

చ. అనిమిషవల్లభుం డిటుల నయ్యెడు నీసుకృతంబు పెంపుసొం
పున నిటు చూచితే నరకము ల్వెస వెల్వడి పోవుచున్న వా
రనఘ ! యఘాత్ము లెల్ల నని యందఱఁ జూపి లతాంతవృష్టి య
జ్జనపతిపైఁ దగం గురిసె సాధ్యులు సిద్ధులు చోద్య మందఁగాన్. 141

ఆ. అట్లు సూపి యింద్రుఁ డన్నరేంద్రుని విమానాధిరూఢుఁ జేసి యమరసద్మ
మునకుఁ బ్రీతిఁ దోడుకొని పోయె ధర్ముండు,దాను సురగణములు దన్నుఁ గొలువ.

వ. అట్లు విపశ్చిన్మహీవల్లభకారుణ్యంబున నరకంబులవలనం బరిచ్యుతు లై యన్నారక జనంబు లందఱుం దమతమకర్మంబులకు ననురూపంబు లైనజన్మంబులం బొంది రేనును నరకవిముక్తుండ నై జన్మాంతరంబు నొందితి నాయెఱింగినతెఱంగున నరకంబులవిధంబు లిట్లు నీకు నేర్పడం జెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయు నడుగు మనిన భార్గవుండు కొడుకున కి ట్లనియె. 143

క. కర మేమం బగుసంసృతిపరివర్తన మెల్ల నెఱుకపడఁ జెప్పితి నా
కరయఁగఁ గర్తవ్యము చెచ్చెర నెయ్యది దాని నీవ చెప్పు కుమారా ! 144

జడుఁడు తండ్రికిఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పుట

వ. అనిన నతండు దండ్రి కి ట్లనియె. 145

సీ. నామాట మనమున నమ్మి చేసెద వేని జెప్పెద నేర్పడ శీలధుర్య !
విను గృహస్థత్వంబు విడిచి వానప్రస్థధర్మంబు విధివిహితంబు గాఁగఁ
జలిపి తపస్సిద్ధి సంపత్తి నొంది యగ్నిపరిగ్రహం బంత నపనయించి
యేకాంతమున నుండి యేసంగమునఁ బడ కాత్మునిఁ దనయాత్మ యంద యునిచి
తే. ద్వంద్వముల నోర్చి నిర్జితత్వమున నింద్రియమార్గసంగతి యుడిపి భిక్షాశి వగుచు
నక్షరైకహేతువును దుఃఖాపహమును,నధికసుఖదంబు నగుయోగ మభ్యసింపు.

వ. అనినఁ గొడుకునకుఁ దండ్రి యి ట్లనియె. 147

స. భవభానుతీవ్రతాపంబున నెరియున స్వాత్మబోధాంబుపూరమునఁ దేల్చు
దారుణావిద్యాహిదష్టు నన్ బ్రదికింపు మధ్యాత్మతత్త్వవాక్యామృతమున
సంసారమమతారుజాక్లిష్టు నను సుఖాయత్తుఁ గావింపు విద్యౌషధమున
మాయాంధకారనిమగ్ను న న్నిర్మలజ్ఞానదీపస్ఫురచ్చక్షుఁ జేయు

తే. మిట్టికర్మబంధమ్ముల నెల్లఁ బాసి, యఖిలదుఃఖములను ద్రోచి యాత్మ మగుడఁ
బుట్టకుండెడు తెరువునఁ బెట్టునట్టి, యోగ మీవు నా కెఱిఁగింపు యోగివర్య! 148

వ. అనినం బుత్త్రుం డి ట్లనియె. 149

క. దత్తాత్రేయుఁ డలర్కున, కుత్తమ మగునట్టియాత్మయోగముఁ జెప్పెం
జిత్తం బలరఁగ దాని సుదాత్తగుణా! నీకుఁ జెప్పెద న్విను తెలియన్. 150

కౌశికుఁ డనువిప్రునిభార్యయొక్క పాతివ్రత్యమహిమము

ఆ. అనిన భార్గవుండు తనయ! దత్తాత్రేయుఁ, డేమహాత్ముపుత్త్రుఁ? డెద్ది యోగ
మయ్యలర్కుఁ డతని నడిగె! నాభవ్యని, కెట్లు సెప్పె నాతఁ డెఱుఁగఁ జెప్పుము.

వ. అని యడిగిన నక్కుమారుం డి ట్లనియె. 152

ఉ. దానగజేంద్రభూధరకదంబతురంగతరంగసంఘకాం
తానికురుంబరత్నమహితం బయి లక్ష్మికిఁ బుట్టిని ల్లనం
గా నభిరామ మై భువనగౌరవవైభవయుక్త మై ప్రతి
ష్ఠానపురంబు వొల్చు విలసన్మహిమ న్జలరాశిచాడ్పునన్. 153

వ. అప్పురంబునఁ గౌశికుం డనువిప్రుండు పూర్వజన్మపాపఫలంబునం జేసి. 154

చ. కరచరణాంగుళు ల్మురిగి గాత్రము తద్దయు గ్రుస్సి చీము నె
త్తురు దొరఁగంగఁ బెన్మఱికి దుస్సహ మై సుడియంగ ఘుర్ఘుర
స్వర మెసఁగంగ నీఁగ లనిశంబును జు మ్మని మూఁగుచుండ హే
యరసము మూర్త మైనయటు లాతతకుష్ఠరుజాభిభూతుఁ డై. 155

చ. అలఁదురు చుండఁగా నతనియంగన పుణ్యచరిత్ర సాధ్వి స
త్కులజ పతివ్రతాచరణకోవిద రూపగుణాభిరామ ని
ర్మలినలతాంగి యాత్మవిభు మానుగ దైవముగా మనంబునన్
దలఁచుచు నిత్యభక్తిపరత న్జను లెల్లను బ్రీతి సేయఁగన్. 156

చ. ఉడుగక నాథు మైఁ దొరఁగుచుండెడు నెత్తురుఁ జీముఁ బల్మఱుం
గడుగుచు నూనియం దలయఁ గాళ్లను జేతులుఁ దోమి తోమి యిం
పడరఁగ నీళు లార్చుచుఁ బ్రియంబునఁ జీరలు దాన కట్టుచుం
గుడుపుచుఁ గామభోగములఁ గోమలి యాతనిఁ బ్రీతుఁ జేయుచున్. 157

క. అతఁ డెంత యలిగి తిట్టిన, మతిఁ గింకిరి పడక యెప్పుడు మాటాడక యా
నత యగుచు నప్పతివ్రత, యతని నతిశ్రేష్ఠుఁ గాఁగ నాత్మఁ దలఁచుచున్. 158

వ. ఆరాధించుచుండ నొక్కనాఁ డమ్మహీదేవుండు నిజాంగన కిట్లనియె. 159

క. ఏ నొకగణికారత్నము, మానుగఁ గనుఁగొంటి రాజమార్గంబున సా
ధ్వీ నేఁడు వేడ్క యడరెడు, దానిగృహంబునకు నన్నుఁ దగఁ గొని పొమ్మా. 160

ఉ. ఆనగుమోముచెన్ను శశియందును బంకరుహంబునందు లే
దానయనప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెఱుంగులందు లే
దానును మేనికాంతి లతికావలియందుఁ బసిండియందు లే
దానలినాయతాక్షిలలితాకృతి నామదిఁ బాయ నేర్చునే? 161

సీ. మెఱుఁగారు లేఁదీఁగ మెచ్చనియత్తన్వి తనులతచెల్వంబు గనుఁగొనంగఁ
గలకంఠములయెలుంగులయేపు దీపించు నలపాల్తిముద్దుఁబల్కులు వినంగఁ
గనకకుంభంబులకాంతి గైకొననియాకాంతచన్గవ బిగ్గఁ గౌఁగిలింపఁ
జిగురుటాకులనునుజిగిసొంపు దెగడునచ్చపలాక్షికెమ్మోవి చవి గొనంగఁ

ఆ. జిత్త మొదవుతివుటఁ జిడిముడి పడియెదు, నీవు ధర్మతత్త్వనిపుణహృదయ
వాలతాంగి నన్ను ననురక్తిమైఁ గూర్పు, మన్మథాగ్ని నేను మ్రంద కుండ. 162

క. ఇనుఁ డస్తమించెఁ జీకటి, యును మొగులును నడ్డగించె సుగ్మలి నాకుం
జన శక్తి లేదు దర్పకు, నసగ్ళాస్త్రములు నెఱకు లాడెడుఁ దోడ్తోన్. 163

చ. అని మదనాతురుం డగునిజాధిపుచెప్పినమాట యేర్పడన్
విని వినయమ్ము భక్తియు వివేకముఁ బ్రీతియు నగ్గలింప న
వ్వనిత కడు న్బ్రియత్నమున వల్వ దృఢంబుగఁ గట్టి లంజెకున్
ధన మొదవంగఁ బుచ్చికొని నాథుని మూఁపునఁ దాల్చి చెచ్చెరన్. 164

చ. తఱచయి నీలనీరదవితానము పైఁ బయిఁ గప్పి యెంతయు
న్నెఱవఁగ నేలయు న్దిశలు నింగియు నిండఁగఁ బర్వి చాలఁ గ్రి
క్కిఱిసినచిమ్మచీకటి నిజేశ్వరుకోర్కి యొనర్పవేడ్క న
త్తెఱవ గృహంబు వెల్వడి యతిత్వరితంబుగ నేఁగుచుండఁగన్. 165

వ. మార్గంబుక్రేవ నొక్కయెడ. 166

ఆ. మ్రుచ్చుగాఁ దలంచి చెచ్చెర నారెకు, ల్పట్టి తెచ్చి కొఱుతఁ బెట్టినట్టి
మహితపుణ్యుఁ డైనమాండవ్యుఁ డనుద్విజో, త్తముని యెడమమూఁపు దాఁకె బెట్టు.

తే. తాఁకుటయు మేను గదలి వేదనభరంబు
క్రొత్త యగుటయు నమ్మునీంద్రుండు గనలి
నన్ను నిట్లు నొప్పించిననరుఁడు సూర్యుఁ
డుదయ మగుటయు మరణంబు నొందుఁ గాత. 168

పతివ్రతాశాపమువలన సూర్యోదయము లేక లోకములు తల్లడిల్లుట

చ. అని ముని శాప మిచ్చుటయు నావనితామణి శోకతప్తయై
యినుఁ డుదయింప మత్పతికి నెగ్గు ఘటిల్లెడు నట్ల యేని న

య్యెనుఁ డుదయింప కుండు నిఁక నేను బతివ్రత నైన నన్న న
యినుఁడుఁ దుదయింప నోడె వినుఁ డిట్టిద సుమ్ము సతీప్రభావముల్. 169

వ. అంతఁ ద్రియామ బహుయామ యై వర్తింపం బొడంగిన జగంబులు సంక్షుభితంబు లయ్యె నప్పుడు సుర లెల్ల భయంబున సురజ్యేష్ఠుం గానం జని యప్పతివ్రతమహాను భావంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 170

సీ. ఆదిత్యునుదయాస్తమయములు లేకుండఁ జేసి కాలంబులు సెడిపడియె
ననుదినస్నానసంధ్యాజపహోమాదివిహితకర్మంబులు విరతిఁ బొందె
వేదాధ్యయనములు విధివిహితస్వధాస్వాహలు లోఁగి నిలుపంగఁబడియె
నిత్యనైమిత్తికకృత్యము ల్క్రతుసురాతిథిపూజ లడఁగె ధాత్రీతలమున

తే. నెలమి నేము హవిర్భాగములు పరిగ్ర
హించి యాప్యాయనముఁ బొంద కున్కి స్వితార్థ
ములును సస్యసమృద్ధియు మేలు సకల
కొనఁగుటలు దప్పె జగములఁ గొదవ బెరసె. 171

వ. లోకత్రయవ్యవహారంబులు విచ్ఛిన్నంబు లయ్యె నింక దీనికిఁ బ్రతీకారం బేవిధంబున నగు నని విన్నవించిన విరించి కరుణించి యిట్లనియె వినుఁ డా పతివ్రతామాహాత్మ్యంబు పతివ్రతచేతనే కాని చక్కంబడదు గావునఁ బరమపతివ్రతయుఁ దపస్వినియు నైన యత్రిభార్య ననసూయ నిక్కార్యంబు చక్కంబెట్టు మని ప్రార్థింపుఁ డనిన నమరు లప్పుణ్యవతికడ కరిగి బహువిధంబులఁ బ్రార్థించి. 172

చ. అతులితసత్యసత్త్వ నీవు గాను పతివ్రతయాజ్ఞ నయ్యహ
స్పతి యుదయింపఁ డింక గుడి విద్విషుఁ జేడ్పడి నిచ్చఁ గాన వ
చ్చితిమి దినంబు మాకు దయసేయుము తొల్లిటియట్లు గాఁగ వి
శ్రుతసుచరిత్ర యన్న ననసూయ సురావళిఁ జూచి యిట్లనున్. 173

చ. అనుపమ మాపతివ్రతమహత్త్వము దాని నధఃకరింప రా
దనిమిషులార! చెప్పెద నుపాయముచేతఁ బదియుఁ డైనభ
ర్తను దెగకుండఁ జేయుఁడు యథాస్థితి నుండఁగ నే నొనర్చెదన్
దిన మనినం గరం బలరి దేవత లట్టుల సేయఁ బూనినన్. 174

అనసూయకును గౌశికపత్నికిని జరిగినసంవాదము

వ. అనసూయాదేవియు దేవగణసహిత యై యాపతివ్రతావాసంబుసదనంబున కరిగి దాని నేమం బడిగి యిట్లనియె. 175

క. దేవతలకంటె నధికుం, గా వల్లభు మదిఁ దలంచి కళ్యాణీ! సం
భావింతె యతనివదన, శ్రీవిభవము సూచి సంతసిల్లుదె యెపుడున్. 176

క. పతిశుశ్రూషణమున నే, నతులఫలప్రాప్త నైతి నభిమతఫలముల్
పతిశుశ్రూషానియతిని, సతతముఁ బడయంగ వచ్చు సతులకు సాధ్వీ! 177

మ. వ్రతము ల్మంత్రజపోపవాసములు తీర్థస్నానము ల్యజ్ఞదా
నతపఃకర్మము లాదరించుచును నానాభంగుల న్నిత్యము
న్పతి యాయాససహిష్ణుఁ డై కడఁగి సంపాదించుపుణ్యంబులో
సతి శుశ్రూషలఁ గైకొను న్సగమియుఁ దా సాఁబాలు ధర్మస్థితిన్. 178

తే. స్త్రీజనంబుల కుపవాసతీర్థదాన, దేవపూజావ్రతాదుల తెరువు వలదు
పతిసమారాధనవ్రతపరతఁ జేసి, సుగతి వారికిఁ దం గేటిఁ జున్న సుమ్ము. 179

ఉ. నీ వతిధన్యురాలవు వినీతవు పుణ్యచరిత్ర వెంతయు
న్దైవముకంటె నెక్కుడుగఁ దత్పరతం బతి గారవింతు పూ
జావినయోపచారముల సంతతముం బరితుష్టుఁ జేయు దీ
భూవలయంబున న్సతులు పోలరు నిన్నుఁ బతివ్రతామణీ! 180

చ. అని యిటు లత్రిపత్ని ప్రియ మారఁగఁ బల్కినపల్కు కౌఁకాం
గన విని ప్రీతిఁ జిత్తము వికాసము నొందఁగ నీయనుగ్రహం
బునఁ గృతకృత్య నై యమరపుంగవదర్శనయోగ్య నైతి న
న్ననిశము భర్తృభక్తినియతాత్మికగా నొనరింపు భామినీ! 181

క. అని పలికి యాసతి మదీయనిలయమున కేఁగుదెంచి యత్యాదరణం
బున నీవు నీకు నే నే, పని సేయుదు నర్థిఁ జెప్పు భవ్యచరిత్రా! 182

వ. అని యడిగిన నప్పతివ్రతకు ననసూయ యిట్లనియె. 183

తే. ఇనుఁడు నీయాజ్ఞ నుదయింప కునికి నప్పుడు, సృష్టిఁ జీకటి గవియుటఁ జేసి తలఁకి
నిన్నుఁ బ్రార్థింపు మని సుర లన్నన్ వేఁడికొనిన వచ్చితి నీకడ కనఘచరిత! 184

వ. వినుము దివాభావంబున నఖిలకర్మనాశనంబును గర్మనాశనంబునం ద్రివిష్టపవాసులకుం బుష్టిహీనతయు దాన ననావృష్టియు నగు ననావృష్టిదోషంబున జగంబు నశియించుం గావున నీవు దేవహితార్థంబు గాఁ బూర్వప్రకారంబునం బ్రభాకర వర్తనంబు చెల్ల ననుగ్రహించి లోకంబు లుద్ధరింపు మనిన నప్పతివ్రత యిట్లనియె.

క. మాండవ్యుఁడు మద్వల్లభుఁ, జండాంశుఁడు వొడుచుటయును జాఁగలఁ డని తాఁ
జండతరశాప మిచ్చుటఁ, జండాంశునిపొడుపు నా కసమ్మత మతివా! 186

తే. అనిన ననసూయ యిట్లను విను పతివ్రతాంగనల పెంపు నాచేత నతిశయిల్లు
మగువ! నీపతి మృతుఁ డైన మగుడ నతనిఁ, జిరతరాయుస్సమేతునిఁ జేయుదాన.

తే. అనినఁ బ్రియ మంది యాతపస్వినికరాంబుజములు మొగిడించి భక్తిచిత్తమునఁ దనర
నో దివాకర! నిత్యసత్యోజ్జ్వలాత్మ!, దినమణీ! వేగ నుదయింపు మనియె ననిన.188

సీ. చుక్కలదీప్తివిస్ఫురణంబు చవి గొని మిన్ను లేఁగెంపున మెఱుఁగు వెట్టి
ఘనతమఃపుంజంబు గనుకనిఁ బోఁ దోలి దిక్కులఁ దేజంబు దీటు కొల్పి
కైరవాకరములగర్వంబు కబళించి కమలషండములకుఁ గాంతి యొసఁగి
తలకొన్నతుహినంబుదర్ప మడంగించి చక్రవాకముల కుత్సవ మొనర్చి

తే. తనసముజ్జ్వలదీప్తివితాన మడరి, యఖిలజనులకు ననురాగ మావహింప
నెలమి ననసూయ మహితార్ఘ్య మెత్తి మ్రొక్క, నుదయగిరి శిఖరంబున నొప్పె నినుఁడు.

వ. పదిరాత్రుల కిట్లు ప్రభాకరుం డుదయించుటయు. 190

క. మునివరునితీవ్రశాపం, బున బ్రాణవిముక్తుఁ డైన విభుఁడు ప్రాలిన మే
దినిఁ బడకుండ నతని న, వ్వనితామణి పొదివి పట్టె వగ మదిఁ గదురన్. 191

వ. అట్లు మృతుం డైన నయ్యత్రికళత్రం బప్పరమపతివ్రతం గనుంగొని. 192

క. మతి నొక్కింతయు వగవకు, పతిశుశ్రూషాతపంబుబలమున నే నీ
పతి నిదె మగుడం బడసెద, నతిశయమునఁ జూడు శుభగుణాన్వితమూర్తిన్. 193

వ. అని పలికి. 194

చ. అనుపమరూపశీలవిజయాదిగుణంబుల నాదిభర్తతో
నెన యొరు నేను గాన యనసూయ పృషత్యముపేర్మి నీ ర్వజం
డనయము లబ్ధజీవుఁడు నిరామయుఁడు న్దృఢయోగవశంబు నై
వనితయుఁ దాను గూడి శతవత్సరము ల్సుఖియించుచుండెడున్. 195

తే. మనముఁ బలుకును జేఁతయు సమత్వ మొందఁ, బతికి శుశ్రూష సతతంబు భక్తిఁ జేయు
దాన నే నైతి నేని యీధవుఁ డసుతుఁడు, ప్రాణయుతుఁడు గావుత మని పల్కుటయును.

ఉ. ఆవసుధామరుం డపగతామయుఁడు న్నయనాభిరాముఁడు న్తే
జోవిభవాధికుండు నతిసుందరుఁడు న్స్మరసన్నిభుండు నై
తా వెస నుత్థితుం డగుడు దైవతసంఘము మెచ్చి సమ్మద
శ్రీవిధిఁ బుష్పవృష్టిఁ గురిసె న్మ్రోసె న్దివి దేవదుందుభుల్. 197

వ. అప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరప్రభృతిదేవత లనసూయతో నిక్కార్యంబు చక్కం బెట్టుటం జేసి నీవలనఁ నేము సంతుష్టిఁ బొందితిమి వరం బిచ్చెద మడుగు మనవుడు నాకుం బ్రజాపతిశ్రీపతిపశుపతులు పరమయోగ్యు లైనపుత్త్రు లై పుట్టవలయు ననిన నత్తపస్విని కద్దేవత లావరం బొసంగి నిజస్థానంబుల కరిగి రనసూయయు నిజనివాసంబునకుం జనె నంతఁ గొంతకాలంబునకు ఋతుమతియు శుచిస్నాతయు మనోహరాకృతియు నై యున్న నిజాంగనం గనుంగొని యత్రి యంగజాయత్తుం డై దానిం గలసిన నతనిశుక్లం బప్పడఁతిగర్భంబునం బడునెడం బవనుండు పార్శ్వంబులకు నూర్ధ్వంబునకుం గా నారేతంబు మూఁడుపాళ్లు గావించుటయు రెండంశంబు లప్పుణ్యవతియుదరంబునం బ్రవేశించె నయ్యూర్ధ్వగతం బైనభాగంబునం జేసి యమ్మునీంద్రునేత్రంబునందు. 198

బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాంశముల సోమదత్తాత్రేయదుర్వాసు లవతరించుట

క. అతులరజస్స్ఫురితుం డై, శతధృతిసదృశుఁ డయి పుట్టెఁ జంద్రుఁడు తనుదీ
ధితులు వెలుఁగంగ లలిత, స్థితి నోషధు లెలమిఁ బొంద క్షితిజను లలరన్. 199

వ. అప్పుడు దిశలు పదియు నయ్యమృతకరునిం జేకొని పెనిచె నంత. 200

క. దత్తాత్రేయుం డనఁ బుష్పోత్తముఁ డనసూయ కర్థి నుదయం బయ్యెన్
జిత్తం బలరఁగ సత్త్వాయత్తుఁడు యోగియును దైత్యహరతేజుఁడు నై. 201

వ. తదనంతరంబ సోమాహ్వయుం డనురా జనసూయాగర్భనిరోధంబు గావించిన నెఱింగి వాని నిర్దగ్ధుం జేయం దలంచి దుఃఖామర్ష సమన్వితుం డగుచు గర్భావాసంబున నేడు దినంబు లుండి దుర్వాసుం డనునామంబున రుద్రుండు తమోగుణోద్రిక్తుం డై యవతరించి తల్లిదండ్రులం బరిత్యజించి యున్మత్తాఖ్యం బగు నుత్తమవ్రతంబు ధరియించి ధరిత్రిం బరిభ్రమించు చుండె నివ్విధంబున నత్రికళత్రంబు పురుషత్రయాంశంబు లైనపుత్త్రులం బడసి కృతార్థత్వంబు నొందె నంతం బరమయోగి యైనదత్తాత్రేయుండు. 202

దత్తాత్రేయునితపశ్చర్యాదిమహిమ

క. అనిశంబు మునికుమారులు, దనుఁ బరివేష్టించి తిరుగఁ దా నిస్సంగ
త్వనిరూఢిఁ గోరి చని యొక, వనజాకరమున మునింగె వా రరుగుటకై. 203

తే. అట్లు మునిఁగినఁ గనుఁగొని యక్కుమారు, లతని విడిచి పోఁ జాలక యర్థితోడ
దివ్యశతహాయనములు తత్తీరభూమి, నుండి యుండిన నెఱిఁగి యయ్యోగివరుఁడు. 204

శా. ఏణీలోచనఁ బూర్ణచంద్రవదన న్హేమప్రభాంగిన్ ఘన
శ్రోణీమండలఁ బీనబంధురకుచ న్రోలంబపుంజోల్లస
ద్వేణిం బల్లవకోమలాంఘ్రియుగళ న్దివ్యాంగన న్లోకక
ళ్యాణిం గైకొని యుప్పయోరుహవనం బయ్యోగి లీలాగతిన్. 205

క. వెలువడిరాఁ గామినీజన, కలితుం డగుతన్నుఁ జూచి కడు రోసి కుమా
రులు విడిచి పోదు రనియెడు, తలఁపున నట్లైన వారు దను విడువమికిన్. 206

వ. మఱియు నయ్యోగీశ్వరుండు. 207

ఉ. ఆలలితాంగి నర్థిఁ దనయంకతలంబున నుంచి కామలీ
లాలసభావుఁ డై తగిలి యాసవ మాదటఁ దాను నింతియు
న్గ్రోలుచు నట్టి పాడుచును గూరినభూరిమదంబుసొంపునం
దేలుచు నున్నఁ జూచి మునిదేవకుమారులు రోసి క్రక్కునన్. 208

క. ఆయోగీశ్వరుని విడిచి, పోయిరి మూఢు లయి వినుము పుణ్యులు యోగ
శ్రీయుతులు వారలకు సరి, గా యుండును హవ్యసేవనాసవసేవల్. 209

క. ఆడుట పాడుట పడఁతులఁ, గూడుట యాసవరసంబు గ్రోలుట యోగ
క్రీడలు గావున యోగుల, నేడిరవులఁ జేర నఘము లేక్రియ నున్నన్. 210

క. అనిలుఁడు చండాలస్పర్శనమున విను మశుచి గానిచందంబున యో
గనిపుణుఁ డస్పృశ్యస్పర్శనమునఁ దా నశుచి గాఁ డసంగుం డగుటన్. 211

వ. కావున నమ్మహాయోగి యయ్యంగనయుం దానును మదిరారసం బానుచు మోక్ష
కాంక్షు లగుయోగిజనులచేత విచింత్యమానుం డగుచు నాంతరం బగుతపం బాచ

రించుచుండె నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ గృతవీర్యుం డనుమహీపతి పరలోకగతుం డైన నతనితనయుం డర్జునుండు నిజాభిషేకార్థం బరుగుదెంచిన మంత్రిపురోహిత పౌరజనంబులం జూచి నరకోత్తరం బైనయీరాజ్యంబు నేఁ జేయ నొల్ల ననుండు.

—— కార్తవీర్యార్జునవృత్తాంతము ——

సీ. పరనృపతస్కరబాధలు లేకుండఁ దమ్ముఁ గాచుటకునై ధరణిపతికి
ద్వాదశాంశధనంబు వాణిజ్యపరులు గోపాలకర్షకులు షడ్భాగగవ్య
ధాన్యంబు లిత్తురు తప్పక యజ్ఞనావలుల రక్షింపఁగ వలను లేక
యవనితలేశ్వరుం డప్పాళు లూరక హరియించి దస్యునియట్ల ఘోర
తే. నరకమునఁ బడు భూవహానమున కిప్పు, డే నశక్తుండఁ గావున నే వనమున
కరిగి తప మాచరించి యధ్యాత్మయోగ, సిద్ధిఁ బొందెద నని యర్థిఁ జెప్పుటయును.

—— గర్గకార్తవీర్యసంవాదము ——

తే. అతనిమనమునం బలినిశ్చయం బెఱింగి, గర్గుఁ డనుమంత్రి యిట్లనుఁ గరము నెమ్మిఁ
దపము సేయంగ నీ విట్లు విపినమునకుఁ, జనియె దేనియుఁ జెప్పెద మనుజనాథ!.

క. హరి దత్తాత్రేయుం డన, ధరణి నవతరించి యోగతత్త్వరుఁడును ని
ర్జరమునిసేవితుఁడును నై, పరగుచు నున్నాఁ డతని నుపాసింపు నృపా! 215

క. అనిమిషపతి యసురులచేఁ, దన రాజ్యముఁ గోలుపోయి తా నయ్యోగీం
ద్రుని నారాధించి మగుడ, దనుజుల నిర్జించి నిజపదస్థితి నొందెన్. 216

వ. అనిన నర్జునుం డిట్లనియె. 217

ఆ. అసురవరులచేత నమరేశ్వరుం డెట్లు, గోలుపోయెఁ దనవిశాలలక్ష్మి
నమ్మునీంద్రు నెట్టు లారాధనము సేసె, మగుడ నెట్లు రాజ్యమహిమ వడసె? 218

వ. అని యడిగినం గార్తవీర్యార్జునునకు గర్గుం డిట్లనియె. 219

శా. జంభాదిప్రకటాసురప్రకరము ల్శక్రాదిదేవాలియు
న్శుంభద్విక్రమకేళిలీల లెసఁగ న్సోమించి యేకాబ్దము
జృంభోత్సాహము లుల్లసిల్లఁగ జయశ్రీలోలత న్పోరి సం
రంభం బేది నిలింపు లోడి రసురవ్రాతాస్త్రభిన్నాంగు లై. 220

తే. అమరు లట్లోడి వాలఖిల్యాదిమునులుఁ, దారు గురునిపాలికిఁ జని దైత్యవరుల
నోర్చుతెఱఁగు విచారించుచుండ వారి, కెలమి మిగుల బృహస్పతి యిట్టు లనియె.

మాలిని. అతివికృతచరిత్రుం డత్రిపుత్త్రుండు యోగ
స్థితినిరతుఁడు దత్తాత్రేయుఁ డవ్విష్ణుమూర్తి
స్సతతము నతిభక్తి న్వత్సలుంగా భజింపుం
డతఁ డసురకులఘ్నోద్యద్వరం బిచ్చు మీకున్. 222

దేవతలకు దత్తాత్రేయునకు సైనసంవాదము

సీ. అనుడు దివౌకసు లతిరయంబున నేఁగి కిన్నరగంధర్వగీయమాను
లక్ష్మీసమన్వితు లలితాంగుఁ దేజస్సముజ్జ్వలు నమ్మహాయోగిఁ గాంచి
యతిభక్తితో మ్రొక్కి యాసనతోయాదు లడిగిన నిచ్చుచు నమ్మహాత్ముఁ
డరిగినతో డనె యనుగుచు నిలిచిన యెడఁ దారు నిలుచుచు నెలమి మిగుల
ఆ. ననుదినంబుఁ దగిలి యారాధనము సేయ, నమరవరులఁ జూచి యతఁడు నన్ను
నేమి గోరి మీర లిట్లు సేవించెద, రనిన వార లిట్టు లనిరి ప్రీతి. 223
చ. బలువిడి మూఁడులోకములు బాహుబలంబున జంభుఁ డాచెగాఁ
గలదితినందను ల్గొనిన గర్వ మడంగి భవత్పదాంబుజం
బులు గొలువంగ వచ్చితిమి భూరిగుణాకర ! యమ్మహాసురా
వలిఁ బొలియించి మాకుఁ ద్రివిష్టపస్థితిఁ గ్రమ్మఱఁ జేయవే దయన్. 224
వ. అనిన దత్తాత్రేయుం డి ట్లనియె. 225
శా. మద్యాసక్తుఁడ నంగనారతుఁడఁ గర్మభ్రంశనోచ్ఛిష్టుఁడ
న్నాదృగ్దైత్యవినాశశక్తి గలదే నా ? కన్న నద్దేవత
ల్విద్యాక్షాళనశుద్ధమానసుఁడ వాపిష్ఠుండ వాద్యుండ వీ
యుద్యత్పుణ్యచరిత్ర యింద్ర మహాయోగీంద్రచూడామణీ ! 226
వ. నీవు సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుండవు నీకు విధినిషేధంబు లెక్కడివి? యనిన నమ్మ
హాయోగి నగుచు నట్లైన మీరు నాయున్నరూపె తెఱింగి యారాధించితిరి.
భవదభిమతం బిప్పుడ యొనరించెద. దానవుల నెలయించికొని రం డసురాత్ములు
మదీయదృష్టిపాతంబున నపగతస్రావు లై నశింతు రనిన నాదిత్యు లత్యంతరయం
బునం జని దైత్యులం బోరికిఁ బిలిచిన. 227
క. చెలఁగుచు భుజబలదర్పో, జ్జ్వలు లై తలపడిన దితిసుతప్రవరులతోఁ
త్తల కోహటించి దేవత, లలజడిఁ జని యత్రిపుత్త్రునాశ్రమమునకున్. 228
తే. అవ్విధంబున చని నోడి యధికభీతిఁ, జనిన విబుధుల వెనుకొని దనుజు లరిగి
కనిరి మదిరామదాలసు ననుపమాన, దివ్యతేజు దత్తాత్రేయు భవ్యమూర్తి. 229
వ. కని మఱియును. 230

దైత్యులు దత్తాత్రేయదారాపహరణంబున నశించుట

ఉ. ఆముని వామపార్శ్వమునయందు వెలుంగుచునున్న లక్ష్మిఁ ద
ద్భామిని నిందుబింబముఖిఁ బద్మవిలోచనఁ జారుభూషణ
శ్రీమహిమాభిరామఁ గని చిత్తజబాణవిభిన్నచిత్తు లై
ప్రేమ మెలర్ప దైత్యులు హరింపఁగఁ గోరిరి దాని నంతలున్. 231
వ. అట్లు కోరి దనుజు లద్దివిజులవెనుకం జనక నిలిచి. 232
క. స్త్రీరత్నంబు త్రిలోకీ,సారం బిది మనకు నిపుడు సమకూరెఁ గృతా

ర్థారంభుల మైతి మనుచు, నారక్కసు లంగజార్తు లై యాలక్ష్మిన్. 233

ఆ. పట్టి శిబికమీఁదఁ బెట్టి శిరంబుల, మోచికొని చనంగ మునివరుండు
సురలఁ జూచి నగుచు సిరి దానవులతల, కెక్కె నృష్టిఁ బొందుఁ డింక మీరు. 234

వ. అది యె ట్లనిన వినుండు. 235

లక్ష్మీనివాసస్థానఫలవివరణము

క. మేనం బురుషునిస ప్త, స్థానంబులు గడచి తలకుఁ జని సిరి విడుచు
న్వాని నని ననిమిషు లా, స్థానమ్ములు దత్ఫలములు జననుత! చెపుమా. 236

వ. అని యడిగిన నమ్మునివరుండు. 237

సీ. పురుషునిపదములఁ బొంది యుండిన శుభమందిరస్థితి కటిమండలమున
నుండి మాణిక్యవస్త్రోన్నతత్వము గుహ్యమునఁ జెంది భార్యాప్రమోదలీల
క్రోడాంగమున నెలకొని సుతబహుసృష్టి హృదయంబు నొంది యభీష్టసిద్ధి
గళమున వసియించి కంఠభూషణలబ్ధి వదనాబ్జమున నిల్చి మృదుతరాన్న

తే. మాజువాక్యకవిత్వసమగ్రకాంతి, మహిమ గలుగంగఁ జేయుఁ దా మస్తకమున
కరిగెనేని రయంబున నతని విడిచి, యతిముదంబున నన్యుని నాశ్రయించు. 238

వ. కావున శిరోగత యగుటం జేసి లక్ష్మి యద్దానవులం బరిత్యజించెఁ బరదారాభిలాషం
బున దగ్ధపుణ్యు లైనయసురాత్ముల నేను దేజోబలైశ్వర్యహీనులం గావించితి
మీరు భయంబు దక్కి యారక్కసులఁ జక్కడంపుఁ డనుటయు. 239

ఆ. సురలు చెలఁగి యేయుసునిశితశరముల, జంభముఖనిలింపశత్రుకోటి
సమసె లక్ష్మి యెగసి చనుదెంచి యాత్రేయు, నొందె హర్షలీల నొంది యపుడు.

క. అమరేంద్రాద్యమరులు సుప్రమను లగుచు నమ్మునీంద్రుఁ బ్రస్తుతులఁ బ్రణా
మముల నలరించి వైభవ, మమరఁగ నాకమున కరిగి రవనీనాథా! 241

క. అమరేంద్రునట్లు నీవును, నమలినతరభక్తియుక్తి నావత్తాత్రే
యమునీంద్రుఁ గొల్చి భూవర!, యమితైశ్వర్యంబు వడయు మని చెప్పుటయున్.

కార్తవీర్యుఁడు దత్తాత్రేయు సేవించి యిష్టార్థములఁ బడయుట

వ. గర్గునివచనంబులు విని కార్తవీర్యుం డయ్యోగీంద్రుకడ కరిగి నమస్కరించి యను
దినంబును బాదసంవాహనంబులను మద్యమాంసవివిధాహారసమర్పణంబులను
జందనకర్పూరకస్తూరికావిసమస్తవస్తుప్రదానంబులను వదుచ్ఛిష్టాన్నసేవనంబులను
నతని చిత్తంబు కృపాయత్తంబు గా నారాధించుచుండ నమ్మునివరుండు దనయు
పానపవన జనితం బగునసలంబున నమ్మహీభుజుభుజద్వయంబు దగ్ధంబు గావించిన
మఱియు నతం డత్యంతభక్తిం బరిచర్య యొనర్చుచుండం గనుంగొని యి ట్లనియె.

శా. కాంతాసక్తుఁడ మద్యపానరతుఁడం గష్టప్రచారుండ న
త్యంతప్రీతి భజించె దేమిటికి న న్నన్న న్మహీనాయకుం

దంతశ్శుద్ధుఁడ వీ వసంగుఁడవు విద్యావిస్ఫురన్మూర్తి వీ
కాంతారత్నము పద్మవాస త్రిజగత్కల్యాణి యోగీశ్వరా ! 244

క. నీ వరయఁగ విష్ణుండవు, నావుడు ముని సంతసిల్లి నాతత్త్వము స
ద్భావమున నెఱిఁగి కొలిచితి, గావున వర మిత్తు నడుగు కామ్యయశోర్థీ!. 245

మ. అనిన న్నమ్మన మంది యర్జునుఁడు వేహస్తంబులు న్భూమిపా
లనసామర్థ్యము ఘోరసంగరజయోల్లాసంబు నిష్టార్థము
ల్గనఁ జేరొక్కన్న జనాళిఁ గాంచుటయు సర్వార్థైకగాత్పర్యము
న్ఘనసామ్రాజ్యమహావిభూతియును వేడ్కన్వేఁడె నాసంయమిన్. 246

వ. మఱియు శైలాకాశజలభూమిపాతాళంబులయందు మదీయరథగతి యకుంఠితగావ
లయు ననవుడు నమ్మహాయోగీంద్రుం డతనికి నవ్వరంబు లన్నియు నొసంగి మత్ప్రి
సాదంబునం జక్రవర్తిత్వంబు నొందు మని యనుగ్రహించినం గృతార్థుండై సహస్ర
బాహుం డమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించి వీడ్కొని నిజపురంబునకుం జని రాజ్యాభి
షేకమాంగళ్యంబు నంగీకరించి దత్తాత్రేయప్రసాదంబున నభివృద్ధి నొంది భుజ
బలైశ్వర్యసంపన్నుండనై వచ్చితి నేను దక్క నెవ్వఁ డాయుధంబులు ధరియించి
నను వాఁడు దస్యుండునుంబోలె నాచేత వధ్యుం డగు నని చాటించినం దదీయ
రాష్ట్రంబునం దొక్కరుండును శస్త్రహస్తుండు లేకుండె నంత. 247

ఆ. భూమిపాలకుండు గ్రామపాలకుండు గోపాలకుండు విప్రపాలకుండు
క్షేత్రపాలకుండు నశేషతపోధనపాలకుండు నగుచుఁ బార్థివుండు. 248

క. బహుయజ్ఞంబులు సేయుచు, మహనీయాహవవిహారమహితుం డగుచు
న్విహితతపం బొనరించుచు,సహస్రబాహార్జునుండు ప్రజాపాలనమున్. 249

వ. చేయుచున్న నతనియత్యంతసమృద్ధిఁ జూచి యాంగిరసుం డనుమునివరుండు. 250

క. నానాయజ్ఞంబుల బహుదానంబుల నతతభూరితపముల రణాకే
ళీనైపుణముల నర్జును,నేనృపతులు పోల నేర్తురే? యని పొగడెన్. 251

క. ఏదినమున వరము వడసె, నాదత్తాత్రేయుచేత నానరనాథుం
డాదినమునఁ దత్పూజన, మాదరమునఁ జేయుఁ దాను నవనీజనులున్. 252

వ. అని చెప్పి జడుండు తండ్రీ! దత్తాత్రేయుజన్మప్రకారంబును దదీయమాహాత్మ్యం
బును జెప్పితి నింక నలర్కుండు పుట్టినవిధంబును రాజర్షి యైనయమ్మహాత్మునికి
నయ్యోగీంద్రుండు చెప్పినయోగంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 253

{ అలర్కచరిత్రము — ఋతధ్వజుఁ డను నామాంతరము గలకువలయాశ్వుని వృత్తాంత మారంభించుట }

తే. శక్రుఁ డెవ్వఁడు సేయుయజ్ఞముల సోమపాన మొనరించి సంతోషభరితుఁ డయ్యె
నట్టిశత్రుజిన్నామధరాధినాథుసుతుఁడు సద్గుణయుతుఁడు విశ్రుతయశుండు. 254

క. లావణ్యాశ్విసమానుఁడు, ధీవిభవామరగురుండు దీపితభుజశౌ

రాశ్యవష్టంభసురేంద్రుఁడు, శ్రీవిలసితమూర్తి పుణ్యశీలుఁడు జగతిన్. 255

తే. రాచకొడుకులుఁ దాను నారాసుతుండు, వేడ్కతోఁ గూడి బహువిధవిహారణములు
సలుపుచుండఁ గృతార్థులై సకలవిప్రరాజవైశ్యకుమారులు రమణతోడ. 256

వ. అక్కుమారునికడ కరుగుదేరం దొడంగి రంత నొక్కనాఁ డహిలోకంబుననుండి.

చ. తరుణులు రూపవంతులు సుదర్శను లశ్వతరాత్మజన్ము లా
నరపతిపుత్రుతోఁ విహరణం బొనరించుకుతూహలంబునన్
ధరణిసురాకృతుల్ వ్రేలయఁ దాల్చి ఫణీంద్రకుమారు లేఁగుదెం
చి రిరువు రిద్ధతేజులు విశిష్టజనస్తవనీయవర్తనుల్. 258

ఆ. అట్లు వచ్చి భూసురాత్మజవైశ్యకుమారవరులతో విహారలీల
లర్థిఁ జలుపుచున్న యహిరాజతనయులఁ, గాంచి నృపసుతుండు గారవమున. 259

క. నెచ్చెలులం గాఁ గైకొని, మచ్చిక వెలయంగ నక్కుమారులుఁ దాను
న్నిచ్చలు వివిధవిహారము, లచ్చుపడ న్జలుపుచు న్బ్రియం బలరారన్. 260

మ. పొలుపుగ మజ్జనాంబరవిభూషణచందనమాల్యభోజనా
దిలలితభోగలీలల సుదీర్ఘరసాన్వితగీతవాద్యవి
ద్యల బహుకావ్యనాటకకటాక్షవినోదముల న్గజాశ్వశి
క్షల వివిధాస్త్రశస్త్రనయశాస్త్రపరిశ్రమనైపుణంబులన్. 261

క. పరిహాసవచనరచనల, సరసకళాభ్యసనముల నజస్రము మైత్రీ
పరిణతి వెలయఁగను క్షితీశ్వరతనయులతోడఁ గూడి వారనివేడ్కన్. 262

తే. తగిలి ప్రొద్దులు పుచ్చుచు ధరణినాథ, తనయుఁ డధికప్రమోదతత్పరత నొందె
నర్థిఁ బాఁపకొమాళ్లను నతనితోడి, యాట లుల్లంబులకుఁ బ్రీతి యావహింప. 263

వ. పగలు వినోదించి రాత్రి రసాతలంబున కరుగుచు నివ్విధంబున ననుదినంబును వర్తింపు
చుండ నొక్కనాఁ డశ్వతరుండు పుత్రులం గనుంగొని. 264

క. మనుజభువనంబునం దెవ్వనితోడం గూడి యాడువాంఛానిరతి
న్జనియెద రేఁ బాతాళం, బునఁ బెక్కుదినంబు లేనిఁ బొడగాన మిమున్. 265

సీ. అని తండ్రి యడిగిన నయ్యహిదారకు ల్మ్రొక్కి కరంబులు మోడ్చి వినయ
మెలరార ని ట్లని రిల శత్రుజిన్మహీధవునిసుతుండు ఋతధ్వజుండు
రూపవంతుం డార్జవోపేతుఁ డతులశౌర్యాభరణుండు ప్రియంవదుండు
విద్యావిదుఁడు బుద్ధివినయాభిమానలజ్జాన్వితుం డధికసఖ్యప్రియుండు

ఆ. వేడ్క నతఁ డొనర్చువివిధోపచారవి,న్యాసముల మనంబు లలరుచుండు
మాకు నిందు నొండులోకంబునందును, నంత ప్రీతి పుట్ట దహికులేంద్ర! 266

వ. అని చెప్పిన నయ్యహికులేశ్వరుం డనురాగిల్లి. 267

క. అరయఁగ నెవ్వనిపుత్త్రుఁడు, పరోక్షమున నిట్లు పొగడఁబడు సతతము స
త్పురుషులచే నమితగుణో, త్తరుఁడై యాతండు ధన్యతముఁడు తలంపన్. 268

తే. చెలులుఁ బగతురు నెవ్వనిచెలితనంబు, కలితనంబు గీర్తింతురు కడఁగి యెప్పుడు
నట్టిపుత్రునిచే సుగుణాఢ్యులార, పుత్రవంతుఁడు నాఁ బెంపుఁ బొందుఁ దండ్రి.

క. ఉపకారపరుఁడు మైత్రీనిపుణుఁడు గుణయుతుఁడు నైననృపతనయునకుఁ
విపులతరప్రీతి నప్రత్యుపకారోత్సవము మీరు నొనరించితిరే ? 270

చ. మనసునఁ బూనఁ గలసమంచితకాంచనరత్నవస్తువా
హనము లశంకత న్నృపవరాత్మజు చిత్త మెలర్పఁగాఁ దగం
గొని చని యింపు జీవితము కుచ్ఛిత మై చనుఁ బుత్రులార! నె
మ్మి నుపకృతిప్రవీణుఁ డగుమిత్రునకుం బ్రియ మాచరింపమిన్. 271

తరల. అనినఁ బుత్రులు తండ్రితోడఁ గృతార్థుఁ డాతఁడు వానికి
న్వినుఁ బ్రియం బొనరింప శక్యమె! వేల్పుఱేనికి నైన నా
తని కిలం గలయట్టిరత్నవితానవస్తుచయంబు వా
హనము లీయురగాలయంబునయందు లే వహివల్లభా! 272

ఆ. జ్ఞాన మతనియంత కాని లే దనుష్యుల,యందుఁ బ్రాజ్ఞజనుల కైన నతఁడు
సంశయంబు లెల్లఁ జయ్యనఁ బాపంగఁ, జాలినట్టిసత్త్వశాలి సుమ్ము. 273

వ. అతనికిం జేయవలయుకార్యం బొక్కటి గల దని హరిహరహిరణ్యగర్భాదులకుం దక్కఁ దక్కినవారి కసాధ్యం బనిన నశ్వతరోరగేశ్వరుం డట్టియసాధ్యం బైన కార్యం బెయ్యది వాని నెఱుంగ వలయు నని మఱియు నిట్లనిరు. 274

క. ఇది సాధ్య మగు నసాధ్యం, బిది యనఁగా నేల కార్య మీశితధిషణా
స్పదు లై తగ నొనరించిన, నది సిద్ధిం బొందు నిశ్చలారంభులకున్. 275

క. అమరత్వం బమరేశ, త్వ మమరపూజ్యత్వ మనుపమంబులు నరుల
న్సమధికతమవిహితోద్యో, గము నన యానిఁ దమ్ముఁ బొందఁ గాంతురు మనుజుల్.

ఆ. అరుగకుండె నేని గరుడఁ డైనను నొక్క, యడుగు నరుగ లేఁడు కడఁగి చీమ
యైన నరుగఁ దొడఁగె నేని యనేకసహస్రయోజనమ్ము లరుగు చుండు. 277

క. భువి యొక్కడ దివి యొక్కడ, ధ్రువుఁడు భువినుండి కాదె ధ్రువ మగుపదమున్
దివిఁ బడసెం గావున సద్వ్యవసాయికిఁ బడయరానియది యును గలదే. 278

—— శత్రుజిత్తుతో గాలవుఁడు స్వాశ్రమపీడఁ జెప్పుట ——

వ. అని యశ్వతరుం డక్కుమారులకుం జేయవలయునసాధ్యకార్యం బెయ్యది వాని నెఱిఁగింపుఁ డనిన నప్పాతాళఱేనికి నద్దీయసూను లాఋతధ్వజుండు మాకుం జెప్పిన తెఱంగున నతనివృత్తాంతం బంతయు నీకుం జెప్పెద మవధరింపుము గాలవుం డను మునివరుం డొక్కతురగోత్తమంబు గొని శత్రుజిత్తుకడ కనుగుదెంచి నరేంద్రా! మదాశ్రమంబు చొచ్చి సింహసింధురశార్దూలాదివనచరాకారంబులు ధరియించి యొక్కరాక్షసుండు మౌనవ్రతపరుండనై తపం బాచరించుచున్న నాకు మనశ్చలనం బుగా నిచ్చలు విఘ్నంబు లాచరించుచున్న నద్దానవుం గోపానలంబున భస్మంబు

గావింప సమర్థుండ నయ్యును దపోవ్యయంబున కోర్వక యేసు దుఃఖించి నభంబు చూచి నిట్టూర్పు నిగిడించిన నయ్యంబరతలమునుండి వచ్చి యీయశ్వంబు నాయెదుర నిలువంబడిన నాకాశవాణి యిట్లనియె. 279

చ. రవి యొసఁగె న్మునీశ్వర! తురంగము నీ కిది సత్త్వసంపద
స్తువలయ మెల్ల వ్రేల్మిడిన గ్రుమ్మరు నీళులఁ బర్వతంబుల
న్దివి నతలంబున న్సకలదిక్కులఁ బెక్కు సెమర్ప కెందునుం
దవు లొక యింత లేక సతతంబుఁ జరించు సముల్లసద్గతిన్. 280

వ. కువలయసంచారసామర్థ్యంబునం జేసి. 281

ఆ. కువలయం బనంగఁ గువలయంబున నతి, ఖ్యాతి నమరనీహయంబు నెక్కి
మునివరేణ్య! నిన్ను ననిశమ్ము గారించు, కిల్బిషాత్ము ననుఱ గీటడంచు. 282

క. ఘనుఁ డైనశత్రుజిన్నృపు, తనయుండు ఋతధ్వజుండు తడయక దీని
న్గొని చని విక్రమతేజో, ధనుఁ డగునాతనికి నిమ్ము తద్దయు నెమ్మిన్. 283

వ. అని చెప్పిన హర్షించి యీతురంగరత్నంబు దెచ్చి నీకు నివేదించితి నాతపంబునకు విఘ్నం బొనరించునసురం బరు సమయించుటకై కుమారుని నియోగించి ధర్మరక్షణం బాచరింపు మనవుడు నన్నరేంద్రుం డమ్మునివచనం బాచరించి. 284

తే. పరమకౌతుకమంగళస్ఫురితుఁ బుత్త్రు, నత్తురంగంబు నెక్కించి యనిచి పుచ్చె
నమ్మునీంద్రునితోఁ గూడ నతఁడు నక్కు,మారుఁ డోడ్కొని తనయాశ్రమమునకరిగె.

వరాహామును దఱుముచుఁ గువలయాశ్వుండు బిలముఁ జొచ్చుట

క. అనిన భుజగేంద్రుఁ డిట్లను, జననాథకుమారుఁ డట్లు చని యేమి యొన
ర్చెను నటఁ జెప్పుఁ డేతత్కథ, విన విస్మయ మనుడు నురగవిభునకుఁ బుత్త్రుల్. 286

చ. అనుపమశౌర్యుఁ డాకువలయాశ్వకుమారుఁడు గాలవాశ్రమం
బునఁ గలసంయమీశ్వరులఁ బొల్పుగఁ గాచుచు సర్వవిఘ్నశాం
తినిపుణుఁ డై యజస్రముః నతిప్రమదంబున నుండె నున్నయ
జ్జనపతిపుత్త్రు గాలవునిఁ జంపఁ గడంగి మదంబుసొంపునన్. 287

సీ. రాక్షసుఁ డుగ్రవరాహరూపము దాల్చి ఘురఘురధ్వనుల నంబరము వగులఁ
గన్నుల విస్ఫులింగములు రాలంగను జరణఘట్టనమున ధరణి వణఁకఁ
జనుదెంచి మునిశిష్యసమితి గనుంగొని యాక్రోశ మొనరించి రన్నరేంద్ర
సుతుఁడు బాణాసనస్ఫురితపాణియు హయారూఢుఁడు నై కడుఁ గ్రూర మైన

తే. యర్ధచంద్రబాణము గొని యతిరయమున, గడిసి యప్పంది నేసిన నదియు నొచ్చి
తిరిగి భయమున వనములు గిరులు గడచి, చనఁ దొడంగె నవ్వీరుఁడు వెనుకొనంగ.

వ. అట్లు సహస్రయోజనంబులు చని యవ్వరాహంబు తిమిరపటలపరివృతం బై నభూవివరంబునం బాతాళంబునకు దిగంబడినం గువలయాశ్వుండును వెనుకన యత

లంబునకు డిగ్గి యాక్రోడంబుం బొడగానక నిరంతరప్రభావిభాసితం బగునొక్క-
రమణీయప్రదేశంబునందు. 289

బిలమున నొకబాలికయుఁ గువలయాశ్వుండు నొండొరు మోహించుట

చ. అనుపమరత్నకాంచనసమంచితనిర్మలహర్మ్యపంక్తుల
న్ఘనతరదీప్తవప్రమణికాంతుల నున్నతదేవతానికే
తనఖచితాబ్జరాగమణిదామములం గడుఁ దేజరిల్లి య
య్యనిమిషనాథుపీటి కెనయై యతలంబు వెలుంగఁ జేయుచున్. 290

తే. పొలుచుసౌవర్ణపురి గని భూపసుతుఁడు, మెచ్చి వర్ణించుచును దానిఁ జొచ్చియందు
మిడుక మానిసి గాన కప్పుడు మనంబు, కరము విస్మయ మందఁగఁ దిరిగి తిరిగి. 291

తే. కడు రయంబునఁ జనునొక్కకాంతఁ గాంచి
తన్వి యెటఁ బోయె దెవ్వరిదాన? వనిన
మగుడ యూరక చని యొక్కమాడు వెక్కు-
టయును నొక్కెడఁ గ్రక్కున హయము గట్టి. 292

క. మనమున శంకింపక చయ్యనఁ దానును దానిపజ్జ నాహర్మ్యం బె
క్కి నృపసుతుఁడు మణిమయకాంచనపర్యంకమున నున్నచంద్రనిభాస్యన్. 293

సీ. ఏకాంతమునఁ దనయిచ్చఁ గ్రీడింప దర్పకుఁ బాసి వచ్చినరతి యనంగఁ
బాతాళవిహరణకౌతూహలమున నేతెంచినజలధీశుదేవి యనఁగ
భాసురాకారసంపదసొంపు దాల్చిన లలితోరగాలయలక్ష్మి యనఁగ
సుచిరతరాంగనారూపంబు గైకొన్న శృంగారరసముమూర్తి యనంగ
తే. నసమలావణ్యశాలిఁ బొల్పారుకుసుమ, కోమలాంగి సున్నతకుచకుంభలలిత
నసితవికసితోత్పలతులితాక్షి నొక్క, కన్యకామణి నృపసూతి గాంచె నెలమి. 294

చ. తనమది కాముబాణములతాఁకున నెంతయు సంచలింపఁగా
ననిమిషలోచనుం డయి ప్రియుం బెసలారఁగఁ జూచి మెచ్చుచు
న్జనపతినందనుం డిది రసాతలదేవతయో సుధాంశునం
గనయొ భుజంగరాజవరకన్యకయో ఖచరేంద్రకాంతయో. 295

వ. అని వితర్కించుచు నక్కుమారుం డాసుందరీరత్నంబుసౌందర్యంబునం దాసక్తుం
డయ్యె నంత. 296

చ. అమరకుమారసన్నిభుని నానృపనందను బెట్టు గాంచి సం
భ్రమము భయంబు విస్మయము రాగము లజ్జయు నొక్కమాఱు చి
త్తము గబళించినం దలరి తల్పము డిగ్గన డిగ్గి పోయి ప
ద్మముఖి మనోజ్ఞుఁ డాస్వ సఖిమాటున నిల్చెఁ బ్రకంపితాంగి యై. 297

చ. నిలిచి కుమారుమూర్తిపయి నెక్కొనుచూడ్కులఁ గ్రమ్మఱింప వే
డ్కలు గురియింపఁ గోర్కు లొగిఁ గప్పిన నేరక చిక్కుపాటునం

దలరి మనంబులోన ధృతి దర్పకవీరుని యేయుపువ్వుఁదూఁ
పులఁ బొరివోయినం గలఁగి పొల్తుక యెంతయు వీతలజ్జ యై. 298

తే. తనవిలోచనమధుకరద్వయము గరము, దమకమున నక్కుమారుసౌందర్యమధువుఁ
గ్రోలికొనఁగ మెచ్చులు మదిఁ గీలుకొనఁగ, నంబుజాస్య శిరఃకంప మావహిల్ల.

క. ఈరమణీయకుమారుఁడు, మారుఁడొ యక్షాధిపతికుమారుఁడొ పోలో
మీరమణకుమారుఁడొ రుచి,రోరగనాయకకుమారుఁడో తలపోయన్. 300

వ. అని తలంచుచు సమ్మగువ మదనాతిరేకంబున వెచ్చనూర్చి మూర్ఛపోయి పడినఁ దదీయవయస్య శిశిరజలసేచనమృదువ్యజనవీజనంబుల దానిసేద దీర్చినం జూచి కువలయాశ్వుం డి ట్లనియె. 301

క. అతివా నీ విమ్మెయి మూర్ఛిత నగుటకు నేమిశతము చెప్పు మనుడు నా
సతి లజ్జాదైన్యసమన్వితలలితాపాంగదృష్టి నెచ్చెలిఁ జూచెన్. 302

తే. చూచుటయు రాజనందనుఁ జూచి బోటి,యిట్లనియె నిన్నుఁజూచి యీయిందువదన
పారవశ్యంబు నొందినకారణంబు, దీనివృత్తాంతమును విను దేటపడఁగ. 303

కుండల యనుసఖి కువలయాశ్వునితో మదాలసావృత్తాంతము చెప్పుట

సీ. విశ్వావసుం డను వెలసినగంధర్వరాజుతనూజ యీరాజవదన
పేరు మదాలస యీరామమునఁ గేలి యొనరించుచుండఁగ నొక్కనాఁడు
పాతాళపతి యైనపాతాళకేతుఁ డన్పాపపుఁ రక్కసుఁ డేపు మిగిలి
మాయాబలమున నిమ్మానినిఁ గొనివచ్చి యిచ్చట నునిచి యీవచ్చు రేయి

ఆ. ననఘు తా వరింతు నని నిశ్చయముఁ జేసి, యుత్సవంబుతోడ నున్నవాఁడు
వాఁడు దగినవరుఁడె వనజాయతాక్షికి, నకట శ్రుతికి శూద్రుఁ డర్హుఁ డగునె.

చ. దనుజునిఁ బొంద రోసి వనితామణి పోయిన రేయిఁ జావఁ జూ
చినఁ గృపఁ బెంపున న్సురభి చెప్పెఁ దలోదరి భర్త గాఁడు నీ
కు నసుర మర్త్యలోకమునకు న్జనిన న్వడి వీని నెవ్వఁ డే
యు నతఁడు సుమ్ము భర్త యగు నూఱడు మింతయు శీఘ్ర మయ్యెడిన్. 305

వ. అని చెప్పిన నిప్పడంతి మరణవ్యవసాయనివృత్తయయ్యె నేనీతలోదరిచెలికత్తియను గుండల యనుదాన వింధ్యవంతునికూతురఁ బుష్కరశాలిభార్య నతండు శుంభుం డనురాక్షసుచేత మృతుం డైనం బరలోకార్థపుణ్యతీర్థంబులకు దివ్యగతి నరుగుచు నొక్కచోట సూకరాకారుం డైనపాతాళకేతుండు మునిజనత్రాణపరాయణుం డైనయొక్కరాజకుమారునిచేత నేటువడి పఱతేరం గనుంగొని యత్తెఱం గరయం దలంచి వానివెనుక నే మరలి యిచటికరుదెంచితి నిమ్మచ్చెకంటి మూర్ఛకుం గారణం బాకర్ణింపుము. 306

తే. చూడ్కుఁ ఉకుఁ జిత్తమున కింపు సొం పొనర్చు,చున్నమన్మథమూర్తి వీ వుండ నింక
నసుర నేసేసియనుష్యని కాల నగుదు,నొక్కొ యని తల్లడంబున నువిద సొగసె.

వ. అని చెప్పి కుండల వెండియు. 303

ఉ. అక్కట యీలతాంగి హృదయంబున నీదెస కూర్మి గొంతయు
న్నెక్కొని యున్న దాసురభి నిక్కము రక్కసు నేసినట్టిహా
టిక్కమలాక్షిభర్త యని యెప్పుడుఁ జెప్పెఁ గుమార దైవ మీ
చిక్కులఁ బెట్టి నెవ్వగలఁ జేడ్పడఁ జేయఁ దలంచెనో సఖిన్. 309

తే. కాంత పుట్టినకోలె దుఃఖము నెకుడిచె,దీనికి వివాహ మయినఁ బృథ్వీతలేంద్ర
మరణ మయినట్టిపతిని గ్రమ్మఱను బొంద,వలయు కేనుగ్ర మగుతప మాచరింతు. 310

కుండలతోఁ గువలయాశ్వుఁడు దనవృత్తాంతముఁ జెప్పుట

సీ. అని చెప్పి కుండల యనఘ నీ వెవ్వండ వే ప్రయోజనమున కిందు రాక
గీర్వాణదైత్యగంధర్వచారణకిన్నరోరగపతులలో నొక్కరుండ
వే మానుషాగతి నిట వచ్చి తీమూర్తి మానుషి యన గాదు మాకుఁ జెపుము
నావుడు శత్రుజిన్నరనాథపుత్త్రుఁడ జనకుపంపున మునిజనులఁ గావ

ఆ. నరుగుదెంచి గాలవాశ్రమంబున నుండ,నసుర యొకఁడు పంది యై రయమున
వచ్చి యర్ధచంద్రవత్సాయకమున నా,చేత నొచ్చి తిరిగి భీతి నొంది. 311

ఆ. హయముఁ దోలుకొని రయంబున నే నను,గొనఁగ నెట్లొ పఱచి క్రోడ మొక్క
బొఱియఁ జొచ్చి యతలమునకు డిగ్గుటయును,దోన చొచ్చి దానిఁ గాన కిచట.

వ. సాంద్రతమఃపుంజంబునం బరిభ్రమించుచు వచ్చి తేజోవిరాజితంబు నిష్పరుషంబు నైనయిప్పురంబుఁ జొచ్చి నిన్నుం గని నేను బిలిచిన నదత్తప్రతివచన వైన నీవెనుకన చనుదెంచి యీహర్మ్యతలం బెక్కితి నిది యిట్టిద కాని. 313

క. విను కుండల నీచెప్పిన,యనిమిషముఖ్యప్రవరులయం దెవ్వఁడఁ గా
ననుమాన ముడుగు మనుజుఁడ,ననిమిషముఖు లెల్లఁ బూజ్యు లనిశము నాకున్.

చ. అన విని యమ్మదాలస సహర్షసలజ్జసవిస్మయేక్షణం
బు నిగుడ నిశ్చలత్వమునఁ బొంది ముఖాబ్జము చూచుచుండె న
చ్చినకృపపెంపున న్సురభి చెప్పినయంతయు నిట్లు నిక్కమై
యొనరిన దైవలీల యొకఁ డోపునె త్రోవఁగ నెందుఁ గుండలా. 315

వ. అని పలికె నంతఁ గుండల కువలయాశ్వుం జూచి. 316

మ. ధరణీనాథకుమార! యాసురభిచేత న్విన్నధన్యుండ వీ
వరయంగా నగు దీలతాంగి మది యన్యాసంగి గా నేర్చునే
యొరుఁ డుద్యద్భుజవిక్రమోజ్జ్వలుఁడె నీ వొక్కండునుం దక్క ని
ర్భరలీల న్శరవిద్ధుఁ జేసి యొగువ న్పాతాళకేతు న్మహిన్. 317

ఉ. కావున నర్క దీప్తి శశిఁ గాంతి గుణాఢ్యుని భూతి వొందున
ట్లీవనజాయతాక్షి నిను నిం పెసలారఁగఁ బొంది యుత్సవ
శ్రీ విలసిల్లునట్లుగ వరింపుము సద్విధిపూర్వకంబుగా
నావుడు రాజసూనుఁ డెలనవ్వు మొగంబు నలంకరింపఁగన్. 318

మదాలసావివాహము

ఆ. అట్లు గాక యనుచు నప్పుడు మదాలసా, పితృకులైకగురుని హితుని భక్తి
తోడ నాత్మఁ దలఁచెఁ దుంబురుఁ గుండల, యాక్షణంబ యతఁడు నరుగుదెంచి. 319
వ. సముచితంబు లగుమంగళాచారంబు లొనరించి. 320
చ. అనలము ప్రజ్వలించి విహితాగమతంత్రము లాచరించి పెం
పొనరఁగ మంత్రయుక్త మగుహోమము మున్నొనరించి తుంబురుం
డనఘుఁడు సేయఁగాఁ గువలయాశ్వుఁడు పెండిలి యయ్యెఁ బ్రీతి న
త్యనుపమరూపయౌవనమదాలసమానస సన్మదాలసన్. 321
వ. ఇట్లు వివాహమహోత్సవంబునం బరిణయంబు చేసి తుంబురుండు నిజతపో
వనంబున కరిగెఁ గుండలయును గీతంబు లాడఁ జనుకుతూహలంబున వినయా
వనత యై కువలయాశ్వున కిట్లనియె. 322

కుండల తన మొనర్చి దివ్యగతి కేఁగుట

క. చతురుండవు సత్యధర్మా, న్వితుఁడవు సద్బుద్ధి పిట్టసీకు సఖా! పం
డితజను లైనను నేపుఱు, హితము నుపదేశింప నేర్తురే యెఱుఁగ నాగలర్. 323
క. వినుము నెఱపలేదని మఱి, నూనిననెయ్యముసఁ జేసి యిడుగక బుద్ధు
ల్మా నేర్చినట్లు చెప్పెద, మానక విను మీకేను వినుఁడు మగువయు నీవున్. 324
సీ. పతి ప్రయత్నంబుతో భార్య భరించుచుఁ గీడొంద కుండ రక్షింప వలయు
నవిరోధవృత్తి ధర్మార్థకామములు భార్యానుకూలతఁ బతి కతిశయిల్లు
భార్యావిహీనతఁ బతికి వర్గత్రితయంబులో నొక్కటి యయిన లేదు
దేవపిత్రతిథిపూజావిధు లొనరింప భార్యయ పతికి సుపాశ్రయంబు
తే. మగఁడు వెలిగాఁగ సతికి ధర్మంబు ధనముఁ గామమును మున్న లభ్యము ల్గావు గాన
దంపతులు పరస్పరవశత్వప్రమోద, మగ్నమానసు లై కూడి మనుట యొప్పు.
వ. అని బహుప్రకారంబుల భర్తృభార్యాధర్మంబులు చెప్పి. 326
క. మనుజేంద్రతనయ! నీవును, వనితారత్నంబుఁ గూడి వైభవలీలన్
ధనతనయాయురభ్యుదయుతు లై, మనుఁ డని దీవించి యక్కుమారుని నెలమిన్. 327
వ. వీడుకొని మదాలసం గౌఁగిలించుకొని కుండల దివ్యగతిం జనియె నంత. 328

మదాలసం దెచ్చునపుడు మార్గమునఁ గువలయాశ్వునకు రాక్షసులతోడి యుద్ధము

శా. ధీరోదాత్తుఁడు శత్రుజిత్తనయుఁ డద్దివ్యాశ్వముం దాను నా
నీరేజాక్షియు నెక్కి యయ్యతలము న్నిశ్శంకత న్వెల్వడం
బ్రారంభించినఁ గాంచి కొండ అసుర ల్పాతాళకేతుండు పెం
పారం దెచ్చినకన్య వీఁ డొకఁడు శౌర్యస్ఫూర్తిఁ గొంచేఁగెడున్. 329
క. అని యాక్రోశించుచు వెసఁ, జని చెప్పిన దనుజవిభుఁడు సంధ్యారుణలో
చనదంతతాడనోగ్రాస్యనితాంతామర్షభీషణాకారుం డై. 330
వ. రయంబున వెలువడి. 331

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీమదజపదభవాన్వయ
తామరసవనార్క! మహితధర్మచరిత్రా!
సామహితమితవచనరుచ
నామోదితలబ్ధభద్ర! నాగయమల్లా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కి ట్లనిరి జనకుండు పుత్త్రి యశ్వతరుండు మదాలసాకువలయాశ్వులు పరిణయించి యెట్లు వర్తించి రని యడిగిన నతనికిం గొడుకు లి ట్లనిరి. 2

ఉ. అత్తకు మామకు న్వినయంబుగ నిచ్చలు భక్తి మ్రొక్కుచు
జిత్త మెలర్పఁ బంపుఁ బనిఁ జేయుచుఁ దాను బ్రియుండు వేడ్కమైఁ
జిత్తజభోగరాగములఁ జేసి మనంబులఁ గౌతుకంబు పె
ల్లొత్తఁగ నమ్మదాలస మదోత్కటలీల ననేకభంగులన్. 3

శా. లీలోద్యానముల న్మదాలసమరాళీకేళివాప్యబ్జినీ
కూలస్ఫాటికమండలంబుల లతాకుంజంబులన్ రత్నరు
గ్జాలాలంకృతకృత్త్రిమాద్రివిలసత్సానుప్రదేశంబుల
న్బాల న్వేడ్క వినోదము ల్సలుపుచు న్సాంద్రానురాగంబునన్. 4

వ. అభిమతసుఖంబు లనుభవించుచు నుండె నంత నొక్కనాఁడు శత్రుజితుండు పుత్త్రున కిట్లనియె. 5

ఉ. పాపపురక్కసు ల్గలరు పల్వురు దద్భయ మందకుండఁగాఁ
దాపసకోటి గాచునది ధర్మువు గావున శౌర్య మొప్ప నీ
వీపయి వాహనోత్తమము నెక్కి కుమారవరేణ్య! నిచ్చలు
న్దీవిని సంచరింపు ధరణి న్ధరణీసురరక్షణార్థమై. 6

తాళకేతునిమాయచే మదాలస మృతి నొందుట

వ. అని పనిచినఁ గువలయాశ్వుండు పూర్వాహ్ణంబునఁ గువలయంబుఁ గలయం దిరిగి యరుగుదెంచి తండ్రికి మ్రొక్కుచు మదాలసామనోహరవిహారంబులం దవిలి

దివసశేషంబును రాత్రియు సుఖయించుచు ననుదినంబును నిర్విఘ్నంబునం జరియించుచుండి యొక్కనాఁడు పాతాళకేతునితమ్ముండు తాళకేతుం డనుదైతేయుండు పూర్వవైరంబు దలంచి యమునానదీతీరంబున మాయామయం బగు నాశ్రమంబు గావించికొని మునివేషంబున నున్న వానిం గనియె నంత వాఁడును నక్కుమారునిం జేర నరిగి యి ట్లనియె. 7

ఉ. వీరకుమార ! యేను నిను వేఁడెదఁ బ్రార్థన సల్పుమయ్య వెం
పార మఖం బొనర్పఁగఁ బ్రియంబడి దక్షిణ లేమి వచ్చితి
న్నారవ మొప్ప నీమహితకంఠవిభూషణ మిమ్ము నాకు ర
క్షారతి పూని యేమఱక కావు మదాశ్రమముం గృపామతిన్. 8

తే. అంత నేను జలంబులయందు మునిఁగి, సకలభూప్రజావృద్ధిహేతుకము లైన
మహితవైదికవారుణమంత్రవిధుల, వరుణు సభిమంత్రితునిఁ జేసి వత్తు ననిన. 9

తే. కపటమునికి నతఁడు మ్రొక్కి కంఠభూషణం బొసఁగి యేను భవదాశ్రమంబుపొంత
నుండఁగావిఘ్న మొనరింప నొక్కఁ డునికి, రాదు విహితకృత్యము సల్పి రమ్ము పొమ్ము.

తే. అనిన యమునాజలంబులయందుఁ గ్రుంకి
యసురమాయాబలంబున నక్కుమారు
పురమునకుఁ బోయి రాజమందిరముఁ జొచ్చి
మొగముపై శోకదైన్యము ల్మసఁగువడఁగ. 11

వ. ఎల్లవారికి నెఱింగించుచు మదాలసకడకుం జని డగ్గుత్తిక పెట్టుచు. 12

ఉ. అక్కట యేమి సెప్పుదు మదాశ్రమభూమి ఋతధ్వజుండు పెం
పెక్కనవిక్రమంబున మునీశ్వరరక్షణకేళి నుండఁగా
రక్కసుఁ డొక్కరుండు గడు రౌద్రమునం జనుదెంచి తాఁకి పే
రుక్కున నొక్కశూలమున నుగ్రతఁ జీరినఁ గూలె మేదినిన్. 13

వ. అట్లు గూలి. 14

తే. మరణవేళను దనకంఠమాల దీసి, నిచ్చె నా కింక దాఁపఁగ నేల ? వినుము
శూద్రతాపసు ల్గొంద ఱచ్చోట నుండి, యగ్నికార్యంబు లొనరించి రతని కపుడు!

తే. ఎసఁగుహాహారవం బేర్పుటెలుఁగు గాఁగ, నశ్రుజలపూరితాననమైనకువల
యాశ్వరత్నంబుఁ గొనిపోయె నద్దురాత్ముఁ, డింతయును నేమి సెప్పుదు నేను దల్లి.

క. ఏ నెంతపాపకర్ముఁడ, నో నాముందఱన యింతయును నొనరింపం
గా నాకుఁ జూడవలసె, న్నానిని ! యిం కేది తగవు ? నడుపుము దానిన్. 17

తే. హృదయమునకు నమ్మిక యగునిర్విభూషణంబు గైకొందుఁ గా కిది నాకుఁ దపసి
కేల యనుచు నచ్చట వైచి తాళకేతుఁ, డరుగుటయు నెల్లజనులును నార్తిఁ బొందె.

ఉ. హా ! యని యేడ్చుచు న్వివశు లై పలవింపఁగ దేవు లమ్మహీ
నాయకుఁడు న్గుమారునిగుణంబులు పేర్కొనుచుం బ్రలాపము

ల్వేయఁగ నవ్విభూషణము చేరి మదాలస ప్రాణవాయువు
లొవ్వోయి ప్రచండవాతహతపుష్పలతాకృతిఁ గూలె మేదినిన్. 19

క. అంతటఁ బురజనసదనా, భ్యంతరముల నెల్ల నేడ్పు లడరెను ధరణీ
కాంతునిగృహమున నెట్లు దు, రంతాక్రందనము లడరె నట్టుల పెల్లై. 20

క. పతిమరణశోకతాపా, హతి విగతప్రాణ యై మదాలస వజ్రా
హతిఁ బడినమణిశిలాకా, కృతి నేలంబడినఁ జూచి క్షితిపతి మదిలోన్. 21

శత్రుజిత్తుఁడు దత్పత్నియు వైరాగ్యము నొందుట

వ. ధైర్యం బవలంబించి పరిజనుల నవలోకించి యి ట్లనియె. 22

తే. అధ్రువంపుసంసారంబునందుఁ గల్గు, నఖిలసంబంధములయనిత్యత దలంప
మనకు నాఱడి నిట్లు రోదనముచేత, దగవు గాదని చూచెదఁ దత్త్వయుక్తి. 23

క. మఱి నొక్కించుకయును నే, సుతునకుఁ గోడలికి నేని శోకించెదనే
కృతకృత్యత్వంబున వి, శ్రుతు లగునయ్యిరువురును నశోచ్యులు మనకున్. 24

వ. అది యె ట్లనిన. 25

ఉ. నావచనంబున న్మునిజనస్థిరరక్షణనిత్యతత్పరుం
డై వెస నేఁగి యామునులకై సమరావని వీరకేళి నై
నేవపుదేహము న్విడిచి యెంతయు ధాత్రిఁ గృతార్థుఁ డైనపు
ణ్యావహమూర్తి యాకువలయాశ్వుఁ డశోచ్యుఁడు గాక శోచ్యుఁడే? 26

క. జననిసతీత్వము వంశం, బున విమలత్వమును దనదుభుజవీర్యము నా
తనయుం డిటు వెలయించునె, యని విప్రార్థంబు గాఁగఁ బ్రాణచ్యుతుఁ డై. 27

చ. పతిమృతి విన్నమాత్ర నిజభావము దద్గత మైనఁ దాన సు
వ్రత యిటు ప్రాణము ల్విడిచి గ్రక్కున భర్తను గూడఁ గా శుభ
స్థితి మెయిఁ జన్న యీసతివిచిత్రచరిత్రము దుఃఖహేతువే?
పతిఁ గడవంగ దైవతము భామల కెందును గల్గ నేర్చునే? 28

ఆ. మగఁడు లేక యింట మలమల మఱుఁగుచు, నీలతాంగి యుండె నేనిఁ జూచి
మనకు నఖిలబంధుజనులకు నొక్కనాఁ, డైన శోకవహ్ని యాఱు నెట్లు? 29

క. పురుషవిహీన లయినయా, తరుణుల దైన్యముల కడలఁ దగుఁ గాక మది
న్బురుషానుమరణపుణ్యో, త్తర యగునీసాధ్వి వగవఁ దగియెడునదియే? 30

వ. అని శత్రుజిత్తుండు పలికినపలుకులం బుత్త్రమరణప్రకారం బెఱింగి కువలయాశ్వ
జనని జనితహర్షయై పతిం జూచి యి ట్లనియె. 31

చ. మనమున భీతగోద్విజసమాజముఁ గావఁగఁ బూని యాజి న
స్త్రనిచయదారితాంగు లయి చచ్చువినిర్మలధర్మకర్మఠుల్
మనుజులు గాక రోగముల మ్రంది గృహంబులయందు బంధు లే
డ్వ నిలుగుకష్టులు న్నరులె వారలతల్లులు తల్లులే మహిన్? 32

ఆ. ఉగ్రవైరివిజయి యొండె మృతుం డొండె, నాజిభూమి నెప్పు డగుఁ దనూజుఁ
డపుడు గర్భదుఃఖ మతివకు సఫలతఁ, బొందు నని తలంతు భూపవర్య. 33

వ. అని పలికె నంత నన్నరేంద్రుండు గంధర్వరాజనందన నలంకరించి యుచితప్రకా
రంబునం బురంబు వెలువడం గొని చని సంస్కరించి కృతస్నానుం డై కొడుకునకుఁ
గోడలికి నుదకకర్మంబు లాచరించి వీటికిం జనియె నటఁ దాలకేతుండును యమునా
జలంబులు వెలువడి కువలయాశ్వునికడ కరిగి మహాపురుషా! నీవలనం గృతా
ర్థుండనైతి నీ విచ్చటం గదల కునికిం జేసి మదభిలషితం బంతయు సాధితం బయ్యె
వేంచేయు మనిన నతనికి నమస్కరించి వీడుకొని యక్కుమారుండు. 34

క. అసమానసౌకుమార్యో, ల్లసితమృదుతనూలతావిలాసమదభరా
లస యైన కర మమరుమదాలసఁ గనుఁగొనునతికుతూహలం బెలరారన్. 35

వ. కువలయాశ్వంబు నెక్కి రయంబునం జని. 36

కువలయాశ్వుఁడు మదాలసమరణము విని దుఃఖించుట

సీ. అపగతాలంకార మై యపహృష్టజనావళీవికళ మై యప్రవర్తి
తాతోద్యవాద్య మై యవ్విధంబున నున్న పురవరంబు కుమారవరుఁడు సొచ్చి
తనరాక కద్భుతంబును నతిమోదంబు నొంది చెలంగుచు నొండొరులను
నెలమి నాలింగనంబులు సేయుచును బ్రీతిఁ జేరి దీవింపుచుఁ బౌరు లెల్లఁ

తే. బొదివికొని రాఁగ మందిరంబునకుఁ జనిన, దల్లిదండ్రులు సకలబాంధవులు నధిక
హర్షవిస్మయమగ్ను లై యతనిఁ జక్కఁ, గౌఁగిలించి యాశీర్వచఃకలితు లగుచు. 37

వ. అక్కుమారుండు వారలసంభ్రమచేష్టితంబులు చూచి విస్మితుం డగుచుఁ దండ్రికి
మ్రొక్కి యది యేమి యని యడిగిన నతండు గొడుకున కంతవృత్తాంతంబు నం
దేటపడం జెప్పుటయును. 38

చ. చెవులకు శూల మై యెదకుఁ జిచ్చయి తాఁకి మదాలసామృతి
శ్రవణము వేదనం బెనుప రాజకుమారుఁడు తల్లిదండ్రులొ
ద్ద విపులశోకలజ్జలకుఁ దావల మై వదనంబు వ్రాల్చి ని
ల్చె వెఱఁగుపాటు నొంది కడుఁ జేష్ట యడంగి విషణ్ణమూర్తి యై. 39

వ. అటు నిలిచి యంతర్గతంబున. 40

క. ఆవెలఁదుక నామృతి విని, జీవము వెసఁ దొఱఁగి చనియెఁ జేడియమరణం
బే వినియు నున్నవాఁడను, జీవముతో నింత కఠినచిత్తుఁడు గలఁడే? 41

వ. అనుచు నందంద నిట్టూర్పులు సందడింప డెందంబు గొందలంబు నొంద నన్నరేంద్ర
నందనుండు వెండియు. 42

సీ. ఎలనాఁగఁ బేర్కొని యేడ్చెద నందునే మముబోంట్లకును నిది మానహాని
పడఁతి కిచ్చెదఁ దనుప్రాణంబు లందునే దనువుఁ బ్రాణంబులుఁ దండ్రిసొమ్ము

మునివృత్తి నడవికిఁ జనియెద నందునే జనకుఁడు న న్నేల చనఁగ నిచ్చు ?
నుడిగి మడిఁగి మాని యుండెద నందునే నొవ్వనివారికి నవ్వుఁ బట్టుఁ

తే. ప్రాణములు నాకు నిచ్చినపడఁతిసమప్రకృతికి నేర్తునె ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప ?
భామినీభోగసౌఖ్యము ల్పరిహరించి,విరతి నొందెదఁ గా కింక వేయు నేల? 43

వ. అని తలంచి మదాలసకుం దిలోదకప్రదానంబును ననంతరక్రియాకలాపంబును నిర్వర్తించి ఋతధ్వజుం డెల్లవారును విన ని ట్లనియె. 44

కువలయాశ్వుఁ డన్యభార్యాపరిగ్రహణము సేయ నని ప్రతిన పట్టుట

తే. నాకు నీజన్మమున సుగుణైకభవ్యయగుమదాలస యొక్కర్తె యాలు గాని
యన్యభార్యాపరిగ్రహ మాచరింప,నింక సత్యంబు పలికితి నే వినుండు. 45

వ. అని ప్రతిజ్ఞ చేసి ఋతధ్వజుం డంగనావిషయభోగసుఖంబు లన్నియుఁ బరిత్యజించి తుల్యవయోరూపగుణసంపన్ను లైనసఖులతోడం గూడి క్రీడించుచున్నవాఁ డతనికి మదాలసం దెచ్చి యిచ్చుటయ పరమకార్యం బని యాశ్వతరాదులకుం జేయరా దనిన నితరులకు శక్యంబు గామి చెప్ప నేల యనిన గొడుకులకు నశ్వతరుండు నవ్వుచు ని ట్లనియె. 46

తే. జనులు మున్న కై పెక్క యశక్య మని మనంబులోపల స్రుక్కి కార్యంబునందుఁ బూని యుద్యోగ మొనరింప రేని నెట్లు,దానిసఫలతాఫలతలు దాను గంద్రు. 47

క. తనపౌరుషంబు వదలక, మనుజుఁడు కార్యం బొనర్ప మానుగ దైవం
బునయందుఁ బౌరుషమునం,దును దత్ఫలసిద్ధి దోఁచుఁ దుల్యస్థితితోన్. 48

అశ్వతరుఁడు సరస్వతినిగుఱించి తపము చేయుట

వ. కావునం దత్కార్యంబునకు యత్నంబు సేసెద నని తనయులకుం జెప్పి యప్పుడ హిమవంతంబున కరిగి యురగేశ్వరుండు ప్లక్షావతరణం బనుతీర్థంబునం దపోయుక్తుం డై సకలవాఙ్మయస్వరూప యైనసరస్వతిం దనహృదయకమలంబున నిలిపికొని కరకమలంబులు మొగిచి యి ట్లనియె. 49

క. దారువునం దనలంబును, ధారిణిఁ బరమాణువులును దద్దయు నున్న
ట్లారాధనీయమూర్తివి, భారతి ! నీయందు నుండు బ్రహ్మము జగమున్. 50

క. ఆరయ నీ నెల వగునోం,కారము మాత్రాత్రయమునఁ గాదే యుండు
న్భారతి ! సదసన్మయ మగు,సారాసారద్వయంబు సంపన్నం బై. 51

అశ్వతరునకు సరస్వతి గానప్రావీణ్య మొసఁగుట

వ. దేవీ ! యనిర్దేశ్యస్వభావంబును బ్రణవార్ధమాత్రాశ్రితంబును వికారరహితంబును దాలువంతోష్ఠపుటజిహ్వావ్యాపారదూరంబును సాంఖ్యవేదాంతోక్తంబును నాదిమధ్యాంతరహితంబును నై వెలుంగుపరంజ్యోతి నీస్వరూపం బిట్టి దని నిరూపింప నెవరికి శక్యంబు నిత్యంబులు ననిత్యంబులు స్థూలంబులు సూక్ష్మంబులు నైన

బహువిధపదార్థంబులు నీవలన నుద్భవిల్లు నీస్వరవ్యంజనంబులం జేసి సమస్తంబు సంవ్యాప్తం బై యుండు నీమహామహిమ యవాఙ్మానసగోచరం బని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్న యై సరస్వతి యశ్వతరునిం గనుంగొని పరలోకప్రాప్తుం డైననీయనుజుండు కంబళుండు చనుదెంచి తొల్లిటియట్ల నీకు సహాయుం డుగా వరం బిచ్చితి నింక నీ కభిమతం బెయ్యది? యడుగు మనిన నతండు దేవీ! కంబళునకు నాకు సప్తస్వరమహితమధురగీతవిద్యావిశారదత్వంబు ప్రసాదింప వలయు ననిన వాగ్దేవి యవ్వరం బొసంగి మత్ప్రసాదంబున మీరు స్వర్గమర్త్యపాతాళంబులయం దెవ్వరికంటె నధికు లయినగాయకుల రగుదు రని యంతర్ధానంబు చేసినం బరతాళస్వరాదిలక్ష్యలక్షణం బంతయు నప్పుడ తమ కవగతం బగుటయు నయ్యన్నయుం దమ్ముండును బరమానురాగంబునం దేలుచుం గైలాసంబున కరిగి.

కైలాసమున శివుఁ డశ్వతరునిపాటకు మెచ్చి వర మొసంగుట

స్రగ్ధర. శ్రుతికాంతావక్త్రపద్మస్ఫురితబహువిధస్తోత్రనవ్యార్థజాతో
ద్ధతవైచిత్రీనిమగ్నాత్మకు సురమునిగంధర్వవిద్యాధరేంద్రా
ర్చితపాదాంభోజుఁ గాంతీశితృపశశితవృక్షిఁ బతి బ్రహ్మసేవా
సతతప్రేమాత్మచేతోజనితఘనదయాశాలిఁ జంద్రార్ధమౌళిన్. 53

మ. కని భక్తిం బ్రణమిల్లి పన్నగపతు ల్గౌతూహలం బెంతయు
న్దనరంగా నధికప్రయత్నమున నిత్యంబు న్గనన్ జేరి రే
పును మధ్యాహ్నమునప్డు సంజలను మాపుం గొల్చి యప్పార్వతీ
శునిఁ గీర్తించుచు నింపుఁ బెంపు నెదలో సొంపారఁగాఁ బాడుచున్. 54

క. అహిపతు లారాధన మిటు, బహుకాలము సేయ వారిపాటకుఁ గడు మె
చ్చి హరుం డప్పుడు వరముల, నహీనముగ నిత్తు ననిన ననురాగముతోన్. 55

తే. అశ్వతరుఁడు తమ్ముండును నధికభక్తి, నమ్మహాదేవునకు మ్రొక్కి యమరవంద్య
దేవదేవ త్రిలోచన త్రిపురమథన, యిందుశేఖర దయ వర మిచ్చె దేని. 56

వ. అవధరింపుము మరణప్రాప్త యైనకువలయాశ్వకుమారుని కులప్రమద మదాలస తనపూర్వవయోరూపకాంతివిలాసమ్ములతో నా కిప్పుడ పుత్త్రి యై పుట్టి జాతిస్మరయుఁ బరమయోగినియును యోగిమాతయును గావలయు ననిన భవుండును మత్ప్రసాదంబున నట్ల యయ్యెడు నీవు నిజపురంబునకుఁ జని నియతుండ వై పితృప్రియంబుగా శ్రాద్ధం బొనరించి మధ్యమపిండం బుపయోగించి మదాలసాజననకామధ్యానపరుండ వగుచుండ నీమధ్యమఫణంబున నాసుమధ్య యుద్భవించు నని వరం బిచ్చిన హర్షించి భుజగేశ్వరుండు భుజగకుండలునకు నమస్కరించి రసాతలంబున కరిగి తత్ప్రకారంబున నాగంధర్వరాజనందనం బడసి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ నంతర్గృహంబున నంగనాజనరక్షితం గావించి యొక్కనాఁడు కొడుకుల కిట్లనియె. 57

నాగకుమారులతోఁ గువలయాశ్వుఁడు నాగలోకమున కరుగుట

క. మనుజేంద్రసుతున కుపకృతి, యొనరింపఁగ వలయు నంటి రొనరించితిరే
చని నాకడ కేలా తోడ్కొని రా రొకనాఁడు నట్టిగుణరత్ననిధిన్. 58

క. అని ఫణిపతి పలికినఁ ద, త్తనయులు మఱి తద్దయును ముదంబు దనరఁగాఁ
జని యిష్టాలాపమ్ముల, ననంతరమ వేడ్కఁ గువలయాశ్వునితోడన్. 59

క. శ్రీయుత నీవు ప్రియమున, న్మాయింటికి రాఁగ వలయు నావుడు మాయి
ల్లే యిల్లని వేఱడ మిటు, సేయుదురే యిది సఖిత్వశీలము తెలుఁగే? 60

వ. అనిన నాగకుమారు లి ట్లనిరి. 61

క. వినుము ఋతధ్వజ! యించుక, యును సందేహంబు వల దహో! యిట్టిద మా
మనమును వేఱుగఁ దలఁపము, నిను మాజనకుండుఁ గాను నెమ్మిం జూడన్. 62

చ. మనమునఁ గౌతుకం బడర మానుగఁ దోడ్కొని తేఁ బంచిన
జ్జనసుత! యేము వచ్చితిమి నావుడు దిగ్గన లేచి రాజనం
దనుఁ డటులైన నెంతయును ధన్యుఁడ నైతిఁ బోదము లెండు మీ
రనుచుఁ గరంబు లెత్తి తనయాగలఁ జేర్చుచు భక్తియుక్తుఁడై. 63

క. మీతండ్రియ మాతండ్రి వి, నీతిని మీయట్ల నేను నెమ్మి నతనికి
న్బ్రీతి యొనరింప దగుదును, వీతకళంకాత్ములార! వేయును నేలా?

తే. తండ్రి పిలువఁబంచిన నేను దడయ నెఱుఁగ, నన్మహాత్ముని యడుగులయాన యనుచు
నపుడ కదలి గాల్నడఁ గుతూహల మెలర్ప, నక్కుమారులుఁ దాను నృపాత్మజుండు.

తే. పురము వెడలి గోమతి యను పుణ్యనదిని, నరము గొని చని యారాజనందనుండు
దీనియావలి దెస నొకో ద్విజకుమారు, లుపలయూ నని యడుగంగ వారు నేరి. 66

క. ఇరుగేలుం బట్టి తనసంతసమున పునముల డిగి ఋతధ్వజుఁ గొనిపో
యిరి పాతాళమునకు న,చ్చెరువుగ నిజమూర్తు లెలమిఁ జేకొని యంతన్. 67

క. ఫణముల మణిస్వస్తికల,క్షణరుచిరాంగు లగువారిఁ గనుఁగొని ఫుల్లే
క్షణుఁడై యతఁ డాహా బ్రా,హ్మణులరె మీర లని లెస్స యని కడు నగుచున్.

క. ప్రమదరసమగ్నుఁ డగున, క్కొమరునికిని నశ్వతరునికొడుకులు తమతం
డ్రి మహోరగేంద్రుఁ డనియును, సముదనికరమాన్యుఁ డనియు నతిగుణుఁ డనియున్.

వ. చెప్పి తమవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి తోడ్కొని చనిన నక్కుమారుండును మణిమయాభరణకిరణస్ఫురితకుమారతరుణజరదురగసముదయసంకులంబును హారకేయూరనూపురాదినానావిధభూషణభూషితావయవోపశోభిత నాగనితంబినీనికురుంబాలంకృతంబును నై తారకానికరాభిరామం బైనయంబరతలంబునుం బోలె నభిరమ్యం బగుపాతాళభువనంబుఁ జూచుచుం బ్రతిగృహంబునఁ జెలంగు వీణావేణుస్వనానుగతంబు లైనగీతంబులును మృదుమృదంగపణవాదివాద్యంబులు నాకర్ణింపుచుం జని యయ్యురగేంద్రుమందిరంబుఁ బ్రవేశించి నిజప్రియవయ

స్యలు గానిపింప దివ్యమాల్యాంబరాభరణశోభితుండును వజ్రవైడూర్యఖచిత కాంచనాసనాసీనుండును భుజంగమాంగనాకరకలితచారుచామీకరచామరవ్యజన వీజ్యమానుండును నై వెలుంగుచున్నపన్నగేశ్వరుం గని తచ్చరణంబులకుం బ్రణామంబు సేసిన నతండు కువలయాశ్వుం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధఘ్రాణంబు చేసి దీవించి యుచితాసనంబున నునిచి యి ట్లనియె. 70

నాగేంద్రుఁడు కువలయాశ్వుని గౌరవించుట

తే. నిరుపమానతేజుఁడ వైననీగుణముల, కెలమి నొందుచు నుండుదు నెపుడు నేను
సద్గుణునిజీవితము జనశ్లాఘనీయ, మనఘ! గుణవిహీనుండు సప్రాణశవము. 71

క. తనయుండు తల్లిదండ్రుల, కనుపమసద్గుణసమృద్ధి నానందకరుం
డును రిపులకు హృదయజ్వర,మును నై మను టొప్పు జన్మమునకు ఫలముగాన్. 72

క. పరదూషణములు సేయక, దరిద్రు లగువారియందు దయ గలిగి విప
త్పరిపీడితులకు దిక్కై, పరగెడుపురుషుండు సుగుణబంధుఁడు డెందున్. 73

చ. అని ప్రియ మారఁగాఁ బలికి యాన్నపసూతియుఁ దాను నాత్మనం
దనులును గూడి యొక్కట ముదంబున మజ్జనభోజనాదిని
త్యనియతకృత్యము ల్సలిపి యంత నభీష్టకథాప్రసంగతిఁ
మన మలరంగఁ జేయుచుఁ గుమారునకు న్భుజగేంద్రుఁ డి ట్లనున్. 74

ఆశ్వతర కువలయాశ్వులసల్లాపము

తే. భద్రమూర్తి మాయింటి కభ్యాగతుఁడవు, గానఁ బూజింపవలయు ని న్గౌరవమునఁ
గొడుకు తండ్రి నశంకత నడుగునట్లు, నడుగు నన్ను నీ కభిమత మైనధనము. 75

వ. అనినం గువలయాశ్వుండు దేవా! మదీయసదనంబున సువర్ణాదిసమస్తవస్తువులు సంపన్నంబులు సకలభూవల్లభుం డగుమాతండ్రి గలపవివేలేండ్లకు నా కేమిటం గొఱంత లేదు పాతాళాధిపతి వైననీకారుణ్యంబునకు భాజనంబ నైతి నట్టినే నింక నేమి యడుగువాఁడ నని వెండియు. 76

చ. జనకభుజావనీజములచల్లనినీడ వసించి యుండునం
దనులు జగంబున న్సుఖులు తండ్రి మృతుం డయి చన్నఁ బిన్ననాఁ
డ నిజకుటుంబభారము గడంగి వహించుచుఁ దీవ్రదుఃఖవే
దనఁ బడువా రపుణ్యులు విధాతృనిచేత భుజంగమేశ్వరా! 77

వ. కావున. 78

తే. తండ్రికృపద్రుణప్రాయము ల్ధనము లకట, గొఱఁత లే దర్థులకుఁ బెట్టఁ గుడువఁ గట్టఁ
బొలుచు యౌవనారోగ్యము ల్గలవు మున్న,యిట్టినాకు వేఁడంగ నిం కేమి వలయు.

క. అనిన భుజంగమవిభుఁ డి, ట్లను మణికనకాదు లొల్ల వై తెని మనం
బున కొం డెద్ది ప్రియము దా, నిన యడుగుము ప్రీతి నిత్తు నీకుఁ గుమారా. 80

మదాలస తనపుత్త్రులకుఁ దత్త్వోపదేశము చేయుట

సీ. నీవు నిర్మలుఁడవు నీ కెక్కడిది పేరు భావింపు మది కల్పనావికార [మెలుఁగు
మొదలు నీయదియు నీ వొడలివాఁడవు గామి యెలుఁగు మేడ్వకుము నీయేడ్పు
భూమ్యాదినివహంబుఁ బొంది విశ్వజ మైనశబ్దంబు గాని నీస్వనము గాదు
హానివృద్ధులఁ బొరయవు నీవు భోజ్యాన్నపానభోక్తవు గావు గానఁ గుఱ్ఱ
తే. యితఁడు తండ్రి తల్లి యిది యేను దనయుండ, వీరు హితులు నాకు వీ రహితులు
నీధనంబు నాది యే నియ్య దనుపల్కు, లుడుగు మయ్య! భేద ముడిగి యుండు.
ఆ. పుణ్యపాపకర్మపుంజనిబద్ధమై, తొడిగినకుబుసంబువడువు దాల్చి
జీర్ణ మగుచునుండుచెనఁటిదేహంబున, యందు నీవు మమతఁ బొంద వలదు. 104

వ. అని మఱియు మదాలస బహుప్రకారంబుల దేహజీవాత్మతత్త్వరూపంబు లాలాప పథంబున నుపదేశింప ననుదినప్రవర్ధమానుం డగుచు బాలుండు బలంబును బుద్ధియు నానాఁటికిం బ్రవృద్ధిం బొందినట్లు తల్లివచనంబులం జేసి విమలజ్ఞానం బంత కంతకు నతిశయిల్లుచుండం బెరిఁగి పరమయోగి యై గృహస్థత్వంబు విడిచి చనియెం దద నంతరంబ యిరువురుకొడుకు లుదయించిన వారికిం గ్రమంబున నన్నరేంద్రుండు సుబాహుండు శత్రుమర్దనుండు నని నామంబు లొసరించిన నగుచు నమ్మగువ యయ్యిద్దఱునందనుల నెప్పటియట్ల యోగవిద్యావిదగ్ధులుగాఁ బ్రబోధించె నంత నయ్యింతికి నాలవపుత్త్రుండు పుట్టుటయును. 105

క. బాలునికిఁ బేరిడఁగ భూ,పాలుఁడు వచ్చిన నిజాస్యహర్మము వికచ
శ్రీలసితముగ మదాలస, యాలాపము సేయఁ జూచి యతఁ డిట్లనియెన్. 106

మ. రమణీ! పుత్త్రుల కర్థి నే నిడినవిక్రాంతాదినామంబు లె
ల్ల మది న్మెచ్చవు నీవు రాజతనయాలంకారము ల్గా వాకో
విమతక్ష్మావరకోటిచిత్తముల కుద్వేగంబు గల్పింపవో
యమితైశ్వర్యము సేయవో నగఁ గతం బం దెద్ది యూహింపఁగన్. 107

ఉ. నేరనివాఁడ మేము రమణీ! యిటు పెట్టితి మర్థిఁ బేళ్లు నీ
నేరిమి చూడ నీసుతుని నిర్మలినాహ్వయుఁ జేయుమా ప్రియం
బారఁగ నన్న నింతి భవదాజ్ఞ నొనర్చెద నేను వీనికిం
బేరిల నీఁ డలర్కుఁ డనఁ బెంపు వహించు నరేంద్ర! నావుడున్. 108

క. అర్ధరణీశుఁడు నవ్వుచు, బుద్ధివివేకములఁ గరము ప్రౌఢ విటు లసం
బద్ధ మలర్కుం డనుపే, రిద్ధచరిత! యెట్లు పెట్టి! తిది సార్థకమే? 109

తే. అనిన నయ్యోగిమాత యి ట్లనియె నధిప!, యవధరింపు మసద్వ్యవహారమునకు
నై యొనర్తురు గాక యాహ్వయము సార్థ,ముగ నొనర్పఁగ వచ్చునె పురుషునకును.

క. నీపెట్టినపేళ్లును విను, నాపెట్టినపేరు వోలె నరవర! సర్వ
వ్యాపి యగుపురుషునికి నర్థోపేతత్త్వంబుఁ బొంద నూహింపంగన్. 111

వ. అది యె ట్లనిన. 112

సీ. ఒకచోటినుండి వేఱొకచోటి కరుగుట క్రాంతి నాఁ జను నిట్టి క్రాంతి లేక
సర్వగతుండును సర్వాత్ముఁడును సర్వభూతేశుఁడును నగుపురుషునకును
విక్రాంతుఁ డనుపేరు విపులార్థవంతమో వ్యర్థమో యిది నీవ యవధరింపు
నిరవయవుం డైననిత్యునకు సుబాహునామం బొనర్చిన నగవు గాదె

తే. యెల్లజీవంబులందును నేకభావ, మై వెలుఁగునాత్మునకు నెవ్వఁ డహితుఁడు హితుఁ
డనఁగ నెవఁ? డెట్టు శత్రుమర్దనసమాఖ్య, కర్థగతి యిందుఁ జెప్పుమా పార్థివేంద్ర!

క. తనయోద్దేశంబున నీ, వొనరించినపేళు లర్థయుక్తములే ని
త్యనిరాలంబజ్యోతికి, సనాతనుం డైనయట్టిసర్వాత్మునకున్. 114

వ. కావున. 115

క. వ్యవహారార్థపునామము, లవనీశ! నిరర్థకంబు లవుటకు నొడఁబా
టవు నేని యలర్కాఖ్యయు,నవుఁ గైకొను మపురుషార్థ మనకుము దానిన్. 116

వ. అని పరమార్థవాదిని యగుజీవితేశ్వరి చెప్పిన విని మహామతి యైనఋతధ్వజుండు
దానికి నొడంబడియె నంత సకలకాంతాతిలకంబు పూర్వనందనుల బోధించినట్టులఁ
బరమబ్రహ్మబోధకంబు లగువాక్యంబుల నయ్యలర్కు బోధింపం దొడంగినం గువల
యాశ్వుం డద్దేవి నాలోకించి. 117

ఉ. ఎక్కడి బ్రహ్మబోధ ? మిటి యేటికి నీసికి? నెంత వెఱ్ఱివే
యక్కట ! పుత్రరత్నముల నాఱడి బోద్ధలఁ జేసి పుచ్చి వే
చిక్కనఁ బెట్టి తింక నటు సేయకు మీసుతుబుద్ధి శ్రద్ధతో
నెక్కొన ధర్మమార్గమున నిల్పుము దెల్పుము రాజధర్మముల్. 118

వ. అని మఱియును. 119

మదాలస యలర్కుఁ డనుపుత్రునకుఁ గర్మమార్గ ముపదేశించుట

క. విను పుణ్యాపుణ్యంబుల, ననిమిషతిర్యక్త్వయుక్తు లగుపితరులకు
న్మనుజుఁడు దృప్తియును క్షుధయును,దనుకఁగ నీఁ డుదకపిండదానక్రియలన్. 120

ఆ. అతిథిబంధుదేవపితృపిశాచప్రేత,యక్షమనుజభూతపక్షికీట
కముల కెల్ల విహితకర్మరతుం డైన,యతఁడు సూవె యాశ్రయంబు దరుణి! 121

క. కావున మత్సుతుఁ డనీ(!), కావింపుము రాజధర్మకర్మాన్వితుఁ గా
నావుడుఁ బతిపంపున న,ద్దేవి యలర్కునకుఁ గర్మదీక్ష యొనర్పన్. 122

వ. తలఁచి యనుదినంబును నబ్బాలుని ముద్దాడుచు. 123

ఉ. ధన్యుఁడ వైతి పుత్ర ! వసుధాతల మెల్ల నకంటకంబుగా
నన్యనరేంద్రభీకరకరాసిసమంచితదోర్బలక్రియా
మాన్యత యొప్ప నేలి యసమానయశోవిభవంబు నొంది ప
ర్జన్యపురోపభోగబహుసౌఖ్యము లందఁగ నీవు గాంచుటన్. 124

శా. క్షత్త్రాచారముఁ దప్పఁ బ్రోక్కఁడుము రాజ్యశ్రీ చెలిప్ప న్సుహ్ృ
న్మిత్రవ్రాతముఁ బ్రోపు ముజ్జ్వలకృపాణీవిస్ఫురత్పాణి వై
శత్రుశ్రేణి జయింపు క్షోణిసురరక్షాప్రాప్తి పాటింపు స
త్పాత్రత్యాగ మొనర్పు యజ్ఞములు పుత్రా! సేయు మత్యున్నతిన్. 125

తరువోజ. అనురాగమున నోలలార్పు బాంధవుల,నసఘ ! శైశవవిహారాలాపలీలఁ
బను లెల్లఁ జేయుచు భక్తి మీతండ్రిఁ, బరితుష్టుఁ గావింపు బాల్యంబుమీఁద
మనసిజసుఖకేళి మగువలఁ దేల్పు, మహనీయ యౌవనమదవిభ్రమమున
వనమున మునివృత్తి వార్ధకమందు, వర్తింపు వనవాసివర్గంబు లలన. 126

వ. అని జనని బోధింపుచుఁ బేసుపం బెఱిఁగి కృతోపనయనుండును మహాప్రాజ్ఞుండును
నై యలర్కుం డయ్యంబచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి తల్లీ! గైహికాముష్మికసుఖార్థం
బెయ్యది కర్తవ్యంబు నా కెఱింగింపు మనిన నద్దేవి యిట్లనియె. 127

సీ. పట్టభద్రుం డైనపార్థివేంద్రునకుఁ గర్తవ్యంబు మును ప్రజారంజనంబు
సప్తవ్యసనములఁ జనదు సక్తుండు గా నేమఱి వలదు దన్నేపుఁ రిపుల
వలన మంత్రము వెలిఁ జిలుక నిచ్చుట చెట్ట తనవారి దానును దాఁనఁ జెడుదు
రహితులు హితులును నగుట యెఱుంగఁగ వలయు మంత్రుల బుద్ధిబలము మెఱసి

ఆ. చరులఁ బనిచి వైరిచరుల రోయించుట, నెమ్మనమున నెఱిఁగి నమ్మకునికి
కార్యయోగముకకుఁ గా శత్రు నైనను, నమ్మినట్లు యునికి నయవిధంబు. 128

స్రగ్విణి. స్థానవృద్ధిక్షయజ్ఞానసంపన్నుఁడు, న్నానషాడ్గుణ్యమంత్రప్రవీణుండు నై
మానవేంద్రుండు గామ్యవ్యపేతాత్మకుం, డైన నిర్జించు ఘోరాజి వీరారులన్.

క. విను సక్తుం డగుకుత్సిత, జననాథునిఁ జెఱుచుక డిఁదిశత్రులు సుమ్మీ
జననుత! కామముఁ గ్రోధమ్మును లోభము మదము మానమును హర్షంబున్.

వ. కామంబునఁ బాండుండు, గ్రోధంబున ననుహ్రాదాత్మజులు, లోభంబున నైలుండు,
మదంబున వేనుండు, మానంబున నహుషుండు, హర్షంబునఁ బురంజయుండును
హతు లగుటయుఁ గామాదులచేత నిర్జితుండు గాక మరుత్తుండు లోకోత్తరుం
డగుటయు నెఱింగికొని ధైర్యధురంధరుం డైనధరణీశ్వరుండు కామాదిషడ్దో
షంబులఁ బరిహరింప వలయు. 131

క. నరనాయకుండు మధుకర, పరభృతకలహంసబర్హిపన్నగబకసూ
కరచరణాయుధబాలుర, చరితమ్ములు గఱవ వలయు జననుతచరితా! 132

తే. ఉడుగ కెప్పుడు నొనరింపుచుండవలయు, నృపతి కీటకక్రియఁ బ్రతినృపతియందుఁ
దఱి యెఱింగి పిపీలికోత్కరముచేష్టఁ, జూపునది నీతికోవిదు లోప్పదద్యపడఁగ. 133

క. విను మవనీపాలనకర్మనియుక్తుం డైనరాజు మహిలో సంక్రం
దనభాస్కరయమచంద్రపవనరూపము లైదు దాల్ప వలయుం దఱితోన్. 134

ఆ. మహితవర్షదానమహిమ నాలుగునెల, లిలకుఁ దనుపొనర్చునింద్రుకరణి

నేసఁగ నడుగువారి కొసఁగి మన్ననఁ బ్రజ, ముదముఁ బొందఁ జేయునది విభుండు.

క. ఎనిమిదినెలలును నల్లనఁ, దనకరముల భూరసంబు దలఁగం గొనుభా
నునిక్రియ సూక్ష్మోపాయంబున నరి గొనవలయు నృపతి భూప్రజచేతన్. 136

క. వినుతులఁ బ్రియులం గాల, క్రమమునఁ దెగఁ జూచుయమునికరణిం దా దో
షము లరసి ప్రియాప్రియులను, సముఁ డై దండింప వలయు జనపతి పుత్రా! 137

చ. తమతమవర్ణధర్మములు దప్ప కుమార్గమున న్జరించుదు
ష్టమనుజవర్గముం దగినశాంతి యొనర్చుచు నైజధర్మమా
ర్గమునఁ జరింపఁ జేయుమహీకాంతుఁడు వారలపుణ్యసంపద
న్సమధికలీల నొంది దివి సౌఖ్యముఁ బొందఁగఁ గాంచుఁ బుత్రకా! 138

క. వర్ణాశ్రమధర్మంబులు, పూర్ణము లై యుండు నేన్నృపునిరాష్ట్రమునన్
స్వర్ణదివిజసంగమసౌఖ్యార్ణవమునఁ దేలఁ గాంచు నానృపుఁ డనఘా! 139

క. నరుల నిజకర్మములఁ బ్రవర్తిలం గావించుధరణిపాలుఁడు దా న
న్నరులసుకృతములలోన, న్బహువడిఁ గొనుచుండు షష్ఠభాగము పుత్రా! 140

వర్ణాశ్రమధర్మనిరూపణము

క. అని చెప్పిన విని సుతుఁ డి, ట్లను వింటిని రాజనీతు లన్నియు జలజా
నన వర్ణాశ్రమధర్మము, లొనరఁగ నెఱిఁగింపు నాకు నుత్తమచరితా! 141

వ. అని యడిగినం గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లను వినుము దానాధ్యయనయజ్ఞంబు లను త్రివిధకర్మంబులు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు మువ్వురకు ధర్మంబులు శూద్రునకు దానద్విజాతిశుశ్రూషలు ధర్మంబులు మఱియు బ్రాహ్మణునకు యాజనాధ్యాపనోత్తమప్రతిగ్రహంబులు క్షత్త్రియునకు ధాత్రీపాలనశస్త్రజీవిత్వంబులు వైశ్యునకుఁ గృషివాణిజ్యగోరక్షణంబులు శూద్రునకు సేవయు జీవిక లివి వర్ణధర్మంబు లాశ్రమధర్మంబు లాకర్ణింపుము. 142

మ. ఉపనీతుం డయి బ్రహ్మచారి వినయం బొప్ప న్గురుం జేరి భ
క్తిపరుం డై పను లెల్లఁ జేయుచు సకృద్భిక్షాశియు న్శాంతుఁడు
న్విపులశ్రీతియుతుండు నై సతతము న్వేదత్రయాభ్యాసవా
క్యపటుత్వంబు భజించి సల్పఁ దగు నయ్యాద్యాశ్రమాచారమున్. 143

ఆ. అనఘ బ్రహ్మచారి కవలియాశ్రమముల, కరుగుచోట వినుము వరుస వలన
దిష్ట మైనయట్టి దేయాశ్రమం బైనఁ, జేకొనంగఁ దగు విశిష్టచరిత! 144

శా. దారస్వీకృతియు న్దయాభిరతియు న్ధర్మార్జితార్థక్రియా
స్ఫారత్వంబును దేవపిత్రతిథిపూజాస్థైర్యము న్దీనదా
సీరాజీసుతబాంధవాతురజనశ్రేణీసమృద్ధాన్నస
త్కారోదారతయు న్గణింప గృహికి న్ధర్మంబు లుద్యన్మతిన్. 145

మ. వనితాపుత్త్రసుహృజ్జనావలులపై వైరాగ్య ముల్లంబున
న్దనరం గానకు నేఁగి వల్కలజటాధారుండు సద్బ్రహ్మచ
ర్యనిరూఢుండును గందమూలఫలశాకాహారసంతృప్తుఁడు
న్ఘనబోధామలినాత్మకుం డగుచు వానప్రస్థుఁ డుండు న్సుతా! 146

మ. మతికాలుష్య మడంచి యింద్రియముల న్మర్దించి కామాదిశ
త్రుతతిం ద్రుంచి యసంగుఁడు న్సతతసంతుష్టుండు నారంభవ
ర్జితుఁడు న్నిర్మలుఁడు న్సమస్తాధిపరుఁడు న్జిత్సంప్రబుద్ధుండు నై
యతి శోభిల్లు నిరంతరంబు విమలైకాంతప్రదేశస్థితిన్. 147

తే. నాలుగాశ్రమములయందు నోలి నుండు, వారిధర్మంబు లెల్లను వరుస నీకు
నెఱుఁగఁ జెప్పితిఁ జెప్పెద నింక వినుము, సర్వవర్ణాశ్రమార్హ లసద్గుణములు. 148

క. క్షమయు నకార్పణ్యము శౌచము ననసూయయును నానృశంస్యము సంతో
షముసు నహింసయు విను సత్యము నెనిమిది వలయు గుణము లఖిలజనులకున్.

సీ. సంక్షేపమున నిట్లు సర్వవర్ణాశ్రమధర్మము ల్సెప్పితి తనయ! వినుము
తమతమధర్మము ల్దప్పి దుర్మార్గులై దురితంబు లొనరించునరుల ధారు
ణీశుండు దండింప కెడ నుపేక్షించినఁ బోలియు నిష్టాపూర్తపుణ్యఫలము
లతనికిఁ గావున నతులప్రయత్నపరుం డయి సర్వవర్ణులను రాజు

తే. విహితదండం బొనర్చుచు విమలధర్మ, కర్మపరులుగ సతతంబుఁ గావ వలయు
ననిన విని తల్లి కతివినయమున మ్రొక్కి, యయ్యలర్కుండు మఱియు నిట్లనియెఁ దండ్రి!

గృహస్థధర్మనిరూపణము

తే. జనుల కుపకారముగ గృహస్థునికిఁ జేయఁ,దగిన దెయ్యది విడువంగఁ దగిన దెద్ది?
తనకు సతతంబు నొనరింపఁ దగినయట్టి, దేది? యనుచు మదాలస యిట్టు లనియె. 151

చ. అనఘ! గృహస్థధర్మపరుఁ డైన నరుండు త్రిలోకపోషకుం
డనుపమపుణ్యమూర్తి యతఁ డాతనిసంతతధర్మసంపద
న్మునిపితృదేవభూతగణముం గ్రిమికీటకపక్షిసంఘము
న్మనుఁ గనుఁగొంచు నుండుదురు మానక యస్థలు వానివక్త్రమున్. 152

త్రయీధేనువర్ణనము, ఆయాదేవతలకు బలిహరణవిధియు

వ. ఇట్టిగృహస్థునకుం జేయఁదగినధర్మంబువినుము సకలలోకాధారభూతయు ఋగ్వేదాపరభాగయు యజుర్మధ్యయు సామవక్త్రయు నిష్టాపూర్తవిషాణయు సాధుసూక్తరోమయు శాంతిపుష్టికృన్మూత్రయు నైనత్రయీకామధేనువునకుం జతుస్తనంబులు స్వాహాకారస్వధాకారవషట్కారహంతకారంబు లనఁ బరగువానిచే దేవపితృమునిమనుజవర్గంబులకు నాప్యాయనం బనుదినంబును నాచరింప వలయు నట్లు సేయనిపురుషుండు దామిస్రనరకంబునం బడు మఱియు గృహస్థుండు నిత్యంబును శుచిస్నాతుం డై దేవర్షిపితృతర్పణంబు లొనరించి సుమనోగంధధూపదీపంబుల

దేవతలం బూజించి గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకీశానదిశయందు విశ్వేదేవతలకు ధన్వంతరికిఁ బూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరంబుల నింద్రయమవరుణసోములకు గృహద్వారదేశంబున ధాతకు విధాతకు గృహాంగణంబున నాదిత్యునకు నాకాశంబున దైత్యప్రేతభూతంబులకు యామ్యాభిముఖుం డై పితరులకును బలు లొసంగి నామపూర్వకంబుగాఁ దదాచమనార్థంబు జలంబు లిచ్చి వీడుకొలిపి యిట్లు గృహవిధానంబున సకలభూతతృప్తి గావించి వైశ్వదేవంబు చేసి. 153

అతిథిపూజావిధానము

క. విను దివసాష్టమభాగం,బున సదనద్వారమునకుఁ బోయి కడుఁ బ్రియం
బున నతిథి నరయ వలయుం, దనయ తదర్చనకు నెనయె ధర్మువు లెందున్. 154

వ. అట్లరసి మిత్రుండు నేకగ్రామవాసియుం గానివాని. 155

మ. అతిథిం గాలసమాగతు న్ఘనబుభుక్షార్తుం బథిశ్రాంతు నా
తతమార్గోత్థితధూళిధూసరితగాత్రస్వేదబిందూత్కరా
న్వితు నజ్ఞాతకులాభిధానుఁ గని యవ్విప్రు న్మహాత్మున్ బ్రజా
పతిగా నాత్మఁ దలంచుచు న్సుముఖుఁ డై భక్తి న్సప్రయత్నంబునన్. 156

క. అతనికులశీలవిద్యా, స్థితు లడుగక యెంత వికృతదేహుం డైన
న్నతి విష్ణునిఁ గాఁ దలఁచుచు, నతిముదమునఁ బూజ సేయునది నిజశక్తిన్. 157

క. అతిథికిఁ బెట్టక కుడిచిన, యతికష్టుఁడు దురితభోక్త యంద్రు మునీంద్రు
ల్పతితపురీషాశనుఁ డై, యతఁ డుండును మీఁదిభవమునందుఁ గుమారా! 158

తే. ఎలమి నెవ్వనిగృహమున కేఁగుదెంచి, యఫలితాశుఁ డై క్రమ్మఱు నట్టియతిథి పుత్ర!
తనదుదుష్కృత మాగృహస్థునకు నిచ్చి, యతనిసుకృతమంతయుఁ గొనియరుగుఁబు

ఆ. కాన నతిథిఁ గడవఁ గాదంబుశాకదానమున నైన నతనిఁ బ్రముదితాత్ముఁ
గా నొనర్ప వలయుఁ గడుకొని నిజశక్తి,తోడ వినుము ధర్మధుర్యహృదయ! 160

వ. అని చెప్పిన. 161

క. ఒనరింప వలయు శ్రాద్ధం, బనువాసరమును దగంగ నన్నంబున నై
నను నుదకంబున నైనను, దనయ పితృప్రియము గాఁగఁ దద్దయు భక్తిన్. 162

తే. భిక్ష యొకకడియంత యాభిక్ష లనఘ, నాలు గగ్ర మయ్యగ్రము న్నాల్గు హంత
కార మిం దేది గైనను గలిమితోడ, నడరి విప్రున కిడకము న్గుడువ రాదు. 163

చ. నిజవిభవానురూపముగ నెమ్మి యెలర్ప గృహస్థుఁ డిమ్మెయిన్
ద్విజవికలాంగబాలగురువృద్ధసుహృజ్జనకోటి కన్నదా
నజనితతృప్తి పొందఁగ ననారతము న్దగ నాచరించుచు
న్త్రిజగదభీష్టదస్థితిఁ బ్రదీప్తుఁడు గావలయు న్గుణోజ్జ్వలా! 164

తే. జ్ఞాతి శ్రీమంతుఁ డగునిజజ్ఞాతిఁ జేరి,యును గరంబు దరిద్రుఁ డై యుండె నేని
నతఁడు చేసినదురితంబు లనుభవించు, ననఘ శ్రీమంతుఁ డతనిఁ దా నరయ కునికి.

క. విను పగలింటియటుల సుత మాపును గృహి విధ్యుక్తకర్మములు సలుపుచు నా
సనశయనభోజనాదుల, ననఘా పూజింపవలయు నతిథి బ్రియమునన్. 166

చ. తనర గృహస్థధర్మముఁ దాల్చి చరించుచునుండు నమ్మహా
త్మునికి ననేకభూరిశుభము ల్దగ నెప్పుడు నిచ్చు దేవతా
మునిపితృబాంధవాతిథిసమూహములు న్పశుపక్షికీటకా
ద్యఖిలభూతకోటియును దృప్తి యతం డొనరించుట న్సుతా! 167

వ. ఈయర్థంబున నత్రి చెప్పినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 168

క. తనసదనంబునఁ గల ధనమున ఫలమూలాన్నశాకముల నెయ్యగ్ని గ్రా
సను మును విధివంతముగా, నొనరింపక చనదు గృహికి నుపయోగింపన్. 169

నిత్యనైమిత్తికాదిశ్రాద్ధనిరూపణము

సీ. అని వెండియును నమ్మదాలస యనుఁ ద్రివిధంబు లై యుండు శ్రాద్ధక్రమములు
సరవ నిత్యంబు నైమిత్తికము నిత్యనైమిత్తికంబు ననంగ నొప్పు
నందు నిత్యము పంచయజ్ఞాశ్రితం బైన యది సుతోత్పత్తివివాహాదిభద్ర
వేళలయందుఁ గావింపఁగాఁ బడునది విను ము నైమిత్తిక మనఁగఁ బరఁగు
తే. నరయఁ బర్వప్రభృతితిథులందుఁ జేయు, నదియ సూ నిత్యనైమిత్తికాఖ్య మంద్రు
విస్తరింతు నైమిత్తికవిధులు మఱియు, నాదువాక్యము లెల్ల మనస్కరింపు. 170

క. తనయోదయాదివేళలఁ, దనరంగాఁ జేయునాభ్యుదయికశ్రాద్ధం
బునఁ బితరులు నాందీముఖు, లనునభిధానమునఁ బూజ్యు లగుదురు పుత్రా! 171

క. ధరణీసురయుగ్మములను, వరియించి ప్రదక్షిణముగ వారిని భక్తి
స్థిరుఁ డై యజమానుఁడు తత్పరత శుభవృద్ధిపూజ దగ నొనరింపన్. 172

క. విను దధియవమిళితాన్నం,బునఁ బిండము లిడఁగవలయుఁ బూర్వముఖుం డౌం
డె నుదఙ్ముఖుఁ డొండెను నై, చనుసు సాగ్నికరణవిధి సంపాదింపన్. 173

ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధనిరూపణము

వ. ఇది యాభ్యుదయికప్రకారం బింక నూర్ధ్వదైహికం బైనయేకోద్దిష్టశ్రాద్ధంబువిధం
బాకర్ణింపుము. 174

సీ. మృతుఁ డైనయతనికి సుతుఁ డతిభక్తితోఁ బ్రతిమాసమును విధియుతము గాఁగఁ
దద్దివసమున శ్రాద్ధం బొనరించుచు నబ్దంబు పరిపూర్ణ మైనఁ జేయు
నది సపిండీకరణాహ్వయశ్రాద్ధంబు ప్రేతత్వమును బాసి పితృత నొందు
నతఁ డంత నేఁటేఁట మృతదినంబున శ్రాద్ధ మొనరింప వలయు శాస్త్రోక్తభంగి
తే. ననఘ యట్ల యేకోద్దిష్ట మంగనలకు, విను సపిండీకరణము నందనులు లేని
యతివలకుఁ గాదు కార్యము మృతదినంబునందు వారి కేకోద్దిష్ట మర్హ మంద్రు.

సప్తపురుషలేపభాగాదినిర్ణయము

అనఘ సపిండీకరణం బొనరించుచుఁ బిండలు ప్తి నొందుచు యజమా

నునిమూఁడవతాత రయం,బునఁ గలయుం జూవె లేపభుక్పితృగుణముస్. 176

వ. పితయుఁ బితామహుండును బ్రపితామహుండు నను మువ్వురు పిండసంబంధులు ప్రపితామహునితండ్రినుండి యట మువ్వురు లేపసంబంధులు శ్రాద్ధకర్త యైనయజమానుం డేడవువాఁ డిట్లుసంబంధంబు సాప్తపౌరుష మని మునులు సెప్పుదురు మఱియు వినుము యజమానుని యన్వయంబునం దావిర్భవించి యనేకగతులం బొంది యున్న పూర్వులు నజాతదంతు లగుబాలురు నసంస్కృతు లయోగ్యులు నాదిగాఁ గలవారెల్లను నతం డొనరించు శ్రాద్ధంబులయందు జలాన్నవికరణంబులఁ జేసి యాప్యాయితులగుదురు సమ్యక్ఛ్రాద్ధపరుం డైననరునికులంబునం బ్రభవించినవాని కొక్కరునికింజెట్టు లేదు కావున శాస్త్రోదకంబుల నైన నిత్యనైమిత్తికశ్రాద్ధంబు లవశ్యంబు నాచరింపవలయుఁ దదీయకాలంబు లాకర్ణింపుము. 177

శ్రాద్ధకాలము

క. విమలశ్రద్ధాన్వితుఁ డై, యమవసలం దెల్ల నట్ల యష్టకలందుం
గ్రమమునఁ బితృసరుల కవశ్యముఁ జేయఁగ వలయు సుతుఁడు శ్రాద్ధము పుత్త్రా!

వ. ఇష్టశ్రాద్ధకాలంబు వినుము. 179

మ. రవిచంద్రగ్రహణాయనంబులను సంక్రాంతి న్వ్యతీపాత న
ఘ్నవిశిష్టావని దేవతానివహసంప్రాప్తి న్నసద్ద్రవ్యవై
భవవేళం దనజన్మతారగ్రహదౌర్బల్యంబు వాటింప నం
దు విధిప్రోక్తము శ్రాద్ధకర్మ మనఘా! దుస్స్వప్నముం గాంచినన్. 180

శ్రాద్ధమున నిమంత్రణీయులు

సీ. యోగీశ్వరుండు నత్యుత్తమశ్రోత్రియుండును జ్యేష్ఠసామగుండును సమస్త
వేదవేదాంగకవిదుఁడు దౌహిత్త్రుండు నల్లుండు నసఘుపంచాగ్నికర్మ
నిష్ఠాపరుఁడు తపోనిరతుండు పితృభక్తిపరుఁడు సంబంధియు బాంధవుండు
మామయుఁ దనమేనమామయుఁ భాగినేయుండు బుత్విజుఁడు శిష్యుండు మఱియు

ఆ. నధికమంత్రజపపరాయణులును సదాచారపరులు వినుము శ్రాద్ధమునకు
నర్హు లైనయట్టియవనీసురోత్తము,లంద్రు బుధులు గుణగణాభిరామ! 181

శ్రాద్ధమున ననిమంత్రణీయులు

క. అవకీర్ణి రోగిఁ బౌనర్భవు భృతకాధ్యాపకుని నిరాకృతి వేదా
గ్నివిహీను వైద్యు గురుపితృవివర్జకుని ముచ్చు సోమవిక్రయిఁ బిశునున్. 182

తే. శ్యావదంతు హీనాతిరిక్తాంగు నంధుఁ,గుండు గోళకు వృషలీపుఁ గునఖిఁ గుష్ఠిఁ
గన్యకావిక్రయి వికర్మ నసూయ శ్రాద్ధ,ములను వర్జింతు రార్యులు పుత్ర! వినుము.

తే. దైవకార్యంబునందుఁ బిత్ర్యంబునందు, సద్ద్విజన్ములఁ బూర్వవాసరమునందు
నధికనియతి నిమంత్రించునది కుమార!, వారు నియమస్థులై యుండవలయుఁ గాన.

శ్రాద్ధాచరణవిధానము

ఉ. శ్రాద్ధమున న్భుజించినధరామరముఖ్యుఁడు భక్తియుక్తుఁడై
శ్రాద్ధము పెట్టినాతఁడును రాత్రి భుజింపఁగ రాదు గ్రామసం
బద్ధమనస్కుఁడై తిరిగి భామలఁ గూడినఁ దత్పితృవ్రజం
బిద్ధగుణాఢ్య! యుండు నెలయెల్లను రేతమున న్మనుంగుచున్. 185

మానిని. కావున విప్రుని మున్ను నిమంత్రణగౌరవయుక్తునిఁ జేయుట మే
ల్భావజుచేఁ బడి భామను గూడినబ్రాహ్మణు మాని గృహస్థుఁడు భూ
దేవుని కావట భిక్షుకుఁడై చనుదెంచినవానికి నైనను సం
భావన భోజన మారఁగఁ బెట్టిన భవ్యగుణా! పితృతృప్తి యగున్. 186

వ. పితృదేవతలకు శుక్లపక్షముకంటెఁ గృష్ణపక్షంబు ప్రియంబై నయట్లు పూర్వా
హ్ణంబుకంటె నపరాహ్ణం బభిమతం బగుటం జేసి. 187

క. కుతపసమాగతసద్ద్విజ,తతియం దొగి విశ్వదేవతల కిరువురుం
బితృదేవతలకు మువ్వుర, నతిభక్తి నొనర్పవలయు నధికశ్రద్ధన్. 188

సీ. అటుగాక దైవపిత్ర్యములకు నొకఁ డొకఁ డైనను నగు శక్తి కనుగుణముగఁ
దద్విధంబునను మాతామహాదులకును విశ్వదేవతలకు విప్రచయము
నొనరించునది వేఱ యని చెప్పుదురు గొంద ఱట్లకు దెలుఁగుల నేర్పఱించి
ప్రాగుదఙ్ముఖులుగాఁ గ్రమమున విశ్వదేవతలను నొగిఁ బితృవరుల నునిచి

ఆ. సప్రదక్షిణంబు సప్రదక్షిణముగ, మంత్రయుతసమస్తతంత్రములను
నధికభక్తితోడ నారెండుదెఱఁగుల,వారలకును జలిపి గారవమున. 189

ఆ. ఇష్టభోజనంబు లిడి కర్త సిద్ధార్థ, ములును దిలలు నచటఁ గలయఁ జల్లి
దైత్యహారిమంత్రతత్పరుఁడై తత్త,దుచితవిధుల నెల్ల నొనర సలిపి. 190

వ. వారలు భుజించినయనంతరంబ తదుచ్ఛిష్టసన్నిధిం గుశాస్తరణంబులందు. 191

ఆ. ఎలమి నుభయపక్షములవారలకు భక్తి, వేఱువేఱ పిండవిధి యొనర్చి
వారితిలలతోడ వారికి వారికి, వలయుఁ బిత్ర్యతీర్థకలన మనఘ!. 192

క. తదుచితకృత్యము లన్నియు, విదితములుగఁ జేసి కర్త విప్రుల కెల్ల
న్ముదమున దక్షిణ యిడి తా, సదనద్వారంబుదాఁకఁ జని వారి నొగిన్. 193

ఆ. వీడుకొలిపి వచ్చి విహితనిత్యక్రియా, జాత మెల్లఁ జలిపి సకలమిత్ర
బంధుజనులుఁ దానుఁ బత్క్రిఁ బ్రియంబునఁ, గుడుచునది విశిష్టగుణవరేణ్య! 194

వ. ఇట్లు గృహస్థుండు సమాహితుండై మహీసురులకుం బరితోషంబుగా శ్రాద్ధంబుఁ
జేయునది యని చెప్పి మఱియును. 195

తే. శ్రాద్ధములయందు విను పవిత్రములు మూఁడు
కుతపకాలంబు తిలలును గూఁతుకొడుకు

ననఘ! దాతృభోక్తలకు వర్జ్యములు మూఁడు
తెరువు నడుచుట కినుక వేగిర మనంగ. 196

ఆ. రజతపాత్రచయము రజతకీర్తనమును, రజతవర్ణనంబు రజతకథయు
ననఘ! రజతదానమును బితృకోటికి, శ్రాద్ధవేళఁ గను బ్రశస్త మండ్రు. 197

శ్రాద్ధమునందు వర్జ్యావర్జ్యద్రవ్యములు

వ. అని చెప్పిన మదాలస మఱియు నలర్కున కిట్లనుఁ బితృదేవతలకుం బ్రీతిగా నిడ
వలయునవియు నుడుగ వలయునవియు నెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 198

క. వినుతగుణ! హవిష్యాన్నంబున నొక నెల మత్స్యమాంసమున రెండునెలల్
విను లేడిమాంసమునఁ బిత, లొనరఁగ మూన్నెలలు తృప్తి నొందుదురు గడున్.

తే. శశముపిశితంబు పక్షిమాంసంబు పంది, యామిషము వేటపులలంబు నధిక మైన
తృప్తి యొనరించు నొగిఁ బితృదేవతలకు, నెలమి నాలుగు నేను నా తేఁడునెలలు.

వ. ఇట్లిమాంసం బట్లమాంసంబులు దుప్పిమాంసంబు నవమాంసంబులు గురుపోతు
మాంసంబు నశమాంసంబులు తగరుమాంసం బేకాదశమాసంబులు గోవుపాలును
బాయసంబును బార్ద్రింసుమాంసంబులు పితృదేవతలకుఁ దృప్తి యొనరించు
మఱియుం గాలశాకంబును దేనియయుఁ గయాశ్రాద్ధంబును వారికి ననంతకాల
తృప్తి వహించు. 201

క. తిలలు యవలు గోధూమంబులు గొట్టిలు కోవిదారములు ముద్గము లా
వలు కందులు మినుములు గడుఁ,బొలుపగు నివి కరము యోగ్యములు పితృతతికిన్.

తే. శ్రాద్ధకర్మంబునందు వర్జ్యములు వినుము, సెండలంబును దోస పలాండు వుల్లి
యానుగ మ్మింగు నలసంతియలు విచార,సార ప్రత్యక్షలవణమసూరములును. 203

క. కన్నియ కుంకువకును జే,కొన్న ధనము పతితువలనఁ గొన్న ధనము ద
రోప్పన్నతి వాదిజయమునం, గొన్న ధనము శ్రాద్ధమునకుఁ గుత్సితము లిలన్. 204

తే. రాత్రిఁ దెచ్చిననీరు దుర్గంధఫేనపూరితం బగునీరును బొక్కనీరు
సూర్యుఁ డంటనికూపంబునీరు ననఘ!, గోవు తృప్తిఁ బొందనినీరు కుత్సితములు.

వ. అజావిమృగీమహిషుష్ట్రస్త్రీలదుగ్ధంబులును నీనినపదిదినంబులోని యావుపాలును
వర్జించునది. 205

ఆ. కోడి యూరఁబంది కుక్క నపుంసకుఁ, డసురగణము శ్రాద్ధహాని సేయుఁ
గాన మఱువునందుఁ గావించునది రక్ష, గాఁగఁ దిలలు ధరణిఁ గలయఁ జల్లి. 207

క. పతితులు సూతకులు రుజా, న్వితులు మలిను లంటి రేని విను ద్రవ్యము వ
ర్జ్యత నొందు రజస్వలచూ, పతినింద్యము శ్రాద్ధవేళయందుఁ గుమారా! 208

సీ. విను కేశకీటకాన్వితము వస్త్రానిలాహతము దుర్గంధసంయుతమును శున
కాదినిరీక్షితం బైనది పర్యుషితము నివి యెల్ల వర్జ్యములు సుమ్ము

పాటించి భక్తితోఁ బాత్రములందు యోగ్యములును జవులును నైనయట్టి
యాహారములు వెట్టునది పితృకోటికి నవి వారి కర్థంబు లై ఫలించు
ఆ. నతులయోగధరులు పితృవరు ల్గానఁ దనర్థముగ మహాత్ము లైన యోగి
జనులఁ బ్రీతితోడ శ్రాద్ధకర్మమునందుఁ, బూజసేయవలయుఁ బుత్త్ర! వినుము. 209
తే. భవ్యవిప్రసహస్రంబు పఙ్క్తి నొక్క, యోగి యగ్రాసనస్థుఁ డై యుండె నేని
యతఁడు దాతను భోక్తల నంబుపూర, గతులఁ బోతంబువిధమునఁ గడవఁ బెట్టు.

పి తృ గీ త లు

వ. ఈయర్థంబునం దొల్లి యైలుం డనుమహీపతికిం బితృదేవతలు చెప్పినగీతలు బ్రహ్మ
వాదులచేత వినంబడు వాని వినుము. 211
ఉ. ఎన్నఁడు పుట్టు నొకో కులోత్తముఁ డెవ్వని కైనను మత్కులంబునం
జెన్నుగఁ బిండసంస్కృతి విశిష్టతరం బగుయోగిభుక్తశి
ష్టాన్నమునం బొనర్చుసుగుణాన్వితుఁ డంచును గౌతుకంబున
న్సన్నుతకీర్తిధుర్య! పితృసంఘము గోరుచు నుండు నెప్పుడున్. 212
సీ. గయఁ బిండ మొండెను ఖడ్గమాంసం బొండెఁ గాలశాకం బొండె గవ్య మొండెఁ
దగఁ దిలాఢ్యం బగుద్రవ్యచయం బొండె భాద్రపదాపరపక్షమునఁ ద్ర
యోదశీ మఘమధుయుతము పాయస మొండె మన్వంశజుఁ డొకండుమాకునిడఁడె
కొని చనఁ గాంచెద మినలోకమున కేము నని కోరుఁ బితృకోటి యట్లు గాన
తే. నర్థిఁ దృప్తులఁ గావించునవి సమగ్ర, పూజనంబులఁ బితరులఁ బుత్త్ర! వారు
తృప్తి వసురుద్రులకును నాదిత్యులకును, జేయుదురు తారకాగ్రహర్క్షములకును.
క. పితృగణము శ్రాద్ధసంతర్పిత మై మనుజులకు నిచ్చు శ్రీవిద్యాయు
స్సుతబహుధనసామ్రాజ్యస్థితులును స్వర్గాపవర్గదివ్యసుఖములున్. 214
వ. అని చెప్పి యయ్యోగిమాత తిథినక్షత్రంబులయం దొనర్చుకామ్యశ్రాద్ధఫలంబులు
సెప్పం దలంచి యి ట్లనియె. 215

కామ్యశ్రాద్ధములు

సీ. విను మాదిదినమున విత్తంబు విదియను ద్విపదచయంబు తృతీయ నిష్ట
వరము చతుర్థియం దరివినాశనము పంచమి లక్ష్మి షష్ఠిఁ బూజ్యత్వమహిమ
సప్తమి నొగి సర్వసైన్యాధిపత్య మష్టమి నభివృద్ధి నవమి వధూస
మాగతి దశమిఁ గామ్యార్థసంపత్తి యేకాదశి నగణితవేదసిద్ధి
తే. జయము ద్వాదశి నాయురైశ్వర్యపుష్టి, కీర్తి మేధాప్రజాస్ఫూర్తి కెరలఁ గామ్య
దేవదినమునఁ బితృదేవతావళులకు, శ్రాద్ధములు భక్తి నొనరించుజనుల కెప్పుడు.
క. తరుణవయస్కతఁ జచ్చిన, నరులకు శస్త్రమృతు లైననరులకుఁ జనయుల్
నరవర! శ్రాద్ధము భక్తి, స్ఫురణమతిం జేయవలయు భూతదినమునన్. 217
క. పితృవరుల కమావాస్య నియతమానసుఁ డై యతిప్రయత్నముతో నం

చిత్రశ్రాద్ధం బొనరించిన, యతఁ డభిమతసిద్ధిఁ బొందు నమరతఁ బడయున్. 218

సీ. స్వర్గసౌఖ్యము పుత్త్రసంపద తేజంబు శౌర్యంబు సుక్షేత్రచయము పుష్టి
సుతలబ్ధి వంశముఖ్యత సుభగత్వంబు ప్రకటవిశ్రాణనాపత్యమహిమ
శ్రేష్ఠత సంతానసిద్ధి వాణిజ్యలాభము విశిష్టత సార్వభౌమపదవి
యాధిపత్య మనామయమ్ము యశ మ్మశోకత పుణ్యలోకంబు కనక మాగ

తే. మార్తి వైద్యప్రసిద్ధి యజావివృద్ధి, వసిత రజత మశ్వము లాయు వనఘ కలుగుఁ
గృత్తికాద్యష్టవింశతికిర్త్యతారలందు శ్రాద్ధంబు నొగిఁ జేయునార్యతతికి. 219

వ. కావునఁ గామ్యశ్రాద్ధంబు లీనక్షత్రంబులం జేయునది యిట్లు గృహస్థుండు హవ్యకవ్యంబుల దేవపితృగణంబుల రుచిరాన్నపానంబుల నతిథిబాంధవభృత్యభిక్షుభూతపశుపిపీలికాదులనుం బరితుష్టి నొందించుచు సదాచారపరుండు గావలయు ననిన నలర్కుం డాచారప్రకారం బెట్టి దెఱింగింపు మనవుడు మదాలస యిట్లనియె. 220

సదాచారప్రకారము

క. ఆచారము వలయు గృహి క,నాచారుం డిందుఁ బరమునందును రెంట
న్నీచత్వంబున నొందు స,దాచారపరుండు పూజ్యుఁ డగు విమలమతీ! 221

క. దానము జపమును యజ్ఞము, మానుగ సఫలత్వ మొందు మహితాచారా
నూనునకు సదాచారవి,హీనునకు విఫలత నొందు నిద్ధవిచారా!. 222

క. కావున నాచారంబు శు,భావహ మన్లగుట నీవు నవహితమతివై
కావింపు మత్స్వరూపము, శ్రీవిలసితమూర్తి! నీకుఁ జెప్పెద వినుమా. 223

క. అనుపమవస్త్రత్రయసా,ధనమహితోద్యోగపరతఁ దనరు గృహస్థుం
డనఘ! యిహాముత్రలయం, బనవరతాభీష్టసిద్ధి నధికమ్ముఁ డగున్. 224

సీ. ఒనరంగ బ్రాహ్మముహూర్తంబునందు మేల్కనుట ధర్మార్థచింతనము సేత
సంకల్పితస్నానసంధ్యాజపాగ్నిహోత్రాదినిత్యక్రియ లాచరించు
టాదిత్యునుదయాస్తమయములఁ జూడమి యనృతంబు వల్కమి యలుక లేమి
యపవాదపురుషవాక్యప్రలాపంబుల నుడుగుట నగ్ను లైయున్న యన్య

ఆ. వనిత నైన నాత్మవనిత నైనను, గనుఁగొనమి యంటరానివనితవన్న
నంబు తదభిభాషణంబు మానుట సదా,చార మండ్రు బుధులు జనవరేణ్య! 225

ఆ. విష్ఠ యుమ్మిక పెంకు వెలిమిడి మూత్రంబు, బొగ్గు కేశచయము భూమిసురుల
చేసు ప్రాత గైనచీర త్రాడుమాషస్థలము గాలఁ ద్రొక్కఁ దగదు పుత్త్ర! 226

తే. దర్పణాలోకనము దంతధావనంబు, వెండ్రుకలను గైసేయుట వినుము దేవ
తార్చనము లివి గృహికిఁ బూర్వాహ్ణముననె,యాచరింపంగవలయు గుణాభిరామ!

తే. వార్చి వాఙ్మనోనియతితో వలను గలిగి,యుత్తరంబొండెఁ దూర్పుదిక్కొండెఁ జూచి
జానుమధ్యంబునందు హస్తంబు లుండఁ,గుడుచునది పవిత్రాన్నంబు గుణవరేణ్య!

ఆ. పసులమందలోన భవనతీర్థాశ్రమ,చత్వరములను జేయవలదు మూత్ర
మధికదోష మందు రనఘ! విణ్మూత్రవిసర్జనంబు పవనజలములందు. 229

సీ. ఒడలికి నుపఘాత మొదవినప్పుడు దక్క దోషంబు సు మ్మన్నదోషగణన
మెంగిలితోఁ బల్క నేమియుఁ జదువ గోధరణీసురాగ్నులఁ దనశిరంబు
నంట రవీందుతారావలిఁ గనుఁగొనఁ దగదు వర్జ్యములు ప్రత్యక్షలవణ
మును భిన్నభాజనంబును విశీర్ణాసనశయ్యలు తినుచుండి చనదు వార్వ
తే. నొక్కయెడు నైన గురుల ప్రత్యుక్తతిఁయును,వందనము నర్చనంబును వలయు నాను
కూల్యమును జేయవలయును గురునియెడ ది,గంబరత శయనింప నీరాడఁ గాదు.

చ. విను పయిచీర లేక సురవిప్రుల నర్చన సేయఁ దెల్ప భో
జన మొనరింపఁ గాదు దినసంబును రేయుఁ బురీషమూత్రస
ర్జనముఁ గుబేరదక్షిణదిశాముఖతం దగు నాచరింప మ
ర్త్యునికి నిజేచ్ఛఁ జేయ నగు రోగముఁ బొందెనయప్పు డప్పనుల్. 231

సీ. తలతీఁట యిరుగేలఁ దగదు గోఁకగ నిమిత్తము లేకయుమఁదలఁ దడుపఁ దగదు
తల నున్ననూనియ నగ వంగమునఁ బూయఁ దగదు వేదం బనధ్యాయతిథులఁ
జదువంగ నొరుచీర జన్నిదంబు ధరింపఁ దగ దన్యుచెప్పులు దగదు తొడుగ
భూతాష్టమీపర్వములయందుఁ దగదు తైలాభ్యంగమును నంగనానుభవము
ఆ. కాలు కాలఁ దొడయఁ గాదు మర్త్యుం బాద,నాడఁ జనదు గొండియంబు దగదు
వ్యసని మూర్ఖు మత్తు నధము హీనాంగు సౌం,దర్యరహితుఁ జూచి తగదు తెగడ.

క. తెరు విచ్చి తొలఁగవలయుం, బురుషుఁడు విప్రునకు ధరణిపుని కార్యుని కా
తురునకు గర్భిణి కంధుని, కురుభారవహునికి రిపున కున్మత్తునకున్. 233

క. గుడియును నగరునరులు వో,యెడితెరువును రచ్చమ్రాఁకు నెక్కుడువిద్యం
గడ చనినయతని వినయం, బడరఁ బ్రదక్షిణము సేయునది నరుఁ డనఘా!. 234

క. శిరమున నగస్త్యుఁ డొండెను, సురనాథుం డొండె నుండ సుప్తిఁ గనఁ దగు
న్నరుఁ డుత్తరపశ్చిమముల, శిరముగ నిద్రించు టెగ్గు సేయుఁ గుమారా!. 235

సీ. స్నాతుఁ డై మెయినీరు చేతఁ దొడయఁ జీర నార్ప వెండ్రుకలు విదుర్పఁ గూడ
దాలేపనంబు నిల్పాడకము న్నక్తవ్యంబు రక్తాసితములు వీత
దశములు నైనవస్త్రము లధార్యములు చిరోషితములును బర్యుషితములును
శుష్కతరమ్ము లిక్షుక్షీరపిష్టశాకములును బలలవికార మైన
తే. యవియు నెల్లను విను మభోజ్యములు రేపు
మాపు గుడుచుట విధ్యుక్తమార్గ మనఘ!
సవితృనుదయాస్తమయముల శయన మెగ్గు
నిట్లు గూర్చుండునెడ మేలు నెప్పుడు వలయు. 236

మ. పరదారాగమనంబునం గలుగుపాపం బెక్కు డత్యంతదు
స్తర మాయుఃక్షయ మాచరించు నయుతేష్టాపూర్తము ల్సేసిన
న్హరియించు న్బరలోకము న్యశము నిత్యైశ్వర్యము న్గావున
న్నరుఁ డన్యాంగనపొంతఁ బోవమి గడు న్ధర్మంబు ధర్మాత్మకా!. 237

క. విను నురువును దుర్గంధంబును లేనిపవిత్రవారిఁ బూర్వముఖుం డౌం
డె నుదఙ్ముఖుఁ డౌండెను నై,యనఘ! యశబ్దముగ వార్చునది కడు నియతిన్.238

సీ. దంతతాడనమును దనుతాడనముచేత నింద్యంబు సంధ్యల నిద్ర గుడుపు
సురతంబు చదువును దురితంబుఁ జేయుఁ బూర్వాహ్ణ మధ్యాహ్న పరాహ్ణవేళ
లమర మనుష్యపితృర్చనలకు మేలు క్షౌరకార్యములకుఁ గరము లెస్స
ప్రాగుదఙ్ముఖతలు పనులకు నుపతాప మొనరించునను లెస్స నుడుగవలయు

తే. జంతుచయము నొప్పింపంగఁ జనదు కన్యఁ,గులజ నైనను రోగిణి గొనఁటిఁ జెనఁటిఁ
బరిణయం బగు టొప్పదు భార్యఁ బ్రీతి,ననసి రక్షించునది తగ దాత్మ నీసు. 239

ఆ. అంటరానిదాని నఖిలవస్తులకును, ననఘ! నాల్గురాత్రు లంట రాదు
కొడుకు సమదినముఁ గూఁతురు విషమదిన,నముఁ బుట్టు లెఱిఁగి నడువవలయు.

ఆ. పంచపర్వములను బగలు నంగనఁ బొందు,నతని కున్నవింతు రధికపాప
యుతులు సుతులు సంధ్య నగ్నలి నాసటఁ, గూడె నేని నతఁడు వేడిఁ గాంచు.241

వ. క్షౌరక్రియాంగనాసంగమావసానసమన శ్మశానప్రదేశంబుల సచేలస్నానంబు
సేయుట గురుద్విజరాజమంత్రిరత్నతాతకస్సులయందుఁ బరివాదపరిహాసంబులు
పరిహరించుట యత్యున్నతాసనంబు లగునేయనాసనంబులు వర్జించుట ధవళాం
బరకుసుమానులేపనంబులు ధరియించుట మాంగళ్యవేషభూషణంబు లంగీకరించుట
యాచారంబు లని మఱియును. 242

సీ. మత్తుఁ డున్మత్తుఁ డుచ్ఛృత్తుఁ డసత్త్వుండు దుర్వినీతుఁడు చౌర్యదూషితుండు
లుబ్ధుఁ డతివ్యయలోలుండు శత్రుఁ డబద్ధుండు బంధకీభర్త హీనుఁ
డతిబలవంతుఁడు నతినిష్ఠురుఁడు నింద్యుఁ డనువీరితోడ సఖ్యంబు దగదు
తగు మహీపాలబాంధవబుధదీక్షితస్నాతకాద్యాత్మజులతోడ

తే. ఋత్విగాదుల నార్యుల నెఱిఁగి పూజ,సేయునది యాశ్రయించి విశిష్టభక్తి
నేడు గాల ముండిన వారి నెపుడు విడువ,కర్థి రక్షింపవలయు శక్త్యనుగుణముగ.

శా. అంగుష్ఠాంతరరేఖ యాచమనయోగ్య బ్రాహ్మ్యతీర్థంబు సు
మ్మంగుష్ఠంబునఁ జుట్టవ్రేలిమొదఁ బిత్ర్యం బైనతీర్థంబు నా
నంగుళ్యగ్రము దైవతీర్థమనఁ బొల్పారుఁ గా ఋషిప్రీతి యో
జం గావించుఁ గనిష్ఠికావ్య మగుప్రాజాపత్యతీర్థం బనన్. 244

తే. దేవమునిపితృతతికిఁ దత్తీర్థములను,జేయునది కృత్యములు తప్పఁ జేయవలవ
దాభ్యుదయికపితృక్రియ కర్హ మండ్రు,దివ్యమునులు ప్రాజాపత్యతీర్థ మనఘ!.245

వ. మహితవహ్ని నాహుతులం బూజించి గృహబలి యాచరించి వైశ్వదేవం బాచరించి దేవతోద్దేశంబున వేఱువేఱ బలిదానం బాచరించి మఱియును. 246

చ. అనలము నోర నూఁదఁ దగ దగ్నియు నీరును నొక్కమాటు తే
జనదు విలంబనంబు నిజశౌచవిధానమునందుఁ గూడ దె
గ్గొనర గుణంబు దేవతలు నుండఁగ నద్దెసఁ గాళ్ళ చాఁచు ట
ర్థి నిగుడఁ గ్రేపుఁ జన్గుడుపు ధేనువుఁ గొట్టుట తప్పు పుత్రకా!. 247

క. ఎచ్చట శ్రోత్రియుఁడును ధనమిచ్చునతఁడు నీరుగలుగు నేఱును వెజ్జు
న్మచ్చికయును లేకుండును, నచ్చట వసియింప వలవ దభినుతచరితా!. 248

క. జితశత్రుఁడు బలవంతుఁడు, నతిధర్మపరుండు నైనయవనీశుకడ
న్మతిమంతుల కుండఁ దగుఁ గుపతికడ వసియించునతఁడు పడయునె సుఖముల్ ?

క. ఎందలిజను లవినీతిం, బొందక మత్సరముపొంత పోవక పరమా
నందమునఁ గూడి యుందురు, నందుండుట పరమసుఖము నాపాదించున్. 250

క. ఎం దెల్లమందులును గల, వెందుఁ గృషీవలులు ధనికు లెందు ధరణి చె
న్నొందు బహుసస్యవాటిని, యందు న్నివసింపఁ దగు సుఖార్థులు పుత్రా!. 251

వ. అని చెప్పి యింక వర్జ్యావర్జ్యంబులు ద్రవ్యంబులును [illegible]క్రియలుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 252

సీ. ఘృతయుక్తిఁ జిరపర్యుషిత మయ్యు [illegible] నన్నంబు గోధూమయవలు సేయ
బడఁ జేయఁబడినవి [illegible] ఘృతాక్తములు గాకున్న నవి ప్రాచి గాపు మత్స్య
కూర్మశల్యశశకగోధాప్రజంబులు [illegible]
యనుపయోగ్యం [illegible] వైరపహాసంబు

ఆ. పసిఁడి వెండి రాగి [illegible]
మహాత్తికంబు [illegible] 253

పాత్రాదిశుద్ధి

తే. అరయ సువర్ణపాత్రికల్ [illegible], నాజ్యతైలాభ్యక్తపాత్ర [illegible]గండావలులకు
నేల్లనీరుల నొండె వేన్నీట నొండె, గడువ [illegible] దొమిన నొండెఁ గలుగు శుద్ధి.

క. విను శూర్పధాన్యకృష్ణాజినము హలోలూఖలములు చీరలపెనుబ్రో
వును శుద్ధిఁ బొందుఁ బ్రోక్షణమున నిట్టుల సుష్ణతోయముల వల్కలముల్. 255

సీ. భసితోదకములఁ గాంస్య[illegible]బులు దారుశృంగాస్థిదంతములు శుద్ధిఁ
బొందు మృద్భాండములు పునరగ్నిసంస్కృతి సంశుద్ధిఁ దాల్చుఁ బణ్యంబు భైక్ష
మును గారుహస్తంబు వనితాముఖము నిజస్తన్యపానాసక్తతనయవలెయు
దుర్గంధబుద్బుదదూష్యతఁ బొరయనియాటనీరును శుచు లుర్వి దహన

తే. మార్జనంబులఁ గాలక్రమమున శౌచ,యంబు ద్రొక్కిన విసుము గృహంబు మన్ను
గలయఁ ద్రొక్కినఁ బూసిన నలికినను న,లంకరించిన శుద్ధి నుల్లాస,మొందు. 256

తే. మనుజకృతతటాకాదుల మన్ను మున్న, లైదు పుచ్చక సుస్నాన మాచరింపఁ
జనదు దేవఖాతము లగుసరసులందు, బావులందును నదులందు వలదు వత్స!. 257

సీ. అన్నంబు గోవు మూర్కొన్నఁ గీటక మిడఁగ వెండ్రుక లం దున్న విమలభూతి
యుతజలప్రోక్షణ నతిశుద్ధ మగు భసితమునఁ గాంస్యంబు నామ్లమునఁ దామ్ర
మును తౌరమున సీసమును దగరంబు పై పై పారి చల్ల ద్రవనిచయములు
శుద్ధి వహించు పశ్మలు రజోగోవహ్ను లశ్వంబు మారుత మవని నీళ్ళ

తే. బిందువులు మక్షికలు గిడఁ జెంపెయును బ, విత్రతనె పొందు నెప్పుడు విను మజాశ్వ
వదనములు పక్షికులముఖవిసర్జితంబు, లై పడినఫలములు శుచు లంద్రు బుధులు.

క. ఇనశశికరపవనస్పర్శనముల నతిశుద్ధిఁ బొందు శయ్యాయానా
సనయానపాత్రమార్గము, లును తృణమును బణ్యములును లోకస్తుత్యా! 259

ఆ. అంటఁ గానిదాని నంత్యజుఁ బతితు శ,వంబుఁ జేసి నగ్నుఁ బరవధూప
రాయణుని నధర్మరతు మృతపోషకుఁ, జూచి సేయవలయు నాచమనము. 260

ఆ. కోడి నూరఁబందిఁ జేసిఁ జండాలుని, నక్కఁ గుక్కఁ గృతకనారిఁ బతితు
ననఘ! పిల్లి నెలుక నాశౌచి సూతిక, నంటినతఁడు నీట మునుఁగవలయు. 261

క. ఏనరుఁడు సదాచారవి, హీనుం డేనరుఁడు భూసురేంద్రత్యక్తుం
డేనరుఁడు ధర్మబాహ్యుం, డానరుఁ డశుభోక్త యగునరాధముఁడు సుకవా! 262

బ్రాహ్మణాదుల యాశౌచప్రకారము

వ. కావున నిత్యకర్మకలాపంబు ప్రయత్నంబున ననుష్ఠింపవలయును వాని ననుష్ఠింపవల
వనిదినంబులు జననజన్మంబులందుఁ గల వాశౌచంబులను. 263

క. పదిదినములు బ్రాహ్మణులకుఁ, బదియును రెండును ధరణీపాలురకును నొగి
న్బదియేను వైశ్యులకు ముప్పది శూద్రుల కఖిలకర్మబాహ్యత వలయున్. 264

సీ. ప్రథమచతుర్థసప్తమదశమదినంబు లస్థిసంచయమున కర్హములు చ
తుర్వర్ణులకును జతుర్థాహముల నగు నగ్నివిషంబుల నంబువులను
శస్త్రంబులను ననశనవిధిఁ బ్రాయోపవేశంబునను బరదేశమునను
సన్న్యాసమున బాల్యసమయమునను మృతు లైన సద్యశ్శౌచ మానవిల్లు

ఆ. ననఘ! మూఁడుదినము లాశౌచ మంద్రు గొం, దలు మునీంద్రు లతులధర్మయుక్తి
నెన్ని నెలలబాలుఁ డీల్గె నన్ని దినంబు, లశుచి గావ మొంపు విశదకీర్తి! 265

వ. తమతమసూతకదినంబులు చనిన నఖిలవర్ణులును సుస్నాతు లై నిజకర్మంబు లనుష్ఠిం
చునది యివ్విధంబున గృహస్థులు ధర్మార్థకామంబులు పరస్పరవిరోధులు గాకుండ
నవలంబించి సదాచారపరు లై యిహపరసుఖంబులు వడయుదు రని మహాలస
బహుప్రకారంబులఁ జెప్పినకర్మకాండవిధంబు విని యలర్కుం డానందభరితుం
డయ్యె నని చెప్పి వెండియుఁ దండ్రికి జడుం డి ట్లనియె. 266

అలర్కుఁడు రాజ్యభోగము లనుభవించుట

ఉ. అంత మనోహరప్రకటయౌవనలీల యలర్కుఁ బొందె న
త్యంతమదోల్లసద్విభవ మైంద్రగజేంద్రముఁ బొందినట్లు స
త్కాంతికళావిలాసము సుధాకరుఁ బొందినయట్లుగా త్తవా
సంతికవిభ్రమంబు విలసత్సహకారముఁ బొందినట్లొగిన్. 267

వ. ఇట్లభినవయౌవనుం డై. 268

ఉ. దారపరిగ్రహంబును సుదారగుణైకపరిగ్రహంబు వై
రారిభయంకరోత్కటపరాక్రమకేళిపరిగ్రహంబుఁ బొ
ల్పారఁగఁ దండ్రియాజ్ఞఁ దనయౌవలఁ దాల్చి యలర్కుఁ డొప్పె నా
శారదనీరదేందువిలసద్యశుఁ డై బహుపుత్రవంతుఁ డై. 269

ఉ. అంత ఋతధ్వజుండును ననంతజరాగురుభారధుర్యతా
క్రాంతి వహించి మేదినిభరంబు వహింపఁగ నోపటించి య
త్యంతగుణాభిరాముని నిజాత్మజుఁ బట్టము గట్టి ప్రీతితో
నింతియుఁ దానుఁ జేరడవి కేఁగి తపం బొనరించె వేడుకన్. 270

వ. అప్పుడు మదాలస మహనీయమంగళకరం బగునొక్కగాంగేయమయాంగుళీయ
కంబు కొడుకున కిచ్చి పరమహితంబు లగువాక్యంబుల నతని కిట్లనియె. 271

మదాలస యలర్కున కొకయుంగరం బిచ్చి హితోపదేశము సేయుట

చ. అనఘ ! మమత్వబద్ధుఁడు గృహస్థుఁడు సంతతసర్వదుఃఖభా
జన మటు గాన నెప్పుడు విషాదము బంధువియోగవిత్తనా
శనరిపుపీడలం గడు నసహ్యతరం బగునేని నప్పు డీ
కనకమయాంగుళీయకము గ్రక్కున నెప్పుడఁ బాపి యిందులోన్. 272

వ. సూక్ష్మాక్షరంబుల నేను లిఖియించి యిడినకనకమయశాసనపట్టిక పుచ్చికొని చదువు
కొనునది యని యాదేశించి యతని నుచితాశీర్వాదంబుల నభినందించెఁ గువలయా
శ్వుండు నట్లు పుత్త్రునికిం బూజ్యం బైనసామ్రాజ్యం బిచ్చి మదాలసాసమన్వి
తుం డై తపోవనంబు కరిగె నంత. 273

అలర్కుఁడు రాజ్యము సేయుట

చ. అతులపటుప్రతాపమహిమార్కుఁ డలర్కుఁ డపారశౌర్యని
ర్జితరిపువీరుఁ డార్యనుతశీలుఁడు పాలనకేళిలోలుఁ డై
యతిశయలీల నేలెఁ జతురబ్ధిపరీతమహీతలంబుఁ గ
ల్పితవివిధాధ్వరుం డగుచుఁ బ్రీతి ననేకసహస్రవర్షముల్. 274

వ. మఱియును. 275

ఉ. ధర్మమున న్ధనంబు సతతంబు ప్రవృద్ధము గా ధనంబున
న్ధర్మము తొంగలింప ధనధర్మవిరోధులు గానికామభో

గోర్కుల నొప్పుసంస్మృతిసుఖోదధిఁ దేలుచు నించు కేనియు
న్గర్మవిరక్తి లేక బహుకాల మలర్కుఁడు ప్రీతి నుండఁగన్. 276

చ. అనఘ! తదగ్రజుండు విపినాంతరవాసి సుబాహుఁ డయ్యల
ర్కునవిజితేంద్రియత్వమును గుత్సితరాజ్యసమత్వము న్ధనా
ర్జనకలితత్వము న్విని కరం బెద రోసి యహా! యితండు క
ర్మనిగళబద్ధుఁ డై కడుఁ బ్రమత్తత నొందునె యిట్లు మూఢతన్? 277

వ. అని చింతించి. 278

చ. అతని సమగ్రబోధమహిమాన్వితుఁ జేయుసుపాయ మమ్మహా
మతి మదిఁ గాంచి తద్విభు నమందపరాక్రముఁ గాశిరాజు నా
తతచతురంగసైన్యఘనదర్పమహోజ్జ్వలుఁ గానఁ బోయి తా
నతివినయంబుతోడఁ బ్రియ మారఁగఁ జేరి సుబాహుఁ డిట్లనున్. 279

చ. శరణము గమ్ము నాకు నృపసత్తమ! నాయనుజుం డలర్కుఁ డు
ద్ధురుఁ డయి రాజ్య మంతయును దుర్వినయంబునఁ దాన కొన్న వాఁ
డరిమదభేది నా కొసఁగు మాతని నిర్జితుఁ జేసి నావుడు
న్జరుఁ బనిచె న్సుబాహుననుజన్మునిపాలికి నమ్మహీశుఁడున్. 280

క. పనిచిన నరిగి యలర్కునిఁ, గని చరుఁ డోయవనినాథ! కాశీశ్వరుఁ డి
మ్మని యానతిచ్చెను సుబాహుని కిమ్మీరాజ్య ముడుగు మొందుదలంపుల్. 281

చ. అనిన నలర్కుఁ డల్కయును హాసము మోము నలంకరింపఁ గా
శినృపతిదూతవో తగవు సెప్పితి లెస్స సుబాహుఁ డేఁగుదెం
చి నను ధరిత్రి మైత్రి విలసిల్లఁగ వేఁడిన నిత్తుఁ గాక మీ
జనపతియాజ్ఞ కే వెఱచి శౌర్యము ధైర్యము దక్కి యిత్తునే? 282

వ. అనిన విని దూత చని యలర్కుపలుకులు కాశీశ్వరునికిం జెప్పిన సుబాహుండు బాహువీర్యమహనీయుం డగుమహీపతికి నోరు వేఁడికొనుటయు ధర్మంబు గా దని యూరకుండె నప్పుడు. 283

సీ. చతురంగబలపదాహతి నిల గంపింపఁ గాశీశ్వరుం డలర్కక్షితీశు
పైఁ జని సామాద్యుపాయప్రయోగసామగ్రిఁ దదీయసామంతదుర్గ
పాలాటవికబలావలుల నెల్లను వశగతులను గావించి యతనిపురము
చుట్టును విడిసిన స్రుక్కి తల్లడ మంది యతఁ డల్పబలుఁడును నరినిపీడ్య
తే. మానుఁడును నిస్సహాయుండు హీనధనుఁడు, నై విషాదంబు నార్తియు నాత్మఁ జాల
నగ్గలించినఁ దల్లిపల్కు పుడు దలఁచి, యొనర నయ్యంగరంబునం దున్నయట్టి. 284

వ. పరిస్ఫుటాక్షరభాసురం బగుశాసనంబు పుచ్చికొని చూచి. 285

క. సంగంబు విడువవలయును, సంగము విడువంగఁ గడు నశక్య మయినఁ జే
యంగవలయు సత్సంగము, సంగరుజకు నౌషధంబు సద్భజన మిలన్. 286

క. కామము హేయము విడువం,గా మదికిని శక్య మెట్లు గా కున్న ముముక్షామతి వలయుం గలవే,కామవ్యాధికి ముముక్షఁ గడచినమందుల్. 287

క. అని పెక్కుమాటలు లలితముద,మున నాపద్యములు చదివె ముత్పులకంబు ల్దనువునఁ బొడకొనంగా, మన మలర మదాలసాకుమారుఁడు తండ్రీ! 288

వ. అట్లు చదివి యమ్మహాత్ముండు శ్రేయంబు పురుషునకు ముముక్షం బోల నొండు గలుగ దది యుత్తములసేవం గాని జనింపదనుచు మనమున నిశ్చయించి యప్పుడు రహస్యవృత్తిం జని. 289

అలర్కదత్తాత్రేయసంవాదము

క. ఆయుర్వీశుఁడు దత్తా,త్రేయుం గరుణావిధేయు దేవమునిగణ ధ్యేయు నసంగత్వమహా,స్థేయు విషయరిపుబలావిజేయు నమేయున్. 290

వ. కని దండప్రణామం బాచరించి యంజలి యొనర్చి యార్తుం డగుచు ని ట్లనియె.

క. శరణార్థి నైననాకును, శరణ మగుము జన్మమరణజనితవ్యాధు ల్హరియింపుము నాదుఃఖము, కరుణింపుము నన్నుఁ జూడు కామభరార్తున్. 292

తే. అనిన ముని యట్ల చేసెద నధిప! చెపుము, ఏగవఁ గత మేమి నీకు నెవ్వండ నేను వనట యెవ్వని దగు నొక్కొ యని వివేక,దృష్టిఁ బరికింపు నిను నీవె తెలిసికొనుము.

క. అంగంబులు చింతింపు ద,నంగిం బరికింపు మది నిరంగునిఁ గనుఁగొ మ్మంగీకృతనిజబుద్ధి నసంగుఁడ వై యెఱుఁగు మధిప సర్వాంగములన్. 294

క. అనిన నతఁడు నయోగ్యాగిం,ద్రుని కారుణ్యమునఁ ద్రివిధదుఃఖస్థాన మ్మును నరసి యపుడఁ గనుఁగొని, తనుఁ దా నవ్వుచును ననియెఁ దత్త్వజ్ఞుం డై. 295

సీ. నేల నీ రనలంబు గాలి నభం బను నేనింటిపొడ వైనయీశరీర మును మనంబును బుద్ధియును నహంకారంబు గా నేను నిత్యుండఁ గాన నెపుడు శారీరమానసాధారము లౌసుఖదుఃఖము ల్నా కవి దూరతరము లత్యంతసంబంధ మైనదేహము తదీయంబు గా దనిన నాగాశ్వరథధ

తే. నాదిసంబంధ మెక్కడియది విరోధి,యెవ్వఁ డింకఁ బరభ్రాంతి యేల యనుచుఁ బరమవైరాగ్యసుజ్ఞానభరితవిమల,మానసుం డై యలర్కుండు మఱియు ననఘ!

తే. ఆకసం బొక్కటియ యెట్లనేకఘటము,లందుఁ బెక్కయి తోఁచుఁ దా నట్ల యాత్మఁ డొకఁడ సకలంబునందును నొగి వెలుంగుఁ,గానఁ గాశిపతియు నేను గాము వేఱు.

అలర్కుని యాత్మవివేకము

చ. అని తెలివొంది యమ్మునివరాగ్రణికిం గడు భక్తి మ్రొక్కి యి ట్లనియె నలర్కుఁ డేను సుగుణాకర! నీకృప సమ్యగాత్మద ర్శనుఁడను వీతదుఃఖుఁడను ప్రాజ్ఞుఁడ నైతి నసమ్యగాత్మద ర్శను లగువారు దుఃఖజలరాశినిమగ్నులు గాదె యెప్పుడున్! 298

క. [illegible] 299

క. ఎందెందుఁ గరము మమతం, బొంది పరగుచుండు నెప్పుడు పురుషుని మది దా
నందంద తెచ్చి యిచ్చు న,మందంపము లగుపగల నది క్రమక్రమయుక్తిన్. 300

తే. ఘనబిడాలంబుచేఁ బడి కాటుపడిన, యప్పుడు తనకుక్కుటంబునయందుఁ గలుగు
వంత గలుగునె మది మమత్వంబు లేని, రొలుకయందుఁ బిచ్చుకయందు నించుకైన.

క. కావున నే నిప్పుడు మమ,తావికలతఁ బడక ప్రకృతిపవుల నిలిచి స
ద్భావజ్ఞ దుఃఖి గాక సు,ఖావిష్టుఁడు గాక నీదయం బ్రతికితి నే. 302

వ. అనిన విని దత్తాత్రేయుం డిది నీచెప్పినయట్టిద యాకర్ణింపుము. 303

క. మమ యనుట దుఃఖమునకు న, మమ యనుటయ నిర్వృతికిని మార్గము లగుట
న్మమ యనుశబ్దములిరువురు, బమలభవద్బోధపవనహతిఁ దూలె నృపా!. 304

వ. అని మఱియును సంగ్రహింపుఁ డహం కారాంకురోద్భవంబును మమకారస్కంధ
బంధురంబును గృహక్షేత్రోచ్చశాఖంబును బుత్రదారాదిపల్లవంబును ధనధాన్య
మహాపత్త్రంబును బుణ్యాపుణ్యపుష్పంబును సుఖదుఃఖఫలభరితంబును విచికిత్సాలి
మాలికాకలితంబును ననేకకాలప్రవర్ధితంబును నై యజ్ఞాన మనుకుదుట నెలకొని
ముక్తిపదంబు బ్రుంగుడుపడం బర్వి యున్నయిమ్మహాతరువునీడ యాశ్రయించి
సంసారపథపరిశ్రాంతు లగుమిథ్యాజ్ఞానసుఖాధీనమానసులకు నయ్యాత్యంతికసుఖం
బత్యంతదూరంబు. 305

సీ. విమలవిద్యాకుఠారము తత్త్వవిత్సాధుజనసంగపాషాణమునఁ గరంబు
వాఁడి గావించి యెవ్వరు నఱుకంగ నేర్తురు వెస నమ్మహాతరువు వారు
నిష్కంటకంబును నీరజస్కంబు నై రాజిల్లుచల్లని బ్రహ్మవనము
చొచ్చి నిత్యానందసుఖలీల నపునరావృత్తి నుండుదు రందు విను నృపాల!

తే. పంచభూతేంద్రియస్థూలసంచయంబు,పంచతన్మాత్రమయసూక్ష్మసంచయంబు
నరయ నీవును నేను గా మిరువురకును,నొనర నీవు గాంచినయాత్మఁ డొక్కరుండు.

క. జననాయక ! యౌదుంబర,మున మశకము నీట మత్స్యము నిషీక కుశిక
గనుఁగొన నొకఁడై వేత్రైచనుగతి దేహాత్ములందుఁ జర్చింపఁ దగున్. 307

వ. అనిన విని యలర్కుండు దేవా! భవత్ప్రసాదంబునం బ్రకృతిపురుషవివేకకరం బైన
యాజ్ఞానంబు నాకు సంభవించె నింక నిర్గుణబ్రహ్మైకత్వంబునం బొందించుయోగం
బెట్టి దెఱింగింపవే యనిన దత్తాత్రేయుం డి ట్లనియె. 308

అలర్కునికి దత్తాత్రేయుం డుపదేశించినయోగమార్గము

క. గురుఁడు శరీరమునందలి, పరమజ్ఞానమ్మునకు నుపద్రష్ట నరే
శ్వర! మోక్షార్థికి శ్రేయస్కరవిమలజ్ఞానపూర్వకము యోగంబున్. 309

క. ప్రాకృతగుణసంయోగ,త్వము లేమియును మహీవల్లభ! బ్ర
హ్మైక్యము గలుగుటయును, బ్రకటముగ ముక్తి యండ్రు భవ్యవిచారా 310

వ. ముక్తి పరమయోగంబునం గలుగు యోగంబు సంగత్యాగంబున సిద్ధించు సంగత్యాగంబున సంసారదుఃఖంబులకు విసుగుటం బుట్టు వినుము దుఃఖంబు సంగోద్భవం బగుటం జేసి యోగి సంగంబు నుడుగవలయు సంగరాహిత్యంబున మమత్వంబు చెడు నిర్మమత్వంబునం బరమసుఖ మైనవైరాగ్యంబు జనియించు వైరాగ్యంబున సకలదోషంబులుం గాన నగుం గావున. 311

క. జ్ఞానంబున వైరాగ్యము, మానుగ వైరాగ్యమున సమగ్రజ్ఞానం
బూను మది మోక్షార్థం, బైనది తా జ్ఞాన మన్య మజ్ఞాన మగున్. 312

మ. తనపూర్వార్జితపుణ్యపాపఫలము ల్దా నప్డు భోగించుట
న్వాను నిత్యోక్తము లైనకర్మము లొగి న్నిష్కాముఁడై సేయుట
న్దనుబంధంబును వెండిఁ బొందఁడు నిజాత్మజ్ఞానవంతుండు యో
గనిరూఢాత్మకుఁ డైనయుత్తముఁ డలర్కక్ష్మాపచూడామణీ! 313

ప్రాణాయామాదిలక్షణము

వ. అని చెప్పి యయ్యోగీశ్వరుండు నీకు యోగప్రకారంబుఁ జెప్పెద యోగికి మున్నాత్మ జయంబు వలయు దానికి నుపాయంబు వినుము ప్రాణాయామంబున దేహదోషంబుదహించునది. 314

తే. తామ్ర మాదిగఁ గలయట్టిధాతుచయముఁ
గొలిమి నిడి యూఁదఁ గీడెల్లఁ బొలియునట్లు
ప్రాణపవననిగ్రహమునఁ గ్రాఁగిపోవు
ననఘ ! యింద్రియజనితదోషాదు లెల్ల. 315

వ. ప్రాణాయామలక్షణం బెట్టి దనిన. 316

సీ. కనుమోడ్చి విచ్చుటయునునొక్కలఘువును నసుకొలఁదులమాత్ర యమరుమాత్ర
లొగిన పండ్రెండు తద్ద్విగుణంబు త్రిగుణంబు గావింప నిచ్ఛలగతి యొనర్పఁ
బొలుచుఁ బ్రాణాయామములు లఘువుసుమధ్యమును నుత్తమంబుననఁ ద్రివిధము
స్వేదంబు కంపవిషాదము లడఁగించి వశ్యము ల్గానట్టివాయువులను

తే. వశ్యములఁ జేయు రహి యోగివర్యులకును,వసుధలో సింహశార్దూలవారణములు
పరిచయంబున నెంతయు మరగి మార్దవంబు గైకొనువిధమున వసుమతీశ ! 317

తే. మావటీఁడల్ల నల్లన మదగజంబు, నిచ్చతోఁ గూడ నోజకుఁ దెచ్చునట్లు
యోగవిద్యాపరుండును నొయ్యనొయ్య ననువుతోఁగూడఁ బవనంబు నాఁగవలయు.

క. మరగినసింహము మృగములఁ,బొరిగొనుచును నరులఁ గాచుపోలికి నంతః
పరిచితపవనుఁడు నఘములఁ, బొరిగొనుచును నరులదేహములు రక్షించున్. 319

వ. కావున సదాసుస్థానపరుం డై యోగి ప్రాణాయామపరుండు గావలయు నని తదీయంబు లైనధ్వస్తిప్రాప్తిసంవిత్ప్రసాదంబు లనుచతురవస్థలప్రకారంబును నేర్పడం దెలిపి యట్లు ప్రాణాయామలక్షణయుక్తుం డై నయతనికి విహితం బైనయోగంబు,

జెప్పెద నాకర్ణింపుము పద్మస్వస్తికాద్యాసనమ్ములలోనం దన కభిమతం బైనయాసనంబున నాసీనుం డై హృదయంబునం బ్రణవంబుఁ గవియించి వదనంబు సంవృతంబు గావించి శిరం బించుక నెగయించి దంతంబు లొండొంటిం బొందనీక దెసలు చూడక నాసాగ్రంబున దృష్టి నిలిపి తమోరజంబు లడంచి నిర్మలత్వం బవలంబించి పవనం బాకంఠపూరితంబు గావించి. 320

తే. మనసుతోఁ గూడఁ గ్రమమున మారుతేంద్రి
యములఁ గూర్మంబులోని కంగములఁ దిగుచు
నట్లు తిగువఁ బ్రత్యాహార మవ్విధం బొ
నర్చి తత్త్వైకనిష్ఠ మనంబు నిలిపి. 321

క. తనయందు యోగి తన్నుం, గనుఁగొని ధారణ యొనర్పఁ గదలక యుండు
న్మన సొగిఁ బ్రాణాయామము, లనఘా! పండ్రెండు సేయునది ధారణకున్! 322

క. ధారణలు రెండు నివి యో,గారూఢులు యోగ మందు రఖిలాఘములుం
దూరము లగుఁ గడు నియతా,హారులు దృఢయోగపరులు నగు యోగులకున్. 323

వ. ఇట్లు యోగం బతిప్రయత్నంబున సాధించినయతండు యోగి యగు వినుము ప్రాణనియమంబు ప్రాణాయామంబు మనఃపవనేంద్రియములఁ బ్రత్యాహరించుటం బ్రత్యాహారంబును మనంబు గదలకుండ ధరించుట ధారణయు నగు ధారణాస్థానంబులు పది గల వాకర్ణింపుము. 324

క. మును నాభియు హృదయము నుర,మును గంఠము నాననమును ముక్కుతుదయు లో
చనములు బొమలనడుము తల,యును నట మూర్ధ్వమును నెలవు లొగి ధారణకున్.

చ. అనలము నీరు కూప మురగాలయ మున్నయెడ న్జతుష్పథ
మ్మున వెఱ గల్గుచోటఁ బిత్రుభూమి సరీసృపసంచరస్థలం
బున నది రచ్చకొట్టమున స్రోత చెలంగెడిపట్టునం బొన
ర్చిన విఫలంబు యోగము విశీర్ణదలస్థలియందు మందలోన్. 326

సీ. ఈకీడుచోటుల నేమి పో మ్మని యోగయుతుఁ డగునజ్ఞానయోగి కనఘ
యోగంబునకు విఘ్న మొనరించుదోషము లుదయించు వానిఁ జెప్పెద జడత్వ
మును బధిరత్వమ్ము మూకత్వమును విస్మృతియును నంధతయు వేఁకియు ననంగ
నట్లు ప్రమాదజ లైనయారుజలకు రయమునఁ దగుఁ బ్రతిక్రియ లొనర్పఁ

తే. గరప మడరు నపుడు ఘనగిరి మనమునఁ, జెవిటితనమునందుఁ జెవి సువాక్చ
యందు నీరువట్టునప్పుడు విను మామ్ర,ఫలము రసనఁ దాల్ప వలయు యోగి. 327

వ. మఱియును యోగీశ్వరుం డుష్ణంబునందు శీతంబును శీతంబునం దుష్ణమ్మును ధరించునది యమానుషసత్త్వజాతబాధలు వొందెనేని వాయువహ్నిధారణంబునం జేసి వానిం జెఱచునది ధర్మార్థకామమోక్షంబులకు సాధనం బగుట నవశ్యంబు శరీరంబు రక్షించునది మునిజనప్రవృత్తిలక్షణం బొరులకుఁ జెప్పుటం దనవిమల

జ్ఞానంబు విలయంబుఁ బొందఁ గావునం దదీయప్రవృత్తిగోపనంబు సేయునది యని చెప్పి. 328

శా. ఆరోగ్యంబు ననిష్ఠురత్వము నలౌల్యంబు న్వపుఃకాంతియు
న్సౌరభ్యంబును సుస్వరత్వము మనస్సౌమ్యత్వము న్మూత్రవి
ట్సారాల్పత్వము నిర్మలత్వముఁ గృపాసంగిత్వము న్బ్రాప్తయో
గారంభుం డగుయోగికిం బ్రథమచిహ్నంబుల్ మహీవల్లభా! 329

తే. భూతములు దాను నన్యోన్యభీతి లేక, యునికి శీతోష్ణబాధ దా నొంద కునికి
భువన మనురాగమునఁ దన్నుఁ బొంద కునికి, వెలయు నివి సిద్ధలక్షణములు నరేంద్ర!

యోగవిఘ్నకార్యములు

ఆ. దానయజ్ఞదేవతాపూజనాతప, స్తంత్రకలితకామజంబు లైన
కడిఁదియోగవిఘ్నకరము లౌకర్మముల్, బరిహరింపవలయుఁ బ్రాజ్ఞయోగి. 331

వ. మఱియును గటుకోపనంబు లైన ప్రాతిభశ్రావణదైవభ్రమావర్తంబు లనుపంచ విఘ్నోపసర్గంబులు పరిహరించి నియతాహారుండును జితేంద్రియుండును బ్రహ్మార్పణమనస్కుండు నై యోగి సూక్ష్మం బగుధారణాపంచకంబు ధరియించునది తద్విధం బాకర్ణింపుము. 332

సీ. ధరణి మూర్ధంబున ధరియించి తన్మయత్వముఁ బొంది వాసగంధంబు విడుచు
నది యట్ల జలమును నగ్నియు వాయువు వాయుపథంబును వరుసఁ దాల్చి
జననుత రసరూపసంస్పర్శశబ్దంబు లనుగుణంబులఁ ద్రోచునది క్రమమునఁ
దనమనంబును బుద్ధియును సర్వభూతచయంబు మనోబుద్ధులందుఁ జొనిపి
తే. ధారణాభ్యాసతత్పరత్వమునఁ జేసి, యమ్మనోబుద్ధిసాక్షిక మొయ్యనఁ దొలంగు
నది గురూక్తి నిట్లతిసూక్ష్మ లైనయేదు, వృత్తుల విడిచినతఁడు నివృత్తిపరుఁడు. 333

వ. ఇట్లు సప్తధారణాభ్యాసంబునఁ జేసి పృథివ్యాదుల గంధాదిసూక్ష్మగుణంబులం దొఱంగి శుద్ధాత్ముం డగుయోగసిద్ధుం డణిమాద్యష్టైశ్వర్యసిద్ధిసంపన్నుండును షడ్భావవికారరహితుండును యోగాగ్నిదగ్ధదోషుండును నై యనలం బనలంబు నందును జలంబు జలంబునందును నొందుచందంబునం దాను బరమాత్మైకత్వంబునం బొందు ననవుడు నలర్కుండు బ్రహ్మపదప్రాప్తి యైనయోగిచరిత్రంబు నాకెఱిఁగింపవే యనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 334

యోగిధర్మములు

క. మానము నవమానంబును, మానవులఁ బ్రమోదఖేదమగ్నులఁ జేయు
న్మానము యోగికి విష మవ, మానం బమృతంబు సుమ్ము మహితవిచారా! 335

వ. అని మఱియును. 336

తే. త్రావునుదకంబు వస్త్రపూతంబు నడుగు, వెట్టునెడ దృష్టిపూతంబు ప్రీతితోడఁ
బలుకు సత్యపూతంబును బరమ మైన, తలఁపు బుద్ధిపూతంబు గావలయు యతికి.

తే. సిద్ధి గోరుయోగికి విను శ్రావణమునకు, దైవయాత్రామహాజనస్థానమునకు
నధ్వరాతిథ్యపూజల కతులితోత్సవముల కెప్పుడు నరుగంగ వలవ దనఘ! 338

చ. మనుజులు దన్నుఁ జూచి యవమానపరాభవము ల్పొనర్పవ
ర్తనమును నట్టివేషమును దాల్చి సమస్తజనమ్ములు న్భజిం
చిన మఱి యోగి బొగ్గుపాఁగ చీఁకిలి ముంగల లేనియిండ్లకుం
జనునది భిక్ష కెప్డు మును చన్నగృహంబుల కేఁగ రా దొగిన్. 339

తే. వేదవేదాంగపారగవిప్రగృహము, లందు సంపాదితం బైనయట్టిభైక్ష [యోగి.
మనఘ! ప్రాణాగ్నిహోత్రంబు సాంగముగ నొ, నర్చి యొనరించునది భోజనంబు

వ. అహింసాస్తేయబ్రహ్మచర్యాలోభత్యాగంబు లనునియమంబు లేను నంగీకరించి మనోదండవాగ్దండకర్మదండంబు లనుదండత్రయంబు ధరియించి త్రిదండి యన నతిశయిల్లి విశుద్ధజ్ఞానంబులచిన్మయం బగు నన్నిజ్ఞానాంతంబునను దనలో ప్రాణాత్మకాంచనుండగు నమస్తభూతంబులను దర్శించుచు నాత్మధ్యానపరాయణుండు నైనయోగి పరబ్రహ్మసంభరితుం డగు నని చెప్ప యత్రిపుత్త్రుండు వెండియు నలర్కున కిట్లనియె. 341

క. విశ్వకరచరణకంధర, విశ్వాననయనకర్ణ విశ్వాకారున్
విశ్వాత్ముఁ బొందుటకు యోగీశ్వరుఁడు జపింపవలయు నెపుడు ప్రణవమున్. 342

మరణసూచకము లగుస్వప్నకాద్యరిష్టములు

క. అని యోంకారము రూపమ్మును సగుణత్వాగుణత్వములు తద్ధ్యాన
మ్మును నుచ్చారణవిధమును, నొనరంగాఁ జెప్పి వెండియును నిట్లనియెన్. 343

వ. కలలోనను బ్రత్యక్షంబునం గలుగునరిష్టంబులఁ జెని యోగి మరణకాలం బెఱింగి యోగస్మరణపరుం డైన నప్పుడు సిద్ధింప కున్న నయ్యోగం బతనికి మీఁదటిభవంబున సిద్ధించు. 344

క. కావున నరిష్టములు సద్భావంబున నెఱుఁగవలయుఁ దత్త్వజ్ఞాన
శ్రీవిలసితుఁ డగుయోగికి, భూవర! యెఱిఁగింతు వినుము పొలుపుగ దానిన్. 345

క. దివిజపథంబున శుక్రుని,ధ్రువుని శశిచ్ఛాయ నయ్యరుంధతి నేమా
నవుఁ డొగిఁ గానఁ డతఁడు మృత్యువు నొకవత్సరముమీఁద నొందు నరేంద్రా! 346

క. కిరణరహితరవిబింబముఁ,గిరణావృతవహ్నిఁ గనినఁ గీడును గలుగు
న్నరులకుఁ బదునొక్కఁడునెల, లరిగిన నటమీఁద మరణ మవనీనాథా!. 347

సీ. రజతసువర్ణమూత్రపురీషములు గల నైన దృష్టంబున నైనఁ గ్రక్కు
నాతఁడు పదినెల ల్ప్రేతపిశాచకనకవృక్షగంధర్వనగరదర్శి
తొమ్మిదినెల లతిస్థూలుండు బడుగును బడుగును దొడ్డనెపంబు లేక
యైన నెన్మిదినెల లతిసాంద్రరేణుకర్దమమున బ్రుంగి పాదంబు ఖండ [గు

తే. ములుగఁ గలఁ గన్నవాఁ డేడునెలలు గువ్వ,గ్రద్ధ వాయస మాదిగాఁ గలుగుఖలుం

లడరి నడుతల ప్రేసిన నమ్మనుష్యుఁ, డాఱునెలలు గాని మనఁ డుదాత్తపుణ్య! (?)

తే. పాంసువృష్టిచేతను గాకపంక్తిచేత, మానవునితల పీడిత మైన మేని
నీడ యొండుచందం బైన నెలలు నాల్గు,గాని యాయువు గలుగదు వాని కనఘ!

సీ. ద్విత్రిమాసములలోఁ దెగు నరుఁ డపగతమేఘయామ్యమ్మున మెఱుఁగు నింద్ర
ధనువున నుదకంబు గనినఁ బై లాజ్యాంబునరప్రణాంతరమునఁ దనదురూపు
తల లేక తోఁచిన నెలఁ జచ్చు గొరియగ దురు శవగంధంబు బొరయఁ దనువు
నర్ధమాసాయుష్యుఁ డగును నీళ్లాడిన నతనికాళ్లును హృదయంబు మిగుల

తే. నెండినను నీరు ద్రావంగ నెసఁగి దాహ, మగ్గలించిన విను పదాహమునఁ దీఱు
ఋక్షకపియానగతుఁ డైన దక్షిణమున, కొనరఁ బాడుచుఁ జనఁ గలఁ గనియె నేని.

చ. ఇనుఁ డుదయంబు సేయ వఱ దెవ్వనికై యెదు రేఁగు నిష్ఠుర
ధ్వని సెలగంగ నెవ్వనికిఁ దద్దయు నాఁకలి యుద్భవిల్లు భో
జన మొనరించినప్డు నెద సాధ్వస మూరక పుట్టుచుండు నె
వ్వని కొగి రేయునుం బగలు వాఁడు యమాలయగామి భూవరా! 351

ఉ. ఎవ్వఁడు వెల్చఁ బ ల్కొలుకు నెంతయు నన్యునితారకంబునం
దెవ్వనిరూపు దోఁప దొగి నింద్రధనుర్గ్రహతారకోత్కరం
బెవ్వఁడు రాత్రియు న్బగలు నేర్పడఁ గాంచు స్రవించుచుండుఁ దా
నెవ్వనిసవ్యనేత్రమున నెప్పుడు నీరము వా రనాయుషుల్. 352

తే. నాసికాగ్రంబు వంగుట నాల్క నల్లనగుట వదనంబు గడు నెఱ్ఱ నగుట యుష్ట్ర
రాసభమ్ములు పూనినరథము నెక్కి,యముని దెసఁ జనఁ గలఁ గంటయాయువడఁచు.

తే. కర్ణములమ్రోఁత ప్రేళ్ళిడఁ గలుగదేని,నీల్గుఁ బాతఱఁ బడినఁ ద న్నెగయకుండఁ
గప్పి రని మానవుఁడు గలఁ గనియె నేని, నదియు తుద వానిమనుగడ కగు నరేంద్ర!

ఆ. ఊర్ధ్వదృష్టి యైన నోలిని బ్రచలిత,దృష్టి యైన వక్రదృష్టి యైనఁ
బురుషుఁ డేఁగు జముని ప్రోలికి బొడ్డు లోఁ,తైన మొగము శుష్క మైన ననఘ!

క. తనకట్టినసితవస్త్రము, లనయము రక్తాసితంబు లై నపగిదిఁ దోఁ
చిన నిజభావప్రకృతులు, విను మగుడం బడిననరుఁడు వీడ్కొను భవమున్. 356

వ. అని చెప్పి యయ్యరిష్టంబులు మహాత్ము లైనయోగులు మొదలుగా నెల్లవారికి నెఱుంగవలయు సంవత్సరాంతంబు ఫలదంబు లగునరిష్టంబులు పరీక్షించి కాలం బెఱింగి మరణంబునకు వెఱవక ధైర్యంబవలంబించి యోగం బనుష్ఠించుచు దివారాత్రంబులం దోఁచునరిష్టంబులు పరికించి యవి విఫలంబు లగునట్లుగా నయ్యైవేళలందు యోగయుక్తుం డగుచుఁ గాలంబు గెలిచి మనంబు సుస్థిరంబు గావించి గుణత్రయవికృతులడంచి యాత్మని నాత్మయందు సంధించి తన్మయుం డై యోగి నిరాలంబంబును నతీంద్రియంబును నై ననిర్వాణంబుం బొందు నని యివ్విధంబున యోగప్రకారంబెఱింగించి మఱియు నప్పరమయోగి యలర్కున కి ట్లనియె. 357

బ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయము

క. ఇనశశికరయోగంబుల, నినశశికాంతోపలముల నెమ్మెయి ననలం
బును సలిలము సుద్భూతము, లొనరఁగ నగు నివ్విధములు యోగికి సుమతీ.
చ. విను నకులంబు బల్లి కలవింకము మూషక మర్థితో గృహం
బున వసియించి తద్విభులవోలె సుఖస్థితి నొందు నాగృహం
బున కొకహాని గ్రమ్మినఁ జనుఁ బొంద వొకింతయు వంత తద్గృహ
స్థులక్రియ యోగి కయ్యుపమ చొప్పడఁ జొప్పడు యోగసిద్ధియున్. 359
క. తన కున్నయదియె యిల్లుగఁ, దనయాఁకలి కొదవినదియ తగుభోజ్యముగాఁ
దనకుఁ గలయదియ ధనముగ, మనమున ముద మందుయోగి మమతఁ బొరయునే!
వ. అని యోగులకు నెఱుంగవలయువాని నెఱింగించిన నలర్కుండు పరమహర్షరస
భరితహృదయుం డగుచు నందంద మ్రొక్కి యయ్యోగీంద్రుని కిట్లనియె. 361
సీ. భాగ్యంబు గాదె సుబాహుకాశీశులు పురముపై వచ్చి సంగరముసేత?
సంగరంబున సర్వసైన్యబాంధవధనక్షయ మగు టధికభాగ్యంబు గాదె?
కడ లేనిభాగ్యంబు గాదె శాత్రవబాధఁ దలరి యే మిమ్మిట్లు గొలువ రాక?
మిముఁ గన్నమాత్రన విమలాత్మబోధంబుకలిమి నాతొంటిభాగ్యంబు గాదె?
తే. వేయుఁ జెప్పంగ నేటికి విను శుభోద,యమున నరున కనర్థసహస్రమైన
నది శుభము చేయుఁ గావున నాసుబాహు, కాశిపులు నాకుఁ గడు నుపకారులైరి.
చ. పరమమునీంద్ర! కాశిపసుబాహునిమిత్తమున న్భవత్ప్రసా
దరుచిరదీపదీప్తిని హతం బయి పోయె మదంతరంగబం
ధురమమతాంధతామసము తోన పదస్థుఁడ నైతి దుఃఖదు
స్తరగృహధర్మమేఁ దొఱఁగెద న్ద్విజగన్నుత! మీయనుజ్ఞతోన్. 363
క. అనిన విని యట్ల చేయుము, చను మేఁ జెప్పినవిధంబు సద్బుద్ధిం జే
కొను మమతాహంకృతులకు, మన సీకుము మోక్షవృత్తి మఱచకు మనఘా! 364

మ. అని దీవించిన మ్రొక్కి వీడ్కొని ముదం బార న్సుబాహుండు గా
శినృపాలుండును నున్నచోటికిఁ గడు న్శీఘ్రంబుమై నేఁగి యి
ట్లనియె న్నవ్వుచు నయ్యలర్కుఁడు సముద్యజ్జ్ఞానవైరాగ్యసం
జనితానందనిమగ్నచిత్తుఁ డగుచు న్సంప్రీతిఁ గాశీశుతోన్. 365
క. ఓకాశీశ్వర! రాజ్యము, గైకొను మిచ్చితి సుఖింపు కడువేడుకతో
నీకుఁ బ్రియ మెట్టు లట్టుల, ప్రాకటముగ నిమ్ము దగ సుబాహున కైనన్. 366
వ. అనిన విని నవ్వి యమ్మహీపతి యలర్కున కిట్లనియె. 367
ఉ. క్షత్త్రియుఁ డెందు నాజి వెలిగా నిజరాజ్యము వైరి కిచ్చునే
క్షత్త్రియధర్మవేది విటు గా దన కెట్టులు పల్కె తాహవ

క్షేత్రమునందు శాత్రవుని గెల్చి ధరిత్రి పరిగ్రహించి స
త్క్షత్రియుఁ డెల్లభోగములు గైకొనుఁ గా కిటు లేల గైకొనున్. 368

క. అనిన నలర్కుం డి ట్లను, జనవర మును నామనంబుచందము నీ చె
ప్పినయట్ల యిపుడు శాంతిం, దనరెడు మగుడఁబడె వినుము తత్కారణమున్. 369

ఉ. నీవు సమస్తసైన్యమహనీయుఁడ వై చనుదెంచి మత్పుర
శ్రీవిభవంబు సైన్యము నశింపఁగఁ జేసిన వంత నేను దుః
ఖావిలబుద్ధి నై చని మహాత్ముని నత్రితనూజు బ్రహ్మవి
ద్యావిదుఁ గంటిఁ దత్కృపఁ జీవాత్మవివేకము నప్డు పొందినన్. 370

చ. లలిఁ బ్రసరించునింద్రియముల న్గుదియించి సమస్తసంగముం
దొలఁగఁగఁ ద్రోచి బ్రహ్మమున ద్రోపకుఁ దెచ్చి మనంబు నెంతయు
న్నెలిచినవాఁడ నెమ్మనము గెల్చిన సిద్ధికి వేఱ యత్నము
న్వలవదు సేయ నెవ్వరి కవార్యపరాక్రమధుర్య యెమ్మెయిన్. 371

చ. ఆరయఁగ నీచరాచరములందు వసించి వెలుంగుచున్న య
ప్పురుషుఁ డొకండ కాఁగ నిజబోధవినిర్మలదృష్టిఁ గాంచి త
త్పరమతి నైన నాకుఁ బరిపంథివె నీవు నరేంద్ర! యేను నీ
కు రిపుఁడనే సుబాహుఁ డనఘుం డపకారపరుండె నాయెడన్ ? 372

వ. అని నీకు శత్రుం డొకరుండు గలండేని వెదకికొను మనిన నయ్యలర్కునివచనంబులకు నన్నరేంద్రుండు ప్రహృష్టహృదయుండయ్యె సుబాహుండును దిగ్గన లేచి హర్షించి యయ్యలర్కుం గౌఁగిలించుకొని దీవించి కాశీశు నాలోకించి యేను నిన్ను శరణంబుఁ బొచ్చి యిటు దెచ్చిన కార్యంబు నాకు సఫలం బయ్యె సుఖివి గమ్ము పోయి వచ్చెద ననిన నమ్మహీపతి యి ట్లనియె. 373

ఉ. కారణ మేమి నీవు నను గాఁపుగ వేఁడకుఁ గార్యసిద్ధి ని
న్నేరినచంద మెట్లు డగఁ జెప్పు మిదం గడు వేడ్క యయ్యెడు
న్గోరినయట్లు రాజ్య మనఘుం డగునీయనుజన్ము నోర్చి పెం
పారఁగఁ గొంటిఁ గైకొను ముదాత్తసుఖస్థితి నందు మిప్పురిన్. 374

కాశీరాజునకు సుబాహుఁడు చెప్పినస్వాగమనకారణములు

వ. అనిన సుబాహుండు నప్పుడు ని ట్లనియె. 375

క. జనవర! నీయొద్దకుఁ బ్రియ, మొనరఁగఁ జనుదెంచి యింత యుద్యోగం బే
నొనరించుటకు నిమిత్తము, వినుఁ జెప్పెద నేర్పడంగ విమలచరిత్రా! 376

సీ. మాతల్లి నన్నును మాతోడఁ బుట్టినవారిని నిద్దఱ గారవమున
బాల్యంబు మొదలుగా బ్రహ్మబోధకవాక్యనిచయంబు వీనుల నించి నించి
విమలతత్త్వజ్ఞానవిదులుగ నొనరించి యితని బోధింపక వితతకర్మ
కాండప్రవీణుని గావించుటయుఁ దత్త్వమూఢుండు గార్హస్థ్యమోహితుండు

తే. సతతసంసారభోగసంగతుఁడు నై యిం,తండు చెడుటకు నేను చిత్తంబునందుఁ
దెరువు నడుచుసార్థమున నొక్కరుని కొకటి యైన సహచరు ల్వగచినయట్లు వగచి.

చ. ఘనతరదుఃఖహేతు వెడఁ గల్గినఁ గాని విరక్తి పుట్ట దీ
తని కని నిశ్చయించి యుచితంబుగ నే నిను నట్టు లాశ్రయిం
చిన నృపవర్య! యుద్యమముఁ జేసితి వెంతయు నిట్లు నీకతం
బున బ్రతికె న్బ్రబోధమును భూతవిరక్తియుఁ గల్గి యీతఁడున్. 378

వ. అని మఱియును. 379

క. అనఘ! మదాలసకడుపున, జనియించియు యోగిమాతచను గుడిచియుఁ బె
గ్గినతనయు లితరవనితల, తనయులు చనుత్రోవఁ జనఁగఁ దగియెదువారే? 380

చ. అనియుఁ దలంచి యేను భవదాశ్రయపూర్వక మైనయుద్యమం
బొనరఁగ నిట్లు చేసితి నృపోత్తమ! నీమహనీయసంగమం
బున ఫలియించె నాతలఁపు వోయెద నీ వభివృద్ధి నెప్పుడు
న్దనరుచు నుండు మాత్మతనుతత్త్వవివేకనిబద్ధబుద్ధి వై. 381

తే. అనిన నాతఁడు నీ వలర్కునకు నట్లు, పూని యుపకృతి చేసితి గాన నాకు
వలదె యుపకృతి సేయ సత్ఫలము గాఁగ, సాధుసంగతి విఫలమె బోధనిలయ! 382

వ. అనిన సుబాహుం డస్మదీయపతితోడ ధర్మార్థకామసక్తులై సకలజనంబులు నశియించు
చుండెదరు పరమం బైనయట్టి మోక్షంబు గానిం బడయుచునుపాయంబు నీకు సంక్షేప
రూపంబునం జెప్పెద నమస్కరించి విని యాలోచించి యెట్లు మేలట్లు ప్రవర్తింపుము.

సీ. ఇది మదీయం బని యేఁ గర్త నని తోఁచుఁ బొందకు భ్రమ నిజబోధ మెఱుఁగు
మే నెవ్వఁడనొ నాయు దెయ్యదియో యని యాలోచనము సేయు మనుదినంబు
సవరంధ్రముల బాహ్యాంతర్గతస్థితి యరయు మవ్యక్తాద్య మైనభూత
సంఘాత మెల్లను సవికారమును నచేతనమును నగుట గన్గొనుము భూప

తే. యిట్టు లెంతయు నేర్పడ నెఱుఁగఁబడియె, నేని నిఖిలంబు నీచేత నెఱుఁగఁబడిన
యదియె యాత్మవిజ్ఞాన మనాత్మయందుఁ,గలిమి మూఢత్వముగ మది తెలిసికొనుము.

క. అని చెప్పి యాసుబాహుఁడు, చనియెం గాశీశ్వరుండు సంప్రీతి నల
ర్కునిఁ బూజించి రయంబునఁ, దనపురమున కేఁగె బలవితానముతోడన్. 385

అడవి నలర్కునకు యోగాతిశయమున వైరాగ్యము

తే. అంత సంత్యక్తసంగుఁ డై యయ్యలర్కుఁ, డఖిలసామ్రాజ్యభారవహనసమర్థుఁ
బ్రథమపుత్త్రుఁ బరాక్రమమథితశత్రు, నర్థిఁ బట్టంబు గట్టి తా నడవి కరిగె. 386

వ. అరిగి పెద్దకాలంబునకు నిర్మలజ్ఞానసిద్ధుం డై యతండు ససురాసురమానుషం బైన
జగం బింతయుఁ బుత్త్రకళత్రభ్రాతృమిత్త్రాదిభవపాశబద్ధంబును నింద్రియాకృష్య
మాణంబును ననంతదుఃఖార్తంబును విచ్ఛిన్నదర్శనంబును నై యజ్ఞానపంకంబునం

బడి వెడల నేరమియును దాను దానివలన సముత్తీర్ణుం డగుటయుం గాంచి యొక్కపద్యం బిట్లు పఠించె. 387

తే. అకట! యింతకాలము రాజ్య మర్థితోడ, నింపుతోఁ జేసితినె యిసీ యిట్టికీడు
గలదు నా కిప్పు డింతయుఁ గానఁబడియె, యోగసుఖమునకంటె లే దొండుసుఖము.

వ. అని ప్రమోదభరితుం డయ్యె. 389

ఉ. కావున నయ్యలర్కవిభుకైవడి నిర్మలినాత్మ యోగము
నీవును ముక్తిసిద్ధికయి నిష్ఠ నొనర్పు నిరంతరంబుఁ దం
డ్రీ! విను మింకఁ గర్మములఁ ద్రిక్కన నేనను జిక్క మోక్షల
క్ష్మివితతానుభూతి కయి చేసెదఁ గానకు నేఁగి యత్నమున్. 390

క. అని చెప్పి జనకుననుమతి, నవఘుం డాసుమతి చనియె నప్పుడు తాఁ గా
ననమునకు వ్రజ్యావ నత్యనుపమవైరాగ్యసంవిదమలాత్మకుఁ డై. 391

వ. అంత నవిద్యాతమోజాలబాలదివాకరుం డగునబ్బాలునిజనకుం డాభార్గవుండును గృహస్థత్వంబు విడిచి వానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులం గ్రమంబునం గైకొని యింద్రియంబుల గెల్చి మనోజయంబు నొంది పరమసిద్ధిం బొందె నని చెప్పి. 392

ఆశ్వాసాంతము

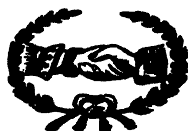
ఉ. భద్రగుణాభిరామ! రిపుభంజనభీమ! సమగ్రధైర్యహే
మాద్రిసదృక్ష! సంతతదయారసరమ్యకటాక్ష! కామినీ
భద్ర! నితాంతభక్తిసముపాసితరుద్ర! వితీర్ణికేళిక
ల్పద్రుమతుల్యభూరిభుజభాస్వర! వైభవనిర్జరేశ్వరా! 393

క. ప్రౌఢస్త్రీమకరాంకా!, గాఢభజనను ప్రసన్నగరుడవృషాంకా!
గూఢనయతత్త్వవేదీ!, వ్యూఢప్రతిపక్షబలసముత్కటభేదీ! 394

మాలిని. శ్రుతసకలపురాణా! శుద్ధధర్మప్రవీణా!
వితతగుణవరేణ్యా! వీరలోకాగ్రగణ్యా!
సతతవినయముద్రా! సత్యసంపత్సముద్రా!
పతిహితనయదక్షా! పద్మపత్త్రాయతాక్షా! 395

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందుఁ గువలయాశ్వుండు తండ్రినియోగంబున మునిజనరక్షణార్థం బవనీతలంబునం బరిభ్రమించుటయు మాయావి యైనతాళకేతునిచేతఁ గువలయాశ్వుండు మృతుం డయ్యె నని విని మదాలస మరణప్రాప్త యగుటయుఁ గువలయాశ్వుండు సకలవనితాభోగపరాఙ్ముఖుం డగుటయు నశ్వతరోరగేశ్వరుండు మదాలసం గ్రమ్మఱం బడయుటయుఁ గువలయాశ్వమదాలసాపునస్సంగమంబును శత్రు

జితుండు పరలోకగతుం డగుటయు విక్రాంతసుబాహుశత్రుమర్దనులజన్మంబును వారల మదాలస పరమయోగులుగాఁ బ్రబోధించుటయు నలర్కోత్పత్తియు నక్కుమారునికి నయ్యోగిమాత రాజధర్మంబులు వర్ణధర్మంబులు నాశ్రమధర్మంబులు నాచారవిధులుం జెప్పుటయుఁ గువలయాశ్వుండు మదాలసాసహితంబుగ వనంబున కరుగుటయు నలర్కునిరాజ్యభోగాసక్తియు సుబాహుం డలర్కుని పురంబుపైఁ గాశీశ్వరుం దెచ్చుటయు శత్రుపీడార్తుం డై యలర్కుండు మాతృదత్తాంగుళీయాంతర్గతశాసనలిఖితపద్యపఠనంబున విరక్తిం బొంది దత్తాత్రేయుఁ గానం జనుటయు నయ్యోగీశ్వరుం డలర్కునకుం బరమయోగం బుపదేశించుటయు నలర్కుండు పరమసిద్ధిం బొందుటయు జడుండు తండ్రి కింతయు నెఱింగించి తా నరణ్యంబున కరిగి యోగపరాయణుం డగుటయు నాభార్గవుండు పుత్త్రుని చేత నియుక్తుం డయి గృహస్థత్వంబు విడిచి చని యత్యాశ్రమంబు ధరియించుటయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

చతుర్థాశ్వాసము

కంతరుచిరచరణా
బాకరసంతతవిహారహారిమరాళా
లోకస్తుత్యసుశీలా!
నాకాధిపవిభవపూర్ణ నాగయకర్ణా!. 1

వ. పరమజ్ఞానపక్షులు లాజైమినిమునికి ట్లనిరి నీయడిగినవిధం బంతయుఁ గొంతవడ కుండఁ జెప్పితి మింక నేమినలయు నడుగు మనిన నాద్వైపాయనశిష్యుం డిట్లనియె.

సీ. అక్కట! యిట్లు తిర్యక్త్వంబు నొందియు జనకప్రసాదసంజనితమహిమ
నిర్మలవిజ్ఞాననిర్ధూతమోహాంధకారుల గుట ధన్యులరు మీరు పక్షులార!
సకలధర్మాధర్మసంశయార్థములు నిర్ణీతమ్ము లయ్యె మీచేత నాకు
వితతప్రవృత్తినివృత్తికర్మద్వయఘనతతు లేర్పడఁ జెప్పఁబడియె లోక
తే. గణ్యుఁడైనమార్కండేయుకతనఁ బుణ్యతముఁడ నైతి మీయట్టియుత్తములఁ జేర
నరయ సంసృతిభ్రాంతులు నల్పభాగ్యపరులు విముబోంట్లసంగతి పడయఁ గలరె!

తే. ప్రవిమలజ్ఞానదృష్టిసంపన్నులైన, మీవలన నేఁ గృతార్థుఁడఁ గావలదె
యెఱుఁగ వేడ్కనై యడిగెద నేను మిమ్ము,నర్థి నెఱిఁగింప మీ రర్హు లగుటచేత.

సీ. స్థావరజంగమాత్మక మైనయీజగం బింతయు మున్ను డా నెట్లు పుట్టె?
కాలాంతమున నది క్రమ్మఱ నెట్టు లయం బందు సురలు సంయములు పితరు
లును రాజులును నెట్లు జననంబు నొందిరి మన్వంతరమ్ములమాడ్కి యెట్టు
వంశంబులును నొగి వంశానుచారిత్రమును నెట్టి వవి సృష్టివిలయసంఖ్య
తే. యెంత కల్పవిభాగంబు లేక్రమముల, క్షోణియునికి యెట్టిది తత్ప్రమాణ మెంత
వారినిధులును నేఱులు ధారుణీధరములు నడవులు నేప్రకారమున నుండు. 5

క్రోష్టుకిమార్కండేయసంవాదము

వ. భూర్లోకాదిసమస్తలోకంబులు నేక్రమంబున నున్నవి రవిచంద్రాదిగ్రహనక్షత్ర
జ్యోతిర్గణంబుల గతిప్రకారంబు లెట్టివి యింతయు నుపసంహృతం బైనం దుది

శేషించి యుండునది యెయ్యది నాకు విన వేడ్క యయ్యెడు నెఱింగింప వలయు నన్న నప్పక్షివరులు ప్రహృష్టహృదయు లగుచు జైమినీ! నీచేసినప్రశ్నం బతిగహనంబు దానికిం జెప్పెదము వినుము తొల్లి క్రోష్టుకి యనుమునివరుండు నీవు మమ్ము నడిగినయట్లు మార్కండేయు నడిగిన నమ్మహాముని యతని కిట్లనియె నవ్యక్తంబువలన నావిర్భవించినమాత్రన చతుర్ముఖునిముఖంబుల నిప్పురాణజాతంబును వేదంబులు నుద్భవిల్లె వానిం దదీయమానసపుత్త్రు లగుస ప్తమును లన్నలువవలనఁ బడసి రట్టిపురాణజాతంబు భృగువువలనం జ్యవనుం డెఱింగి కొంతలు మునులకుం జెప్పె నమ్మునులు దక్షునికి నుపదేశించి రాదక్షునిచేత నేమును వింటిమి తత్పురాణకథితం బై కలికల్మషంబు నడంపంజాలుసృష్టిభూతసర్గంబు నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము.

క్రోష్టుకికి మార్కండేయుఁడు చెప్పినమహదాదిభూతసర్గము

తే. అనఘ! యింతకుఁ గారణ మై ప్రధానమనఁగ నవ్యక్త మనఁగ నిత్యయును సదసదాత్మికయు నతిసూక్ష్మయు నై వెలుంగునం ప్ర మూలప్రకృతి విమలాత్మవిదులు.

వ. ప్రకృతివలన మహత్తు పుట్టె మహత్తువలన నహంకారంబు పుట్టె సాత్త్వికంబు రాజసంబు తామసంబు నన త్రివిధం బై వైకారికతైజసభూతాదు లను పేళ్లఁ బరగె నందు భూతాది యగుతామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు దానివలన నాకాశంబు నాకాశంబువలన స్పర్శతన్మాత్రంబు దాన వాయువు వాయువువలన రూపతన్మాత్రంబు దాన నగ్ని యగ్నివలన రసతన్మాత్రంబు దాన జలంబు జలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు దానం బృథివి యావిర్భవించె నిట్టి భూతతన్మాత్రసర్గప్రకారంబు తైజసం బగురాజసాహంకారంబువలన శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబు లనుబుద్ధీంద్రియంబు లేనును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనుకర్మేంద్రియంబు లేనునుం బుట్టె వైకారికం బగుసాత్త్వికాహంకారమువలన నింద్రియాధిదేవతలతోఁ గూడ మనస్సు పుట్టె శాంతంబు ఘోరంబులు మూఢంబులు విశేషంబులనునామంబులం బరగునిమ్మహదాది భూతంబు లేడును నానావిధవీర్యంబులు పృథగ్భూతంబులు నగుటం జేసి యేకత్వంబు వెలిగాఁ బ్రజల సృజియింపంజాల విట్టిభూతసప్తకసంయోగంబున జలంబున నెసఁగు బుద్బుదంబునుబోలె నొకయండం బుద్భవిల్లి క్రమంబునం బ్రవర్ధిలి యుదకంబునం దుండ నమ్మహాండంబునందు క్షేత్రజ్ఞుండు బ్రహ్మ యనుపేర శరీరియుం బ్రథమపురుషుండును నిఖిలభూతాదికర్తయు నై యుదయించె నతనిం బొడమినయుల్బంబు మేరునగంబును జరాయువు పర్వతంబులును నయ్యుబ్మసలిలు సముద్రంబులు నయ్యె నొండొంటికిం బదేసిమడుంగు లెక్కుడై నపయస్తేజోవాయువియద్భూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనుసప్తావరణంబులచేత నయ్యండంబు పొదువంబడి యుండు నిట్లబుద్ధిపూర్వంబును క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితంబును నై తొలుతఁ బ్రాకృతసర్గం బావిర్భవిల్లె ననిన మార్కండేయునకుం గ్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 8

బ్రహ్మజన్మము

క. ఇల మొదలుగఁ గలభూతమ్ములు గ్రమ్మఱఁ బ్రకృతి నడఁగి పోయినతుదినిమ్ముల నుండునట్టి దొక్కటి, గలదో లేదో యెఱుంగఁ గాఁ జెప్పు తగన్. 9

క. అనిన భృగుకులవరేణ్యుం, డనఘా! విను మెపుడు ప్రకృతియం దడఁగుఁ గ్రమమ్మున భూతంబులు ప్రాకృతమనువిలయం బంద్రు దాని ననఘ! మునీంద్రుల్. 10

వ. అపుడు సకలవికారంబులు నడంగినం బ్రకృతియుఁ బురుషుండును సాధర్మ్యంబునం బొందుదురు తమస్సత్త్వంబులొండొంటిం జొచ్చి యెక్కువతక్కువలు లేక యుండుఁదైలంబు తిలలయందును ఘృతంబు దుగ్ధంబులయందు నుండునట్లు రజంబు తమస్సత్త్వాంతర్గతం బై యుండు నట్లుండ నయ్యవ్యక్తపురుషునికి నాయువు రెండు పరార్ధంబులు పగలు నంతియ రాత్రియుం జనునంత సహస్రముఖంబునం బ్రబుద్ధుం డై సర్వహితుండును జగదాదియు నచింత్యుండు నైనపరమాత్ముండు ప్రకృతిపురుషులం బ్రవేశించి. 11

ఆ. మధుమదంబు మలయమారుతంబును వధూజనులఁ గలఁచుపగిది శాశ్వతుండు పరమయోగమూర్తి పరమాత్ముఁ డయ్యద్దఱను గలంచుటయును నొనర నంత. 12

వ. క్షోభ్యమాణం బైనప్రధానంబువలన మున్ను నీకేను జెప్పినవిధంబున బ్రహ్మయండకోశస్థుం డై యావిర్భవించె నాకర్ణింపుము. 13

క. కలఁచినపరమాత్ముండును, గలపంగాఁ బడినప్రకృతికర్తృ పురుషుఁడున్దలఁపఁగ నొక్కఁడ కా మఱి, దెలియుము సర్వమలతత్త్వసృష్టి మునీంద్రా!. 14

సీ. అనఘ జగద్యోని యగుపురుషుండు నిర్గుణుఁ డయ్యుఁ దా రజోగుణము నొంది
బ్రహ్మ యై పుట్టి సర్గంబులం దెప్పుడు నఖిలప్రజాసృష్టి యాచరించు
విమలసత్త్వోన్నతి విష్ణుఁ డై పుట్టి ధర్మంబున లోకసంరక్ష సేయు
వితతతమోగుణావృతి రుద్రుఁ డై పుట్టి జగము లన్నియు నుపసంహరించు

తే. బీజములు చేన వెదవెట్టి ప్రీతిఁ గాచి, పండుటయుఁ గోయుహాలికునిభంగి నొకఁడ
కాలములు మూఁటికిని దానె కర్త యగుచు, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాఖ్యలఁ బరగు నాత్మ.

క. అనఘా! రజంబు సత్త్వంబును దమమును నన్నఁ గలవు మూఁడుగుణంబుల్వాను బ్రహ్మవిష్ణుశంకరు, లనఁగా దేవతలు ముగ్వు రఖిలజగములన్. 16

క. ఇతరేతరమిథునత్వము, నితరేతరసంశ్రయంబు నితరేతరసంగతియు మెఱయ నాదేవత్రితయము విహరించు లీలఁ ద్రివిధావస్థన్. 17

చతుర్యుగమన్వంతరకాలసంఖ్యలు

వ. ఇట్లు జగంబులకు నాద్యుం డై యావిర్భవించినహిరణ్యగర్భుండు భూపద్మకర్ణికాసీనుం డై యుండు నాచతుర్ముఖుపరమం బరమాయువు నూఱేండ్లు తత్ప్రమాణంబు వినుము నిమిషంబులు పదియేను కాష్ఠ కాష్ఠలు ముప్పది కళ కళలు ముప్పది ముహూర్తంబు ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రం బహోరాత్రంబులు

పదియేను పక్షంబు పక్షంబులు రెండు మాసంబు మాసషట్కం బయనం బయన ద్వయంబు సంవత్సరం బయనంబు రెండు దేవతలకు నొకయహోరాత్రం బట్టి యహోరాత్రంబు లైన దివ్యాబ్దంబులు పండ్రెండువేలు చతుర్యుగం బనఁ బరగు నందుఁ గృతయుగంబునకు సంఖ్య నాలుగువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును నన్నూఱేసి త్రేతాయుగంబునకు సంఖ్య మూఁడువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాం శంబును మున్నూఱేసి ద్వాపరయుగంబునకు సంఖ్య రెండువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును నిన్నూఱేసి కలియుగంబునకు సంఖ్య వేయి దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబు నూఱేసి యిట్టిదివ్యాబ్దద్వాదశసహస్రంబును గలయట్టిమహాయు గంబులు వేయి బ్రహ్మకు దినం బనం జను. 18

చ. మను వుదయింపఁగా మునులు మాసుగ నిర్జరవల్లభుండు న
య్యనిమిషులు న్మనుప్రభృతు లైననృపాలురు గల్గి పెంపున
న్ఘనముగ మందు రమ్మనువుకాలము వోయినఁ బోదు రందఱు
న్మనువులు పుట్టి యిట్లు పదునల్వురు సెల్లుదు రద్దినంబునన్. 19

క. పదునలువురు మనువులు భూవిదితముగ మహాయుగములు వేయిటిలోన
న్నదమున నొక్కొకరుఁడు డెబ్బదియొక్కయుగమున కనఘ! పతి యగు వరుసన్.

వ. ఆడెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులకు ముప్పదికోట్లు నలువదియేడులక్షలు నిరువది వేలు మానుషాబ్దంబు లగు నివి మన్వంతరంబులవిధంబు మఱియు నొక్కమన్వంత రంబున దివ్యాబ్దంబులసంఖ్య యెనిమిదిలక్షలు నేఁబదిరెండువే లగువానిం జతు ర్దశగుణితంబుఁ జేసిన బ్రహ్మకు దినం బద్దినాంతంబునఁ గలుగులయంబు బుధులు నైమిత్తికం బని చెప్పుదు రప్పు డేకార్ణవం బై యుండు నజ్జలంబులయందు నారా యణాభిధానుం డై బ్రహ్మ తేలుచు నహఃప్రమాణరాత్రి యెల్లను నిద్రించి వెండి యును నెప్పటి యట్ల ప్రజల సృజియించు నట్టియహోరాత్రంబులం గలవర్ష శతంబునందు. 21

తే. అనఘ యేఁబదియేండ్లు పరార్ధ మనఁగ,నొనరు నింతకు మును బ్రహ్మ కొకపరార్ధ
మరిగె దానియంతమునఁ బాద్మాభిధాన,కల్ప మయ్యె నుత్తమగుణాకల్పవిభవ! 22

వ. ద్వితీయపరార్ధంబునం దిప్పుడు వరాహకల్పంబు వర్తించుచున్నది యనిన మార్కం డేయునకుఁ గ్రోష్టుకి మహాత్మా! ప్రజాపతి ప్రజల నెట్లు సృజియించుం జెప్పవే యనిన నమ్మునీంద్రుండు పాద్మాభిధానకల్పాంతప్రళయనిశావసానసమయంబున మేలుకాంచి శూన్యం బైనలోకంబు నాలోకించి. 23

సీ. నారాయణుం డగునలువ సముద్యద్వరాహరూపముఁ దాల్చి రభసలీల
నామహర్లోకపర్యంతంబు దొట్టినయంబుపూరముఁ జొచ్చి యతలమునకు
నరిగి ధరిత్రి దంష్ట్రాంకురాగ్రంబున మెల్లన జలముల మీఁది కెత్తె
నందుఁ జేరోదయం బట్లు దేలుచు నున్న దాని సమస్థలిఁ గా నొనర్చి

తే. ప్రళయపవనానలాహతిఁ బడినయట్టి, కులనగములు నిజస్థానములను నిలిపి
యమరవీథులు వార్ధులు నేర్పరించి,యఖిలజగములు తొల్లిటియట్ల యునిచి. 24

సృష్టిక్రమము — నవవిధసర్గములు

వ. సృష్టిచింతాపరుం డై నయప్పు డనాదియగు తమంబు మోహంబు మహామోహంబు తామిస్రంబు నంధతామిస్రంబు నను సంజ్ఞల నేనుదెఱంగు లై తోఁచిన వానిం బ్రజాపతి బహిరంతఃప్రకాశరహితంబులు ముఖ్యంబులు నగువృక్షంబులుగాఁ బ్రథమసర్గంబును తిర్యక్స్రోతస్సు తోఁచిన దానం దమోమయంబులు నంతఃప్రకాశంబులు నగుపశుప్రముఖతిర్యగ్జంతువులుగా ద్వితీయసర్గంబును నూర్ధ్వస్రోతస్సు దోఁచిన దాన సాత్వికులు బహిరంతఃప్రకాశులు సుఖులు నగుదేవతలుగాఁ దృతీయసర్గంబును నర్వాక్స్రోతస్సు దోఁచిన దానం దమోరజస్సముద్రిక్తులును బహుదుఃఖభాగులును బహిరంతఃప్రకాశులు నగుమనుష్యులుగాఁ జతుర్థసర్గంబును గా నిర్మించి యాతరువాత భూతాదిసర్గంబును దేవమనుష్యులకు వృత్తులుగా విపర్యయంబును శక్తియు సిద్ధియుఁ దుష్టియు నను నాలుగు దెఱంగులుగఁ గల్పించి పంచమం బగునను గ్రహసర్గంబు నిర్మించె మానససర్వసృష్టు లగుసనకాదిమునుల సుత్పాదించి కౌమారం బనుషష్ఠసర్గంబు నిర్మించె నిట్లు బ్రహ్మవలన బుద్ధిపూర్వకంబు లగువైకృతసర్గంబు లాఱును బ్రహ్మకంటె మున్ను ప్రకృతివలనం బుట్టిన మహత్సర్గంబును భూతతన్మాత్రసర్గంబును నింద్రియసర్గంబు ననం బ్రాకృతసర్గంబులు మూఁడును గా నివ్విధంబునం గల్పాదియందు నవవిధసర్గంబు లయ్యె ననిన విని క్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 25

బ్రహ్మయవయవములవలనఁ బ్రజల యుత్పత్తిప్రకారము

క. మునివల్లభ ! సంక్షేపంబునఁ జెప్పితి నీవు సర్గములవిధములు నా
కొనరంగఁ బ్రజలపుట్టువు, వినిపింపుము విస్తరించి విమలచరిత్రా !. 26

వ. అనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 27

సీ. ప్రజల సృజింపఁగ నజుఁడు దామసశరీరముఁ దాల్చుటయు జఘనమున నసురలావిర్భవించి రయ్యంగంబు నిజ యగ్యె దీపితసత్త్వస్వదేహుఁ డగుడు నాననంబునఁ బుట్టి రమరు లాగాత్ర మహ స్సయ్యె వెండియు సత్త్వమెడలఁ గైకొని పితృభావకలితుఁ డై యుండ నుద్భవ మైరి పితరు లాతనువు సంధ్య

తే. యయ్యె నతులరజోమయం బైనయట్టి, మేను పూనుటయును దాన మానవులు జనించిరది జ్యోత్స్న యయ్యె నక్తంచరాదు, లోలిబలవంతు లయ్యాయికాలములను.

వ. మఱియుం బ్రజాపతి రజస్తమోమయం బగురూపంబు గైకొని నిబిడాంధకారం బగునిశాసమయంబున క్షుత్పిపాసాపీడితులును విరూపశ్మశ్రుముఖులు నగువారలం బుట్టించిన వారిలోనం గొందఱు తాశరీరంబు రక్షించెద మని పలికి రాక్షసు లైరి కొందఱు భక్షించెద మని పలికి యక్షు లై రయ్యిరుదెఱంగులవారిం జూచి

వివరించి కోపించినం దదీయకేశంబులు విశీర్ణంబులై రాలిన సర్పణంబు నొంది సర్పంబు లయ్యె వానిం గని క్రుద్ధుం డై కపిలవర్ణంబు లుగ్రంబులు పిశితాశనంబు లగుభూతంబుల నిర్మించె మఱియు మృదువాగ్ధ్యానపరుం డగుననులనకుఁ గొందఱు పుట్టి వాగ్ధ్యానపరు లగుట గంధర్వు లనం బరగి రిట్లష్టవిధదేవయోనులను మానవులను సృజియించి. 29

క. తనమహితవయశ్శక్తిని, వినుము వయస్సంతతులను విపులతరాస్యం
బున నజనివహాము వక్షం,బున నవికులములను నజుఁడు పుట్టించెఁ దగన్. 30

తే. ఉభయపార్శ్వంబులను దనయుదరమునను, నజుఁడు పుట్టించె గోనివహంబు ననఘ!
యతనిచరణంబులందు హస్త్యశ్వగవయ, రాసభోష్ట్రంబులను మృగప్రకరములను.

తే. ఫలములను మూలములఁ గడుఁ బొలుచునోష
ధులను గల్పాదిఁ దనరోమములఁ సృజించి
కమలగర్భుండు త్రేతాముఖమున వాని
ననఘ! పశువుల యజ్ఞయోగ్యములఁ జేసె. 31

వ. బ్రహ్మయు ఋగ్వేదంబును గాయత్రీఛందంబును రథంతరసామంబు నగ్నిష్టోమయాగంబును బూర్వముఖంబున యజుర్వేదంబును త్రిష్టుప్ఛందంబును బృహత్సామంబు నుక్థ్యయజ్ఞంబును దక్షిణముఖంబున సామవేదంబును జగతీచ్ఛందంబును వైరూపాతిరాత్రక్రతువులును బశ్చిమముఖంబున నథర్వవేదంబును ననుష్టుప్ఛందంబును సప్తోర్యామమఖంబును నుత్తరముఖంబున నిర్మించె మేఘంబును మెఱుంగును నశనియు రోహితంబును నింద్రధనువునుం బుట్టించె మఱియు ననేకప్రకారంబు లగు చరాచరభూతంబుల నక్షత్రగ్రహతారకాన్సరోగణంబులను సృజించె నవి పూర్వసృష్టియం దెయ్యది యెట్లు వర్తించు నట్లు వర్తింపఁ దొడంగె నివ్విధంబున వేదసూక్తంబులందు దేవర్షిప్రభృతులకు నామరూపక్రియాదు లేక్రమంబునం జెప్పంబడె నాక్రమంబునం గావించె ననినం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 33

మనుష్యదంపతివర్ణగుణక్రియాదులు

క. జను లర్వాక్స్రోతస్సున, జనియించుటఁ జెప్పి లెట్లు జనులకు నొనరిం
చె నజుం డొగి వర్ణంబులు, మునివర! గుణములును గర్మములుఁ జెప్పు తగన్. 34

సీ. అనిన మార్కండేయుఁ డను వినిపించెన బ్రహ్మ సృష్టిక్రియాపరత నొంది
వక్త్రంబునందును వక్షంబునందును దొడలయందును దనయడుగులందు
నుద్భవింపఁగఁ జేసె నొగి వేయి వేయేసి మిథునమ్ము లిగుల నామిథునములును
గ్రమమున బ్రాహ్మణక్షత్రియవిట్ఛూద్రసంజ్ఞలఁ జెలువొంది సంతతంబు

తే. సురతములు సల్పుచుండ నాసుంపరులకు, ఋతువు నెలనెల లేమి సంతతులు సాల
నొదవ కాయురంతమున న్గొక్కొక్కరుచిర,మిథునముదయింపఁ జొచ్చెసమిద్ధపుణ్య!.35

వ. ఇట్లు ప్రజాపతివలనం దొలుత మానుషసృష్టి యయ్యె నంతం దదన్వయజాతు లైన స్త్రీపురుషులచేత జగంబును వృద్ధిం బొందె నవ్విధం బాకర్ణింపుము. 36

ఉ. ఆతతనైజతృప్తిప్రమదాంబుధిం దేలుచు లీల శీతవా
తాతపబాధలం బడక యాసతులు న్సతులు న్నిజేచ్ఛ ధా
త్రీతల మెల్లం ద్రిమ్మరుచు దివ్యనదీప్రవసింధుతీరసం
జాతవనప్రదేశములు శైలతటంబులు నున్కిపట్టుగాన్. 37

క. విహరణపరు లై పశువ్రుగ, విహగాదులవలన నింత వెఱ పెఱుంగక ని
స్పృహులై సుఖులై యుండంగ, బహుకాలము సనియె నంత ప్రజలు మనమునన్.

పట్టణగ్రామఘోషాదిపరిమాణము

వ. శీతోష్ణాదిద్వంద్వంబులచేతం బీడితు లై తమ కునికిపట్టులు విచారించి సహజంబు లగుగిరిదుర్గవనదుర్గజలదుర్గంబులందు నివాసంబులు గావించి చతుర్థం బగుకృత్రిమ దుర్గంబులవల శాస్త్రోక్తప్రమాణవృత్తాయతప్రాకారపరిఖావృతంబులుగాం బుర ఖేట ఖర్వట ద్రోణీముఖంబులు రచియించి పెనుబయల మంత్రిసామంతగుప్తముగా శాఖానగరంబును గృషీవలశూద్రబహుళంబుగా గ్రామంబును గోగజాకీర్ణగోపాల జనోపేతంబుగా ఘోషంబును గడిభూమిం బరదేశబాధకదుష్టజనప్రాయంబు గా దృశియును నన నిట్లష్టవిధంబు లై యుండ నిర్మించి యందు గృహంబులును శాలలుం గల్పించుకొని శీతాతపాదిబాధల జయించి క్షుత్పిపాసార్తులై జీవనోపా యంబు చింతించుచుండ. 39

శా. త్రేతాది న్సవహావర్షము ల్గురియ ధాత్రిం బుట్టె ము న్నోషధీ
వ్రాతంబు ల్దమయంతం బుష్పఫలసంప్రాప్తి న్లతాగుల్మభూ
జాతంబు ల్వెలసిల్లె నిమ్నగతవాస్సంపత్తిమై నీమహీ
జాతంబు ల్గడు నుద్భవిల్లెం బ్రజకు న్సమ్మోద మేపారంగాన్. 40

క. దున్నక వెదపెట్టక యుత్పన్నము లైనట్టివిపులబహుసస్యముల
న్బన్నుగం గైకొని జను లత్యున్నతితో నెలమి బ్రతుకుచుండంగ నంతన్. 41

చ. మనమున రాగలోభములు మత్సరము ల్గడు నగ్గలింప న
జ్జనులు గడు న్సమత్వమున సస్యములు న్నదులు న్నగంబులు
న్వనములు వేఱువేఱ బలవంతులు లుబ్ధులు నై కడంగి కై
కొనిరి తదీయదోషమునం గుంభిని యోషధుల న్గ్రసించినన్. 42

తే. పటుబుభుక్షార్తు లై జను ల్బ్రహ్మకడకు, నరిగి శరణంబు వేఁడిన నతఁడు మేరు
భూధరముం గ్రేపుం గావించి భూమి గోవుం, జేసి పితికిన నోషధు ల్బ్రేలువు మిగిలె.

గ్రామ్యారణ్యౌషధులు

వ. వాని వెదపెట్టినం దద్బీజంబులు మొలచి పండునట్లుగా నక్కడ నుంచి యోషధు లకు వ్యర్థత్వంబు లేకుండం బ్రజాపతి గావించె నది మొదలుగా సస్యంబులు కృషి

క్రియాప్రభవంబు లగుయవవ్రీహిగోధూమతిలప్రియంగుమాషముద్గంబు లాదిగా గ్రామ్యంబులు పదియేడును నీవారశ్యామాకగవేధుక లాదిగా నాటవికంబు లేడును నై ఫలించుచుండునవి యజ్ఞయోగ్యంబు లై యతిశయిల్లు. 44

ఆ. సహజవృత్తి నెద్ది సమకూరుఁ గృతయుగ, మహితవేళ సహజమానవులకు
సత్యధర్మములును సస్యసమృద్ధియుఁ, గల్గుచుండు నంతఁ గ్రమముతోడ. 45

చ. తిరముగ రేయునుం బగలుఁ దృష్ణ జనింపఁగ గోరుకోర్కుల
న్నొరకొనుసిద్ధుల ప్రజలు దృష్టి వహించుచు నిత్యయౌవన
స్ఫురణల నుల్లసిల్లుచు ససూయయు వైరము నింత లేక యొం
డొరువులఁ గూడి మందు రధమోత్తము లెవ్వరు గాక తుల్యులై. 46

ఉ. వారు చతుస్సహస్రమితవత్సరజీవులు దంపతిప్రజా
ధారులు నై నిజేచ్ఛల ముదంబున నుండఁగఁ గాలదీర్ఘత
వారికిఁ గామ్యసిద్ధు లొగి వమ్మయి పోయినఁ గల్పభూజముల్
చేరి తదాశ్రమంబుల వసింప సుఖించుచు నుండి రుండఁగన్. 47

సీ. త్రేతాయుగంబు వర్తింపఁ దొడంగిన నజ్జను ల్క్రోధ రాగాత్ము లైరి
ఋతువు తత్సతులకుఁ బ్రతిమాసములు గల్గె బహుళంబు లయ్యె నపత్యచయము
లంతఁ గల్పతరువు లడఁగిన నజ్జను లన్యభూరుహముల నాశ్రయించి
యం దుద్భవించుమహావీర్యమధురసంబున సతతము తృప్తిఁ బొందుచుండ
తే. మోహలోభము లున్నమున మునుఁగువడిన, నివి మదీయమ్ములని యమ్మహీజములఁ బ
రిగ్రహించి రాదోషపరిగ్రహమున, నవియు మాయంబు లగుటయు నజ్జనములు.

బ్రాహ్మణాదుల స్థానములు

ఆ. ఒనర దేశములకు సుర్వులకును మేర, లరవరించి యంత నవ్విరించి
వరుసతోడ సర్వవర్ణాశ్రమాచార, విధము లేర్పడంగ విస్తరించి. 49

వ. బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రాజాపత్యలోకంబును క్షత్త్రియులకు నింద్రలోకంబును వైశ్యులకువాయులోకంబును శూద్రులకు గంధర్వలోకంబును బ్రహ్మచారులకు నూర్ధ్వరేతస్కు లగునష్టాశీతిసహస్రమునులస్థానంబును గృహస్థులకుఁ బ్రాజాపత్యస్థానంబును వానప్రస్థులకు సప్తఋషిస్థానంబును సన్న్యాసులకు బ్రహ్మస్థానంబును బరమయోగులకు నమృతస్థానంబును నివాసంబులుగాఁ గల్పించె నని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి యిన్నిసర్గంబులకు మున్ను నలువ సృజించినకౌమారసర్గంబు తెఱం గాకర్ణింపుము. 50

క. సనకసనందనముఖమునిజనులం గల్పాది నజుఁడు సంపాదించె
న్వీను వారు పరమయోగార్థనిరూఢత్వమున నూర్ధ్వరేతసు లైనన్. 51

వ. బ్రహ్మకు మహారోషం బుద్భవించినయది. 52

ఏకాదశరుద్రసర్గము

క. తెలిగన్ను కవిఁ గన్నును, వలిచన్నును దృఢవిశాలవక్షము నెఱివే
నలి కెంజడలును గలిగిన, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పు నిల్చెన్. 53

క. నిలిచినఁ గనుఁగొని యిమ్మెయిఁ, గలసినయుయిమ్మెయ్యిడలు రెండుగా విభజింప
న్వలయు నని యజుఁడు పలికినఁ, బోలుపుగ నవ్వేల్పుసతియుఁ బురుషుఁడునయ్యెన్.

క. ఆపురుషుం డేకాదశ,రూపమ్ములు దాల్చె వారు రుద్రు లనంగా
దీపించి రంత నాస్త్రీ,రూపంబును నతఁడు పెక్కురూపులు సేసెన్. 55

వ. మఱియుం బ్రజాపతి. 56

క. విను భృగుఁ బులస్త్యుఁ బులహుని, నొనరఁగ నంగిరసు నత్రి నొగిఁ గ్రతువు వసి
ష్ఠుని దక్షు మరీచి సృజిం, చె నవబ్రహ్మలుగ నజుఁడు చిత్తస్ఫురణన్. 57

వ. సంకల్పుఁడును ధర్ముఁడు ననుపుత్త్రులఁ బుట్టించి యవ్విరించి మఱియును. 58

స్వాయంభువమనుసంభవము

క. వినుము ప్రజాపాలనపరు, ననుపమసత్త్వాభిరాము నాత్మసమాను
న్మను నాస్వాయంభువుఁ డను,మనువు న్శతరూప యనుకుమారి సృజించెన్. 59

తే. వారు దంపతులయి ప్రియవ్రతుఁడు సర్గ,శ్లాఘ్యుఁ డుత్తానపాదుండు ననఁగఁ బరగు
సుతయుగంబును నూతిప్రసూతు లనఁగఁ, గన్యకల నిద్దఱను నొగిఁ గాంచి రెలమి.

దక్షసర్గము

ఆ. ఆప్రసూతి దక్షుఁ డాకూతి నింపారు, రుచియుఁ బెండ్లియైరి రుచికిఁ బుట్టి
రనఘ! దక్షిణయును యజ్ఞుండు వారికి, యామనామధేయు లైనసుతులు. 61

వ. పన్నిద్దఱు పుట్టిరి మఱి దక్షునకుం బ్రసూతికి నిరువదినలువురు కూఁతులు పుట్టి రందు ధర్మునికిఁ బదమువ్వురను భృగునికి ఖ్యాతియు భవునికి సతియు మరీచికి సంభూతియు నంగిరసునకు స్మృతియుఁ బులస్త్యునకుఁ బ్రీతియుఁ బులహునకు క్షమయుఁ గ్రతువునకు సంతతియు నత్రికి ననసూయయు వసిష్ఠునకు నూర్జయు నగ్నికి స్వాహాయుఁ బితరులకు స్వధయు ననం బదనొక్కండ్రను భార్యలుగా నిచ్చె నాధర్మునికిం గ్రమంబున శ్రద్ధయందుఁ గాముండును లక్ష్మియందు దర్పకుండును ధృతియందు నియముండును దుష్టియందు సంతోషుండును బుష్టియందు లోభుండును మేధయందు శ్రుతుండుఁ గ్రియయందు నయవినయదండులును బుద్ధియందు బోధుండును లజ్జయందు వినయుండును వపువందు వ్యవసాయుండును శాంతియందు క్షేముండును సిద్ధియందు సుఖుండును గీర్తియందు యశుండును బుట్టిరి. మఱి శ్రద్ధాపుత్త్రుం డైనకామునికి మతికి హర్షుండు పుట్టె నధర్మునికి హింసకు ననృతుం డనుకొడుకును నికృతి యనుకూఁతురుం బుట్టి దంపతు లైరి పదంపడి వారికి భయుండును మాయయు నరకుండును వేదనయు ననుమిథునద్వయంబు పుట్టె నమ్మాయకు నరకునికిమృత్యువు పుట్టె మృత్యువునకు వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధు

లును భయునికి వేదనకు దుఃఖుండును బుట్టిరి వారంపలు నూర్ధ్వరేతస్కు లై రి నిర్మృతికి నలక్ష్మి యనుకూఁతురు పుట్టె దానికి మృత్యువు భర్త యయ్యె నామృత్యువునకు నలక్ష్మికిం బదునలువురు నందనులు గ్రమంబున. 62

చ. కలిగి యలక్ష్మిఁ జేయుచును గ్రక్కున మృత్యువు నావహించుచు
న్నెలకొని నాశకాలమున నెట్టన మర్త్యులఁ జొచ్చి యింద్రియ
మ్ములు పఱియింటను న్మనినిఁ బొందె యహంకృతిఁ జెంది బుద్ధియం
దొలసి కడు న్విమోహమున నొంపు యజస్రము సూక్ష్మమూర్తు లై. 63

క. పురుషుల నెలఁతల విషయాతురులుగఁ గలఁచుచు ననేకదురితకరులు గాఁ
బురికొలుపుచు రాగాదులఁ, బరిభూతులఁ జేయు చిట్లు ప్రసరింతు రిలన్. 64

దుస్సహోత్పత్తి

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు విను మధర్మునికి నధోముఖుండును దంష్ట్రాకరాళుం డును నతిభైరవాకారుండును నైనపుత్త్రుండు దుస్సహాఖ్యుం డనువాఁ డుద్భవించి క్షుత్పిపాసాపీడితుం డై భువనంబులు భక్షింపఁ దొడంగిన బ్రహ్మ యతని కి ట్లనియె.

క. ఓహో! దుస్సహ! యీయు,గ్రాహమున వల దుడుగు మలుక శమ మొందుము నీ
కాహార మగునె జగములు?, మోహమున రజ స్తమముల మునుఁగకు మనిసన్. 66

వ. ద్రుహిణునకు దుస్సహుం డి ట్లనియె. 67

తే. నోరు వఱువట్లు వట్టెను నీరువట్టు, నిలువ రాను పేరాఁకట నిమిష మైన
నెట్లు తృప్తుండ నగుదు లా వెట్లు గాంతుఁ, నెందు వసియింతు నేఁ జెప్పవేమహాత్మ!

వ. అనిన బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 69

బ్రహ్మ దుస్సహున కాహారాదుల నేర్పఱుచుట

తే. జనులయిండులు నీకు నాశ్రయము ధర్మ,నియతి లేనివారలు నిను నీకు బలము
నిత్యకృత్యక్రియాహాని నీకుఁ బుష్టి, యంబరము నీకు లూలాచయమ్ము సుమ్ము.

వ. నీ కాహారం బాకర్ణింపుము. 71

సీ. శునకేక్షితాన్నంబు విను కేశకీటదుష్టమ్మును భిన్న భాండస్థమును న
దనగహ్వరమున నూఁదినయవియును వేఁడి గానివి పక్వంబు గానియవియు
నవని సంస్కృతి లేనియవియు శీర్ణాసనమున నుండియును విదిక్ముఖత సంధ్య
లందును గీతవాద్యంబులు వించు రజస్వలఁ జూచుచు జనులు గుడుచు

ఆ. నోదనములు మఱియు నొం డుపహతిఁ బొంది, నట్టిభోజ్యసంచయములుఁ బ్రీతి
నధికతృప్తి సేయునాహారములుగ నా, చేత నిపుడు నీకుఁ జెప్పఁబడియె. 72

క. శ్రుతిశాస్త్రపురాణవినిం,దితకర్మము లాచరించుధీరహితునిచు
ష్కృతఫలముల నోదుస్సహ!, సతతంబును దృప్తి నీకు సంపాద్య మగున్. 73

తే. పంక్తిభేదవృథాపాకపాకభేద, కరుల ననోన్యసంతతకలహపరుల
గోగజాశ్వచయాపోషకులును నైన, నరులయిండుల నెందుఁ దిరుగుచుండు. 74

శా. నక్షత్రగ్రహపీడ లొందిన నొగి స్నానావిధోత్పాతము
ల్పన్నిక్షోభించిన శాంతి సేయనినను ల్గావంబరీస్త్రీమృగ
వ్యాఘ్రాసక్తులు కృత్రిమవ్రతులు మిథ్యాచారు లాత్మీయధ
ర్మక్షీణు ల్భవదీయశాసనమున న్బాధింతు రత్యంతమున్. 75

క. విను వైశ్వదేవ మొనరిం,చినతుది నీ పేరు సెప్పి చెలువుగ బలి యి
చ్చినవారిసదనములకు, జ్జనకుము విహరింపు మితరజనసదనములన్. 76

క. పితృదేవతార్చకులు సం,తతశుచులు నలోలుపులు జితస్త్రీకులు సం
స్కృతరుచిరాన్నభుజులు నగు, నతిపుణ్యులసదనములకు నరుగకు మెపుడున్. 77

క. బాలస్త్రీవృద్ధస్వజ,నాలికి నేయింద్ల నెయ్య మగ్గలము కుల
స్త్రీ లెందు బహిర్గమనవి,లోలలు కా రట్టియిండ్లలోను జొరకుమీ. 78

ఉ. బొంకక జీవహింస దెసఁ బోవక యేరికిఁ జిత్తతాప మే
వంకను జేయ కీ సుడిగి వైరము లేక శమంబు దాల్చి ని
శ్శంకత నైజధర్మములు సల్పుచు నెమ్మది నుండుసన్ని రా
తంకుల పుణ్యమందిరవితానముఁ బొంతకుఁ బోకు దుస్సహా! 79

క. పతిభక్తి గలిగి పోష్యులు, పతి గుడిచిన మఱియుఁ గుడిచి పతిసన్నూషా
న్వితలైన దుష్టస్త్రీలం,గతి సేయనియతివఁ జేరఁగా వలదు సుమీ! 80

క. అనలం బాఱక సలిలం,బును నెపుడును గల్గి తల్పములు భానుని గ
న్గొన రానిచోట నుండుస,దనములు దుస్సహా! రమూనదనములు సుమీ! 81

క. విను దుస్సహా! విలసచ్ఛం,దనవీణాముకురమధుఘృతప్రతతియు గో
వును దామ్రపాత్రములు గల, జనమందిరములకు నీకుఁ జన రాదు సుమీ! 82

తే. అర్థి నేర్పడఁగా విను మూఁడువారు, మువురు మగవార లేవురు మూఁడుధేను
వులును రేపులె వెలుఁగును గలమనుష్యు,ని ల్లధర్మతనూజ! నీ కిరవు సుమ్ము. [రెం

క. విను మేక గొఱియలు మొదవు,లెనుములు తురగములు గజము లిం దొకటియు
డును మూఁడును నేనును నా,లును నేడును నుండునది గుఱుతు నీ కుండన్. 84

క. కొడవలి గొడ్డలి పీఠము, లెడనెడ నెరయంగ వైచునిండ్లును మఱి యొ
క్కెడ ఱోలును రోఁకళ్లును, విడినగృహంబులును నీకు నిరవులు నిలువన్. 85

క. ఏయిండ్లను గొలుచు సరకు,సేయరు భోజ్యములు లెక్క సేయరు ధనురా
ద్యాయుధములు గైకొన రీ,వాయిండులఁ గేలి సలుపు మనవరతంబున్. 86

వ. అని బహువిధముల దుస్సహుని శాసించి ద్రుహిణుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత.

దుస్సహసంతానదురాచారప్రకారము

తే. కలికిభార్యకుఁ బుట్టినకన్యఁ బెండి,లయ్యె నిర్మాష్టి యనుదాని నయ్యధర్ము
కొడుకు దుస్సహుఁ డుజ్జ్వలగుణవరేణ్య!,వారి కిరువురకును విను వరుసతోడ.89

వ. దంతాకృష్టియు నుక్తియుఁ బరివర్తియు నంగయుక్కును శకునియు గండప్రాంత
రతియును గర్భహాండును సస్యహాండు ననుకొడుకు లెనమండ్రును నియోజిక
విరోధినిస్వయంహారిక భ్రామణి ఋతుహారిక స్మృతిహారిక బీజహారిక విద్వేషిణి
యనుకూఁతు లెనమండ్రునుం బుట్టిరి వార లొనరించుపనులు చెప్పెద దంతా
కృష్టి యనువాఁడు సుఖసుప్తులైనబాలుర దంతపఙ్క్తియందు వసియించి. 89

చ. పలు గొఱుకంగఁ జేయుచును వార్చుమనంబున దుస్సహాగమం
బలఘువిచార! తత్ప్రశమనార్థముగా వెలియావ లారద
మ్ములపయిఁ బొన్నువందుఁ గషఁ బొల్పుగఁ జల్లి సువర్చలౌషధీ
కలితజలంబు లార్చునది గ్రక్కున బాలు సమంత్రకంబుగాన్. 90

ఉ. ఉక్తి యనువాఁడు నృశుభాశుభోక్తులందుఁ,బలుకుచుండుఁ దథాస్తుశబ్దంబు గాన
నశుభవాక్యంబు వలవ దెప్డైన నాడ, వినియు నొనరించునది విష్ణువినుతి నరుఁడు.

తే. ఒక్కవనితగర్భంబు వేఱొక్కవనిత,గర్భమునయందుఁ బెట్టు నొక్కరుఁడు పూచి
పట్టి యాడంగ వచ్చినయట్టిపలుకు, వీడుపడఁ జేయుఁ బరివర్తి విను మునీంద్ర!

వ. ఇట్లు గర్భపాతవాక్యక్షిప్తలనంబులు నిరూపించి సితసర్షపధారణంబున రక్షోఘ్న
మంత్రజపంబులను రక్ష యొనరించునది. 93

క. అంగయుజుండు మనుష్యుల, యంగము లదరంగఁ జేసి యశుభము శుభము
న్నంగతముఁ జేయుఁ గుశలఁ ద,దంగము మర్దనము సేయ నశుభం బడఁగున్. 94

తే. శకుని యనువాఁడు మృగపక్షిసమితిఁ బొంది, తద్గతిస్వరచేష్టాప్రదర్శనముల [గుడ.
శుభమునశుభము సూచించు శుభముగాని, శకునమునఁ గార్యమునకును జనునుమ

వ. గండప్రాంతరతి యనువాఁడు నరులగండప్రాంతముల ముహూర్తార్థంబు వసి
యించి ప్రారంభంబులు హరించుచుండు వానినెఱింగి బ్రాహ్మణవచనంబున దేవతా
స్తోత్రంబును గ్రహనక్షత్రపూజనలను గోమూత్రసర్షపస్నానంబునను శాంతి
యొనరించునది. 96

క. లలనాగర్భంబులఁ గల,కలలంబుల మ్రింగుచుండు గర్భహుఁ డనువాఁ
డలయక ప్రశస్తమంత్ర,మ్ములు వ్రాసి ధరింప శాంతిఁ బొందును వాఁడున్. 97

తే. సస్యహుం డనువాఁడు సస్యములయేపుఁ, జెఱుచు వానికి రక్షగాఁ జేనిచుట్టుఁ
జెప్పుటట్టలు గట్టి విశిష్టబలి యొసఁగి యొనర్పఁగ వలెఁ జుమ్ము చంద్రవినుతి. 98

క. విను పరధనపరదారల, నొనర నియోగించునది నియోజిక దానిం
గనుఁగొనుమనుజుం డిదియే, ననుఁ బ్రేరేచునది యని మనమున నచలుఁడై. 99

ఆ. దానిమర్మ మెఱిఁగి తాను గామక్రోధ, లోభమోహములకు లోను గాక
యేను దీనివశతఁ బో నని ధృతి హరి, స్తోత్రజపము సేయఁ దోఁప దదియు. 100

తే. సతికి మగనికిఁ దండ్రికి సుతులకును సు,హృజ్జనులకు విరోధిని యెపుడు వైర
ముల నొనర్చును దానికిఁ బూజ యొసఁగి, వాదహాసాతిరేకము ల్వలయు మాన.

సీ. కలన ధాన్యములు గోవులపాదుఁగులఁ బాలు పాలవలన నెయ్యి ప్రత్తి నూలు
ఘనకుసుంభమునఁ దొగరు భోనసముప నన్నము తిలలందుఁ దైలము హరించు
నతిసూక్ష్మరూపిణి యై స్వయంహారిక తత్ప్రీతికారంబు తనగృహమునఁ
బైద్వారమున నొక్కభామినిరూపంబు వ్రాసి దానికిఁ బను ల్వగుస నిచ్చి
ఆ. హోమములును దేవయోగ్యధూపంబులు, వేసి నరుఁడు శాంతిఁ జేసి పాల
కడవ మొదలు గాఁగఁ గలుగునన్నిటికి వి,భూతిరక్ష యిడఁగఁ బోలు ననఘ! 102

ఉ. భ్రామణి త్రిప్పు మానవులఁ బన్నుగ నొక్కెడ నుండ నీక యు
ద్దామత సూక్ష్మబుద్ధి గని తద్జ్ఞు లొగిన్ శయనాసనంబులన్
ధామమునందు సర్షపవితానము గాపుగఁ జల్లి మమ్ము నో
భ్రామణి! ప్రోవు మింక నని పల్కి పఠింతురు భూమిసూక్తముల్. 103

చ. అతివబుతూద్గమంబు బుతుహారిక దా హరియింప దేవతా
యతనసుతీర్థశైత్యపరిపద్రితటంబులయందు మంత్రసం
యుతసలిలాభిషేకమును సుత్తమభేషజసేవనంబు న
య్యతివ నొనర్పఁ బంపునది యార్యజనంబులు తత్ప్రశాంతికిన్. 104

ఆ. తలఁపు నరున కడఁచుఁ దా స్మృతిహారిక, యది వివిక్త మైనయట్టిచో వ
సింప దొలఁగి పోవు దంపతివ్రజబీజ, హరణనిపుణ బీజహారిక యగు. 105

వ. అదియును మేధ్యాన్నభోజనస్నానంబుల శాంతిఁ బొందు. 106

క. ద్వేషిణి పురుషుల జనవి,ద్వేషులఁ గావించు సఘృతతిలలు మధువు త
ద్ద్వేష మడఁగ వేల్చునది సు,భాషిణి యగుమిత్రవింద భక్తిఁ దలఁచుచున్. 107

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు వెండియు నిట్లను దుస్సహునికొడుకులకును గూఁతు
లకును ముప్పదితొమ్మండ్రు బిడ్డలు పుట్టిరి వారిం జెప్పెద వినుము దంతాకృష్టికి
విజల్పకలహ యనుకూఁతులు నుక్తికిఁ గాలజిహ్వుఁడును బరివర్తికివిరూపుండును
వికృతుండును నంగయుక్కునకుఁ బిశునుండును శకునికి శ్యేనకాకకపోతగృధ్రో
లూకంబులును గండప్రాంతరతికిఁ గాలాభిధాను లారుగురు పుత్త్రులును గర్భ
హానకు విఘ్నుండును మేహన యనుకన్యయును సస్యహానికి క్షుద్రకుఁడును
జన్మించిరి మఱియు నియోజికకుఁ బ్రచోదిక లనుకూఁతులు నలువురును విరోధి
నికిఁ జోదకుఁడు గ్రాహకుఁడు తమఃప్రచ్ఛాదకుఁడు స్వయంహారికకు సర్వహారియు
నర్థహారియు వీర్యహారియు భ్రామిణికిఁ గాకజంఘుండును బుతుహారికకుఁ గుచ
హారిణియు వ్యంజనహారికయు జాతహారిణియు ననుముగ్గురు కూఁతులును స్మృతి
హారికకుఁ బ్రచండుండును బీజహారికకు వాతరూపయు నరూపయు ననుకన్య లిద్ద
ఱును విద్వేషిణికి నపకర్షప్రకాశకులును బుట్టిరి పాపస్వభావం బైనయీసంతా
నంబుచేత జగం బంతయు వ్యాప్తంబై యుండు నిది తామససర్గం బనంబడు నింక
రుద్రసర్గంబు చెప్పెద వినుము. 108

—◉ రుద్రసర్గము ◉—

సీ. అజుఁడు కల్పాదియం దాత్మసన్నిభు నొక, యాత్మజుఁ బడయంగ నాత్మఁ దలఁచు
చుండ నద్దేవునియుత్సంగమున నొక్క, నీలలోహితుఁ డగుబాలుఁ డుదయ
మై రోదనము సేయ నతని నేమిటి కేడ్చె దనుడు బ్రహ్మకు నిట్టు లనియె నతఁడు
నా కొక్క పే రిమ్ము నావుడు నవ్వేధ రోదనం బునఁగుము రుద్రుఁ డనఁగ

తే. వెలయు మనిన నారుద్రుఁడు వెగచి వెగచి
యేడుమాఱులు మఱియును నేడ్చుటయును
నెఱిఁగి యతనికిఁ జతురాస్యుఁ డిచ్చెఁ బ్రీతి
నేడునామములు దగ మునీంద్ర! వినుము. 109

వ. భవుండు శర్వుం డీశానుండు పశుపతి భీముం డుగ్రుండు మహాదేవుండు ననఁగ
నిట్లిచ్చిననామంబులఁ బరఁగి రుద్రుండు సూర్యాంబుమహీవహ్నివాయుగగనదీక్షిత
సోములన నెనిమిది మూర్తు లయ్యె నాసూర్యాదులకు సువర్చలయు నుమయు
వికేశియు స్వధయు స్వాహాయు దిశలును దీక్షయు రోహిణియు వరుసను భార్యలై
రాభార్యలవలన శనైశ్చరుండును శుక్రుండును లోహితాంగుండును మనోజవుం
డును స్కందుండును స్వర్గుండును సంతానుండును బుధుండును ననుపుత్త్రులు పుట్టి
రంత. 110

ఉ. దక్షునినందన న్సతి ముదంబున రుద్రుఁడు పెండ్లి యయ్యె నా
దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దత్సతి దేహము నీఱు చేసి తా
నక్షయపుణ్య మేనకకు నాహిమవంతునకు న్జనించె నా
దక్షమఖారి యగ్గిరిసుత న్వరియించెఁ గరంబు నెమ్మితోన్. 111

క. ఆనగజతోడఁ బుట్టిన, మైనాకుఁ డనంతరత్నమహిమాన్వితుఁ డం
భోనిధి కిష్టసఖుం డై, తా నంద వసించి యుండెఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 112

—◉ భృగ్వాదిసంతతి ◉—

క. ఖ్యాతికి భృగునకుఁ బుట్టిరి, ధాతయును విధాతయును నుదాత్తగుణగణో
పేత యగులక్ష్మియును న, య్యాతికి నారాయణుండు నాథుం డయ్యెన్. 113

క. మేరువుకన్యలఁ బెండిలి, యై యాయతినియతు లనులతాంగుల నొగిఁ బెం
పారఁగ ధాత విధాత యు,దారుఁడు ప్రాణుండు పుట్టె ధాతకు నంతన్. 114

వ. విధాతకు మృకండుఁడు పుట్టె మృకండునకు మనస్వినికి నేను జన్మించితి నాకు
ధూమ్రావతికి వేదశిరుండు పుట్టె ధాతృపుత్త్రుం డగుప్రాణునికి ద్యుతిమంతుండు
ప్రభవించె ద్యుతిమంతునకు నజరుం డావిర్భవించె నిట్లు భృగునికి సంతానంబు
బహుళం బయ్యె. 115

క. విను సంభూతిమరీచుల, కొనరంగాఁ బౌర్ణమాసుఁ డుదయించె నతం
డును విరజుండునుఁ బర్వతుఁ, డనుతనయులఁ బడసె మునిజనాగ్రేసరులన్. 116

వ. స్మృతికి నంగిరసునకు బృహస్పతిప్రముఖు లైనపుత్త్రులు సినీవాలీకుహూరాకాను
మతు లనుకూఁతులు పుట్టి రనసూయకు నత్త్రికి సోముండు దత్తాత్రేయుండు దుర్వా
సుండును నుద్భవించిరి ప్రీతికిం బులస్త్యునకు దంతోని యనువాఁడు జన్మించెఁ బుల
హునికి క్షమకుఁ గర్దముండును వరీయసుండును సహిష్ణుండును బ్రభవించిరి
క్రతువునకు సంతతికి వాలఖిల్యాభిధాను లైనమును లఱువదివేవు రుదయించిరి
వసిష్ఠునకు నూర్జకు రజుండును గాత్రుండును నూర్ధ్వబాహుండును సవనుండును
ననఘుండును సుతపుండును శుక్రుండును నను మును లావిర్భవించిరి. 117

తే. అజునియగ్రనందనుఁ డగునగ్నిదేవు, వలనఁ దద్భార్య యైనయాస్వాహ గనియె
సుతులఁ బావకపవమానశుచుల ముగుర, నధికతేజుల నఖిలలోకాభినుతుల. 118

క. ఘను లగునమ్మువ్వురకును, విను నలువదియేగు రుద్భవించిరి సుతు లా
తనయులు దండ్రులు దాతయు, నొనరఁగ నేఁబండ్రు వహ్ను లొకఁడు కొఱఁతగాన్.

వ. ప్రజాపతిచేత సృజియింపఁబడిన యగ్నిష్వాత్తాదిపితరులవలనఁ దత్పత్ని యైనస్వధా
దేవి మేన వైధారిణియు ననుకూఁతులం బడసె వారు బ్రహ్మవాదిను లై చని రిది
రుద్రసర్గప్రకారం బని చెప్పిన విని మార్కండేయునకుం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 120

మనుద్వీపవర్షాధిపతుల వివరణము

క. స్వాయంభువమనుజన్మము, ధీయుత యెఱిఁగించి తీ వతివ్యక్తముగా
నాయనకాలంబున సుర,నాయకుఁడును సురలు మునులు నరపాలకులున్. 121

తే. ఎవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే మహాత్మ!, చెవులు చిడిముడి పడియెడుఁ దివిరి వినఁగ
ననిన భృగువంశవర్ధనుం డైనయమ్ము,నీశ్వరుండును గ్రోష్టుకి కిట్టు లనియె. 122

వ. స్వాయంభువుండును స్వారోచిషుండును నుత్తముండును దామసుండును రైవతుం
డును జాక్షుషుండును నన నింతకుము న్నార్వురు మనువు లరిగి రిప్పు డేడవ
మను వైనవైవస్వతునికాలంబు వర్తించుచున్నది యింక సావర్ణు లనువా రేవురును
రౌచ్యుండు భౌత్యుండు నన నేడ్వురు మనువులు గానున్నవారు వినుము తొల్లి
ప్రథమత్రేతాయుగంబున స్వాయంభువమనుపుత్త్రుం డైనప్రియవ్రతునకుఁ గర్దమ
ప్రజాపతిపుత్త్రి యైనవీర యనుదానికి సమ్రాట్టును గుక్షియు ననుకూఁతు లిద్దఱును
నాగ్నీధ్రుండు మేధాతిథియు వపుష్మంతుండును జ్యోతిష్మంతుండును ద్యుతి
మంతుండును భవ్యుండును సవనుండు ననుకొడుకులు పుట్టినం బ్రియవ్రతుం
డానందనులయందుఁ గ్రమంబున జంబూద్వీపంబునకు నాగ్నీధ్రుండును బ్లక్ష
ద్వీపంబునకు మేధాతిథియును శాల్మలీద్వీపంబునకు వపుష్మంతుండును గుశ
ద్వీపంబునకు జ్యోతిష్మంతుండును గ్రౌంచద్వీపంబునకు ద్యుతిమంతుండును
శాకద్వీపంబునకు భవ్యుండును బుష్కరద్వీపంబునకు సవనుండును నధిపతులుగఁ
గావించె నంత. 123

సీ. వినుము మహావీరుఁడును ధాతకియు ననుపుత్త్రులఁ బడసి తాఁ బుష్కరంబు
వారిపేళ్లను రెండువర్షము ల్గావించి యిచ్చె నాసవనుఁ డయ్యిరువురకును
నిరుపముఁ డగుభవ్యునికి జలదకుమార సుకుమారులును మణీచకుఁడు మఱియుఁ
దగుకుశోత్తరుఁడు మేధావియును మహాద్రుముండును పుట్టుటయు నతండు వారి
తే. పేరుపురకు శాకద్వీప మేడువర్షములుగ నొనరించి యొసఁగిన వెలసె నవియు
వారిపేళ్లను బహువిధవస్తుబహుళములును విపులభోగాస్పదములును నగుచు.

వ. ద్యుతిమంతుండు శలుఁడు మనోనుగుండు దుష్ణుండు ప్రధానుం డర్ధకారకుండు ముని
దుందుభి యనుసుతులకుఁ గ్రౌంచద్వీప మేడువర్షములుగ నేర్పరించె నవి తదీయ
నామాంకితంబులై పరఁగె జ్యోతిష్మంతుండును గుశద్వీపంబు సప్తవర్షంబులు చేసి
యుద్భిదుఁడు వైణవుఁడు సురథుఁడు లంబనుఁడు ధృతి ప్రభాకరుఁడు కపిలుఁడు
ననుపుత్త్రసప్తకంబున కొసంగిన నవ్వర్షంబులు తదీయనామంబుల నతిశయిల్లె వపు
ష్మంతుఁడు శాల్మలిద్వీపంబును శ్వేతుండు హరితుఁడు జీమూతుఁడు రోహితుఁడు
వైద్యుతుఁడు మానసుఁడు మహీధ్రుఁడు ననుపుత్త్రులకు నేడుభాగములుగా విభా
గించి యిచ్చె నవ్వర్షంబులు తదభిధానఖ్యాతంబు లయ్యె మఱియును. 125

క. వినుతప్లక్షద్వీపం,బును మేధాతిథి యొసర్చెఁ బుత్త్రులపేళ్లం
దనరంగ సప్తవర్షము, లనుపమగుణ! వినుము తెలియ నవ్వర్షంబుల్. 126

వ. శాంతభయంబును శిశిరంబును సుఖోదయంబును నానందంబును శివంబును క్షేమ
కంబును ధ్రువంబును నను బరగెఁ బ్లక్షద్వీపంబుతుద శాకద్వీపంబు మొదలుగాఁగల
యేనుదీవులును సర్వవర్ణాశ్రమాచారధర్మంబులు గలిగి యుండు జంబూద్వీపాధి
పతి యైనయాగ్నీధ్రునికి నాభియుఁ గింపురుషుఁడు వారివర్షం డిలావృతుండు
రమ్యుండు హిరణ్మయుండు కురుండు భద్రాశ్వుండు కేతుమాలుండు ననం దొమ్మండ్రు
పుత్త్రు లుదయించి రందుఁ గింపురుషుఁ డాదిగా నెనమండ్రు హిమవదుత్తరభాగ
వర్షంబుల కధిపతులం గావించిన నవి వారిపేళ్లం బ్రసిద్ధంబు లయ్యె నవ్వర్షంబు
లందు. 127

తే. జరయుఁ దెవులును వగయును బొరయ వనఘ!,సుఖము లెప్పుడుఁ జొబ్బనమాఱెల్ల
వారు సములై చతుర్యుగావస్థ చెంద, దందుఁ బుణ్యపాపములు లే వమితపుణ్య!.

తే. హిమనగేంద్రదక్షిణవర్ష మేలునాభి, యాత్మనందను ఋషభుని నధిపుఁ జేసి
యరిగెఁ గానకు నతఁడు నిజాత్మజన్ముఁ, డైనభరతుఁ బట్టము గట్టి యడవి కరిగె.

వ. ఆభరతునిపేర నివ్వర్షంబు భారతవర్షం బనం బొగ డొందె భరతుండును నిజనంద
నుం డగుసుమతి నధిపతిం గావించి తపంబునకుఁ జనియె నివ్విధంబున స్వాయంభువ
మన్వంతరంబునం బ్రియవ్రతునిపుత్త్రులుం బౌత్త్రులును సప్తద్వీపంబులును పాలించి
రని చెప్పిన మార్కండేయునకుఁ గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 130

జంబూద్వీపవర్ణనము

తే. ఎన్ని దీవులు జలనిధు లెన్ని నగము, లెన్ని వర్షంబు లెన్ని యిం దేఱు లెన్ని
యిలకుఁ జక్రవాళాద్రికిఁ గొలఁది యెంత, యినసుధాకరగతు లివి యెట్లు చెల్లు?

ఆ. విస్తరింపు నాకు విన వేడ్క యయ్యెడు, ననిన భార్గవుండు విను మునీంద్ర!
మున్ను నీకుఁ జెప్పినన్నియ దీవులు, గాని వేఱ లేవు మానసీయ! 132

వ. పృథివి పంచాశత్కోటియోజనవిస్తార యై యుండు నందు. 133

తే. వినుము లక్షయోజనముల విస్తృతులఁ బ్రదీప్త మై యొప్పు నేరేడుదీవిఁ దొట్టి
యొక్కటొకటికి రెట్టి యై యుండుఁ బ్లక్ష, మాదిగాఁ గలయద్దీవు లాఱు ననఘ!

క. వితతలవణేక్షుమదిరా, ఘృతదధిదుగ్ధాంబుమూర్తికీర్త్యము లై యా
క్షితి నొలిఁ గలుగుజలనిధు, లతివిమలత నొకటి కొకటి యవి యినుమడి యై.

వ. లవణజలనిధివలయవలయితం బగుజంబూద్వీపంబు వినుము. 136

సీ. హిమవంతమును నట హేమకూటంబును నిషధంబు మేరువు నీలగిరియు
శ్వేతాచలంబును శృంగవంతంబును నవి వర్షశైలంబు లయ్యె నడిమి
నిషధనీలంబులనిడుపు లొక్కొక్కలక్ష యవల రెండును మఱి యివల రెండు
నొలిన పదియేసివేలయోజనములు తక్కువ యై యుండు నొక్కటొకటి

తే. విను మహాత్మ రెండువేలయోజనముల, పొడవు వెడలుపు గల్గి పూర్వపశ్చి
మాంబునిధులఁ గలసి యయ్యిరుమూఁడుకొం, డలును రత్నరుచుల వెలుఁగుచుండు.

వ. ఇప్పర్వతత్రితయంబులమధ్యంబునం జంబ్వాకారాకారం బై యిలావృతవర్షంబు శోభిల్లుఁ దానితూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును బశ్చిమంబునం గేతుమాలవర్షంబును నతిశయిల్లు దానిదక్షిణంబున హరివర్షకింపురుషవర్షభారతవర్షంబులు నొప్పు నుత్తరంబున రమ్యకహిరణ్యకవర్షంబులు పొలుచు నయ్యిలావృతవర్షంబునడుమ నెనుబదినాలుగువేలు యోజనంబులతనర్పును ముప్పదిరెండువేలయోజనంబులు మీఁదివిస్తారంబును బదాఱువేలయోజనంబులపాతును నంతియ క్రిందివెడల్పును గలిగి శరావంబుచందంబున సుందరం బై హేమనగంబు దేజరిల్లుచుండు. 138

క. అక్కనకశిఖరి యెనిమిది, దిక్కుల నింద్రాదినిఖిలదిక్పతిపురము
లిక్కలి యగువిభవంబుల, నక్కజ మయి వెలుఁగుచుండు ననుపమచరితా! 139

వ. చతుర్దశయోజనోత్సేధం బైనయమ్మేరుమధ్యంబున బ్రహ్మపురము శోభిల్లుచుండు.

క. సితపీతాసితరక్త, ద్యుతు లమరఁగఁ గనకశిఖరితూర్పు మొదలుగాఁ
జతురాశల ధరణీదై, వతవిట్ఛూద్రావనీశవర్ణాఖ్యలతోన్. 141

తే. అయుతయోజనోత్సేధంబు లై సురాద్రి, నాల్గుదిక్కుల విష్కంభనగము లొప్పు
మందరంబును నొగి గంధమాదనంబు, విపులమును సుపార్శ్వంబును విమలపుణ్య!

క. విను మేకాదశశతయో, జనదీర్ఘము లేతదీయశైలాగ్రములం
దనరుచుఁ బడగలక్రియఁ గడ, పనగము నేరేడు రావి పటమును వెలయున్. 143

ఉ. ఆరమణీయజంబువునయం దనిశంబును భూరిసింధుర
స్ఫారఫలంబు లన్నగముపైఁ బడి వ్రయ్యఁగఁ దద్రసంబు సొం
పార మహాప్రవాహనది యై దివిజాద్రి ప్రదక్షిణించి య
న్నేరెడుమ్రానిమూలమున నెక్కొని యుండు జగత్ప్రశస్తమై. 144

క. జంబూనదీజలస్పర్శంబున సంజనిత మగుట జాంబూనదనా
మంబు ప్రసిద్ధముగ సువర్ణంబునకుం గలిగె మునిజనస్తవనీయా! 145

వ. దక్షిణోత్తరంబులు నిడుపులై నిషధనీలనగంబులఁ గదిసి మేరువుతూర్పున జఠరదేవ
కూటంబులును బశ్చిమంబున నిషధపారియాత్రకంబులుం బోలుచు నిషధనీలాచలంబు
లంతియ నిడుపు గలిగి పూర్వాపరాంబునిధులు చొచ్చి యక్కనకగిరిదక్షిణంబునం
గైలాసహిమవంతంబులు నుత్తరంబున శృంగవంతంబును జారుధియు ననుపర్వతం
బులు నతిశయిల్లు నివ్వెన్నిమిదియు మర్యాదావనీధరంబు లని బుధులు సెప్పుదురు
మఱియు హిమాలయహేమకూటంబు లాదిగాఁ గలవర్షశైలంబులనడిమిదక్షిణో
త్తరవిస్తారంబులు తొమ్మిదేసివేలయోజనంబులు నిలావృతవర్షవిస్తారంబు చతుర్దశ
సహస్రయోజనంబులు నై యుండు. 146

క. నారాయణుండు కూర్మము,నారయ మత్స్యంబు కిటియు నశ్వశిరుఁడు నై
ధారుణిచెలఁగుల నుండును, భారతకురుకేతుమాలభద్రాశ్వములన్. 147

తే. అనఘ! యీ నాల్గువర్షములందు నొగిని,వినుము నక్షత్రవిన్యాసమునను సకల [గ.
విషయములును నేర్పడియుండువివిధభంగి,గ్రహములొనరించుజాడలుగ్రందుకొనఁ

మేరువుచతుర్దిశల నుండుపర్వతాదులు

వ. అని చెప్పి మేరువుచతుర్దిశలం జెలువొందుమందరాదిమహీధరంబులయందుం గల
వనంబులు గొలంకులుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 149

తే. ప్రథమదిక్శైలమునఁ జైత్రరథము దక్షి,ణాలయంబున నందన మపరభూధ
రమున వైభ్రాజ మొగి నుత్తరంపుఁగొండ,యందు సావిత్ర మనువన మతిశయిల్లు

క. అరుణోదమానసమ్ములు, నరయఁగ శీతోదమును మహాభద్రము న
న్సరసీరుహాకరములు మం,దరముఖచతురద్రిసానుతటముల నమరున్. 151

వ. మఱియు మేరుమహీధరంబుతూర్పున శీతాంతము సుకుంజము కంకవంతంబు మణి
శైలంబు సుమేషంబు ననునివి మొదలుగాఁ గలనగంబులు దక్షిణంబునం ద్రికూట
రుచకపతంగ ప్రభృతిపర్వతంబులు పశ్చిమంబున సువర్ణశిఖరవైడూర్యప్రముఖశిలో
చ్చయంబులు నుత్తరంబున శంఖకూటఋషభహంసనాభాదిమహీధరంబులును
శోభిల్లుచుండు. 152

చ. అనుపమరత్నదీప్తినివహాస్ఫురితోన్నతశృంగదీప్తుల
న్వనరుహాకైరవోత్పలనివాసమనోజ్ఞసరోవరంబుల

న్వనతరువల్లరీకుసుమవైభవసంపదసొంపున న్గడు
న్దనరుచు నుండు సంతతము తద్గిరులందు రమింతు రుత్తముల్. 153

చ. హిమకుధరోత్తరస్థితమహీధరమధ్యమునందుఁ బొల్పు వే
శము లభిరమ్యము ల్దివిజసాధ్యవియచ్చరసిద్ధకిన్నరా
శ్రమములు సర్వకాలబహుసౌఖ్యకరంబులు క్షుత్తృషామయ
శ్రమరహితమ్ము లుల్లసితసౌరభసంగిసమీరహృద్యముల్. 154

క. స్వర్గభువనమ్ముకంటె ని,సర్గశుభగుణముల కాశ్రయము లై భౌమ
స్వర్గము లనంగ నొప్పు ని,సర్గసుఖములను దవీయశైలాంతరముల్. 155

తే. అందు లేకుండుఁ బుణ్యపాపార్జనములు,పుణ్యఫలభోగులై యుండ్రు పురుషు లెల్ల
భారతావనిచతుర్దిశాపత్రమేరు,కర్ణికాస్థితి నిట్లు భూకమల మమరు. 156

చ. హిమగిరిదక్షిణంబున మునీశ్వర! పొల్పగు భారతాఖ్యవ
ర్షము విను కర్మభూమి యది సంతతము న్బహుపుణ్యపాపక
ర్మము లొనరించి యద్దివిజమానవనారకతిర్యగాదిజ
న్మములను నాకమోక్షములు మానుగఁ బొందుదు రందు నన్నరుల్. 157

వ. అని వెండియు మార్కండేయుండు. 158

గంగావతరణము

సీ. మునిజనవల్లభ! వినుము ధ్రువాధార మైనవిష్ణుపదంబునందుఁ బుట్టి
గంగ నాఁగఁ ద్రిపథగామిని యైనయద్దేవి మున్నమృతాంశుదివ్యతనువు
నం దొంది కడువృద్ధిఁ బొంది పవిత్రయై వడి వచ్చి మేరుపర్వతముమీఁదఁ
బడి నాల్గుతెఱఁగు లై పరగి యగ్గిరితూర్పువందు సుందర మగుమందరమున

తే. కొంగి నరిగి సీత యనుపేర నెగడి చైత్రరథవనము నరుణోదసరస్సుఁ జొచ్చి
యన్యనగములపైఁ బడి యవని కరిగి, జలధిఁ గూడె భద్రాశ్వవర్షంబునందు. 159

వ. ఆమేరువుదక్షిణంబునందు. 160

ఆ. అలక నంద నాఁగ నాగంగ గంధమా,దనముమీఁది కేఁగి దానిమీఁది
వనము గొలను దఱిసి వడిఁ ద్రిశిఖరిగిరి, మీఁది కేఁగి గిరులమీఁదు గాఁగ. 161

క. హిమగిరిమీఁదం జనునెడ, హిమగిరితనయేశుఁ డైనయీశానుం డిం
దుమణిమయమకుటరుచిరో,త్తమాంగమున గంగఁ దాల్చెఁ దాల్చి ముదమునన్.

వ. భగీరథతపస్సమారాధనప్రసన్నుం డై భవానీవిభుండు హిమవంతంబుమీఁద
నాగంగ విడిచిన నది యేడుప్రవాహంబు లయ్యె నందు మూఁడుప్రవాహంబులు
పూర్వముఖంబులు మూఁడుప్రవాహంబులు పశ్చిమముఖంబులు నై చని యుదధిం
గలసె నేకప్రవాహరూపంబున భగీరథురథంబు ననుగమించి దక్షిణముఖం బై చని.

క. జలచరలోచన ఫేనో,జ్జ్వలహాస మరాళయాన చక్రస్తనమం
డల వీచీభ్రూవిభ్రమ, పులినజఘన గంగ వనధిఁ బొలుపుగఁ గూడెన్. 164

ఉ. కనకగిరీంద్రపశ్చిమముఖంబున నవ్విపులాద్రి మీఁదికి
న్జని వెస నమ్మహానది సుచక్షువు నా విలసిల్లి తద్వనం
బును గొలను న్వడిం దఱిసి పోయి నగంబు లతిక్రమించి త
ద్వననిధిఁ గేతుమాల వర్షమునం దొగిఁ గూడి దూఁకిగన్. 165

చ. పరగి సురాచలోత్తరసుపార్శ్వనగంబున కేఁగి తత్సరో
వరము వనంబు సొచ్చి జనవందిత యై యట శంఖకూటభూ
ధరము ఋషభూరిభూధరకదంబపదంబున డిగ్గి గంగ యు
త్తరకురుభూముల న్జలధిఁ దాఁ గలసె న్వినుభద్రసోమ నాన్. 166

తే. అనఘ కింపురుషాదివర్షాష్టకమున, నెంతయును నొప్పఁ గులగిరు లేడు నేసె
నిర్మలోదకబహునదీనివహ మమరు, వ్యాధు లాధులు పాపము లందు లేవు. 167

వ. అనిన విని క్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 168

భారతవర్షవిషయము

క. యతివర! జంబూద్వీప, స్థితి యంతయు నేర్పడంగఁ జెప్పితి దగ భా
రతవర్షం బెట్టిది? సన్మతి దాని నెఱుంగఁ జెప్పు మానుగ నాకున్. 169

వ. అనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 170

తే. పరమ మీ భారతాహ్వయవర్షమునకుఁ, గలవు చెప్పెద నవభేదములు మునీంద్ర!
సాగరాంతరితంబు లై జనుల కరుగ, రాని నెనిమిదిదీవులు వాని వినుము. 171

వ. ఇంద్రద్వీపంబును గేతుమంతంబును దామ్రపర్ణంబును గభస్తిమంతంబును నాగ
ద్వీపంబును సౌమ్యంబును గాంధర్వంబును వారుణంబును నన దక్షిణోత్తరం
బుల వేయేసి యోజనమ్ముల నిడుపై యుండు నందుఁ దూర్పుదీవులు కిరాతబహు
ళమ్ములు పడమటిదీవులు యవనసమన్వితమ్ము లై యతిశయిల్లుచుండు బ్రాహ్మణ
క్షత్త్రియవైశ్యశూద్రసమృద్ధంబును సాగరపరివృతంబును బుణ్యపాపార్జనస్థానం
బును నై యనఘం బైనయీభారతవర్షంబునందు. 172

క. వినుము మహేంద్రము మలయమ్మును సహ్యము శుక్తిమంతమును ఋక్షనగ
మ్మును వింధ్యపారియాత్రమ్ములును నన నేడు మిగులం బొలుచును గులగిరుల్.

వ. మఱియును. 174

సీ. లలితంబు లైనకోలాహలమందరవై భ్రాజదర్దురవైద్యుతములు
శాంతంబు లైనతుంగప్రస్థమైనాకసురసపాండురపుష్పగిరులుఁ గరము
పొలుపైనరైవతార్బుదఋశ్యమూకగోధనకూటశైలంబులును సమున్న
తము లైనయాజయంతంబు గోమంతంబు భాసురం బైనశ్రీపర్వతంబు

తే. వినుత మైనచకోరంబు నన మహాద్రు, లమరు మఱియు ననేకంబు లల్పనగము
లమ్మహాచలమ్ములచుట్టు నతిశయిల్లు, జనపదంబు లార్యములు మ్లేచ్ఛములు ననఁగ.

వ. ఇంక మహానదులవిధంబు వినుము గంగ సరస్వతి చంద్రభాగ యమున శతద్రువు శరావతి కుహువు గోమతి బాహుద దృషద్వతి విపాశ దేవిక గండకి కౌశికియను నేఱులు హిమవత్పార్శ్వంబునం బ్రభవించె వేదస్మృతి వేత్రవతి ధాతుఘ్ని మండల సీరావతి విదిశ చర్మణ్వతి వేదవతి వేణ్యా క్షిప్రయవంతి యనుసింధువులు పారియాత్రాచలంబున నుదయించె శోణము మహానదము ఋక్షద సురథ క్రియ మందాకిని దశార్ణ చిత్రకూట చిత్రోత్పల తమస కరతోయ పిశాచిక పిప్పల శ్రోణి విపాశ వంజుల సుమేరుజ ముక్తిమతి ముద్గలి యనుతరంగిణులు ఋక్షవంతంబున నావిర్భవించె సువాహిని పయోష్ణి నిర్వింధ్య నిషధావతి వైతరణి సినీవాలి కుముద్వతి మహాగౌరి దుర్గ యంతశ్శిర యనుమహావాహినులు వింధ్యంబునం బుట్టె గోదావరి భీమరథి కృష్ణవేణి తుంగభద్ర సుప్రయోగ కావేరి యనునదులు సహ్యపర్వతంబున నుద్భవించెఁ గృతమాల తామ్రపర్ణి పుష్పజాతి యుత్పలావతి యను నీనదులు మలయాచలంబున నుదయించెఁ బితృసోమ ఋషికుల్య యిల లాంగూలిని వంశకర యనుస్రోతస్వినులు మహేంద్రంబున జనించె ఋషికుల్య కుమారి మందగ మందవాహిని పలాశిని యనుతటినులు శుక్తిమంతంబున నవతరించె నని చెప్పి. 176

క. విను గంగ లన సరస్వతు, లనఁగాఁ జెప్పంబడె యిమ్మహానదు లెల్ల
న్వననిధిఁ గూడి సకలజగ,మునకుం దల్లు లయి పాపములఁ బొలియించున్. 177

వ. మఱియును క్షుద్రనదులు పెక్కు గల వవి వర్షకాలతోయంబులును సర్వకాలతోయంబులును గల్గి యుండు నని వెండియు. 178

క. సురుచిర మగుసహ్యనగో,త్తరమున విలసిల్లుచుండుఁ దద్దయు గోదా
వరి తత్ప్రదేశము మనో,హరము పవిత్రము మునీంద్ర! యఖిలధరిత్రిన్. 179

తే. మత్స్య మశ్వంబు కూటంబు మఱియుఁ గుల్య,కుంతలంబులు గాశియుఁ గోసలంబు
నాదిగా మధ్యదేశంబునందుఁ బొలుచు,జనపదంబులు సతతంబు మునివరేణ్య! 180

వ. ఆమధ్యదేశంబునకు నుదీచ్యంబు లై భార్గవపురంబును బాహ్లీక వాట ధానాభీర గాంధార సింధు సౌవీర మద్ర కేకయ కాంభోజ దరద బర్బర చీన కాశ్మీర హూహూకాదులును బ్రాచ్యంబు లై యంతర్గిరి మలద మలవర్జిక ప్రాగ్జ్యోతిష విదేహతామ్రలిప్తకమల్లమాగధాదులును దాక్షిణాత్యంబు లై పాండ్య కేరళ చోళ కుల్య మహారాష్ట్ర మహిష కళింగ విదర్భ కుంత లాంధ్రాదులును బ్రతీచ్యంబు లై సూర్పారక పుళింద సారస్వత సౌరాష్ట్రావంత్యాదిజనపదంబు లభిరమ్యంబు లగు మఱియు వింధ్యాదిపర్వతాశ్రయంబులయందుఁ గురుప మేలకోత్తమార్ణ దశార్ణ భోజ కిష్కింధక కోసల నూపుర తుంబుర నైషధ వీరహోత్ర నీహార త్రిగర్తాదిదేశంబులు సమస్తవస్తుసంపద్భరితంబు లై యుండు జలనిధివలయ

వలయితపూర్వదక్షిణాపరం బైన యిట్టిభారతవర్షంబునకు నుత్తరంబున హిమవంతంబు కార్ముకంబునకు గొనయంబునుబోలె శోభిల్లు. 181

చ. పరమమునీంద్ర! యంతయును భారతవర్షము పీజ మింద యి
న్నరులు శుభక్రియాపరత నాకసుఖానుభవంబు బ్రహ్మతా
మరవిభుతామరత్వములు మానుగఁ గాంతురు వేయు నేల తా
నరయఁగఁ గర్మభూమి యిది యన్యము లన్నియు భోగదేశముల్. 182

శ్రీకూర్మసంస్థానవర్ణనము

మ. అనినం గ్రోష్టుకి సంతసిల్లి మునిముఖ్యా! చెప్పి తీ విట్టు లిం
పొనర న్భారతవర్షభంగి వినఁగా నుల్లంబున న్వేడ్క యిం
కను సంధిల్లెడుఁ జెప్పవే కమఠ మై కంజాక్షుఁ డింగ్రొంపుఁ డా
నని ము న్నానతి యిచ్చి తె ట్లచటఁ దా నద్దేవుఁ డుండు న్దగన్. 183

వ. అని యడిగిన భృగుపౌత్రుం డి ట్లనియె. 184

సీ. హరి కూర్మరూపంబు ధరియించి భారతవర్షంబునందు సంవ్యాప్తి నొందెఁ
బ్రాగ్వదనుండును నవవిభాగయుతుం డగుచు నక్షత్రపార్శ్వంబు నొగిని వాంతవ
హాశాదివిదిగన్వితాంఘ్రిచతుష్కంబు నై యుండుఁ గృత్తిక యాది గాఁగ
నక్కమఠంబుమధ్యంబున నుండి నక్షత్రంబును మొదలుగా దక్షిణముగ

తే. ననఘ తన్నవాంగమ్ములయందు మూఁడు, నేసి తారలు నడుమ వసించు నెపుడు
తత్తదంగదేశస్థితతారకముల, ఫలమునుం గ్రహపీడలు వలయు నెఱుఁగ. 185

క. విను నక్షత్రగ్రహపీడల మున దేశంబులకు నశుభమును శుభమును బై
కొనుఁ దత్పీడల విబుధులు, కని శాంతి యొనర్పవలయు గ్రక్కున ననఘా! 186

తే. పుణ్యవంతుల గ్రహపీడ పొందఁ జాల, పతనివనమిత్రబంధుభార్యాత్మజులకు [ను.
భయము పుట్టించు మునివర! భాగ్యహీనుఁ, డైనపాపాత్ము నడుగక యలఁచుచుం

వ. కావున నక్షత్రగ్రహపీడ లెఱింగి బుద్ధిపరుండగునతండు వానికి శాంతిసేయవలయు.

తే. అనఘ! నక్షత్రముల నెల్ల నాశ్రయించి, యుండుదురు దేవతలు వారి కొగి విశిష్ట
పూజ లొనరింపఁ బీడలు పొంద వధిక, మైనశుభము ను వా రిత్తు మానవులకు.

వ. కూర్మమధ్యంబు మొదలుగా నున్నకృత్తికాదిస ప్తవింశతినక్షత్రంబులయందుఁ
దొమ్మిదేసిపాదంబుల కొక్కరాశిగా వృషభాదిరాసులు పండ్రెండు నక్కమఠంబు
నవయవంబులం బ్రదక్షిణించి యుండు నిట్లు నక్షత్రంబులందు రాసులును రాసుల
యందు గ్రహంబులును వసియించుం గావున గ్రహనక్షత్రపీడలం జేసి దేశపీడ
లొంట నిశ్చయించి స్నానదానజపహోమాదుల శాంతి సేయునది యిది జగత్కా
రణుం డైననారాయణుండు కూర్మరూపంబున నున్నవిధం బని చెప్పి మఱియును.

క. నన్నూఱును మున్నూఱును, నిన్నూఱును నూఱు నేడు లీవర్షమున
న్నన్నుత నాలుగుయుగముల, కిన్నరులకుఁ గలుగునాయు విద్ధచరిత్రా! 191

వ. అని భారతవర్షప్రకారంబుఁ జెప్పి మార్కండేయుండు. 192

భద్రాశ్వవర్షవర్ణనము

సీ. భద్రాశ్వవర్షప్రభావంబు వినుము శైవాలనీలశ్వేతవర్ణపర్ణ
శాలాగ్రములు కాలజంబును నవనేసు కులశిలోచ్చయములు వెలుఁగుచుండు
శుభ్రాచలంబులు గొలఁదికి పేరేసి పడసినదేశము ల్పహుసహస్ర
సంఖ్యలఁ బోలుపాప శంఖావతియు శీతయును భద్ర యనునదు లొప్పుచుండు
తే. జనులు శంఖపద్మసన్నిభతనుద్యుతి,భాస్వరులును బుణ్యపరులు సములు
సకలసుగుణయుతులు శతసమాయుష్కులు నై,మునీంద్ర మునివరేణ్య! మనుజు లెల్ల.

వ. అందు జనార్దనుం డశ్వశిరంబును జతుర్భుజుండును నై. 194

క. విలసిల్లు నమ్మహాత్మునిఁ,తల హ్యాస్యము లింగ మంత్రితలములు హస్త
మ్ములు కన్నులు నసునెలవుల,నెలకొను వివు కృత్తికావినిఖిలర్క్షములున్. 195

కేతుమాలవర్షవర్ణనము

క. విమలము కృష్ణమ్ము విశో,కమును జయంతంబు హరితగము ననఘ! విశా
లము వర్ధమానమును నా,నమరు గిరులు కేతుమాల మనువర్షమునన్. 196

చ. మఱియు ననేకభూధరసమాజములందుఁ గడు న్వెలుంగు న
త్తెఱఁగున నుల్లసిల్లు బహుదేశసహస్రములందుఁ సంపద
న్మెఱయుచు నుండుఁ గామిని సుమేధయుఁ జక్షువు నాఁగ నేఖ లే
ద్దెఱ జను లెల్ల నెప్పుడు తదీయజలంబులు ద్రావి తృప్తులై. 197

తే. బ్రతుకుదురు నూఱులేసి యబ్దంబులందు
హరివరాహరూపంబున నమరునతని
పాదవదనహృదయ పుచ్ఛపార్శ్వములఁ గ్ర
మమ్మునఁ గృత్తికాముఖతారకములు వోలుచు. 198

కురువర్షవర్ణనము

మ. కురువర్షంబు మనోహరంబు సుమనోగుచ్ఛమ్ముల నత్ఫలో
త్కరగుచ్ఛంబుల నొప్పి కల్పతరుసంతానంబు లిష్టార్థము
ల్గురియ న్వస్త్రవిభూషణాదు లొగిఁ గైకొంచు న్మనుష్యు ల్సుఖం
తురు దా రందు సుగంధబంధురమధుత్పుష్టప్రమోదాత్ము లై. 199

క. మిథునము లై పుట్టి జనులు, మిథోనురాగములఁ జాల మెఱసి బహుమనో
రథసుఖము లనుభవించుచు, రథాంగమిథునములమాడ్కి రమియింతు రొగిన్.

తే. అమరలోకపరిచ్యుతు లైనవారు,వచ్చి జన్మింతు రాకురువర్షభూమి
వినుము వారికిఁ బదునాల్గువేలమీఁద,నయిదునూఱులు వర్షము లాయు వనఘ!

సీ. సురుచిరశశికాంతసూర్యకాంతాచలమ్ములు రెండు వెల్గు నాభూమి వాని
మధ్యంబునందు నిర్మలజలౌఘిని భద్ర సోమతరంగిణి సొంపు మిగులు

నన్నపర్వతములు నమృతకల్పము లైనఫలముల విలసిల్లుబహువనములు
క్షీరవాహినులకు ఘృతవాహినీనదికుల్యలకును నందుఁ గొలఁది లేదు

ఆ. మహితమత్స్యరూపమహనీయుఁ డగువిష్ణు, నవవిధంబు లయినయవయవములఁ
దారకములు జనపదంబులు నెప్పటి,యట్ల పొలుచు మునివరాగ్రగణ్య! 202

కింపురుషవర్ష వర్ణనము

వ. కింపురుషవర్షంబున బురుషులు పండితులు దశసహస్రవర్షంబు లాయువు గల్గి రుజాశోకభయంబులం బొరయక మనోహరప్లక్షరసాహారంబునం దృప్తు లగుచుందు రందు. 203

క. లలనలు శోభిల్లుదు రుత్పలగంధులు దళితకమలదళనయనలు న
స్ఖలితనవయౌవనులు సుజ్జ్వలమృదులాంగులును బూర్ణచంద్రముఖులు నై. 204

హరివర్ష వర్ణనము

మ. హరివర్షంబు సుఖాస్పదం బయుతవర్షాయుష్కు లామర్త్య లి
క్షురసాస్వాదనతృప్తు లామయజరాశోకవ్యపేతాత్మకు
ల్వరజాంబూనదరుగ్విడంబితతనూవర్ణు ల్మనోజాకృతు
ల్సురలోకచ్యుతు లందుఁ బుట్టుదురు సంశుద్ధస్వభావాత్మకుల్. 205

ఇలావృతవర్ష వర్ణనము

చ. అలఘుసుమేరుదీపిత మిలావృతవర్షము చంద్రసూర్యదీ
ప్తులు గ్రహతారకద్యుతులు దోఁప వొకప్పుడు నందు సుందరో
జ్జ్వలకమలప్రభాంగులును వారిరుహాయతపత్రనేత్రులు
న్జలరుహగంధులు న్విపులసౌఖ్యసమేతులు నూవె తజ్జనుల్. 206

క. జంబూఫలరస మాహారంబుగ నజ్జనము లెలమి బ్రదుకుదు రసురా
గంబు మనంబులఁ గరము భృశంబుగఁ బదుమూఁడువేలు సంవత్సరముల్. 207

రమ్యకవర్ష వర్ణనము

ఉ. రమ్యకవర్ష మెంతయును రమ్యము తజ్జను లెన్నఁడు న్జరా
గమ్యులు గారు నిర్మలులు గామసుఖప్రియు లుజ్జ్వలాకృతు
ల్సౌమ్యు లనేకపాదఫలసంస్కృతసారరసైకభోజను
ల్గామ్యము లొల్ల కుందురు రకల్మషు లై పదివేలువర్షముల్. 208

హిరణ్మయవర్ష వర్ణనము

క. అనఘ! హిరణ్మయవర్షం,బున హైరణ్వతి యనంగఁ బొలుచు నొకమహా
ధుని మధురవారిపూర్ణయుఁ, గనకకమలకమ్రకాంతికమనీయయు నై. 209

క. అనుపమబలులును తేజో,ధనులును దీర్ఘాయువులును ధనికులుఁ బ్రియద
ర్శనులును సత్త్వాధికులును, ననామయులుఁ బుణ్యపరులు నందలిజనముల్. 210

స్వారోచిషమనుచరిత్రము

క. అని చెప్పిన విని క్రోష్టుకి, మనమునఁ గడు సంతసిల్లి మార్కండేయుం
గనుఁగొని యే నడిగినవిధ, మనఘా! యేర్పడఁగఁ జెప్పి తంతయుఁ బ్రీతిన్. 211

వ. స్వాయంభువమన్వంతరం బేమనువు వర్తించె నతనికాలంబునం గలదేవతలు ఋషులు రాజు లెవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే యనిన మృకండునందనుం డతనితో స్వారోచిష మన్వంతరప్రకారంబుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 212

సిద్ధప్రసాదమునఁ బ్రవరుఁ డనువిప్రుఁడు హిమవంతమున కేగుట

క. వరణాతటినీతటమున, నరుణాస్పద మనుపురంబునం దతులగుణో
త్తరుఁడు గలఁ డొక్కధరణీ, సురవరుఁ డశ్వినులకంటె సుందరుఁ డెందున్. 213

చ. అతిసుకుమారమూర్తి ప్రవరాఖ్యుఁ డుదాత్తుఁడు వేదపారగుం
డతిథిజనార్చనాభిరతుఁ డై చరియించుచు శైలకాననాం
చితసకలావనీతలవిశేషము లెల్లను బ్రీతిఁ గన్గొన
న్మతిఁ గడుఁ గోరుచుండ నొకనాఁ డొకయౌషధసిద్ధుఁ డింటికిన్. 214

ఉ. వచ్చిన నాద్విజుం డతని వందనపూజల హృష్టచిత్తుఁ గాఁ
జెచ్చెరఁ జేసి యిమ్మహి విశేషపుఁజోద్యము లేవి సూచి తి
వచ్చుగఁ జెప్పవే యనిన నౌషధసిద్ధుఁ డనేకదేశముల్
గ్రచ్చఱ నేను ద్రిమ్మరితిఁ గాంచితి నందొగిఁ బెక్కుచోద్యముల్. 215

వ. అని చెప్పిన నవ్విప్రుండు భూసురవరుం దప్పక చూచి నవ్వుచు. 216

ఉ. వాయపురజ్జు లేల మునివల్లభ! వృద్ధుఁడ వొండెఁ గావు లేఁ
బ్రాయపువాఁడ వద్రివనరమ్యము లైనయనేకదేశము
ల్ధీయుత! యల్పకాలమున ద్రిమ్మర శక్యమె? నీకు నెమ్మెయి
న్వేయును నేల నమ్మ నెద నీపలు కన్న మునీంద్రుఁ డిట్లనున్. 217

ఉ. ఏ నొకసిద్ధుఁడ న్వినుము మహీసురశేఖర! ధాత్రి యంతయు
న్నానుగఁ బాదలేప మనుమందుప్రభావమునం జరించితి
న్దాని బదంబులందుఁ దగఁ దాల్చిన నెంతయు నిర్జితశ్రముం
డై నరుఁ డేఁగు యోజనసహస్రము నాఁపగలింటిలోపలన్. 218

చ. అనవుడు నాద్విజుండు ప్రియ మారఁగ సిద్ధునిమాట యూఁది యి
ట్లను ధరఁ జూచువేడ్క హృదయంబునఁ బాయదు నాకుఁ బాదలే
పనపరమౌషధంబు మునిపాలక! యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయవే
నను నని వేఁడుకొన్న మునినాయకుఁ డాతని కిచ్చె నిచ్చినన్. 219

క. ఆదివ్యౌషధముం దన, పాదంబులయందుఁ దాల్చి పవనరయమున
న్భూదేవుఁ డుదఙ్ముఖుఁ డై, మోదంబున హిమనగేంద్రమునకుం జనియెన్. 220

క. చని బహుళతుహినమహితం, బును నానారత్నరశ్మిపుంజస్ఫురితం
బును సిద్ధసాధ్యదివిజాం, గనాస్పదము నై నయన్నగము విలసనమున్. ?21

తే. ప్రీతిఁ దగిలి చూచుచు సంచరించునతని, చరణతలములమం దెల్లఁ గరఁగి పోయెఁ
దుహినజలముల నెంతయుఁ దొప్పఁ దోఁగి, శీఘ్రగమనసత్వంబును జెడియె ననఘ!

వ. దానిం దలంపక యగ్గిరీంద్రవిభవవిలసనాలోకనకుతూహలి యై యతండు. 223

సీ. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నరమనోహరకేళివిలసితకందరవిభ్రమములు
కలకంఠకులకంఠకలరవరంజితవివిధతరూద్యానవిలసనములు
హంసరథాంగవిహారోల్లసన్నవనీరజాకరరామణీయకములు
త్రిదివనితంబినీక్రీడాభిరమ్యలతాగృహమహితసౌందర్యములును

ఆ. దగిలి చూచి చూచి తలయూఁచి తలయూఁచి, మెచ్చి మెచ్చి విప్రుఁ డిచ్చఁ దనివి
చనక యింక నెల్లి చనుదెంచి యేర్పడఁ, జూతు నిన్నగంబుసొంపు లెంపు. 224

క. అని తలఁచి నిజగృహమునకుఁ, జనఁ గడఁగుటయుం బదములు జడభావం బొం
దిన నద్ధరణీదేవుఁడు, దనమది వెఱఁగంది యివ్విధం బేమి యొకో. 225

క. హిమవారిఁ గరఁగి మత్పాదములం బూసినసదౌషధము వోవుటఁ జో
ద్యము గదిరె నిప్పు డక్కట, గమనరయం బుడిగె ననుచుఁ గడు దుఃఖితుఁ డై.

ఆ. ఇంత దూర మేల యిగ్గిరీంద్రమునకు, నేల నన్ను దైవ మిట్లు తెచ్చె
నెవ్విధమున నింక నేనింటి కేగుదు, నేమి సేయువాఁడ నేది తెరువు? 227

తే. నిత్యనైమిత్తికము లైనయఖిలకర్మములకు నాఱడి యిట్టులు పుట్టె నెడఁగ
నైతి నింటికిఁ జనునుపాయంబు వేఁడి, కొనఁగ నిచ్చట నొకతపోధనుఁడు లేఁడె. 228

ప్రవరవరూథినీసంవాదము

చ. అని కడు వంతఁ గూరుచు హిమాద్రితటంబున సంచరించు వి
ప్రుని మకరాంకసన్నిభు వరూథిని నాఁ జనునొక్కయప్సరో
గన లలితాంగకాంతిజితకాంచనవిభ్రమచంచదబ్జలో
చన కలహంసయాన కని సంభ్రమసంచలితాంతరంగ యై. 229

ఉ. ఈసుకుమారుఁ డెవ్వఁడొకొ యిందుల కెందులనుండి వచ్చెనో
భాసురరూపకాంతిజితభావజచంద్రుఁ డితండు రాగలీ
లాసరసత్వ మొప్పఁ గడు లాలసుఁ డై ననుఁ జూచెనేని నేఁ
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు కాముని దక్క నేలుదున్. 230

వ. అని మఱియును. 23!

ఉ. వీనిసురూపవిభ్రమము వీనితనూద్గతచారుకాంతియు
న్వీనిమృదూల్లసద్గతియు వీనివినిర్మలదృగ్విలాసము
న్వీనిముఖాంబుజద్యుతియు వేడ్కఁ గనుంగొన నింత యొప్పునే!
మానవదేవకిన్నరకుమారులఁ జూడనె? వారు నిట్టిరే? 232

గీ. ఈకుమారునిమీఁద నాహృదయ మిప్పు, డధికరాగరసోద్రిక్త మైనమాడ్కి
నితనిమనమును నాయందు సతులరాగ, లలిత మగునేని యది జన్మఫలము కాదె?

క. అని మనమునఁ దలపోయుచు, మనసిజశరనికరదళితమానస యగుచు
న్జని యవ్వనితామణి విప్రునిముందట నిల్చె రత్నపుత్రికవోలెన్. 234

వ. నిలిచినం జూచి యవ్విప్రుండు దాని డాయం జని నీ వెవ్వతె? విచట నేకతంబ యేల యున్నదాన? వని యడిగి తన తెఱం గంతయు నెఱింగించిన నత్తలోదరి యి ట్లనియె. 235

క. మునితనయ! విను వరూధిని, యనునచ్చరలేమ ననఘ! యనుపమబహుర
త్ననితాంతకాంతిసంపద, నొనరినయగ్గిరిఁ జరించుచుండుదు నెపుడున్. 236

క. నీవిలసనంబు గనుఁగొని, భావజునలఁకంపవల్లి పాల్పడితి ననుం
గావుము సుందరమూర్తీ!, నావుడు నతఁ డిట్టు లనియె నలినాననకున్. 237

తే. నిత్యకృత్యము ల్వలుపంగ నిజగృహమున, కిపుడ యరుగంగవలయు నా కిందువదన!
చనునుపాయ మేయది? చెప్పు నను సముద్ధరింపు నిత్యక్రియాహానిపెంపు నడఁచు.

వ. అనిన నయ్యింతి యి ట్లనియె. 239

మ. ధరణీదేవకుమార! యి ట్లనకు ముద్యత్ప్రీతి న న్బాసి నీ
కరుగంగాఁ దగు నెట్లు మేలె యతిరమ్యం బై వసింపంగ ని
గ్గిరికంటె న్భవదీయగేహ మెలమి న్క్రీడింపు నాతో మనో
హరకేళీగతిఁ నెందుఁ బోకుము సుహృద్వ్యామోహ ముప్పొంగఁగాన్. 240

సీ. భక్ష్యభోజ్యలేహ్యపానీయములు రత్నమండనములు వస్త్రమాల్యములును
గర్పూరచందనకస్తూరికాదులు నే నర్థి నీఁ గొని యింపు మిగులఁ
గా సుఖించుచు లీల గంధర్వకిన్నరవేణువీణాగీతవివిధగతులు
వినుచు మందానిలం బనుభవించుచు నిమ్మహాశైలసానుపర్యంకతలము

తే. నందు రమియింపు భవదీయమందిరమునఁ, గలుగునే యిట్టిదివ్యభోగంబు? లనుచు
రాగసాగరమగ్నయై రాజవదన, కడిసి భూసురవరుఁ జక్కఁ గౌఁగిలించె. 241

వ. ఇట్లు దన్ను నయ్యంగన గాఢాలింగనంబు సేయుటయును. 242

తే. అంట కంటకు నన్ను మృగాక్షి! నీకు, సదృశుఁ డగువాని నన్యుని వెదకికొనుము
నిన్ను నొక్కటి యడుగంగ నీవు వేఱ, యొకటి గోరి నను న్బొంద నుచిత మగునె?

సీ. అనలునియందు రేపును మాపు వేల్వంగఁ బడుహవ్యములఁ జేసి పడయవచ్చు
పుణ్యలోకంబులు పొలఁతి! నీ వెఱుఁగ వీత్రిజగంబు హవ్యప్రతిష్ఠితంబ
యనిన నాయింతి నాయందు నిగ్గిరియందు నీకుఁ బ్రియం బేల నెలవుకొనదు?
విద్యాధరాదుల విడిచి మనుష్యులకడ కేల యరుగంగఁ గడఁగె? దనిన

తే. వినుము దర్భలు సరణులు వేదికలును, నగ్నులును నాకుఁ గరము ప్రియం బొనర్చు
గాని యొం డందుఁ బ్రియ మెదఁ గలుగ దనిన, నవ్వరూధిని యి ట్లను నతనితోడ.

ఆ. అఖిలధర్మవేది వైనసీసుగుణాష్టకంబు ముఖ్యగుణము గాదె కరుణ
దానిఁ బూన వలదె తథ్యము నాయందు, దయకు సరియె యొండుధర్మ మనఘ!.

క. దయఁ బోల వధ్వరంబులు, దయఁ బోలవు వివిధభూరిదానచయంబు
ల్దయఁ బోలవు జపతపములు, దయ తలపోయఁగ విశిష్టతమధర్మ మిలన్. 246

క. నినుఁ బాసి నిముస మైనను, నిను జీవము పట్టఁ జాల విప్రోత్తమ! నే
ననృతంబు పలుక నిజ మిది, ననుఁ బ్రీతి వరింపు కరుణ నాస్పు మనంబున్. 247

వ. నీకు నిజగృహంబునకు నవశ్యంబు నరుగ వలయు నేని కొండొక కాలంబు నాతోడ నిష్టోపభోగంబు లనుభవించి మఱి యరుగు మనిన నాబ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. 248

తే. విప్రవర్యులు భోగము ల్వేడ్కఁ జేయు, రిహము విహముఁ గలిసి కాంతు రెలమిఁ బరము
నందు సుఖ మన్న నింతి మహాప్రణిదాన, మిహపరోపభోగంబు లీడేర్పు నీకు. 249

వ. నీచేత నిరాకృత నైతి నేని పంచత్వంబు నొందుదు నీవునుం బాపంబునం బడుదు వనిన నమ్మహీదేవుండు. 250

క. పరవనితాసక్తి కీడని, గురు లెఱిఁగింతు రటు గాన గోమలి! మది నా
కు రతి జనింపదు నీదెస, నిరతము నా దెస భజింపు నీవును విరతిన్. 251

ప్రవరుఁ డగ్నిప్రసాదంబున నిజగృహంబున కేఁగుట

సీ. అని యమ్మహాభాగుఁ డాచమన మొనర్చి నియతుండు శుచియు నై నిలిచి గార్హ
పత్యాగ్నిఁ గనమున భావించి వందన మొనరించి యి ట్లను ననిలమిత్ర!
నీయందు యాహవనీయాగ్నియును దక్షిణాగ్నియుఁ బ్రభవించె నఖిలదేవ
తలకును దృప్తి నీవలన సిద్ధించును సకలలోకముల కాశ్రయము నీవ
ఆ. నిత్యసత్యమూర్తి! నీప్రసాదంబున, నినుఁడు గ్రుంకకుండ నిపుడ యింటి
కరుగువాఁడఁ గాక యాగమోదితకర్మజాతనైష్ఠికుండ నైతి నేని. 252

క. పరనారిపరధనరతి, పరత్వ మెన్నఁడును నాకుఁ బాటిల్లనియా
స్థిరసత్యమహిమ నతిసత్వరితగమనసిద్ధి గలుగవలయు హుతవహ! 253

వ. అని యభ్యర్థించిన నగ్నిదేవుం డవ్విప్రునిశరీరంబునందు సన్నిహితుం డయ్యె నతండును బ్రభామండలమధ్యగతుం డై మూర్తిమంతుం డైనహుతవహుండునుం బోలె నత్ప్రదేశంబు వెలింగించుచు నద్దివ్యాంగన యంతరంగంబున నంతకంతకు ననురాగం బతిశయిలి శోభిల్ల నగ్నిప్రసాదంబున నెప్పటియట్ల శీఘ్రగమనంబు వడసి నిజగృహంబున కరిగి నిత్యక్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తించె నని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికిం జెప్పినవిధంబునం జెప్పి. 254

చ. నిరఘుచరిత్ర! వారిరుహనేత్ర! సమంచితసర్వలక్షణ
స్ఫురదురుగాత్ర! సూరిజనభూరుహచైత్ర! సమస్తయాచకో

తే. గళవళించుచుఁ గెంవమ్మికొలఁకులందుఁ, గేలి యొనరించుచుఁ జక్కవ మేలిలీలఁ
గోర్కులంతంతకును నెడఁ గొనలు నిగుడ, మదనమార్గణవిదళితహృదయ యగుచు.
తే. అడవిఁ గాసినవెన్నెల యయ్యె నాదు, జవ్వనం బక్కుమారుతో సరసలీల
భావజోపభోగంబులఁ బడయ నైతి, నీవితాంతతాపంబు నన్నేల సైఁచు! 8
ఉ. ఎక్కడినుండి వచ్చె నతఁ డీతుహినాద్రికి వేడ్క నూని? యే
నక్కట! యక్కుమారునుచిరాకృతి యారట నేల చూచితిఁ?
మక్కువ యేల నాటె మది? మన్మథుఁ డేల సహించు నన్ను? వాఁ
డెక్కడ వచ్చు నింక? నది యేల పొసంగు? దురాశ యేటికిన్. 9

కలి యనుగంధర్వుఁడు ప్రవరవేషుఁడై వరూధిని మోసగించుట

వ. అని వితర్కించుచుం జేడియ విరహాతురయై తిరుగుచుండం దొల్లి యక్కామినిం గామించి దానిచేత నిరాకృతుండైనవాఁడు కలి యనునొక్కగంధర్వుం డయ్యవస్థ నున్నయాయంగనం గనుంగొని దివ్యజ్ఞానంబునఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి పొంగి. 10
క. తను నేఁ గోరిన నొల్లక, మనసిజశరనికరదళితమానసఁ జేసె
న్నను విప్రుఁ గూర్చి కమలానన యక్కట! యిట్లు నేఁడు నావలె నుండెన్. 11
తే. అమ్మహీసురరూప మొప్పారఁ దాల్చి, యిమ్మృగాక్షితో భోగింతు నిం పెలర్ప
నని మనంబున గంధర్వుఁ డలరి విప్రమూర్తిఁ గైకొని యబ్బాలమ్రోల లీల. 12
చ. మెలఁగుచునున్న వానిఁ గని మెల్తుక యొప్పటిభూసురుండ కాఁ
దలఁచి విలోచనద్యుతివితానవిరాజితవక్త్రపద్మయై
లలి గడు డాసి యేమిటి కలంచెద విమ్మెయి? నంగజాగ్ని నే
నలిగిన నిన్నుఁ గష్టఁ డనరే నరు? లక్కట! పాప మొందదే? 13
క. నిను నిత్యకర్మలోపం, బునకంటెఁ గుమార! యఘము పొందుం జుమ్మీ
మనసిజుబారికి ననుఁ ద్రోసిన మత్ప్రాణైకధర్మశీలివి గమ్మీ. 14
వ. అనిన నవ్విప్రరూపగంధర్వుండు. 15
తే. ఏమి సేయుదు తరళాక్షి! యేను? జెపుమ, నీవు నిట్లని పలికెదు నిత్యకర్మ
హాని నాకుఁ బాటిల్లదే? గాన నొకటి, నీకుఁ జెప్పెద నేర్పడ నెమ్మి వినుము. 16
వ. సంభోగసమయంబున నిమీలితాక్షివై నన్నుం జూడక యుండవలయు నట్లైన నీకు నాకును సంగమం బగు నట్లు గాకున్నఁ గాదనిన వరూధిని దాని కొడంబడియె నంత. 17

స్వరోచిర్జననము

శా. ఆగంధర్వుఁడు నప్సరోంగనయు నత్యాసక్తిమైఁ గూడి హై
మాగస్ఫారదరీగృహాంతరలతాంతాగారభాస్వత్తటీ

భాగీరథ్యుదరస్సైకతస్థలజలప్రాంతప్రదేశంబుల
నోభ్ఫగింపంగఁ దొడంగి రంగజసుఖాంభోరాశినిర్మగ్నులై. 18

వ. ఇట్లయ్యిరువురు మనోహరంబు లగుమనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుండ. 19

క. సురతసమయమున నాసుం,దరి నయనాబ్జములు మోడ్చి దహనశిఖావి
స్ఫురితశరీరుం డగునా, ధరణిసురకుమారు నాత్మఁ దలఁచెను నెమ్మిన్. 20

వ. కాలక్రమంబున నబ్బాలికాపత్నంబు గర్భిణి యైన దానిం బ్రియవచనంబుల నూఱడించి యాపె యనుప విప్రరూపగంధర్వుండు నిజేచ్ఛ నరిగె నంత. 21

చ. స్వరుచిసముద్గమస్ఫురణ సర్వదిగంతరము ల్వెలుంగ భా
సురతరమూర్తి యై వెలయుసూర్యునిమాడ్కి సుతుండు ప్రీతి న
త్తరుణికి నుద్భవించి సముదాత్తతనుద్యుతిజాలసంపద
న్సురుచిరుఁ డై స్వరోచి యనుసుందరనామము దాల్చి యెంతయున్. 22

చ. కళ లభివృద్ధి బొందుశశికైవడిఁ దద్దయు సద్గుణంబుల
న్వెలుఁగుచు నాఁడునాఁటి కభివృద్ధి వహించి మనోజ్ఞయౌవనో
జ్జ్వలుఁడును నస్త్రవిద్యను విశారదుఁడు న్బలభాసితుండు నై
పొలుపుగ మందరాద్రితటభూముల నాతఁడు కేలి సల్పుచున్. 23

ఇందీవరాక్షమనోరమాశాపమోచనము

క. ఒకనాఁడు గనియె నొకకన్యక నధికభయార్తచిత్త యై కావు నను
న్సకటవము వసుచుఁ దనయొద్దకు వడిఁ బఱతెంచుదానిఁ దరళతరాక్షిన్. 24

క. కని యోడకుమీ యబ్జాననా! యిట కీ వేల వచ్చి? తనవుడు నది యి
ట్లను నూర్పులు గ్రందుకొన, న్దనులత వడఁకంగ గద్గదస్వర మెసఁగన్. 25

వ. మహాత్మా! యేను మరువశ్వపుత్రికి నిందీవరాక్షుం డనుగంధర్వునకుం బ్రభవించిన దాన నాపేరు మనోరమ మందారవిద్యాధరపుత్రి విభావరియును బారుం డను మునికూఁతురు కళావతియును నాసఖులు వారును నేనునుం గూడి యొక్కనాఁడు కైలాసంబునకు వినోదార్థం బరిగి తదీయతటంబునందు. 26

తే. ఉగ్రతపమున నెంతయు నొడలు డస్సి, యడరునాఁకట మలయుచు మెడ మలంచి
చాలఁ గన్నులఁ గ్రుస్సి తేజం బడంగి, యున్నమునిఁ గని నవ్వితి నన్నుఁ జూచి.

ఆ. అలుక వొడమి కంపితాధరపల్లవుఁ, డగుచుఁ బెలుచ నిట్టు లనియె నతఁడు
నన్నుఁ జూచి నీవు నవ్వితి గావున, నసురకరగృహీత వగుము తరుణి! 28

చ. అని నను నమ్మునీంద్రుఁ డదయ న్శపియించిన రేఁగి మత్సఖు
ల్చనునె శపింప నక్కట! విచారవిహీనుఁడ వైతి వో తపం
బును బొలియించి తించుకయు బుద్ధిశమంబు భజింప లేవ క్రో
ధను లగువారు బ్రాహ్మణులె? దాంతులు శాంతులు వారి మెత్తురే! 29

క. అని తన్ను ధిక్కరించిన, విని ముని యొక్కర్తె కుష్ఠవిద్ధాంగి యొక

ర్త నితాంతక్షయబాధిత,యును గా నిద్దఱ శపించె నుగ్రపుటలుకన్. 30

తే. అలతాంగుల నారుజ లప్పుడ పొందె
ననఘ! మూఁడుప్రొద్దులఁగోలె నసుర యొకఁడు
ఘోరమూర్తి యై ననుఁ బట్టికొనఁగ వెనుకఁ
దగులుచున్నాఁడు దారుణధ్వని సెలంగ. 31

వ. అస్త్రహృదయం బనువిద్య యే నెఱుంగుదు దాని నీ కిచ్చెదఁ దత్ప్రభావంబున
నీరాక్షసు జయించి నన్ను రక్షింపు మీవిద్య తొల్లి పినాకపాణి యగురుద్రుండు
స్వాయంభువమనువున కిచ్చె నతండు వసిష్ఠున కిచ్చె న మ్మునివరుండు మన్మాతా
మహుం డైనచిత్రాయుధున కిచ్చె నమ్మహాత్ముండు వివాహసమయంబున మదీయ
జనకున కరణంబుగా నిచ్చె మాతండ్రి నన్ను నావిద్యయందు విశారదం గావించె
సకలరిపునాశకరం బైనయస్త్రహృదయంబును వేగ పరిగ్రహింపు మనిన నట్ల కాక
యని యవ్వరూధినీనందనుండు జలోపస్పర్శనం బాచరించి శుచి యైన నతనికి
నక్కన్యకారత్నంబు సరహస్యంబుగ సకలాస్త్రసంప్రయోగనివర్తనవిధంబు లుప
దేశించినయనంతరంబ. 82

చ. అనుపమనీలనీరదనిభాకృతియు న్బటుగర్జనారవం
బును మెఱయంగ వే కదిసి పొల్తుక! యెవ్వఁడు గావ నోపు? నే
నిను నిదె మ్రింగెదం దొలఁగి నీ వెటఁ బోయెద? నంచు నింతిఁ బ
ట్టిన సురవైరిఁ జూచి తనడెందమునం గడు నల్క పుట్టినన్. 33

వ. వరూథినీనందనుం డంతర్గతంబున. 34

క. కరుణము పుట్టఁగ నమ్మెయి, శరణుం జొచ్చిన లతాంగి సాధ్వస మెల్ల
న్హరియింతును బొలియింతును, సురవిద్వేషు సురల కెలిమి సొం పొనరింతున్. 35

చ. అని భ్రుకుటీభయంకరతరాస్యుఁడు రోషవిఘూర్ణితాక్షుం
డును నయి చండబాణము గడు న్వెసఁ జూడ్కులఁ దాల్చి చొన్పె న
ద్దనుజునిమేన దానఁ బటుతాపము పుట్టినఁ దల్లడిల్లి య
వ్వనరుహలోచన న్విడిచి వాఁడు కరంబులు మోడ్చి యి ట్లనున్. 36

ఆ. బ్రహ్మమిత్రుఁ డనఁగ బరగినమునివరు, శాప మిపుడు తద్ద శాంతిఁ బొందె
నాకు హితులు లేరు నీకంటె నెవ్వరు, ననిన నిట్టు లనియె నతఁడు ప్రీతి. 37

వ. అమ్మునీశ్వరుం డేమినిమిత్తంబున నీ కిట్టిశాప మిచ్చె నని యడిగిన రాక్షసుం డి ట్లనియె.

ఇందీవరాక్షుఁడు శాపవిముక్తుఁ డై స్వరోచితో నిజశాపకారణము సెప్పుట

క. ఘనుఁ డైనబ్రహ్మమిత్రుం, డనఘా! యష్టాంగ మైనయాయుర్వేదం
బున నిపుణుం డై యుండును, విను మే నిందీవరాక్షవిదితాహ్వయుఁడన్. 39

వ. ఈయిందీవరాక్షుకి జనకుండ గంధర్వుండ. 40

క. నలనాభాఖ్యతనూజుఁడ, నలఘుమతీ! బ్రహ్మమిత్రు నాయుర్వేదం

బలవఱుప వలయు నా కని, పలుమఱు నే నడిగి త్రోపునడి చలముమెయిన్. 41

వ. అంతర్ధానగతుండ నై యుండి యతండు శిష్యుల కుపదేశించుసమయంబున నయ్యా యుర్వేదవిద్య నెనిమిదినెల లభ్యసించి హర్షించి యతనిముంగటికి కరిగి యందంద నగుచున్న నన్ను భావించి దివ్యబోధంబున నంతయుం గాంచి మునివరుండు కోపించి. 42

క. కటము లదర మేను కంపింప నతిపరుషాక్షరముల నిట్టు లనియె నోరి!
దితిజమాయ ని ట్లదృశ్యుండ వై విద్య, యపహరించి తగునె యపహసింప? 43

వ. సప్తరాత్రంబుల రాక్షసుండ వై యుండు మని శపించిన. 44

క. వడవడ వడఁకుచు నమ్ముని, యడుగులకుం జక్కఁ జాఁగి యర్థించిన న
ప్పుడ శాంతిఁ బొంది యెదఁ గృప, గడలుకొనఁగ నిట్టు లనియెఁ గమనీయయశా!

సీ. వినవయ్య గంధర్వవీర! నాపలు కవశ్యము తప్ప దిపుడు నీ వసుర వయ్యుఁ
గ్రమ్మఱ నిజమూర్తిఁ గైకొనియెదు దైత్యభావంబుచే స్మృతిఁ బాసి యెపుడు
కుపితుండ వై నీదుకూఁతు నంగద మ్రింగ నడరి యొక్కరునిదివ్యాస్త్రవహ్ని
నెరియు దప్పుడు మది నెఱుక వొడమ నిర్మలాకృతి వగు దని యానతిచ్చె

తే. నమ్మునీంద్రుం డు గావున నధికపుణ్య,మూర్తి! నీచేత నే నిట్లు మోహితుండ
నైతి శాపంబువలని మహాత్మ! నీకు, వలయుఁ జేయంగఁ బ్రీతి నాపలుకు వినుము.

స్వరోచి యిందీవరాక్షునికూఁతు రగుమనోరమను బెండ్లియాడుట

క. ఆయుర్వేదముతోడన, యీయిందీవరదళాక్షి నిచ్చెద నీకుఁ
ధీయుత! పరిగ్రహింపుము, నీయుపకృతి కొండు సేయ నేర్తునె చెపుమా? 47

క. అని గంధర్వుఁడు తొల్లిటి, తనదివ్యాకృతి ధరించి ధవళాంబరచం
దనకుసుమరత్నహారా, ద్యనుపమశృంగారభాసి యై కడు నెలమిన్. 48

వ. స్వరోచికి నాయుర్వేదవిద్య నిచ్చి యక్కన్యక నీయ నుపక్రమించిన నది తండ్రి కి ట్లనియె. 49

చ. మన కుపకారి యైనసుకుమారుని నీతనిఁ జూచినప్డ నా
మనమున రాగ మైనయది మానుగ నైనను దండ్రి! నాకతం
బునఁ బటురోగదుఃఖములఁ బొందుచు నెచ్చెలు లిట్టు లుండఁగా
మనసిజభోగలీలలకు మానస మెమ్మెయి నాకు నూల్కొనున్? 50

వ. అనిన వరూథినీతనయుం డయ్యింతి కి ట్లనియె. 51

క. ఆయుర్వేదము పెంపున, నీయిద్దఱుసఖుల రోగనిర్ముక్తలఁ గాఁ
జేయుదు నమ్ముము విడువుము, తోయజదళనయన! వగపుతో సంశయమున్. 52

తే. అనుడు రాగంబు నొందినయత్తనూజ, నక్కుమారుని కిడి వివాహంబు సేసి
దివ్యగతి నేఁగె నంత నిందీవరాక్షుఁ, డనఘ! గంధర్వపురమున కతిముదమున. 53

ఆ. ఎలమి మై స్వరోచి యిట్లు మనోరమఁ, బెండ్లి యై కరంబు ప్రీతితోడ
సతియుఁ దాను దానిసఖు లున్నయుద్యానవనమునకును నేఁగి వారిఁ గాంచి. 54

క. దానం గడు వగ సిగ్గున, నూనుచుఁ జలి యన్నగమున నొకనూతేఁడు
ల్నానావిధసుఖలీలల, న్మానుగఁ గ్రీడించు చొక్కనాఁ డొక్కయెడన్. 80

స్వారోచింగుఱించి మృగదంపతులసంవాదము

చ. కనకమయాంగదీప్తు లెసఁగంగ సమున్నతశృంగరంగదా
ననరుచు లుల్లసిల్ల నయనద్యుతిజాలము పర్వఁ జాల నిం
పొనర మృగీతతు ల్బలసి యుండఁగ నున్నకురంగవల్లభు
న్గనియె వనాంతరంబున సుఖస్థితి నింతులతోఁ జరించుచున్. 81

తే. మనము లలరఁ జూడ్కులఁ గడు మ్రాలఁ జెవులు
వ్రాల హరిణాంగనలు రాగలోల లగుచుఁ
జేరి హరిణేంద్రు నెమ్మోము మూరుకొనుచు
నఱ్ఱు నాకుచు నున్న నాహరిణవిభుఁడు. 82

ఆ. ఏస్వారోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ, విడవ నట్టిత్రోవ విడుతు వినుఁడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలంగుఁడు తొలఁగుఁడు, విగతలజ్జమతులవెనుకఁ జనుఁడు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం, గలుగుట భోగేచ్ఛ ధర్మకర్మము లెల్ల
న్బొలిసెను వీనికి ధనములు, లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటన్. 84

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు, నతఁడు పుణ్యలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపఁ డేను స్వారోచి నడుచునట్టిత్రోవ నడువ. 85

స్వారోచికి మువ్వురుపుత్త్రులు పుట్టుట

వ. అని పలుకుహరిణంబుచేత నాహరిణాంగనలు త్రోపు వడి చని సద్వచనంబులు వరూథినీతనయుండు విని తనమనంబున నే నింత కుత్సితుండ నగుదునే? చక్రవాకియు నీమృగంబు నాచరితం బిట్లు గర్హింతురే? యింక నవశ్యంబును సర్వసంగపరిత్యాగంబు సేయుదు నని యప్పటికిం దలంచి యెప్పటియట్ల మనోభవాధీనమానసుం డై యయ్యంగనలతోడ నాలునూఱుసంవత్సరంబులు విషయసుఖంబు లనుభవించి మనోరమయందు విజయుండును విభావరియందు మేరునందుఁడును గలావతియందుఁ బ్రభాసుండు నను పుత్త్రులం బడసి పద్మినీవిద్యాప్రభావంబునం దూర్పున విజయునికి విజయం బనునగరంబును నుత్తరంబున మేరునందునికి నందవతి యనుపురంబును దక్షిణంబునం బ్రభాసునికిఁ దాళం బనుపట్టణంబును నిర్మించి యందు వారల నునిచి యాస్వారోచి యొక్కనాఁడు మృగయావినోదార్థంబు ధనుర్ధరుం డై యొక్కరుండును వనంబున కరిగి యనతిదూరంబున నొక్కవరాహంబుఁ గని దాని నేయం దలంచి గుణంబు సారించి శరంబు సంధించినతఱి నొక్కమృగాంగన రయంబున నతని డాయం జనుదెంచి యి ట్లనియె. 86

స్వారోచిమనుజననము

క. నను నేయకు మీశరంబున, ననఘ! ప్రసన్నుఁడవు నాకు నగుము వరాహం

బు నకారణంబు చంపకు, మనిన వరూథినితనూజుఁ డామృగి కనియెన్. 87

సీ. ఒడల రోగంబు లేదొల్లఁబా కెట్లు నీ కయ్యెఁ బ్రాణము? లన్న హారిణి యనియె
ననన్యాంగనాసక్తుఁ డగువాని మనమున వలచిన మరణంబు వెలిగ నాకు
నొం డౌషధంబున నుడుగునే యెదతాప మనిన ని ట్లనియెఁ దా నమ్మహాత్ముఁ
డెవ్వనియందు నీహృదయంబు దగిలిన దతఁ డెట్టివాఁడు లోలాక్షి! చెపుము

ఆ. యనిన నిన్నె వలచి తనఘ! నీచేతన, మనముఁ గోలుపడితి మనసిజాగ్ని
నెరియఁ జాలఁ జంపవే వేగ నన్ను నీ, పటునిశాతశరము పాలు పఱిచి. 88

వ. అనిన హారిణికి నతం డి ట్లనియె. 89

క. మనుజుఁడ నే నీవు మృగివి, విను నీకును నాకు నెట్లు విషయైకసుఖం
బొనరు ననిన మృగి యిట్లను, నను నాలింగన మొనర్చు నా కదె చాలున్. 90

ఆ. అనిన నాస్వరోచి యాలింగనము చేసె, నాకురంగవనిత నదియు దివ్య
వనిత యయ్యెఁ జోద్యపడి యతఁ డెవ్వతె, వింతి! చెప్పు మనిన నిందువదన. 91

వ. ప్రేమలజ్జాభరానతవదన యగుచు నల్లన ని ట్లనియె. 92

క. క్షితిరక్షాదక్షుం డగు,సుతు మనువుం బడయ నన్ను సురవరులు జగ
ద్ధితముగఁ బ్రార్థించిన వ,చ్చితి నే వనదేవతను విశిష్టచరిత్రా!. 93

వ. దేవవచనంబున నాయం దపత్యంబు వడయు మనిన నతం డయ్యంగన నంగీకరించె
నంత నయ్యెవ్వరువురకును. 94

చ. అతులితసర్వలక్షణసమంచితమూర్తియు నుజ్జ్వలప్రభా
న్వితుఁడును నైనపుత్త్రుఁడు జనించెను మ్రోసె నిలింపవాద్యము
ల్వితతసుగంధమారుతము వీచె దిశ ల్విమలంబు లయ్యె నం
చితముగఁ బుష్పవృష్టి గురిసె న్వెస నృత్యము చేసి రచ్చరల్. 95

క. అతనితనుద్యుతి కత్య,ద్భుత మంది మది న్స్వరోచి ద్యుతిమన్నామం
బతనికి నొనరించెను దగ, నతఁడును భుజబలపరాక్రమాభీలుం డై. 96

వ. స్వరోచిరపత్యం బగుటంజేసి స్వారోచిషుం డనం బరగె నంత నొకనాఁడు గిరినిర్ఝర
మనోహరప్రదేశంబుల విహరించుచు నాస్వారోచిర్విభుండు హంసమిథునంబు
గనియె నంత నాహంస హంసి కి ట్లనియె. 97

క. బహుకాలము నీతోడను, విహరించితి నిలువఁబడియె విషయసుఖైక
స్పృహ యిప్పుడు గడు ముదిసితి, నిహభోగము లింక నుడుగు టెంతయు నొప్పున్. 98

వ. అనిన హంసి యి ట్లనియె. 99

క. భోగము లెప్పుడు వలయును, భోగాత్మక మిజ్జగంబు భూదేవవరు
లోభోగార్థముగాఁ దపములు, యాగంబులు సేయుచునికి యాత్మ నెఱుఁగవే? 100

సీ. అనిన రాయంచ యి ట్లను విను భోగైకసక్తులు సంతతసంగపరులు
నగువారిమతి పరమార్థదర్శిని యెన్నఁ డగుఁ? జెప్పుమా వార లర్థబంధు

పుత్త్రమిత్త్రకళత్త్రములయందు సక్తులై విపులభవాంబుధి వెడల లేక
బహుళపంకపతితవనగజములువోలెఁ గదల నేరక పొలియుదురు గాక

ఆ. సంగకలితచిత్తు నంగనారాగాంధు, నీస్వరోచిఁ జూచితే శుభాంగి!
పుత్త్రపౌత్త్రవృద్ధిఁ బొంది నేఁడును విషయోపభోగనిరతి నున్నవాఁడు. 101

స్వరోచి పరలోకగతుఁ డగుట

వ. కామినీపరతంత్త్రుఁ డైనయీస్వరోచి నాకు సదృశుండు గాఁడు నేను వివేకంబునం జేసి భోగంబులు పరిహరించితి ననిన హంసవచనంబులు విని యాస్వరోచి జాతోద్వేగుం డై భార్యాసహితంబు వనంబునకుం జని ఘోరతపం బొనరించి నిష్కల్మషత్వంబు నొంది యమరలోకంబున కరిగె నంత. 102

స్వారోచిషమన్వంతరంబున దేవేంద్రాద్యధికారిపురుషులవివరణము

క. మనువుం గా స్వారోచిషు, వనరుహగర్భుం డొనర్చె వరగుణ! విను మ
మ్మనుకాలంబునఁ బరగిన, యనిమిషులను మునుల నింద్రు నవనీశ్వరులన్. 103

వ. పారావతులు తుషితు లనునామంబుల దేవతలు పుగిరి విపశ్చితుం డింద్రుఁ డై నెగడె నూర్జుఁడు స్తంభుఁడు ప్రాణుండు దత్తోళి ఋషభుఁడు నీవారుండు నరివంతుండు ననువారలు సప్తఋషు లై యుపతరిల్లిరి చైత్త్రుండు కింపురుషుండు నాదిగాఁ గలమనుపుత్త్రు లేడ్వురును రాజు లై రమ్మన్వంతరంబు గలయంతకాలం బును దత్సంతానజాతు లైననృపతులు ధరణిం బాలించి రని చెప్పి మార్కండేయుండు. 104

ఉపజాతి. స్వారోచిజన్మంబును వర్తనంబుం, స్వారోచిషాద్యప్రభవంబు విన్న
నరుండు నిత్యోన్నతి నవ్యకీర్తి, శ్రీరమ్యుఁ డై ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కున్. 105

పద్మాదినిధిమహిమానువర్ణనము

తే. అనఘ! పద్మిని యనువిద్య నాశ్రయించి, యుండు నెనిమిదినిధు లని వింటిఁ దత్స్వ
రూపములచంద మెట్టు లేరూపునను ధనావలులు మానవులకు లభ్యత వహించు.

వ. అనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 107

సీ. విను పద్మినీనామవిద్యకు శ్రీ యధిదేవత నిధుల కద్దేవి యూఁత
యనఘ! పద్మమ్ము మహాపద్మసంజ్ఞము మకరకచ్ఛపములు మఱి ముకుంద
మును గుందమును నీలమును శంఖమును ననునభిధానములచేత నతిశయిల్లు
దానిచే వీక్షితుం డైనమానవుఁ డిల విత్తసంపన్నత వెలయుఁ జుమ్ము

తే. పద్మనిధిచేతఁ జూడంగఁబడిననరుని, మూఁడుతరములవిభవంబు మారిఁబోవు
నది ప్రశస్తసాత్త్వికనిధి యగుట నతఁడు, సాత్త్వికుండును దాక్షిణ్యసంభరితుఁడు.

తే. ఁగుచుఁ గాంచనరజతతామ్రాదిధాతు
వులు పరిగ్రహించుఁ దివిరి విలుచు నమ్ము

యజ్ఞములు సేయఁ జేయించు నర్థ మిచ్చి
గుళ్లు చెఱువులు కట్టించుఁ గోమగు మిగుల. 109

వ. మఱియు సత్త్వాధారం బైనమహాపద్మనిధిచేత నీక్షితుం డైనవాఁడు సత్త్వాధికుం డై
పద్మరాగాదిరత్నంబులు దంతంబులును బరిగ్రహించు మౌక్తికప్రవాళాదిక్రయ
విక్రయంబులు నొనరించు యోగీశ్వరులకు ధనం బిచ్చి వారి నారాధించు నవ్వి
భవం బతనికి నేడుతరంబు లెడ తెగ కుండు. 110

క. తామసము మకరనిధి యది, యేమనుజునిఁ జూచె నాతఁ డెంతయును భువి
న్దామసుఁడును దుశ్శీలుఁడు, నై మైనుఱువులును వింట్లు నమ్ములు గదలున్. 111

చ. ఎలమిఁ బరిగ్రహించుఁ బృథివీశులతోఁ దగఁ జెల్మి సేయు శూ
రులకు ధనంబు లిచ్చుఁ గడు రూఢిగఁ గైదువు లమ్ము విల్చు న
గ్గల మగువిత్తవాంఛ జని కయ్యమునం దెగటాఱు నుండ దా
కలిమియు వానితోన తెగుఁ గాని తనూజులకు న్మునీశ్వరా! 112

తే. తామసంబు గచ్ఛపనిధి తదభివీక్షితుండు తామసుఁ డై కడు దుష్టజనుల
తోడ బేహార మెప్పుడు నాసనొకని, నమ్మఁ డొకపఱేఁ గూర్చును సొమ్ము దివిరి.

క. కుడిచిన నోరులకుఁ బెట్టినఁ, జెడు సొమ్మని మనమునందుఁ జింతించుఁ గడుం
జెడకుండఁ బాఁతు నిల నీ, జనునిధనము లతనితోనె చనుచుండు నగన్. 114

చ. వినుము రజోగుణాత్మకము విశ్రుత మైనలసన్ముకుందనా
మనిధి తదీక్ష్యమాణుఁ డగుమర్త్యుఁడు రాజసుఁ డై పరిగ్రహిం
చు ననఘ! గీతవాద్యముఖసుస్థిరవిద్యలు వందిగాయకా
ర్థినటవిటోత్కరంబుల కతిప్రమదంబున నిచ్చు నర్థముల్. 115

క. బహుసుఖము లనుభవించును, బహుకులటలఁ గలయు మఱియు బహువిధవనితా
స్పృహుఁ డై చరించు విను మ, న్మహితవిభవ మొక్కపురుషమాత్రమునఁ జనున్.

సీ. మహితరజస్తమోమయము కుందం బనునిధి యది చూచిన నిఖిలధాతు
రత్నధాన్యాదిసంగ్రహమును దత్క్రియవిక్రయంబులు గల్గి వెలయు మనుజుఁ
డవమాన మించుక గ్రైన సహింపఁడు పొగడిన హర్షించి తగఁగ నిచ్చు
బంధుల రక్షించు బహుభార్యుఁడును బహుపుత్త్రవంతుండు నై పోలుచు నతని
తే. యేడుతరములు వర్తించు రూఢి గాఁగ, నమ్మహానిధి యష్టభోగాన్వితులును
నధికదీర్ఘాయువులు సుహృదవనపరులు, నగుదు రావంశజులు సుగుణాభిరామ! 117

సీ. సత్త్వతమోగుణాస్పదనీలనిధిసంగతుం డగునరుఁడు సద్గుణయుతుండు
ధాన్యకార్పాసవస్త్రఫలప్రసవపరిగ్రహాయుక్తుఁడును దరుకాష్ఠశుక్తి
శంఖమౌక్తికజలసంభవాదిక్రయవిక్రయవ్యాపారవిశ్రుతుండు
బహుతటాకారామపద్మినీనిర్మాణఘననదీబంధనదక్షుఁడు నగుచుఁ
తే. చందనాంబరమాల్యభూషణవిశిష్ట, భోగలీలలఁ బొంపిరి వోవుచుండు

నతఁడు మూఁడుతరము లుండు నవ్విభవ మ,ఖండితం బయి విమలవిఖ్యాతచరిత !
చ. అనఘ ! తమోరజోగుణసమన్వితశంఖనిధీక్షితుండు త
ద్ఘనగుణబద్ధుఁడై కుడుచుఁ గట్టుఁ దొడుం దనయిచ్చ నొక్కఁడు
న్దనయసతీస్నుషాదులకుఁ దా నిడఁ డెన్నఁడుఁ గూడు చీర యే
జనులకుఁ బెట్టఁ డన్నరునిసంపద యాతనితోన వ మ్మగున్. 119
వ. అని యిట్లు నరులధనంబున కధిదేవత లైననిధుల విధం బెఱింగించి మఱియును. 120
క. ఒక్కనిధి నరునిఁ జూచిన, నొక్కనిధిగుణంబు లొందు నొగి మిశ్రము లై
పెక్కునిధులు చూచినఁ గడు, నక్కజమునఁ బొందు నతని నమ్మెగ్యగుణముల్. 121
క. అని నిధిలక్షణములు చెప్పిన విని క్రోష్టుకి మునీంద్ర ! ప్రియ మెసఁగంగా
మనువుల నిరువురఁ జెప్పితి, వినిపింపు తృతీయమనువువిధ మేర్పడఁగన్. 122

ఉత్తమమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము

క. ఉత్తానపాదునకు నత్యుత్తమ యగుసురుచికిం బ్రియుం డగుపుత్త్రుం
డుత్తమనామాఖ్యాతుఁ డు,దాత్తభుజావీర్యశౌర్యధౌరేయుండున్. 123
చ. అమితతనుప్రభామహిమ నర్కుఁ డనంగ నితాంతకాంతి న
య్యమృతకరుండు నాఁగ భువనావనధర్మకళాప్రవీణత
యముఁ డన శత్రుమిత్రసముఁ డై పొగడొందినయన్నరేంద్రుఁ డు
త్తమచరితుండు భూరిగుణధాముఁడు వంశవివర్ధనార్థ మై. 124
క. సురపతి శచి ననురక్తిం, బరిణయ మైనట్లు వేడ్క బహుళ యనుతలో
దరిఁ బెండ్లి యై మనం బా,తరుణివిలాసంబునందు తగ్ధ తగిలినన్. 125
సీ. ఇందుండు రోహిణియందు సంతతనిర్భరానురాగారూఢుఁ డైనమాడ్కి
నాకృశోదరియంద యాసక్తుఁ డై యెప్డు మనమున నతఁ డొండువనులు మఱచి
తనివోక చూడ్కు లాతన్వీసౌందర్యరసామృతం బాదట నాని సొగయుఁ
దరలాక్షీతనులతఁ దనసుందరాంగంబు సోఁకించి సంస్పర్శసుఖముఁ బొందుఁ
ఆ. బొలఁతిచెవుల కింపు వళుకొత్త సరసోక్తు, లాడుఁ దివిరి ప్రియము లాచరించుఁ
గళలయందుఁ బ్రీతి గడలుకొనంగ న, మ్మగువవిభ్రమమునఁ దగిలి యిట్లు. 126
మ. అనుకూలుం డయి సంచరింప మది నయ్యబ్జాక్షి యొక్కింత యై
కొని తద్భూపతి నాదరింపదు గడుం గోపించుఁ దా నాతఁ డి
చ్చినమాల్యాభరణంబు లొల్లదు దనుం జేపట్టి బల్మి న్సుథిం
ప నియోగించిన మున్కుచుర్ గుడుచు నల్పం బైనయాహారమున్. 127
క. క్షితిపతి ప్రభూతరాగా, న్వితుఁ డై తను ననుసరింప విపరీతమతి
న్ప్రతికూల యగుచు నవమా, నితుఁ గాఁ బతిఁ జేయు నతివ నీచచరిత యై. 128
వ. అంత నొక్కనాఁ డమ్మహీకాంతుండు. 129
క. వారవనితలును రాజకు,మారులునుం దాను నెలమి మధుపానరతిం

గూరి మధురగీతము లింపారఁగ గాయకులు పాడ నారామమునన్. 130

క. ప్రీతి వినోదించుచు నా, భూతలపతి మధురసీధుపూర్ణచషకము
న్నాతికి నిచ్చిన నందక, యాతని దెసఁ జూడ కుండె నంతయు చూడన్. 131

ఉత్తముఁడు ప్రతికూల యగుతనభార్య నడవి గంపుట

వ. ఇట్లమ్మానిని తన్నవమానించిన సిగ్గుపడి కోపించి కుంభినీభర్తం బైనయురగం
బునుబోలె నిట్టూర్పు నిగిడించి దౌవారికు రావించి యత్యంతదుష్టస్వాంత యైన
యిక్కాంతం గొనిపోయి విజనం బైనవిపినంబున విడిచి రమ్మిదియ నిశ్చయం బిట్లు
సేయు మని పంచిన వాఁడును గాంచనరథం బెక్కించుకొని చని యక్కమలాక్షి
నొక్కవనాంతరంబున విడిచి వచ్చిన నచ్చెలువ యబ్జాభపతి యిట్లు పరిత్యజించుట
తనకుఁ బరమానుగ్రహంబు సేయుట గాఁ దలంచి సంతసిల్లె నంత. 132

తే. ఆలతాతన్వియందు వృథానురాగుఁ, డగుట సన్యవాంఛాపరిగ్రహంబు సేయ
నొల్ల కారాజవర్యుఁ డయ్యువిదఁ దలఁచి, పగలుఁ బొగులంగ నొకవిప్రవరుఁడు వచ్చి.

ఉత్తముఁడు రాక్షసాపహృత యగుబ్రాహ్మణుభార్యను దెచ్చి యిచ్చుట

ఉ. ఆవిభుఁ గాంచి శోకమున నార్తుఁడనై చనుదెంచితిన్ ధరి
త్రీవర! యేమి చెప్పుదు విధివ్యవసాయము? రాత్రి నిద్ర యేఁ
బోవఁగ నాదుభార్యఁ గొనిపోయిరొ వారిక దెవ్వఁడో యతం
డేవిధమో యెఱుంగఁ దలుపుల్ మూఁగఁ బెట్టినయట్ల యుండఁగాన్. 134

ఆ. ఎడరు పుట్టకుండఁ బుడమిజనంబులఁ, గావఁ బ్రోవ దిక్కు నీవె కాన
యరసి నాకుఁ దెచ్చి యయ్యింతి నీవగు, ననిన నట్టు లనియె మనుజవిభుఁడు. 135

క. ఎవ్వండు పట్టికొనియెనొ, యెవ్వలనికిఁ జనెనొ యెచట నున్నయదియొ యెఱుఁగక కే
నెవ్వని దండింతును సతి, నెవ్విధమునఁ దెత్తుఁ జెప్పు మీద్విజచరిత్రా! 136

వ. అనిన నవ్విప్రుం డిట్లనియె. 137

తే. నీవు మాధర్మములలోన నృపవరేణ్య!, కూలి యాఱవభాగంబు గొనుచు మమ్ముఁ
గావఁ బూనినకతమునఁ గాదె యొండుచింత యెఱుఁగక రేలు నిద్రింతు మేము.

వ. అనిన నన్నరేంద్రుం డిట్లను. 139

క. ఎట్టిది నీసతిరూపం?, బెట్టిది ప్రాయంబు? భూసురేశ్వర! శీలం
బెట్టిది? నిక్కము చెపుమా, యిట్టయినను వెదకి తెచ్చి యిచ్చెద ననినన్. 140

తే. నిడుదపాదవును మిడిగ్రుడ్లు బడుపుటొడలు
గుంతమోమును గుఱుకేలుఁ గుండకడుపు
మిట్టపండ్లును నెంతయుఁ బెట్టిదంపుఁ
బలుకులును దురాచారంబు బరికెతలయు. 141

తే. కలికి జవ్వన ముడివోయి కడుఁ గురూప, యైు మదీయభామిని యుండు నధిప! యట్టి
దైన నయ్యింతి నొక్కఁడు గ్గాడ దాని, కింపు మిగులంగ వర్తింతు నిది నిజంబు.

వ. అని చెప్పిన విని యమ్మహీపతి గర్హించుచు. 143

క. చాలుం జెప్పకు నీ కా, యా లేటికి మేదినీసురాధిప! యే నో
ండాలిం జేసెదఁ జేకొను, మాలు సుఖార్థంబొ వేదనార్థము చెప్పుమా. 144

తే. సతికి రూ పెంత కలిగినఁ జాలు విప్రవర్య! శీలంబ యొక్కఁడు వలయుఁ గలుగఁ
గాన రూపును శీలంబు లేనియట్టి, వెలఁది వేయువిధంబుల విడువ వలయు. 145

వ. అనిన నాభూదేవుండు భూపతితో భర్తకు భార్య రక్షణీయ యందు భర్త ప్రజారూపంబునం బ్రభవించుఁ బ్రజారక్షణం బతనికిఁ దన్నుఁ దా రక్షించుకొనుట యని వేదంబులు చెప్పు భార్య యన్యలభ్య యైన వర్ణసంకరం బగు సంకరదోషంబున స్వర్గంబువలనం బాసి పితృవర్గం బధోగతిం బడు నభార్యుండ నగు నాకు నిత్యకర్మహాని వాటిల్లుఁ దాన నరకప్రాప్తి యగు మఱి యయ్యింతియందు సంతతి యుద్భవించిన నది నిజధర్మంబున నాఱవభాగంబును నీ కొసంగు నింతయు నీ కెఱింగించితి నెత్తెఱంగున నైన నత్తెఱవ నరసి యీవలయు ననిన నవ్విప్ర వచనంబులు విని యన్నరేంద్రుండు సర్వసాధనసనాథం బైనమహారథం బెక్కి చని పృథ్వీవలయం బెల్లం బరిభ్రమించుచు మహారణ్యంబున నొక్కతపోవనంబు గని యరదంబు డిగ్గి దానిం బ్రవేశించి యందు. 146

తే. కుశకృతాసనాసీనుని విశదతేజు, నొక్కమునిఁ గాంచె నమ్మునియును నరేంద్రుఁ
గని సముత్థితుఁడై కడువినయ మెసఁగఁ, గుశలమడిగి శిష్యునిఁ గనుఁగొని ముదమున.

క. ఇతనికిఁ దె మ్మర్ఘ్య మ్మన, నతఁ డల్లన గురునితో మహాత్మా! యర్ఘ్యం
బితనికి దాతవ్యంబె?, మఱిఁ బరికించి నను బనుపు మహితవిచారా! 148

క. అనిన ముని చిత్తమున నజ్జనపతివృత్తాంత మెఱిఁగి సమ్మద ముచితా
సనసంభాషణముల నాతనికిని గావించి యనియెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 149

ఆ. ఏల వచ్చి తిచటి? కెవ్వరి వెదకె దుత్తానపాదతనయ! మాననీయ!
యేను నిన్ను నాత్మ నెఱుఁగుదుఁ జెప్పుమా, యనిన నతని కిట్టు లనియె నృపతి.

క. ఒకవిప్రునిసతి నెవ్వఁడొ, యొకరుఁడు గొని చనిన దాని నొగి నన్వేషిం
చుకుతూహలమున మునినాయక! వచ్చితి నివ్వనమున కది య ట్లుండెన్. 151

క. ఏ నొక్కటి నిన్నడిగెద, మానుగ నా కెఱుఁగఁ జెప్పు మహితదయాధీ
నా! నావుడుఁ జెప్పం దగు, నేనిం జెప్పెద నరేంద్ర! యేమి యడుగుమీ. 152

ఆ. నన్నుఁ గాంచి మున్ను మన్ననమై నర్ఘ్య,మీఁ గడంగి యేల యీవు పిదప?
ననిన మునివరేణ్యుఁ డప్పుడ శిష్యు నిమ్మంటి నీకు నర్ఘ్య మనుడు నతఁడు. 153

వ. మత్ప్రసాదంబున నతీతానాగతవర్తమానదర్శి యగుటం జేసి విచారించి పనుపు మనిన నేనునుం బ్రబోధితుండ నై మనంబున నీవు స్వాయంభువకులజుండ వర్ఘ్యార్హుండ వగు దైనను నీకు నిప్పు డర్ఘ్యయోగ్యత లే కుండుట యెఱింగి యర్ఘ్యం బీనైతి ననిన నమ్మహీశ్వరుండు. 154

తే. అర్ఘ్యమునకు నర్హుఁడఁ గాని యంతపాప, మేను చేసితిఁ జెప్పుమా యెఱుక మాలి?
యనిన మునియును మఱచితే మనుజనాథ, విడువవే నీవు పత్ని నట్టడవిలోన. 155
తే. దాని విడిచినయప్పుడ ధర్మకర్మ,వితతి యెల్లను నీచేత విడువఁబడియె
నొక్కపక్షము గర్మవియుక్తుఁ డైన,యతని ముట్టఁగా దండ్రు మహాత్ము లనఘ! 156
క. ప్రతికూలయు దుశ్శీలయు, సతతంబును నైనఁ బత్నిఁ జనదు విడువఁగాఁ
బతికిఁ దగు దానిఁ బ్రోవ ను,చిత మగుచందమునఁ గూడుఁ జీరయు నిడుచున్. 157
వ. ఇట్టినిజధర్మంబు నీవు తప్పితేని నిన్ను నెవ్వరు శిక్షింతు? రనిన నౌత్తానపాది సిగ్గునం దలవంచి మునీంద్రా! యింక నీచెప్పినట్ల చేసెద నివ్విప్రునివెలంది నెవ్వండు గొని పోయె? నది యెక్కడ నున్నది? యెఱింగింపవే యనిన నతండు. 158
తే. అద్రిసుతుఁడు బలాకనామాసురేంద్రుఁ, డవ్వనిత నుత్పలావతకాఖ్యవనము
నందుఁ గొనివచ్చియిడినవాఁ డచటికరుగు,మనిన నతఁడమ్మునికి మ్రొక్కి యరదమెక్కి.
సీ. ఆవిపినంబున కతిపయంబునఁ జని యావిప్రుచెప్పిన యట్టివికృత
రూపంబుతో నున్నయాపాత్రిఁ గని చెల్వ యీవనంబునకు నీ వెట్లు వచ్చి?
తెఱఁగింపు వైశాలి యింతివే నావుడు నగుదు నే నతిరాత్రుఁ డనుమునీంద్రు
సుత నింటిలో సుఖసుప్త నై యుండంగఁ బతిపితృభ్రాతలఁ బాసి నన్ను
ఆ. నధిప! విను బలాకుఁ డసురాక్షసుఁడు రాత్రి, యపహరించి యీవనాంతమునకుఁ
జేర్చె శోకవహ్ని పేర్చుచు నిం దున్న,దాన బంధుజనులఁ దలఁచి తలఁచి. 160
క. ననుఁ దెచ్చినకారణ మో,జనవల్లభ! యెఱుఁగ నన్నిశాచరుఁడు రయం
బున మ్రింగఁడు నాతో నిం,పొనరఁగ భోగింపఁ డనిన నుర్వీశుఁ డనున్. 161
క. నిను వెదకఁగ నీవిభుపం,పున వచ్చినవాఁడ నెందుఁ బోయె నిశాటుం
డనిన నది యిట్టు లను నివ్వనాంతమున నున్నవాఁడు వాఁడు నరేంద్రా! 162
మాలిని. దనుజభటపరీతు న్దైత్యు నారాజు గాంచె
న్వినయనిభృతు లొప్ప న్వేగ వాఁడు న్శిరంబు
న్జనపతిచరణాంభోజాతము ల్సేర్చి చిత్తం
బునఁ బ్రమదరసం బుప్పొంగ నత్యంతభక్తిన్. 163
స్రగ్విణి. నీవు నాయింటికి న్నెమ్మి నేతెంచుటన్
దేవ! ధన్యుండ నైతి న్నను న్భృత్యునిం
గా విచారింపు మేకార్య మైనం దగన్
భూవరా! పంపు మేఁ బొల్పుగాఁ జేసెదన్. 164
వ. అర్ఘ్యంబు పరిగ్రహింపు మీరుచిరాసనంబున నాసీనుం డవుగు మనిన నన్నరపతి యిట్లనియె. 165
చ. చెలువుగ నాకు సర్వమును జేసినవాఁడవు నీవు చెప్పుమా
విలసితరూపకాంతిగుణవిశ్రుత గాదు పరిగ్రహింప నాఁ

కలి యడఁగంగఁ దత్పిశితఖాదన మేల యొనర్ప ? వేల వే
రలుక మహీసురోత్తమునియంగనఁ దెచ్చితి రాక్షసేశ్వరా ? 166

వ. అనిన నతండు. 167

తే. జనుల భక్షించుకష్టరాక్షసుల మేము,గాము పురుషులు పడఁతులు గడఁగి సేయు
కర్మములయందు వికలత గలిగినప్పు,డాఫలంబులఁ దృప్తుల మగుదు మధిప! 168

తే. పరులు గోపించినప్పుడు నరవరేణ్య! తత్స్వభావంబు లగుశాంతిదాంతిగుణము
లేము హరియించెదము గాని హీనవృత్తి,నేము నరమాంస మన్యులై తేయులట్ల.

తే. అచ్చరలకంటె నొప్పెడునట్టి సుదతు, లధిప! పెక్కండ్రు గలరు నా కకట! మనుజ
వనితయం దేల రతి పుట్టు? ననిన వెండి,యేఁ దెచ్చితి ద్విజకాంత? నెఱుఁగఁ జెపుము.

చ. అనుటయు రాక్షసుండు మనుజాధిప! యావ్విజుఁ డధ్వరంబులం
దనిశము ఋత్విజుం డయి మహాసురనాశకరోగ్రమంత్రము
ల్తనహృదయంబున జ్జపము తత్పరుఁడై గావించు చున్కి మా
కు నచటఁ జేర రాక యలసుక్షుధ నార్తుల మై మనంబునన్. 171

వ. ఉచ్చాటనమంత్రకర్మపరుం డైనయావిప్రునికోపం బగ గొని. 172

ఆ. ఆలు లేనిపురుషుఁ డధ్వరాదిక్రియాబాహ్యుఁ డౌట యెఱిఁగి బ్రాహ్మణునివ
ధూటిఁ దెచ్చి యతనిఁ ద్రోచితిఁ గర్మదై,కల్యచరితనుత నకల్మషాత్మ! 173

వ. అనిన నతివిషణ్ణుం డై యంతఃపురంబున విప్రునికిఁ బత్నీవైకల్యం బొగ్గడించి వీఁడు నన్ను
నిందించుచున్నవాఁ డమ్మునీశ్వరుం డీకార్యంబునకు గర్తండవు గా వని గర్హించె
సపత్నీకత్వంబున నింత నిష్ఫలుండ నగుచు నే మని వగచుచున్న జగతీపతికి నద్దను
జుండు మ్రొక్కి కృతాంజలి యై దేవా! భవద్దేశనివాసి యైననాయట్టిభృత్యుఁడు
గలుగ నీ కింత చింతింప నేల? యేమి పని సేయుదుఁ? బనుపు మనిన నన్నరేంద్రుఁ
డసురేంద్రున కిట్లనియె. 174

క. నరులనిజభావగుణములు, హరింతు వని పల్కి తీవు ప్రార్థింపుదు ని
న్నర మర్ధిని హరియింపుము, ధరణీసురధర్మపత్నిదౌశ్శీల్యంబున్. 175

ఆ. అట్లు సేసితేని నభ్యాగతుఁడ వైన,నాదు సర్వమును మహాప్రియంబు
చేసినట్ల యిదియు శీలసమన్విత,యై నిజేశుకడకు నరుగు ననిన. 176

మ. తనమాయ న్దనుజుండు విప్రవనితాంతస్సంప్రదేశంబు చే
సి నృపాజ్ఞ న్నిజశక్తి నాసుదతిదౌశ్శీల్యం బొగి న్మ్రింగ గ్రం
గిన నక్కాంత సుశీల యై వినయలక్ష్మీస్ఫూర్తి శోభిల్ల ని
ట్లనియె న్భూపతితోడ నిష్ఠురగిరిం బ్రౌఢవాక్యంబులన్. 177

సీ. పరికింప నాకర్మపరిపాక మెట్టిదో పతిఁ బాసి యడవులపాలు వడితి
దనుజుండు దయ మాలి ననుఁ బట్టికొని యిట్టు దెచ్చెఁ బాపవిధి దెచ్చెఁ గాక

యేతెరు వైతినో యే నని పురపురఁ బొక్కుచుండ రె బంధు లక్కటకట!
యొరులకుఁ దొలుమేన నుడుకులఁ బెట్టినదాని కిప్పా టేల మాను రాక?

ఆ. యేమి సేయుదాన? నేగతిఁ బోదు? సిం, కేవిధమున భర్త కెలమి మిగులఁ
బరిచరింపఁ గాంతు భక్తిమై? మజ్జన్మ, మిటుల పోవునో కదే నరేంద్ర! 178

చ. అన విని రాక్షసుండు వసుధాధిప! యీయెలనాఁగ నీదుపం
పునఁ బతియింటి కిప్డు గొనిపోయెద నే గరణీయ మెద్ది యై
నను నొనరించెదం బనుపు నావుడు నిప్పనిచేత సర్వము
న్దనుజవరేణ్య! నీవు ప్రమదంబునఁ జేయుట నాకుఁ జెచ్చెరన్! 179

వ. ఇమ్మానిని ననిచి రమ్ము పని గలయప్పుడు నిన్నుం దలంచెద వచ్చునది యనిన నద్దనుజవరుం డట్ల కాక యని సుశీలయు శుద్ధాంతరంగయు నైనయాద్విజాంగన నెత్తికొని తదీయగృహంబునకుం జనిరా నిట్లు మహీపతి యయ్యింతి నటఁ బుచ్చి యంతర్గతంబున. 180

ఉత్తముఁడు త్రికాలజ్ఞమునివలన బహులావృత్తాంతము నెఱుంగుట

సీ. అర్ఘ్యయోగ్యుఁడవు గావని నన్నుఁ గడుఁ గష్టముగఁ దూఱిబలికెనమ్మునివరుండు
బ్రాహ్మణుఁగుఱిచి యీరాక్షసుండును బత్ని లేనివాఁ డెంతయు హీనుఁ డనియె
నేమి సేయుదు? భార్య నే నేల విడిచితి? నెక్కడఁ గాంతు? నిం కేవి తెఱఁగు?
పరమప్రబోధసంపన్ను నమ్మునిఁ బోయి యడిగెదఁ గాక యయ్యతివృత్త

ఆ. మని మునీంద్రుకడకుఁ జని మ్రొక్కి యవ్విప్రుఁ, గాంతఁ గనుట దనుజుకడకుఁ జనుట
దాను బనుప దానిదౌశ్శీల్య మడఁచి వాఁ, డపుడు భర్తయొద్ద కనుపఁ బోక. 181

వ. చెప్పి యాభూభుజుండు నిజాగమనకార్యం బెఱింగించిన నత్తపోధనుండు. 182

క. జననాథ! నన్ను నడుగఁగఁ, జను వెంచినకార్య మేను సర్వంబు మనం
బున దివ్యదృష్టి నెఱుఁగుదు, విను సెప్పెద నీకుఁ దగునె విడువఁగ భార్యన్. 183

ఉ. ఆరయ సర్వకర్మముల కర్హులు గారు తలంచి చూడఁగా
దారవిహీను లైనవసుధాసురభూవరవైశ్యశూద్రుల
న్వారలు పత్నికి న్మతి నవశ్యముఁ బాయఁగ రానియట్లు వి
స్ఫారయశోవరేణ్య! సతిఁ బాయఁగ రాదు తదీయభర్తకున్. 184

తే. కారణము పత్ని ధర్మార్థకామములకుఁ, గానఁ దత్త్యజనంబున మానవేంద్ర!
వినుము నిఖిలధర్మంబులు విడిచి తకట!, యింత యొప్పమి సేయుదే యెఱుక మాలి.

చ. అని ముని పల్కిన న్విని జనాధిపుఁ డూర్పులు సందడింప నె
మ్మనము చలింపఁగా నకట! మత్సుకృతం బిటు లుండ నేమి సే
య నగు? ననుం దొఱంగు నొకొ యంగన యన్వెఱ నెట్టు సేసిన
న్మన మెఱియంగ సైఁతు సుజనస్తుత! యిచ్చకు రాఁ జరించుచున్. 186

క. అనుకూలుఁడ నై సతతము, గనుసన్నన యేను మెలఁగఁగా దౌశ్శీల్యం

బునఁ దాఁ బ్రతికూల యయిన, విను మెంతయు విసిగి దాని విడిచితి నడవిన్.

ఉ. ఎక్కడఁ బోయెనో యడవి నింతి మహోగ్రమృగాసురాళిచేఁ
జిక్కి నశించెనో యనినఁ జిక్కి నశింపదు సచ్చరిత్ర యై
యక్కమలాక్షి యున్నది ధరాధిపవర్య ! రసాతలంబునం
దక్కడ కెట్టు లేఁగె నొకొ యంగన యన్న మునీంద్రుఁ డి ట్లనున్. 188

వ. వినోదార్థంబు భూతలంబునకు వచ్చి. 189

తే. అడవిఁ గ్రుమ్మరుచున్న యయ్యబలఁ గాంచి, సాలపోతకుఁ డనియెడుసర్పరాజు
సానురాగుఁ డై తనదుమాయాబలమునఁ, బట్టుకొని పోయెఁ బన్నగభవనమునకు.

వ. కొనిపోయిన నాదంపశూకేంద్రనందన యగునంద యాసుందరీరత్నంబు నాలో
కించి యిది మాతల్లికి సవతి గాకుండవలయు నని తలంచి యతఃపురంబున నొక్క
యేకాంతమందిరంబున నునిచి దాఁచిన నాపాఁపతేఁడు కూతుం బిలిచి యచ్చెలువ
యేది చెప్పు మనిన నుత్తరం బీమికిం గోపించి మూకత్వంబు నొందు మని దాని
శపియించె నిత్తెఱంగున భవదీయపత్ని సర్పపతిచేత నీత యై తత్తనయచేత రక్షి
త యై యున్నయది యనిన నమ్మహీశ్వరుండు హర్షించి యి ట్లనియె. 191

తే. ప్రాణములకంటె నెక్కుడప్పుడఁతిమీఁదఁ, బ్రీతి నాకు డెందమున నన్నాతి నన్ను
నొల్ల కెపుడు దుశ్శీల యై యుండు దీని, కేమి కారణ ? మెఱిఁగింపవే మునీంద్ర !.

వ. అని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 193

చ. పరిణయవేళ నిన్ను రవిభౌమశనైశ్చరులు న్భవత్సతిఁ
సురగురుదైత్యమంత్రులును జూచుటఁజేసి నరేంద్ర ! నీకు న
త్తరుణిమనోహరాకృతి ముదం బొనరించుచు నుండెఁ జూడ్కి క
త్తరుణికి నీదుమూర్తి ప్రమదం బొనరింపమి నట్టి దయ్యెడిన్. 194

క. అని చెప్పి మేదినీశ్వర !, చనుము సతియు నీవుఁ గూడి సద్ధర్మమున
జ్జనపాలనమ్ము సేయుము, ఘనముఁగ నొనరింపు విహితకర్మము లెల్లన్. 195

ఆ. అనిన మునికి మ్రొక్కి యరదంబు వెస నెక్కి, నిజపురమున కేఁగె నృపతి యంతఁ
గడు సుశీల యైనకాంతతోఁ గూడి న్యాయ్యమున నున్నవిప్రుఁ డధిపుఁ గాంచి. 196

వ. ఇ ట్లనియె. 197

చ. నిరుపమధర్మవేది వయి నీ విటు నాసతిఁ దెచ్చి యిచ్చుట
న్నరుపవరేణ్య ! యేను గడుఁ బుణ్యచరిత్రుఁడ నైతి నావుడు
న్నరపతి భార్య నాకు సదనంబున నిప్పుడు లేమిఁజేసి భూ
సురవర ! నిత్యకర్మబహుశోభనహీనత నేను బొందితిన్. 198

సీ. అనుడు భూసురవరుఁ డధిప ! నీకాంత గాంతారాంతరశ్వాపదములు మ్రింగ
కున్నె నీ కిది పాలు నొందుకన్యకఁ బెండ్లి గా వేల ? యన్న నాభూవరుండు

మృగబాధఁ బోరయ దామృగనేత్ర సుచరిత్రయై యున్న దదియును నైనఁ దెచ్చి
కొనఁ బోల దది ప్రతికూలత్వమునఁ బోరుచుండు నాతో నెప్డు నోర్వఁ జాల

తే. నాలు వోరిన మనవచ్చునయ్య? దుఃఖమునకో సుఖమునకో నరులమనువు చెపుమ
యనిన బ్రాహ్మణుఁ డుపకారి యైన నీకు, హితము సేయంగఁ గంటి నరేంద్ర! వినుము.

తే. మైత్రియును నానుకూల్యంబు మచ్చికయును
గలిగి యక్కాంత నిన్నెప్డు గలసియుండ
మిత్రకాముకు లొనరించుమిత్రవింద
యొట్టి దట్టిని గావింతు నే నరేంద్ర! 200

వ. అయ్యింతి యెక్కడ నున్నది వేగ రావింపు మనిన హర్షించి యన్నరవరుం డప్పుడ
మిత్రకామేష్టికిం దగినసంభారంబులు సమకట్టి తెప్పించిన నవ్విప్రవర్యుండు నియ
తుండై యాభూపతిభార్య యనుకూలయు సుశీలయుఁ గావలయు నని సంక
ల్పించి యాశతపత్రనేత్రయందు మైత్రి నారోపించి యపుడ మిత్రకామేష్టి
యొనరించి రాజు నాలోకించి. 201

క. రావింపుము సతి రయమున, భూవర! యిష్టోపభోగములు హర్షరస
శ్రీ వెలయ ననుభవింపుము, కావింపుము క్రతువు లధికగౌరవ మెసఁగన్. 202

తే. అనిన విస్మయస్మేరాక్షుఁ డై విభుండు, తలఁచె సత్యవాగ్ధుర్యు నాచనుజవర్యు
నతఁడు రయమునవచ్చి భూపతికి మ్రొక్కి,యేమి పనియొనరింతు నరేంద్ర! చెపుమ.

చ. అనుడు విభుండు దైత్యునకు నంతయు నేర్పడఁ జెప్పఁ జెప్పినం
జని యతలంబుఁ జొచ్చి నృపసత్తముదేవి నతండు దెచ్చెఁ దె
చ్చినఁ బతిఁ జూచి కంపమును సిగ్గును నెయ్యము నగ్గలింప నం
గన గరుణం బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము నరేశ్వర! నాకు నావుడున్. 204

క. ఏ నీ కెపుడుఁ బ్రసన్నుఁడఁ, గానే తపళాక్షి! క్రొత్తగా నిటు పలుకం
గా నేల? యనుచు విభుఁ డ, మ్మానిని వెసఁ గౌఁగిలించె మదనాతురుఁ డై. 205

వ. ఇట్లు దన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని ప్రసన్నుం డయి యున్న యతని కయ్యింతి
యి ట్లనియె. 206

క. చిత్తము నీకుఁ బ్రసాదా, యత్తం బై యున్న దేని యడిగెద విను రా
జోత్తమ! యొక్కటి నినుఁ దలఁ, కొత్తక యది సేయు మనుడు నుర్వీశుండున్.

క. ఏ నీకు దక్కి యుండం, గా ని ట్లన నేల? యెంత కడిఁది యయిన న
బ్జానన! చేసెద నీప్సిత, మైనది నిశ్శంక మడుగు మనుటయు నదియున్. 208

సుశర్మ చేసినసారస్వతేష్టిచే నంద యనునాగకన్య మూఁగతనము మానుట

చ. జనవర! నానిమిత్తమున సర్పవరాత్మజ తండ్రి త న్నృపిం
చిన విను మూకభావమును జెందిన దాలభితాంగి నాకు న

చ్చినచెలి వాగ్విభూతి విలసిల్లఁగ దానికిఁ జేత నాదుచె
మ్మనమున కిం పెలర్పఁగ సమస్తము నీ వొనరించిన ట్లగున్. 209

తే. అనుడు విప్రునిఁ జూచి యమ్మనుజవిభుఁడు, వాగ్విభవ మెట్లు గల్గు నవ్వనిత కనిన
నేను సారస్వతేష్టివిధానమున భ,వద్వధూటీసఖికి నిత్తు వాగ్విభూతి. 210

వ. అని యప్పుడు సారస్వతేష్టి యొనరించి యమ్మహీసురుండు సారస్వతసూక్తంబులు జపియించె నంత గర్గుం డనుముని రసాతలంబున కరిగి యురగపతినందన కంత వృత్తాంతంబును జెప్పిన విని. 211

క. ఆనంద దనమనమ్మున, నానందముఁ బొంది నాదయస్యావిభుఁడే
మానుగ నా కుపకారము, దా నొనరించె నని మెచ్చి తద్దయుఁ బ్రీతిన్. 212

తే. అపుడ కదలి యప్పురమున కరుగుదెంచి, యాత్మసఖిఁ గాంచి కౌఁగిట నర్థిఁ జేర్చి
యధిపు నందంద దీవించి యాభుజంగి, యాసనాసీన యై యిట్టు లనియె ననఘ! 213

క. కర ముపకారము నాకుం, దిరముగ నొనరించి తీ వతిప్రియమున భూ
వర! యేను మెచ్చి వచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను దివాకరమూర్తీ! 214

ఉ. నీతనయుండు సర్వధరణీపరిపాలనకేళిదక్షుఁ డై
యాతతధర్మకర్మరతుఁ డై మహనీయతరాస్త్రశస్త్రవి
ద్యాతివిదగ్ధుఁ డై భుజబలాధికుఁ డై పెనుపొందు దీధితి
ద్యోతితచక్రవిక్రమమహోద్ధతి నప్రతిమానుఁ డై మహిన్. 215

వ. అతఁడు మహనీయుఁ డైనమను వై నెగడు నని వరం బిచ్చి యచ్చెలువ నెచ్చెలిం గౌఁగిలించుకొని నిజభవనంబున కరిగె నంత నమ్మహీకాంతుం డక్కాంతారత్నంబుతో నితాంతప్రమోదంబున మనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుఁ బ్రజాపాలనంబు సేయుచుండఁ బెద్దకాలంబు సనుటయు. 216

ఉత్తమమనుజననము

క. పూర్ణిమ నుదయం బగుసం,పూర్ణసుధాంశుఁడునుబోలెఁ బుత్త్రుండు దిశా
పూర్ణద్యుతి యై యావద,వర్ణనికిం బుట్టె సురలు వర్ణన సేయన్. 217

వ. అప్పుడు. 218

ఆ. మొరసె దివ్యతూర్యములు పుష్పవర్షంబు, గురిసె జనులు ప్రమదభరితు లైరి
సకలమునులు నెలమిఁ జనుదెంచి యుజ్జ్వలా,కారుఁ డైనయక్కుమారుఁ జూచి.

క. ఉత్తమ మగువంశంబున, నుత్తమకాలమున నీతఁ డుత్తమతనుఁ డై
యుత్తమనృపతికిఁ బుట్టుట, నుత్తముఁ డనుపేరఁ బరగు నుర్వి నని మునుల్. 220

క. చని రంతఁ బెరిగి యుత్తముఁ, డనఘుఁడు మను వయ్యె నుత్తమాఖ్యానంబు
న్వినినను జదివిన వనితా, తనయోపేతు లయి మంద్రు ధరణీజనముల్. 221

వ. ఆయుత్తమమన్వంతరంబున దేవతలు స్వధాములు సత్యులు శివులు ప్రతర్దనులు వశవర్తులు నన నేనుగణంబు లై వర్తిల్లిరి సుశాంతి యనువాఁడు శతక్రతువు

లోనరించి యింద్రుండై పరఁగె నిప్పుడు నిలాతలంబున నుపసర్గదోషంబులు చెడ శాంతుండును దేవశాంతుండును నైనసుశాంతి యాను శాంతి యావలయు నని నిగమసూక్తంబులు పఠింతురు సుతేజసుఁడును సుతపుఁడును నాదిగాఁ గలవసిష్ఠ పుత్త్రు లేడ్వురును సప్తఋషులై చరించిరి మనువునకు బలపరాక్రమవంతు లైన యజాదులు పెక్కండ్రు కొడుకులు పుట్టిరి తత్సంతానజాతు లగుభూపతు లనేకు లమ్మనువుకాలంబు డెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులును మహీవలయంబు పరి పాలించి రిది తృతీయమన్వంతరప్రకారం బింక వియోనిజాతుం డైనచతుర్థమను వగుతామసుజన్మంబు ప్రభావంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 222

తామసమన్వంతరమహిమానువర్ణనము

చ. అతులితభూరిబాహుబలుఁ డాహవకేళిజితారి సంతత
క్రతువిభవాభిరాముఁడు సురాష్ట్రుఁడు నాఁ గలఁ డొక్కమేదినీ
పతి యతఁ డాయు వెక్కుడుగ బ్రాహ్మణవర్గముచేతఁ గాంచి యం
చితగతి నూర్వు రంగనలఁ జెల్వుగఁ బెండిలి యయ్యె వారలున్. 223

ఆ. వంధ్య లైరి కాలవశమున నంత నవ్వనితలును నమాత్యులును సమస్త
బంధుజనులు దెగిరి బలహీనుఁ డయ్యె న, వ్విభుఁడు భృత్యతతియు విడిచె నతని.

క. అతిదుఃఖితుఁ డగునాభూపతిఁ ద్రోచి విమర్దుఁ డనునృపతి రాజ్యం బు
ద్ధతిఁ గొనియె నతఁడు రాజ్యచ్యుతుఁ డై యొక్కరుఁడు నరిగె నుగ్రాటవికిన్.

సీ. అరిగి వితస్త నాఁ బరగుమహానదీతటమున నుండి నిదాఘవేళ
నగ్ని నడుమ నుండ నగ్గిని జూచుచు వర్షకాలమున దుర్వారవృష్టి
పైఁ బెల్లు గురియంగ బయల నిలిచి హిమసమయంబులం దుదకములు సొచ్చి
యతినిష్ఠతో నిరాహారుఁ డై తపము నిరంతరమును జేయ నంత వర్ష

తే. కాలమున నీలనీరదజాల మడరి, నింగియును దిక్కులును గడు నిండఁ బర్వి
నిమిష మైనను నిలువక నిగ్రహముగఁ, గుండ గూల్చినక్రియ వాన గురియఁజొచ్చె.

వ. అట్టిసమయంబున. 227

క. ఇది పూర్వం బిది దక్షిణ, మిది పశ్చిమ మిది యుదీచి యిది దివి యని తోఁ
చద యించుకయును సాంద్రాంబుదపటలము కరము భువనపూర్ణం బైనన్. 228

వ. అంత. 229

ఆ. రెండుదరులు ముంచి యొండొండ వెల్లువ, యగ్గలింప నువువు లడలుదేర
నతిరయమునఁ బఱచునయ్యేటి వట్టోడ్డి, పోయె దవ్వుగాఁగ భూవిభుండు. 230

వ. అట్లు పోవుచు నప్పుడమితేఁ డయ్యేటినీటిలో నీదుచు నొక్కపిడిదుప్పి చేరిన దానితోఁక పట్టికొనియె నది యీడ్చుకొని పోవ నప్పెనుఁజీకటి దిక్కు దెస యెఱుంగక యిట్టట్టునుం దిగిచి యొట్టకేలకు దరి యెక్కిన నతండు మఱియును దానితోఁక విడువక చని మనోహరం బగువనంబు గని యన్నిబిడాంధకార

నీరంధ్రం బగుదానిలోనికి నమ్మృగి తపఃకృశుండును మహాభాగుండును నగునతనిం దిగిచికొని చనునప్పుడు. 231

చ. కర మనురాగ మల్లమునఁ గ్రమ్మఁగ నమ్మృగిపుచ్ఛమూలము
న్గరమున నంటుచు న్నృపతి కామవికారము నొందె వీఁకఁ ద
త్పరమతి నైయె తనుం దివుచుపార్థివుచిత్త మెఱింగి యేల నీ
కరమునఁ బుచ్ఛమూల మిటు కాయ్యవఁ బట్టెదు మేదినీశ్వరా! 232

వ. అనుచుం దదీయసంస్పర్శనసుఖంబు నొంది. 233

క. ఏ నీ కగమ్య నే య, స్థానంబున మనసు పుట్టఁ దగునే యోధా
శ్రీనాయక! యీకార్యము, గా నేరదు నీదుకోరికలు తప్పెఁ జుమీ. 234

సురాష్ట్రునికి మృగి చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము

తే. ఎట్టు లంటేని మనుజేంద్ర! యిట్టిమనకు,లోలుఁ డనెడిమహాత్ముండు లోభమునను
విఘ్న మొనరించె మఱి గిక్క వెలయ ననిన,నమ్మృగికి నవ్విభుం డిట్టు లనియెనఘ!

తే. ఇట్టు లున్ననీ వెవ్వతె? వెట్టు పలికె,నవు మనుష్యభాషలు? లోలుఁ డెవఁ? డతండు
నీకు నాకును సంగతి లేక యుండ, విఘ్న మిప్పు డొనర్చినవిధముఁ జెపుము. 236

తే. అనిన మృగియిట్టులనువిను మనుజనాథ!,యగుడు నేనూర్వరాంద్రలోనగ్రమహిషి
నుత్పలావతి యనియెడునువిద నాఁట,దైవవృథధన్వకూఁతుర ననిన నతఁడు. 237

క. అక్కట! సాధ్వివి సువ్రత, వెక్కడను ధర్మములు సేయు దెపుడు నియతితో
నిక్కడుభవముఁ బొందఁగ,నక్కఁగ నీ వేమి దుష్కృతముఁ జేసితివో! 238

వ. అనిన నమ్మృగి యి ట్లనియె. 239

సీ. కివాతం డ్రియింట నేఁ బ్రీతిఁ గొండికనాఁడు చెలులతో నాడుచు నెలమి నొక్క
యారామమునకుఁ గ్రీడార్థంబు చని మృగి మృగమును గని యందు మృగవధూటి
నెలదీఁగఁ గొని వెస నెత్తి వేసిన నది బెదరి పాఱుటయుఁ దత్ప్రియుఁడు గనలి
గర్వించి మే యెఱుంగక ప్రేసి దుశ్శీల వై నామనోరథ మఫలితముగఁ

ఆ. దగునె నేయ? ననినఁ దన్మానుషోక్తులు, విని భయంబుఁ బొంది యనఘ! యిట్టి
భవము నీకు నెట్టు పాటిల్లె? నెవ్వఁడ, వీవు? సెప్పు మనిన నిట్టు లనియె. 240

వ. ఏను నివృత్తచక్షుం డనుసంయమిపుత్రుండ సుతెపుం డనువాఁడ నీమృగియందు బద్ధానురాగుండ నై మృగరూపంబు ధరియించి దీనివెనుక వచ్చితి నావలన నిదియు నెఱుకువ గలిగి యున్నతఱి నీ విట్లు చేసితి దుష్టచిత్తవైన నీకు శాపం బిచ్చెద ననిన వడవడ వడంకుచు నజ్ఞానంబున నాచేసినయపరాధంబు సైఁపు శపియింపకు మనిన మునివరుండు నన్ను వరియింపు మట్లైన నిన్ను శపింప ననవుడు నేను నవ్వుచు ని ట్లంటి. 241

క. మృగిఁ గా నేను మునీశ్వర!, మృగరూపము దాల్చి యడవి మెలఁగెడునీకు
న్మృగవనితలు బ్రాఁతే యని, తెగడిన నతఁ డుగ్రకోపదీప్తాననుఁ డై. 242

క. మృగిఁ గా నే నని నన్నుం, దెగడితి గావేని నింకఁ దెల్లముగా నీ
వగుము మృగి వని నిజాకృతి, దగఁ బాల్చి శపించె నన్ను ధరణీనాథా! 243

సీ. అట్లు శపించిన నమ్మునీశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి సైరింపు బాలఁ గానె?
జనకుఁడు వెలిగాఁగఁ దనయంతఁ గన్నెకుఁ బతి వరియించుట పాడి యగునె?
యెఱుఁగవె స్త్రీధర్మ మిట్లేల కోపింప? నని పెక్కుమాట్ల ప్రార్థనముఁ జేయ
ననుఁ జూచి యోచెల్వ! నాపలు కెట్టిదో యట్టిది నీవు జన్మాంతరమున

తే. నగుదు మృగివి జాతిస్మర వై త్వదీయ, గర్భమున లోలుఁ డనువాఁడు ఘనుఁడు సిద్ధ
వర్య సంయమిపుత్త్రుండు వచ్చి పొందు, నపుడు నీకు మనుష్యవాక్యములు గల్గు.

క. అమ్ముని పుట్టుటయు మృగీత్వమ్ము విడిచి నీవు సనుము వనితా! శుభలో
కమ్ముల కాలోలుండును, బమ్మినతేజంబు దెసలఁ బరగఁగ నంతన్. 245

క. అనుపమభుజబలవిక్రము, ఘనుఁ డగుమను వై ధరిత్రిఁ గడుఁ బేర్చి రణం
బునఁ బితృశత్త్రులఁ బొరిగొని, బనులం బాలించు ధర్మసంపద వెలయన్. 246

వ. అని యమ్మునీంద్రుం డనుగ్రహించి చనియె నది కారణంబుగా నేను దిర్యక్త్వం
బునం బొంది భవత్కరస్పర్శంబున నిపుడ గర్భంబు ధరియించితి ని ట్లగుటం జేసి
నీతో నిప్పుడు. 247

క. ఏ నీ కగమ్య నేయస్థానంబున మనసు పుట్టఁ దగునే యంటి
న్దాను రతివిఘ్న ముదరమ్ములో నుండుట మనకు నిట్లు లోలుఁడు నేసెన్. 248

తామసమనుమహిమాభివర్ణనము

వ. అని యిట్లు మృగాంగన చెప్పిన విని యన్నరేంద్రుండు పరమానందంబునం బొందె
నంత. 249

ఉ. ఆమృగికి న్సుతుండు సముదంచితతేజుఁడు సర్వలక్షణ
శ్రీమహితుండు పుట్టుటయుఁ బ్రీతి వహించె సురాష్ట్రభూవిభుం
డామృగి దేహము న్విడిచె నప్పుడు శాపవిముక్త యై ముని
స్తోమము వచ్చె నాసుతునిఁ జూడఁ బ్రమోదముఁ బొందె భూతముల్. 250

వ. అప్పుడు. 251

తే. ఘనతమంబు జగంబులఁ గప్పియున్న, వేళఁ దామసయోని నావిర్భవించెఁ
గాన నితఁడు తామసుఁ డనఁగాఁ బ్రసిద్ధుఁ,డై మహావృద్ధిఁ బెనుపొందు ననిరి మునులు.

చ. జనకుఁడు పెంపఁగాఁ బెరిగి సౌమ్యుఁడు తామసుఁ డిద్ధబుద్ధి యై
జనకునితోడ నీవు మునిసత్తమ! యెవ్వఁడ? వెట్టు లేను నీ
తనయుఁడ నైతి? మజ్జనని దా నది యెవ్వరు? నీకు నేల యీ
వనమున కేఁగుదే? ననుడు వానికి సర్వముఁ దండ్రి చెప్పినన్. 253

చ. విని చని యప్డు భానునిఁ ద్రివేదమయుం దగఁ గొల్చి తత్కృప
న్వినుతమహాస్త్రశస్త్రముల విశ్రుతుఁ డై తనతండ్రిఁ దొల్లి యో

ర్చినరిపులం బరాజితులం జేసి మదం బఱం బట్టి తెచ్చి పెం
పు నెరయ వారల న్విడిచి పుచ్చెం గృప న్ఘనకుండు పంపంగాన్. 254

ఆ. అట్లు తామసుండు నమితపరాక్రమ, విదితుం డై స్వధర్మవృత్తి నుండం
దనువు విడిచి యతనితండ్రి నిజార్జిత, పుణ్యలోకమునకుం బోయె నంత. 255

క. తనభుజవీర్యము శౌర్యము, తనరంగ జగ మెల్ల గెలిచి తామసుండు మహీ
న్మను వయ్యె వినుము తదంతర,మునం గలయనిమిషుల నింద్రు మునుల నృపతులన్.

వ. సత్యసుధీస్వరూపహృదయు లనునామంబుల సుర లిరువదియేడుగణంబు లై రి శత
యజ్ఞోపలక్షణుం డైనశిబి యింద్రుం డయ్యె జ్యోతిర్ధాముండును బృథుండును
గావ్యుండును జైత్రుండును నాగ్నిగా సప్తమును లై రి నరుండును ఖ్యాతియు
శాంతియు భయుండును జాలసంఘుండు నాదిగాం దామసమనువునకుం బెక్కండ్రు
కొడుకులుపుట్టి రాజులై రిది చతుర్థమన్వంతరం బింకం బంచమమను వైనరైవతుని
జన్మప్రకారంబు చెప్పెద వినుమని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కి ట్లనియె. 257

రైవతమన్వంతరమహిమానువర్ణనము

క. ఋతవంతుం డనుసంయమి, సుతహీనత్వమున నుండ సుతుం డొక్కఁడు రే
వతి యనునక్షత్రము తుది, నతనికి జన్మించుటయును నతండు మువమునన్. 258

తే. జాతకర్మకృత్యంబులు సలిపి సుతుని, బెంచి యుపనీతుం గావించి పెండ్లి చేసె
నాసుతుండును దుశ్శీలుం డయ్యె బాల్య,మాది గాంగ సమస్తగుణాభిరామ! 259

వ. ఆకుపుత్త్రజన్మదోషంబునం జేసి. 260

తే. ఆమునీంద్రుఁడు దీర్ఘరోగాభిభూతుం, డయ్యెం దత్సతి కుష్ఠరోగార్త యయ్యె
నాదురాచారుఁడును దనయాలి విడిచి, యొక్కమునియాలిం గొనిపోయె నోటలేక.

వ. దానికి ఋతవంతుండు విషణ్ణస్వాంతుం డై యి ట్లనియె. 262

క. పుత్త్రుఁడు పుట్టమి మేలు కు, పుత్త్రుఁడు జన్మించుకంటెం బురుషునకును దు
ష్పుత్త్రుఁడు దహించు నిజచారిత్రాగ్నిని దండ్రిమనము చేయును బగలున్. 263

తే. స్వర్గమున నున్నపితృమాతృవంశపాత్ర,గణము నెల్లను బహునరకములం ద్రోచు
నఖిలబంధుల కపకార మాచరించు, దస్సుతుండు వానిజన్మంబు దుస్సహంబు. 264

క. అనఘులు సదహితచరితులు, జనసంభావ్యులును బుణ్యచరితులు నగునం
దనులను బడయుదు రెవ్వరు, దనరంగ వా రిందు నందు ధన్యులు గారే? 265

వ. అని యి ట్లమ్మునివర్యుం డతినికృష్టుం డైనపుత్త్రునిదౌశ్శీల్యంబు తనహృదయంబు
దహింప వృద్ధగర్గుం డనుతపోధనుతోడ మహాత్మా! యేను సువ్రతుండనై వేదంబు
లధిగమించి నిఖిలవిద్య లభ్యసించి దారపరిగ్రహం బొనరించి శ్రౌతస్మార్తకర్మకలా
పంబు లనుష్ఠించుచుం బున్నామనరకభయంబునం జేసి గర్భాధానవిధానంబున
నీకొడుకుం బడసితి వీఁడును దుశ్శీలత్వంబున నాకును దుఃఖావహుం డగుట
మదీయదోషంబుననో మాతృదోషంబుననో యెఱింగింపవే యనిన గర్గుం
డి ట్లనియె. 266

—ఋతవద్గర్గులసంవాదము—

సీ. ఇది మునివల్లభ ! యెవ్వరిదోషంబు గాదు మీలో విను కారణంబు
రేవతికడపట నావిర్భవించె నీపుత్రకుం డాతఁడు ప్రౌఢుకతన
దౌశ్శీల్య మొందె నాతని నని చెప్పిన ఋతువంతుఁ డతిరోష మెద జనింప
నాయొక్క కొడుకున కీయశుభముఁ జేసె వెలయఁగా రేవతి వెలుపు లేక

తే. యట్టులైన నా రేవతి యతిరయమున,నిపుడు పడుఁ గాత మని శాప మిచ్చుటయును
జోద్యముగ లోక మెల్లను జూచుచుండఁ,బడియె రేవతి కుముదాఖ్యపర్వతమున.

క. రేవతి యిమ్మెయిఁ బడుటయు, నావిపినము వెలుఁగు చుండె నాదీప్తులచే
రేవతి పడుటఁ గుముదగిరి, రైవత మనఁ బరగె నిద్ధరావలయమునన్. 268

సీ. ఆరేవతీదేవిచారుతనుప్రభ రమణీయకమలాకరమునఁ బొంది
కడుఁ బొలుపారెడుకన్యక యగుటయుఁ బ్రముచుఁ డన్నంయమి ప్రమద మెసఁగ
రేవతినామంబు నావెలఁదికి నిడి యాత్మాశ్రమోద్భూత యగుటఁ జేసి
తనయగాఁ గైకొని పెనిచి మనోహర యౌవనోద్భాసిని నైనఁ జూచి

తే. నాతి కెవ్వఁ డొకో తగునాథుఁ డనుచుఁ, దత్సదృశుఁ డైనవరు నెందుఁ దడవి కాన
కగ్నిశాలకు నరిగి యయ్యగ్ని నడిగె, దీని కెవ్వఁడు విభుఁ డగుఁ దెలియఁ జెపుమ.

వ. అని యడిగిన నయ్యగ్ని దేవుండు. 270

క. దుర్దమశత్రుక్షత్రియ, మర్దనకేళీకథాసమగ్రబలోద్య
ద్దోర్దర్పగరిష్ఠుం డగు, దుర్దముఁ డనునృపతి భర్త తోయజముఖికిన్. 271

వ. అని యమ్మునీంద్రునికిం జెప్పినయనంతరంబ. 272

మ. దమితారాతి ప్రియవ్రతోజ్జ్వలకులోత్తంసైకతేజుండు వి
క్రమశీలక్షితిపాలశేఖరునకు న్గాళిందికి న్బుత్త్రుఁ డు
త్తమచారిత్త్రుఁడు దుర్దముండు మృగయార్థం బేఁగి యత్యుగ్రమా
ర్గమునం గ్రుమ్మరుచుం దదాశ్రమముఁ జేరం బోయి సంప్రీతితోన్. 273

వ. దానిం బ్రవేశించి యం దమ్మునీంద్రునిం గానక. 274

క. రేవతిఁ గని యానృపతి ప్రియా! వచ్చితి మ్రొక్క పోవ నమ్మునిపతికి
న్నీవు నిజంబుగఁ జెప్పుమ,యావిమలాత్ముఁ డెటఁ బోయె?నని యడుగుటయున్. 275

తే. అగ్నిశాలలోపల నున్నయమ్మునీంద్రుఁ, డతఁడు రేవతిఁ బిలిచినా ప్రియోక్తి
విని ముదంబున వెలువడి యనుపమాన,రాజ్యచిహ్నాభిరాము దుర్దమునిఁ గనియె.

—ప్రముచదుర్గమసంవాదము—

చ. కనిన నరేంద్రుఁ డమ్మునికి గౌరవ మొప్పఁగ మ్రొక్కి గౌతముం
డను ప్రియశిష్యు నర్ఘ్యము రయంబున నమ్ముని తేరఁ బంచి నీ
వనఘ! సమంచితార్ఘ్యమున కర్హుఁడ వెన్నఁడు రానివింద వ
ల్లునికి విశేషపూజ దగు లోకముచొప్పున మాకుఁ జేయఁగన్. 276

తే. అనిన నల్లుండ నే నెట్టు లైతి నో కొ!, యనుచుఁ బలుకక యతఁ డర్ఘ్యమందికొనియె
నుచిత మగుపీఠమునఁ బ్రీతి నునిచి యన్న, రేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డిట్టు లనియె.

క. నరనాథ! నీకుఁ గుశలమె, పరిజనులకు భూజనులకు బంధుజనులకు
న్బురజనులకు భద్రమె భూసురవరులకు మంత్రులకును శుభమే యెప్పుడున్. 279

తే. ఇచట నున్న నీభార్యకు నెంతయును శుభంబు భూనాథ! తక్కినభార్య లెల్లఁ
గుశలినులె యన్న మీకృపఁ గుశల మెపుడు, భ్రాంతిగాదు జగత్త్రయారాధ్యచరణ!

క. కడు వెఱఁగయ్యెడు నాకిక్కడ నెయ్యది భార్య? యనుడుఁ గాంతిమహిమ నొ
ప్పెడు రేవతి నీప్రియ యగు, పడఁతుక గా దెట్లు? ధరణిపాల! యెఱుఁగవే? 281

వ. అనిన నన్న రేంద్రుండు మునీంద్రా! సుభద్ర శాంతతనయ కావేరితనయ సురాష్ట్రజసుజాత కదంబ వరూథిని నందిని యనుమనీయభార్యల నెఱుంగుదుం గాని రేవతి నెఱుంగ నది యెక్కడియదియో యనిన న మ్మునివరుం డిట్లనియె. 282

క. ఇప్పుడు ప్రియ యని పిలువవె, యిప్పడఁతుక నింత మఱతురే భూపాలా!
తప్పక ప్రియ యని పిలిచిన, యప్పడ యది నీకు భార్య యనుమానం బే? 283

వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుండు. 284

ఉ. ఏ నతిదుష్టభావమున నీలలితాంగిఁ బ్రియాసమాఖ్య నా
హ్వానముఁ జేయఁ బల్కితి యథార్థమ యల్గకు మయ్య! యన్న నా
జ్ఞాని నరేంద్ర! నీపలుకు సత్యము దుష్టము గాదు భావ మీ
మానిని కీవ భర్త వని మా కనలుండును జెప్పె నేర్పడన్. 285

ఉ. నీవును వచ్చి తిప్డు ధరణీవర! యింక నమాన మేల? నీ
కీవనజాక్షిఁ బ్రీతిమెయి నిచ్చితిఁ జేకొను మన్నఁ బ్రేమల
జ్జావనతాననుం డయి ధరాధిపుఁ డూరక యుండె సమ్మద
శ్రీ వెలయ న్వివాహ మొనరింప మునీశ్వరుఁ డుత్సహించినన్. 286

ప్రమచునకు రేవతికిని సంవాదము

వ. అమ్మునీంద్రు ముంగట నిలిచి రేవతికన్య కరంబులు మొగిచి తండ్రీ! నీవు నాకుం గృప గలవేని రేవతీనక్షత్రంబునందు నన్ను వివాహంబుఁ జేయుము ప్రసన్నుండ వగు మనిన నిప్పు డారేవతీనక్షత్రంబు చంద్రునితోడఁ గూడి యుండుపథంబున నుండ దది యేల? వైవాహికంబు లగునక్షత్రంబులు పెక్కు గల వనిన నయ్యింతి యానక్షత్రంబు లేమిం జేసి కదా యిపుడు కాలంబు వికలం బైనది వికల కాలంబున నా కెట్లు వివాహం బగు ననిన నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 287

మ. ఋతవత్సంయమితీవ్రశాపమునఁ దా నిమ్మేదినిం గూలి రే
వతి య ట్లున్నది యిన్న రేశ్వరునకు న్వాత్సల్య మొప్పంగ ని
చ్చితి ని న్నే నని పల్కితి స్ఫురిణయశ్రీ లొందఁగాఁ బ్రీతి నీ
మతి రే దెంతయు సంకటం బొదవె భామా! నిన్ను నే ముందునా 288

వ. అనిన నక్కన్నియ యి ట్లనియె. 289

క. ఋతవన్మునివరుఁ డొక్కఁడ, యతులతపముఁ జేసెఁ గాని యక్కట! మాతం
డ్రితపము తక్కువయే య, ప్రతిమగుణా! యేను బ్రహ్మబంధునిసుతనే? 290

తే. అనిన ముని తపోవిరహితుఁ డైన బ్రహ్మ, బంధుసూతురవే నీవు పంకజాస్య!
నాతనూజవు గాక కన్యాలలామ!, యేమి సేయంగ నే నుత్సహింతుఁ జెపుమ. 291

రేవతీదుర్గమవివాహము

వ. అనిన రేవతి తండ్రీ! నీవు తపస్సత్యసంపన్నుండ వగుదేని రేవతీతారం దారాపథం బున నారోపించి నన్నుం బరిణయంబు సేయుమనిన నతం డట్ల చేసెద సంతసిల్లుమని నిజతపఃప్రభావంబునం జేసి పూర్వస్థానంబున రేవతిం బ్రతిష్ఠించి విధ్యుక్తప్రకారం బునం గూఁతునకు వివాహం బొనరించి యలుని నాలోకించి నీకు వరణం బిచ్చెద నెయ్యది దుర్లభం బది యడుగు మనిన దుర్గముం డి ట్లనియె. 292

క. మన్వంతరాధిపతియును, నన్వయదీపకుఁడు భుజబలాధికుఁడును దే
జోన్వితుఁడును గాంభీర్యో, దన్వంతుఁడు నైనతనయు దయ నిమ్మనఘా! 293

వ. అనిన మునివరుండు. 294

క. నీకోరినయట్టుల ధర్మాకల్పుఁ డనల్పశౌర్యుఁ డాత్మజుఁడు శుభ
శ్లోకుఁ డుదయించు మను వై, లోకప్రతిపాలనైకలోలత వెలయన్. 295

రైవతమనుజననము

చ. అనిన మునీంద్రు వీడ్కొని బలాంతకుమాఱ్కి మృగాక్షి వేడ్కఁ దో
డ్కొని పురి కేగె నానృపతికుంజరుఁ డప్పుడ యంత రేవతీ
వనిత తనూజుఁ గాంచె బలవంతుఁ బ్రశాంతు యశోలతాంతభా
జనహారిదంతు దాంతు భుజశౌర్యసమావృతజైత్రకాంతునిన్. 296

రైవతమన్వంతరమున నింద్రాదుల వివరణము

వ. ఇట్లు రేవతికి రైవతుం డనుమనువు పుట్టె నామన్వంతరంబున దేవత లొక్కొక్క గణంబు పదునలువురేసిగా సుమేధసులు భూతరజులు వైకుంఠు లమితాభాసు లన నాలుగుగణంబు లై రా దేవతలకుఁ బ్రభువు శతయజ్ఞుండు నైనవిభుం డనువాఁ డింద్రుం డయ్యె హిరణ్యరోముండును వేదశ్రీయును నూర్ధ్వబాహుండును వేద బాహుండును సుధాముండును బర్జన్యుండు వసిష్ఠుండు ననువారు సప్తఋషు లైరి బలుండు బంధుండు స్వయంభావ్యుండును సత్యకుండును నాదిగా రైవతు నికిఁ బెక్కండ్రు కొడుకులు పుట్టి రాజు లై రిది రైవతమన్వంతరప్రకారం బని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి షష్ఠమను వైనచాక్షుషునిజన్మంబు విను బ్రహ్మ చక్షుస్సువలన మున్ను జన్మించి చాక్షుషం డనం బరగి యాశరీరంబు విడిచి మర్త్యభువనంబునందు. 297

చాక్షుషమనుజన్మవృత్తాంతము

సీ. ఒకపుణ్యకాంతకు నుదయించి వాఁడు జాతిస్మరుం డయి వానిఁ విపులతోడ
నక్కున మోమునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చుచు నుత్సంగతలమున నునిచి జనని
ముద్దాడుచుండఁగాఁ బెద్దయెలుంగున నవ్విన వెఱచి యన్నలినవదన
కన్నులు దెఱవనికసుబాలుఁడవు నవ్వు టిది యేమి యద్భుత మిపుడు గుఱ్ఱ!
తే. యనుడు నోతల్లి! యిదె పిల్లి నను దినంగ, వేచియున్నది నీవు చూడఁగానే యదృశ్య
మూర్తియై జాతహారిణి మున్న యున్న, దేల ముద్దాడె దింతయు? నెఱుఁగ వీవు.

చాక్షుషమన్వంతరమహిమానువర్ణనము

వ. ఇది కారణంబుగా నపహసించితి నని మఱియును. 299
క. తనకొఱకు నీవిచాలియు, ననవరతాసక్తి జాతహారిణియును గా
చినయది నీవును నీకై, నను ముద్దాడెదవు ఫలము నాచేఁ బడయన్. 300
వ. ఇంతియ కాని నే నెవ్వండ నగుటయు నెఱుంగవు నీకు నుపకృతి నాచేత నేమి
యుం జేయంబడ దేను బుట్టి యాఱేడుదినంబు లింతలోన నీవు హర్షరసాతిరేకం
బునం బొంగి పులకించుచుఁ గన్నులఁ బ్రమోదజలకణంబు లురల నన్నుం గౌఁగిలించు
కొనుచు నాతండ్రి నాకుఱ్ఱ యని ముద్దాడుచు నిట్లిమిటికి వెడ్డ వెట్టెద వనినం
గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లనియె. 301
క. ఉపకారము కోరక యే, నపరిమితప్రీతితోడ ననుదినమును ని
న్నుపలాలించుచుఁ బెంచుట, విపరీతపుఁగొడుకవైతి వేయును నేలా? 302
తే. ఏను ముద్దాడ నీయొక కేమి పోవు, నేని ముద్దాడ నేల? నీ వేల నాకు?
నెట్లు వడితేమి? విడిచితి నేను నిన్ను, ననుచు దిగ్గన లేచి వేడుకఁ జూచి. 303
క. కడవం గఱచినవాఁడీ, పడు చనుచుం బురిటియిల్లు పడఁతుక వెడలె
న్వెడలిన జితేంద్రియుండును, గడు నిర్మలమతియు బోధకలితాత్మకుఁడున్. 304
తే. అయినయబ్బాలు గ్రక్కున నదిమి పొదివి
యెత్తికొని జాతహారిణి యేఁగె సత్వ
రమున విక్రాంతుఁ డనురాజు రమణి యపుడు
కొడుకుఁ గని యుండఁ దచ్ఛయ్య నిడి మునుమున. 305
వ. అప్పు డప్పడతిచేఁ గొడుకుం గొని చని యొండొకగృహంబునం బెట్టి తృతీ
యుం డగునాగృహపతిశిశువు నపహరించుకొని చని జాతహారిణి భక్షించె జాత
హారిణికి నివ్విధంబు జీవిక యై యుండు నంత విక్రాంతమహీకాంతుండు నందనునికి
రాజార్హసంస్కారంబులు సేయించి యానందుం డనునామంబు వొసరించె నక్కు
మారుండును గ్రమంబునం బితృసంవర్ధితుం డై పెరిఁగిన. 306

గురువునకు నానందునకును సంవాదము

తే. నృపతనూజుని గురుఁ డుపనీతుఁ జేసి, జనని కభివాదనము సేయు మనిన నవ్వి

కన్నతల్లియొ చెప్పుమా గారవమున, నన్నుఁ బెంచినతల్లియో నాకు వంద్య?
వ. అనిన గురుండు చారుపుత్రియు విక్రాంతునిదేవియు నైనయాహైమిని నీకుం దల్లి గాదె? యనుడు నానందుండు గురున కిట్లనియె. 308
క. వినుము విశాలగ్రామం,బున బోధుం డనఁగఁ బరగుభూసురునకు నం
దనుఁ డగుచైత్రుని కియ్యమ, జనయిత్రి మునీంద్ర! యితరజననిసుతుఁడ నేన్.
ఆ. అనిన గురుఁ డిట్లు లనుఁ జైత్రుఁ డనఁగ నెవ్వఁ?,డతని కెట్టులు హైమినియంబ యయ్యె?
నెచట నీవు పుట్టితి? మాకు నేర్పడంగఁ, జెప్పు మానంద! యిది కడుఁ జిత్ర మనిన.
క. అన మిత్రుం డను మనుజేం,ద్రునకును గిరిభద్రకును సుతుఁడ నై జన్మిం
చిననన్ను జాతహారిణి, యనఘా! యెత్తుకొని వచ్చి హైమినియొద్దన్. 311
తే. పెట్టి యాహైమినికి మున్ను పుట్టినట్టి,పట్టిఁ గొనిపోయి బోధుఁ డన్ బ్రాహ్మణునిగృ
హంబునం దిడి యది యాగృహస్థుశిశువు, నపహరించి భక్షించె విప్రాగ్రగణ్య!
వ. అని చెప్పి. 313
తే. హైమినీతనూజుఁ డవ్విప్రుసేయుసం,స్కారములఁ బవిత్రగాత్రుఁ డయ్యె
సంస్కృతుండ నైతి సత్కర్మజాతంబు, నాకు నీవు సేత లోకవంద్య! 314
వ. నీవచనంబుఁ జేయ వలయు నాకుం దల్లి యెవ్వ? రనిన గురుండు. 315
ఆ. విను కుమార! మోహమునఁ జేసి బుద్ధి భ్రమించినట్లు యున్న దించుకయును
నెఱుఁగ కున్నవాఁడ నీప్రశ్న మెంతయు, గహన మేర్పరింపఁ గడిది యనిన. 316
వ. అబ్బాలుండు. 317
సీ. ఎవ్వఁ డెవ్వనిపుత్రుఁ? డెవ్వఁ డెవ్వనిబంధుఁ?, డేల యీభ్రమ? సన్మునీంద్ర! చెపుమ
జన్మంబు జనులకు సంబంధ మింతియ, యదియు మృత్యువుచేత నడఁగి పోవు
జన్మించునతనికి సకలబాంధవులతోఁ, బాయంగ రానిసంబంధ మొకటి
సతతంబు గలుగు నాసంబంధ మాదిగా, సర్వంబు దేహావసాన మైనఁ
తే. బోలియుఁ గావున సంసారమున జనించు,వారి కెవ్వరు బంధులు లేరు బుద్ధి
భ్రమయ నీ కేల? నాకు నీభవమునందుఁ,దండ్రు లిరువు రై రిరువురు తల్లు లైరి.
తే. అన్యదేహసంబంధమునందు వేఱ,జనకజనయిత్రు లగుట కాశ్చర్య మేమి
యిట్టియే నింక నిం దుండ నేఁగి తపము, విపినమున నాచరించెద విప్రవర్య! 319
వ. విశాలగ్రామంబున నున్నచైత్రునిం దెచ్చికొనుం డని చెప్పిన నతనిపలుకులు విని యారాజు భార్యాసహితంబు బంధులుం దానును విస్మయంబు నొంది యక్కుమారునివలన మమత్వంబు దక్కి యతండు వనంబునకుం జనుట కొడంబడి నిజపుత్త్రుం బుత్త్రబుద్ధిం బెనిచినధాత్రీదేవుని సమ్మానించి యాపుత్త్రునిం దెచ్చుకొని రాజ్యయోగ్యునిం గావించె నంత. 320

చాక్షుషుండు మను వగుటయు; ఆమన్వంతరమున దేవేంద్రాదుల వివరణము

తే. బాలుఁ డానందుఁ డొక్కఁడు లీల నడవి,కర్థి నరిగి ముక్తివిరోధు లైనకర్మ

ములు నశింపఁగఁ దపమునిశ్చలతఁ జేయుచుండ వచ్చి యిట్లనియెఁ బయోజభవుఁడు.

ఆ. ఏమి కోరి చేసె దీతపం? బెఱిఁగింపుమనిన బ్రహ్మకిట్టు లనియె బాలుఁ
డాత్మశుద్ధి గోరి యాచరించెదఁ గర్మపాశగాఢబంధనాశముగను. 322

ఆ. అనినఁ బద్మగర్భుఁ డతనితో హీనాధికారుఁ డగుచు గర్మి గాఁడు ముక్తి
కర్హుఁ డెట్లు ముక్తి యభిలషించెదు? మనుత్వంబు నీవు దాల్ప వలసియుండు. 323

వ. షష్ఠమను వై వర్తింపుము తపం బుజ్జగింపుము మఱి ముక్తిసుఖం బనుభవింపు
మని కమలభవుండు నియోగించిన నమ్మహీపతి యట్లకాక యని దపోనివృత్తుం డగు
సమయంబునం బ్రజాపతి యతనిం జాక్షుషుం డని పూర్వజన్మనామధేయుం
గావించి చనియె నిట్లు ప్రఖ్యాతుం డై చాక్షుషుండు. 324

క. ఉగ్రుఁ డనురాజకూఁతు సమగ్రవిలాసాభిరామ నంబుజముఖిఁ గం
బుగ్రీవ విదర్భం బాణిగ్రహణముఁ జేసె నతఁడు నెయ్యము మెలఁగన్. 325

క. చాక్షుషమనుకాలంబున, నక్షీణగుణాభిరాము లగుసురల సహ
స్రాక్షుని ఋషులను బాలన, దక్షుల భూపతులఁ జెప్పెదను విను మనఘా! 326

వ. ఆప్యులును బ్రభూతులును భవ్యులును భృగులును లేఖులు ననునొక్కొక్కగణ
మెనమండ్రేసి కా దేవత లేనుగణంబులైరి నూఱుక్రతువులు చేసినమనోజవుం డను
వాఁ డింద్రుఁ డయ్యె సుమేధుండును విరజుండును హవిష్మంతుండు నున్నతుఁడును
మధువు సహిష్ణుండును విమలుండును సప్తర్షు లైరి చాక్షుషునికి శతద్యుమ్న
ప్రముఖు లైనపుత్త్రులు పెక్కండ్రు ప్రభవించి మహీపతు లైరి చాక్షుషుం డను
మనువుజన్మంబును జరిత్రంబును జెప్పితిఁ గ్రోష్టుకీ! యిప్పుడు వైవస్వతుం డను
సప్తమమనువుకాలము వర్తించుచున్నది యతనిజననంబు నామన్వంతరంబునఁ గల
దేవతాదులసుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని మార్కండేయుం డిట్లనియె. 327

వైవస్వతమనుమహిమానువర్ణనము

సీ. విశ్వనుతుం డగువిశ్వకర్మతనూజ యైనసంజ్ఞాదేవియందుఁ బడసెఁ
దనయు వివస్వంతుఁ డనుపమవిజ్ఞానవంతు నిర్మలయశోవంతు మనువు
నతఁడు వైవస్వతుం డనుపేరఁ బరగె నద్దేవి దివాకరుదీప్తిఁ జూచి
కనుఁగవ మోడ్చిన నినుఁ డల్గి యిప్పుడు ననుఁ గని దృష్టిమీలనముఁ జేసి

ఆ. తట్లు గాన నీకు నఖలజనైకసంయమనుఁ డైనసుతుఁడు యముఁడు పుట్టు
ననుచు వెఱచి చూడ్కి యతిచంచలంబుగఁ జేయుటయును దరణి చెలువతోడ.

క. ననుఁ జూచి యిపుడు నీదృష్టి నితాంతవిలోల యయ్యెఁ జేడియ! యటు గా
వున నీకు విలోల యయిన, తనయ మహానది జనించుఁ దథ్యం బరయన్. 329

తే. అంతఁ బతిశాపమునఁ జేసి యాలతాంగి కవతరించిరి యముఁడును యమున యనఁగఁ
బరగునదియును మఱియు నాభామ భాను,వేడిమికి నోర్వ కంతయు విహ్వలించి

ఉ. ఏమి యొనర్తు ? నింకఁ దెఱఁ గెయ్యది దీనికి ? నెందుఁ జొత్తు ? ను
ద్దామము లైనయీరుచులదాప మొకింతయు సైఁపఁ జాల నే
భూమికిఁ బోదుఁ ? బోయిన విభుం డెవ నల్గఁడె ? యంచు నింతి చిం
తామథితాంతరంగ యయి తాఁ దలఁచె న్జనుఁ దండ్రియింటికిన్. 331

తే. తలఁచి నిజతనుచ్ఛాయ నా వెలఁదు నొక్కలలన నిర్మించి యిట్లను లలన! నీవు
బిడ్డలందును రవియందుఁ బ్రియము గల్గి, నమవు సతతంబు నే నెట్లు నడతు నట్లు.

క. నను నెఱిఁగి చనిన నాతెఱఁ, గినుఁ డడిగిన విస్తరించి యెఱిఁగింపకుమీ
వనితా ! నీ వాతనితో, ననుమానము వలదు సంజ్ఞ యగుదున యనుమీ. 333

వ. అనిన ఛాయాదేవి యిట్లనియె. 334

తే. బెట్టు గోపించి ననుఁ దల వట్టి తిగిచి, కమలమిత్రుండు శాప మీఁ గడఁగునపుడు
గాని యీవిధ మెఱిఁగించుదానఁ గాను, నావుడును సంజ్ఞ పితృసదనమున కరిగె.

వ. నిర్మలధర్మకర్మఠుం డగువిశ్వకర్మం గని మ్రొక్కిన నతండును బహుమానపూర్వకం
బుగాఁ గూతుం జూచె నంత. 336

సీ. అనవద్యచరిత వై యచట నుండఁగఁ దండ్రి కొంతకాలమునకుఁ గూఁతుఁ జూచి
వనజాక్షి ననుఁ జూచుచునికి దినంబులు విను మొక్కనిమిష మై చనియె నాకు
నైనను బంధుగృహంబున సతులకుఁ బెద్దగాలం బున్కి పెంపు గాదు
మగువలు మానుగా మగనియొద్దనె యున్కి బంధుల కెల్లను బ్రమదకరము
తే. తరుణి ననుఁ జూచి తేనును దగినతగవు, లెల్ల నడపితిఁ దడయక యేఁగు మింకఁ
ద్రిభువనాధిపుఁ డైననీవిభునికడకు, వలసినప్పుడు మముఁ జూడ వత్తు గాని. 337

తే. అనుడు నొగాక యని తండ్రి కధికభక్తి, తోడఁ బ్రణమిల్లి వీడ్కొని తోయజాక్షి
యుష్ణభానునివేడిమి కోర్వ లేక, తలరి యుత్తరకురుదేశములకు నరిగె. 338

క. చని బడబారూపము వై, కొని యచ్చో విశ్వకర్మకూఁతురు తప మ
ర్థి నొనర్చుచుండె నట రవి, తనపూర్వాంగనయ కాఁగఁ దలఁచి మునీంద్రా! 339

వ. ఛాయాదేవియందు నిరువురు కొడుకుల నొక్కకూఁతునుం బడసె నంత నద్దేవియు.

క. తనబిడ్డల సంభావించినక్రియ సంభావనంబు సేయక యుపలా
లనలీలాదుల సంజ్ఞాంగనబిడ్డలవలన నెరవ కాఁ జరియించున్. 341

యమునికి ఛాయాసంజ్ఞ శాప మిచ్చుట

క. మను వది యెఱిఁగియు నేమియు, ననక ప్రశాంతిమెయి నుండ యముఁ డుత్కటకో
పనుఁ డై యాసతిఁ దన్నఁగఁ, దనపాదం బెత్తి మానెఁ దద్దయు శాంతిన్. 342

వ. ఇట్లు యముండు తన్నుం దన్న నడు గెత్తిన నలిగి కన్నుల నిప్పు లురలఁ గటంబు
లదర నతని నవలోకించి. 343

క. గురుపత్ని నైన నన్నుం, గర మభినీతిమెయిఁ దన్నఁగా నెత్తిననీ
చరణంబు రయంబునఁ దెగి, ధరఁ బడుఁ గా కని శపించెఁ దద్దయు నలుకన్. 344

క. ఛాయాసంజ్ఞ శపించిన, నాయముఁడు భయంబుఁ బొంది యర్యముకడకుం
బోయి వినయావనమ్రుం, డై యి ట్లని విన్నవించె నాతనితోడన్. 345

తే. తండ్రి! యిది యొకయత్యద్భుతంబు వినుము, దయయొకింతయు లేక యుదగ్రవృత్తి
శాప మిచ్చె నెక్కడ నైన జనని ప్రజల, కింత కీడొనరింపఁగ నెత్తికొనునె? 346

తే. నాకు నిది తల్లి గా దని నాకు మనువు, చెప్పుచున్నాఁడు నావుడు నప్పయోజ
బాంధవుం డాత్మనందనుపలుకు దాను, దెలియ విని యపు డద్దేవిఁ బిలువఁ బనిచి.

క. ఆవనితతోడ సంజ్ఞా,దేవి యెచటి కరిగె నాకుఁ దెలియం జెపుమా
నావుడు నదియు నకంపిత, భావంబున ననియెఁ గమలబంధునితోడన్. 348

క. ఏ విశ్వకర్మకూఁతుర, నీవనితను సంజ్ఞ యనఁగ నెగడినదాన
న్నావలన నీ వపత్య, శ్రీ వడయవె సంశయంబుఁ జెందఁగ నేలా? 349

ఆ. అనిన మఱియుఁ దఱిమి యడిగిన నక్కాంత, నిజముఁ జెప్పకున్న నీరజాప్తుఁ
డలిగి శాప మిత్తు ననిన నాకృత్రిమ, సంజ్ఞ చెప్పె సంజ్ఞ చనిన తెఱఁగు. 350

ఉ. చెప్పిన నద్దివాకరుఁడు చిత్తమునం బ్రియతోడి వేడ్కఁ దా
నప్పుడ విశ్వకర్మనిలయంబున కేఁగిన నా ప్రజావిభుం
డప్పరమేశ్వరుం ద్రిభువనార్చితు దేవమయాత్ము భక్తి పెం
పొప్ప నభీష్టపూజలఁ బ్రియోక్తులఁ దుష్టునిఁ జేసెఁ జేసినన్. 351

చ. ఇనుఁడు మహాత్మ! నీతనయ యెయ్యది? యన్న నతండు దేవ! నీ
యనుమతితోడ వచ్చితిఁ బ్రియంబునఁ దా నని చెప్పి మద్గృహం
బున వసియింప నే వలదు పొమ్మని యంపఁగ నేఁగు దెంచె న
వ్వనజదళాక్షి నావుడు దివాకరుఁ డప్డు ప్రబుద్ధచిత్తుఁ డై. 352

వ. ఉత్తరకురుభూములందు బడబారూపధారిణి యై సంజ్ఞాదేవి తనమనంబున నాభర్త సౌమ్యమూర్తి యై వచ్చి నన్నుఁ బొందవలయు నని తపంబు సేయుచుండుట యెఱింగి వెలుంగుఱేఁడు విశ్వకర్మ నాలోకించి మదీయతేజశ్శాంతనం బొనరింపు మనిన నతండు గీర్వాణస్తూయమానుం డగుమార్తాండునితేజంబు గరసానం బట్టి తెచ్చిన నచ్చెరువంది దేవదేవర్షిగణంబులు తపను నిట్లు స్తుతింపం దొడంగిరి. 353

సీ. ఋగ్యజుస్సామాద్యనేకవేదైకవిస్ఫూర్తివి నిర్మలబోధమూర్తి
వత్యంతనిత్యసత్యానందరూపుఁడ వఘతమోహరణచండాంశుదీప్తుఁ
డవు గరిష్ఠుండవు దివిజవరిష్ఠుండ వాశ్రితజనభర్త వాదికర్త
వమృతమయాత్ముఁడ వఖిలభూతాత్ముఁడ వపగతత్రిగుణుండ వధికగుణుఁడ

తే. వైనతేయుకు మ్రొక్కెదను బ్రహ్మాండభరిత, బహుళతిమిరనివారణ ప్రౌఢతేజ
సతతవికసితజనవిలోచనపయోజ, దిక్కృతేందుతారాయూథ! దివసనాథ! 354

ఉ. నా కివి యేల నాక విని నవ్వక నిచ్చలు నీవె యర్ఘ్యముల్
గైకొనుమాడ్కి మానుతులు గైకొను నీకరుణావిలోకన
శ్రీకి నివాస మై వెలయఁ జేయుము మమ్ము సమస్తలోకశో
భాకర! యోదివాకర! ప్రభాకర! భక్తజనప్రభాకరా! 355

చ. సలిలము లాదిగాఁ గలుగుసర్వపదార్థములు న్భవత్కరం
బులు వెడ సోఁకినం గరము పూతతఁ బొందుఁ ద్రిలోకవర్తనం
బులును సమస్తకర్మములు పొల్పుగ నీ వుదయింపకుండిన
న్నిలుచుఁ జరాచరాత్ముఁడవు నీవు దివాకర! భక్తశంకరా! 356

తే. దినములకు సంధ్యలకును రాత్రికిని దేవ!,చంద్రికకుఁ గారణము నీవ సర్వమును మ
హాత్మ! నీచేత సంవ్యాప్త మై వెలుంగు, బ్రహ్మరుద్రాచ్యుతాకార! ప్రణవసార! 357

వ. అని మఱియును సురమునిగణంబులు బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవా! మాకుఁ బ్రసన్నుండవు గమ్ము నీరూపంబు తేజోమయంబు గావింపుము జగంబులు వెలిఁగింపు మని విన్నవించినం గరుణించి తేజోరాశి యగుదేవుఁడు నిజతేజంబు నభంబునం బరగించె నివ్విశ్వకర్మ తనతచ్చినభాను తేజోరజంబు పంచదశభాగంబులు గావించి వానివలన శర్వునకు శూలంబును విష్ణువునకుఁ జక్రంబును వసువులకు శంకునామాయుధంబులును వహ్నికి శక్తియుఁ గుబేరునికి శిబికయు మఱి దేవ యక్షగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరులకు మహోగ్రంబు లైనశస్త్రంబులును రచియించె నంత వివస్వంతుండు పఱియాఁటవభాగం బగునిజతేజంబు తీరి యుత్తరకురుదేశ ములకుం జని బడబారూపధారిణి యైనహ్లాదయేశ్వరిం గని. 358

సీ. తురగరూపము దాల్చి తోఁక యల్లార్చుచుఁ గర్ణము ల్నిలుపుచుఁ గడుఁ జెలంగి
హేషించుచును రవి యేఁగిన నత్తురంగాంగన మది నీతఁ డన్యపురుషుఁ [డయు
డనుశంకఁ బూనుచు నభిముఖత్వముఁ బొంద మోములు రెండును మూర్కొ‍నను
నాసికాసంగతి నాసత్యు లశ్వవక్త్రులు పుట్టి రిరువురు కొడుకు లపుడు [ధరుఁడు

తే. శుక్లపాతాంతమున నొక్కసుతుఁడు పటుతు,రంగమారూఢుఁడును దనుస్త్రాణ
బాణపూర్ణతూణీరకృపాణకార్ముకోజ్జ్వలుఁడు నైనరేవంతుఁ డుదయ మయ్యె. 359

క. అంత నిజదేహము వివస్వంతుఁడు దాల్చుటయుఁ జూచి సంజ్ఞ మనమున
స్సంతుష్ట యై నిజాకృతి, యొంతయు వెసఁ దాల్చెఁ బ్రియున కింపెసలారన్. 360

సీ. తనదేవిఁ దోడ్కొని చనియె భానుఁడు నిజస్థానమ్మునకుఁ బ్రమోదమున నంత
నద్దేవితోఁ లుపుట్టి రైనవైవస్వతుఁ డమలతేజుఁడు మను వయ్యె వినుము

రెండవుకొడుకు యముండు శాపంబున నప్పదోపేతుఁ డగుచుఁ దరణి
క్రిములు తత్పాదమాంసము గొని భూస్థలిఁ బడినను శాపంబు వాయు ననియె

ఆ. నదియుఁ జెల్లె నాతఁ డరిమిత్రులందు స్వధర్మదృష్టి యైన దక్షిణమున
కధిపుఁగా నొనర్చె నతనిఁ గళిందాంత,రమున నేఱు గాఁగ యమునఁ జేసె. 361

క. అశ్వినులు వెజ్జులుగ హరి,దశ్వుం డమరుల కొనర్చె నారేవంతు
న్విశ్వనుతుని గుహ్యకనిక, రేశ్వరుఁ గావించె నో మునీశ్వరవర్యా! 362

క. ఛాయాప్రథమతనూజుఁడు, ధీయుత! సావర్ణినామధేయుఁడు మను వై
యీయుర్విఁ బరగు విదిత,న్యాయుఁడు బలి యింద్రుఁ డైననాఁడు మునీంద్రా!

తే. అతని తమ్ము శనైశ్చరు నర్కుఁ డునిచె
గ్రహము గావించి గ్రహములకడను మఱియుఁ
దపతి యనుకన్యఁ దదనుజఁ దపనుఁ డిచ్చి
సంవరణనృపోత్తమునకు సన్మునీంద్ర! 364

వ. ఇది వైవస్వతమనూత్పత్తిప్రకారం బీమన్వంతరంబున దేవత లాదిత్యులు వసువులు రుద్రులు సాధ్యులు విశ్వులు మరుత్తులు భృగువులు నంగిరసులు నన నెనిమిది గణంబులై వర్తిల్లుచున్నవారు వీరిలో నాదిత్యవసురుద్రులు కశ్యపపుత్రులు సాధ్య విశ్వమరుత్తులు ధర్మాత్మజులు భృగువులు భృగుతనయు లంగిరసు లంగిరస్సంభవు లింతయు మరీచిప్రజాపతిసంతతి యగుటం జేసి మారీచసర్గం బనం బరగు నిప్పు డోజస్వియనువాఁ డింద్రుఁడు విను మతీతానాగతవర్తమాను లగునింద్రులందఱు తుల్యలక్షణులు సహస్రాక్షులు వజ్రధరులు గజారూఢులు శతక్రతువులు సమగ్ర తేజులు సమస్తలోకాధిపత్యగుణాన్వితుల యని మఱియు మార్కండేయుండు భూమి భూర్లోకం బంతరిక్షంబు భువర్లోకంబు స్వర్లోకంబు దివ్యలోకం బని త్రిలో కంబులు ననంబడు నత్రి వసిష్ఠుండు కాశ్యపుఁడు గౌతముఁడు భరద్వాజుండు విశ్వా మిత్రుండు జమదగ్ని యనువారు సప్తమునులు లిక్ష్వాకుఁడు నాభాగుఁడు ధృష్టుండు సంయాతి కరుషుఁడు పృషధ్రుఁడు వసుమంతుండు నరిష్యంతుండు వృషపదుండు ననుతొమ్మండ్రు వైవస్వతమనుతనూభవు లని చెప్పి 365

క. అతులిత మగునీవైవ,స్వతమన్వంతరము వినినఁ జదివినఁ బాప
చ్యుతులై మనుజులు గాంతురు, ప్రతిదినము ననంతపుణ్యఫలభోగంబుల్. 366

వ. అనినం గ్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 367

సావర్ణిమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము

సీ. స్వాయంభువాదికసప్తమనువులయం దంతరంబునఁ గలయనిమిషులను
మునులను రాజుల మునినాథ! చెప్పితి కల్పంబునం దింకఁ గలుగుమనువు

లేద్వారు దివిజమునీంద్రాదులును నెప్ప ? రనిన మార్కండేయుఁ డనఘ! వినుము
ఛాయాగ్రతనయుండు సావర్ణి మనుతుల్యుఁ డని చెప్పనే నీకు నప్పు డతఁడ

తే. యష్టముఁ డయినమను వగు నమ్మహాత్ము
కాలమున దీప్తిమంతుండు గాలవుండు
రాముఁడును ఋశ్యశృంగుఁడు ద్రౌణి కృపుఁడు
సత్యవతితనయుండును సప్తమునులు. 268

వ. మఱియు సుతపు లమితాభులు ముఖ్యులు నన దేవతలు మూఁడు గణంబులై యుండుదు రందు ధవుండు శుక్రుండు ద్యుతి జ్యోతి ప్రభాకరుండు ప్రసాదుండు ధర్ముండు తేజోరాశి శతక్రతుండు నాదిగా సుతపోగణం బిరువండ్రును బ్రభువిభు విభాసప్రభృతు లమితాభగణం బిరువండ్రును దముఁడు దాంతుఁడు సోముఁడును జిత్రుండును మొదలైనముఖ్యగణం బిరువండ్రును నై యామన్వంతరంబున కధిపతులై యతిశయిల్లుదురు వీర లందఱు మరీచితనయుం డగుకశ్యపప్రజాపతిపుత్రు లని చెప్పి. 369

క. మురరిపుచే నియమితుఁ డై, యురగనివాసమున నిప్పు డున్నసితాటే
శ్వరుఁడు బలి యింద్రుఁ డగుఁ దత్సురగణమున కధిపుఁ డై విశుద్ధచరిత్రా ! 370

తే. విశ్వనిర్మోహసత్యవాగ్విరజు లనఁగ, జిష్ణుఁ డంబరీషుండు నజితులు శౌర్య
యుతులు సావర్ణి మనయించి యుర్వి కెల్ల, రాజు లగుదురు సుగుణవిరాజమానా!

వ. ఇది సావర్ణిమన్వంతరంబువిధం బని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱిఁగించి. 272

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. శ్రీశ్రితవక్ష ! ఫుల్లసరసీజనిభాక్ష ! సమస్తబంధుమి
త్రాశ్రితకల్పవృక్ష ! మహితాంధ్రనరేంద్రదయాకటాక్ష ! కాం
తాశ్రితసర్వవాగ్విభవదక్ష ! నివారితవైరిపక్ష ! భూ
విశ్రుతకీర్తివర్ధన ! వివేకవిచక్షణ ! పుణ్యవీక్షణా ! 373

క. శ్రీమేచయదండాధిప !, సౌమిత్రిసమగ్రవినయజనితానంద
శ్రీమహితరామచంద్రా ! రామాజనరాగజలధిరాకాచంద్రా !. 374

మాలిని. అతులితభుజవీర్యా ! హారిహేమాద్రిధైర్యా
కృతబుధజనకార్యా ! కీర్తిశృంగారవర్యా !
వితతవినయధుర్యా ! విద్విషద్భూరిశౌర్యా !
మతిజితదివిజార్యా ! మానవాకారసూర్యా ! 375

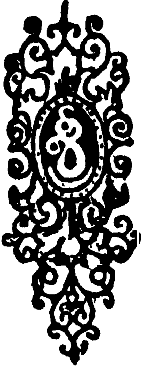
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందు విరహాతుర యైనవరూధినిం గలి యనుగంధర్వుండు వరించుటయు స్వరోచిస్సంభవంబును దత్కథావృత్తాంతంబును స్వారోచిషజన్మంబును బ్రజాపతి యతనిమనువుఁ గావించుటయు నిధిప్రకారంబులు సెప్పుటయు నుత్తానపాదపుత్త్రుం డగునుత్తమునిచరిత్రంబును నాతనికి నాగకన్యాప్రసాదంబున నుత్తమమనువు నుత్పత్తియు సురాష్ట్రోపాఖ్యానంబు నతండు మృగియందుఁ దామసుఁ డనుమనువుఁ గాంచుటయు ఋతువంతుశాపంబున రేవతి కుముదపర్వతంబుమీఁదఁ బడుటయుఁ దదీయకాంతి నుద్భవించిన రేవతీకన్యకకు దుర్గముం డనురాజునకు రైవతుం డనుమను వావిర్భవించుటయుఁ జాక్షుషమనువుజన్మంబును సూర్యునికి సంజ్ఞాదేవియందు వైవస్వతమనువును యముండును యమున యను కూఁతురును ఛాయాదేవివలన సావర్ణిమనువును శనైశ్చరుండును దపతి యను కన్యకయుఁ బ్రభవించుటయు భానుతేజంబు విశ్వకర్మ త్రచ్చుటయుఁ దురంగరూపధరు లైనసంజ్ఞార్కులకు నశ్వినులును రేవంతుండునుం బుట్టుటయు సావర్ణిమన్వంతరకథయు నున్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీకాకతినృపరాజ్య
ప్రాకారాయితభుజాపరాక్రమగణ్యా!
లోకజనస్తుతపుణ్యా!
కాకుత్స్థప్రతిమరూప! గన్నచమూపా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమినికి ట్లనియె వెండియు మార్కండేయుండు క్రోష్టుకిం గనుంగొని. 2

క. ఎనిమిది యవుమను వయ్యిన,తనయుఁడు సావర్ణి యని కదా చెప్పితి న
మ్మను పుట్టువ మైనవిధము, వినిపించెద విస్తరించి విమలచరిత్రా! 3

సప్తశతీప్రారంభము

వ. స్వారోచిషమన్వంతరంబునఁ జైత్రుం డనుధాత్రీపతివంశంబునం దావిర్భవించి సుర
థుం డనం బ్రసిద్ధుం డైనమహీపతి మహనీయం బైనమహీరాజ్యంబు సేయుచు. 4

క. లీలమెయిం దనబిడ్డలఁ, బాలించువిధమున ధరణిప్రజఁ గడు నెమ్మిం
బాలించుచుండ శూరులు, కోలావిధ్వంసు లనఁగఁ గొందఱు శత్రుల్. 5

ఆ. అతనిమీఁద నెత్తి రతులబలుం డైన,యతని కావిరోధివితతితోడ
నయ్యె సమర మల్పు లైనను దా శత్రు,వరుల నోర్వ లేక సురథుఁ డోడి. 6

చ. పురమున కేఁగి తొంటిక్రియ భూపరిపాలన మాచరింప న
య్యరివరు లుక్కు మీఱి వెస నాతనిదేశము నాక్రమించిన
న్గర మవినీతులు న్ఖలులుఁ గష్టులు నై పురిలో నమాత్యు ల
ద్ధరణిపురాజ్యము న్బలముఁ దద్ధనముం గొని రంత సుస్థితిన్. 7

క. అపహృతరాజ్యుం డై యానృపతి హయము నెక్కి వేఁటనెపమున నతిదుః
ఖపరీతచిత్తుఁ డగుచు,న్విపినమునకుఁ జనియె నొక్కఁడు విను మునిముఖ్యా! 8

మ. చనియె న్దా సురథుండు శాంతమృగసంచారాతిరమ్యంబు శి
ష్యనితాంతాధ్యయనాభిశోభితము సువృద్ధోమధూమావృతం

బును నై యొప్పుతదాశ్రమంబునఁ దపంబు న్సేయుమేధం దపో
ధనవర్యుం గని మ్రొక్కి తా నతనిచేతం బూజలం బ్రీతుఁ డై. 9

ఉ. అచ్చటఁ గొంతకాలము ప్రియంబున నుండి నరేంద్రుఁ డొక్కనాఁ
డిచ్చఁ జరించుచు న్మమత నెంతయుఁ జిత్తము చేద్వడ న్గడు
న్వెచ్చనియూర్పు లొక్కటొగి వెల్వడ మోమున దైన్య మొందఁగా
మ్రుచ్చిలి వంచుచు న్వగలమొత్త మెదం గలఁకంగ నాత్మలోన్. 10

సీ. తాతలచేఁ బాలితం బైనమత్పురం బిటు గోలుపోదునే హీనవృత్తి?
దుర్వృత్తు లైనశత్రులు పాడి దప్పక యేలుచున్నారొకో యిప్పు డకట!
యే నెక్కు పట్టంపుటేనుఁగు పాటులు పడియెనో పగఱచేఁ బడి యెలుంగ
నొకటఁ గొఱంత లే కుండునాయనుచరు లహితుల కనుచరు లైరి నేఁడు

తే. నెక్కు డిడుముల పడి కూడఁ బెట్టినట్టి, యగణితం బైనయస్మదీయార్థ మెల్ల
నప్రయోజనవ్యయశీల లై యతివలు, వ్యయము సేయరె యింతకు వమ్ము గాఁగ!

సురథునకు సమాధి యను వైశ్యునికి సంవాదము

క. అని మఱియును ఘనచింతా, వినిపాతితుఁ డగుచు మనుజవిభుఁడు మునితపో
వనమునఁ జేరువఁ దిరుగుచుఁ, గనియె నొకవణిజు విషాదకలుషమనస్కున్. 12

మ. కని నీ వెవ్వఁడ? వేల వచ్చి? తిట శోకవ్యాకులత్వంబుఁ బొం
ద నిమిత్తం బది యేమి? చెప్పు మని యాధాత్రీశుఁ డింపారఁ బ
ల్కినవల్కు ల్విని రాజుతోడ నయలక్ష్మీధుర్యుఁ డై యాతఁ డి
ట్లను నాపేరు సమాధి యే ధనికవైశ్యామ్నాయసంజాతుఁడన్. 13

క. కడు లోభంబున నాలుం, గొడుకులు నాయర్థ మెల్లఁ గొని వెడలంగ న
న్నడిచిన బంధువుల విడిచి, యడవికి వచ్చితి నరేంద్ర! యార్తి నడలుచున్. 14

ఆ. ఇట్టు లేను వనట నెసనెస నిపుడు నీ, కేమి చెప్ప మేదినీశ! వినుము
తనయదారబంధుజనములకుశలాకుశలము లెఱుఁగ లేక సంతతంబు. 15

క. నాపుత్త్రకు లెప్పుడు స్వవ్యాపారప్రవణు లైనవారో కారో?
యేపగిది నున్నవారో? యోపార్థివ! సుఖులొ దుఃఖులో యే నెఱుఁగన్. 16

వ. అని వగచిన నన్నరేంద్రుం డి ట్లనియె. 17

క. తనయాదులు ధనకాంక్ష, న్నిను వెడలఁగ నడిచి యుండ నీమనమున నా
తనయాదులదెస మోహం, బనుబద్ధము సేయ నేల యమలవిచారా! 18

తే. అనిన వైశ్యుండు నీచెప్పినంతపట్టు, నిది యథార్థమ్ము సుమ్ము నరేంద్రచంద్ర!
యేమి సేయుదు? నీమనం బించు కైన, నిష్ఠురత్వంబు నొంద దానీచులందు. 19

క. ధనలోభంబున జనకుం,డనుమోహము విడిచి నను నిరాకృతుఁ గావిం
చినఁ బుత్త్రులందు నెయ్యము, ఘన మైనది యేమి సెప్పఁ గమనీయయశా! 20

వ. ఇది యంతయు నే నెఱుంగనే యెఱింగియు నీది యేమియో దుర్గుణానుబంధు లగుబంధులయందు నామనంబు ప్రేమఁ జెనఁగొనియెడు నేమి సేయుదు వారలం దలంచి నిట్టూర్పు నిగిడెడు డెందంబు గలంగెడు వగలు నివ్వటిల్లెడుఁ బ్రీతిరహితు లైనవారివలన నైష్ఠుర్యంబు దలకొన దయ్యెడు నని చెప్పి నంత నారాజవైశ్యు లిరువురుం గూడి చని యాసంయమికి నమస్కరించి సముచితప్రకారంబున నతనిచేత సమ్మానితు లై కూర్చుండి యిష్టకథాపరు లగుచున్న యవసరంబున నమ్మునిపతికి నమ్మహీపతి యి ట్లనియె. 21

సీ. అర్థి నే నొకటి ని న్నడిగెద నాకు నీ వెఱిఁగింపవయ్య! మునీంద్రవర్య!
యపగతరాజ్యుండ నయ్యు నభిజ్ఞుండ నైననా కిప్పు డజ్ఞాని కట్లు
రాజ్యాంగములయందు రమణ మమత్వంబు ప్రబల మై పాటునఁ బడఁగ నీక
డెందంబు నెవ్వగఁ గొందలపెట్టెడు నకట! యీవైశ్యుండు నాలు సుతులు

తే. చెలులు చుట్టలు దను విడిచినను దాసు, వారి విడనంగఁ జాలక వగచుచున్న
వాఁడు నెయ్యంబు మనమున నాట మైన,దివ్విధం బింతయును నిది యేమి యొక్కొ!

ఆ. అనఘ! దృష్టదోష మైనయివ్విషయంబు, లందు మమత చాల నగ్గలించి
యెదను గలఁప నిట్టు లే మిద్దఱము నివి, యేమి వనట నెరియు టెఱుక గలిగి. 23

క. అలఘుతరజ్ఞానసమే,తుల మయ్యును మేము మోహదుష్టమతులమై
బలవదవివేకతిమిరాం,ధులమును నగుట యిది యేమి దురితధ్వంసీ! 24

తే. అనిన నమ్ముని యి ట్లను నతనితోడ, విషయగోచరజ్ఞానంబు వినుము జంతు
వులకు నెల్లను నెప్పుడుఁ గలిగియుండు, విషయములు జాతిజాతికి వేఱువేఱు. 25

వ. ఎ ట్లంటేని వినుము. 26

తే. పగలు గానవు భువిఁ గొన్ని ప్రాణు లధిప!, రేయి గానవు మఱికొన్ని రేయుఁబగలు
గాన వొకకొన్ని యెప్పుడు।సమాన మైన, దృష్టి గలిగి జంతువులు వర్తించుఁ గొన్ని.

క. జ్ఞానులు నిక్కం బగుదురు, మానవులు మహీతలేశ! మనుజుల యేలా
జ్ఞానము గలయవి గావే, మానుగ మృగపక్షిపశుసమాజము లెల్లన్? 28

క. మానవులకుఁ గలవిషయ, జ్ఞానము పశువులకుఁ బక్షిసమితికిఁ గల ద
జ్ఞానము మానవులకు ధా,త్రీనాయక! కలిమి మనకుఁ నెల్లము గాదే? 29

చ. పులుఁగులఁ జూడ మే యెడఁద బోధము గల్గియు మోహ మెట్టిదో
సొలయక యాఁకట న్నలియుచు న్దని మేఁ పోగిఁ దెచ్చి తెచ్చి చం
చులు వెడలించి పిల్లలకుఁ జొన్పెడు మక్కువ నింత కెక్కుడౌఁ
దలఁపఁగఁ బుత్త్రులందు వసుధావర! మోహము మర్త్యకోటికిన్. 30

సురథసమాధులకు మేధస్సుమహాముని చెప్పినమహామాయాప్రభావము

వ. పుత్త్రమోహంబు ప్రత్యుపకారార్థంబు గా దది సహజంబ యె ట్లనిన సంసారస్థితి కారిణి యైనమహామాయాప్రభావంబునం జేసి మమతావర్తం బగుమోహజలగర్తం

బున నెల్లవారును బడినవారు గావున దీని కింత విస్మయం బంద వల దెట్లనిన వినుము. 31

సీ. ఏమహామాయచే నీచరాచరబహుభూతజాలంబులు పుట్టుచుండు
నేమహామాయచే నెల్లలోకంబులు మోహసాగరమున మునుఁగుచుండు
నేమహామాయచే నెట్టివిద్వాంసుల బుద్ధు లెఱుంగమి బ్రుంగుచుండు
నేమహామాయచే నింతయుఁ గ్రమ్మఱ నవసానవేళల నణఁగుచుండు
తే. నామహామాయ సుమ్ము మహానుభావుఁ, డన సమస్తజగత్కర్త యనఁగ నాది
దేవుఁ డన వెలింగెడువిష్ణుదేవుయోగ, నిద్ర నైనమహామాయ భద్రమూర్తి. 32

క. ఆపరమేశ్వరి విద్యా, రూపమునఁ బ్రసన్న యై నరులబంధములం
బాపి సనాతనముక్తి, శ్రీపరిణామైక్యయుతులఁ జేయు నరేంద్రా! 33

వ. అని చెప్పిన నన్నరేంద్రుం డను మునీంద్రా! నీవు మహామాయ యని చెప్పి తది యెవ్వ? రది యెట్లు పుట్టె? దాని స్వరూపంబు ప్రభావంబు చరితంబును నెట్టివి? విన వేడ్క యయ్యెడు నెఱింగింపు మనవుడు నమ్మునీశ్వరుం డాదేవి నిత్యయు జగన్మూర్తియు సర్వవ్యాపినియు నై యుండు నున్నను దదుత్పత్తివిధంబులు పెక్కు తెఱంగులు గల వాకర్ణింపుము. 34

క. సురకార్యసిద్ధికై యా, పరమేశ్వరి నిత్య యయ్యుఁ బ్రభవముఁ బొందుం
గరుణ మెయి నెప్పు డప్పుడు, పరగు సముత్పన్న యనఁగ భవ్యవిభూతిన్. 35

సీ. లోకంబు లన్నియు నేకార్ణవం బైనఁ గల్పాంతమునఁ బొందుగా ననల్ప
ఫణిపతల్పంబుపైఁ బరమానంద యోగనిద్రాత్ముఁ డై యున్నవిష్ణు
కర్ణమలమ్మున ఘనశౌర్యాధికులు మధుకైటభాసురు లమితబలులు
ప్రభవించి తన్నాభిపద్మస్థుఁ డైనపద్మభవుఁ జంప నుద్యుక్తు లగుడు
ఆ. సంచలించి యావిరించి యుదగ్ర, కంపకలితు నిద్రఁ దగిలినట్టి
యసురదమనశౌర్యు నాజనార్దనుఁ జూచి, యచలితాంతరంగుఁ డై యతండు. 36

క. హరిచారువిలోచనసర, సిరుహములు నిలయముగను వసించి సమస్తే
శ్వరి యైనయోగనిద్రను, హరిబోధార్థముగ నిట్టు లభినుతించెన్. 37

మధుకైటభులవలన వెఱచి బ్రహ్మ యొనర్చినయోగనిద్రాస్తుతి

క. జననస్థితిలయకారిణి, యును విశ్వేశ్వరియు నై సముజ్జ్వలతేజో
ఘనుఁ డగువిష్ణుని బొందిన, యనుపమ యగుయోగనిద్ర నర్థి నుతింతున్. 38

క. స్వధ యన స్వాహ యనంగా, సుధ యనఁగా దేవి! నీవ సుమ్ము త్రిమాత్రా
విధియును త్రిభువనలీలా, మధురవును సనాతనార్ధమాత్రాత్మికవున్. 39

సీ. నీవ సావిత్రివి నీవ సంధ్యవు దేవి! నీవె తల్లివి సుమ్ము నిఖిలమునకు
నీవ సర్వంబును నిర్మింతు సతతంబు నీవ యీవిశ్వంబు నెమ్మిఁ దాల్తు

లీల నింతయు నీవ పాలింతు కరుణచే సకలంబుఁ దుది నీవ సంహరింతు
సృష్టిరూపవును సుస్థితిరూపవును నీవ సంహృతిరూపవు జనని! నీవ
తే. శ్రీయు బుద్ధియు ధృతియును హ్రీయు నీవ, పుష్టియును శాంతియును నీవ తుష్టి నీవ
యీశ్వరియు నీవ జగములకెల్ల మోహ, రాత్రి కాలరాత్రివి మహారాత్రి నీవ.
క. నీవ మహావిద్యవు మఱి, నీవ మహామాయ వమరనికర స్తుత్యా!
నీవ మహామేధవు మఱి, నీవ మహాస్మృతివి! దేవి! నిత్యానందా! 41
క. దేవీ! మహేశ్వరీ! త్రిగు,ణావస్థలు నీవె కావె యఖిలంబునకు
న్గావింతు మహాదేవీ!, దేవేంద్రప్రముఖనిఖిలదేవస్తుత్యా! 42
చ. కరముల శూలము న్గదయు ఖడ్గము చక్రము విల్లు శంఖము
న్బరిఘము బాణము న్వెలుఁగఁ బ్రస్ఫురితాకృతిఁ దాల్చి లోకసుం
దరి వయి దేవి! నీవు సతతంబును నొప్పుదు తల్లి! శాంకరీ!
చరణనఖాంతసంపిహితసర్వదిగీశ్వరరత్నశేఖరా! 43
తే. సదసదాత్మక మైనయాసకలవస్తుసముదయమునకుఁ గలయట్టిసహజశక్తి
నీవ యిట్టినీమహిమ వర్ణింప నొకఁడు,శక్తుఁడే సర్వశబ్దార్థజాతమూర్తి! 44
క. లోకజనస్థితిలయకర,నైకవిధగుఁ డగువిష్ణు నటు మేల్కొనఁగా
నీ కున్న నీమహత్త్వం,బేకవి వర్ణింప నేర్చు నింద్రాదినుతా! 45
క. దేవీ! నీమహిమన కా,దే విష్ణుఁడు నేను బార్వతీపతియును నీ
శ్రీవిభవంబులు గాంచుట?, గావున ని న్నెవ్వఁ డోపుఁ గడఁగి నుతింపన్. 46
వ. అని యిట్లు మహోదారంబు లైననిజప్రభావంబులం బ్రశంసించి ప్రజాపతి దేవీ! యీదుర్ధర్షు లయినమధుకైటభుల సమ్మోహితులం గావింపు మఖిలలోకప్రభుం డగునచ్యుతుం బ్రబోధంబు నొందించి యీయసురవీరుల వధియింపవలయు నను బోధం బద్దేవునకు నావహింపు మని ప్రార్థించినం దామసమూర్తి యైనయోగనిద్రాదేవి యట్ల సేయం దలంచి. 47
క. హరినయనవదననాసా,కరహృదయోరఃస్థలముల గ్రక్కున దాన
ప్పరమేశ్వరుఁ బాసి నిలిచెఁ,బరముం డవ్యక్తభవుఁడు బ్రహ్మ గనుఁగొనన్. 48
వ. అంత. 49

విష్ణునకును మధుకైటభులకును యుద్ధము

శా. నిద్రాజాడ్యము దన్నుఁ బాసినఁ గను న్వే లేచి యాచంచదు
న్నిద్రాబ్జాక్షుఁ డధోక్షజుండు గనియె న్విస్ఫారదోర్వీర్యశౌ
ర్యోద్రిక్తాత్ముల రౌద్రవక్త్రుల నమర్షోగ్రాక్షుల న్నీలగో
త్రాద్రిప్రాంశుకరాళవిగ్రహుల బ్రహ్మధ్వంసనోద్యుక్తులన్. 50
క. మధుకైటభులను దనుజుల,నధికబలులఁ గాంచి విష్ణుఁ డతులితబాహా
యుధుఁ డై వారలతో బహు,విధముల వడిఁ బెనఁగె నేనువే లబ్దంబుల్. 51

తే. అలఁత వైముఖ్యమును బొంద కల్గె పోరు, వారిఁ గని హరి మాయి గ్నై వరము వేడుఁ
డే నొసంగెద నన వార లిరువు రొకని, నొకఁడు వీక్షించి యపహాస ముత్కటముగ.

క. ఆమధుకైటభులును మా, యామోహితు లగుటఁ జేసి యతులితబలలీ
లామత్తు లై జనార్దన!, యే మిచ్చెద మడుగు నీకు నేవర మైనన్. 53

తే. అనిన విష్ణుండు ప్రీతుల రైతిరేని, యొందువదము మి మ్మపు గంగ నొల్ల నసుర
లార! నాచేత వధ్యుల రగుఁడు మీర, లనిన లోక మేకార్ణవ మగుటఁ జూచి. 54

వ. వంచనం జావు దప్పించుకొనం దలంచి యాదుష్టాంతకులు దుష్టాంతకారాతి కిట్లనిరి.

క. మెచ్చితిమి నీరణంబున, కిచ్చెదము వరంబు దప్ప కిమ్మహి నుదకం
బెచ్చట లే దచ్చట మముఁ, జెచ్చెర వధియింపు మనిన జృంభించి వెసన్. 56

ఆ. అట్ల కాక యని నిజాంకతలమ్మున, నునిచి చక్రి నలువ యుల్లసిల్ల
ననలకణకరాళ మైనచక్రమున నద్దనుజవరులతలలు దునిమి వైచె. 57

వ. నరేంద్రా! వాండ్ర మేదస్సుచే గోవిందుండు గల్పించెఁ గావున నీవసుంధర మేదిని
నాఁ బ్రసిద్ధ యయ్యె నామధుకైటభుల సంహరించి విష్ణుండు వినష్టఘోరభయు
నొనర్చినఁ జతుర్ముఖుండు వివిధప్రజల సృజింపం బూర్వసర్గములందువలెఁ గేశవుండు
పాలించె. 58

క. చతురాననుచే నిటు సం, స్తుత యై యుదయించె దేవి తొల్లి త్రిలోక
స్థితికొఱకు వినుము క్రోష్టుకి, క్షితిపతి! యద్దేవిమహిమఁ జెప్పెద నీకున్. 59

తపము చేయు దితికి సుపార్శ్వమహర్షి శాప మిచ్చుట

క. మును దేవాసురయుద్ధమ్మున సురపతి సురలఁ గూడి పుత్త్రులఁ జంపం
జని దితి యిట్లనియెం బ్ర, సన్నుఁ గని యంబ! నన్ను సవతి తనూజుల్. 60

వ. అపుత్త్రం జేసి రిట్టినాపైరులకుఁ బ్రతీకార మెట్లు సేయుదు నని దల్లి యింద్రాది
నిర్జరులఁ బోరం బరిమార్పఁ జాలుకొడుకుఁ బడయఁ దపం బొనరింపు మని మాతకుం
గృతప్రణామ యై తీవ్రమతి నవలంబించి కాన కేఁగి భార్గవుం డగుసుపార్శ్వ
నాశ్రమమునందు సర్వసత్వరూపధారిణి యై వేల్పులుం దాప మొంద నియమనిష్ఠి
త యై పిదప మహిషీరూపముం దాల్చి పంచాగ్నిహోత్రమధ్యమున నుండి జగ
త్త్రయసంక్షోభంబుగాఁ దపం బొనరింప సుపార్శ్వమహర్షి యుఁ దత్తపస్సంక్షోభి
తుఁ డై కినుక గ్రుడ్డెఱ్ఱచేసి నీచేష్టితమునకుఁ దగ నిట్టికొడుకు మహావీర్యుఁడు మహి
షుండు పొడము నని శపించె ననంతరము పితామహుండు తపఃపరితోషితుం డై
వచ్చి. 61

ఆ. మహిషముఖమె యైన మానిని! నవశర్వ, రార్ధధరత నిష్టుఁ డగుచు నీకు
నమరసహితుఁ డైనయమరాధిపతి నోర్చు, నని సుపార్శ్వనియమి ననునయించి. 62

బ్రహ్మ యనుగ్రహమున దితికి మహిషాసురజననము

వ. ఆమె తపంబు మాన్పి నిజలోకమున కరిగె నంత మహిషాసురుఁడు పరమేష్ఠివచనానుసారముగ జన్మించి శుక్లపక్షనక్షత్రేశుఁడువోలె వృద్ధి నొందిన నావిద్యున్మాలిపుత్త్రునకు విప్రచిత్తి యనునందనుం డుదయించె నామహాద్యుతి యగుమహిషు వరదానము విని యేతెంచి దైత్యదానవులు బలసి వినయంబున మహిషుతో నిట్లని రీత్రిదివాధిపత్యము మనయది విష్ణుబలావలంబంబున సురలు హరించి రట్లు నీవును నీప్రభావము ప్రకటంబుగా సపరివారుఁ డగుదేవరాజు బవరంబునం గీటడంపు మన నాదైత్యులతో మహిషుఁ డమరులతోడ దుర మొనరించుతలంపునఁ ద్రిదివమునకు బయలుదేఱె నంత. 63

మ. తమసైన్యమ్ముల కింద్రుఁడు న్మహిషుఁడు న్దర్పమ్ముగా నాధిప
త్యములం బూనఁగ దేవదైత్యులకు యుద్ధం బయ్యె నూత్తేంష్ణ పూ
ర్ణముగాఁ బోల్లె తదాహవాంతరమున న్దైతేయదుర్దాంతవి
క్రమపాండిత్యపటుత్వ మేఁచిన దివౌకస్సైన్య మోడె న్గడున్. 64

దేవతలచే మహిషాసురుని దౌర్జన్యము విని శివకేశవులు కోపించుట

మ. మహిషుం డిట్లు సురావలిం గెలిచి సామర్థ్యంబుచే నింద్రుఁ డై
న హతభ్రష్టసమస్తసైన్యు లయి దైన్యం బొంది బృందారకుల్
ద్రుహిణుం దోడ్కొని యొక్కచోన హరిరుద్రుల్ ప్రీతితో నున్నఁ ద
న్మహితస్థానము చేరి వారిఁ గని నానాస్తోత్రవాచాలు రై. 65

వ. దండప్రణామంబు లాచరించి దుష్టచేష్టితుం డైనమహిషాసురునందు దమ్ముం బరిభవించినవిధం బంతయు సవిస్తరముగా నయ్యిరువురకు విన్నవించువారై దేవతలి ట్లనిరి. 66

తే. అవధరింపుఁడు నిఖిలలోకాధినాథులార! మావిన్నపము బలోద్ధారుఁ డైన
మహిషుఁ డెప్పుడు మదమున మదకరివలె, కలఁచుచున్నాఁడు త్రిభువనకమలవనము.

క. మహిషుని కుచ్చితమును బఱ, మహిషులఁ జెఱ పట్టుటయును మత్తిల్లి మను
న్మహిజములు గూల్చుటయుఁ బేర్చిహరిం దోలుటయు వానిఁ జెప్పము మీకున్.

శా. తేజస్స్ఫూర్తి దినాధినాథుఁ డయి కాంతిం జందురుం డై ప్రతా
పాజేయత్వమునం గృశానుఁ డయి ఘోరైశ్వర్యశౌర్యోన్నతిం
దాఁ జిష్ణుం డయి దర్ప మొప్పఁ గొనియెం దత్తత్పదమ్ము ల్బల
భ్రాజిష్ణుం డసురేశ్వరుం డసురు లుబ్బ న్లోకసంహారుఁ డై. 69

వ. మఱియును. 70

సీ. అవలీల నంతకు నలిదీనుఁ గావించి బలిమిఁ గోణాధిపు భంగపెట్టి
పరిగొని వరుణునిఁ బరిభూతి నొందించి కడిమిమైఁ బవనుని గాసి చేసి

మత్తిల్లి విత్తేశు మానం బడంగించి గండున నీశానుఁ గష్టపఱిచి
యేచి గంధర్వేశు హీనదశకుఁ దెచ్చి యలుకమై సాధ్యపుఁ దలఁగఁ ద్రోచి

తే. యప్పురంబులు వడిఁ దాన యాక్రమించి, గరుడసిద్ధవిద్యాధరఖచరనాగ [మిగిలి.
విరుల నుద్వృత్తి సతతంబుఁ బఱపి పనులు, గొనుచునున్నాఁడు మహిషుండు క్రొవ్వు

చ. అలఘుపరాక్రముండును దురాత్ముఁడు నై మహిషాసురుండు దో
ర్బలమున నాకముం గొనినఁ బాడఱి పోయి ధరిత్రి నిష్ప్రమ
ర్త్యులక్రియ నున్నవారము సురోత్తములార! భవత్పదాంబుజ
మ్ములు శరణంబుఁ జొచ్చితిమి బుద్ధి దలంపుఁడు దైత్యనాశమున్. 72

క. అని నాకౌకసు లెఱిఁగించిన విని మధుసూదనుండు శ్రీకంఠుండు
న్గనలిరి వికటభ్రూకుటి, ఘననిటలస్వేదబిందుకలితాననులై. 73

హరిహరాదుల తేజఃపుంజములవలన నావిర్భవించిన దేవికి దేవతలు యుద్ధోపకరణము లిచ్చుట

వ. ఇట్లు రోషసంఘూర్ణితుం డగువిష్ణువక్త్రంబున మహాతేజం బుద్భవించె బ్రహ్మశంకర
శక్రాదిసకలదేవశరీరంబులయందుఁ దీవ్రతేజంబులు నిర్గమించె నత్తేజంబు లన్నియు
నేకత్వంబు నొంది మహాపర్వతంబునుం బోలె నభంబు దాఁకి దిగంతరంబులు
వెలిఁగించుచు నక్కజం బై యుండె నంతం దదీయతేజోరాశివలన రుద్రతేజంబున
ముఖంబును యమతేజంబునం గేశసంచయంబును విష్ణుతేజంబున భుజంబులును
జంద్రతేజంబునం గుచంబులును నింద్రతేజంబున మధ్యంబును వరుణతేజంబున
జంఘలుం దొడలును భూమితేజంబున జఘనంబును విరించితేజంబునం జరణంబులును
దరణితేజంబునఁ బాదాంగుళిసముదయంబును వసుతేజంబునం గరాంగుళిసముద
యంబును గుబేరుతేజంబున నాసికయుఁ బ్రాజాపత్యతేజంబున దంతపఙ్క్తియు నగ్ని
తేజంబున నేత్రత్రయంబును నుభయసంధ్యాతేజంబున బొమలును బవనతేజంబునం
జెవులునుం గా నొక్కదివ్యనారీరూపం బై నిలిచిన మహిషభయభీతు లగుదేవతలు
చూచి హర్షించి రద్దేవికిం దమయాయుధంబులవలన నాయుధంబులు పుట్టించి శూలి
త్రిశూలంబును జక్రి చక్రంబును జలధిపతి శంఖంబును వహ్ని శక్తియు వాయు
దేవుఁడు బాణాసనాక్షయతూణీరంబులు వజ్రి వజ్రంబును నైరావణంబు ఘంటయు
దండధరుండు కాలదండంబును బ్రజాపతి యక్షమాలయుఁ గమండలువును
బ్రభాకరుండు రోమకూపంబులం బ్రజ్వరిల్లు నిజరశ్మికలాపంబును గాలుండు ఖడ్గ
ఖేటంబులును విశ్వకర్మ వివిధదివ్యాస్త్రంబులు నభేద్యకవచంబును బరశువు నిచ్చిరి
మఱియు. 74

క. క్షీరోదధి నిర్మలతర,హారకటకకుండలాంగదాంబరమణిమం
జీరార్ధచంద్రవిపుల,స్ఫారాభరణములు ధవళపద్మము నిచ్చెన్. 75

తే. హిమనగేంద్రుండు సింహము నిచ్చె వాహ
నముగ మధుపూర్ణపానపాత్రముఁ గుబేరుఁ

డిచ్చె బహుఫణిమణిఘృణు లెసఁగఁ గరము
చెలువ మగుఫణిహారంబు శేషుఁ డిచ్చె. 76

వ. అంత. 77

మ. సురదత్తాయుధరత్నభూషణపరిస్ఫూర్జత్ప్రభాజాలవి
స్ఫురదుద్యద్భుజదివ్యదేహనిబిడాంశుల్ పర్వి భూదిజ్నభో
ంతర మెల్ల న్వెలిఁగింప నత్యధికరౌద్రస్ఫూర్తి నద్దేవి ని
ష్ఠురహాసోద్భటసింహనాదము జగత్క్షోభంబుగాఁ జేసినన్. 78

ఉ. ధరణీచక్రము దిర్దిరం దిరిగెఁ బాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె భూ
ధరవర్గంబు చలించె బెల్కుటి దిశాదంతావళశ్రేణి మ్రొ
గ్గ రవీంద్వుగ్రహతారకావళులు మ్రగ్గెన్ మ్రోసె బ్రహ్మాండము
ల్పరఁగు ల్పిండలివండుగాఁ గలఁగె నాశ్చర్యం బుదగ్రంబు గాన్. 79

వ. అప్పుడు దేవత లాసింహవాహనం జూచి హర్షించి జయజయశబ్దంబు లొనరించిరి భక్తివినమ్రు లగుచు సకలమునులును బ్రస్తుతించి రంత సమస్తసైన్యంబులు సన్నద్ధంబులు గావించి వివిధాయుధంబులు ధరియించి సుధాశనులు మహాదేవిం బురస్కరించుకొని మహిషునిమీఁదికి నురవణించిన. 80

క. కని యాదనుజుం డేమీ,యనిమిషు లొకయాఁడుదాని నక్కట! నాతో
నని సేయఁ దెచ్చినారే?, యనుచుం బటురోషభీషణాకారుం డై. 81

వ. సమరోత్సాహంబు మెఱసి సకలసైన్యంబులు ముంగల నడువ నపుడ వెడలె. 82

సీ. అతిరభసాంఘ్రివిన్యాసనిష్పేషభరంబున నేల పాతాళమునకు డిందఁ
బ్రత్యగ్రబహురత్నబహుళదీప్తిచ్ఛటారంగత్కిరీటంబు నింగి మెఱయ
శస్త్రాస్త్రజాలప్రసారణపటుదోస్సహస్రంబు దిక్కుల నవలఁ ద్రోయ
నుజ్జ్వలదుర్నిరీక్ష్యోగ్రదేహద్యుతిపుంజంబు బ్రహ్మాండపూరితముగ
తే. నతులవాలంకారసింహనాదాట్టహాసములు సెలంగఁగఁ దనరౌద్రమూర్తి మెఱయ
వచ్చునద్దేవిఁ దీవ్రదుర్వారశౌర్యఘనుఁడు మహిషాసురేంద్రుండు గనియె నంత.

మహిషాసురసేనాపతు లగుచక్షురాదులతో దేవికిని యుద్ధము

క. ఆదేవితోడ యుద్ధం, బాదానవయోధవీరు లతులితభుజద
ర్పోదారు లై యొనర్చిరి, రోదోంతర మస్త్రశస్త్రరోచుల వెలుఁగన్. 84

క. మహిషాసురసేనాపతి, యహితులఁ దలపడియెఁ జక్షురాఖ్యుం డలుక
న్మహనీయచతుర్విధబల,సహితుండును బ్రకటశౌర్యసంపన్నుఁడు నై. 85

క. అఱువదివేలరథము లే,ర్తెఱ నడల నుదగ్రుఁ డడరె దేవిపయిం దా
నుఱక రథకోటితో వడిఁ,దఱిమె మహాహనుఁడు శౌర్యదర్ప మెలర్పన్. 86

వ. మఱియు నేఁబదిలక్షలరథంబులతో నసిరోముండును గాలుండును నఱువదిలక్షల రథంబులతోడ బాష్కలుండును గోటిస్యందనంబులతోడ నుగ్రదర్శనుండును

నేసూఱుకోట్లతేరులతో బిడాలుండును ననుమహాసురు లమ్మహాదేవిం జొట్టుముట్టి ఘోరయుద్ధంబు సేయుచుండ. 87

మత్తకోకిల. కోటికోటిసహస్రసంఖ్యలు కుంజరంబులు దేరులు
న్ఘోటకంబులుఁ దోడ రాఁ బటుఘోరవిక్రముఁ డై మగు
త్కోటి నెల్ల లులాయదైత్యుఁడు దోలె శాంభవిమీఁది దోః
పాటవం బెసఁగంగఁ దోమరబాణశక్తికృపాణముల్. 88

తే. అసిగాఁ బరగించె బె ట్కాయుధములు, గొంద ఱసురులు శక్తులఁ గొంద ఱుగ్ర
పాశములఁ గొందఱద్దేవిఁబరిఘములను,గడఁగినొప్పించి పరిమార్పఁగడఁగుటయును.

శా. చండక్రోధ మెలర్పఁ జండిక వెస న్శస్త్రాస్త్రవర్షంబున
న్ఖండించె న్దనుజాస్త్రశస్త్రములు తద్గాత్రంబులం బ్రస్ఫుర
త్కాండవ్రాతము నించి నొంచె మునిసంఘంబు ల్నుతింపంగ ను
ద్దండోద్యద్భుజదండలీల మెఱయ న్దర్పంబు శోభిల్లఁగన్. 90

క. దేవీవాహనసింహం, బావిర్భూతోగ్రరోష మై యుప్పొంగ ర
క్షోవీరసైన్యములఁ బటు,పావకుఁ డడవిం జరించుభంగిఁ జరించెన్. 91

చ. సమరముఁ జేయుచుం జెలఁగి శాంభవి యూర్పు లొగి న్నిగుడ్ప న
య్యమరకడ నుప్పతిల్లి ప్రమథాళి యనేకసహస్రసంఖ్య ల
య్యమరవిరోధిసైన్యము రయంబున నాశముఁ బొందఁ జేసెఁ దీ
వ్రము లగుభిండివాలకరవాలపరశ్వధపట్టిసాదులన్. 92

తే. చేసె నద్దేవి గణములు చెలఁగి శంఖ,పటహభేరీమృదంగాదిబహువిధముల
వాద్యములు మొరయించి రాధ్వనులు నిఖిల,దిశలయందును నభమునదీటుకొనియె.

సీ. ఘోరత్రిశూలవిహారంబు శోభిల్లఁ జెలఁగి దైతేయులఁ జీరి చీరి
చండగదాదండసారణోద్ధతి యొప్ప మునుమిడి దనుజుల మోఁది మోఁది
యాభీలఖడ్గవిద్యాకుశలత్వంబు మెఱయ రాక్షసకోటి నఱకి నఱకి
పటుశరాసనకళాభైరవత్వము గడుఁ గొమరుగ నసురులఁ గూల్చి కూల్చి

ఆ. యుగ్రపాశబంధనోదగ్రవృత్తి న, క్కంచరాలితలలు దెంచి తెంచి
కసిమసంగి తీవ్రగతి నమ్మహాకాళి, లీల నసమసమరకేళి సలిపె. 94

వ. అట్లమ్మహాకాళి వివిధప్రకారంబుల రణవిహారం బొనరింప వైరులు తదీయచండ ఘంటానాదంబున గుండియ లవిసి కూలువారును ఖడ్గప్రహారంబుల నిలువఱి య లై పడువారును గదాఘాతంబున నెత్తురు గ్రక్కుచుఁ దెళ్లువారును శూలా నలం బురంబు వ్రచ్చిన నేలం బడి పొరలువారును శరపరంపరలు శరీరంబులఁ దగిలిన నొఱలువారును బ్రాణంబులు విడుచువారును దలలు తెగిన నాయుధం బులు విడువక నిలు నిలు మని యదల్చుచు నద్దేవిపైఁ గవిసి కయ్యంబులు సేసి పడువారును ద్రుటితహస్తులు ఛిన్నగ్రీవులు భగ్నశిరస్కులును గృత్తకరచరణు

లును విదారితమధ్యభాగులు నైనశించి రంబరంబు బహుతరకబంధబంధురం బయ్యెఁ బలితంబు లైనకరితురంగభటసముదయాంగంబులను భయంకరంబు లైనరక్తనదీ ప్రవాహంబులను సమరాంగణంబు ఘోరత్వంబు నొందె నివ్విధంబున నయ్యంబిక యొకక్షణంబునం దృణదారుసంచయంబులు భస్మంబు గావించువహ్నియుంబోలె మహిషాసురచతురంగబలంబులను సంక్షయంబు నొందించె నద్దేవి సింహంబును బ్రమథగణంబులును సముద్భటరూపంబున నిశాటసైన్యపాటన పాటవంబున దీపించె నప్పుడు దివిజులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించుచు నప్పరమేశ్వరిమీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసి రంత. 95

చక్షురుఁడు మొదలగుమహిషాసురసేనాపతులసంహారము

మ. దనుజానీకము వ్రగ్గినం గని భుజాదర్పంబునం జక్షురుం
డనుసేనాపతి కోపఘూర్ణితముఖుం డై తాఁకి యద్దేవి ను
గ్రనిశాతాశుగవర్షధారల వడి గప్పె న్మహాభ్రంబు పే
ర్చి నిలింపాచలతుంగశృంగ మతివృష్టి గప్పుచందంబునన్. 96

ఉ. భైరవి యేచి యద్దనుజుబాణము లన్నియు నుగ్గు నేసి త
త్సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి వడి న్విలు ద్రుంచి కేతువు
న్దేరును లీలమై నఱికి తీవ్రశరంబుల వానిమేను దు
ర్వారరయం బెలర్పఁ బలువ్రయ్యలు గా వెస నేసె నేసినన్. 97

తే. విరథుఁ డై చక్షురుండు దోర్వీర్య మెసఁగ
వాలుఁ బలుకయుఁ గొని శీఘ్రలీలఁ గదిరి
యార్చి సింహంబుశిరముఁ జండాసిసర్వ
బాహువును వ్రయ్య నేసి కోపమున మఱియు. 98

క. శూలంబు పుచ్చికొని యుగ్రాకృతిధనువు దునిమె వాఁడు గ్రక్కున నది తే
జోలంకృతరవిబింబము, వోలెఁ జదలనుండి యపుడు పుడమిం బడియెన్. 99

వ. ఇట్లు పడుటయు వేఱొక్కవి ల్లెత్తి. 100

క. కొని దేవి శరావలి న, ద్దనుజునిశూలంబు నఱికి తను వెల్లను దు
త్తునియలు గా రయమున నే,సిన నాసేనాని విగతజీవుం డయ్యెన్. 101

సీ. సామజారూఢుఁ డై చామరుం డనుదనుజుండు చండికమీఁదఁ జండశక్తి
నిగిడింప నద్దేవి నిష్ఠురహుంకార మొనరించుటయు నది యుడిగి మడిఁగి
మేదినిఁ బడియె నమ్మేటిరక్కసుఁడు త్రిశూలంబు వైచె నాభీలలీల
దానిఁ దుత్తునియలు గా నేసె నంబిక, జృంభించి యద్దేవిసింహ మెసఁగి
తే. కుంభికుంభస్థలం బెక్కి ఘోరబాహు
రణము గావించి వానివారణముఁ ద్రుంచె

దేవతలు చూచుచుండ నద్దేవి దోఃప్ర
హారమున మస్తకము వెసఁ జీరి చంపె. 102

సీ. తరుశిలాప్రహతి నుదగ్రు భంజించెఁ గరాళుని బిడికిటఁ గూలఁ బొడిచె
గద నుద్ధతుని నేలఁ గలిపె బాష్కలుఁ బటుభిండివాలమ్మునఁ బిలుకుమార్చె
నుగ్రశరముల నుదగ్రవీర్యుని ద్రుంచె నుగ్రాస్యు నొకకోల నుక్కడంచె
ఘనశూలమునఁ ద్రినేత్రునిఁ జంపెఁ గరవాలధార బిడాలుకంధరము నఱికె
తే. భల్లమున మహాహను గతప్రాణుఁ జేసె, నారసంబున దుర్ధరునామ మడఁచె
దుర్ముఖుని శితాస్త్రంబునఁ ద్రుంచె నిట్లు, మారిమసఁగి దైతేయుల బోరిసమరె. 103

దేవి మహిషాసురుని వధించుట

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహాదేవిచేత నిజసైన్యంబు నిరవశేషం బైన విజృంభించి యమ్మహిషాసురేంద్రుండు మహిషం బైనరూపంబుఁ గైకొని తదీయగణంబుమీఁదఁ గవిసి.

ఉ. కొందఱఁ జండతుండహతిఁ గొందఱఁ గ్రూరఖురాగ్రఘట్టన
న్గొందఱ దీర్ఘవాలమునఁ గొందఱ దీర్ఘవిషాణలీలల
న్గొందఱఁ దీవ్రవేగమునఁ గొందఱ నుగ్రమహారవంబున
న్మ్రందఁగఁ జేయుచు న్ప్రమథమండలి నెల్లను ద్రుంచి యుద్ధతిన్. 105

క. ఆదేవిమృగేంద్రము నకు, నాదికొనినమహిషుఁ జూచి యయ్యంబిక క్రో
ధోదగ్రమూర్తి యగుటయు, నాదనుజుఁడు క్రోధఘూర్ణితారుణముఖుఁ డై. 106

సీ. గగనంబు గడచినఘనఘోరదేహంబుతాఁకునఁ బారకోట్కవము రాలఁ
బెందూలి యెసఁగ నందంద కాల్ద్రొక్కుసుగ్రత మహీతలము గ్రక్కదలుచుండ
గోరాడి బలువిడిఁ గొమ్ములఁ జిమ్మిన శైలము ల్వేవువీఁక దూలి పోవ
వాలగుచ్ఛంబున వడి నాహతంబు లై వనధులు పిండలివండు గాఁగఁ
తే. జండనిశ్వాసహతిఁ గులక్ష్మాధరములు,మూర్ఛములు గాఁగ మిడుఁగుర్లసోన గన్నుఁ
గడల నడరఁగ జగము లాకంప మొందఁ,దీవ్రముఁగ వచ్చుమహిషు నద్దేవి గాంచె.

మ. పటురోషంబున వానిఁ జంపఁగ మహాపాశంబు పై వైచి యు
త్కటసత్వంబున నంటఁ గట్టుడుఁ దదాకారంబు పోఁ బెట్టి యు
ద్భటసింహాకృతి దాల్చె దానవుఁడు దత్కంఠంబుఁ జండాసిచేఁ
ద్రుటితం బయ్యె సురారి తాఁ బురుషుఁ డై తోఁచె న్గళపాణంబుతోన్. 108

క. కరవాలచర్మయుతముగ, శరముల నప్పురుషు నఱికె శాంభవి వాఁ డు
ద్ధురసింధుర మై సింహముఁ, గరమున వడిఁ బట్టి తిగిచె గర్వస్ఫూర్తిన్. 109

చ. తిగిచినఁ గాలియు న్గజము దీర్ఘకరంబు గరాసిఁ ద్రుంచెఁ దా
మగుడఁగ నమ్మహాసురుఁడు మాహిషరూపముఁ దాల్చి లోకము
ల్బెగడఁగ రోఁజుచు న్జెలఁగి పేర్చినఁ జండిక చూచి రౌద్రము
న్నగవును మోమునం బెనఁగొన న్మధుపానము లీలఁ జేయుచున్. 110

తే. చెలఁగి యార్చిన మహిషుఁడుం జలము బలము
మెఱయ శృంగాగ్రముల మహామేదినీధ
రములు పెఱికి యద్దేవిపై రభసలీల
వైచె వైచిన శరతతి వానిఁ దునిమి. 111

వ. మధుపానరాగస్ఫురితనయన యగుచు నసంపూర్ణమధురాక్షరంబుగా ని ట్లనియె.

క. ఏ నీమధురాసవరస, మానినయంతఁక నెట్టులైనను మూఢా
త్మా! నలువునఁ జెలఁగుము నా,చే నీ వీల్గుటయు సురలు చెలఁగుదురు వెసన్. 113

మ. అని యద్దేవి రయంబున న్నెగసి దైత్యాధీశుకంఠంబు పె
ల్చనఁ బాదంబునఁ జిక్కఁ ద్రొక్కి పటులీల న్శూలనిర్భిన్నగా
త్రునిఁ గావించిన వాఁడు లావునఁ గడుం ద్రోపాడి మోమెత్తి తాఁ
బెనఁగం జొచ్చినఁ ద్రుంచె వానిశిర మాభీలాసిధార న్వెసన్. 114

సుర లొనర్చినమహిషాసురమర్దనీ స్తుతి

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహిషాసురుం డామహాదేవిచేత హతుం డైన హాహారవంబులు సెలంగె సకలదైత్యసైన్యంబు నశించె సమస్తసురగణంబులు హర్షించె మహర్షు లమ్మహాదేవిం బ్రస్తుతించిరి గంధర్వగీతంబులు నప్సరోంగనానర్తనంబులునుం బ్రవర్తిల్లె మందమారుతంబులు వీతెంచె దివాకరుండు తేజోరమ్యుఁ డై వెలింగె వహ్నులు శాంతంబు లై ప్రజ్వలించె దిగ్గజంబులు మృదుమనోహరస్వనంబులు నిగిడించె నంత. 115

చ. అతులభుజాబలోగ్రుఁడు దురాత్మకుఁ డామహిషుండు దేవిచే
హతుఁ డగుడుం శతక్రతుముఖామరు లుత్కటహర్షలీలఁ బ్రో
న్నతపులకాంచితాంగులు వినమ్రశిరస్కులు నై వెలింగి య
ద్దితిసుతరాజసంహర నుతింపఁ దొడంగి రనేకభంగులన్. 116

చ. అరయఁగ సర్వనిర్జరగణాతతశక్తిసమూహమూర్తి యై
పరగెడు నేమహేశ్వరిప్రభావమున న్జగము ల్భరించు న
ప్పరమవధూటి యంబికకుఁ బన్నుగ మ్రొక్కెద మేము భక్తి నా
సురమునిపూజ్య దేవి బహుశోభనము ల్దయ మాకు నీవుతన్. 117

ఉ. శ్రీవనితావిభుండు సరసీరుహగర్భుఁడు శంకరుండు నే
దేవిప్రభావము న్బలముఁ దేజము ని ట్లని చెప్ప నేర రా
దేవి సమస్తదానవులఁ ద్రెక్కొని లోకము లెల్ల నెప్పుడు
న్గావఁగ బుద్ధి సేయుతను గారుణికత్వధురీణచిత్త యై. 118

క. నీరూప మచింత్యం బమ,రారిక్షయకారి నీమహత్త్వము మఱి నీ
చారిత్రము లద్భుతములు, ఘోరాజులు మాకుఁ బొగడుకొలఁదియె దేవీ! 119

సీ. దివిజులఁ బితరులఁ దృప్తిఁ బొందింపఁగ స్వాహాయు నిర్మలస్వధయు నైతి
మోక్షార్థు లగుమహామునులచే నెపుడు భావింపఁగాఁ బరమాత్మవిద్య వైతి
వామ్నాయముల కెల్ల నైతివి నిధివి జీవస్థితికై దేవి! వార్త వైతి
సకలశాస్త్రంబులసారంబ వైతివి భవవారిధికి యానపాత్ర మైతి
తే. హరిభుజాంతరవాసిని యైనలక్ష్మి, వైతి శివునకు సామేన వైతి వీవ
జగములకుఁ గారణము నీవ త్రిగుణమూర్తి, నీవ మూలప్రకృతి వీవ నిర్మలాంగి!

ఉ. భూరిసముద్యదిందురుచిఁ బొల్చి పటుభ్రుకుటీకరాళ మై
దారుణకోపతీవ్ర మగుతావకవక్త్రము చూచినప్డు యా
సైరిభదానవుండు వెసఁ జావమి చోద్యము గాదె భైరవీ!
యేరికిఁ బ్రాణము ల్నిలుచునే కుపితాంతకదర్శనంబునన్?. 121

చ. సుజనులయందు లక్ష్మి యయి సూరిజనంబులయందు బుద్ధి యై
కుజనులయం దలక్ష్మి యయి గోత్రపవిత్రులయందు లజ్జ యై
ద్విజవరులందు శాంతి యయి విస్ఫురణం జెలువొందుదేవి కే
ము జయజయధ్వను ల్చెలఁగ మ్రొక్కెద మర్థిఁ ద్రిలోకరక్షకై. 122

మ. మము రక్షింపుము దేవి! నీకరమున న్శూలానవెలుం గొందుచ
క్రమున న్గాత్మకశింజినీరవమున న్ఖడ్గంబున న్శాతశూ
లమున న్సంతతఘంటికాధ్వనిఁ గృపోల్లాసంబు శోభిల్ల ని
త్యముఁ బూర్వాపరదక్షిణోత్తరదిగంతస్థప్రదేశమ్ములన్. 123

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవత లమ్మహాదేవిం జందనానులేపన దివ్యకుసుమధూపదీపార్పణంబులం బరమభక్తి నర్చించి దండప్రణామంబు లాచరించినం బ్రసాదముఖి యై శాంభవి నిలింపుల నిరీక్షించి మీ రభిమతం బైనవరం బడుగుఁ డిచ్చెద దుష్కరం బైన నెద్దియేనియుం జేయవలయుదానిఁ జేసెదం జెప్పుఁ డనిన ననిమిషులు మహేశ్వరి! భువనకంటకుఁ డగునస్మదీయశత్రు మహిషు వధియించితివి నీచేత సర్వంబునుం జేయంబడియె నొక్కకొఱంతయు లేదు వరం బిచ్చెద వేని మాచేత నెపుడు సంస్మృత వైతే నప్పుడు మాయాపద లెల్ల హరింపుము. 124

క. విను నీస్తవమున నేనరుఁ, డనిశము వినుతించు నతని కతులధనసతీ
తనయవిభవవృద్ధికి నో, జననీ! మా కెట్టు లట్ల సమ్ముఖి వగుమీ. 125

తే. అనిన సురలకుఁ గరుణించి యట్లు కాక, యని రయమున నంతర్హిత యయ్యె దేవి
దేవదేహతేజముల నద్దేవి లోక, హితముగా జనించినవిధ మిది నరేంద్ర! 126

వ. శుంభనిశుంభాదిదుష్టజనుల భంజింపను జగంబుల రక్షింపను దివిజులకు నుపకారం బాచరింపను దలంచి యమ్మహామాయ తొల్లి గౌరీపరమేశ్వరిశరీరకోశంబునం

రావిర్భవించినవిధంబు నీకుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని సురథునికి నమ్మహాముని యి ట్లనియె. 127

—●శుంభనిశుంభులు పుట్టి విజృంభించుట●—

సీ. శుంభుండు దొల్లి నిశుంభుండు ననుమహా, సురులు దోర్దర్పవిస్ఫురణ మూఁడు
లోకంబులును దామ కైకొని యజ్ఞభా,గములు హరించుచు నమృతకరర
వీంద్రాగ్ని యమజలధీశమారుతకుబే,రాద్యధికారంబు లాక్రమించి
వర్తించుచుండ గీర్వాణు లవ్విధమున, భ్రష్టరాజ్యులును బరాజితులును
ఆ. నధికదుఃఖితులును నై యమ్మహామాయఁ, దలఁచి తన్నుఁ దారు దలఁచినపుడ
యాపదలు హరింతు నని దేవి తమకు ము, న్నరుణ నొసఁగినట్టివరముఁ దలఁచి. 128

వ. హిమవంతంబున కరిగి విష్ణుమాయ యైనయమ్మహాదేవి ని ట్లని స్తుతించిరి. 129

—●దేవతలు చేసినదేవీస్తుతి●—

తే. దేవి కళ్యాణి శివ మహాదేవి ప్రకృతి
భద్ర చంద్రరూపిణి జ్యోత్స్న రౌద్ర ధాత్రి
సిద్ధి నైరృతి శర్వాణి బుద్ధి యనఁగఁ
గీర్తి యగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము భక్తి. 130

తే. దుర్గ దుర్గ మహాలక్ష్మి దుర్గపార, సార సర్వకారిణి నిత్య సౌమ్య కృష్ణ [భక్తి.
భూతిమతిరౌద్రధూమ్రవిఖ్యాతి యనఁగఁ, గీర్తి యగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము

తే. అరయ సర్వభూతమ్ములయందు విష్ణు
మాయ యనఁగ నేదేవి తా మహిమఁ దనరు
నామహాదేవి కుడుగక యనుదినంబు
మ్రొక్కెదము మ్రొక్కెదము భక్తి మోడ్చి కేలు. 132

సీ. అఖిలభూతంబులయందును నేదేవి శక్తి నిద్రాక్షుధాశాంతిశుద్ధి
బుద్ధిరూపంబులఁ బుష్టితృష్ణాకాంతి మాతృరూపంబుల బ్రీతితుష్టి
మేధాక్షమాధృతిస్మృతిరూపములఁ బ్రజాత్రాతి చేత నావృత్తిరూపములను
ఛాయాచితిస్థితిశ్రద్ధాత్రపారూపములను మాయారూపమునను శ్రీస్వ
తే. రూపమునను హింసారతిరూపములను
జాయ నుండునాదేవికిఁ బరమభక్తి
మ్రొక్కెదము మేము తలలపై మోడ్చుఁగేలు
గదియఁ జేరిచి మేము మ్రొక్కెదము మఱియు. 133

ఉ. దావశిఖప్రతాపు లగుదైత్యులవేఁడిమిఁ గుందినప్డు దే
దేవికి మేము మ్రొక్కెద మతిస్థిరభక్తిఁ బ్రశంస చేసి యా
దేవి దయార్ద్రభావమున దిగ్గన మాకుఁ బ్రసన్న యై ప్రమో
దావహలీలఁ దాల్చి వెస నాపద లెల్లను బాపుఁ గావుతన్. 134

వ. అనుచు ననేకప్రకారంబుల ననిమిషు లభినుతించుచున్నంత. 135

కాళి గౌరీకాయకోశమునుండి యావిర్భవించి గౌర్యాజ్ఞచే హిమవంతమున కేఁగుట

క. స్నానార్థము పార్వతి గంగానదికి న్వెడలి సురలఁ గనుఁగొని మీఁచే
మానుగఁ బొగడఁగఁ బడియెదు, నానెలఁతుక యెవ్వ రిచట ననియె నరేంద్రా! 136

తే. అనుడు నద్దేవితనుకోశమున జనించి, యప్పు డొకదేవి సురలతో ననియె సురలు!
నన్ను వినుతించెదరు శరణంబుఁ జొచ్చి, యుగ్రశుంభనిశుంభుల నోర్వ లేక. 137

వ. అనియె నప్పార్వతీశరీరకోశంబున సముద్భూత యగుట నయ్యంబిక కౌశికి యను పేరం బ్రఖ్యాత యయ్యె నప్పుడు గౌరియుం గృష్ణయై కాళికాభిధానంబున హిమాచలంబున నెలకొనియె నంత. 138

హిమవత్పర్వతంబునఁ జండముండులు దేవిం గాంచుట

తే. ఘనులు శుంభనిశుంభులయనుచరులు ప్రచండబలశౌర్యధుర్యులు చండముండు
లతిమనోహరాకారసమగ్రదివ్య,తేజముల నొప్పుకౌశికీదేవిఁ గాంచి. 139

శుంభునియొద్దఁ జండముండులదుర్మంత్రము

మ. చని శుంభుం గని మ్రొక్కి దేవ! హిమవచ్ఛైలంబునం దొక్క చం
ద్రనిభాస్యం గనుఁగొంటి మామహితసౌందర్యంబు నాకాంతిసొం
పును నావిభ్రమభంగియుం గలుగునే పూఁబోఁడులం దెందు ?
వనితారత్నము చూడ నీక తగు భాస్వల్లీలమై దేవిగాన్. 140

వ. త్రిలోకంబులం గలగజతురంగాదిసకలరత్నంబులకును నీగృహం బాకరంబు గాదె? పురందరువలన నైరావణోచ్చైఃశ్రవఃపారిజాతంబులును బ్రహ్మవలన హంసయుక్తం బగుదివ్యవిమానంబును గుబేరువలన మహాపద్మనిధియును నబ్ధివలన నమ్లానకమలమాలికయు వరుణునివలనం గాంచనదండం బగుమహనీయచ్ఛత్త్రంబును బ్రజాపతివలన రథోత్తమంబును మృత్యువువలన నుత్క్రాంతిద యనుశక్తియు నగ్నివలన నీలకౌశేయవసనంబులు నాదిగాఁ గలసమస్తవస్తురత్నంబులును బరాక్రమంబునం బురుషరత్నంబ వైన నీ వాక్రమించుటకు మెఱుంగు వెట్టిన ట్లుండు నీస్త్రీరత్నంబు పరిగ్రహింపు మని చెప్పినఁ జండముండాసురులవచనంబులు విని శుంభుండు సుగ్రీవుం డనుదూతం బిలిచి నీ వద్దేవికడ కరిగి యది యెట్లు ప్రీతచిత్తయై చనుదెంచు నట్లు నాపలుకులుగాఁ జెప్పి తోడ్కొని రమ్మని పంపిన మహాప్రసాదం బని వాఁడు హిమవంతంబునకుం బోయి యక్కౌశికిం గని మధురవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 141

దేవి యెదుట సుగ్రీవుఁ డనుశుంభదూత చెప్పినరాయబారము

శా. దేవీ! శుంభునిదూత నే నతఁడు పుత్తెంచె న్నినుం గోరి బా
హావీర్యోత్కటశౌర్యనిర్జితసమస్తాదిత్యదిక్పాలచూ

డావిన్యస్తనిజైకశాసనుఁడు గాఢశ్రీశుఁడై యొప్పునా
దేవస్వీట్పతివాక్యరీతి విను మద్ధిజ్జెప్పెద న్నీకు గొగిన్. 142

సీ. నాయధీనంబులు నాకాదిలోకము లతివ! మన్వశవర్తు లమరు లెల్ల
యాగభాగము లెన్ని యన్నియు నస్మదీయములు సమస్తరత్నములు నిధులు
మామకంబులు వార్ధిమథనోద్భవము లైనగజరత్నహయరత్నకల్పకములు
కప్ప మిచ్చి సురేంద్రుఁ డెప్పుడు సేవించుఁ దగ నన్ను దివిజగంధర్వపన్న
ఆ. గాదులందుఁ గలుగునఖిలరత్నములు నా,యందు నున్నయవి మహావిభూతిఁ
ద్రిభువనముల నీవు దేవి! యువతిరత్న, భూత! రమ్ము రత్నభుజుల మగుట. 143

ఉ. క్రమ్మఱ నేగుదెంచి యనురాగ మెలర్పఁగ నన్ను నొందె నా
తమ్ము నిశుంభు నొందెఁ బ్రమదం బెసఁగ న్వరియించి లీల సౌ
ఖ్యమ్ముల కెల్ల నీవ కుదు రై యసమానవిభూతిఁ బ్రీతితో
నిమ్ముల సర్వలోకములు నేలుచు నుండుట యెంత యొప్పునో! 144

వ. ఇంతయు నీవు మనంబున నాలోచించి మత్పరిగ్రహంబు నొందుట మే లని శుంభుండు నీకుం జెప్పు మనినవచనంబు లివి యనవుడు జగదేకధారిణియు భద్రయు దుర్గయు ననంబరఁగు నప్పరమేశ్వరి గంభీరాంతస్స్మితమధురవచన యగుచు దూత కి ట్లనియె. 145

ఉ. నీవచనంబు దద్దయును నిక్కము బొంకెడునట్టివాఁడవే
నీవు? త్రిలోకభర్త మహనీయుఁడు శుంభుఁడు గేవలుండె? ద
ర్పావహుఁ డానిశుంభుఁడును నట్టిఁడ యల్పులె వార లైన ము
న్నే విను మోస పోయి మది నిట్లని యొక్కప్రతిజ్ఞఁ జేసితిన్. 146

క. ఎవ్వఁడు జయించు నన్నని, నెవ్వఁడు మద్దర్ప మడఁచు నేర్తిఱమెయి నా
కెవ్వఁడు జగమునఁ బ్రతిబలుఁ, డవ్వీరుని కేను భార్య నగుదు న్బ్రీతిన్. 147

ఉ. కావున శుంభుఁ డొండె భుజగర్వ మెలర్ప నిశుంభుఁ డొండె నో
రీ! కొస వచ్చి న న్గెలిచి ప్రీతిమెయి న్వరియించుఁ గాక తా
నావుడు దూత యెల్లి యిటు నాయెదుర న్మదలీలఁ బల్కెదే
దేవి! జగంబునం గలఁడె ధీరత నెవ్వఁడు వారి మార్కొనన్? 148

వ. మఱియు వారలకుం గలదైత్యవీరులకు సమరంబున నెదుర దేవతలుం జాల రనిన నబల వైననీచాలమి చెప్ప నేల. 149

చ. సురపతిఁ దొట్టి దేవతలు శుంభనిశుంభముఖోగ్రదానవే
శ్వరులకుఁ బాఱుచుండుదురు సంగరభూముల నాఁడువాన వీ
వరయఁగ నట్టిదోర్బలపరాక్రమభీకరు లైనవారి ను
ద్ధురగతి నెట్టు మార్కొనియెదో కడు వింతలు పుట్టె నీతలన్. 150

క. చనుదెమ్ము నాపలుకె విని, దనుజేంద్రులకడకు రాక తక్కిన నెట్లుఁ

జనుదెంచెదవు సుమీ వడి, దనుజులు తల వట్టి యీడ్వ దైన్యముతోడన్. 151

తే. అనిన నద్దేవి నీచెప్పినట్టు లాసు,రారు లోనరింపఁ జాలెదువార దాన
గొఱఁత లే దేమి సేయుదు నెఱుఁగ కిట్టి, ప్రతిన పట్టితి నే విచారంబుఁ దక్కి.

—— దేవి ధూమ్రలోచనుని వానిసైన్యమును సంహరించుట ——

వ. నీవు పోయి నాచెప్పినవిధం బంతయు మీయసురేంద్రున కెఱింగింపు మతం డెయ్యది కర్జం బని యొనర్పుం గాక యనిన మాత సముత్థితామర్షుం డగుచుం జని శుంభునకు సవిస్తరంబుగా నద్దేవివచనంబులు విన్నవించిన నానక్తంచరవరుండు కోపించి ధూమ్రలోచనుం బిలిచి నీవు దనుజసైన్యసహితంబు రయంబున నరిగి యాదుష్టవధూటిం దలవట్టి యీడ్చికొని రమ్ము దాని కడ్డము పడ నెవ్వరు వచ్చిన సమయింపు మనిన నమ్మహాసురుండు షష్టిసహస్రాసురవీరపరివృతుండై యేఁగి తుహినాచలంబున నున్నయద్దేవిం గని యెలుంగెత్తి దేవీ! వేగ శుంభనిశుంభుల పాలికి రమ్ము ప్రియంబున రాక తక్కినం గచాకర్షణం బాచరించి నిన్ను నవశ్యముం గొనిపోదు ననిన నద్దేవి యి ట్లనియె. 153

క. బలియుఁడు పంపఁగ వచ్చిన, బలవంతుఁడ వీవు దనుజబలయుతుఁడవు నీ
బలిమి మెయిం గొని పోవుదు, ఖలుఁడవు ని న్నేమి సేయఁగల నే నబలన్. 154

చ. అనవుడు ధూమ్రలోచనమహాసురుఁ డంబికఁ బట్ట నగ్గలిం
చినఁ బటుహుంకృతిం దనుజుఁ జెచ్చెర నంబిక నీఱు సేసెఁ జే
సినఁ గని వానిసైన్యము విశృంఖలవిక్రమలీల దేవిపై
సునిశితబాణశక్తి పరశుప్రజవర్షము పర్వఁ జేసినన్. 155

సీ. చటులసటాటోపపటుతరకోపవిస్ఫురణంబు లెసఁగ నిష్ఠురరవంబు
చెలఁగంగ నద్దేవిసింహంబు దైత్యసైన్యముమీఁదఁ జండరయమున నుఱికి
కరతాడనంబులఁ జరణతాడనముల ముఖతాడనంబుల నఖవిదార
ణంబుల సమరాంగణంబున దానవాంగములు వత్తునియలు తుమురు పొడియు

తే. వ్రయ్యలై కూలుచుండ మహోగ్రకేళిఁ, గొరలి నెత్తురు గ్రోలుచుఁ గేళి సలిపి
వ్రేలుమిడి సబ్బలము లెల్ల నేలఁ గలపె, బహువిధోగ్రవధక్రియాపాటవమున.

వ. అంత. 157

క. అంతయు శుంభుఁడు విని నేత్రాంతంబులఁ గెంపు మెఱయ నవుడు గఱచుచుఁ
స్వాంతము నితాంతరోషా, క్రాంతముగాఁ జండముండఘనదానవులన్. 158

ఆ. పిలిచి మీరు సకలబలసమన్వితుల రై, యరిగి దుష్టయైనయవ్వధూటి
నలవు చలము మెఱయఁ దలవట్టియీడ్చి తెం,డొండె నంటఁ గట్టి తెండు పొండు.

క. మొనసి యని చేసి నేనియు, సునిశితశస్త్రాస్త్రతతులసొంపునఁ దద్వా
హనముఁ బొలియించి చండికఁ, దునియలు కావింపుఁ డధికదోర్బలలీలన్. 160

కాళి చండముండుల ఖండించుట

మ. అని దైత్యేంద్రుఁడు పంచిన న్గణఁకతో నాచండముండాసురు
ల్లునశస్త్రాస్త్రకరాళహస్తులయి నాగస్యందనాశ్వాధిరూ
ఢనిశాటోగ్రబలంబుతోడ నవగాఢస్ఫూర్తిమై నేఁగి కాం
చనచంచన్మణిరమ్యశృంగవిలసచ్ఛైలేంద్రసానుస్థితిన్. 161

చ. చిఱునగ వెంతయు న్మెఱయ సింహముపైఁ జెలువొందుదేవి నే
త్రొఱఁ గని చండముండముఖదేవవిరోధులు చుట్టు ముట్టి యం
దఱును గడంగి పట్టుకొనఁ దద్దయు డాసినఁ జూచ్చుకుల న్మిడుం
గుఱు లెసఁగంగ వక్త్రమునఁ గోపముఁ జండిక దాల్చెఁ దాల్చినన్. 162

సీ. ఆకోపమునఁ జేసి యంబికావదన మప్పుడు నీలవర్ణవిస్ఫురణ నొందె
వికటభయంకరభ్రుకుటిక మైనతత్ఫాలభాగంబునఁ గాళి యనఁగ
నొకదేవి ఖడ్గబాణోగ్రవిచిత్రఖట్వాంగధారిణియు జిహ్వాగ్రలిహ్య
మానాధరోష్ఠయు నానిమ్నతామ్రకరాళనేత్రయును శార్దూలచర్మ
తే. వస్త్రయును శిరోమాలికావరవిభూషితయును శుష్కమాంసాంగియు దారుణాస్య
మండలయునై జనించి యజాండఖండ,మదరు నార్చుచు దైత్యసైన్యంబుఁజొచ్చి.

వ. కరాళవక్త్ర యగునమ్మహాకాళి రౌద్రప్రభావంబునం గనిమసంగి కవిసి కాలు బలంబుల మావంతులతో జోదులతోఁ బాన్నఘంటలతోడ నేనుంగుల రావుతులతో గుఱ్ఱంబుల నొక్కకేలన క్రుమ్మరించి యెత్తి వదనగహ్వరంబున వైచికొని సితనిశితదశనంబులం బెలుచ నమలి మ్రింగుచు నట్ల రథికరథ్యసారథిసహితంబు లగురథంబుల రదనాంకురచూర్ణితంబులు గావించి భక్షించుచుఁ గరలి కొందఱం దలలు వెఱికియుఁ గొందఱ మెడలు నులిమియుఁ గొందఱం జరణంబులఁ జమరియుఁ గొందఱఁ బడఁదాఁకియుఁ బలుదెఱంగుల నుఱుముసేయుచుం బ్రతివీరులు ప్రయోగించువివిధాస్త్రశస్త్రవ్రాతంబులు నోరు దెఱచి త్రెక్కొనుచు మఱియు ఖడ్గఖండనఖట్వాంగతాడనదంతఖాదనంబులం జతురంగంబులం బొలియించుచు నత్యంతఘోరం బగువిహారంబు సలుపుచుండ నేకక్షణంబునం దమసేన యంతయు నశించినం గోపించి చండుండు ప్రచండభీమకాండంబుల నాభీమాక్షిం గప్పె ముండాసురుండు ప్రదీప్తంబు లగుచక్రంబులు నిగిడింప నద్దేవి యాననకుహరంబుఁ బ్రవేశించుచుం బ్రభామండలమండితబహుమార్తాండమండలంబుల విడంబించె నప్పు డాభైరవి సింహనాదాట్టహాసంబులు చెలంగ దంతదీప్తులు వెలుంగ సింగంబుమీఁదనుండి లంఘించి వెండ్రుకలొడిసిపట్టి తిగిచి మండలాగ్రంబునం జండముండులశిరంబులు ఖండించి యార్చిన హతావశిష్టంబు లగుతదీయసైన్యంబులు భయంబునం గలంగి తొలంగం బాఱె నాకాళి యద్దనుజమస్తకంబులు పుచ్చుకొని నవ్వుచు నంబికకడ కరిగి సమర

మఖంబునకుఁ బశువు లైనచండముండులు వీరె నాచేత నిహతు లై రింక శుంభని
శుంభులం జెగటార్చుట నీపని యనిన నప్పరమేశ్వరి హర్షించి మృదుమధుర
వాక్యంబులం జండికతోడ దేవీ! నీవు చండముండులం జంపితివి గావునఁ
జాముండాభిధానంబున జగంబులఁ బ్రఖ్యాత వగు దనియె నంత. 164

తే. చండముండదానవులును సర్వసైన్యములును జండికచే నట్లు వ్రాలియుటయును
శుంభుఁ డతికోపసంరంభజృంభితాంతరంగుఁ డై యష్ట దండనాయకులఁ జూచి.

శుంభనిశుంభులు యుద్ధసన్నద్ధు లగుట

వ. షడశీతిభేదదైత్యకులసంభవులును జతురశీతిభేదకంబుకులసంభవులును బంచా
శత్కోట్యుర్వ్యవాసుకికులసంభవులును శతకోటిభేదధూమ్రకులసంభవులును గాల
కులు దౌహృదులు మహాస్వ్యులు గాలకేయులును నైవరాకుసు లెల్ల నాయాజ్ఞ
దప్పక యిప్పుడు. 166

సీ. సమరంబునకుఁ గడు సన్నద్ధు లై వేగ తమతమసర్వసైన్యములతోడఁ
జనుదెంచునది యని దనుజేశ్వరుఁడు సెప్పె నానాసహస్రసేనాసమేతుఁ
డై ఘోరరణకుతూహలమున వెడలె నుద్ధతలీల జగములు తల్లడిల్ల
నమ్మోహరము గాంచి యంబిక మెయి పెంచి నిజశింజినీధ్వని నింగి నించె
తే. సింగ మత్యుగ్రనాదంబు సేసె దేవి, గంటమ్రోఁత యారవముల రెంటి మ్రింగెఁ
గాళియును వివృతాననోద్గతకరాళ,రావమున దిక్తటంబుల వ్రచ్చెఁ గొరలి. 167

క. భీకర మగుతన్నాదం, బాకర్ణించి నలు దెసలఁ బడరి కుపితు లై
యాకాశికసింహంబును, నాకాళిం దెరలఁ జేసి రమ్ములవెల్లిన్. 168

సప్తమాతృక లావిర్భవించుట

క. ఆసమయంబున దేవి మహాసురులం జంపఁ సురల ననుపమవిజయో
ద్భాసితులఁ జేయ శివపద్మాసనగుహచక్రివాసవాదులశక్తుల్. 169

క. వారలతనువుల వెలువడి, వారలచిహ్నములు దాల్చి వారలబలతే
జోరూపంబులతో నా, భైరవికడ నిలిచె దనుజభంజనరీతిన్. 170

సీ. ఆఁబోతు నెక్కి శూలాయుధశశిఫణిభూష మహేశ్వరి పొలుపు మిగిలె
హంసవిమానస్థ యై యక్షసూత్రకమండలుపాణి బ్రహ్మాణి మెఱసెఁ
గేల శక్తి ధరించి లీల మయూరసమారూఢ కౌమారి యతిశయిల్లె
నైరావణంబుపై నైంద్రి చేఁ గులిశంబు దనర వేగన్నులు దాల్చి యొప్పె
తే. గరుడిమీఁద వైష్ణవి గదాఖడ్గశంఖ,చక్రములు కరంబుల నుండ జాల నమరె
నఖసటాస్ఫూర్తిఁ జెలువొందె నారసింహి,రౌద్రదంష్ట్రాస్యరుచుల వారాహి వెలిఁగె.

క. హరుఁ డయ్యెద్ద్వరచేతం, బరివృతుఁ డై యప్పు డసురబలముల నెల్లం
బొరిగొను మని చండికకుం, గర మనురాగమునఁ జెప్పెఁ గ్రక్కున నంతన్. 172

చండికాదేవి సమరసన్నద్ధయై రాక్షససైన్యముఁ జెండాడుట

సీ. నిష్ఠురబహుళశివానినదంబు చెలఁగంగ నాచండితనువునం దధికభీష
ణాకార యొకశక్తి యావిర్భవించి యాశంభుతో శుంభనిశుంభఘోర
దైతేయులొద్దకు దూతవై చని యిట్టు లనుము నీ వసురలు వినుచు నుండ
భువనత్రయంబును బురుహూతునకు నిచ్చి యమరులహవ్యభాగములు విడిచి
ఆ. బ్రతుకవలతు రేనిఁ బాతాళమునకుఁ బొం, డొల్ల కని యొనర్చునుక్కు గలిగె
నేని నఱిమి నడుపుఁ డిపుడు మీమాంసము, ల్దిని మదీయశివలు తృప్తిఁ బొందు.

వ. అని పంచిన శివుండు దూతయై చనియె నది నిమిత్తంబుగా నద్దేవి శివదూతి యను నామంబునం బ్రఖ్యాతి యయ్యె న య్యసురేశ్వరుం డప్పరమేశ్వరుండు చెప్పిన వచనంబులు విని సరకుగొనక కోపాటోపంబున నురవణించి యాకాత్యాయని మీఁద నిశితశరశక్తివృష్టి గురిసిన నద్దేవి కోపించి గొనయంబు సారించి ప్రచండ కోదండప్రవిముక్తకాండంబుల నవ్వర్షం బవలీల నడంగించె నప్పు డద్దేవిముందట నిలిచి కాళికాదేవి త్రిశూలదళనంబులను ఖట్వాంగప్రహారంబులను బ్రతిబలంబులు బడలుపడం బఱపె బ్రహ్మాణి కమండలుజలక్షేపణంబున నసురుల నిహత తేజోవీర్యులం గావించె మాహేశ్వరి త్రిశూలంబును వైష్ణవి చక్రంబును గౌమారి శక్తియు నైంద్రి వజ్రంబును నడరించి యవక్రవిక్రమక్రియాపాటవంబులు చూపిన నమ్మహాసురులు కీలాలవర్షధార లెసంగ మహీతలంబున శతసహస్రసంఖ్యలు గూలిరి మఱియును. 174

క. దారుణశితదంష్ట్రాంకుర, దారణముల ఘోరచక్రదళనమ్ముల వి
స్ఫారశితతుండనిహతుల, వారాహి సురారివీరవర్గముఁ దునిమెన్. 175

క. ఘోరనినదంబు దశదిక్పూరితమై చెలఁగ సమరభూమి నసురలం
గ్రూరనఖంబుల బలువిడిఁ, జీరుచు నమలుచును నారసింహి చరించెన్. 176

ఉ. చండతరాట్టహాసము దిశాతటము ల్వగులింప నార్చి యు
ద్దండరయంబున న్గవిసి దానవుల న్శివదూతి గూల్చుచు
న్గండలు మ్రింగుచు న్నెరలి కయ్యము సేయఁ బొడంగె నిట్టు లొం
డొండ చెలంగి మాతృగణ ముగ్రత దైత్యులఁ బిల్కుమార్పఁగన్. 177

ఉ. మాతృగణంబుకోల్తలకు మార్కొన నోడి సురారిసైనిక
వ్రాతము పాఱిన న్గని పరాక్రమదుర్ధముఁ డుగ్రవీర్యవి
ఖ్యాతుఁడు రక్తబీజుఁడు సగర్వముగా గద చే నమర్చి రౌ
ద్రాతిశయం బెలర్ప వెస నైంద్రిఁ గడు న్వడిఁ దాఁకెఁ దాఁకినన్. 178

సీ. జృంభించి మాహేంద్రి దంభోళి నాదైత్యవీరునిఁ గడు బెట్టు వ్రేయుటయును
క్షతమునఁ దొరఁగినవితతశోణితబిందుతతు లెన్ని యన్నింటఁ దత్క్షణంబ

యాంకారభూరిశౌర్యంబుల రక్తబీజునియట్టిదనుజులు ఘనులు పుట్టి
మాతృగణంబుతో మహితహేతివ్రాతసంపాతభీషణసమరకేళి
తే. సేయ మఱియును దనుజునిశిరము వజ్రహతముగా నైంద్రి యేయుడు నగ్గలముగ
నెత్తు రొలికిన రక్కసి మొత్తములు సహస్రసంఖ్యము లందుదయంబు లయ్యె.

వ. అయినం గని కోపించి యొక్కట నురవడించి. 180

సీ. ఆరక్తబీజుఁ జక్రాహతి నొంచె వైష్ణవి యపు డైంద్రి వజ్రమున నేసె
బ్రహ్మాణి నొప్పించె బ్రహ్మదండమ్మున నలి గాఁగ గద మోఁదె నారసింహి
మనశక్తి భిన్నాంగుఁ గావించెఁ గౌమారి లీల మాహేశ్వరి శూలహతిత
వక్షుని గాఁ జేసె వారాహి ఖడ్గతాడితుఁ గా నొనర్చె నద్దితిజుఁ డించు
తే. కయుఁ జలింపక పటుగదాఘాతమున సమరమున నొప్పించి యందఱ నార్చి పేర్చె
మాతృగణము సక్రోధమై మఱియు ప్రాసపైఁ త్రిశూలశక్త్యాదులు పఱపుటయును.

ఉ. రక్కసు భూరిదేహమున రక్తకణౌఘము గ్రమ్మి చూడఁగా
నక్కజమై ధరం బొరిఁగె నందుఁ జనించి యనేకదైత్యు లే
దిక్కునఁ దారునై జగము దీటుకొనం గడు నిండఁ బర్విన
న్వెక్కస మంది యెంతయును విహ్వలులై రి నిలింపు లందఱున్. 182

వ. అట్లు విష్ణు లగునసురుల నాలోకించి యాచండిక మహాకాళితో దేవీ! నీవు
వదనంబు విస్తీర్ణంబు గావించి మదీయశస్త్రపాతసంభూతం బగు రక్తబీజదైతేయ
వ్రాతంబునెల్ల వయంబున భక్షింపు మీరాక్షసుం డంతం బరిక్షీణశోణితుం డై
సంక్షయంబు నొందు నని చెప్పి యప్పరమేశ్వరి త్రిశూలంబున నయ్యాభీలదానవుం
బొడిచినం దదంగంబునం గీలాలపూరంబు పొరంగినం గోపించి వాఁడునుం గదా
దండంబునం గదిసి వ్రేసినఁ జండికకు పేసినఁ జేయం జాల దయ్యె నప్పుడు. 183

లయగ్రాహి.—

స్థూలతనుకాళిమ విశాలలయకాలఘన
నీలరుచిజాలముల నాలిగొన నేత్ర
జ్వాలలను శూలకరవాలఘృణిమాలికలు
నోలిఁ దనమ్రోల శిఖిపోలికఁ జెలుంగఁగ
దూలి పదతాలహతిఁ జాల డవి గూలఁ గడు
వాలి మదలీల నవలీల విగళత్కీ
లాల మొగిఁ గ్రోలుచుఁ గరాలగతిఁ గ్రాలుచును
గాలి దనుజాలి వెస నాలమున మ్రింగెన్. 184

ఉ. కాళి కరాళమైనముఖగహ్వరము న్గడు విచ్చి యిట్టు లా
భీలత రక్తబీజుమెయిఁ బెల్లుగఁ గ్రమ్మినరక్త మంతయుం

చీలఁగ దేవి వెండియును గ్రూరతరాయుధరాజిఁ గ్రమ్మిన
న్గూలె నరక్తదేహుఁ డయి కుంభిని నద్దనుజుండు భూవరా! 185

ఆ. రక్తబీజుఁ డిట్లు రణమునఁ గూలిన, నతులహర్షభరితు లైరి సురలు
నర్తనంబుఁ జేసె నలి మాతృగణ మసృ,క్పానజనితమదవికారలీల. 186

వ. అని చెప్పిన విని సురథుండు మునీశ్వరున కిట్లనియె. 187

శాంభవి నిశుంభుని వధించుట

తే. నీవు చెప్పినయమ్మహాదేవిచరిత,ము మహత్త్వము విస్మయ మొనరఁ జేసె
నట్లు రక్తబీజుఁడు హతుఁ డైన శుంభుఁ,డును నిశుంభుఁడు నెట్లైరి మునివరేణ్య!

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లు లను నట్లు రణావని రక్తబీజుఁడు
స్వనచతురంగసైన్యమును గ్రాఁగిన శుంభనిశుంభు లుగ్రకో
పను లయి రా నిశుంభుఁ డతిభైరవసైన్యసమేతుఁ డై రయం
బునఁ గవిసె స్వరాక్రమము పొంగరి పోవఁగ దేవిపై వడిన్. 189

తే. అతనిముందటఁ బార్శ్వంబునందుఁ బిఱుఁద
నొక్కయుమ్మడిఁ బెక్కండ్రు గుక్కు మిగిలి
యురువడించిరి దేవిపై నుగ్రదనుజు
లొదవు పేరల్కఁ బెదవు లొండొండ యదర. 190

వ. అప్పుడు. 191

మహాస్రగ్ధర. పొలియింతు న్దేవి నంచు న్భుజబలపటువిస్ఫూర్తిమై దాఁకె శుంభుం
డలుకం దన్మాతృవర్గం బడరఁ గవిసె నిట్లన్నయు న్దమ్ముఁడు న్ని
శ్చలమేఘద్వంద్వలీల న్శరసముదయవర్షంబున న్గప్పిన న్దే
వి లసత్కోదండముక్తావికలశరము లావృష్టి మ్రింగంగఁ జేసెన్. 192

ఉ. చేసి నిశాతబాణములఁ జెచ్చెర వారల నొవ్వఁ జేసిన
న్గాసిలి యానిశుంభుఁ డతిగర్వమున న్గరవాలచర్మరు
గ్భాసితపాణి యై కదిసి భైరవసింహము మస్తకంబు దా
వ్రేసిన దేవియుం దునియ వేసె నని న్వెస ఖడ్గచర్మముల్. 193

క. వాలుం బలుకయుఁ దుము రై, రాలినఁ బలుశక్తి వైచె రాక్షసవరుఁ డా
భీలముగ దానిఁ బటుదో,ర్లీలం జక్రమున దేవి రెండుగ నఱికెన్. 194

ఉ. శూలముఁ ద్రిప్పి యార్చుచు నిశుంభుఁడు వైచిన దానిఁ జూర్ణ మై
తూలఁగఁ జేసె దేవి నిజదోఃపటుముష్టిహతి న్నిశాటుఁ డా
భీలముగాఁ జెలంగి గద బెట్టడరించినఁ జండికాభుజా
శూలముచేత నగ్గదయు సొంపఱి నీఱయి పోయె భూవరా! 195

మాలిని. అలుకఁ బరశుహస్తుం డై కసు న్వాఁక ధాత్రీ
తల మద్రువఁగ నుదగ్రరౌద్రత న్వచ్చు దైత్యు

న్బలువడిఁ బడ నేసె నైఖ్ఖరవాటోపలీల
జ్జెలఁగి నిశితబాణశ్రేణి నద్దేవి యంతన్. 196

సీ. దర్పదుర్ధముఁ డైనతమ్ముఁ డిమ్మెయి రణస్థలమున సోలినఁ దద్ద యలిగి
శుంభుండు చండికసొం పడఁగింపఁగఁ జూచి రథం బెక్కి సునిశితోజ్జ్వ
లాయుధస్ఫురితబాహాష్టకం బాకాశ మంతయుఁ గప్పి భయంకరముగఁ
జనుదేరఁ గని దేవి సకలారిసైన్యతేజఃప్రాణములు మ్రింగఁ జాలునట్టి

తే. శంఖరవమున శింజినీస్వనమునను బ్రచండఘంటాస్వనంబున సకలదిశలు
చెవుడు పడఁ జేసె వాహనసింహమదరి, చెలఁగె గజములు మదమఱి చేష్టలుడుగ.

వ. అప్పుడు. 198

క. కాళి యెగసి యిరుగేలను, నేలయు నింగియును వ్రేయ నిష్ఠురరవ మా
భీలముగఁ జెలఁగె మున్వరి, కోలాహలరవము లెల్లఁ గుంఠితములుగన్. 199

తే. చేసె శివదూతి తీవ్రాట్టహాస మప్పు, డారవంబును విని శుంభుఁ డధికరోష
దీప్తుఁ డగుటయు నంబికాదేవి వాని, నట దురాత్మక నిలు నిలు మని యదల్చె.

వ. అప్పు డంబరంబుననుండి యమరు లద్దేవిం గెలు గెలు మని దీవించి రా నక్తంచర
వరుం డనలజ్వాలాకరాళ యగుశక్తి నిగిడించిన నంబిక మహోల్కాభాతిం బొడి
చేసిన సంరంభజృంభితుం డై శుంభుండు త్రిభువనకుహరంబు నిండ నిజసింహ
నాదంబున ఘూర్ణిల్ల విలయసమయనిర్ఘాతఘోరంబు గా నార్చె నంత. 201

తే. శతసహస్రసంఖ్య లమితశరము లుగ్రలీలఁ దనుమాడుచును రణకేళి సలిపి
రసురనాథుఁడు దేవియు నంత దేవి,శుంభునుర ముచ్చిపో వైచె శూలమెత్తి. 202

తే. వైచుటయు రక్కసుఁడు నేల వ్రాలి సొగసె
మున్ను దివ్యాస్త్రహతి మూర్ఛ మునిఁగినట్టి
యానిశుంభుఁడు దెప్పిఱి యంత నొంచె
సింహమును దేవిఁ గాళిని శితశరముల. 203

శా. శుంభుం డంతట మూర్ఛ దేఱి బదివే ల్జృంభద్భుజంబు ల్రణా
రంభస్ఫూర్తి యెలర్పఁ దాల్చి బహుచక్రశ్రేణి నద్దేవి సం
రంభం బేదఁగఁ గప్పినం బటుశరవ్రాతంబునం జక్రము
ల్సంభిన్నంబులు చేసి తద్విశిఖము ల్ఖండించెఁ గాండంబులన్. 204

ఉ. అంత నిశుంభుఁ డెంతయు రయంబునఁ జండికఁ జంపుకోప ము
త్యంతము గాఁగ వ్రేసె గద నాగద దేవి కృపాణిఁ ద్రుంచె వాఁ
డంతటఁ బోక చే నతిభయంకరశూలము దాల్చివచ్చుద
ర్దాంతతఁ జూచి శూలమున వ్రచ్చె సురేశ్వరి వానివక్షమున్. 205

వ. అట్లు భిన్నవక్షుం డై పడినసిశుంభునిహృదయంబుననుండి మహాబలపరాక్రమ
ధురంధరుం డొక్కపురుషుండు నిలు నిలు మని యదల్చుచు వెలువడినం

జూచి యొత్తిలి నవ్వుచు నంబిక వానిశిరంబు గరవాలంబున నఱికిన నతండు పుడమిం బడియె నప్పుడు సింహఖరనఖరదంష్ట్రాంకురవిదారణవిహరణంబులను గాళిక కరాళకరవాలవిదళనఖేలనంబులను శివదూతినిశాతహేతి పాతవినోదంబులను గౌమారిశితభయంకరశక్తిప్రహారవిహారంబులను మాహేశ్వరిమహితత్రిశూలా భీలహననలీలలను వారాహిప్రచండతుండఖండనహేళనంబులను వైష్ణవినిర్వ క్రచక్రవిక్రమక్రీడలను మాహేంద్రిమహనీయకులిశధారానికర్తనమర్దనంబు లను బ్రహ్మాణిమంత్రపూతకమండలుజలక్షేపణాటోపంబులను సంగరాంగణం బునం గపాలంబులు పగిలియు ఫాలంబులు నొగిలియుఁ గరంబులు తెస్సియు నురంబులు వ్రస్సియు మెడలు దునిసియుఁ దొడలు మురిసియుఁ గండలు రాలియు గుండెలు గూలియు రూపులడంగియు నేపులు మడంగియు నేకక్షణంబున నాక్షణ దాచరప్రకరంబు సంక్షయంబు నొందె నట్టియెడ శుంభుండు ప్రాణసదృశుం డగుతమ్ముండు నిశుంభుండును సకలసైన్యంబులు సమసినం జూచి కోపించి యంబి కకు నిట్లనియె. 206

క. ఒరులభుజబలము ప్రాపున, దర మొనరించెదవు గాక దోర్బలలీలా
స్ఫురణము నీ కెక్కడిది దు, ర్భర మగుగర్వంబు విడువు తోయజవదనా! 207

—○ శాంభవి శుంభు జంపుట ○—

తే. అనిన దేవి జగత్త్రితయంబునందు, నే నొకర్తన కాని నా కితర మైన [జొచ్చె.
మూర్తి యెందు నెప్పుడు లేదు మూర్ఖ! చూడు,మద్విభూతులునాయందుమగుడఁ

వ. అని పలికినఁ బ్రహ్మాణీప్రముఖదేవీసముదయం బంబికదేహంబునందు లయంబు నొంది నం జండిక యొక్కర్తియై నిలిచి యే మదీయవిభూతిం జేసి పెక్కురూపంబులు ధరి యించితి నిప్పు డన్నియు నుపసంహరించి నే నొకర్తనై యున్నదాన దానవా ధమా! నీ వింక నెందుఁ బోయెదు సుస్థిరుండ వగు మనియె నంత నయ్యిరువు రకును దేవదానవులు చూచుచుండం ద్రిభువనదారుణం బైనరణం బయ్యె నవ్విధం బాకర్ణింపుము. 209

సీ. అంబిక పెస నేయునమితదివ్యాస్త్రంబు లణఁచె శుంభుండు ప్రత్యస్త్రనిహతి
నతఁ డదరించునానాస్త్రశస్త్రములు హుంకారరవంబునఁ గ్రాఁచె దేవి
కెరలి యద్దనుజుండు శరశతోత్కరముల నప్పరమేశ్వరిఁ గప్పెఁ గడిసి
కోపించి చండిక ఘోరంబులైనబాణంబుల వానివిల్లు ఱికి వైచె

తే. ధనువుఁ దునిమిన నసుర యుదగ్రశక్తి
పుచ్చుకొనుటయుఁ బటుచక్రమున రయమున
దానిఁ దునుమాడె భైరవి దానవుండు
గనలి యనిమిషేశ్వరిఁ బొరిగొనఁ గడంగి. 210

మ. శతచంద్రోజ్జ్వలఖడ్గపాణి యయి రక్షస్సేనతోఁ జుట్టిన
న్దితిజుం గన్గొని యల్గి యంబిక వెస న్దీవ్రాశుగశ్రేణి నం
చితఖడ్గంబును జర్మముం దునిమి వాజివ్రాతముం గూల్చి యు
ద్ధతి సూతుం దెగటార్చి తేరు తుమురై ధాత్రిం బడ న్జేసినన్. 211

ఉ. దారుణముద్గరంబు గొని దైత్యుఁడు డాసిన దాని దేవి వి
స్ఫారశరంబుల న్నఱికె బల్విడి శుంభుఁడు దీవ్రముష్టి నా
భైరవివక్షముం బొడువ బాహుతలంబున వ్రేసె వానివి
స్తారభుజాంతరంబు వడిఁ జండిక వ్రేఁటున వాఁ డచేష్టుఁ డై. 212

మ. పడి యాలోన లేచి శుంభుఁడు బృహద్బాహాబలం బేర్పడం
గడు వేగంబున దేవిఁ బట్టుకొనుపోక న్మింటికి న్దాఁటిన
న్వడి దోశ్శక్తు లెలర్పఁ బోరి రసమానస్ఫూర్తు లంతంత నే
పడర న్జండికయు న్సురాహితుఁడు లోకాశ్చర్యసంపాదు లై. 213

ఆ. దనుజరాజుతోడఁ దడవుగా నభమున, లీల మల్లయుద్ధకేళి సలిపి
దేవి వానిఁ జుట్టి త్రిప్పి రయంబున, నెత్తి వైచె వీఁక నిల చలింప. 214

క. క్షిప్తుం డయ్యును దనుజుఁడు, లుప్తభుజాబల మెలర్ప లోన న్ముష్టి
ప్రాప్తిం జండికఁ బొరిగొన, సప్తార్చిగప్రతిమకోపసంరంభుం డై. 215

వ. సింహనాదంబు సేయుచుం గవిసిన నమ్మహాభైరవి రూక్షేక్షణంబుల వాని నిరీక్షించి. 216

క. శూలమున నురము వ్రచ్చిన, గూలె గతాసుఁ డయి దైత్యకుంజరుఁ డంత
న్శైలారణ్యాబ్ధిద్వీపాలంకృత యైన నేల యల్లల్లాడెన్. 217

వ. ఇవ్విధంబున ద్రిభువనకంటకుం డగుశుంభుండు చండికచేత నిహతుం డైన సకల జగంబులు స్వస్థత్వంబు నొందె నదులు మార్గవాహిత్వంబు భజించె నంబరం బమలత్వంబు నంగీకరించె వాయువులు సుగంధబంధురంబు లై సుడిసె దేవతలు మునులునుం బరమానందంబునం దేలిరి దివ్యదుందుభులు మొరసె గంధర్వగీతంబులు నప్సరోంగనానర్తనంబులు వర్తిల్లె ప్రభాకరుండు ప్రచురప్రభం బ్రజ్వరిల్లె వహ్నులు శాంతత్వంబున వెలింగె దిగ్గజంబులు మనోహరస్వరంబులు నిగిడించె నంత. 218

దేవతలు నారాయణిని స్తుతించుట

క. పరమేశ్వరి శుంభుని నిటు, పొరిగొనిన వికాసివక్త్రపులకితతనుసుం
దరు లగుచు నింద్రశిఖిముఖ, సుర లందఱు దేవిఁ బొగడఁ జొచ్చిరి భక్తిన్. 219

క. శరణార్థులవ్యాదయార్తులు, హరింతు జగములకుఁ దల్లి వై యుండుదు నీ
వరయఁ జరాచరముల కీశ్వరి వఖిలము గావుమీ ప్రసన్నదయ శివా! 220

క. ధరణీరూపంబున నీ, వరయఁగ నాధారభూత వై త్రిజగముల
న్ధరియింతు జలాకారత, స్థిరముగ నింతకును దనుపు సేయుదు తల్లీ! 221

తే. దేవి! వైష్ణవశక్తివి నీ వనంత, వీర్యమహనీయమూర్తి వీవిశ్వమునకు
బీజ మైనమహామాయ వీజగములు, మోహజలధి నీమహిమను మునుఁగుచుండు.

వ. దేవీ! సమస్తవిద్యలును సకలవనితలును నిఖిలజగంబులును నీభేదంబులు నీచేతన చేసి సర్వంబును సంవ్యాప్తం బై యున్నయది నీవు సర్వభూతాత్మికవు సర్వజనహృదయంబులందును బుద్ధిరూపంబున నున్నదానవు భుక్తిముక్తిప్రదాయినివి నిన్ను సంస్తుతింప దగుపరమోక్తు లెక్కడివి? నీమహిమ నెవ్వ రెఱుంగుదు? రని మఱియును. 223

దండకము. శ్రీవిష్ణుశక్తీ! జగన్మూలశక్తీ! త్రిశక్తీ! మహాశక్తి! నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము కాష్ఠాదికాలస్వరూపంబులం జేసి పాకంబు గావించి లోకంబుల న్మ్రింగునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్గస్థితిధ్వంసనంబు ల్పొనర్ప న్నిమిత్తంబ త్రైగుణ్యమూర్తీ! జగద్గీతసత్కీర్తి! నారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము రమ్యాక్షసూత్రాదిచిహ్నావలిం దాల్చి హంసంబుపై నీవు బ్రహ్మాణి వై యొప్పు నారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము వాలుం ద్రిశూలంబుఁ గేల న్వెలుంగంగ బాలేందురోచుల్ జటాలంకృతిం జేయ మాహేశ్వరీమూర్తిఁ బెంపారి యాబోతుమీఁద న్వెలుంగొందునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము హస్తమ్ముల న్వజ్రశంఖాదిలోకప్రశస్తాయుధమ్ము ల్మెఱుంగారఁగా వైష్ణవీరూపలీల న్విహారంబు గైకొన్ననారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము రాజన్మయూరంబుఁ దేజంబుతో నెక్కి చేశక్తి శోభిల్లఁ గౌమారి వై పొల్చునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము వారాహి వై యేకదంష్ట్రంబున న్నీవు ధాత్రీతలం బెత్తి శ్రీనారసింహాకృతిం దైత్యులం ద్రుంచి లోకైకరక్షావిధి న్ధన్య వై నట్టినారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము చూడాకిరీటంబు దోర్వజ్రము న్బ్రజ్వరిల్లంగ వేగన్నులుం గ్రాల వృత్రాదివీరారులం ద్రుంచి మాహేంద్రి వై యున్ననారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము శ్రీకంఠదూతీ! శివా! ఘోరనాదంబు మ్రోయంగ దైతేయులం జంపి యుగ్రాకృతిం జెల్వారునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము దంష్ట్రాకరాళాననంబు న్శిరోమాలికాదీప్తిజాలంబును న్దేజరిల్లంగ సంగ్రామరంగంబునం జండముండాదులం గిట్టి చెండాడి చాముండ వై మేదిని న్బెంపున న్మీఱునారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము లక్ష్మీస్వధాపుష్టిలజ్జామహారాత్రివిద్యాదిరూపంబుల న్భ్రాజిష్ణ వై యుండుమేధావిభూతీ! శివా! వాణి! శర్వాణి! నారాయణీ! దేవి! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్వంబునం బాణిపాదాస్యము ల్గల్గి సర్వంబున న్నీశిరోనేత్రాంగము ల్గల్గి సర్వంబున న్నాసికాకర్ణము ల్గల్గి సర్వంబు నీ వైనసర్వేశ్వరీ!

సర్వశక్త్యాత్మికా! సర్వరూపా! మహాదుర్గ! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము మమ్ము రక్షింపు ముక్కన్నులం జాలఁ జెన్నొందు నీమోము శాత్యాయనీ! మమ్ము నే భీతియుం బొందకుండంగ రక్షించు రక్షోగణాభీల మై నీదుశూలంబు శ్రీభద్రకాళీ! మముం దాన రక్షించు నాదంబున న్దిక్కు లల్లార్చు నీఘంట దోషంబులం దోలి మ మ్మెప్డు రక్షించు నక్తంచరశ్రేణిరక్తంబునం దోఁగి కెంజాయ రంజిల్లు నీవాలు మ మ్మేలుచు న్మేలు గావించు రోగంబులం బాచి రాగంబుతో నీవు మాకుం బ్రసాదింపు సంతుష్ట వై యిష్టకామంబు లేప్రొద్దు దేవీ! నిను న్భక్తి సేవించుసద్భక్తసంఘంబు లెన్నండు నేదుఃఖము ల్పొంద కేబాధలం జెంద కానంద లీల న్సుఖం బుండఁ గాంచు న్నమస్తే కభద్రా! నమస్తే కపుణ్యా! నమస్తే నమస్తే నమః. 224

ఉ. ధర్మవిరోధు లైనబవహ్నదైత్యులఁ జంప ననేకరూపము
ల్పేర్మి మెయి న్ధరించి యిటు భీమరణం బొనరించి గెల్చి తీ
నిర్మలభూతిమై నెగడ నేవ్వరి యొవ్వతె నీవు దక్క దుః
ఖోర్మికరాళసంసృతిపయోనిధిబాడబమూర్తి! యంబికా! 225

సీ. సకలవిద్యాశాస్త్రసరసకావ్యంబులయం దెల్ల నీవు చెల్వొందియుండు
దమితమమత్వగర్తమహాతమంబునఁ ద్రిప్పు దీవిశ్వంబు దేవి! నీవ
యెచట రాక్షసగణం బెచట సర్పోత్కరం బెచట శాత్రవచయం బెచట నబ్ధి
యెచట దావానలం బెచటఁ దస్కరకోటి యతిభీతిఁ బుట్టించు నచట నుండి

తే. విశ్వమును నీవ రక్షింతు విశ్వమునకు, నీశ్వరివి నీవ విశ్వంబు నీవ తాల్తు
నీవు విశ్వేశవంద్యవు నీకు భక్తిఁ, బ్రణతు లగువారు విశ్వేశపదవి గంద్రు. 226

ఉ. భీతుల మైనమమ్ముఁ గృపపెంపున నిప్పుడు గాచినట్లు సం
ప్రీతిఁ బ్రసన్న వై యసురబృందముఁ ద్రాచుచుఁ గావు మమ్ము నీ
భూతి వెలుంగ నెప్పుడును బూని జగంబులఁ గల్గుమేఘుజో
త్పాతమహోపసర్గదురితంబు లడంపుము తల్లి! శాంభవీ! 227

తే. విశ్వవిశ్వార్తిహారిణి! విశ్వవంద్య!, సుప్రసన్న వై యనుకంప సొంపు మీఱ
నెప్పుడును భక్తసంస్తుత్య! త్రిలోకవాసు లగువారి కెల్లను వరద వగుము. 228

చ. అనవుడు దేవి! నే వరద నైతి నభీష్టవరంబు లిచ్చెద
న్గొనుఁడు నిలింపులార! మఱి గోరుఁడు నావుడు వారు సర్వలో
కనిఖిలకాలబాధ లొగిఁ ద్రాఁచుట యస్మదరాతివర్గనా
శన మనిశంబుఁ జేయుటయు శాంభవి! మా కవి చాలు నిష్టముల్. 229

దేవతలకు దేవి తనభవిష్యదవతారములఁ జెప్పుట

వ. అని దేవతలు వేఁడిన నమ్మహాదేవి యి ట్లనియె నీవైవస్వతమన్వంతరంబునం దిరువది యెనిమిదియవమహాయుగంబున శుంభనిశుంభులు గ్రమ్మఱ నుద్భవింతురు నేనును

నందగోపకులంబున యశోదాగర్భంబున నావిర్భవించి యారాక్షసులను సమయించి వింధ్యాచలంబున వసియింతు నది నిమిత్తంబుగా వింధ్యవాసిని యనం బరగుదు మఱియు రౌద్రం బగురూపంబున నవనీతలంబున నవతరించి వైప్రచిత్త్యాదిదైత్యులం బెక్కండ్ర భక్షింతు నప్పుడు మదీయదంతంబులు దాడిమీకుసుమంబులుం బోలె రక్తంబు లగు నది నిమిత్తంబుగా మర్త్యామర్త్యలోకవాసులు నన్ను రక్తదంతి యని కీర్తింపుదురు శతవర్షావగ్రహంబునం జేసి జగంబులు నిర్జలంబులై యున్న మహామునులు భయం బంది న న్నభినందించిన నయోనిజనై భూమియందుం బ్రభవించి శతనేత్రంబుల నమ్మునుల నాలోకించి వారిచే శతాక్షీనామప్రశంసావిశేషంబు నొంది యశేషలోకంబు నస్మచ్ఛరీరసంభూతశాకాహారంబుల భరియించి శాకంభరి యనువేరం బరగుదు దుర్గముం డనుదుష్టాసురుం జంపి దుర్గాభిధానంబు గైకొందు భీమవేషంబున హిమవంతంబున నెలకొని సంయమిత్రాణార్థంబు పూర్వగీర్వాణవ్రాతంబు నడంచి భీమాహ్వయంబు నంగీకరింతు సకలలోకాపకారి యగు నరుణుం డనువాని భ్రమరాకారంబునం బరిమార్చి భ్రామరీసమాఖ్యం బ్రఖ్యాతి వహింతు నివ్విధంబున నేను మఱియును దనుజబాధ లెప్పుడు వర్తిల్లు నప్పు డెల్లను జన్మించి యద్దనుజుల భక్షించి భువనంబులు రక్షింపఁ గలదాన నని చెప్పి యప్పరమేశ్వరి సురేశ్వరులం గరుణావలోకనంబుల నాలోకించి. 230

క. నను నీ స్తవమున నెవ్వం, డనుదినమును భక్తితో సమాహితమతియై
వినుతించు నతనియాపద, లనయంబును నే నసంశయంబుగఁ గాతున్. 231

సప్తశతీపఠనఫలశ్రుతి

సీ. మధుకైటభాసురమథనప్రకారంబు మహిషభంజనకథావిహరణంబు
శుంభనిశుంభవిశుంభనక్రీడయు నామమాహాత్మ్యంబు నాదరంబు
తో నెవ్వ రొగి నష్టమీనవమీచతుర్దశులఁ గీర్తింతురు దవిలి భక్తి
వారి నఘంబులు చేర వాపదలు పొందవు దరిద్రత్వంబు దనుక దరిభ
తే. యమును దస్కరభయమును నగ్నిభయము
శస్త్రభయరాజభయములు జలభయంబు
భూతభయమును వాయు నెప్పుడు ననేక
భూరిసంపద లుడుగక పొందుచుండు. 232

క. విన వలయుఁ జదువవలయును, గొనియాడఁగ వలయు భక్తి కొనలు నిగుడఁగా
ననిశము మన్మాహాత్మ్యం, బనుపమశుభలాభములకు నది తెరు వగుటన్. 233

క. వినుము మహామారీసం,జనితం బగుదారుణోపసర్గవికారం
బును ద్రివిధోత్పాతభయం,బును మన్మాహాత్మ్యపఠనమున శమియించున్. 234

సీ. ఎచట నామాహాత్మ్య మెప్పుడు పఠియింతు రచటు నానిలయ మే నచటు విడువ
నగ్నికార్యమహోత్సవారంభబలిదానసమయంబులందు మచ్చరిత మర్థిఁ

జదువుట వినుట ప్రశస్త మెఱింగి యైన నెఱుఁగక యైనను నెవ్వ రేని
బలిపూజనాహోమములు మదర్థములు గాఁ జేయరే యని ప్రతీక్షింతుఁ బ్రీతి
తే. నట్లు గానఁ బ్రావృట్ఛరదాగమముల, నధికభక్తి మహాపూజ యాచరించి
నన్ను సేవించుమనుజుండు నా ప్రసాద,మున ధనము ధాన్యమును గల్గి మీఱిబోవు.
శా. నామాహాత్మ్యము విన్న మానవులకు న్సమ్యక్శుభోత్పత్తి సం
గ్రామాజేయపరాక్రమంబు ప్రతిపక్షవ్రాతనాశంబు సు
శ్రీమాంగళ్యము గల్గు వంశములు సచ్ఛీలప్రమ్ముల౯ సమ్మన
శ్రీ మించ న్వెలసిల్లుఁ బుత్త్రుఁడు గుణశ్రేష్ఠుండు పుట్టు న్గడున్. 236
తే. శాంతికర్మంబులందు దుస్స్వప్నదర్శ,నంబులందును గ్రహపీడనంబులందు
వేడ్క నాదుమాహాత్మ్యంబు వినఁగవలయు, సంక్షయము నొందు సర్వోపసర్గములును.
క. బాలగ్రహములు సోఁకిన, బాలురకును శాంతి యొసఁగు బహుజనములకు
న్జాల స్నేహమున న్మైత్రీలక్ష్మి ఘటించు మచ్చరిత్రము విన్నన్. 238
ఆ. దుశ్చరిత్రు లెల్ల దుర్బలు లగుదురు, భూతములు పిశాచములును గాక
పావలియును నాశ మందు మన్మాహాత్మ్య. పఠనగౌరవమున భవ్యులార! 239
వ. ఉత్తమంబు లగుగంధపశుపుష్పార్ఘ్యధూపదీపంబులను విప్రభోజనంబులను హో
మంబులను బ్రేక్షణీయంబులను మఱియు వివిధోపభోగంబులం జేసి యేఁడుగాలంబు
నాకుం బ్రీతి యొనర్పు మదీయజన్మకీర్తన సమరప్రవర్తనాత్మక మైనచరితంబు నిత్యం
బును సకృదుచ్చరితము శ్రుతమును గావించిన నది దురితంబు లపహరించు నారో
గ్యంబు నావహించు భూతభయంబువలన రక్షించు వైరిపీడ యడంచు మీరును
మహామునులును బ్రహ్మయుం జేసినస్తోత్రంబులును సమస్తశుభంబుల నిచ్చు నని
వెండియును. 240

సీ. కార్చిచ్చు వొదివినఁ గరిసింహశార్దూలతస్కరశాత్త్రవు ల్దగిలి పట్టు
కొన్నను రాజులు కోపించి చంపఁ బుచ్చినఁ జెఱఁ బెట్టిన వనధినడుమఁ
గల మెక్కి చనఁ జెడుగాలి బెట్టడిచిన బవరంబులోనఁ గైదువులు మీఁదఁ
దఱచుగాఁ బడినను దలమున్క లగునాగ లొదవిన నేకీడు నొంద కన్ని
ఆ. సంకటములవలనఁ జయ్యన నటు వాసి, బ్రదుకుదురు మునుమునుఁ ద్రిదశులార!
నన్ను నాత్మ నిలిపి నాదుమాహాత్మ్యంబు నర్థిఁ జపముఁ జేయునట్టిజనులు. 241
క. వెనుఁబాము గఱచినను బగ, గొని వెను తవిలినను ద్రాఁచు గుఱి మచ్చరిత
మ్మును దలఁచినవరు విడుచు, న్జను దవ్వుగ వైరివస్యుశార్దూలతతుల్. 242
క. అని ప్రీతిఁ జెప్పి యంబిక, యనిమిషవరు లెల్లఁ జూడ నంతర్ధానం
బును బొందె మేదినీశ్వర, యనుపమసంతోషభరితు లై సుర లంతన్. 243
క. తమతమపురములకుం జని, తమతమయధికారముల యథాస్థితి రక్షా
క్షము లగుచుండిరి సతతము, తమతమ క్రతుభాగములు ముదంబునఁ గొనుచున్.

ఆ. అవనినాథ యిట్టు లాదేవి తా నిత్య, యయ్యు జన్మలీల లాచరించు
జగము లర్థిఁ గాచు జగముల నిర్మించు, మోహమున జగములు మునుఁగఁ జేయు.

క. మానుగ సంపదయును విజ్ఞానము దయసేయు దేవి సద్భక్తి మది
న్మానిని తనుఁ గొలిచి కోరిన, మానవులకుఁ బ్రీతితోడ మానవనాథా! 246

వ. మహాకాళియు మహాదేవియు మహామారియు ననురూపంబుల బ్రహ్మాండం బంత
యు నద్దేవి తాన యభివ్యాపించి యుండుఁ గాళియుఁ గౌమారియు సృష్టియు
భవయు నజయు ననునామంబులఁ దాన పరగు నాసనాతని దాన సకలభూతంబులకు
సంస్థితి యొసఁగు లక్ష్మి యనఁ దాన మనుష్యులకు సమృద్ధి యొసంగు వినాశసమ
యంబున నలక్ష్మి యనం దాన యవతరించు. 247

తే. పుష్పగంధధూపాదిసంపూజితయును, సంస్తుతయును నైనయద్దేవి జనుల కొసఁగు
ధనము ధాన్యంబు పుత్త్రులు ధర్మమార్గ, కలితశుభబుద్ధియును రాజగణవరేణ్య!

క. దేవీమాహాత్మ్యం బిది, భూవర! చెప్పితి సమస్తమును నీ కీ క్ష్మా
దేవి యవిద్యయు విద్యయు, నా విను తా విష్ణుమాయ నాఁగా నొప్పున్. 249

క. ఆవిష్ణుమాయచేత మహీవల్లభ! యెట్లు నీవు నీవైశ్యుండు
న్గోవిదు లగునితరులు మో, హావిష్టమతు లట్టు లెప్డు నటు గాన నడిచ్. 250

క. నరవర! నీ వప్పరమేశ్వరిశరణము సొచ్చుము దన్ను సద్భక్తిధురం
ధరు లై కొలిచిన వయ్య న, న్నరులకు నాదేవి యొసఁగు నానాశుభముల్. 251

క. అని చెప్పిన మునివాక్యము, విని సురథుఁడు మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని చనియెం
దనరాజ్యము గోల్పడుటను, ఘనమమతం జిత్త మెరియఁ గాఁ దపమునకున్. 252

వ. సద్బుద్ధి యగువైశ్యుండును నతనితోడనె వెడలె ని ట్లిరువురుం జని యంబికాదర్శ
నార్థం బొకయేటితటంబున నిలిచి 253

చ. అతులితభక్తి మంటఁ దగ నంబికమూర్తి యొనర్చి దేవికి
న్నతతజపోపవాసములఁ జందనపుష్పసుపూజల న్నిజ
క్షతజవిమిశ్రితాన్నబలికల్పనల న్దనుఁ బ్రీతి సల్పుచుం
క్షితిపవణిగ్వరు ల్దపముఁ జేసిరి పాయక మూఁడువర్షముల్. 254

ఉ. వారితపంబు పెంపునకు వత్సల యై పొడచూపె నింపు పెం
పారఁగ దేవి మీరు మెడలఁ బ్రార్థ్యము లెయ్యవి వేఁడుఁ డిచ్చెద
న్నారగుణాఢ్యులార! యనిన న్నరనాథుఁడు వేఁడె రాజ్యము
న్వైరిజయంబు మీఁదటిభవంబున భ్రంశము లేనిరాజ్యమున్. 255

తే. ఏను నాయది యనుసంగ మెడలఁజేయు, నిర్మలజ్ఞాన మడిగె వణిగ్వరుండు
లలితకారుణ్యలతిక పల్లవము లెసఁగ, మనుజవిభుఁ జూచి మున్నిట్టు లనియె దేవి.

ఆ. మనుజనాథ! కొన్ని దినముల నీరిపు, ప్రతతి నోర్చి రాజ్యపదవి నుందు
వొడలు దొఱఁగి రవికి నుదయించి సావర్ణి, మనుత నొంది రాజ్యఘనుఁడ వగుము.

క. ఓవైశ్యోత్తమ! మనమున, నీ వర్థిం గోరినట్లు నిత్యజ్ఞాన
శ్రీవిభవము నీ కిచ్చితి, కైవల్యానంతచిత్సుఖస్థితికొఱకున్. 258

వ. అని దేవి యయ్యిరువురకును భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగువరంబులు ప్రసాదించి వారలు ప్రస్తుతించుచుండ నంతర్హిత యయ్యె నంత. 259

క. పరమేశ్వరివరమున నిటు, సురథుఁడు సావర్ణి యనఁగ శోభిల్లి దివా
కరునకు జనించి మను వై, పరగం గలఁ డింక నతఁడు పరమమునీంద్రా! 260

వ. అని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి నెఱింగించిన తెఱంగు చెప్పి. 261

చ. కలియుగకర్ణ! కీర్తిలతికావృతదిగ్గజకర్ణ! భూరిదో
ర్బలవిభవావధీరితసుపర్ణ! వివర్ధితలబ్ధవర్ణ! ని
ర్మలనిజధర్మపూర్ణ! నయమార్గసమార్జితసత్సువర్ణ! కా
వ్యలలితబద్ధనామగుణవైభవ! హృత్కమలస్ఫురద్భవా! 262

క. భూదేవకదంబాశీ, ర్వాదసదామహితమందిరద్వార! మృషా
వాదవిదూర! నిరంతర, భూదానాద్యఖిలదానపుణ్యవిహారా! 263

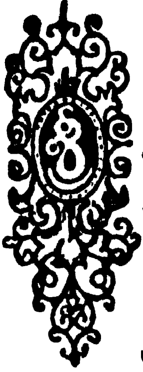
మాలిని. పరజనహితకారీ! బంధులోకోపకారీ!
సరసజనవరేణ్యా! సంతతాగణ్యపుణ్యా!
హరిపదనిహితాత్మా! హారిధర్మైకవర్తా!
పరుషవచనదూరా! భారతీకంఠహారా! 264

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైన మార్కండేయమహాపురాణంబునందు సురథవైశ్యు లపహృతవిభవు లై వేధ యనుమునియాశ్రమంబున కరుగుటయు నయ్యిరువురకు నమ్మునివరుండు సంసారమోహంబునకుఁ గారణంబు మహామాయాప్రభావం బని యెఱింగించుటయు బ్రహ్మ యోగనిద్రాదేవిం బ్రస్తుతించుటయు మధుకైటభులవధంబును సకలదేవతేజంబునం జండిక యుద్భవించుటయు మహిషాసురవధంబును దేవతలు హిమవంతంబునకుం జని దేవిం బ్రస్తుతించుటయు గౌరివచనంబునం దచ్ఛరీరంబునఁ గౌశికి యను దేవి యావిర్భవించుటయు శుంభనిశుంభదూతాగమనంబును ధూమ్రలోచనువధమును చండముండాసురవధంబును రక్తబీజవధంబును శుంభనిశుంభవధంబును దేవతాస్తోత్రంబును దేవి దేవతలకు నభీష్టవరంబు లిచ్చుటయు దేవీమాహాత్మ్యప్రశంసయు సురథవైశ్యులతపంబును దేవీప్రసాదంబున సురథుండు రాజ్యంబు వడసి దేహాంతరంబున నాదిత్యునకు సావర్ణిమను వై జన్మించుటయు వైశ్యుండు పరమజ్ఞానంబు వడసి సుఖ యగుటయు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

సప్తమాశ్వాసము

విభాస్విజితవైశ్రవ
ణావాసస్పర్ధినిజగృహామితవిభవా!
భావస్ఫురితభవానీ
శ్రీవనితాధీశ! గన్నసేనాధీశా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కిట్లనియె మఱియు మార్కండేయుండు క్రోష్టుకితోడ. 2

దక్షసావర్ణి మన్వాదివర్ణనము

ఆ. మునివరేణ్య! దక్షతనయుండు సావర్ణి, యనునతండు నవమమనువు గాఁగ
నతనికాలమునను నమరులు నింద్రుండు, మునులు నృపులు నెవ్వరనిన వినుము. 3

వ. పారులు మరీచిగర్భులు సుధర్ములు నన నొక్కొక్కగణంబు పన్నిద్దఱేసిగా దేవతలు మూఁడుగణంబు లై వర్తిల్లుదురు కార్తికేయుం డగుషడాననుం డింద్రచిహ్నంబులతో నద్భుతుం డనునామంబున దేవేంద్రుం డగు మేధాతిథి వసువు సత్యుండు జ్యోతిష్మంతుండు ద్యుతిమంతుండు సవనుండు హవ్యవాహనుండు నను వారు సప్తమును లగుదురు ధృతకేతుండును ధృష్టకేతుండు పంచహస్తుండు నిరామయుండు పృథుశ్రవుం డర్చిష్మంతుండు భూరిద్యుమ్నుండు బృహద్భయుండు ననుమనుపుత్త్రులు రాజు లై వర్తిల్లుదు రని చెప్పి మఱియును. 4

సీ. పదియవమను వైనబ్రహ్మసావర్ణినాఁ డమరులు వినుము సుఖాసనులు ని
రుద్ధు లనంగ నూర్వ్వరు నూర్వ్వు రొక్కొక్క గణము లై వర్తింపఁ గలరు శాంతి
యనునాతఁ డింద్రుండు మును లేడ్వురును హవిష్మంతుఁ డాపోమూర్తి సత్యుఁడొగిన
యప్రతిముఁడు వసిష్ఠాఖ్యుఁడు సుకృతి నాభాగుఁడు మఱి మనుప్రభవు లైన
తే. మనుజపతులు భూరిద్యుమ్నుఁడునుజయద్ర
థుండు వృషభుండు నుత్తమౌజుండును నన

మిత్రుఁడును సుపార్శ్వుండు సుక్షేత్రుఁ డనఘు
నులు శతానీకభూరిసైన్యులును ననఘ! 5

వ. ఏకాదశమను వైనధర్మసావర్ణికాలంబున దేవతలు విహంగములు కామగులు నిర్మాణరతులు నన నొక్కొక్కగణంబు ముప్పంద్రుగా మూఁడుగణంబు లై వర్తింతురు వృషాఖ్యుం డింద్రుం డగు హవిష్మంతుండు వరిష్ఠుండు బుష్టి యారుణి నిస్వరుఁడు ననఘుఁడు వృష్టియు సప్తమును లగుదురు సర్వత్రగుఁడు సుశర్మ దేవానీకుఁడు పురూద్వహుఁడు హేమధన్వుఁడు వృఢాయువు విరాధుండు నను నమ్మను పుత్త్రులు ధాత్రీపతు లగుదు రని చెప్పి మార్కండేయుండు ద్వాదశం బైన రుద్రసావర్ణిమన్వంతరంబున బృందారకులు సుకర్మలును మనసులు హారితులు రోహితులు సుదారులు నన నొక్కొక్కగణంబు పదుంద్రుగా నేనుగణంబు లైరి బుతధాముం డనువాఁ డింద్రుం డయ్యె ద్యుతియుఁ దపస్వియు సుతపుఁడును దపోమూర్తియుఁ దపోధనుఁడును తపోనిధియుఁ దపోధృతియు ననువారు సప్తము లైరి వేదవంతుండు సుపదేవుండు దేవశ్రేష్ఠుండు విదూరథుండు మిత్రవంతుండు మిత్రదూరుండు నను మనుపుత్త్రులు మహీపతు లై వర్తింపంగల రని మఱియు. 6

రౌచ్యమనుజన్మప్రకారము

సీ. ప్రకటత్రయోదశరౌచ్యమన్వంతరంబున నిలింపులు సుధర్ములు సుకర్ము
లును సుశర్ములు నన ననఘ! మూఁడుగణంబు లగుదురు దేవేంద్రుఁ డగు బృహస్ప
తి యనంగ నవ్యయధృతిమన్ని రుత్సుకనిర్మోహసుతపులు నిష్ప్రకంప
తత్త్వదర్శులు సప్తమును లక్కాలంబు భూపాలనము సేయుపుణ్యనృపులు
తే. చిత్రసేనుఁడు దృఢుఁడు విచిత్రనిష్ఠ,యనయభృత్సునేత్రసురథు లాదిగాఁగ
మనుతనూజులు వీరలు మునివరేణ్య!,యని మృకండనందనుఁ డిట్టు లనియె మఱియు. 7

వ. ఆరౌచ్యనిజన్మప్రకారం బాకర్ణింపుము. 8

క. జితమమతాహంకారుఁడు, సతతశమాఢ్యుండు రుచిప్రజానాథుఁ డహ
ర్పతి గ్రుంకినచోట సుఖ, స్థితి శయనించుచును ద్రొల్లి క్షితిఁ జరియించెన్. 9

వ. అనగ్ని యనికేతనుండు నసంగుండు నై యిట్లు చరియించునతనిం గని తత్పితృవరు లిట్లనిరి. 10

పితృరుచిసంవాదము

చ. తనరుచు నాకలోకసుఖదం బగుదారపరిగ్రహంబు సే
యనికత మేమి? బంధమున కాస్పదమా యది? యంద సంతతం
బును మునిదేవపిత్రతిథిపూజ లొనర్చుచుఁ బుణ్యలోకము
ల్గను గృహమేధి సర్వసుఖకారిణి వత్స! గృహస్థవృత్తి దాన్. 11

క. దారపరిగ్రహ మొల్లక, యారయ సత్సుతులఁ బడయ కర్చనముల బృం
దారకపితృతతిఁ దనుపక, కోరుదు నీ వెట్లు సుగతి గుణరత్ననిధీ! 12

వ. అనినఁ బితరులకు రుచి యి ట్లనియె. 13

క. అతిదుఃఖము నఘము నధోగతియుఁ బరిగ్రహమువలనఁ గరము కలిమి మ
న్మతిఁ గని మును దారస్వీకృతి యే నొనరింప నైతిఁ గృతమతులారా! 14

ఆ. అఖిలకరణనిగ్రహమునఁ జేయఁగఁబడు, నాత్మసంయమము మహాత్ములార!
యతులముక్తిహేతు వాసంయమము పరి, గ్రహమువలన ముక్తి గాన రాదు. 15

ఆ. వినుఁ డనేకజన్మజనిత మై బహుకర్మ, పుంజకర్దమమున బ్రుంగు నట్టి
యాత్మ నిర్జితేంద్రియాదులచేఁ గడు, గఁగఁ బడు మహాత్మసంగవారి. 16

వ. అనినం బితృదేవతలు నియతేంద్రియు లగువారలకు నాత్మప్రక్షాళనంబు యుక్తం బగు నైనను నీవు ప్రవర్తించునిష్కామంబు గర్మలోపంబు నాపాదించు ఋణంబు సేనుం ద్రోచినం గాని యశుభంబు ద్రోపు వడదు సత్కర్ముండు గాక విహితకర్మంబు లాచరించిన బంధంబు రాదు ప్రాణులు పూర్వకర్మకృతం బైనసుఖదుఃఖజాతంబు భోగంబున నాశంబు నొందించి యాత్మప్రక్షాళనంబు సేయవల యనినఁ బితరులం జూచి కర్మమార్గం బవిద్య యని వేదంబుల వినంబడు మీ రెట్లందు నన్ను నియోగించెద రనిన వార లవి నిజంబు కర్మం బవిద్య యనం దగు నైనను విద్యాప్రాప్తికిం గర్మంబు కారణంబు గావున నీవు విధ్యుక్తప్రకారంబున దారపరిగ్రహంబు సేయుము జన్మంబు విఫలంబు గావింపకుము లౌకికం బనుష్ఠింపు మనిన నతం డి ట్లనియె. 17

ఆ. ఏను జాల వృద్ధు నెవ్వఁడు నా కిచ్చు, గన్య నిచ్చు? నెట్లు గలుగుఁ బెండ్లి?
కరము పేద నైననరునకు నెందు దా, రాపరిగ్రహంబు భరము గాదె? 18

క. అనినఁ బితృదేవతలు మాకును నీకును నధోగతి యగుం జుమ్మీ నీ
మనమున మావచనంబులు, గొనియాడక విడిచి తేనిఁ గులజలధిశశీ! 19

క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, మునిసత్తమ! వా రదృశ్యమూర్తు లయిరి పె
ల్చనఁ గనువలిచే నాఱిన, ఘనదీపంబులునుబోలె గ్రక్కున నంతన్. 20

ఉ. ఆరుచి పైతృకోక్తి హృదయంబునఁ గార్తి యొనర్ప నెల్లెడ
న్నారయఁ గన్యక న్నొకతె నా కొకచోటను గాన లేక లో
నారట మగ్గలింప వగ దందుచు నిం కెటఁ బోదు నేను? నా
కోరిక దైవ మెట్లు సమకూరఁగఁ జేయును? నేమి సేయుదున్? 21

ఉ. అక్కట మత్పితృప్రభృతి కభ్యుదయంబుగ దారసంగ్రహం
బెక్కడఁ గల్గు నాకుఁ దగ నిప్పుడ? యంచు విషాదవేదనం
బొక్కుచు నారుచిప్రభుఁడు బుద్ధిఁ దలంచెఁ దపంబు సేసి యే
నక్కమలాసనుం గొలుతు నాదటతో నని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 22

క. అతినియమవ్రతనిష్ఠాన్వితుఁడై దారుణతపంబు విడువక చేసె
న్ధృతియుతుఁడు రుచిప్రభుఁడా, శతధృతి మతి నిలిపి దివ్యశతవర్షంబుల్. 23

తపఃప్రసన్నుఁడైన బ్రహ్మవలన రుచి యిష్టార్థములఁ బడయుట

వ. అంత లోకపితామహుం డైనబ్రహ్మదేవుండు ప్రత్యక్షం బై భవదీప్సితం బెయ్యది యెఱిఁగింపు మనిన నతండు ప్రణమిల్లి పితృవచనంబునఁ దనచేయం దలంచిన కార్యంబు విన్నవించిన విని విరించి రుచి నాలోకించి నీవు ప్రజాపతిత్వంబు నంగీకరించి సకలప్రజలం బుత్త్రుల నుత్పాదింపుము నిఖిలకర్మ కలాపంబు నిర్వర్తించి కృతాధికారత్వంబు భజించి తుదిం బరమసిద్ధిం బొందుము పితృవాక్యంబు తప్పక దారపరిగ్రహం బొనరింపుము నీకుం గన్యాలాభంబును బితృప్రసాదంబున సిద్ధించు నత్యంతనియతిం బితృపూజనంబు గావించి పితరులం బ్రార్థింపు మనిన నమ్మహాత్ముం డట్లు కాక యని యొక్కమహానదియందు వివిక్తం బగుపులినతలంబున వసియించి పితృదేవతలకు మ్రొక్కి తర్పణంబు చేసి వివిధస్తవనంబులఁ బితృదేవతల నిట్లు స్తుతింపం దొడంగె. 24

రుచి దేవతల స్తుతించుట

క. దేవతలును మునులును నానావిధపూజనము లొగి నొనర్పఁగ శ్రాద్ధ
శ్రీవిభవాన్వితు లగుపితృదేవతలకు మ్రొక్కెదం బ్రదీపితభక్తిన్. 25

చ. అరుదుగ భుక్తిముక్తులకు నర్థులు సాఁచుచు సిద్ధసాధ్యకిం
పురుషవియచ్చరు ల్సురలు భూసురభూవరవైశ్యశూద్రు లా
దరమున శ్రాద్ధకాలమునఁ దప్పక పూజలు ప్రీతితోడ నె
వ్వరికి నొనర్తు రట్టిపితృవర్యుల కే నతభక్తి మ్రొక్కెదన్. 26

ఆ. తిలల గంధపుష్పముల ధూపదీపోప, హారముల నిరంతరాతిభక్తి
భుజగదనుజవరులు పూజింప నొప్పారు, పితృగణంబులకు వినతి యొనర్తు. 27

క. అమరత్వమ్మును నింద్రత్వమునుం బ్రహ్మత్వమును ముదంబున బహుకా
మములు దయ నొసఁగుపితృవర్గమునకు వందన మొనర్తుఁ బ్రకటితభక్తిన్. 28

సీ. వెలుఁగువాఁతాగ్నిలో వేల్చుహవిస్సుల నెవ్వారి కగుఁ దృప్తి యెవ్వ రెపుడు
విప్రదేహస్థులై వేడ్క భుజింతు రెవ్వారు పిండవిధిఁ బ్రీతిభరితు లగుదు
రెలమి నెవ్వారు కృష్ణతిలలను ఖడ్గమాంసములను బరమహర్షము వహింతు
రెవ్వారు తగుకాల మెడపక యిడుకాల శాకసంసేవ నుత్సవము దాల్తు

తే. రెవ్వ రర్ధి వహింతు రహీనధవళ, తరవిమానములందు సంతతవిభూతి
నట్టిపితృవరు లన్నలోయములఁ దృప్తికలితు లగుచుఁ బ్రసన్నతఁ గాంత్రు నాకు.

తే. భూసురుల కిందువర్ణులు భూపతులకు, జలజమిత్రవర్ణులు వణిజులకుఁ గనక
వర్ణు లొగి శూద్రులకు నీలవర్ణు లగుచు, వెలుఁగుపితరుల కొనరింతు వినతి భక్తి.

వ. ఈశ్రాద్ధంబున నాచేత సంతర్పితులైనపితృవరులం దగ్నిష్వాత్తాదులు తూర్పున బర్హిషదులు దక్షిణంబున నాజ్యపులు పశ్చిమంబున సోమపు లుత్తరంబునఁ బితృపతి యగుయముండు సర్వదిక్కుల నున్నభూతపిశాచభయంబులు వొందకుండ నెప్పుడు రక్షించునది యని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన రుచికిం బ్రసన్నులై పితృదేవతలు వరం బిచ్చెదము వేఁడు మనిన నతండు లజ్జావనతాననుం డగుచు ని ట్లనియె. 31

క. పితృదేవతలార! ప్రజాపతి నన్నుఁ బ్రజాపతిత్వపదవికి విభ్రాజితుఁడ వగు మనినఁ గోరెద, సుతునిం గనుదాని దివ్యసుందరిఁ బత్నిన్. 32

పితృదేవతలు రుచికి వర మిచ్చుట

ఆ. అనిన నపుడు నీకు నతిమనోహర యగు, భార్య గలుగు నంతఁ బడయు దీవు సుతుని రుచిమునీంద్ర! యతఁడు మన్వంతరప్రభుత నొంది పరగు రౌచ్యుఁ డనఁగ.

క. అతని కుదయింతు రవనీపతు లగుసుతు లతులబలులు పలువు రొగిఁ బ్రజాప్రతతుల నిర్మించు ప్రజాపతి వై తుది నీవు సిద్ధిఁ బ్రాపింపు రుచీ! 34

వ. అని యతనికి వరం బిచ్చి పితరులు మఱియు ని ట్లనిరి. 35

చ. అతులితభక్తి నీవు ప్రియ మారఁగ మాకు నొసర్చినట్టి యీ స్తుతి మముఁ బ్రస్తుతించుమనుజుండు కృతార్థుఁడు వాని కెం దరో గతయును బుత్త్రపౌత్త్రఘనకాంచనసంపదయు న్స్వబోధము న్నతతము నిత్తు మెంతయుఁ బ్రసన్నమనస్కుల మై మునీశ్వరా! 36

ఆ. శ్రాద్ధమున భుజించు సద్ద్విజవర్యుల, యెదుర నుండి యెవ్వఁ డీ స్తవంబు పరమభక్తితోడఁ బఠియించు నాశ్రాద్ధ, మక్షయంబు మాకు నమితపుణ్య! 37

తే. వేదహీనదత్తం బైన విధివిహీన, మైనఁ గాలంబు మఱి హీన మైన శ్రాద్ధ ముపహతం బైనఁ గుద్రవ్యయుక్త మైన, సద్గుణం బగు నీస్తోత్రజపము పేర్మి. 38

వ. ఏతత్స్తోత్రపఠనంబునం జేసి మాకు హేమంతంబునం బండ్రెండేండ్లును శిశిరంబున నిరువదినాలుగుసంవత్సరంబులును వసంతగ్రీష్మంబులఁ బదాఱేసిహాయనంబులును వర్షాగమంబున ననంతకాలంబును శరత్సమయంబునఁ బంచదశాబ్దంబులును దృప్తి యగుం గావున శ్రాద్ధంబున భుజించువిప్రులకు నీ స్తవంబు నీ వెప్పుడు వినిపించునది యని చెప్పి పితృదేవత లంతర్హితులై రంత నమ్మహానదిమధ్యంబుననుండి వెడలి ప్రమోచన యనునప్సరోంగన రుచిసమీపంబునకుం జని వినయావనత యగుచు మధురవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 39

రుచి మాలిని యనుకన్యకం బెండ్లాడుట

తే. మునిజనాధిప! విను ప్రమోచన యనంగఁ, బరఁగునప్సరోంగన నేను వరుణపుత్త్రుఁ డైనపుష్కరునకుఁ బుట్టినట్టినాకుఁ, దనయఁ గన్యకారత్నంబు వనజముఖని. 40

క. ఆర్యోత్తమ! నీ కిచ్చెద, భార్యంగా స్వీకరింపు బాలామాలశ్రీ

ధర్మ్యుఁడు మను వగుతనయుఁడు, సూర్యనిభుఁడు పుట్టు నీకు సురుచిరయశుఁ డై.

చ. అనవుడు నట్ల కాక యని యామమ పట్కునఁ బ్రీతి నప్సరో
గన దనుఁ బిల్చిన న్జలము గ్రక్కున వెల్వడి వచ్చి యున్న మా
లిని యనుకన్యకం బ్రమదలీలఁ గరగ్రహణం బొనర్చె నా
ముని విధిపూర్వకంబుగ సముత్సుకుఁ డై వెస నానదీతటిన్. 42

రుచికి మాలినియందు రౌచ్యమనువు పుట్టుట

క. రుచ్యాఖ్యానుగుణంబుగ, రౌచ్యుం డన నుహితనామసమ్మత మెఱయ
న్బ్రుచ్యాత్ముం డగుసుతుఁడు గు, ణాచ్యుతుఁ డుదయించి పరఁగె నవని న్మను వై. 43

భౌత్యమనుజన్మప్రకారము

వ. ఇవి రౌచ్యమనుజన్మప్రకారం బని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కింకఁ జతుర్దశమను వైనభౌత్యునియుత్పత్తివిధంబు వివరించెద విను మంగిరస్సుతుండు సుగ్రకోపనుండు భూతి యనునొక్కమహాముని గలం డతనిమాహాత్మ్యం బాకర్ణింపుము.

సీ. పవనుఁడు భయపడుఁ బటుగతిఁ జరియింప సూర్యుండు వేఁడిమిఁ జూప నోడు
శీతాంశు వడరింప భీతిల్లు శశి వాన రొంపిగా హరి గురియింప వెఱచు
ఋతువులక్రమ మేది యెల్లమ్రాకుల నిండ నెపుడు పుష్పఫలంబు లిచ్చుఁ దరులు
వలసినచోటన జల ముప్పతిలు నేవి దలఁచిన నవి యెల్లఁ గలుగుచుండు

తే. భూరిదారుణకోపవిస్ఫూర్తి భువనములకు నెల్ల భయంకరమూర్తి యైన
యమ్మహాత్మునితీవ్రశాపాగ్నిఁ జేసి, శాంతిగుణవిభూషణ! తదాశ్రమమునందు. 45

ఉ. ఆతఁ డపుత్రుఁ డై వగచి యాత్మజుఁ గోరి తపం బొనర్ప శీ
తాతపవాతపీడితుఁడ నై యని బుద్ధిఁ దలంచి నిశ్చలుం
డై తప మాచరింపఁ జననాఁ డొకనాఁ డనుకంప నోడిన
న్భూతి యపీడ్యమానుఁ డయి పోవిడిచె న్దరవము న్సతేచ్ఛయున్. 46

గురువహ్ని నశించుటచే శాంతి యనుశిష్యుఁడు చింతాకులుఁ డగుట

వ. అంత నొక్కనాఁ డతనికనిష్ఠసోదరుం డగుసువర్చసుండు చనుదెంచి యజ్ఞంబున కతని నిమంత్రితుఁ గావించిన నాభూతి శాంతి యనువానిం దనశిష్యునిఁ బిలిచి యేను మదీయభ్రాతృమఖంబునకుఁ బోయెద నీవు రేయునుం బగలును నేమఱక నిద్ర వోక యెప్పుడు నాచేతం జేయంబడునిత్యకృత్యంబు లన్యప్రకారంబుల ననుష్ఠించునది యని నియోగించి చనియె నతండును భయభక్తియుక్తుం డగుచు సతతంబును సమిత్కుశఫలాదులు గొని వచ్చి గురుండు నియమించినట్టివిహితకర్మంబులు సలుపుచుండ నగ్నిహోత్రకుండంబునం దనలం బాఱినం జూచి శాంతి నితాంతచింతాక్రాంతుం డై తల్లడిల్లుచు నంతర్గతంబున. 47

, ఏమి సేయుదు! గురుఁ డేఁగుదెంచిన దీని నే మని చెప్పుదు! నెందుఁ జొత్తు!
శమితానలం బైన సదనంబు గని ముని యెట్టిశాపము నాకు నిచ్చు నొక్కొ!

యొుం డగ్ని యిసుదునేఁ గుండంబులోన నట్టిన నీటుగఁ జూచు నతఁడు నన్ను
నతనికోపమునకు నమసుల కడుఁ దల్లడింతును నరుఁడ నే నెంతవాఁడ ?

ఆ. ననుచు బహువిధముల ననరి భయం బంది, యనుపమానబుద్ధి యైనశాంతి
దీని కింక నొండు తెఱఁగు లేదు త్రిలోక, వరదు నగ్ని దేవు శరణుఁ జొత్తు. 48

క. అని యేకచిత్తుఁ డై మే,వని జానులు మోపి భక్తిదీపితమతి ని
ట్లని స్తుతియింపఁ దొడంగెను,మునిశిష్యుఁడు గరయుగంబు మోడ్చి హుతవహున్.

శాంతి యగ్నిదేవుని స్తుతించుట

శా. భూతాధారుఁడ వై మహాధ్వరకళాపూజ్యుండ వై యాగమ
వ్రాతస్తుత్యుఁడ వై సురార్చితుఁడ వై బ్రహ్మణ్యదేవుండ వై
శ్రౌతస్మార్తశుభక్రియాధిపతి వై శాంతాంతరంగోజ్జ్వల
జ్యోతీరూపుఁడ వై వెలుంగు నిను సంస్తోత్రం బొనర్తుం శిఖీ ! 50

క. దేవతలకు నీవ ముఖము, దేవతలకు నీవ బ్రదుకుతెరవు హుతవహా !
దేవతల కెల్ల నాత్మవు, నీవ సకలదేవతలును నీప్రాణంబుల్. 51

శా. నీయం దెప్పుడు వేల్చుహవ్యము లొగి న్మేఘమ్ము లై వర్షము
న్జేయ న్వెనిని నోషధు ల్గలుగుఁ దత్సేవ న్జనశ్రేణి దీ
ర్ఘాయుర్వృద్ధి వహించి యధ్వరము లుద్యత్ప్రీతిఁ గావింపఁగా
నాయజ్ఞంబులఁ దృప్తిఁ బొందుదురు నాకాధీశ్వరు ల్పావకా ! 52

క. జలముల నీవ సృజించితి, జలముల యగ్ని యగునీకు జనన మొనర్చెన్
జలములు నీచేఁ బక్వమ్ము లగుచుఁ బ్రాణులకు జేయుఁ బుష్టి హుతవహా ! 53

వ. నీవు దేవతలయందుఁ దేజోరూపంబు నురగులయందు విషరూపంబును బక్షుల
యందు వాయురూపంబును మనుష్యులయందుఁ గ్రోధరూపంబును మృగాదుల
యందు మోహరూపంబును మహీరుహంబులయందుఁ గాఠిన్యరూపంబును జలంబు
లందు ద్రవరూపంబును ననిలంబునందు జవరూపంబును జేసి సర్వంబు నభివ్యాపించి
యుండుదు సర్వభూతమ్ములయందు నగ్నిత్వంబునఁ జరింతువు సర్వంబును నీచేత
సృష్టం బైనది కవివరులు నిన్ను మూఁడువిధంబులు నెనిమిదివిధంబులుం గావించి
యజ్ఞవాహం గావించిరి నీవు లేనియాక్షణంబ నిఖిలంబు నశించు మహాత్ములు
భవదీయదర్శనంబున నిజకర్మవిహితగతులు వడయుదురు నీజిహ్వ లైహికభయం
బులు చెందకుండ మమ్మనుదినంబు రక్షించుచుండెడు మని మఱియు ననేకప్రకా
రంబులం బ్రస్తుతించిన నగ్నిదేవుండు దనశరీరంబు శిఖాజాలంబులం బ్రజ్వరిల్లం
బ్రసన్నత్వంబు నొంది కృతప్రణాముం డగునతనికి జ్జలదనినదగంభీరస్వరంబున
ని ట్లనియె. 54

క. శాంతీ ! నీస్తుతులకు నే, నెంతయుఁ బ్రీతుండ నైతి నిచ్చెద వర మ

త్యంతహితము నీ కెయ్యది, సంతసమున దాని నడుగు సౌజన్యనిధీ ! 55

అగ్నిదేవుఁడు సంతుష్టుఁడై శాంతికి వర మిచ్చుట

చ. అనవుడు నాతఁ డేను భవదాకృతిఁ గన్గొనఁ గంటి మంటి నా
మనమున వంత యంతయును మానెఁ గృతార్థుఁడ నైతిఁ జెప్పెద
న్వినుము మహాత్మ ! మద్గురుఁడు నెమ్మి ననుం దనయాశ్రమంబునం
దునిచి సహోదరాధ్వరమహోత్సవదర్శనలాలసాత్ముఁడై. 56

ఆ. చనిన మదపరాధమున భవద్విరహిత, మయ్యె ధిష్ణ్య మిప్పు డందు నీవు
హవ్యవాహ! తొంటియట్ల వెలుంగఁగ, వలయు గురుఁడు సూచి యెలమిఁ బొంద.

సీ. వెండియు నీవు నా కొండువరంబు ప్రసాదించె దేని యస్మద్గురునకు
సత్పుత్త్రు నొకనిఁ బ్రసాదింపు తనయునియం దెట్టు లట్టు నాయందు నిఖిల
సత్త్వంబులందు నాసంయమిహృదయంబు మార్దవం బొనరింపు మైత్త్రి వెలయ
నీస్తోత్రమున నిన్ను నెవ్వఁడు కీర్తించు నతనికి వరదుండ వగుము దేవ !

తే. యనిన ననలుండు నీవు న న్నడిగినట్టి,వరము లన్నియు నిచ్చితిఁ గరుణ నీకు
ననఘ ! యీ స్తవంబున నను వినుతి సేయు, నతని కీప్సితవివిధపుణ్యములు గలుగు.

ఆ. పూర్ణిమాదిపర్వములయందు బహువిధ,సవనతీర్థహోమసమయములను
భక్తి నీ స్తవంబు పఠియించునరులకు, నఘము లాఁగు శుభము లావహిల్లు. 59

క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, ననలుఁడు హుతదీపభంగి నంతర్ధానం
బునఁ బొందె శాంతి యంతం, దనమనమున సంతసంబు దనరాంగన్. 60

ఆ. గురుగృహంబుఁ జూచి కుండంబులోఁ దొంటి,యట్ల వెలుఁగుచున్న యనలుఁ జూచి
పూర్ణచంద్రుమాడ్కిఁ బొల్పారె నతఁడు హ,ర్షామృతంబు వొంగి యనల వెడల.

వ. అయ్యవసరంబున. 62

భూతి శాంతికృత్యమునకు సంతోషించుట

క. అనుజునియాగము చెల్లినఁ, దనయాశ్రమమునకు వచ్చెఁ దద్దయు ముదం
బున భూతి మ్రొక్కి యతనికి, నొనరించెను శాంతి సవినయోచితపూజల్. 63

ఉ. డెందమునం బ్రమోదము ఘటిల్లఁగ నమ్ముని శిష్యుఁ జూచి నీ
యందును సర్వభూతములయందును నిప్పుడు సౌహృదంబు నా
యందుఁ గుమార ! నిశ్చలిత మైనది యీవిధ మేమి యొక్కొ య
స్పందితపుణ్య ! యే నెఱుఁగఁ జయ్యనఁ జెప్పుము నాకు నావుడున్. 64

చ. అనలవినాశ మాదిగ యథార్థము సర్వము శాంతి సెప్పిన
న్విని ప్రమదాశ్రుశాస్యమున వెల్లిగొనం బులకాంకురంబులన్
దను వమరంగ నమ్ముని ముదంబునఁ గౌఁగిటఁ జక్కఁ జేర్చి శి
ష్యుని నొగి పొంగ వేదవిభవోజ్జ్వలుఁ గా నొనరించెఁ బ్రీతిచేన్. 65

భౌత్యమనుజననము

వ. ఇట్లు మహితాశనవర ప్రసాదంబునం జేసి. 66

క, భూతికి భౌత్యుం డనఁగఁ బ్రభూతవిభూతిప్రభావభూరిభుజబల
స్ఫీతుఁ డుదయించె మను వై, యాతని కాలమునఁ గలసురాదుల వినుమా. 67

భౌత్యమన్వంతరమునందలి యింద్రాదుల వివరణము

వ. చాక్షుషులు కనిష్ఠులు పవిత్రులు భ్రాజితులు ధారావృకులు నన దేవత లేనుగణంబులును శుచి యనువాఁ డింద్రుండును నాగ్నీధ్రాగ్ని బాహుశుచిముక్తమాధవ శుక్రాజితు లనువారు సప్తమునులును గురుగభీర బ్రధ్న భరతానుగ్రహాప్రీతిమత్ప్రవీరవిష్ణుసంక్రందనతేజస్విసుబలాభిధాను లగుమనుపుత్త్రులు ధాత్రీశులై వర్తింపఁ గలవారు స్వాయంభువస్వారోచిషోత్తమతామసరైవత చాక్షుషవైవస్వతసూర్యసావర్ణిబ్రహ్మసావర్ణిధర్మసావర్ణి రుద్రసావర్ణి దక్షసావర్ణి రౌచ్యభౌత్యు లనునీమనువులజన్మప్రకారంబు వినినవారునకుఁ గ్రమంబున ధర్మకామార్థజ్ఞానవృద్ధ్యారోగ్యబలగుణవత్పుత్త్రపౌత్త్రమాహాత్మ్యశుభవిజయజ్ఞాతి ప్రాధాన్యరిపు వినాశదేవతాప్రసాదాద్యైశ్వర్యంబులు గలుగు మన్వంతరదేవతలను దేవేంద్రుని సప్తమునులను రాజులను సావధానులై యాకర్ణించుమహాత్ములు సర్వపాపవిముక్తులు సర్వశుభయుక్తులు సర్వకాలకుశలసమన్వితులు నగుదు రింద్రులు పదునలువురు గలయంతకాలంబును బుణ్యలోకసుఖంబు లనుభవింతు రనిన మార్కండేయ మహామునికిం గ్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 68

మహారాజవంశవర్ణనము

తే. వింటి మన్వంతరస్థితివిలసనములు, క్రమముతో నీవు చెప్పఁగ నమితపుణ్య!
వినఁగ వేడ్క యయ్యెడు నాకు విస్తరింపు, నలువనుండి వచ్చినరాజకులము నెల్ల.

క. అనిన మృకండతనూజుం, డను విను చెప్పెదఁ జతుర్ముఖాద్య మయి జగ
మ్మునకు మొద లైననృపతుల,జననముఁ జరితంబు నీకు సౌజన్యనిధీ!. 70

సీ. ఎం దేనియు మనువు నిక్ష్వాకుఁడును ననరణ్యుండు నొగి భగీరథుఁడు నాది
గా ననేకులు ధరిత్రీనాథు లధికవిభూతిసమేతులు భూరిబలులు
ధార్మికు లధ్వరతత్పరు లుదారులు పరమవిజ్ఞానులు భవ్యయశులు
జనియించి రేవంశమునయందు బహుసహస్రవిభేదవంశము లుంభవించె

తే. మట్టి నూడలు దిగ్గినమాడ్కి నర్థి, మనుజు లేవంశమునపెంపు విని సమస్త
దురితనిర్ముక్తు లగుదురు ధరణి నట్టి, విమలవంశంబు చెప్పెద విను మునీంద్ర! 71

సూర్యుని జననప్రకారము

వ. ప్రజాపతి ప్రజల సృజియింపఁ దలంచి దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుని వామాంగుష్ఠంబునఁ దదీయభార్యను నుత్పాదించిన నాదక్షుని కదితి యనుకన్యక యుదయించె

దానియందుఁ గశ్యపుఁ డొకయండంబు పుట్టించె నయ్యండంబు బ్రహ్మస్వరూపం బును సకలజగత్పరాయణంబును నుత్పత్తిస్థితివిలయకారణంబు నయి వెలుంగుచు.

తే. సర్వభూతమయాత్ముఁడు శాశ్వతుండు, నఖిలభువనైకమూర్తియు నవ్యయుండు
నైనభాస్వంతుఁ డాదిత్యుఁ డయ్యెఁ దొల్లి, యదితిచేత నారాధితుం డగుటఁజేసి.

సీ. అనినఁ గ్రోష్టుకి యిట్టు లనియె వివస్వంతునాకార మెట్టి దయ్యాదిదేవుఁ
డనఘ! కశ్యపునకు నాత్మజుం డై యెట్టి కారణంబునఁ బుట్టెఁ గశ్యపుండు
నదితియు నెమ్మెయి నతని నారాధించి రతఁడు వారల కేమి యాన తిచ్చె
నవతరించినయమ్మహాత్ముమాహాత్మ్యంబువిధ మెట్టి దెఱింగింపు వినఁగ వేడ్క

తే. యగుచు నున్నది మునినాథ! యనుడు నమ్మృ
కండతనయుండు వినుము మార్తాండుఁ డాది
నుద్భవించినవిధము నీ కున్నరూపు
తెలియఁ జెప్పెద సంతతాతులితపుణ్య! 74

వ. ఇంతయు నిష్ప్రభంబు నిరాలోకంబును నై యుండ నొక్కమహాండం బావిర్భ
వించె నందుఁ బ్రపితామహుండుం బద్మయోనియు బ్రహ్మయు స్రష్టయు నై తాన
కలిగె నతనిముఖంబున మహానాదంబుతో నోంకారం బుద్భవించె దానివలన
భూరాదివ్యాహృతులు మూఁ డుద్భవించె నని సూక్ష్మని సూక్ష్మరూపంబులు
మహోజనస్తపస్సత్యంబు లను నాలుగు స్థూలరూపంబులు నిత్యం బగుదివాకరు
నియం దయ్యెడురూపంబులు నుత్పత్తివిలయంబులయందుఁ గలుగుచు నడంగుచు
నుండు మున్నేను జెప్పినయోంకారం బద్దేవుం డగు బ్రహ్మతను వని పెండియు.

కం. నలువతొల్మోమున నవజపాచ్ఛవి రజోన్వితము నై వెడలె ఋగ్వేద మనఘ!
దక్షిణాస్యమున రక్తద్యుతి సత్త్వసమున్వితమై యజు వుద్భవించె
చరమముఖంబున సామంబు తెలుపయి పుట్టెఁ దమోగుణస్ఫూర్తి మెఱయ
నుత్తరాననమున నుద్భవించె నథర్వ మసిత మై సత్త్వతమోతిశయిత

తే. నమరు నీ నాల్గుశ్రుతులకు నాద్య మైన, యట్టిప్రణవంబు తేజోమహత్త్వమునను
ఋగ్యజుస్సామతేజంబు లేకభావ, మొంది త్రిగుణమయస్థితి నుల్లసిల్లు. 76

తే. కెలఁకులందును మీఁదను గ్రింద దీప్తు, లెసఁగ మండలీభూత మై యివ్విధమున
వేదములమూఁటితేజంబు నాదిపరమ, తేజమునఁజేసి యనఘ! యాదిత్యుఁ డయ్యె.

వ. ఇట్లు విశ్వంబునకుఁ గారణం బై యవ్యయుం డైనభాస్వంతుండు ఋగ్యజుస్సామం
బులగుణంబులం జేసి క్రమంబునం బూర్వాహ్ణమధ్యాహ్ణాపరాహ్ణంబులయందు శాంతిక
పౌష్టికాభిచారికంబు లంగీకరించి సర్వంబును దపింపఁజేసి సృష్టియందు బ్రహ్మయు
స్థితియందు విష్ణుండును సంహారంబున రుద్రుండు నై వెలుంగుచుఁ ద్రివేదమయుం
డును ద్రిగుణాత్మకుండును ద్రిపురుషమూర్తియు నని జగంబులు గీర్తింప నొప్పు

వివస్వంతుండు నుగ్రతేజంబున నజాండం బంతయు సంతప్యమానం బగుటం జూచి సృష్టిరక్షాపరుం డగుకమలభవుండు చింతాక్రాంతత్వంబు నొంది. 78

బ్రహ్మ సూర్యునిఁ బ్రార్థించుట

ఉ. ఏను సృజించు ప్రాణిచయ మింతయు నొక్కట నాశ మొందెడు
న్భానునితీవ్రతేజముప్రభావముచే వెస నింకెడు న్జగం
బీనరులు న్జగంబుల విహీనత నొందఁగ నేటిసృష్టియం
చానలినోద్భవుండు హృదయంబున భాస్కరు నిల్పి భక్తితోన్. 79

వ. ఇట్లు స్తుతింపఁ దొడంగె. 80

తే. యోగిజనము లెవ్వానిఁ బరజ్యోతిగాఁగఁ
దలఁతు రఖిలమయాత్ముఁ డై వెలుఁగు నెవ్వఁ
డరయ సకలంబు నెవ్వనియందుఁ గలుగు
నట్టిరవికి మ్రొక్కెద నే సమగ్రభక్తి. 81

ఉ. ఏమహితాత్ముఁ డెప్పుడును నెంతయు వెల్గుచునుండు ఋగ్యజు
స్సామమయైకమూర్తి రుచిసంపద నేనిగమాత్ముఁ డర్థమా
త్రామయసూక్ష్మత న్వెలుఁగుఁ దద్దయు నేత్రిగుణాత్ముఁ డోంకృతి
శ్రీమయలీల సంతతముఁ జెల్వగు నారవి కేను మ్రొక్కెదన్. 82

క. శ్రుతిరూపుఁడు క్రతురూపుఁడు, నతులబ్రహ్మాకరూపుఁ డాత్మవిదారా
ధితరూపుఁ డాద్యుఁ డవ్యయుఁ, డతితేజుం డగుదినేశు నభివందింతున్. 83

క. అపరిమిత మైననీయు, గ్రపువేఁడిమిఁ బ్రాణు లెల్లఁ గ్రాఁగుదుఁ దేజం
బుపసంహరింపు సృష్టికి, విపరీతము పుట్టకుండ విశ్వమయాత్మా! 84

బ్రహ్మకృతసురాసురనరతిర్యగాదిసృష్టిప్రకారము

వ. అని సర్గోపయుక్తుం డగుబ్రహ్మ బహువిధంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రభాకరుండు నిజపరమతీవ్రతేజం బుపసంహరించి యల్పప్రభాసమన్వితుం డయ్యె నంతఁ బ్రజాపతి పూర్వకల్పంబునం దెట్లు లట్లసర్వంబునుం గల్పించె సర్వలోకంబులు సర్వద్వీపంబులు సర్వసముద్రంబులు సర్వవర్ణంబులు సర్వాశ్రమంబులు సర్వధర్మంబులు వేదసూక్తక్రమంబున నావిర్భవించె నావిరించికి మరీచి జన్మించె మరీచికిఁ గశ్యపుఁడు పుట్టెఁ గశ్యపునకు దక్షునికూఁతులు పదుమువ్వురు భార్య లైరి వారిలో నదితికి దేవతలు దితికి దైత్యులు దనువునకు దానవులు వినతకు ననూరుగరుత్మంతులు స్వసకు యక్షరాక్షసులు గద్రువకు నురగేంద్రులు నావిర్భవించిరి క్రోధకు ఋషిగణాప్సరోగణంబులు నిరకు నైరావతాదిగజంబులునుం బ్రభవించె మునికి గంధర్వులావిర్భవించిరి తామ్రకు శ్యేనీప్రముఖకన్యలు పుట్టిరి వారిసంతతి శ్యేనభాసశుకాదిఖగము లయ్యె నిలకు వృక్షంబులు ప్రధకుఁ బక్షిగణంబులును బుట్టె నిట్లు రెండవసర్గం బై కశ్యపప్రజాపతి సంతానంబు జగద్భరితం బయ్యె నందు. 85

తే. సురలు సత్త్వరజస్తమస్స్ఫురణ నొంది, యధికు లై యందఱకు ముఖ్యు లైరి వారి
నజుఁడు భువనత్రయమునకు నధిపతులను, యజ్ఞభుజులను గావించె నాదరమున.

ఉ. దాని సహింప కెంతయును దర్ప మెలర్పఁగ దైత్యదానవు
ల్వాని సురావలిం దొడరి భూరిరణం బొనరించి గెల్చి శౌ
ర్యానుగుణంబుగా జగము లన్నియుఁ జేకొని యాగభాగము
ల్మానుగఁ దార గైకొని రమందభుజాబలజృంభణంబునన్. 87

వ. అంత. 88

క. దితి దనుతనయులచేఁ దన, సుతు లపహృతరాజ్యు లగుటఁ జూచి యదితి దా
మతి వారి నవిచ్ఛిన్న, క్రతుభాగులఁ జేయఁ దలఁచి కడు భక్తిమెయిన్. 89

అదితి సూర్యుని స్తుతించుట

మహాస్రగ్ధర. సవిత్రుం దేజోభిరాము న్సకలమునిజన స్తవ్యుఁ బ్రత్యక్షమూర్తిన్
దివిజేంద్రారాధనీయు న్దినకరుఁ ద్రిజగద్దీపకు న్విశ్వవంద్యున్
రవి నారాధింపఁ జొచ్చె న్మతి నదితి ప్రయత్నంబుతోడ న్నిరాహా
రవిధిస్వీకారనానావ్రతనియమధురారమ్య యై సంతతంబున్. 90

వ. అట్లారాధించుచు. 91

క. పరమం బై సూక్ష్మం బై, పరిపూర్ణం బై సుషుమ్నఁ బ్రభవం బై సు
స్థిర మైనబ్రహ్మతేజము, ధరియించిననీకు మ్రొక్కెదను నే ద్యుమణీ! 92

క. జగముల కుపకారంబుగఁ, దగుతేజి నుదయించుచున్న తావకవిలస
న్నిగమమయతీవ్రమూర్తికి, గగనమణికి మ్రొక్కెద న్ప్రకాశితభక్తిన్. 93

క. ఘనవర్షార్థము రసమోచనముం జేయుచును సకలజగమున కాప్యా
యనకర మగురూపము గల,ఘనాత్ముఁ డగునీకు వినతి గావింతు రవీ! 94

మ. అని యద్దేవి నిరంతరంబును నిరాహారత్వముం బూని కీ
ర్తనముం జేయుచు భక్తితోడఁ దను నారాధింప నయ్యుగ్రద
ర్శనుఁ డుష్ణాంశుఁడు పెద్దకాలమునకుం బ్రత్యక్ష మై నిల్చె న
వ్వనితారత్నముముందర న్వితతభాస్వద్దీధితు ల్పర్వఁగన్. 95

సీ. నిలిచినఁ గనుఁగొని నిర్జరజనని భయం బంది దేవ! నభంబునందు
వెలుఁ గొందుచున్న ని న్వీక్షింప నాకు శక్యము గానిమాడ్కి భూగతుఁడ వైనఁ
గానఁ జాలక యున్నదానఁ బ్రసన్నుఁడ వగుము భవద్రూప మస్మదీయ
లోచనమ్ముల కిప్డు గోచరమ్ముగఁ జేయు మతిదయ ననుఁ జూడు మధికభక్తి

తే. భరిత నైననాతనయులఁ బ్రమదలీలఁ, గావు మఖిలలోకంబులు గలుగఁ జేయ
వాని రక్షింప నడఁగింప వలఁతి వీవ, కాని నీకంటె నన్యుండు గలుగఁ డెందు. 96

తే. బ్రహ్మకేశవరుద్రరూపములు నీవ, యింద్రపావకయమజలధీశపవన
ధనదరూపము నీవ చంద్రధర మేదినీంద్రభూవార్ధిరూపము లీవె తరణి. 97

క. యాగములను సతతాంత,ర్యాగములను నిను భజింతు రవనిసుపర్వు
ల్యోగులు త్రిదివాక్షయసుఖ, భోగంబులకై సమస్తభువనస్తుత్యా ! 98

సూర్యుఁ డదితికిఁ బ్రసన్నుఁ డై వర మిచ్చుట

చ. అని వినుతించిన న్దపనుఁ డాపటుతేజముఁ బాసి తత్తతా
మ్రవిభవవిభాతిభూతి దనరంగఁ బ్రసన్నత నొంది పల్మఱు
న్దన నభివందనంబు ప్రమదంబునఁ జేయునిలింపమాతఁ గ
న్గొని భవదంతరంగమునఁ గోరిక యెయ్యది సెప్పు మేర్పడన్. ?9

ఆ. అనిన నదితి జాను లవనీతలంబున, మోపి శిరము వాల్చి మ్రొక్కి దేవ !
యవధరింపు మస్మదాత్మజు ల్గడు బల,వంతు లైనదైత్యవరులచేత. 100

వ. త్రిలోకరాజ్యంబును యజ్ఞభాగంబులుం గోల్పడి దీను లై యున్నవారు గావునం బ్రసన్నుండ వై నీవంశంబునం దద్భ్రాతృత్వం బంగీకరించి నాకు జన్మించి దైత్యదానవనాశం బాపాదించి నానందనులకుం ద్రిలోకాధిపత్యంబును గ్రతుభాగభోక్తృత్వంబును బ్రసాదింపు మనినం బ్రభాకరుండు గరుణించి యద్దేవికి నవ్వరం బిచ్చి యంతర్ధానగతుం డయ్యె నదితియుం దపోనివృత్త యయ్యె నంత. 101

తే. సూర్యకరసహస్రములో సుషుమ్న యనఁగ, నెగడురశ్మి నిలింపజనిత్రియుదర
మునఁ బ్రవేశించె దాని నమ్మునితఁ దాల్చెఁ, గృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదికక్లేశనియతి.

మార్తాండుని యావిర్భావము - తద్దర్శనమున దైత్యదానవులు భస్మ మగుటయు

వ. ఇట్లు నిత్యోపవాసవ్రతపరాయణ యై దివ్యగర్భధారిణి యైనయదితి నాలోకించి కోపించి కశ్యపుఁ డిట్లనియె. 103

సీ. ఏల యీగర్భాండ మిట్లు మారణ మొందఁ జేసెదు నిత్యోపవాసవృత్తి
ననవుడు నద్దేవి యలుగకు మిది మారితము గాదు చూడు ముద్దామశత్రు
సంక్షయకారి యై జన్మించు నని పల్కి పతిమాటఁ గోపంబు పట్ట లేక
యప్పుడ యద్దేవతారణి జాజ్వల్యమానతేజోరూప మైనయండ

తే. మూడి పడఁ జేసెఁ గశ్యపుఁ డుద్యదర్క,ధామనిభ మై వెలింగెడుదానిఁ గాంచి
మ్రొక్కి ఋగ్వేదమంత్రసముత్కరమున, నభినుతింపఁగ నంత నయ్యండ మనఘ !

ఆ. ప్రకటదివ్యమూర్తి పద్మపత్త్రద్యుతి, స్ఫురితవర్ణుఁ డైనపురుషుఁ డయ్యెఁ
దేజమున సమస్తదిశలు వెలుంగఁగ, నపుడు దివ్యవాణి యంబరమున. 105

వ. నిలిచి మేఘగంభీరస్వనంబునం గశ్యపు నుద్దేశించి మహాత్మా! నీ వదితితోడ నీ యండం బేల మారితంబు గావించెద వని పలికి తది కారణంబుగా నీ పుత్త్రుండు మార్తాండుం డనునామంబునం బరగు సూర్యాధికారంబును జేయు శత్రుక్షయంబును గావించు నని చెప్పిన నశరీరిణివచనంబులు విని. 106

స్రగ్ధర. ఆనందం బంతరంగం బయి మనముల నిండార నింద్రాదిదివ్యుల్
నానాసైన్యస్ఫురద్దానవుల ననికి సన్నద్ధు లై పిల్చి రా దై

త్యానీకంబు న్మహోత్సాహమున వెడలె దేవాసురశ్రేణి కయ్యెం
దా నంతం గయ్యె నయ్యుత్కటుతరకిరణజాతప్రభ ల్మింటఁ బర్వన్. 107

క. అతులుల రణాంతరమున, నాతతమార్తాండతనుభవై కమరీచి
వ్రాతహతిఁజేసి భస్మీభూతు లయిరి దైత్యదనుజపుంగవు లెల్లన్. 108

శా. ఆమార్తాండు సమస్తదైత్యదనుజవ్యాపాదనప్రౌఢుఁ డీ
ప్రామేయారుణదేహదీప్తివిసరవ్యాప్తాఖిలాశాంతు సం
గ్రామోద్యద్విజయాభిరాము బహుమాంగళ్యప్రదుం డుగ్రజి
హ్వామాలంకరణోజ్జ్వలు న్దినమణి న్సన్నుతచూడామణిన్. 109

క. ముదమునఁ గీర్తించుచు న,య్యదితిం గొనియాడుచుం బ్రియం బెలరారం
ద్రిదశులు గైకొని రొగిఁ దమ,పదములుఁ గ్రతుభాగములుఁ బ్రభాకరుకరుణన్.

చ. అతులకదంబపుష్పసదృశాంశులు గ్రిందను మీఁదఁ బర్వఁగా
హుతవహచారుపిండతులితోజ్జ్వల మైనయువిస్ఫుటాకృతి
న్నుతదళబాంధవుండు గగనంబున నుండి నిజాధికార ము
న్నతి నొనరించె లోకము లనారతము న్దను భక్తిఁ గొల్వఁగన్. 111

కురుదేశమునఁ దపస్తాపిక యై సంజ్ఞ బడబారూపమునఁ దపము చేయుట

వ. అంత విశ్వకర్మప్రజాపతి తనకూఁతు సంజ్ఞ యనుకన్యక నావివస్వంతునకుం బ్రణతుండై ప్రార్థించి పత్నిం గావించె న ద్దేవికి వైవస్వతమనువును యముండును యమునయుం బ్రభవించి రాసంజ్ఞకథావృత్తాంతం బంతయు మున్న యేను నీకుం జెప్పితి విను మట్లు పితృసదనంబునకు సంజ్ఞ చనుటయు ఛాయావధూటివలన నెఱింగి మార్తాండుండు రోషంబున మండుచు మామయింటికిం జనిన నతండు నతని నభ్యర్చించి సాంత్వనవచనంబుల ననునయించి యి ట్లనియె. 112

ఉ. కోపము సంహరింపు విను గోపతి! నీపటుతేజ మోర్వఁగా
నోపక పోయి పేరడవి నున్నది సంజ్ఞ మనోహరోల్లస
ద్రూపము దాల్చి నీవు తనుఁ దోకొని పోవుట గోరి భూరిని
ష్ఠాపరతంత్ర యై తగిలి సంతతముం దప మాచరించుచున్. 113

క. శతధృతివాక్యంబును నామతమును నీ కించు కేని మానుగ విను దీ
పిత మగునీరూపము శోభితమును శాంతంబు గాఁగఁ బ్రీతి నొనర్తున్. 114

విశ్వకర్మ సూర్యతేజము నల్పము చేయుట

తే. అనిన నొడఁబడి వెలుఁగుఱేఁ డట్ల సేయు, మని యనుజ్ఞ యిచ్చుటయును నాక్షణంబ
విశ్వకర్మ శాకాహ్వయద్వీపమునకుఁ, జని దినాధీశ్వరునిఁ జక్రమున నమర్చి. 115

క. అతిరయమునఁ దిరుగునహ,ర్పతితేజము దరువఁ దరువ బలవద్భ్రమణో
గ్రత నాకంపించె జగ,త్త్రితయము త్రుటితాంశుపవనతీవ్రత్వమునన్. 116

వ. అప్పుడు. 117

సీ. సకలరత్నాకరశైలాటవులతోన మేదినీచక్రంబు మీఁదికెగసె
నఖిలగ్రహేందుతారాన్వితంబుగ నింగి కూలి యెంతయు సమాకులత నొందె
వనధులు పిండలివండుగాఁ గలఁగి ఘూర్ణిల్లుచు జగ మెల్ల వెల్లిగొనియెఁ
గులధరణీధరమ్ములు సానుబంధము ల్వీడలి నుగ్గై వడిఁ బుడమిఁ బడియెఁ

తే. దేజరిల్లుధ్రువాధారధిష్ణ్యతతులు,బహుసహస్రసంఖ్యలఁ బరిభ్రామ్యదరుణ
రశ్మిజాలరయంబున రాలఁ దొడఁగెఁ,దునియలై మేఘపఙ్క్తులు దూలఁ జొచ్చె.

ब్రహ్మాదులు సూర్యుని స్తుతించుట

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులు ప్రభాకరభ్రమణరయంబున విభ్రాజితం బైన నప్పుడు భయం బంది బ్రహ్మాదిదేవతలయ్యాదిదేవుని ననేకప్రకారంబుల స్తుతించి రింద్రుండు జయజయధ్వను లొనరించె వసిష్ఠాత్రిప్రభృతి సప్తఋషులును వాలఖిల్యప్రభృతి మహామునులును బహువిధస్తోత్రంబులను ఋగ్యజుర్వేదసూత్రంబులనుం బ్రశం సించిరి సిద్ధవిద్యాధరగరుడయక్షరాక్షసోరగపతు లంజలిపుటంబులు నిటలంబులం గదియించి యందంద వందనం బాచరించిరి లిఖ్యమానుం డగుమార్తాండుసమీ పంబున నుండి గాంధర్వవిద్యావిశారదు లగుతుంబురునారదాదిగంధర్వులు మధుర గీతంబులు విస్తరించి రప్సరోంగనలును సంగంబుగా లలితనర్తనంబులు ప్రవర్తిం చిరి వీణావేణుపణవశంఖకాహళఘంటాపటహామృదంగాదివాద్యంబులు హృద్యం బులుగా మొరయించిరి త్రైలోక్యంబునం గోలాహలంబులై నానానాదంబులై చెలంగు చుండ నద్దివిజవర్ధకి యల్లనల్ల నత్తేజోనర్ధనుఁ ద్రచ్చుచు నిట్లు స్తుతియింపం దొడంగె. 119

క. వనరుహభవరుద్రజనా,ర్దనవినుతుఁడు కాలకర్తృతామహనీయుం
డును నగునిసుతనులిఖనము, వినునరుఁ డినలోకసౌఖ్యవిభవము నొందున్. 120

వ. అని వెండియు. 121

చ. కనదరుణాంబుజాతనవకాంతి నుదంచితభూరిచారుకాం
చనరుచిఁ దప్తతామ్రవిలసద్ద్యుతి నూత్నలసత్ప్రవాళదీ
ప్తి నిజతనూద్గతాంశుతతి దిక్కులఁ బర్వ వెలుంగ నొప్పునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 122

చ. ఘననిబిడాంధకారరిపుఖండనచండమయూఖరాజిచే
ననుదినము న్ప్రభాతములయం దమృతాంశుమరీచి వేఁడిగా
వనజము లుల్లసిల్లఁగఁ దోవల్ మొగుడ న్ప్రథమాద్రిఁ బొల్పునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 123

చ. అనుపమవేగసత్త్వసముదంచితవాహనవాహ్యమానకాం
చనరథచక్రసంకషణచారుసుమేరునగేంద్రసానుసం

జనితసువర్ణ రేణుచయసంతతభూషితదీప్తి నైన యీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 124

వ. అని మఱియును. 125

చ. దినకర! యుష్మదీయతనుతేజము దృచ్చెద భక్తి నీకు వం
దన మొనరించుచు న్బహువిధంబుల నిన్ను నుతింతు నద్దయ
న్నను శుభదృష్టిఁ జూడుము సనాతన! కారుణికాగ్రగణ్య! య
త్యనుపమపుణ్య! సర్వనిగమాత్మక! నన్ను ననుగ్రహింపుమీ. 126

చెక్కినసూర్యునితేజముచే శూలాదులు నిర్మించుటయు - నాసత్యరేవంతులు పుట్టుటయు

వ. అని బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి విశ్వకర్మప్రజాపతి ప్రభాకరుతేజం బతనిమండలం బును షోడశాంశంబు దక్కం బదియేను భాగంబులు వేఱు వఱచి యాతేజః ఖండంబుల విష్ణునికి సుదర్శనంబును జంద్రమౌళికి శూలంబును గుబేరునకు శిబి కయుఁ గాలునకు దండంబును సేనానికి శక్తియు దేవగణంబుల కనేకాయుధంబు లును గావించె నంత. 127

ఉ. ఆతతవేదమూర్తి యగునాదిననాయకుఁ డట్లు మామచే
శాతితతేజుఁ డై కుసుమసాయకసన్నిభసౌకుమార్యము
న్బాతిగఁ దాల్చి యాత్మసతిపాలికి నేఁగెఁ దురంగరూపముం
బ్రీతి ధరించి వారి కనపేతగుణు ల్జనియించి రశ్వినుల్. 128

వ. సంభోగసమయాంతరంబున రేవంతుండు జనియించె నంత నిజరూపవంతుం డై కాంతాసహితంబుగ గగనంబునకుం జని పూర్వప్రకారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుండ ఛాయాతనయుం డగుసావర్ణి యష్టమమనుత్వంబు గోరి మేరునగరంబున నిప్పుడు దపంబు సేయుచున్నవాఁ డని చెప్పి మార్కండేయుండు. 129

తే. సవితృసంతతిజన్మంబు చరితమును మహాత్ముఁ డైనయాసవితృమహత్త్వమును బ ఠించినను విన్న మనుజుల కంచితోరు, యశము చేకుఱు నాపద లడఁగి పోవు. 130

క. ఇనునిమహత్త్వము వినిన, జనుల కహోరాత్రకృతవిషమకిల్బిషము
ల్మునివర! శాంతిం బొందును, ఘనపుజలు సదౌషధమునఁ గ్రాఁగువిధమునన్. 131

రాజ్యవర్ధనరాజచరిత్రము

మ. అనినం గ్రోష్టుకి సంతసిల్లి మునివర్యా! సూర్యజన్మంబు పెం
పును దత్సంతతిసంభవంబును భవత్పుణ్యోక్తుల న్వింటి నిం
కను గౌతూహల మయ్యెడు న్వినుఁ ద్రిలోకస్తుత్యుఁ డై నట్టియ
ర్కునిమాహాత్మ్యముఁ జెప్పవే మధురవాక్పూర్ణామృతం బారఁగన్. 132

వ. అనిన భృగువంశ్యవర్యుం డి ట్లనియె. 133

తే. యమునితనయుండు లోకవిఖ్యాతయశుఁడు, రాజ్యవర్ధనుఁ డనియెడురాజు ధర్మ
పరతఁ జేకొని పాలించె ధరణితలము, వివిధదానాధ్వరక్రియాప్రవణుఁ డగుచు.

వ. అమ్మహీపతిరాజ్యంబునం బ్రజ లాధివ్యాధులం బొందక క్షామడాంబరబాధలం జెందక ధనధాన్యాదిసమస్తసంపదం బొంపిరివోవుచు నంతంతకు వర్ధిల్లుచుండి రంత. 135

సీ. అతఁడు విధూరథుం డనుమహీపతిసుత శుభలక్షణాన్విత సుందరాంగి
మానిని యనుపేరిమానిని వరియించి యయ్యింతియందు బద్ధానురాగుఁ
డై కల నైనను నన్యకాంతలఁ గోర కాత్మధర్మములకు హాని గాని
క్రమమున వివిధసౌఖ్యము లొందుచుండఁగ సప్తసహస్రవర్షము లొక్క
ఆ. దినము చనినభంగిఁ జనుటయు నొకనాఁడు, పౌరజానపదులు భూరమణులు
సచివవరులు నాప్తజనులును దగువారు, నర్థిఁ గొలువ నున్నయవసరమున. 136

ఆ. మానినీవధూటి మగని కభ్యంగము, చేయువేళ నశ్రుశీకరంబు
లతనిమేన నించె నతఁ డిది యేమియో, యనుచు మగిడి యాలతాంగిఁ జూచి.

మానినీరాజ్యవర్ధన సంవాదము

క. పొలఁతి! యిది యేమి నావుడుఁ, బలుకక యతఁ డెన్నియేని భంగుల మఱియుం
బ్బలుమాఱు నడుగ నాతని, తల నొకనర యున్నఁ జూపి తరలాక్షి యనున్. 138

చ. నరవర! నీదుమస్తకమున న్నర దోఁచిన దింతకంటె నా
కరయ విషాదహేతు వగునట్టిది యెయ్యది? యంచు బాష్పము
ల్దొరఁగఁగ గద్గదం బడర దుఃఖిత యైనలతాంగిఁ జూచి తా
దరహసితాననుం డయి ముదంబున నమ్మనుజేంద్రుఁ డిట్లనున్. 13[illegible]

క. పౌరులు భూమిజనులు ధాత్రీరమణులు బలసి యుండ ధృతి దొలఁగి వగం
గూరి కనునీరు నింపఁగ, నీరజదళనేత్ర! తగునె నీపెంపునకున్. 140

ఆ. సకలజంతువులకు జన్మవర్ధనపరి,ణామగుణచయంబు నైజ మగుట
యెఱిఁగి యెఱిఁగి యింత యేటికి శోకింప?, విను లతాంగి! నాదువిధము దెలియ.

సీ. చదివితి వేదముల్ శస్త్రాస్త్రవిద్యల నారూఢిఁ బొందితి నాహవమున
వైరుల నోర్చితి వసుధ నిర్వక్రంబు గాఁగఁ బాలించితిఁ గ్రతువు లెన్ని
యేని నొనర్చితి నీప్సితార్థంబులఁ బరితుష్టిఁ జేసితి బ్రాహ్మణులకు
మానిని! నీతో సమానుపభోగంబు లనుభవించితి నెయ్య మతిశయిల్ల
తే. సకలపురుషార్థములు నాకు సంభవించె, నింక ముదిమికి శంకింప నేల చెపుమ?
వలులు పలితంబులును జెక్కు గలుగుఁ గాత, వాని కుచితంపువిధ మిప్పుడే నొనర్తు.

వ. బాల్యకౌమారయౌవనవార్ధకావస్థలం దత్తదుచితప్రవృత్తిం బ్రవర్తించుట యుత్తమక్షత్రియులకు విధివిహితకృత్యంబు మత్పూర్వులు నిట్ల వర్తించిరి యిప్పుడు నామనంబు తపంబున కౌత్సుక్యం బొందుచున్నయది యిప్పలితాంకుర దర్శనంబును నాకు నభ్యుదయకారణం బయ్యె నీ వింక నెవ్వగ దక్కు మని

యశాకాంతారత్నంబు నూఱడించుచున్నయన్నరపతివచనమ్ములు విని సచివులు
పౌరులు శోకాక్రాంతస్వాంతు లగుచు నమ్మహీకాంతున కిట్లనిరి. 143

రాజ్యవర్ధనభూపతికిఁ బౌరులకును సంవాదము

సీ. ఆరయ దేవికిఁ గారణం బేమి యీవగపు మాయది గాక వసుమతీశ!
విపినంబునకుఁ దపోవృత్తి నీ వరిగినట్టైన సర్వక్రియాహాని గాదె!
యేడువేలేఁడులు నిల యేలి పడసినసుకృత మిప్పుడు విడఁ జూడఁ దగునె!
ప్రజలఁ బాలించుధర్మముపదాఱవపాలుఁ బోలునే వని సేయఁ బోవుతపము!
తే. నింతయును నాత్మ నూహించి యీతపంబు
మాను మని యందఱును బలుమాఱు ప్రార్థ
నంబు సేయుడు నానరనాథవరుఁడు
గారవంబున వారలఁ గలయఁ జూచి. 144
ఉ. ఏలితి లీల నీవసుధ నింతయు సప్తసహస్రవర్షము
లోపలఁగ సత్కళత్రముఁ బుత్త్రులఁ గాంచితి నెల్లవారలు
న్నేలన మంటి నింక నిటమీఁదటఁ బొందుతపోనివాసము
న్బోలునె కాలపాకమున బుద్ధియొ యూరక యున్కి యేరికిన్? 145
క. జనులార! మచ్చిరంబున, జనియించిన యీపలితము సమవర్తికిఁ గ
ట్టనుఁ గైనదూత గా మదిఁ, గనుఁగొనుఁడ ట్లగుట నిజము గాదె తలంపన్. 146
ఉ. కావున నైహికం బగుసుఖంబుఁ దొఱంగి తనూజు రాజ్యల
క్ష్మీవిభుఁ గాఁగఁ బ్రీతి నభిషిక్తునిఁ జేసి ప్రబుద్ధబుద్ధి నై
యే విపినాంతరంబునకు నేఁగి కృతాంతునిదూత లెప్డు నా
నై వడి వత్తురంతకుఁ దపం బొనరించెద నప్రమత్తతన్. 147
మ. అని దైవజ్ఞులఁ జూచి పుత్త్రకుని రాజ్యశ్రీవిభుం జేయఁగా
దినలగ్నంబులు చెప్పుఁ డన్న విని ధాత్రీనాథునుద్యోగ మె
ల్లను దెల్లంబుగ వారెఱింగి వగ లుల్లమ్ముల్గలంపంగ నే
మనియుం జెప్పఁగ నేర కెప్పుడు సముద్యద్బాష్పదీనాస్యు లై. 148
వ. అమ్మహీపతి నవలోకించి. 149
క. జనవల్లభ! నీవాక్యము, విని మాహృదయములు శోకవికలము లగుట
న్దినలగ్నస్థితి దోఁపద, యని పలికిన నచట నున్నయఖిలజనంబుల్. 150
ఆ. ఏకవాక్యముగ ననేకవిధమ్ములఁ, బ్రార్థనమ్ము చేసి రమ్మహీశుఁ
డచలితప్రయత్నుఁ డగుట గనుంగొని, యేమి సేయువార మింక ననుచు. 151

రాజ్యవర్ధనునియాయుర్వృద్ధికై పౌరులు సూర్యు నారాధించుట

వ. అన్నరేంద్రచంద్రునిమీఁదియమందప్రీతి నందఱుం బెద్దయుం బ్రొద్దు విచారించి
యత్యంతనియతి భాస్వంతు నారాధించి యమ్మహీకాంతు నధికాయుష్మంతునిం
గావింత మని నిశ్చయించి యద్దినాథు నుద్దేశించి. 152

సీ. వేదసూక్తమ్ముల వినుతించువారును మౌనవ్రతంబులు పూనువారు
పుష్పగంధమ్ములఁ బూజించువారును విధివిహితంబుగ వేల్చువారు
జలమధ్యముల జపమ్ములు సేయువారలు నుపవాసనియతిమై నుండువారు
నవిరతధ్యానపరాయణు లగువారు సుచితోపహారంబు లొసఁగువారు
ఆ. నై సమస్తజనులు నగ్రామ్యవిధంబుల, నధికభక్తియుక్తి ననుదినంబుఁ
దపనుఁ గొల్వఁ దా సుదాముఁ డన్గంధర్వుఁ, డేఁగుదెంచి వారి కిట్టు లనియె. 153
క. నరులార! కమలమిత్రుని, వరదుం గాఁ గోరి కొల్వ వలతుర యేని
న్వార వే నిదె యెఱిఁగించెద,బరమహితముఁ గోరి యెల్లభంగులఁ దెలియన్. 154
వ. అగురువిశాలం బనునామంబునం బ్రసిద్ధం బైనవనంబు సిద్ధనిషేవితం బగుచు నుల్ల
సిల్లునవ్వనంబునం గామరూపం బనుమహాపర్వతంబు గలదందుఁ జని భాసుని నారా
ధించిన మనోరథంబు సఫలం బగు ననుటయు వార లట్ల కాక యని యచటి కరిగి
భాస్కరాయతనంబుఁ గని తత్సమీపంబునం దప్రమత్తులు నియతాహారులు నై
యక్షతపుష్పగంధధూపదీపాద్యుపచారములను జపహోమాన్నహోమంబులను
వివస్వంతు నారాధించుచు ని ట్లని స్తుతియించిరి. 155

బ్రాహ్మణబృందము సూర్యుని స్తుతించుట

సీ. ఆదిత్యు సూర్యుని నర్యముఁ బూషు స్వభాను దివాకరు భాను సవిత్రు
నక్షరుఁ బరము సితాసితవర్ణుని భాస్కరు దుష్ప్రేక్ష్యుఁ బంకజాప్తు
రవిఁ బ్రళయాంతకు రక్తపీతుని దీపదీధితి నవితర్క్యు దీర్ఘరూపు
యజ్ఞాగ్నిహోత్రవేదావస్థితుని యోగి నిత్యు ననంతుని నిగమవేద్యు
తే. నాద్యు మిత్రుని నఖిలలోకైకనేత్రు, వ్యక్తు గుణయుక్తుఁ బరమదయానురక్తు
శాంతు నిన్నుఁ బ్రభాకరు శరణు వేఁడి, సంతతము నినుఁ గొల్తు మనంతభక్తి. 156
క. సురదనుజఖచరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధతారకాగ్రహములయం
దరయంగ నధికతేజ, స్స్ఫురితుం డగుదేవు శరణుఁ జొచ్చెద మర్థిన్. 157
తే. గగనముననుండి నిజమయూఖములఁ జేసి
యవనితలమును దిశలును నంతరిక్ష
మును వెలింగించుచును వ్యాప్తమూర్తిఁ దాల్చి
పరఁగుదేవుని గొలుతుము శరణు వేఁడి. 158
ఆ. అరయ బ్రహ్మ యన మహాదేవుఁ డన విష్ణుఁ, డనఁ బ్రజాపతి యన ననిలుఁ డనఁగ
నంబరం బనంగ నమరుఁ దా నేదేవుఁ, డట్టిభానుఁ గొల్తు మర్థితోడ. 159
తే. అని యనేకవిధంబుల నఖిలజనులు, ప్రస్తుతించుచు నిశ్చలభక్తిపరత
ననుదినంబును గొలువంగ నాత్మమెచ్చిమూఁడు నెలలకు వరదుఁ డై వేఁడివెలుఁగు.
చ. అమితనిజాంగకాంతి వియదంతర మంతయుఁ గప్ప నాత్మబిం
బము దెసనుండి సౌమ్య మగుభావము గైకొని వారియగ్రభా

గమునకు వచ్చి నిల్చుటయు గాత్రములం బులకాంకురంబు నే
త్రములం బ్రమోదబాష్పములదంవడి గ్రందుకొనంగ నంతటన్. 161

వ. భక్తినమ్రు లగుచు నమ్మార్తాండునికి సంరంభ నమస్కరించి ముకుళితాంజలు
లైనం జూచి యద్దేవుండు. 162

ఆదిత్యునివలనఁ జారజను లిష్టార్థములఁ బడయుట

క. నావలన మీకు నింతట, కేవరములు వడయఁగా నభీష్టము చెప్పుఁడా
నావుడు నజ్జనులు ప్రమోదావిష్టమనస్కు లగుచు నందఱు భక్తిన్. 163

వ. మస్తకన్యస్తహస్తు లగుచు ని ట్లనిరి. 164

క. ముడియక సంతతవిజయా, స్పదుఁ డై సుఖలీల నీ ప్రసాదమున భువిం
బదివేలవత్సరంబులు, బ్రదుకంగా వలయు మానృపాలుఁడు తరణీ! 165

చ. అనవుడు నవ్వరం బొసఁగి యంబుజమిత్రుఁ డదృశ్యుఁ డైన న
జ్జనులు మనంబు లుత్సవరసంబునఁ దేలఁగ నేఁగి మానినీ
వనితయుఁ దాను నున్న జనవల్లభునిం దగఁ గాంచి తాము పో
యినవిధము న్రవిం గొలిచి యిష్టవరోన్నతి గన్నచందమున్. 166

క. మానుగఁ జెప్పిన విని యమ్మానిని యానంద మొందె మానవనాథుం
డాననము వంచి యొకపడిఁ, దా నూరక పలుక కుండెఁ దద్దయుఁ జింతన్. 167

రాజ్యవర్ధనునికి మానినికి నాయుర్వృద్ధినిమిత్త మగుసంవాదము

క. చింతాక్రాంతుం డగునృప, కాంతుని కక్కాంత యేమి కారణ మధిపా!
సంతోషవేళ వికల, స్వాంతుఁడ వై యిట్టు లున్నవాఁడ? వనుటయున్. 168

సీ. మానవనాథుఁ డమ్మానిని వీక్షించి యక్కట! వీర లాయాస మంది
యినుఁ బ్రసన్నునిఁ జేసి యిది యేమి వేఁడిరి పదివేలువర్షము ల్బ్రదికి యుండి
మిత్రబాంధవపుత్రపౌత్రకళత్రాప్తు లంతయు దివమున కరుగఁ జూచి
యే నతిదీనత నేకాకి నై మనుజునికియుఁ దా నొకమునికి యగునె!

తే. యిట్టిజీవన మిది గాల్పనే యనేకదుఃఖములె కాక యిందు సంతోష మెద్ది!
యింతయును శాస్త్ర మరయక యింతి! నీవు, మేలు మే లని పల్కెదు వేల వగుచు.

తే. అనిన నద్దేవి యనియె మీయానతిచ్చి, నట్టు లంతయు నిజము హర్షాబ్ధిఁ దేలి
యరయ కంటి దివాకరువరము దప్పు, నింక నిటమీఁదఁ గర్తవ్య మేమి చెప్పుమ. 170

వ. అనిన నమ్మహీవల్లభుండు వల్లభ కి ట్లనియె. 171

క. పౌరులు భృత్యులు నా కుప, కారం బొనరించి యుండఁగా నక్కట! నే
వారలకు మే లొనర్పక, యూరక భోగములఁ దగిలి యుండం దగునే? 172

సీ. కావున నిప్పుడ కదలి యే నమ్మహీధరమున కరిగి యత్యంతభక్తి
భానునిగుఱించి తపం బాచరింపఁగ నతఁడు ప్రసన్నుఁ డై యరుగుదెంచి

మానినీ! నీకును మనభృత్యతతికిఁ బౌరులకును బుత్త్రపౌత్త్రులకుఁ గూడఁ
బదివేలువర్షము ల్బ్రదుకంగ వరము నా కిచ్చినయట్టుల యిచ్చెనేని
ఆ. నింపు సొంపు మిగుల నిండఱతోఁ గూడ, నఖిలరాజ్యసుఖము లనుభవింతు
నట్లు గాక యున్న నచ్చోన నిలిచి య,య్యుగ్రకిరణుఁ గొల్తు నుగ్రనియతి. 173

భాస్కరు నారాధించి రాజ్యవర్ధనుఁడు తనజనులను దీర్ఘాయుష్మంతులఁ జేయుట

చ. అన విని యింతి! నీ వరుగ నక్కట! యిక్కడ నేను నిల్తునే?
యనుచు ధరాధినాథుఁడు ప్రియం బగఁ దోడ్కొని వేడ్క నత్తపో
వనమున కేఁగి యందు దినవల్లభు వేదమయాత్ము నిత్యు నా
త్మ నిలిపి భక్తియుక్తి సతతంబు తపం బొనరించుచుండఁగన్. 174

ఉ. మానవతీవరేణ్య యగుమానినియుం బ్రియుతోడ నెండకు
న్వానకు సంచలింపక దివాకరునందు మనంబు నిల్పి త
ద్ధ్యానపరాయణత్వమునఁ దాను దపం బొనరించె నాత్మలో
నూనినభక్తి సంతతము నున్నతిఁ బొందఁగ మేను డయ్యఁగన్. 175

క. భూరమణుఁడు సతియు నిరాహారు లగుచు నిట్లు సార్ధహాయనము మహా
ఘోర మగుతప మొనర్చిన, వారికిఁ బ్రత్యక్షమై దివాకరుఁడు దయన్. 176

క. కర మెలమిఁ గోరినట్టుల, వరము ప్రసాదించి చనిన వనితయుఁ బతియు
న్బరమానందముఁ బొందుచు, నరిగిరి తమపురికి భూసురాన్వయముఖ్యా! 177

మ. చని యాభూపతి తాను భార్యయుఁ బ్రజాసందోహము న్బుత్త్రపౌ
త్త్రనికాయంబును బంధువర్గము నమాత్యశ్రేణియు న్నిత్యశో
భనలీల న్విగతామయత్వము జరాభారవ్యపేతక్రమం
బును నొప్ప న్బదివేలువర్షములు పెంపుం బొంది పాల్చెం గడున్. 178

మ. క్రతువు ల్సేయుచు విప్రవర్గముఁ గృతార్థత్వంబు నొందించుచు
న్బ్రతిపక్షావళి నోర్చుచు న్సుకృతము ల్పాలించుచు న్మానినీ
సతియు న్దాను ననూనయోగవిలసత్సౌఖ్యంబుల న్బొందుచున్
క్షితి యేలెం దగ రాజ్యవర్ధననృపశ్రేష్ఠుండు సద్వృత్తుఁడై. 179

వ. అమ్మహీపతిచరిత్రంబు సమస్తంబు సవిస్తరంబుగా విని భృగువంశవరేణ్యుం డగు
ప్రమతి విస్మయావిష్టహృదయుం డై యి ట్లనియె. 180

తే. ఇనునిమహిమ సొం పిటు లుండు నే? తలంప, నధికభక్తిమై నమ్మహాత్ముఁ గొలిచి
యాయురారోగ్యసత్త్వమహత్త్వరాజ్య, వర్ధనుం డయ్యె నారాజ్యవర్ధనుండు.

వ. అని కొనియాడె నని చెప్పి మఱియు మార్కండేయుండు. 182

ఆ. ఆదిదేవుఁ డైనయాదిత్యుమాహాత్మ్య, మెవ్వ రధికభక్తి యెసఁగ విందు
రట్టియుత్తములకు నాయురారోగ్యాది, సకలకామములును సంభవించు. 183

◆ వైవస్వతమనుసంతతికథనప్రారంభము ◆

వ. ఈదృగ్విధప్రభావుం డగువిభాకరునకు సర్వార్థప్రదర్శనుం డైనవైవస్వతుండు సప్తమమను వై జన్మించె నతనికిం బుత్త్రు లిక్ష్వాకుండును నరిష్యంతుండును గరూషుండును వృషధ్రుండును నాభాగుండును ధృష్టుండు ననువార లావిర్భవించి శస్త్రాస్త్రపారగులును వివిధవిద్యావిశారదులును బలపరాక్రమవంతులును వినిర్మలస్వాంతులును విస్ఫురితకీర్తులును సౌమ్యమూర్తులును బ్రత్యేకరాజ్యరక్షాదక్షులును వినిర్జితప్రతిపక్షులును ననం జాలి యుల్లసిల్లి రమ్మనువు వెండియు సుగుణసుందరుం డగునందనుం బడయం దలంచి మిత్త్రావరుణుల నుద్దేశించి యొక్కయధ్వరం బాచరించిన నందు హోతృక్రియావైకల్యంబునం జేసి యిలాభిధాన యొక్కకన్య ప్రభవించినం జూచి యతండు మిత్త్రావరుణులం దలంచి ప్రస్తవపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 184

ఉ. కడుభక్తి న్మిముఁ గొల్చి మీపయిఁ ద్రిలోకఖ్యాతు సత్పుత్త్రు నేఁ
బడయం గోరఁగఁ గూఁతు రిప్పు డుదయింపం బాడియే యిప్పు డీ
పడఁతిం బుత్త్రునిఁ జేసి మీ దగుకృపాప్రావీణ్యముం బెంపు నే
ర్పడ నాకోరిక మీఱఁబోవఁగఁ గృతార్థత్వంబు నొందింపరే. 185

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్ను లై వా ర ట్లనుగ్రహించిన. 186

క. ఇల యనునభిధానంబునఁ, బొలిచినయక్కన్య యపుడు పురుషుం డై తా
నిలుఁ డన సుద్యుమ్నుం డన, వెలసె న్ధారుణి నసంతవిశ్రుతమహిమన్. 187

క. ఆసుద్యుమ్నుఁడు మృగయా, వ్యాసక్తి నుమేశుఁ డున్నవనమధ్యమునం
దాపద యెఱుఁగక తిరుగఁగ, నాసురముగ నలిగి రుద్రుఁ డాతనితోడన్. 188

తే. మగువ వై యుండి పడసినమగతనంబు
మెఱయ నిటు వచ్చినాఁడవే మేలు మేలు
దుర్మదాంధ! యీమద మేల తొంటియట్ల
పొలఁతి వగు మన్న నతఁ డప్డు పొలఁతి యయ్యె. 189

ఉ. ఆయిలయందు సోమసుతుఁ డైనబుధుండు పురూరవు న్గుణ
శ్రీయుతుఁ జక్రవర్తి నధరీకృతభాస్కరతేజుఁ గాంచెఁ దా
నాయిల యశ్వమేధసవనాచరణంబునఁ బుంస్త్వవిస్ఫుర
త్కాయము దాల్చి విస్మయముగా నిలుఁ డై విలసిల్లెఁ గ్రమ్మఱన్. 190

తే. తనయు లమ్మహీపతికి నుత్కలుఁడు గయుఁడు
వినతుఁడును నాఁగ మువ్వు రావిర్భవించి
బహువిధాధ్వరకర్తలు బాహువీర్య
యుతులు నై లీలఁ బాలించి రుర్వి యెల్ల. 191

సీ. ఇంతి యై యున్న నాఁ డిలుఁడు గాంచినసూనుఁ డాపురూరవుఁ డంత నరుగు దెంచి
ధర కొంత పంచి యీఁ దగు నాకు నావుడు నవ్వసిష్ఠుండును నట్ల చేయు
మని బుద్ధిగా నొత్తి తనకుఁ జెప్పిన విని యిలుఁ డట్ల కా కని యిచ్చగించి
యఖిలసుఖాస్పదం బగు ప్రతిష్ఠానపురంబున కాతని రాజుఁ జేసె
తే. నందు సుఖలీల నతఁడు రాజ్యంబు సేయుచుండె ననఘ! యయ్యిలుని సముద్భవప్ర
కార మిట్టిది యని చెప్పి గారవమున, నమ్మహాముని క్రోష్టుకి కనియె మఱియు. 192

వృషధ్రుని కావును జంపుటచే శాపము కలుగుట

క. మనుతనయుండు వృషధ్రుం, డనయము మృగయాభిరక్తి నటవీస్థలికిం
జని యందుఁ గలయఁ గ్రుమ్మరి, ఘనాతపనిపీడ్యమానగాత్రుం డగుచున్. 193
క. మృగము దన కొకటి యేనియు, నగపడమిం జేసి యాత్మ నత్యంతము నె
వ్వగ మిగుల నొక్కరుండును, మగుడం గా వచ్చి వచ్చి మార్గముక్రేవన్. 194
వ. ఒక్కమునిహోమధేనువుం గని గవయం బనుబుద్ధిఁ జేసి యేసిన బాణహతి గత
ప్రాణ యైన దాని నిరీక్షించి తద్రక్షకుం డగు బాభ్రవ్యుం డనుమునికుమారుండు
నితాంతామర్షకలుషితస్వాంతుండును నారక్తనేత్రుండును బ్రస్వేదపరిషిక్త
గాత్రుండును నై యున్నం జూచి వృషధ్రుం డి ట్లనియె. 195
తే. కారణం బేమి యింత యాగ్రహముఁ బొందఁ?
గరుణమైఁ బ్రసన్నుండవు గమ్ము శూద్రుఁ
డైనఁ గా కెందు క్షత్రియుఁ డైన వైశ్యుఁ
డైన నిట్టు తీవ్రక్రోధుఁ డౌనె చెపుమ. 196
తే. పరమపావన మై యొప్పు బ్రాహ్మణాన్వయమున నెట్టులు పుట్టితో యకట! శూద్ర
జాతి వగుదు నీ వనుఁడు రోషప్రపూర్యమాణమానసుఁ డగుచు నమ్మౌనిసుతుఁడు.
వ. అన్నరేంద్రున కి ట్లనియె. 198
తే. గురుని ధేనువు వధియించి కొంకు లేక, నన్ను శూద్రుఁడ వనుచు బన్నములు పలికి
తట్లు గావున నీవు విద్యాప్రభావ, మడఁగి శూద్రుఁడవే యగు మని శపించె. 199
వ. అట్లు శపియించిన. 200
క. అతఁ డతిరోషోద్ధతుఁ డై, ప్రతిశాపం బిచ్చె నంత బాభ్రవ్యుఁడు నా
క్షితిపతిఁ బొలియింపుదు నని, యతికోపనుఁ డైన నెఱిఁగి యాక్షణమాత్రన్. 201
వ. తజ్జనకుం డైనయగ్నిశూలిసంయమి యెఱిఁగి యిద్ధేనువును వధించె నేని తనకర్మం
బునం దాన నిహతుం డయ్యెడు నజ్ఞానంబునం జేసిన నతని మూఢత్వంబు విచా
రించి సహించుట లెస్స గావున శాపం బప్రదేయం బని బోధించుచున్న నమ్మహీ
పాలకుండు మునిబాలకునకు సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 202
క. నీగురునిహోమధేనువు, నే గవయం బని తలంచి యేసితిఁ గరుణా
సాగర! క్షమింపుము మది, నేగతి మోసంబు లేదె యెవ్వరి కైనన్? 203

సీ. అని యిట్లు నిభృతుఁడై యాడినవాక్యంబు విని కరుణించి యమ్మునికుమారుఁ
డానరేంద్రునిఁ జూచి యే నెట్లు పలికితి నది యట్ల కాక తప్పదు మహీశ!
యెన్నఁడుఁ గావున నిచ్చినశాపంబు కుపియింప నెమ్మెయిఁ గొలఁది గాదు
కర మల్గి యిప్పు డీఁ గడఁగినశాపంబు పరిహరించితి నని పలికె నంత

తే. నతనిఁ దోడ్కొని మౌని నిజాశ్రమమున
కరిగె శూద్రత్వముం బొందె నావృషధ్రుఁ
డనఘ కారూషుఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతుఁ డైన
మనుతనూభవుఁ డేవ్వాఁ గనియె సుతుల. 204

—— కన్యకై నాభాగునకు వైశ్యునకును సంవాదము ——

వ. వారలును గారూషు లనుపేర నారూఢు లైరి తత్సంతానంబు శతసహస్రసంఖ్యలం బ్రవర్తిల్లె మఱియు మనుపుత్త్రుం డైనధృష్టునకు సమాచరితజనానురాగుండు నాభాగుం డనుతనయుం డుదయించి యాత్మయౌవనోల్లాసభాసమానుండు వివిధ విహారపరాయణుండు నై చరియించుచు నొక్కనాఁ డొక్కవణిక్కన్య ననన్య సామాన్యరూపాభిశోభిత యవ్వుదాని నభివీక్షించి తదాసక్తచిత్తుం డై చేతోజాత శరాహతి కోర్వక యేకాంతంబున నక్కాంతగృహంబునకుం జని తజ్జనకున కిట్లనియె. 205

తే. చారుతరరూపమహిమఁ బెంపారునీతనూజఁ గనుఁగొని యేను మనోజబాణ
దళితహృదయుండ నైతి సంతసము మిగుల, నత్తలోదరి నాకు నిమ్మనుడు నతఁడు.

తే. ఇల సమస్తంబు నేలురాజులరు మీర,లధిప! యే మరి యప్పన మచ్చి భృత్య
మాత్ర వర్తించుపేదకోమటుల మిట్టి, మనకు సంబంధ మెమ్మెయి నొనరఁ జెపుమ.

వ. అనిన నాభాగుండు. 208

క. కలవారు పేదవా రనఁ, గలదే భోగముల సరియె కాక తలఁప దే
హుల కెల్ల నేల చెప్పెదు?, వల దని పరిహాస మిట్లు వైశ్యవరేణ్యా!. 209

సీ. నావుడు వైశ్యుండు నాభాగుఁ గనుఁగొని యేను స్వతంత్రుండనే కుమార!
నీవును నాయట్ల కావున మన కెల్ల నొడయండు మీతండ్రి యున్నవాఁడు
చని యమ్మహారాజునమతి వడసి రమ్ము త్రైన సుత నిత్తు ననుడు నాతఁ
డీపని గురున కే నే మని చెప్పుదు మానుము నీవెడమాట లనిన

ఆ. నపుడు నగరి కరిగి యవ్వణిజుండు భూ,విభున కంత తెఱఁగు విన్నవించెఁ
బతియు బుద్ధిఁ జెప్పఁ బనిచె రుచీకాది, భూమిసురుల నంతఁ బుత్త్రుకడకు. 210

—— తండ్రియానతి నిరాకరించి నాభాగుఁడు కోమటికన్నెం జెండాడుట ——

ఉ. ఆయవనీసురు ల్నృపవరాత్మజుపాలికిఁ బోయి క్షత్త్రియ
న్యాయము దప్పి మున్న వణిగన్వయకన్య వరింపఁ గూడునే

ధీయుత! నీవు నీదుమది దీనికిఁ బ్రేమము సేయు దేని భూ
నాయకపుత్త్రిఁ బెండ్లి యయిన న్జను దీనిఁ దగ న్వరింపఁగన్. 211

మ. అని విప్రుల్ దగ నాడిన న్గనలి నేత్రాంతంబులం గెంపు గ
ప్ప నిశాతాసి కరంబున న్వెలుఁగ నాభాగుండు నవ్వైశ్యనం
దన కెంగేలు దెమల్చి యెవ్వఁ డయిన న్దప్పించిన న్నాస్వఁ జ
య్యన రా నిమ్మిదె యేను రాక్షసవివాహస్ఫూర్తిమై నేఁగెదన్. 212

వ. అని పలికి యవ్వనితామణిం దోడ్కొని చనుటయు. 213

చ. మదగజహస్తలగ్నలతమాడ్కిఁ గుమారునిచే గృహీత యై
నదళితపద్మపత్త్రనయనం దననందనఁ జూచి వైశ్యుఁ డా
ర్తి దనుకఁ జయ్యనం జని పతిం గని యంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినం
తఁ దనతురంగమాదిపృతనాతతిఁ బంపె నతం డుదగ్రుఁ డై. 214

చ. పనిచినయబ్బలంబులఁ గృపాణవిదారణమార్గణక్రియా
ఘనభుజలీలఁ గూల్చుటయు గ్రక్కున నెక్కుడువిక్రమం బెల
ర్ప నిఖిలసైన్యయుక్తుఁ డయి రాజశిఖామణి దాను వీకమైఁ
జని నిజనందనుం బొదివి శస్త్రపరంపరఁ గప్పె నుగ్రుఁ డై. 215

ఉ. కప్పిన నస్త్రశస్త్రముల ఖడ్గమునం దునుమాడి పీనుఁగుం
గుప్పలు గాఁగఁ గండ లొగిఁ గొండలు గా రుధిరంపుటేళ్లు గా
నిప్పులు కన్నులం దొరఁగ నిష్ఠురబాహుపరాక్రమంబు పెం
పొప్పఁగ నక్కుమారవరుఁ డుక్కున సేనలఁ ద్రుంచెఁ ద్రుంచినన్. 216

పరివ్రాజుఁ డనుముని ధృష్టనాభాగుల యుద్ధ ముడిగించుట

చ. జనకుఁడు పుత్త్రబాహుబలసంపదకు న్వెఱఁ గంది యుండ స
న్ముని యొకరుండు భూవరునిముందటికి న్దివినుండి వచ్చి యి
ట్లనియె నరేంద్ర వీఁ డతిదురాత్ముఁడు కయ్యము నీవు మాను వై
శ్యనితనయ న్వరించినయశోధనుఁ డీతఁడు నీకు యోగ్యుఁడే? 217

వ. బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యులు నిజవర్ణంబులకన్నియల మున్ను పరిగ్రహించి మఱి తమతమదిగువకులంబులయంగనల వరియించుట శాస్త్రచోదితం బట్లు గాక తొలుత హీనజాతి యగునాతిం బెండ్లి యయినయుత్తమవర్ణుం డాహీనజాతి యగుం గావున నిప్పు డింతకు వైశ్యాపరిగ్రహంబునం జేసి వణిజుం డయ్యె శుద్ధక్షత్త్రియుండ వైననీ కతనితోడియుద్ధం బనర్హం బని యమ్మునివరుం డరుగుటయు.

వైశ్యకన్యం బెండ్లాడుటచే నాభాగుఁడు వైశ్యుఁ డగుట

క. తనయునితో సంగరమున, వినివర్తితుఁ డయ్యె నిట్లు విభుఁ డా నృపనం
దనుఁడును గోమటికన్నియ, ననురక్తిం బెండ్లి యయ్యె నంత మునీంద్రా! 219

వ. వణిక్కన్యాస్వీకారంబున వైశ్యత్వంబు నొంది తండ్రికడకుం జని నరేంద్రా! నా
కెయ్యది కర్తవ్యంబు నిర్దేశింపు మనిన నిమ్మహీపతి ధర్మాధికరణనియుక్తులైన బాభ్ర
వ్యాదిమునీంద్రులు నీ కెయ్యది ధర్మంబు గావించి రదియ నాచెప్పుట యనిన
నత్తపోధను లతనికిం బాశుపాల్యకృషివాణిజ్యంబులు ధర్మకర్మంబు లని చెప్పి
రారాజనందనుండునుం దదుపదేశమార్గంబున వర్తించుచుండె నంత. 220

తే. అతని కుదయించె లోకవిశ్రుతుఁడు శౌర్య, ఖని భనందాఖ్యుఁ డాపుత్త్రు జనని పిలిచి
నీవు గోపాలుఁడవు గమ్ము నెమ్మితోడ, ననినఁ దల్లికిఁ బ్రణమిల్లి యాతఁ డరిగి. 221

—— నీపుఁ డనురాజర్షి వలన భనందుఁ డస్త్రము లెల్ల సాధించి చేసిన శత్రువధాదికము ——

సీ. హిమనగంబునఁ దపం బెలమిఁ జేసెడునీపురాజర్షి వరుఁ గని ప్రణతుఁ డైన
నతఁడు నీ రాకకుఁ గత మేమి యెఱిఁగింపు ధర్మజ్ఞ! యన్న మాతల్లి నన్ను
గోపాలకుండ వై దీపింపు మనవుడు గో వెవ్వ డొకొ సమకూడు నాకుఁ
బ్రబలదాయాదులు పాలించుచున్న యీ గోరూప యగుభూమిఁ గొన నశంబె
తే. యని తలఁచి వచ్చితిని నిను నాశ్రయింప, నను నృపాలునిఁ జేయవే మునివరేణ్య!
నుతగుణాకర! కరుణామనోజ్ఞ! నీవు, పంచినట్ల చేసెద పతిభక్తితోడ. 222

చ. అని యెఱిఁగించిన న్విని దయామతి నమ్ముని యస్త్రవిద్య లె
ల్ల నొసఁగిన న్భనందుఁడు చెలంగుచు నిశ్చలభక్తియుక్తి నా
తనికి నమస్కరించి ప్రమదంబున వీడ్కొని యేఁగి శౌర్యధు
ర్యునిఁ దమపిన్నతండ్రితనయు న్వసురాతునిఁ గాంచి యిట్లనున్. 223

క. పిత్రుపైతామహ మగునీ, క్షితి యంతయుఁ జక్క సగము చెచ్చెర నా కి
మ్మితరునిఁ గా ననుఁ జూడకు, ధృతి నీ వని బిగిసి తేనిఁ దెగి ర మ్మనికిన్. 224

క. అనవుడు వసురాతుఁడు వై, శ్యునికొడుకవు భూమి యేల యోగ్యుఁడవే నీ?
యనుచుఁ గడు నలిగి సంగర, మునకు వెడలె సకలసైన్యములు తో నడువన్. 225

మ. వసురాతుండు భనందుఁడు న్భుజబలావష్టంభము న్విక్రమో
ల్లసనంబుం జవముం బలంబు రణలీలాస్ఫూర్తియుం జాల నొ
ప్పెసఁగం బోరిరి చూచుఖేచరుల కింపెక్కంగ దివ్యాస్త్రశ
స్త్రసముద్భూతమహోగ్రదీప్తు లఖిలాశాభిత్తులం బర్వఁగన్. 226

తే. భూరిదివ్యాస్త్రవైభవస్ఫూర్తి మెఱయఁ, గా భనందుఁడు వసురాతుఁ గదనమందు
సానుజుని నోర్చి సకలరాజ్యమును లీలఁ, గొని ముదంబునఁ జని జనకునకు మ్రొక్క.

క. దాయాదుల నే సమర, న్యాయంబున గెలిచి కొంటి నవనీరాజ్య
శ్రీ యెల్ల దీనిఁ జేకొను, మాయతభుజశౌర్య! యనుడు నతఁ డాత్మజునిన్. 228

చ. కనుఁగొని ప్రీతి ని ట్లనియెఁ గాంత వినంగ భనంద! యిప్పు డే
మనుజవిభుత్వముం దొఱఁగి మానుగ వైశ్యత నొందినాఁడ ము

జ్జనకుని యాజ్ఞఁ జేసి నృపస త్తమ ! యట్లును గాక నీవు నీ
యనుజుల నోర్చి కొన్నమహితావనిరాజ్యము నాకు నేటికిన్ ? 229

బాహుగునితో సుప్రభ చెప్పినతనజనకునిపూర్వజన్మవృత్తాంతము

క. అనుపలిపలుకులు సుప్రభ, విని నవ్వుచు నతని కనియె విను వైశ్యత్వం
బునఁ బొంద వీవు వైశ్యుని, తనయను గా నేను నిర్వ్యథం బె ట్లన్నన్. 230

క. ఘనుఁడు సుదేవుం డనునొక, జనపతి యింతులును దాను సఖుఁ డగుధూమ్రా
శ్వనిసుతుఁడు నలుఁడు తోడం, జనుదేరఁగ లీలఁ గేలి సలిపెడువేడ్కన్. 231

వ. ఆమ్రవనంబునకుం జని మధుపానమదాయత్తచిత్తు లై విహరించుచుండ నన్నలుం
డవ్విపినంబునం దపోవృత్తిఁ జరియించుప్రమతి యనుమునిభార్యం గనుంగొని. 232

తే. కామరాగాంధచిత్తుఁ డై కదిసి బలిమిఁ, బట్టికొనుటయుఁ దలఁకి యాపద్మనయన
యంట కంటకు మోరి దురాత్మ ! యేను, భూసురాంగన ననుచు వాపోవుటయును.

వ. ప్రమతి యయ్యెలుంగు విని పఱతెంచి. 234

తే. నలునిచేఁ బట్టువడి మదనాగకరగృహీత యగుకల్పలతమాడ్కి నెంతయును భ
యమున నల్లాడుచున్నట్టి యతివఁ గాంచి, కనలి యాసుదేవునకు ని ట్లనియె ననఘ

సీ. పరదారహరణైకపరుని నికృష్టాత్ము ధరణీశ ! దండింపఁ దగదె నీకు ?
ననవుడు నవ్వుచు నతఁ డేను వైశ్యుండ రక్షణాక్షముఁ డైన రాజుకడకుఁ
జను మని గేలి చేసినఁ గ్రుద్ధుఁ డై ముని యధిప ! నీపలికినయట్ల కరముఁ
గుచ్ఛితం బైనట్టికోమటికులమున జన్మింపు మీ వని శాప మిచ్చి

ఆ. కన్నుఁగడల నశ్రుకణములు రాలంగ, నలునిఁ జూచి యోరి నాదుభార్య
బలిమిఁ బట్టికొనినపాపాత్ముఁడవు గాన, నిమిషమాత్రమునను నీఱు గమ్ము. 236

నలుని శాపాగ్నిదగ్ధుఁ గావించి యాచించుసుదేవునిఁ బ్రమతి రక్షించుట

వ. అని శపించిన నలుండు నిజశరీరజనితానలంబున భస్మం బగుటయు సుదేవుండు
భయంబునం దల్లడిల్లి భార్గవునకుం బ్రణమిల్లి మహాత్మా ! మదిరాపానమదాతిరేకం
బునం జేసి నాపలికినపలుకు సహింపుము కోపం బుపసంహరింపుము నీయిచ్చిన
శాపంబు గ్రమ్మఱింపు మని ప్రార్థించిన నమ్మునివరుండు ప్రసన్నుం డై యతని
కి ట్లనియె. 237

క. నీ వైననలునితోడన, యాఱె మదీయోగ్రరోష మవనీశ్వర ! నీ
వేటేఁడితనమున వచ్చిన, కాఱియ పడకేల పోవఁగా నగు నీకున్ ? 238

వ. నావచనంబు తప్ప దవశ్యంబును నీవు వైశ్యుండ వై పుట్టు దాపుట్టువునందు
నీకూఁతును క్షత్రియుం డెప్పుడు బలిమిం బరిగ్రహించు నప్పుడె వైశ్యత్వంబును
బాసి శుద్ధక్షత్రియుండ వగుదు వని యనుగ్రహించె నది కారణంబుగా సుదేవుండు
మజ్జనకుండు వైశ్యుం డై జన్మించె నాజన్మప్రకారం బాకర్ణింపుము. 239

నాభాగునికి సుప్రభ చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము

ఆ. అధిప తొల్లి సురథుఁ డనియెడిరాజర్షి, గంధమాదనమునఁ గరము నెమ్మి
నుండె నియతభోజియును నసంగుండు నై, ప్రీతి దపమునందుఁ బ్రిదుల నీక. 240

వ. అట్లుండ నొక్కనాఁడు. 241

ఉ. శ్యేనముఖంబునం బ్రిదిలి చెచ్చెర మేదినిఁ బడ్డశారిక
న్మానివరుండు గన్గొని సమగ్రకృపారతిఁ జొక్కి తేలుచో
నేను దదంగయష్టి జనియించినఁ జూచి మదిం గృపాక్రియా
ధీనుఁడ నైనచో నిది మదీయతనూద్భవ యయ్యెఁ గావునన్. 242

క. ఈరమణి కృపావతి యను, పేరం బరఁగు నని పలికి ప్రేమముతోడ
న్నారా మూరఁగఁ బెనిచిన, నారాజర్షీంద్రుచేత నభివర్ధిత నై. 243

వ. వయోరూపగుణంబుల నాకు సదృశు లైనసఖులతోడం గూడి యాడుచు నొక్కనాఁ డగస్త్యమునితనయుం డైనజాతాగస్త్యునాశ్రమంబునకుఁ జని విహరించుచున్నంత. 244

చ. వినుము నరేంద్ర! నాసఖులు వేడ్క విశృంఖలలీల నవ్వన
మ్మున విహరింపఁ జొచ్చినఁ దపోధనసత్తముఁ డాగ్రహించి న
న్ననుఁగొని నీవయస్యలవికారమున న్జనియింపు వైశ్య వై
వనజదళాక్షి నీ వని యవారణ నమ్ముని శాప మిచ్చినన్. 245

వ. కళవళించి యే నమ్మహామునికి నమస్కరించి యంజలి యొనరించి యి ట్లంటి. 246

క. మునివల్లభ! యే నొకరియొ, గ్గొనరించినయదియుఁ గలదె యొరు లపరాధం
బొనరించి యుండ నీకుం, జనునే శపియింప నన్ను శాంతిప్రవణా!. 247

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 248

ఆ. పంచగవ్యపూర్ణభాండంబు మధుకణ, స్పర్శనమున నశుచిభావ మొందు
నట్లు దోషరహిత వయ్యును దుష్టసంగతి లతాంగి! దోషకలిత వైతి. 249

వ. అని మఱియును బ్రణత నై యేను బ్రార్థించిన నమ్మునీంద్రుండు. 250

సీ. తరుణి! నావచనంబు తప్పదు కోమటిపొలఁతి వై పుట్టుదు పుట్టి రాజ్య
మునకు నై యని సేయఁ దనయుని నెపుడు నియోగింతు ని న్నపు డొందుఁ జుమ్మి
జాతిస్మరత్వంబు క్షత్రియజాతుల రగుదురు నీవు నీమగఁడు నంత
నని నా కనుగ్రహ మొనరించె నామునివరుఁ డివ్విధంబున వైశ్య నైతిఁ

తే. దండ్రియును నేను నవ్వణిక్త్వమును దొఱఁగి
యుత్తపోధనులయనుగ్రహమున నిపుడు
క్షత్రజాతుల మైతిమి గాన భూప
వైశ్యభావంబు నీకును వసుమతీశ! 251

క. అనిన సతిపలుకు లేర్పడ, విని నాభాగుండు కొడుకు వీక్షించి భవ

జ్జననివచనములు నిజ మ్మైనను జెప్పెద నీకు విను జనస్తుతచరితా! 252

ఆ. తండ్రియాజ్ఞ నేను వలకొని రాజ్యంబు, విడిచి యిట్లు వైశ్యవృత్తి నున్న
వాఁడ నొల్ల నింక వసుధాధిపత్యంబు,నకును దలఁప కుడుగు నరవరేణ్య! 253

వ. సకలమహీరాజ్యంబును నేను నీ కిచ్చితి నుపభోగింపు మొల్ల వైతి వేని విడిచి పొమ్మనిన నెట్టకేలకు నొడంబడి తండ్రిచేత ననుజ్ఞాతుం డై పూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబు గైకొని దారపరిగ్రహం బొనరించి ధర్మమార్గంబునం బ్రజాపరి పాలనంబుఁ జేయుచు వివిధాధ్వరంబు లాచరించుచుఁ జతురుదధివలయితవసుంధ రావలయంబునకుం దా నొక్కరుండ యధీశ్వరుం డైన నమ్మహారాజునకు వత్సంధ్రుం డనుపుత్త్రుం డుద్భవించె నవ్వీరుండు విదూరథుం డనురాజుకూఁతు సునంద యనుకన్యం గుజంభుం డనుదనుజుండు పట్టుకొని చనిన నద్దానవుం దెగటార్చి దాని వరియించె ననిన విని క్రోష్టుకి తద్వృత్తాంతం బంతయు నా కెఱింగింపవే యనిన మార్కండేయుండు. 254

విదూరథునితో సువ్రతుఁ డనుముని చెప్పినకుజంభముసలవృత్తాంతము

సీ. వినుము విదూరథుం డనుపృథివీశుండు సుమతిసునీతులు సుతులు దాను
నడవికి మృగయార్థ మరిగి యం దొక్కెడ ధర నోరు దెఱచినకరణిఁ జూడ
ఘన మైనవివరంబు గని భయం బడరంగ నిది యేమియో యని మదిఁ దలంచి
పాతాళబిలముగా భావించి యీ క్రొత్తగహ్వరం బిల నెట్లు గలిగె నొక్కొ!

తే. యనుచు నన్న రేంద్రుఁ డయ్యెడ సువ్రతుఁ,డనుమునీంద్రుఁ గాంచి యనఘ! పుడమి
కడుపులోఁతు చూపునటువుల నిట్లున్న, దీని తెఱఁగు నాకుఁ దెలియఁ జెపుమ. 255

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డి ట్లను జనాధిప! యి త్తెఱఁ గీ వెఱుంగవే?
విను దనుజుం డొకం డతులవీర్యఘనుం డతలస్థుఁ డై కుజం
భనపరతం గుజంభుఁ డనుభైరవనామము దాల్చి భూతల
మ్మునఁ ద్రిదివంబునందుఁ గలభూరిసువస్తువు లాహరించుచున్. 256

వ. విశ్వకర్మ నిర్మించినసునందం బనుముసలంబు పుచ్చికొని దాన నరిభంజనం బొనరించుచుఁ బాతాళంబుననుండి భూమికిఁ దూఁటులు పుచ్చి రాక్షసులకు వెలువడ ననేకద్వారమ్ములు గావించుచుండు నిమ్మహావివరం బమ్మహాసురునిచేతం జేయఁబడినది యని చెప్పె. 257

క. క్రతువిధ్వంసియుఁ ద్రిదశ, స్థితినాశకరుండు నైనదితిజుని ముసలా
న్వితహస్తుని భంజింపక, క్షితివర! భూరాజ్య మెట్లు చేసెదు చెపుమా? 258

ఆ. అతలమునకు నరిగి యమ్ముసలాయుధు, నతులశౌర్యధుర్యు నతిరయమున
నాజి నోర్చి యేలు మఖిలంబు నీపన,మేశ్వరత్వ మెల్ల నెఱుక పడఁగ. 259

వ. వానికిఁ బరమసాధనం బైనముసలంబుబలాబలంబుల తెఱం గెఱింగించెద విను మది వనితాకరస్పర్శంబున నొక్కదినంబు నిర్వీర్యత్వంబు నొంది మఱునాఁడు వీర్య

వంతంబగు నద్దురాచారుం డవ్విధం బెఱుంగఁ డింతయు నెఱింగించితి నెట్లు వోలు
నట్లనుష్ఠింపు మని యమ్మునివరుండు చనియె నంత నమ్మహీపతియుఁ బురంబున కరిగి.

ఆ. ఆత్మమంత్రివరుల నందఱఁ బిలిపించి, తాను వినినతెఱఁగు దప్పకుండ
నాకుజంభువిధము నమ్మునిప్రభాషణంబు తెలియఁ జెప్పె వారి కపుడు. 261

కుజంభుని వధింప నేఁగినవిదూరథసుతు లచట బద్ధు లగుట

క. ఆవసుధాపతితనయ ముదావతి తండ్రికడ నుండి తద్విధ మెల్లన్
దా వినియె నంత నొకనాఁ, డావెలఁదుక సఖులుఁ దాను నారామమునన్. 262

వ. విహరించుచుండఁ గుజంభుండు చనుదెంచి దానిం బట్టికొని చనుట విని కోపించి
యన్నరవరుండు కొడుకుల నాలోకించి మీరు సమస్తసైన్యసమన్వితులరై యరిగి
నిర్వింధ్యాతటగర్తముఖంబునం బాతాళంబునకు డిగ్గి యన్నిశాటునిం గీటడఁ
గించి ముదావతిం దోడ్కొని రం డని పనుచుటయు. 263

చ. సుమతియు నాసునీతియును శూరత సొం పెసలార సర్వసై
న్యములును దోడ రా నరిగి యవ్వివరంబున నారసాతలం
బు ముద మెలర్పఁ జొచ్చి వడిఁ బోరిరి పేర్చి కుజంబుతోడ ఖ
డ్గముసలశూలశక్తిపరిఘప్రదరప్రముఖాయుధంబులన్. 264

చ. దనుజుఁడు రాజనందనులదర్పము సైఁపక రోషదీప్తుఁడై
తనఘనమాయఁ బేర్చి వెసఁ దద్బలముం దెగటార్చి యార్చి వా
రి నణఁగఁ బట్టి విక్రమధురీణత బద్ధులఁ జేసెఁ జేసినన్
విని మదిలో విదూరథుఁడు వెన్బడి దానవు నోర్వఁ జాలమిన్. 265

క. దనుజుఁ దునిమి యెవ్వఁడు నా, తనయుల విడిపించు నట్టిధరణీశ్వరనం
దనునకు నిచ్చెద నాసుత, నని పురిలోఁ జాటఁ బనిచె నతఁ డార్తుం డై. 266

వ. ఇట్లు చాటం బనిచి తనబిడ్డల చెఱలు దలఁగునట్టివీరుం డెవ్వఁడును లేకున్న నిరా
శుండై యుండె నంత భనందసుతుండు వత్సంధ్రిం డంతయు విని యతనికడ కరుగు
దెంచి యే నద్దానవు నిర్జించి నీకొడుకులం గూఁతుం దెచ్చెద నన్నుఁ బనుపు
మనిన నవ్విదూరథుండు హర్షించి నిజమిత్రపుత్రుం డైనయాశౌర్యధుర్యునిం
గౌఁగిలించుకొని దీవించి వీడుకొలిపిన నతండు. 267

తే. అతినిశాతఖడ్గంబు బాణాసనంబు, లలితగోధాంగుళిత్రాణములు ధరించి
యమ్మహాముఖబిలమున నతలమునకు, నమితసైన్యముతోఁ జని యార్చుటయును.

వత్సంధ్రిఁడు కుజంభుని వధించుట

క. దారుణ మగుతన్నాదం, బారాక్షసవరుఁడు విని మహాక్రుద్ధుం డై
బోరన వెడలె బలమ్ములతో, రణకౌతుక మెలర్ప దోర్దర్పమునన్. 269

శా. ఆవత్సంధ్రిఁడునుం గుజంభుఁడును శౌర్యస్ఫూర్తియు స్సంగర
ప్రావీణ్యంబుఁ బరస్పరాంగదళనప్రాథత్వము న్భూరిబా

ళాళవట్టంభము నుల్లసిల్లఁగ నితాంతామర్షులై దండశూ
కావాసంబు చలింపఁ బోరిరి గుణవ్యాపారఘోరంబుగాన్. 270

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యిద్దఱు ఘోరయుద్ధం బొనరించి రప్పు డద్దనుజుండు నరేంద్ర నందనుచేత నొచ్చి కోపించి యక్షతగంధపుష్పధూపార్చితం బై యంతఃపురంబున నున్నముసలంబునకుం జని యంతకుమున్న యస్మహాసీమసాధనప్రభావంబు ముదావతి యెఱింగినయది గావునఁ బూజావ్యాజంబున నిచ్చలుం దనకరంబున నంటుటం జేసి నిర్వీర్యత్వంబు నొందినదానిం బుచ్చికొని వచ్చి యరిబలంబుమీఁదం బ్రయోగించినం దదీయపాతంబులు వ్యర్థంబు లగుటయు 271

క. వివిధాస్త్రశస్త్రముల న, య్యవనీశకుమారుతోడ నసుర గడంకం
బవర మొనరించె నయ్యం,దువదనచే ముసల మట్లు దుర్బల మైనన్. 272

వ. అంత. 273

మ. అవనీనాథతనూజుఁ డద్దనుజు శస్త్రాస్త్రావలిం ద్రుంచిన
న్దివిజారాతి కృపాణముం గొని మదోద్రేకం బెలర్పంగఁ బైఁ
గవియం జూచి భనందనందనుఁ డుదగ్రక్రోధుఁ డై వానియ
క్కు వెస వ్రయ్యఁగ నేసె నుజ్జ్వలశిఖాఘోరానలాస్త్రంబునన్. 274

మహాస్రగ్ధర. అనిలాస్త్రం బట్లు వక్షం బవియఁ గొనిన పీతాసుఁ డై యాజి గూలెన్
దనుజేంద్రుం డప్పు డత్యుత్సవమున ఫణభృద్ధామ ముల్లాసి యయ్యె
న్దనర స్త్రీగానాణవాద్యధ్వనులు చెలఁగె గంధర్వగీతంబు లిం పొం
ద నవోద్యత్పుష్పవృష్టి న్ధరణిపసుతమూర్ధస్థలం బొప్పె నంతన్. 275

క. ఆవత్సంధ్రనృపుఁడు త, ద్భావరుపుత్త్రులను గూతు భూరిప్రియసం
భావన బంధచ్యుతులం, గావించె భుజంగవరులు గడు వెఱఁ గందన్. 276

వ. అప్పు డశేషోరగేశ్వరుం డైన శేషుండు కుజంభునిముసలంబు పుచ్చికొని ముదావతి నిత్యంబును మనంబునం దన్ను నారాధించుచు సునందవ్రతనం బాచరించుటం జేసి ప్రసన్నుం డై దానికి సునంద యనునామం బొనరించె నంత నారాజపుత్త్రుండు భ్రాతృసహితంబుగా సునందం దోడ్కొని తదీయజనకునికడ కరిగి యతనికి నమస్కరించి యి ట్లనియె. 277

క. జనవల్లభ! భవదాజ్ఞం, జని యద్దానవునిఁ దునిమి శౌర్య మెసఁగ నీ
తనయురఁ గూఁతుం దెచ్చితి, నొనరింపుము ప్రీతి యెద్ది యుచితము దానిన్. 278

వత్సంధ్రిుఁడు విదూరథపుత్త్రిక యగుముదావతిని బెండ్లాడుట

సీ. అనిన విదూరథుం డానందరసభరితాత్ముఁ డై వత్సంద్రు నాదరమునఁ
గనుఁగొని వత్స! నీయనుపమశౌర్యంబు గొనియాడ నేరికిఁ గొలఁది యగునె
యమరాదులకు నెల్ల నక్కు గొట్టైనకుజంభు భయంకరుఁ జంపి నాదు
బిడ్డలఁ దెచ్చినవెం పల్పమే యిట్టిఘను నిన్ను నల్లుఁడు గాఁగఁ బడసి
తే. యేఁ గృతార్థుండ నైతి నరేంద్రతనయ, మత్తనూజ ముదావతి మదగజేంద్ర

యాన నిచ్చితి నీకు నయ్యతివఁ బెండ్లి, గమ్మనను సత్యవాక్యని గా నొనర్చు. 279

ఆ. అనిన నక్కుమారుఁ డధిప నీపనిచిన, కరణి నడచువాఁడఁ గాక యిప్పు
డేను గార్యకర్త నే? యనుటయును బెంపార నప్పు డవ్విదూరథుండు. 280

వ. శుభముహూర్తంబున వత్సంధ్రముదావతులవివాహంబు చేసిన భనందననందనుండు పరమానందంబున సునందాసహితంబుగా నిజపురంబున కరిగి. 281

క. అతిముదమునఁ దాను ముదావతియును లలి నుపవనముల వనజాకరతీ
రతలమ్ములఁ గృత్రిమపర్వతముల మణిరుచిరహర్మ్యరమ్యస్థలులన్. 282

వ. మనోహరవిహారంబు లొనరించుచుండి రంతఁ బెద్దకాలంబున భనందుండు జరాక్రాంతుం డై వత్సంధ్రు నఖిలమహీరాజ్యభారధౌరేయుం గావించి తాను దపోవనంబునకుఁ జనుటయు. 283

శా. ఆవత్సంధ్రమహీశ్వరుం డతులరాజ్యశ్రీధురం దాల్చి తే
జోవిభ్రాజితమూర్తి నై సమధికస్ఫూర్తిం బ్రజాపాలన
ప్రావీణ్యంబున నొప్పెఁ దద్వసుమతీభాగంబు శోభిల్లెఁ జో
రావగ్రాహవిరోధిడాంబరభయవ్యాధివ్యపేతస్థితిన్. 284

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. వారవిలాసినీవదనవారిజమిత్ర! సమగ్రవిద్విష
ద్భూరుహవీతిహోత్ర! గుణభూషణభూషితగాత్ర! నిర్మలా
చారపవిత్ర! సూరినవచైత్ర! వివర్ధితగోత్ర! భూమిపం
కేరుహకేళిలోలసితకీర్తిరమేశ్వర! పూజితేశ్వరా! 285

క. శరనిధిసమగాంభీర్యా, మరునగనిభధైర్య! సతతమహితౌదార్యా
సురపురసదృశకాకత, నరపాలకకటకపాలనస్థిరశౌర్యా! 286

మాలినీ. నిరతగుణధురీణా! నీతివిద్యాప్రవీణా!
పరభయదకృపాణా! భామినీపంచబాణా!
స్ఫురితవివిధపుణ్యా! సూరిలోకాగ్రగణ్యా!
దలితరిపుశరణ్యా! దానకేళీవరేణ్యా! 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందు దక్షసావర్ణి ధర్మసావర్ణి రుద్రసావర్ణి మనువుల సంభవంబులు రౌచ్యమనూత్పత్తియు భౌత్యమనుజన్మంబును సూర్యుని ప్రభవంబును బ్రభావంబును రాజ్యవర్ధనాఖ్యానంబును నిలునిపుట్టుటయుఁ బురూరవస్సంభవంబును బృషధ్రుండు శూద్రత్వంబు నొందుటయు ధృష్టపుత్రుం డగునాభాగునకు వైశ్యకకు భనందుం డుదయించుటయుఁ దచ్చరిత్రంబును వత్సంధ్రచరిత్రంబును నను నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

అష్టమాశ్వాసము

కంఠాకుంఠితకరు
ణాకల్పలతాప్రభూతనానార్థఫల
స్వీకారధన్య బుధమా
న్యా! కాంతివిజితసువర్ణ! నాగయగన్నా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కిట్లనియె నిట్లు మార్కండేయుండు క్రోష్టు
కికిం జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 2

వత్సంధ్రసంతతి

క. ఆనవపతికి సునందకు, భూనుతచరితులు ప్రతాపభూయిష్ఠులు స
త్త్వాసులు పదుండ్రు పుట్టిరి, నానాసంగ్రామకేళినైపుణరూఢుల్. 3

వ. ప్రాంశుండును శూరుండును సుచక్రుండును విక్రముండును గ్రముండును బలి
యుండును బలాంకుండును జండుండును బ్రచండుండు నను నీపదుండ్రయందు
నగ్రజుం డైనప్రాంశుండు తనకుం దమ్ములు భృత్యులువోలె విధేయు లై వర్తింప
రాజై పూజ్యంబగురాజ్యంబు సేయుచు మహీసురోత్తములకు మహనీయవసు
రాసు లొసంగి మహికి వసుంధరాభిధానంబు సార్థంబు గావించుచుం బ్రజల
నౌరసు లగుపుత్త్రులయట్ల పరిపాలించుచు. 4

తే. శతసహస్రసంఖ్యల నతం డతులవైభవంబు మెఱయంగం జేయునధ్వరచయంబు
సంఖ్య యేరికి నెఱుంగంగ శక్య మట్టి, ప్రాంశునకుం బ్రజాతి జనించె భవ్యయశుండు.

ఉ. మానుగ నింద్రుం డెవ్వనిసమంచితయాగములందు భాగము
ల్దానును వేల్పులు న్గని ముదంబునం దేలుచు శౌర్యలీల నే
కోనశతామరాహితుల నుక్కడంచె న్బలజంభదైత్యుల
న్మాని మహాజి నట్టినృపపుంగవుం డైనప్రజాతికి న్సుతుల్. 6

ఖనిత్రచరిత్రము

క. ఘనులు ఖనిత్రుం డాదిగ, జనించి రేవురు సమగ్రశౌర్యోజ్జ్వలు లం
దనుపమశుభచారిత్రుఁడు, ఖనిత్రుఁడు ధరిత్రి యేలె గడుఁ బెంపారన్. 7

చ. నిరుపమసచ్చరిత్రుఁడు ఖనిత్రుఁడు సర్వజనైకమిత్రుఁ డ
ద్ధరణజితోగ్రశత్రుఁ డతిదాంతుఁడు శాంతుఁడు సత్యవంతుఁ డా
దరనయధర్మవంతుఁడు వదాన్యుఁడు మాన్యుఁడు ధన్యుఁ డంతరం
గరహితమన్యుఁ డై కరము గారవ మారఁగ నేల యేలుతన్. 8

సీ. అఖిలభూతములకు నానంద మగుఁ గాత శత్రునకును మైత్రి సలుపుఁ గాత
సకలజీవులకు శాశ్వతసుఖం బగుఁ గాత నాధులు వ్యాధులు నడఁగుఁ గాత
వసుధామరులకు శివంబు చేకుఱుఁ గాత ధాత్రీశులకు మనఃప్రీతి గాత
సర్వవర్ణులకును సంతతంబును నభివృద్ధి గాత సుకర్మసిద్ధి గాత
తే. యనుచు జనులార! మీయందుఁ దనయులందు
నట్ల హితబుద్ధి నడతు మీ రట్టు నడువుఁ
డెల్లవారలయందును నెపుడు పరమ
హితము చెప్పితి నామలు కెలమి వినుఁడు. 9

తే. అహిత మొకని కించుక యెవ్వఁ డాచరించు, నజ్ఞుఁడై వాని దత్ఫల మపుడ పొందు
నింతయెఱిఁగి జంతువులయం దెల్ల నెపుడు, మహితమతిమంతులగుఁడు మనుజులార!

క. అని యిట్లు ఖనిత్రుఁ డఖిల, జనములకును హితము గోరి సతతంబు ప్రియ
మ్మును జెప్పుచు సద్గుణములఁ, దనరుచు మహనీయధర్మతత్పరుఁ డగ్యున్. 11

క. ఆరాజు నిజానుజుల ను,దారభుజావీర్యవిక్రమాఢ్యుల ఘనులన్
శౌరి నుదావసు సునయు మ,హారథుఁ బూర్వాదిదిశల కధిపులఁ జేసెన్. 12

వ. అందు శౌరికి నత్రికులోద్భవుం డైనసుహోత్రుండు నుదావసునకు గౌతమాన్వ
యజుం డైనకుశావర్తుండును సునయునకుఁ గాశ్యపుఁ డైనప్రమతియు మహా
రథునికి వాసిష్ఠుం డైనపురోధసుండును బురోహితు లై వర్తింప నన్నలువురు
తమతమరాష్ట్రంబులందు రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచుండిరి ఖనిత్రుం డా
భ్రాతృవర్గంబునకు నఖిలధాత్రీపతులకు నధిపతి యై పరమానురాగంబునఁ బ్రజా
పాలనంబు సేయుచున్నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబున శౌరికి విశ్వవేది యనుమంత్రి
యి ట్లనియె. 13

విశ్వవేదిదుర్మంత్రమువలన శౌరి మొదలగువారు నశించుట

సీ. ఎవ్వని కీయిల యెంతయుఁ జేకుఱు వసుధేశు లెల్లను వశ్యులగుదు
రతఁడు రా జతనిసంతతిపరంపర కంత నారాజ్య మలవడి యతిశయిల్లు
నమ్మహీపతిభ్రాత లత్యల్పవిషయాధిపతు లైనఁ దత్పుత్త్రపౌత్రు లల్పు
లగుచుఁ గాలంబు వో నంత కంతకు బేద లై కృషీవలవృత్తి యాశ్రయింతు

తే. దుర్వి యేలునాతఁ డుద్ధరింపఁడు నెయ్యు, మెసఁగ భ్రాతృజనము నింత దెలియ
నేర కునికి యధిప! నీమోస భ్రాతృపుత్త్రులకు నేలమీఁదఁ గలుగుఁ బొందు.

క. వారలకొడుకులు పదులో, నారయ లాఁతు లయి పోదు రంతట నోధా
త్రీరమణ! భ్రాతృసంతతు, లేరూపునఁ గూడి నడుచునే సప్రీతిన్. 15

వ. కావున నల్పరాజ్యపదస్థుం డగునీవు వృథాసంతోషం బేల వహించెదు సకలరాజ్యంబు నిన్నుఁ బొందునట్లుగా విచారింపుము విచారింపవై తేని మంత్రుల మైన మాప్రయోజనంబు నీ కేటికి? మాచేతం గార్యజాతం బంతయు ఫలితం బైనఁ బిత్రుపైతామహం బైనరాజ్యం బంతయు ననుభవింపు మనిన నతం డిట్లనియె. 16

క. అతఁ డన్న యేము దమ్ముల, మతులిత వసుధరణివలయ మతఁడును మామా
క్షితిభాగము లేమును సుస్థితి నేలుచు నునికి సేయుఁ జిత్తప్రీతిన్. 17

వ. అది యెట్లం టేని వినుము. 18

క. ఏపురము సోదరుల మే, మేపునకును వేఱ వేఱ యీయొక్కధరన్
శ్రీవిభవైశ్వర్యోన్నతు, లేవితమునఁ గలుగ నేర్చు నీతలఁ పేలా? 19

వ. అనుడు విశ్వవేది యమాత్యుం డిట్లనియె. 20

ఆ. అధిప మీర లేవు రైన నె గ్గేమి మీ, యన్న మీపదంబులంద నిలిపి
యందఱకును నీవ యధిపతి వై బాహు, లీల మెఱయ నేల యేలు మనిన. 21

వ. శౌరి యి ట్లనియె. 22

క. తనయునికంటెను నను న, మ్మనుజేంద్రుఁడు గరము నెమ్మి మన్నించు మన
మ్మున నట్టియగ్రజన్ముని, యనుపమరాజ్యమున కలుగ నగునే నాకున్? 23

వ. అనిన వేదవిదుం డగుసచివుం డతని నాలోకించి. 24

తే. నీవు రాజ్య మంతయుఁ గొని నెమ్మి నగ్రజుని సమగ్రధనంబులఁ దనుప రాదె
వినుము రాజ్యకాముకులకు మనుజనాథ, వర్య! యన్న తమ్ముం డనువావి గలదె!

చ. అనవుడు నట్ల కాక యని యానరనాయకుఁ డాత్మ సమ్మతిం
చిన నెడ విశ్వవేది వికసిల్లుచు నాతని భ్రాతృపుత్త్రుల
న్మనుకొని తత్పురోహితుల ముప్పురనుం బిలిపించి యేకత
మ్మున నిజకార్య మంతయును బొచ్చెము లే కెఱిఁగించి చెచ్చెరన్. 26

వ. ఆముప్పురు పురోహితులం దనపురోహితుంగూర్చి ఖనిత్రునకు నాభిచారంబు వేల్వంబంచి యావిశ్వవేది యమ్మహీశ్వరుభృత్యామాత్యులందు సామదానాదులం జేసి భేదం బాపాదించి దండనీతిస్ఫురణంబు మెఱయ సంగరోద్యోగంబునుం జేసె నంత. 27

చ. తలకొని విశ్వవేదికృతిఁ దద్దయు నుద్ధతు లై పురోహితు
ల్నలువురు నాభిచారిక మనారతము న్నవహోమమంత్రతంత్రసం

కలితముగా నొనర్చు ఘనగాత్రభయంకరవక్త్రశస్త్రులు
జ్వలితరనేత్రశూలరుచిజాలకరాళకరోగ్రమూర్తులై. 28

సీ. కృత్యాచతుష్టయం బత్యద్భుతంబుగ నుద్భూత మై కడు నుగ్రగతి ఖ
నిత్రుపాలికిఁ జని నిర్దోషుఁ డైనయాతనివినిర్మలగుణోత్కరముచేత
హతిఁ బొంది మరలి రయమునఁ బురోహితవితతిపై నావిశ్వవేదిమీఁదఁ
బడిన నంతయు వెస భస్మ మై రవ్విధం బచ్చెరు వందించె నఖిలజగము

ఆ. నంత నమ్మహీశుఁ డాపురోహితవరు, లొక్కమాటె మంత్రియుతము గాఁగ
విగతజీవు లగుట విని కడు వెఱఁ గంది, యిట్టు లగుట కకట! యేమి కతమొ? 29

తమ్ములు మొదలగువారు నశించుటచే దుఃఖితుఁ డై ఖనిత్రుఁడు దివి కేఁగుట

క. అని మదిలోన ఖనిత్రుఁడు, వనరుచు నుండఁగ మునీంద్రవంద్యుఁడు విజ్ఞా
ననిధి వసిష్ఠుం డేతెంచిన నతనికి వందనంబుఁ జేసె వినీతిన్. 30

వ. అన్నరేంద్రుండు మునీంద్రా! మదీయభ్రాతృవరుల మంత్రిపురోహితు లొక్క
మాటె యేమికారణంబున మరణప్రాప్తు లై రెఱింగింపవే యనిన నత్తపోధనోత్త
ముండు తద్వృత్తాంతంబు సవిస్తరముగాఁ జెప్పిన విని విషణ్ణత్వంబు నొంది తన్నుఁ
దాన నిందించుకొనుచు నతం డిట్లనియె. 31

క. అనుపగతపుణ్యగతిశో,భను దైవోపహతు నల్పభాగ్యుని దోషా
త్ముని నఖిలలోకగర్హితు, నను నిన్నీ యేమి చెప్ప నానాఘమయున్? 32

తే. నానెపంబున సమసిరి నలువు రవని, సురవరేణ్యులు కటకటా! ధరణిఁ బాప
కర్ముఁ డెవ్వఁడు గలఁడు నాకంటె? నింక, నేమి సేయుదు దైవమ! యెందుఁ జొత్తు?

క. ఈయిలను నొక్కపురుషుఁడ, నై యేను జనింపకున్న నావ్యాజులకు రా
నీయెడ రిటు పాపంబునఁ, బోయితి నీకష్టతరపుఁ బుట్టువుకతనన్. 34

చ. చెనఁటినృపాన్వయోద్భవము సీ! యని గాల్పనె పాపహేతు వై
తనరెడురాజ్య మేల? వసుధామరవర్యులు నాదుతమ్ముల
న్ఘనతరరాజ్యవర్ధనులు గా నొనరింపఁ గడంగి నాకతం
బున మృతు లైరి పాపమునఁ బోయితి వేయును జెప్ప నేఁటికిన్. 35

వ. అని విషాదవేదనాదూయమానమానసుం డై యప్పుడు ఖనిత్రధాత్రీపతి నిజ
ప్రథమపుత్త్రు నిఖిలరాజ్యాభిషిక్తునిం గావించి మువ్వురు భార్యలుం దానును
వనంబునకుం జని వానప్రస్థవిధానంబున నొక్కయాశ్రమంబున వసియించి నిఖి
లేంద్రియంబుల నిగ్రహించి మున్నూటయేఁబది సంవత్సరంబులు దారుణం బగు
తపం బొనరించి శరీరం బుజ్జగించి ధర్మపత్నీసహితం బక్షయపుణ్యలోకప్రాప్తుం
డయ్యె నని చెప్పి మార్కండేయుండు. 36

క. వినుము ఖనిత్రచరిత్రము, వినినఁ బఠించినను జనులు వీతాఘులు శాం
తినిరూఢులు శ్రీమంతులు, ననుపమశుభయుతులు సుఖులు నగుదురు ధరణిన్. 37

వ. అని చెప్పి మఱియును. 38

క్షుపచరితము

చ. నృపకులశేఖరుం డగుఖనిత్రతనూజుఁడు నీతిసత్యధ
ర్మపరుఁడు దానశీలుఁడు సమస్తమహాధ్వరకేళిశాలి యా
క్షుపుఁ డరిమిత్రతుల్యుఁ డయి సుస్థితి రాజ్యము సేయఁగాఁ ద్రివి
ష్టపపదుఁ డేఁగుదెంచి మునిసత్తమ! యిట్లని రానరేంద్రుతోన్. 39

క. క్షుపుఁ డనువిరించిసూనుఁడు, విప్రాధీశుఁ డయి తొల్లి విమలచరిత్రక
విపులయశుఁ డయ్యె నట్టుల, నృప! నీవును నతనిచరిత నెగడుము పుడమిన్. 40

ఆ. అనుడు క్షుపచరిత్ర విన వేడ్క యయ్యెడు, నమ్మహాత్ము నడచినట్ల నాకు
నడువ శక్య మేని నడచెదఁ జెప్పుఁడా, యనిన నతని కిట్టు లనిరి సురలు. 41

క. భూమిసురస్వీకృత యగు, భూమికి గోచయము మేఁత పాలమునకును నా
భూమీశ్వరుఁ డరి గొనఁడు మహాసుఖము లొనర్చె నాతఁ డగణితములుగన్.

వ. అనిన విని క్షుపుఁడు. 43

తే. అమ్మహాత్ముఁ డొనర్చినయట్లొనర్ప, నలవి యగునె మాదృశు లగునల్పజనుల
కయిన నవధరింపుఁడు మదీయప్రతిజ్ఞ, నమరులార! యాక్షుపుని నే ననుకరింతు. 44

వ. ఎట్లనిన వినుండు విప్రులాతలంబునం గలయం జరించుచు శమ్యామాత్రక్షేత్రంబున
మూఁడేసి యజ్ఞంబులు చేసెద నాక్షుపునియట్ల గోబ్రాహ్మణుల నిమిత్తం బరిగొనసని
ప్రతిజ్ఞ చేసి యవ్విధంబున వర్తించుచు మహనీయరాజ్యంబు చేసె. 45

తే. అట్టిక్షుపునకుఁ బ్రమథకు నాత్మజుండు, పేరఁ బొడమయించె భువనైకవీరుఁ డతులి
తప్రతాపానలచ్ఛటాదహ్యమాన, వైరిరాజన్యసైన్యకాంతారచయుఁడు. 46

క. వీరునకు విదర్భక్షోణీరమణతనూజ నందినికి సుదయించె
న్భూరిగుణుండు వివింశం, డారా జగణితబలాఢ్యుఁ డై యిల యేలెన్. 47

చ. ఇలఁ దఱితోన వాన గురియించు సురేంద్రుఁడు సస్యవృద్ధి య
య్యిలల యొనరించు సస్యము లనేకఫలంబుల నిచ్చుఁ దత్ఫల
మ్ములు విలసిల్లు భూరిరసపూర్తిరసం బది పుష్టికారి యై
పొలుచు మదంబుఁ జేయ దొగిఁ బుష్టి వివింశునిపాలనోన్నతిన్. 48

క. ఘనుఁడు వివింశుండు సుహృజ్జనులం దగఁ బ్రోచి పెక్కుజన్నంబు లొన
ర్చి నరేంద్రుల నోర్చి రణంబున మృతుఁ డై చనియె నింద్రుభువనమ్మునకున్. 49

వివింశపుత్రుఁ డగుఖనిత్రునిచరిత్రము

వ. ఆవివింశపుత్రుండు ఖనిత్రుం డనుధాత్రీపతి యొనర్చునధ్వరములందు. 50

క. సతతము నత్యాశ్చర్యాన్వితు లై గంధర్వులీఖనిత్రసమసము
న్నతుఁ డీయుగమున లేఁ డని, యతిముదమునఁ బాడుదురు జనాహ్లాదముగన్. 51

సీ. పదివేల క్రతువు లాపార్థివుం డొనరించి యఖలధాత్రియును బ్రాహ్మణుల కిచ్చి
తపమున నగణితద్రవ్య ముపార్జించి భూరిధనంబు విప్రులకుఁ బెట్టి
మహి వారిచేతఁ గ్రమ్మఱ విల్చికొని కడు ముదమున దెబ్బదిమూఁడువేలు
నేడునూ ఱిఱువదియేడుయాగమ్ములు ఘనదక్షిణాసమగ్రములు గాఁగఁ

తే. జేసి పుత్రుండు లేమికిఁ జింతనొంది, యతఁడు మృగమాంసమునఁ బితృయాగమాత్మ
జార్థముగఁ జేయఁ దలఁచి హయంబు నెక్కి, లలితగోధాంగుళిత్రాణములు వహించి.

ఖనిత్రమృగసంవాదము

క. శరములు శరాసనమ్మును, ధరియించి నృపుం డొకండు దారుణవిపినాం
తరమున కరిగిన నొకమృగ, మరుదుగ నవ్విభునిఁ జేర నరిగి యిటు లనున్. 53

ఆ. మనుజనాథ! వేగ నను సమయించి నీయభిమతం బొనర్పు మనిన నృపుఁడు
మృత్యుభీతి నెల్లమృగములు పాఱంగ, నేల చావఁ దివిరెదీవు? చెపుమ. 54

క. అనిన మృగం బి ట్లను నే, ననపత్యుఁడఁ బుత్రహీనుఁ డగువాఁడు వృథా
జనసుండు వాని ప్రాణము, లునికికి నేఁ గాన నొక ప్రయోజన మధిపా! 55

క. అని యమ్మృగంబు సెప్పిన, యనంతరమ యతనిఁ జేర నన్యమ్మృగము స
య్యన వచ్చి యోపరేశ్వర, విను మీమ్మృగము పని లేదు వేగమ నన్నున్. 56

ఆ. పటుశిలీముఖమునఁ బడ నేసి నాదుక్రవ్యమున నిష్టకర్మ మాచరింపు
ననుఁ గృతార్థుఁ గాఁగ నొనరింపు నీయుపకార మెఱుక పలుపు ధారుణీశ! 57

క. పుత్రునిఁ బడయుతలంపునఁ, బితృధ్వర మాచరింపఁ బ్రియ మందెద వీ
పుత్రరహితపలలమున, ధాత్రీశ్వర! పడసె దెట్లు తద్వాంఛితమున్. 58

వ. వినుము దుర్గంధంబు నణంప సుగంధంబు వలయునట్లు నిష్ఫావ్యం బగుకర్మం బెట్టిది
దానికిఁ దగినట్టి ద్రవ్యంబు గొనవలయుట నిశ్చితం బనిన మృగంబునకు వివింశజుం
డి ట్లనియె. 59

ఆ. ఈమృగంబు నాకు నెఱిఁగించె బుత్రహీనత విరక్తికారణముగ నాకు
నీవు చెప్పు మేది నీప్రాణములయందు, నొల్లఁబాటు నీకు నొలయఁ జేసె. 60

వ. అని యడిగిన నామృగంబు. 61

క. పలువురు గొడుకులుఁ గూఁతులుఁ, గలుగుటఁ దచ్చింత నొంది ఘనదుఃఖదవా
నలపటుతరకీలాసం, వళితుఁడ నై యెరియుచున్న వాఁడ నరేంద్రా! 62

వ. అది యె ట్లం టేని. 63

సీ. సకలంబునకు మృగజాతి సుసాధ్యము నత్యంతభీతయు నగుటఁ జేసి
బిడ్డలపైఁ జేర్చుప్రేముడి పెల్లున పగలకు నేఁ గొలు వగుచు సింహ
శార్దూలవృకమనుష్యప్రకరమ్ములచే నెప్పు డెయ్యెడ వీని కేమి
పాటిల్లునో యని భయ మందుచుండుదు నేమి చెప్ప నపత్యహితముఁ గోరి

తే. సారమేయాదికక్రూరసత్త్వచయము, లెల్లఁ దెగి పాడు గావలదే ధరిత్రి
పులులు మేయుఁగవాదులు పొలిసి పోవె?, తనయులకు మేఁత సొంపారు ననితలంతు.

చ. నరవర! నాయపత్యములు నద్దెసల న్వెస మేయఁ జన్న నేఁ
బురవురఁ బొక్కుదు న్వలల బోనుల వాగురల న్మహావనాం
తరములఁ జిక్కునో శ్వవృకదంష్ట్రలపా లయి పోవునో ధను
ర్ధరమృగయోగ్రబాణములతాఁకునఁ గూలునొ యంచు వానికిన్. 65

ఉ. ఒక్కటి మున్ను వచ్చుటయు నున్నవి రామికి బెగ్గడిల్లుదు
న్మక్కువ మన్కిపట్టునకు మాపున నన్నియు వచ్చె నేని నే
నక్కలి తేఱి తత్కుశల మారయ నుండుదు రేయి వేగిన
న్బెక్కువగ ల్మదిం బొడమి బిడ్డలసేమము వార్త భూవరా! 66

చ. పగలును రేయి నెవ్వగలపా లయి సంతతి కెడ్డు సేమ మె
ట్లగునొకొ యంచు నుత్కటపుటర్తిని గుందుచునున్నవాఁడ సా
రగుణవరేణ్య! నామది విరక్తికిఁ గారణ మీయవస్థ యా
శుగము మదీయదేహమునఁ జొన్పుము న న్సుఖిఁ జేయు మీయెడన్. 67

వ. ఏ నత్యంతదుఃఖావిష్టుండ నయ్యును నాయంతన ప్రాణంబులు విడువమికిఁ గారణంబు విను మాత్మఘాతుకు లగువా రసూర్యంబు లనులోకంబులకుం బోదురు యజ్ఞోపయుక్తం బగుపశువులు పుణ్యలోకంబులకుం బోవుఁ గావున నీ వనుగ్రహించి మదీయమాంసంబునం బితృయజ్ఞం బాచరించి పుత్రలాభసంపన్నుండ వగు మనిన నయ్యపుత్రమృగంబు రాజున కిట్లనియె. 68

తే. సుతులు పెక్కండ్రు గలవాని సుకృతి నీమృ
గేంద్రు వధియింపఁ గాదు నరేంద్ర! పుత్ర
హీనతాదుఃఖతాపాగ్ని నెరియు నేను
నీకు నగుదు హంతవ్యుఁడ నిశ్చయముగ. 69

వ. అనిన నయ్యపుత్రమృగంబును సపుత్రమృగం బాలోకించి. 70

క. ఏకశరీరుండవు నీ, వేకము దుఃఖంబు సుకృత వీవు మృగేంద్రా!
నాకొడుకు లనేకమ్ము ల,నేకమ్ములు దుఃఖములును నే నధముఁడన్. 71

వ. ఎట్లంటేని మొదల నేకశరీరుండ నై యున్నయప్పుడు నాదుఃఖం బేకంబ మఱియు భార్యామమత్వంబునం జేసి దుఃఖద్వయం బయ్యెఁ గ్రమంబున నపత్యమ్ము లావిర్భవించిన నయ్యపత్యదేహమ్ము లెన్ని యన్నిదుఃఖమ్ము లుద్భవించి న న్నిప్పు డలంచుచున్నవి నీ వనతిదుఃఖాత్ముండ వగుటం గృతార్థజన్ముండవు నే నిహపరవిరోధిసంతానరక్షణపోషణార్థం బత్యంతచింతాతురుండ నగుచున్నవాఁడఁ జింతాతురునకు నరకంబు ధ్రువం బనిన మృగేంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె. 72

క. తనయవిహీనుఁడు ధన్యుఁడో, తనయులు గలయతఁడు ధన్యతముఁడో యెఱుఁగ
న్దనయార్థాధ్వర మిప్పుడు,ఘనడోలాయతమనస్కుఁ గా ననుఁ జేసెన్. 73

క. సంతానము దేహుల క, త్యంతము దుఃఖముఁ లఁ జేయు నది నిజ మైన
న్సంతానముచేత నప, క్రాంతము లగు ఋణము లంద్రు కర్మవిధిజ్ఞుల్. 74

క. కావునఁ బుత్రార్థముగా, జీవవధం బింక నేను జేయక మత్పూ
ర్వావనిపతులవిధంబునఁ, గావించెద నుగ్రతపము గడఁగి మృగేంద్రా! 75

వ. అని చెప్పి యప్పుడు. 76

చ. వితతయశోభిరాముఁడు వివింశతనూజుఁడు వేడ్కనేఁగి గో
మతి యనునేటిపొంత నియమస్థితుఁ డై మఘువుంగుఱించి యు
గ్రతపము సేయుచు న్సమధికస్థిరభక్తి నొనర్చుచుత్తమ
స్తుతులకు మెచ్చి వచ్చి బలసూదనుఁ డానృపసూతి కిట్లనున్. 77

చ. జనవర ! నీతపంబునకు సంస్తవనమ్మున కేను మెచ్చితి
న్నను భవదీప్సితం బడుగు నావుడు నాతఁడు పుత్త్రు నాకు ని
మ్మనుపమశస్త్రశాస్త్రవిదు నద్భుతకర్మగరిష్ఠు ధర్మవ
ర్తను ననిన న్పురందరుఁడు తద్వర మిచ్చి నిజేచ్ఛ నేఁగినన్. 78

మ. అనురాగంబునఁ దేలుచుం బురికి నుద్యద్వేగుఁ డై యేఁగి యా
జనపాలుండు ప్రజానురంజనకరస్వామోన్న్యతిం బొల్చుచు
న్దనయు న్శక్రవరప్రసాదమున మార్తాండోజ్జ్వలుం గాంచి యా
తనికిం జేసె బలాశ్వనామము జగత్ఖ్యాతంబుగాఁ బ్రీతితోన్. 79

వ. అట్లు నామకరణంబు గావించి నందను నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదుం గావించి
ఖనిత్రుండు సురలోకప్రాప్తుం డయ్యె నంత. 80

కరంధముఁ డనునామాంతరము గలబాలాశ్వునివృత్తాంతము

క. ఘనుఁడు బలాశ్వుఁడు నిజశా,సనమున భూజనుల నిలిపె శౌర్య మెసఁగ న
ప్పనములు వారలచేతం,గొనుచుఁ బ్రజాపాలనమునఁ గుశలుం డైనన్. 81

క. అలుక నతని దాయాదులు, చులుకన భూప్రజల నొంపఁ జొచ్చిన వారు
న్దలరి యరి యప్పనంబుల, నిలపతికిం బెట్ట కడలి రెంతయుఁ గలఁకన్. 82

క. బలువిడి మతియును నాశ,త్త్రులు దేశం బెల్లఁ గొనిన దోర్బల మఱి వి
హ్వాలుఁ డై నిజపురిలోనన, బలాశ్వుఁ డొదుగుటయుఁ గూడి పగతురు కడిమిన్.

ఉ. చతురంగధ్వజినీపదప్రచలితక్ష్మాచక్రు లై విక్రమో
న్నతి నవ్వీటిపయి న్రిపు ల్విడిసిన న్సంక్షీణసైన్యార్థుఁ డై
యతిభీతి న్శరణంబు వేఁడుచు వగ న్హస్తంబు లాస్యంబుఁ జే
ర్చి తతోచ్ఛ్వాసము లబ్బలాశ్వుఁ డొనరించె న్శోకసంవిగ్నుఁ డై. 84

ఉ. అంతఁ దదీయపాణివివరాంతరమం దతివిస్మయంబుగా
దంతితురంగసైనికరథప్రతతుల్ శతసంఖ్య లంబరం
బంతయు నిండి క్రిక్కిఱియునట్లుగ వ్రేల్మిడి నుద్భవించిన
న్నంతప మంది యానృపతిసత్తముఁ డప్పుడ దీప్తమూర్తి యై. 85

స్రగ్ధర. ఉత్సాహాడంబరం బత్యుపచితముగ శత్రూత్కరప్రాజ్యరాజ్యా
దిత్సావిష్టాంతరంగద్విగుణితరణ ముద్విస్ఫురద్వీరశృంగా
రోత్సేకానాసవక్త్రం బుదితసకలచంద్రోపమశ్రీ వహింపం
దత్సైన్యశ్రేణితో నుద్ధతిఁ బురి వెడలె న్ధారుణీనాథుఁ డంతన్. 86

క. వెడలి విరోధుల నని మొనఁ, బొడిచి గెలిచి వారి నతులభుజవిక్రమ మే
ర్పడఁ దన కరిగాపులుగాఁ, గడుకొని యాలం బొనర్చె గర్వ మెలర్పన్. 87

క. కరయుగధమనంబున నరి,వరవీరనిరాసనోగ్రబలము గలుగుటం
బరఁగె బలాశ్వుం డప్పుడు, కరంధముం డనఁగ లోకగణ్యచరిత్రా! 88

ఆ. అమలధర్మనియతుఁ డై నయన్నరపతి, యట్టు లార్తుఁ డైన నరివినాశ
కారి యైనబలముఁ గల్పించె నతనిధ,ర్మంబు దాని దాన మగుడఁ గడఁగె. 89

బలాశ్వునకు వీర యనుదానియందు అవేక్షితుఁడు పుట్టుట

వ. వీర్యచంద్రుం డనురాజుకూఁతురు వీర యనుసుందరి ప్రియంబున స్వయంవరంబునం
గరంధముని వరించిన నయ్యింతియుం దతం డొక్కకొడుకుం బడసి దైవజ్ఞులం
బిలిపించి మత్పుత్రుండు జన్మించిననక్షత్రలగ్నంబులు ప్రశస్తంబు లై శుభగ్రహ
దృష్టి గలిగి యున్నయవియె పాపగ్రహంబులలో బాలు నేగ్రహంబును జూడఁడు
గదా యని యడిగిన వార లి ట్లనిరి. 90

సీ. క్షత్రవరేణ్య! నీపుత్రునక్షత్రలగ్నము లెంతయును బ్రశస్తములు గురుఁడు
శుక్రుండు నేడవచో నుండి శశి చతుర్థస్థుఁ డై బుధుఁ డుపాంతమున నిలిచి
యొగిని వీక్షించెద రుష్ణాంశుభౌమార్కిసుతులు వీక్షింపరు వితతపుణ్యుఁ
డై నకుమారున కనిన నాజోస్యులఁ గనుఁగొని హర్షించి మనుజవిభుఁడు
తే. సురగురుం డాదిగాఁ గలశుభులచేత, వీఁ డవేక్షింపఁబడియెడుఁ బోఁడి గాఁగ
ననిరి పలుమాఱు మీర లి ట్లనుట నాదు,సుతుఁ డవేక్షితుఁ డనుపేర నతిశయిల్లు.

అవేక్షితుని బెక్కురాజకన్యలు వరించుట

వ. అని కరంధముండు సుతునికి నామకరణం బొనరించె నంత నక్కుమారుం డఖిలవేద
వేదాంతపారగుం డై నకణ్వపుత్రుం డాచార్యుండుగా నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావైశా
రద్యం బంగీకరించి. 92

చ. అతులితరూపవిస్ఫురణ నశ్వినులే సరి కాంతిసంపద
సితకరుఁ డే సదృశుఁడు వినిర్మలతేజమునం బతంగుఁడే

ప్రతి ధృతిఁ గాంచనాచలమె పాటి మతి న్సురమంత్రియే సముం
డితని కనంగ ధాత్రి నుతి కెక్కెనయుత్తము నయ్యవేక్షితున్. 93

వ. స్వయంవరంబునందు హేమవర్మతనూజ యగు వరయును సుదేవతనయ యగు గౌరియు బలినందన యగుభద్రయు వీరాత్మజ యగులీలావతియు వీరభద్రపుత్రిక యగుదారికయు భీమప్రసూతి యగుమాల్యవతియు వైదర్భనృపప్రభవ యగు కుముద్వతియు బ్రియంబునఁ దారు వరియించి రన్నరవరాన్వయదీపకుఁ డగు నక్కుమారుండు వెండియు. 94

క. విలసితబహుస్వయంవరముల భుజబలలీల నెలయ మూఁగిననృపుల
న్గెలిచి వరియించె బలిమిని, బలువురు కన్నియలఁ గమలపత్త్రనయనలన్. 95

అవేక్షితుఁడు విశాలాస్వయంవరమున నెదిర్చి రాజుల నోడించుట

వ. మఱియు నొక్కనాఁ డక్కుమారుఁడు విదిశాపురంబున కరిగి విశాలభూపాలతనయ యైనవిశాల యనుదాని స్వయంవరంబున సకలదేశంబులరాజులం బరాజితులం గావించి బలిమిని నమ్మహీపతులు వివర్ణవదనులు విషణ్ణహృదయులు నగుచు నొండొరులం గనుంగొని యి ట్లనిరి. 96

పరాజితు లగురాజు లవేక్షితునితో యుద్ధసన్నద్ధులగుట

ఉ. ఈనరనాథనందనుఁ డహీనపరాక్రమలీల నంద ఱ
న్హీనులఁ జేసి చేకొనియె నీమృగలోచన నిప్పు డిస్సిరో!
యీనగుఁబాటు మేలె మన మియ్యెడ నుత్కటశౌర్యధర్మము
లూనక యుంటి మేని మనపుట్టువు నక్కట రాచపుట్టువే? 97

క. వందిజనసూతమాగధ, బృందంబులు మనలఁ బొగడుబిరుదాంకము ల
స్పందితభుజాబలుని రిపు,నిం దునిమి యొనర్ప వలయు నిక్కంబులు గాన్. 98

మ. అనిన న్రాజులు రాజపుత్రులు ముమూర్షామర్షసంగ్రామహ
ర్షనిరూఢాత్ములు లై మహోగ్రవివిధాంచద్దీప్తిజాలోల్లస
ద్ఘనదోర్దండవిలాసు లై పటుతురంగస్యందనారూఢు లై
యనలోద్దీప్తపదాతిపాదజపరాగాక్రామితాకాశు లై. 99

క. అక్షీణశౌర్యధుర్యు న,వేక్షితునిం జుట్టిముట్టి యిట్టలముగ బా
ణక్షురికాశక్తిగదా, కౌక్షేయాద్యాయుధములఁ గడు నొంచుటయున్. 100

శత్రురాజులు నవేక్షితుఁడును స్వయంవరనిమిత్తము ద్వంద్వయుద్ధము చేయుట

క. పెక్కండ్రు నరేంద్రులతో, నక్కున నారాజతనయుఁ డొక్కఁడు ధైర్యం
బెక్కఁగఁ జల మెక్కఁగ నస, మెక్కఁగ నని చేసె నప్పు డెసకం బెసఁగన్. 101

క. ఆనరనాయకు లేసిన, నానానిశితాస్త్రతతుల నడుమన తునియం
గా నేసె నవేక్షితుఁ డా, సైనికు లావీరు నిశితశరముల మఱియున్. 102

వ. నొప్పించిన నతని కరికలభంబులపయిం గవియుకేసరికిశోరంబునుం బోలె నక్కు-
మారుండు కోపించి నిశితవిశిఖపరంపరలు పరగించిన. 103

సీ. కంఠదోరంతరకరపాదఖండనక్రీడఁ గాల్బలముల గీటడంచి
దంతకుంభాస్యహస్తప్రవిదారణకేళి నేనుంగుల నేలఁ గలిపి
పదముఖకంధరాపార్శ్వవిపాటనపరిణతి హయముల బారిసమరి
రథ్యసారథికేతురథికాంగనిర్దళనప్రౌఢిఁ దేరులు నజ్జు సేసి
ఆ. రక్తనదుల మాంసరాసుల మస్తిష్క-, కర్దమముల భూతకలలములను
ఘోర మైనసమరధారుణిఁ బొలుపారె, నేకవీరుఁ డై యవేక్షితుండు. 104

చ. వితతపరాక్రమోన్నతుఁ డవేక్షితుఁ డిట్లు రణంబున న్విజృం
భితుఁ డగుడు న్మహీపతులు పెల్కుఱి పాఱఁ దొడంగిన న్దర్పా
న్వితులుఁ గులీనులు న్మరణనిశ్చితబుద్ధులు భూరిశౌర్యగ
ర్వితులును నైనసప్తశతవీరనృపాలురు దాఁకి రాతనిన్. 105

వ. ఇట్లు పెక్కండ్రు రాజులు మీఱి యొక్కమాఱు తన్నుం బొదివిన నొదవినకోపం
బున నాభూపాలనందనుం డొక్కరుండ డీకొని యుద్ధంబు సేయుచు ననేకశస్త్రా
స్త్రంబు లడరించి యవ్వీరుల కవచకార్ముకకంకపత్త్రాదులు ఖండించిన నమ్మేటిమగలు
కోపించి యప్పాటన యతనిం జుట్టుముట్టిన. 106

అధర్మయుద్ధమునఁ బరరాజు లవేక్షితునకు బంధాదు లొనరించుట

ఆ. ఒకఁడు విల్లు ద్రుంచె నొకఁడు సారథిఁ గూల్చె
నొకఁడు పడగఁ దునిమె నుక్కు మిగిలి
యతనిహారులఁ గొంద ఱరదంబుఁ గొందఱు
మఱువుఁ గొంద ఱేచి నఱికి రపుడు. 107

క. లీలం గొందఱు పటుశర,జాలంబుల నొంచి రతనిఁ జల మెడపక య
వ్వాలుమగఁడు పలుకయుఁ గర,వాలుం గొనుటయు నొకండు వడిఁ దునుమాడెన్.

క. పోలి వోవనిమగఁటిమి న్బలియుఁడు గద గొనిన దానిఁ బఱియలుగా ను
జ్జ్వలశరముల నొకఁ డేసె, న్బలువురు నృపు లతని మఱియుఁ బటువిశిఖములన్.

తే. పాడి మాలి నొప్పించినఁ బడియెఁ బుడమి, నాకరంధమనందనుం డంతఁ జెలఁగి
ధర్మ మేది విశాలాధిధరణిపాలు, రదయు లై యక్కుమారుని నంటఁ గట్టి. 110

వ. విదిశాపురంబునకుం గొనిపోయిరి విశాలుం డాస్వయంవరస్థలంబున నిలిచి తానును
బురోహితుండును గూఁతునకు ననేకరాజకుమారులంజూపె నది యెవ్వారి వరియింప
కున్న నమ్మహీపతి దైవజ్ఞులం జూచి నేఁడు వివాహవిఘ్నకరంబైనయుద్ధంబు ప్రవ
ర్తిల్లె నీదినం బొప్పదింకఁ బరిణయోత్సవం బొనర్ప నెన్నండు మే లనిన వారువిచా
రించి కతిపయదినానంతరంబునం బ్రశస్తలగ్నయుక్తం బగుదినంబు గలదు నాఁ డీ
కన్యకవివాహంబు సేయు మనిన నట్లకాక యని యతం డాయుత్సవంబుఁ జాలించి

చనియె నంత నక్కడఁ గరంధముండు ధర్మపత్నీసహితుండై యనేకవీరావనీశ్వరులు గొలువం బేరోలగంబున నుండి నిజనందనుం డధర్మయుద్ధపరు లైనపరులచేతఁ బట్టువడి బద్ధుండగుట విని పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించుచున్నసమయంబున దీని కెంతయుఁ జింతింప నేల యనువారును బెక్కండ్రొక్కని నిట్లు చేసినయాపాపాత్ముల నిపుడ పొరిగొనవలయు ననువారును రయంబునం జతురంగంబుల సన్నద్ధంబు గావింప నియోగింపుఁ డనువారును నింతకు మూలం బైనవిశాలుం దెగటార్పక కోపంబు దీఱ దనువారును మనకుమారుండు తగవు దప్పి స్వయంవరంబున బలదర్పితుం డై కన్నియం బలిమిం బట్టుకొని యాగడంబుఁ జేసిన వార లేల సహింతు రనువారును గా మఱియు ననేకు లనేకప్రకారంబులం బల్కుపల్కు లాకర్ణించి వీరవంశప్రసూతయు వీరపత్నియు వీరమాతయు నగువీరమహాదేవి వార్షించి పతి నాలోకించి సకలభూపతులు విన నిట్లనియె. 111

కరంధముఁడు భార్యాప్రేరితుఁడై యవేక్షితు విడిపించుట

క. నానారాజకుమారుల, మానధనుల నోర్చి మత్కుమారుఁడు కన్యం
దాను బలిమి న్వరించిన, యానిరుపమశక్తి యెంత యతిశయ మగునో! 112

ఆ. అవనిపతులు బలియు రందఱు నొక్కఁడై, నన్నుఁ బొదివికొనినఁ దలఁక కడరి
పోటు లాడి నాదుపుత్త్రుండు పడుట దాఁ, గీర్తికరము గాని కీడు గాదు. 113

క. మది నీతి గణింపక యు, న్మదచేతోరౌద్రరససమగ్రతఁ గడు బె
ట్టిదుఁ డై సింహముక్రియ రిపు, విదళనముం జేత సువ్వె వీరగుణ మిలన్. 114

ఉ. భూతలనాథనందనులు భూరిబలాఢ్యులు సూచుచుండఁగా
నాతనయుండు విక్రమగుణస్ఫురణోజ్జ్వలుఁ డై స్వయంవరో
పేతనరేంద్రకన్యకల నెంతయు బల్మిఁ బరిగ్రహించు టె
గ్గే? తగ వేది వేడుకొనునే నృపసూతి జఘన్యచాప్పనన్. 115

చ. వినుఁడు నరేంద్రులార! పటువిక్రముఁ డైనకుమారుబంధనం
బున కయి వంత నొందకుఁడు భూరిభవద్భుజదండవిస్ఫుర
త్సునిశితహేతిఘాతములఁ జూర్ణము సేయుఁడు వీరవిద్విష
జ్జనవరమూర్త్నరత్నవిలసన్మకుటోజ్జ్వలమస్తకస్థలుల్. 116

క. కరితురగరథపదాతులఁ, బరవసముగ నిపుడ పన్నఁ బంపుఁ డెడఁదఁ బ
ల్వురతోడి విగ్రహం బతి, భర మని తలఁపకుఁడు వినుఁడు పార్థివులెల్లన్. 117

తే. అల్పు లగుమేదినీశ్వరులం బొనర్చు, నల్పవిక్రమమున శూరుఁ డైనవాని
కెవ్వనికిఁ గల్గుఁ బెంపు మహీశులార!, వినుతబలవిక్రమాధీశుఁ డెనసినట్లు. 118

క. కావున నాప్రల్లదు లగు, భూవరుల జయించి వారిభూసామ్రాజ్య
శ్రీవిభవము గైకొనుఁడు మ, హీవల్లభులార! వెడలుఁ డెక్కుఁడు రథముల్. 119

వ. అని యమ్మహాదేవి తెంపుసొంపు పొంపిరివోవం బలికినం గరంధముండు సకల
రాజ్యసమేతంబుగ సమరసన్నద్ధుం డై పుత్రశత్రుధాత్రీపతులపయిం జనియె.
వారు నవార్యశౌర్యధుర్యు లై యతనితోడ మూఁడుదినంబులు దారుణం బగు
రణం బొనరించి రంత విశాలుండు నిజపక్షక్షత్రియప్రకరం బపక్రాంతం బగుట
గనుంగొని. 120

క. వినయముఁ బ్రియము భయంబును, మనమునముప్పిరి గొనంగ మహితార్ఘ్యముఁ ద
త్తనయునిఁ దనకూఁతుం గొని, చనియెఁ గరంధమునికడకు సంభ్రమ మెసఁగన్. 121

క. చని ప్రీతచిత్తుఁ డగున, జ్జనపతిఁ బూజించి యావిశాలుఁడు వినయం
బొనర నవేక్షితుఁ గనుఁగొని, యనఘా! యక్కన్యఁ బరిణయం బగు మనుడున్. 122

వివాహనిమిత్తము వైశాలినీవిశాలకరంధమావేక్షితుల సంవాదము

వ. అక్కుమారుం డిట్లనియె. 123

ఉ. ఈనలినాక్షిఁ జూడ నని నెంతయు వైరుల కోడి యే నిసీ!
దీని వరింతు నే మగుడ దీనినె కాదు వరింప నొల్ల నిం
కేనెలఁత న్నిజం బిది యహీనపరాక్రముఁ డైనవానికిం
దీని నరేంద్ర! యి మ్మిదియు నెమ్మి వరింపఁగ నిమ్ము తద్విభున్. 124

వ. అనిన విశాలుండు కూఁతు నాలోకించి. 125

క. పొలఁతీ! యీరాకొమరుని, పలుకులు వింటే? దురాశ పడకు మొరుని నీ
వలసినరాచకొమారుని, నెలమి న్వరియింపు మతని కిచ్చెద నిన్నున్. 126

ఆ. అనిన మోముఁ దన్ని యల్లన వ్రాల నా, బాల యిట్టు లను విశాలుతోడఁ
బలువు రొకనిగెలుపు గెలుపులం దోడిన, వాఁడు గాఁ డితండు వారి కాజి. 127

మ. బలుసింగంబు బహుద్విపప్రకరము న్భంజించుచందంబున
న్బలవద్వైరినృపాలపాటనకళాపారీణతం బొల్చె నీ
బలియుం డుత్కటశౌర్యవిక్రమయశోభ్రాజిష్ణుఁ డై యాజి గె
వలుఁడే? యేరికి ధర్మయుద్ధమున గెల్వ న్వచ్చునే యాతనిన్? 128

క. కొమరారునీకుమారును, కుమారరూపంబె గాదు గురుధైర్యము శౌ
ర్యమును బరాక్రమమును నొ, క్కొమొగి న్నామనము నాఁచుకొనియెం దండ్రీ!

ఆ. వేయు నేమి చెప్ప? వేఁచికొమ్మిరాజు, తనయు నాకుఁ గాఁగ ధరణినాథ!
యొరుని నింక నేను వరియింప నిది నిక్క, మనిన నవ్విశాలుఁ డతనిఁ జూచి. 130

చ. మనసిజతుల్యసుందర! కుమారనరేణ్య! మదీయపుత్రి ప
ల్కినపలుకు ల్మనోజ్ఞములు కీర్త్యము లారయ నీసమానుఁ డెం
దును నిల లేమి నిశ్చయము దోర్బలశౌర్యఘనుండ వీవు నా
తనయ వరింపవే కులము ధన్యము గా నొనరింపవే దయన్. 131

క. అనిన నవేక్షితుఁ డే నీ, వనితను గా దధిప! యొండు వనిత వరింప

న్జన నిజ మీాపలు కనవుడుఁ, దనయునకుఁ గరంధముండు దా ని ట్లనియెన్. 132

క. ఈనృపతికి సంతోషము, గా నీధవళాయతాక్షిఁ దగ నబ్జసప
త్నాననఁ బ్రేమార్ద్రీకృత, మానస వరియింతు గాక మనసిజమూర్తీ! 133

తే. అనిన నాతండు దేవ! నీయాజ్ఞ కే నొ, నర్ప నింతకు ముంద రెన్నఁడు నవజ్ఞ
యిప్పు డేదైన నానతి యిమ్ము సేయఁ, దగనిపని నన్నుఁ బనుపకు ధర్మవేది! 134

వ. అనిన నక్కుమారునివచనంబులు విని విశాలుండు వైశాలిని నాలోకించి తల్లీ! నీ వింక నీతనితగులంబు విడువు మనేకరాజకుమారు లున్నవా రందు నీ కభిమతుం డైనవాని వరియింపు మనిన నక్కుమారికారత్నంబు. 135

తే. నిన్ను వేఁడెద వర మిమ్ము నెమ్మి నాకు, నన్ను నితఁ డిప్పు డొల్లక యున్న మీఁది
భవమునం దిక్కుమారుఁడె వరుఁడు గాఁగ, దారుణాటవిఁ జేయుదుఁ దండ్రి! తపము.

తే. అనియె నంతఁ గరంధముం డావిశాలు, తోడి నెయ్యంబు మనమునఁ దొంగలింప
నప్పురంబున దివసత్రయంబు నిలిచి, వేడ్కఁ గొనకుఁ దోడ్కొని తనవీటి కరిగె.

వైశాలిని యరణ్యమునఁ దపము సేయుట

వ. స్వయంవరోత్సవదర్శనాగతు లైనరాజకుమారులు తమతమపురమ్ములకుం జని రంత వైశాలినీకన్యక సకలబాంధవులం బరిత్యజించి యరణ్యంబున కరిగి పరమవైరాగ్యాయత్తయు నిరాహారయు నై దారుణం బగుతపం బొనరించుచుండ మాసత్రయం బతిక్రమించిన. !38

క. అతులనిరాహారతపో, వ్రతదారుణనియతి నొడలు వట్టి నరము లు
న్నత మై తోఁపగ మరణే,ప్సితమతి నయ్యబల దొట్టి పెద్దయు నార్తిన్. 13

దేవదూత వైశాలిని మరణోద్యమమును నివారించుట

తే. తనువు దొఱఁగంగఁ దలఁచినఁ దరుణి తెగువ
సుర లెఱింగి చయ్యన నొకచరునిఁ బనిచి
రతఁడు చని యంతరిక్షంబునందు నిలిచి
యాకృశోదరిఁ గాంచి యి ట్లనియెఁ బ్రీతి. 140

ఆ. దేవదూత నేను దేవత ల్ప్రార్థించి, యర్థి నీకుఁ జెప్పు మన్న కార్య
మబల! వినుము దేహ మతిదుర్లభము దీని, విడువఁ దగవు గాదు వితతపుణ్య!

వ. సప్తద్వీపశోభితావనీచక్రసంవహనసమర్థుం డగుచక్రవర్తికిం దల్లి వవు దమ్మహాత్ముండు నిజభుజవిక్రమంబున న్దివిజరిపుభంజనం బొనరించుచు దస్యుప్రముఖదుష్టజననిగ్రహం బాచరించుచుఁ దమతమధర్మంబులు తప్పక వర్తిల్లునట్లుగా మహీజనమ్ములం బాలించుచు శతసహస్రసంఖ్యము లశ్వమేధాదిమహాధ్వరమ్ములు సేయు ననిన నయ్యింతి యల్లన ని ట్లనియె. 142

క. త్రిదివమునసుండి వచ్చిన, త్రిదశచరుఁడ వగుదు వీవు తెల్లము సుగుణా
స్పదమూర్తివి సంతానా, భ్యుదయము నా కెట్లు గలుగు పురుషుఁడు లేమిన్. 143

చ. తరణినిభుం డవేక్షితుఁడు దక్కఁగ నే విను మీభవంబున
న్బరుని వరింప నింక నని పట్టితిఁ దండ్రికడం బ్రతిజ్ఞ యా
పురుషవరుండునుం బ్రతిన పూనినవాఁడు కరంధమక్షితీ
శ్వరుకడ న వ్వరింప నని సంతతి యెట్లొయి నాకుఁ గల్గెడిన్. 144

ఆ. అనిన దేవదూతుఁ డను నీబహూ క్తు లేమిటికి నీకుఁ జెపుము మీననేత్ర!
తనయుఁ డుద్భవించుఁ దపము పెంపున సమ స్తమును సిద్ధిఁ బొందు దైవయుక్తి.

వ. నీ వీవనంబున వసించి కృశం బైనశరీరంబు పుష్టంబు గావించు కొ మ్మని చెప్పి దేవదూత సనియె నాసుందరి తపం బుడిగి రుచిరాహారమ్ముల దేహపోషణ మ్మొనరించుచుండె నక్కడ నవేక్షితునితల్లి యొకపుణ్యదివసంబునం గొడుకు రావించి తండ్రీ యేను మీతండ్రిచేత ననుజ్ఞాత నై దుష్కరం బగుకిమిచ్ఛకవ్రతంబు దొడంగిన దాన నీవు నిర్వహింపవలయు ననిన నా కొండుధనంబు లేమి శరీరంబు నిష్పాదించి యైన నీవ్రతంబు పారంబు నొందించెద నిశ్చింతంబుగ ననుష్ఠింపు మనిన నద్దేవియు.

కిమిచ్ఛకవ్రతమిషమున నవేక్షితునకుఁ బెండ్లిపూనికి పుట్టించుట

ఆ. నియతి నుపవసించి నిధులకు నధిపతి, యైనధనదుముంద అధికభక్తి
బూజఁ జేసి నిధులఁ బూజించి లక్ష్మికిఁ, బొలుపు మిగుల నగ్రపూజ సేసి. 147

సీ. అద్దేవి భక్తిఁ దదారాధనము సేయుచుండఁ గరంధముం డొకవివిక్త
తలమునఁ గూర్చున్నతఱి నా ప్తమంత్రు లతని డాయ నరిగి యి ట్లనిరి నెమ్మి
ధరణీశ! ముదిసి తెంతయు నిప్డు నీకును గొడు కొక్కఁ డుండ నాకొడుకు నారి
వరియింప నని యున్నవాఁడు మీకులమింకఁ బెగ నోపుఁ బృథివికి దిక్కు లేక

తే. యుండ నోపు నకట! పితృపిండవిధులు, నిలువఁబడ నోపు నిది గడు నెగులు పుట్టె
నిట్లు గాకుండఁ బ్రార్థింపవే కుమారు, వసుని భార్యాపరిగ్రహపరుని గాను. 148

వ. అనుసమయంబున భవనవ్యాసమునసుండి పురోహితుఁ డర్థిజనుల నుద్దేశించి కరంధమమహిషి కిమిచ్ఛకవ్రతంబు సలుపుచున్నయది మీ కెవ్వరికి నేమి యిచ్ఛ దాని నడుగుఁ డనియె నవ్వచనంబు విని యవేక్షితుం డచ్చటికిం జని. 149

ఆ. అస్మదీయజనని యర్థిఁ గిమిచ్ఛక, వ్రతము సల్పుచున్న దతిశయముగఁ
బ్రీతి నడుగుఁ డెవ్వరికి నేమి యిచ్ఛ మీ, రర్థులార! యిత్తు నవియె నేను. 150

చ. అనినతనూజుమాట విని హర్షమున న్వెస నేఁగి భూవిభుం
డనుపమసత్యవాణి వగు మన్వయవర్ధన! యర్థి నేను నా
కు నొసఁగు మీప్సితం బనుచుఁ గొడ్కు భవత్ప్రియ మేమి నావుడు
న్మనుమనిసుందరాననము మానుగఁ జూపుము నాకుఁ బుత్రకా! 151

చ. అనిన నవేక్షితుండు వసుధాధిప! నీకు సుతుండ నేన యే
నును విను బ్రహ్మచర్యము మనోజ్ఞముగాఁ గయికొన్నవాఁడఁ బొ

త్రునివచనంబు చూపఁ గడు దుర్లభ మెమ్మెయి నొండు వేఁడు మిం
పొనరఁగ నిత్తు నావుడు నృపోత్తముఁ డాతనితోడ ని ట్లనున్. 152

తే. తల్లివ్రతము చెల్లింపఁగఁ దలఁపు వట్టి, యేమి యడిగిన నిచ్చెద నే నటంటి
విచ్చ నా కొండు నందు లే దింపుఁ గాని, ప్రతిన నెఱపు మవశ్యంబుఁ బౌత్రు నొసఁగి.

వ. అకారణబ్రహ్మచర్యంబు పాపహేతువు దానిఁ బరిత్యజింపు మీబవాలుభాషలతోడి
ప్రయోజనం బేమి నామనోరథంబు సఫలంబుఁ జేసి సత్యప్రతిజ్ఞుండ వగు మనినం
బుత్రుం డి ట్లనియె. 154

తే. స్వీకృతప్రతిజ్ఞుఁడ నగునాకు నధిప, యిపుడు నీకు నభీప్సితం బీ నవశ్య
మగుట సంకటప్రాప్తుండ నైతి సత్య, సంగి గానఁ జేసెద దారసంగ్రహంబు. 155

వ. తండ్రీ! యేను నీచేత సత్యపాశబద్ధుండ నైతి నింక నీచెప్పినయట్లు చేసెద నని తల్లి
వ్రతంబు సగుణంబు గావించె నని మార్కండేయుండు. 156

దృఢకేశుం జంపి యడవియం దవేక్షితుండు వైశాలినిం బ్రోచుట

క. అంత నొకనాఁ డవేక్షితుఁ, డెంతయుఁ గుతుకమున వేఁట యేఁగి మృగములం
గాంతారాంతరమున నత్యంతాసక్తిమెయి నేసి యాఁగుచు నొకచోన్. 157

తే. నన్ను రక్షింపు మని కరుణముగఁ బెక్కు
మాఱు లాక్రోశ మొనరించుమగువయెలుఁగు
విని యతం డోడ కోడకు మని హయంబు
నచ్చటికిఁ దోలికొని వెస నరుగునపుడు. 158

క. ఘనుఁడు దృఢకేశుఁ డనియెడు, దనుజానిచేఁ బట్టువడినదాన ధరిత్రిం
దనరుకరంధమసుతుసతి, నని మఱియును నవ్వధూటి యాక్రందించెన్. 159

వ. అప్పు డద్దానవుండు. 160

మ. ధరణీవల్లభ యక్షకింపురుషగంధర్వాసు లెవ్వాని సం
గరరంగంబున మార్కొన న్వెఱతు రల్క న్మృత్యువు న్విక్రమ
స్ఫురణ న్గాలుని మీఱు నెవ్వఁడు రిపుక్షోణీశ్వరశ్రేణికి
న్ధర నే నట్టికరంధమాత్మజుని కాంతం బట్టికొం జేఁగెనన్. 161

వ. అనుపలుకు లాలించి యవేక్షితుండు వెఱఁగుపడి మద్భార్య యివ్వనంబునం
దెక్కడిది యది దనుజమాయ గానోపు దాని కేమి పోయి యెఱింగెదం గాక యని
యతిత్వరితంబునం జని యాసురకరగృహీత యై యాక్రోశించుచున్నకన్యకం గని
దాని నాశ్వాసించుచు. 162

క. వినుతప్రతాపవినతావనివిభుఁడు కరంధముండు వసుమతి యేల
న్వనితాహరణము చేసితి, దనుజాధమ! పోలిసి తనుచుఁ దద్దయు నలుకన్. 163

సీ. చనుదెంచునృపవరు ఘనధనుర్ధరుఁ గని యెంతయు నార్తి నయ్యిందువదన
రాజేంద్రుఁ డైనకరంధముకొడుల నలసువిక్రమయశుం డగున వేక్షి

తునిభార్య నీకు రాత్మనిచేత నేను సనాథ నయ్యెను ని ట్లనాథమాడ్కి
వడవిలోపలఁ బట్టువడి తల్లడిలుచున్నదాన రక్షింపవే దయ దలిర్ప

తే. ననిన నిది నాకు నా లెట్టు లయ్యెనొక్కొ
రాజునకుఁ గోడ లగుట యేక్రమమొ యనుచుఁ
దగిలి యాతన్వి చెఱ మున్ను దలఁగి యింత
తెఱఁగు నెఱిఁగెదఁ గా కంత దీనిచేత. 164

వ. అదియునుం గాక క్షత్త్రియునకు శస్త్రధారణం బార్తత్రాణకారణంబు గాదె
యని తలంచి యవేక్షితుం డారాక్షసు నిరీక్షించి. 165

తే. బ్రదుక వలతేని వేగ యీపడఁతి విడిచి,యరుగు మోరిదురాత్మ! నీయాత్మ నొండు
తలఁపు గలదేనిఁ జక్కనై నిలువు మనుచు, బాల విడిచి నిశాటుఁ డాభీలలీల.166

ఉ. దండము బాహుదండమునఁ దాల్చి నృపాలతనూజుమీఁద సు
ద్దండరయంబున న్గదియ దైత్యుని నాతఁడు గప్పె విస్ఫుర
త్కాండపరంపరం గెరలి దానవుఁడు న్బలుపార వైచె నా
దండము చండశంకుసహితం బగుదానిఁ గుమారుపై వడిన్. 167

శా. ఆదండంబు నిశాతబాణములఁ జూర్ణంబొం గుమారోత్తముం
డాదైత్యుం డొకభూజముం బెఱికి తీవ్రామర్షుఁ డై వైచిన
న్వే దానిం దిలమాత్రఖండములు గావించె న్నరేంద్రాత్మజుం
డాదైతేయుఁడు గప్పె నావిభుని సాంద్రాశ్మోగ్రవర్షంబునన్. 168

తే. నిశితశరముల నాశిలాసిక మెల్లఁ, జూర్ణముగఁ జేసె భూపాలసుతుఁడు మఱియు
దనుజుఁ డెయ్యది యడరించె దాని నెల్లఁ,దూఁపుగములఁ దోడ్తోడన తునియ వైచె.

ఉ. రక్కసుఁ డట్లు సాధనపరంపర వ్యర్థమయి పోయిన న్దిశ
ల్పిక్కటిలంగ నార్చుచును భీమగతి న్వడి ముష్టిఁ జాఁచి పే
రుక్కున డాసిన న్నరవరోత్తముఁడంతనుఁ డొక్క తూఁపున
న్గ్రిక్కున నమ్మహాసురుశిరంబు ధరం బడ నేసె నేసినన్. 170

దేవత లవేక్షితునకు వర మొసంగుట

మ. సుర లగ్గించుచు సంప్రమోద మెసల న్సొంపార నవ్వీరుతో
వర మే మిచ్చెద మేమి? వేఁడు మనిన న్వాఁ డిందు సత్పుత్రు నొ
క్కరు నత్యద్భుతశౌర్యవీర్యఘను నాకు న్బ్రీతిమై నన్న నా
సుర లీకన్యకయందు నీకు జనియించు న్బుత్రుఁ డుదగ్రుణా! 171

ఆ. అతఁడు చక్రవర్తి యగు నని చెప్పిన,ననియె నాకరంధమాత్మజుండు
జనకుచేత నేను సత్యబద్ధుండ నై, కొడుకు మిమ్ము వేఁడుకొంటి వినుఁడు. 172

వ. భండనంబునఁ బగతుర కోడి పాటె భార్యాపరిగ్రహం బింక నొల్ల నని విశాలరాజ
తనూజ నేను బరిత్యజించితి నిదియు నిన్నుఁ దక్క నన్యసంగమంబు పరిత్యజించిన

యది యట్టివై శాలినిం బరిగ్రహింపక యిపు డీయన్యనారీపరిగ్రహం బెట్లు సేయుదు ననిన నద్దేవత లి ట్లనిరి. 173

క. ఇదియ కదా నీచెప్పిన,యది నీసద్భార్య నీకు నై చేసెం దపం
బొదువంగ నీకును దీనికి, నుదయించును సుతుఁడు సత్త్వయుతుఁడు కుమారా!

వైశాలిని యవేక్షితునకు నిజవృత్తాంతముఁ జెప్పుట

వ. అని చెప్పి బృందారకు లరిగినం గరంధమనందనుం డాసుందరిం జూచి నీవిధం బంతయు నిది యేమి? నా కెఱింగింపు మనిన నది యి ట్లనియె. 175

ఉ. నన్నుఁ బరిత్యజించి నృపనందన! నీ వటు చన్న నంత నే
ను న్నిఖిలాప్తబంధువులను న్విడఁబాసి యరణ్యభూమికిం
గ్రన్నన వచ్చి మేను వొఱఁగం దెగి తీవ్రతపస్సమాధినై
యున్న సుధాశను ల్వనుప నొక్కచరుం డరుదెంచి ప్రీతితోన్. 176

ఆ. ఇట్లు తగునె యింతి! యీయేమపీవ్రులు, నేలువ క్రవర్తి యీడ్యకీర్తి
పుణ్యమూర్తి సుతుఁడు పుట్టు నీ కిది దేవ, వాక్య మొడలు విడువవలవ దనిన.

క. అనిమిషులదూతపలుకులు, విని సంతస మంది తపము విడిచితి నంత
న్నినుఁ బొందఁగఁ గాంతును నేనని మనమున నూఱడిల్లి యంగజమూర్తీ! 178

అవేక్షితునితో వైశాలిని నాగలోకవృత్తాంతము చెప్పుట

వ. అంత నపరదినంబున నేను గంగకుఁ జని యొక్కమడుపున నీరాడుచున్నంత నొక్క వృద్ధనాగేంద్రుండు రసాతలంబునకు నన్నుఁ దిగిచికొని పోయిన నంకలినాగపతులు నాగాంగనలు నాగకుమారులు సహస్రసంఖ్యలు నాకడకు నరుగుదెంచి బహువిధం బులఁ బ్రశంసించి పూజించి సవినయంబుగా ని ట్లనిరి. 179

క. నీ పుత్త్రున కపరాధం,బీ పవనాశను లొనర్తు రింపఁ గ్రుద్ధుం
డై పోరిగొన కుండఁగ నీ, వాపురుషవరేణ్యు మాన్పవమ్మ కడుఁ గృపన్. 180

మ. అని ప్రార్థించిన నట్ల చేసెదఁ బ్రియం బొప్పంగ మీ కంటి న
న్న నహీంద్రు ల్బహురత్నభూషణముల న్వస్త్రంబుల న్సాంద్రచం
దనమాల్యంబుల వేడ్క నన్నుఁ జెలు వొందన్ బ్రీతిఁ గైసేసి యం
త నిజావాసము వెల్వరించిన నరేంద్రా! వచ్చి నే నిచ్చటన్. 181

చ. అనుపమరూపకాంతిమహిమాతిశయంబునఁ దొంటియట్ల నా
తనులత యొప్ప భూషణవితానరుచిం జెలువారుచున్న నీ
దనుజుఁడు చూచి చాఁ దలఁచి దర్పితుఁ డై నను బట్టుకొన్నఁ గా
సినభవదీయబాహుబలజృంభణ మేఁ బొగడంగ నేర్తునే? 182

క. నాకుఁ బ్రసన్నుఁడ వగుము కు,నాకర! వరియింపు నన్ను నతులభుజబల
శ్రీకరకమనీయత నిల, నీ కెన నృపసుతుఁడు లేఁడు నిక్కం బరయన్. 183

క. అనినయెలనాఁగమాటలు, విని పితృవచనములు దలఁచి విమలవిచారుం
డనఘుం డవేక్షితుం డా, వనితకు ని ట్లనియె గారవంపుఁబలుకులన్. 184

ఆ. సానురాగహృదయ వైనని న్నుఫుంప నే, రిపుజితుండ నై పరిత్యజించి
నాఁడ నిపుడు శత్రునాశోపాయమున, బ్రాప్త వైతి సేయుభాతి యేది ? 185

ఆ. అనిన నింతి యిట్లు లనియె మత్పాణిగ్రహమ్ము సేయు మీవనాంతరమునఁ
గామకలితు లైనభామినీపురుషుల, సంగమంబు పొలుచు సగుణ మగుచు. 186

గంధర్వుఁ డవేక్షితునకు వైశాలిసిజన్మరహస్యము దెలుపుట

క. అనిన నతఁ డిట్టు లయ్యెడు, విను పాణిగ్రహణ మిపుడు విధియుక్తముగా
నొనరింపవలయుఁ దన్వీ!, యనునెడ గంధర్వనాథుఁ డధికవిభూతిన్. 187

వ. అనేకగంధర్వాప్సరఃపరివృతుం డై యరుగుదెంచి యవేక్షితుం గాంచి మహాత్మా!
యీమానిని నాకూఁతురు దీనిపేరు భామిని యిది బాల్యంబున నగస్త్యాశ్రమ
మునకుం జని విహరించుచున్న నమ్మునివ మనుష్యయోనిం బుట్టు మని శపియించిన
నే ని ట్లంటి. 188

క. మునివల్లభ ! యిది యవివేకిని యెంతయు బాల దీనిఁ గృపఁ జూడు మన
మ్మున నైనఁపు డప్పు దీనికి, ననుగ్రహము సేయు మనిన నతఁ డి ట్లనియెన్. 189

క. బాల యని తలఁచి కాదే, యీలలనకు నల్పశాప మిచ్చితి ననిన
న్జాలఁగ వగచితి నేను వి,శాలున కిపు పుట్టెఁ దపసిశాపమున నృపా! 190

వైశాలిన్యవేక్షితుల వివాహము

వ. అని చెప్పి గంధర్వవిభుం డిది నాపుత్త్రి గానఁ జనుదెంచితి దీనిఁ బరిగ్రహింపుము
నీకుం జక్రవర్తి యగుపుత్త్రుం డుద్భవించు ననిన నవేక్షితుండు తుంబురుండు
హోతగా సుముహూర్తంబున భామినీపాణిగ్రహణమహోత్సవం బంగీకరించె
నప్పుడు గంధర్వగీతంబులు నప్సరోనర్తనంబులుం బ్రవర్తిల్లెఁ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్యంబులు మనోహరమ్ము లై ప్రవర్తిల్లె నంత. 191

క. గంధర్వలోకమున కా, గంధర్వవిభుండు చనియె గంధర్వులతో
బంధురవిభూతిఁ గూఁతుఁ గ,బంధమసుతుఁ దోడుకొని కరము ప్రియ మొదవన్.

వైశాలినియు నవేక్షితుఁడును గంధర్వలోకమున కేఁగి విహరించుట

తే. ఇట్లు గంధర్వపురమున కెలమి నేఁగి, యానవీనవధూవరు లాత్మ వేడ్క
లగ్గలింపఁ గోర్కులు తొలఁకాడ నడరి, తమకములు దీర బహువిహారములఁ దగిలి.

సీ. కమనీయకాంచనకాంతిసురమ్యహర్మ్యోపరిస్థలుల నొక్కొక్కమాటు
శుకపికమధుపమంజులవిహారోల్లసదుపవనాంతముల నొక్కొక్కమాటు
కలహంససారసకలరవాంచితసరిదురుపులినముల నొక్కొక్కమాటు
శృంగసంగతరత్నరంగదుత్తుంగశైలోపకంఠముల నొక్కొక్కమాటు

తే. తివుట నొక్కొక్కమాటు పక్షినులపొంత
నర్థి నొక్కొక్కమాటు గుహాంతరములఁ
బ్రీతి నొక్కొక్కమాటు కృత్రిమనగముల
బహువినోదము ల్సలిపిరి పతియు సతియు. 194

క. అడిసిగ్గులు తమకంబులు, నుడి వోవఁగఁ గేలికడఁక లొదవఁగఁ జెయువు
ల్తడఁబడ మఱపులు దెలుపులు, నడరి రతిక్రీడ సలిపి రతివయుఁ బతియున్. 195

క. కిన్నరగంధర్వులు రుచి, రాన్నస్రక్చందనాంబరాభరణాదు
ల్పన్నుగఁ దమ కొసఁగఁగ సం, పన్నము లగుభోగములకుఁ బాత్రము లగుచున్. 196

వ. కరంధమరాజనందనుండు గంధర్వరాజనందనయు నిట్లు మనోహరమ్ము లగుమనో
భవవిహారమ్ముల సుఖయించుచుండి రంతఁ గొంతకాలంబునకు. 197

మరుత్తుజననము

క. గంధర్వరాజనందన, సంధుక్షితతేజుఁ బ్రబలు సత్సుతుఁ గనిన
న్గంధర్వలోక ముత్సవ, బంధురమై యొప్పె నభము ప్రసూనల మయ్యెన్. 198

సీ. ఎలమి నవేక్షితుఁ డెంతయు నుబ్బిల్లెఁ గిన్నరగంధర్వగీతతతులు
పణవవీణావేణుపటహమృదంగానకాదినాదంబులు నతిశయిల్లె
నప్సరోవనితలయాటలు నలసిల్లె వెసఁ బుష్పవర్షంబు విస్తరిల్లె
నవిరళమృదుగంధపవనంబు శోభిల్లె దిక్కు లన్నియుఁ గడుఁ దేజరిల్లె
తే. నపుడు గంధర్వనగర మత్యంతరమ్య, మయ్యె సురసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరాహి
గరుడఖేచరయక్షకింపురుషవరుల, సంకులమ్మున సంయమిసంకులమున. 199

వ. అట్టిసమయంబునఁ దుంబురుం డాబాలునికి జాతకర్మహోమాదిసముచితక్రియా
కలాపంబు నిర్వర్తించి స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నిట్లని స్తుతియించె. 200

క. నీవు మహనీయుఁడవు తేజోవీర్యఘనుండ వురుయశుండవు భూభృ
ద్దేవుఁడవు చక్రవర్తివి, శ్రీవిలసితుఁడవు కుమార జితరిపువీరా! 201

క. శతమఖముఖనిఖిలసుర, ప్రతిపక్షనిరాసనిపుణ! భవదీయభుజా
తతబలశౌర్యంబులు ప్ర, స్తుతించెదరు వివిధయజ్ఞసుకృతప్రవణా! 202

వ. అని మఱియును రజోరహితంబుగా నల్లన వీచుచున్నప్రాఙ్మరుత్తు నీకు శుభంబును
దక్షిణమరుత్తు నీకు విమలత్వంబును బశ్చిమమరుత్తు నీకు భుజవీర్యంబును నుత్తర
మరుత్తు నీకు బలంబును నొసంగుం గాత యని దీవించినయనంతరం బాకాశంబున
నుండి యశరీరవాణి యెల్లవారు వినుచుండ నీగురుం డైనతుంబురుండు కుమారు
నికి మరుత్తులు శుభం బొసంగు నని పెక్కుమాటలు పలికె నది కారణంబుగా
నితండు మరుత్తనామంబునం బ్రఖ్యాతుం డగు మహీపతు లెల్ల నీతనిశాసనంబు
శిరంబుల ధరియింతు రీవీరుండు సకలరాజచూడామణి యగునీమహాత్ముండు భుజ

వీర్యపరాక్రమంబులం బరచక్రపతుల నాక్రమించి సప్తద్వీపాలంకృతం బగుమహీచక్రంబు దాన యేలి చక్రవర్తి యగుసీమహనీయమూర్తి యజ్ఞకర్తలైనమహీభర్తలలో నగ్రేసరుం డై వర్తిల్లు నని చెప్పినవచనంబు లాకర్ణించి నాకౌకసులు గంధర్వులు నవేక్షితుండగు భామినియుం బరమానందంబు నొంది యావాక్యంబులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి రంత. 203

పుత్త్రాదులతో నవేక్షితుండు నిజనగరమున కేగి తండ్రిం దనుపుట

సీ. ఆనృపాత్మజుండు నిజాత్మజుం గొని తాను వనితయు గంధర్వపతులు గొలువఁ
దనపురంబున కేగి మనుజేంద్రపరివృతుం డై నతండ్రికి వినయమున మ్రొక్కి
యధిప! నీతోఁ బల్కినట్టుల చేసితి నిదె చూడు పౌత్త్రునివదన మర్థి
నని సుతు నుత్సంగమున నిడి పడసినవృత్తాంత మంతయు విన్నవించు
ఆ. టయుఁ గరంధముండు నయనంబు లుత్కటా, నందవారిబిందుసుందరములు
గా ననూనభాగ్యకలితుండ నైతి నే, నంచు బాలుఁ గౌఁగిలించె వేడ్క. 204
తే. అతఁడు మనుమని మఱియు నంతంత ప్రీతి, యడర నాలింగనము చేసి యర్ఘ్యపాద్య
గంధపుష్పాదిపూజలఁ గరము నెమ్మి, నఖిలగంధర్వులకుఁ బ్రియ మాచరించె. 205
ఉ. పౌరులు మానవేంద్రునకుఁ బౌత్త్రుఁడు గల్గికి మిన్ను మోసి సొం
పారఁగఁ జేసి యుత్సవము లప్పురం బభిరామ మయ్యె శృం
గారము లొప్పఁ జేసి పురకాంతలు మంగళగీతవాద్యము
లొప్పరున మ్రోయ నృత్యము లపూర్వముగా నొనరించి రెంతయున్. 206
క. భూసురుల రత్నకాంచన, వాసోలంకార ధేనువసుధాదాన
శ్రీసొంపున సంపన్నుల, జేసెఁ గరంధముఁడు ప్రీతచిత్తుం డగుచున్. 207
వ. అంత. 208
మ. సితపక్షంబున నాఁటనాఁటికిఁ గడుం జెన్నొందుశీతాంశున
ట్లతిలావణ్యవిలాసభాసురతనుం డై తల్లికిం దండ్రికి
న్నతతాహ్లాద మొనర్చుచుం బెరిఁగి యాచార్యోపదేశంబునం
జతురుం డయ్యె మరుత్తుఁ డాగమముల న్శాస్త్రమ్ముల న్విద్యలన్. 209
తే. అభిమతముగ ధనుర్వేద మధిగమించి, ప్రీతి దివ్యాస్త్రచయము పరిగ్రహించె
నఖిలశస్త్రవిద్యలు వేడ్క నభ్యసించెఁ, గ్రమముతో మరుత్తుండు భార్గవునివలన.
వ. అంత. 210
క. తనకూఁతుతెఱఁగు దౌహిత్త్రునిజననము నతనిశౌర్యదోర్వీర్యములు
న్విని నిర్భరహర్షరసమ్మునఁ దేలె విశాలరాజపుంగవుఁడు మదిన్. 212

కరంధముఁడు మరుత్తునకుఁ బట్టాభిషేక మొనర్చి యడవి కేగుట

వ. అంతఁ గరంధముం డరణ్యంబున కరుగం దలంచి యొక్కనాఁ డవేక్షితుం బిలిచి యి ట్లనియె. 213

చ. వినుము కుమార! యెంతయును వృద్ధుఁడ నైతి నరణ్యభూమికి
జనియెద నే గృతార్థుఁడన సర్వమునందును నీకుఁ బట్టబం
ధన మొనరించునీకొఱఁత దక్కను నొందను గొఱంత లేదు నా
కనుపమ మైనరాజ్యముఁ బ్రియంబునఁ గైకొను మీవు నావుడున్. 214

ఉ. ఆనతవక్త్రుఁ డై యనియె నాతఁడు రాజ్యము సేయ నొల్లఁ దం
డ్రీ! నెఱ నాఁడియున్నయది యీధర కన్య నొనర్ప రాజుగా
హీనత నొందె నీకతన నే జెఱఁ బాసినయట్టి పౌరుష
శ్రీ నను బాసెఁ బౌరుషగరిష్ఠుఁడు గాక ధరిత్రి యేలునే? 215

క. ఏపురుషునియాపద లెడఁ, బాపంబడు నొరులచేతఁ బతికింపంగా
నాపురుషుఁడు దా స్త్రీస,న్నోపేతుఁడు నిష్ప్రభావుఁ డుర్వీనాథా! 216

వ. కావున నీచేత మోక్షితుండ నై స్త్రీసమానధర్ముండ నైననేను మహీభర్త నగుదునే? స్త్రీకి పోషకుం డగుపురుషుండు గదా భర్త యగు ననినఁ దండ్రి యిట్లనియె. 217

తే. కొడుకునకుఁ దండ్రి తండ్రికిఁ గొడుకు వేఱు,గామి యది పరమార్థంబు గానఁ దండ్రి
నైననాచేత మోక్షితుఁ డైతి గాక, యొరునిచే ముక్తుఁ డైతివే యురుగుణాఢ్య!

క. అనినం దండ్రికి సుతుఁ డి,ట్లను నీచెప్పినది నిక్క మగు నైనను నా
మన సొడఁబడ దే నీచే, విని మోక్షితుఁ డగుట నాకు వ్రీడన సేయున్. 219

తే. ఒరులఁ దండ్రిచే లక్ష్మిఁ గైకొనునతండు, తండ్రిచేఁ గ్లేశములఁ బాసి తనరునతఁడు
తండ్రిచేతన వెలయు నతఁడు మదీయ, కులమునందును లేకుండవలయుఁ దండ్రి!

వ. అని పెక్కుభంగులఁ జెప్పనకొడుకు నొడఁబఱుప నేరక మరుత్తునిం బిలిచి నీవు మహీరాజ్యంబు పూను మనిన నతండు తండ్రిపంపున నొడంబడియె నంత నామనుజేంద్రుండు మనుమనికిం బట్టంబు గట్టి భార్యాసమన్వితుం డై వనంబునకుం జని వేయివత్సరంబులు ఘోరతపంబుఁ జేసి శరీరంబు విడిచి సురలోకప్రాప్తుం డయ్యెఁ దదీయపత్ని వీరమహాదేవి మఱియు శతవర్షంబులు ఫలమూలకృతాహార యై పతి సాలోక్యంబు గోరి భార్గవుం డైనయౌర్వునాశ్రమంబున మునిశుశ్రూష సేయుచుం దపోవృత్తి నుండె నని చెప్పిన విని క్రోష్టుకి మార్కండేయున కిట్లనియె. 221

మరుత్తచక్రవర్తిచరిత్ర

చ. అనుపమధర్మమూర్తియు నయాదరవర్తియుఁ జక్రవర్తియు
న్ఘనభుజవీర్యుఁడు న్రిపువినాశకరోద్భటశౌర్యుఁడు న్జగ
జ్జనసుతకీర్తిధుర్యుఁడును శాంతుఁడు దాంతుఁడు నైనయమ్మరు
త్తునిచరితం బొగి న్వినఁ గుతూహల మయ్యెడు నాకుఁ జెప్పవే. 222

చ. అనుడు మృకండుసూనుఁడు మహాత్మ! పితామహుచేత నమ్మరు
త్తనృపతి వేడ్క నెంతె వెసఁగఁ దాఁ బృథురాజ్యపదస్థుఁ డై మహీ
జనములఁ గాచుచు న్నవనసంపద నొందుచు నెల్లదీవులం
దనఘునచక్ర మప్రతిహతం బగుచుండఁగ నత్యుదగ్రతన్. 223

క. తనరథగతి యాకాశంబునఁ బాతాళమున నుదకములయందును నెం
దు నకుంఠిత మై మెఱయఁగ, ననఘుం డు మరుత్తుఁ డేలె నఖిలావనియున్. 224

తే. ఇతరవర్ణులు నమ్మేదినీశువలన, నధికధనములు వడసి నిరంతరంబు
నాస్థతో నిష్టపూర్తము లాదిగాఁగఁ, గలుగుధర్మము ల్సేసిరి గౌరవమున. 225

సీ. ఆంగిరసుండు బృహస్పతితోఁబుట్టు వతులతపోవిభవాధికుండు
సంవర్తుఁ డనియెడుసంయమి తనకు ఋత్విజుఁ డయి ముంజవద్దివ్యనగము
శిఖరంబు నిజశక్తి క్షితిఁ బడఁ జేసి యం దపరిమితం బైనయర్థసంచ
యమ్ముఁ జూపినఁ గొని యమ్మరుత్తుఁడు హేమకుట్టిమస్థలములఁ గొమరు మిగుల

తే. హర్మ్యశాలాదినానాగృహముల బహువిధోపకరణములను మహాయూపములను
గనకమయములఁ గావించి క్రతువు లోలిఁ, జేసి దివిజులఁ దృప్తులఁ జేసె నర్థి. 226

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు సోమంబున నింద్రాదిదేవతలను సమగ్రదక్షిణల మహీదేవతలను దృప్తి నొందించి సువర్ణమయంబు లగుప్రాసాదాదిసమస్తవస్తువులను బ్రాహ్మణుల కొసంగి మహోత్కృష్టుం డై మహీపాలనంబు సేయుచుండ నొక తపోధనుండు చనుదెంచి యానరపతిం గాంచి యేను భవత్పితామహుకడనుండి వచ్చితి నాయవ్వ నీకుం జెప్పు మనినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 227

మరుత్తునితో ముని చెప్పిన నాయినమ్మసందేశము

ఆ. ధరణి ధర్మయుక్తిఁ దగఁగఁ బాలించి నీ, తాత చనియె దివిజధామమునకుఁ
దపము సేయుచున్నదాన నౌర్వాశ్రమ, స్థలమునందు శాంతి దనర నేను. 228

తే. పుడమి పాలించి చనినమీపూర్వనృపుల, యందు ము న్నేతరమ్మున నైన నుర్వి
కెన్నఁడును బుట్ట దేకీడు నెచట నకట!, నీతరంబున నొకకీడు నేఁడు పుట్టె. 229

క. సురుచిరభోగాసక్తిం, బొరసియొ సతతాధ్వరేచ్ఛ పొందియొ యకటా!
చరనరనాథుఁడ వై నీ, వరయవు దుష్టులు నదుష్టు లగువారి నిలన్. 230

వ. అది యె ట్లంటేని. 231

సీ. అధికదర్పోన్నతి నహిలోకమునునుండి చనుదెంచి ఘోరభుజంగములు
మునుల వినిర్మలమూర్తుల నేడ్వురఁ గఱచి వేగమ మృత్యుగతులఁ జేసి
విలసజ్జలాశయములు నిజస్వేదమూత్రపురీషముల దూషితములు సేసెఁ
గడఁగి హవిస్సులు గాసి చేసినవాని సమయింప సుయము ల్శక్తు లైన

తే. వారు దండింప నొడయలు గారు నీవ
యొడయఁడవు నృపోత్తమ! ధర్మయుక్తి నెంత
దాఁక నభిషేకజలము తొదలకు రావు
రాకొమరుఁ డంతదాఁక భోగైకపరుఁడు. 232

క. అట మీఁద ధరణిపాలన, పటుకర్మములంపెఁ దగిలి బహుదుఃఖము లం
దుట గాక యతని కత్యు, త్కటభోగపరత్వ మెందు గలదె నరేంద్రా! 233

క. మహివల్లభునకు దేహ, గ్రహణము భోగములకొఱకుఁ గాదు ధరిత్రీ
వహనానిజధర్మపాలన, బహుదుఃఖనిరంతరానుభవమునకు నృపా! 234

క. ఇహలోకమున మహీపతి, బహుదుఃఖము లనుభవించి పరలోకమున
న్బహుకాల మప్సరోవర, మహిళాసంభోగసౌఖ్యమహాసీయుఁ డగున్. 235

వ. కావున నింతయు విచారించి రాజ్యభోగంబులు పరిత్యజించి ధరణీపాలనక్లేశంబు లంగీకరింపు మచాపండ వగుటం జేసి భుజంగకృతద్విజనుపణంబు గాన నేర వైతి వేయును జెప్ప నేల దుష్టనిగ్రహం బొనరించి శిష్టప్రతిపాలనంబునం దదీయధర్మంబునం దాఱవభాగం బందుము రక్షింపక యుపేక్షించితేని దుష్టకృతదురితం బంతయు నిన్నుఁ బొందు నిది యసందిగ్ధం బని నిజపితృజనని చెప్పఁ బనిచినవిధంబు సమస్తంబును జెప్పితి నిందు నీమనంబున కెయ్యది రుచి దానిని జేయు మనిన మునివచనంబులు విని మరుత్తుండు లజ్జాయత్తచిత్తుం డగుచుఁ దన్నుం దాన నిందించుకొని నిట్టూర్పు నిగిడించి యప్పుడు. 236

మరుత్తుఁడు సంవర్తాస్త్రముచే నాగలోకము దహింపఁ జేయుట

క. ధనువును దివ్యాస్త్రంబులు, గొని యౌర్వునియాశ్రమమునకుం గడు వేగ
మ్మున నేఁగి పితామహికిని, మునులకుఁ బ్రణమిల్లి రాజ్యముఖ్యుం డెదురన్. 237

ఉ. పాములచేతఁ జచ్చి భువిఁ బడ్డమునీంద్రులఁ గాంచి పార్థివ
గ్రామణి యుల్ల ముమ్మలికఁ గాలఁగఁ బల్మఱుఁ దన్నుఁ దిట్టుకొం
చేమఱి యింతపాపమున కే నెల వైతినె? దుష్టపన్నగ
స్తోమము నాభుజాబలముసొంపునఁ బెంపును నేపు డించెదన్. 233

వ. అని పటుకోపపావకశిఖారుణితాంబకదీప్తవక్త్రుఁ డై
యనిమిషయక్షకిన్నరవియచ్చరమానవులార! చూడుఁడీ
యనుపమపుణ్యమూర్తుల మహాత్ముల నిమ్మునుల న్విషాగ్నిఁ ద్రుం
చినయహికోటి నెల్ల నెటు చేసెదనో భుజవీర్యసంపదన్. 239

. అని పలికి మరుత్తుండు రయమున సంవర్తకమహాస్త్రముం దొడి పవనా
శనసాళమునకు నై యేసిన నది దుర్వారవహ్ని శిఖ లెగయంగన్. 240

శా. పాతాళం బఖిలంబునుం బరగి సర్పశ్రేణుల న్సర్వలో
కాంతకంబుగఁ గాల్పఁ జొచ్చుటయు హాహారావము ల్సేయుచు
న్భీతిం దల్లులఁ దండ్రుల న్దనయుల న్వే చీరుచు న్బన్నగ
వ్రాతమ్ము ల్దహనార్చుల న్బడగలు న్వాలంబులు న్రాలఁగన్. 241

క. కర మార్తిఁ బొంది వస్త్రాభరణంబులు దిగ్గ విడిచి పాతాళముఁ జె
చ్చెర వెడలి మరుత్తజనని, శరణము వేఁడుచు రయమునఁ జనిరి మునీంద్రా! 242

మ. చని యాభామినిఁ గాంచి యార్తి యడర న్సర్పంబు లందంద వం
దనము ల్సేసి సగద్గదస్వనముల న్దల్లీ! దయ న్నాకు ని
చ్చినయానాఁటివరంబు నేఁడు మదిలోఁ జింతింపు యుష్మత్సుతా
స్త్రనితాంతాగ్ని నశింప కుండఁగ వెస న్రక్షింపు మ మ్మందఱన్. 243

క. ఘోరాస్త్రానలమున విపులోరగలోకంబు గాల్ప కుండఁగఁ దల్లీ!
వారింపుము నీపుత్రకు, నేరూపున నైనఁ గావు మాయహికులమున్. 244

క. స్ఫురితామర్షోద్రేకిత, మరుత్తఘోరాస్త్రవహ్ని మాఁడెడుమాకు
న్శరణింపు నీవు దక్కఁగ, శరణం బగువారు లేరు సాధుచరిత్రా! 245

వ. అనినయురగంబులవచనంబులు విని వారికిం దొల్లి తనయిచ్చినవరంబునుం దలంచి సంభ్రమంబునం బతి నాలోకించి పాతాళంబునకు నన్నుం దోడ్కొని పోయి ప్రార్థించిన వీరికి నభయం బిచ్చినదాన నాపలు కసత్యంబు గాకుండ నీకొడుకు వారింపు మనిన నవేక్షితుం డత్యపరాధం బొనర్చిన యాదర్వీకరంబులందు భవన్నందను కోపంబు దుర్వారం బై యున్నయది యెట్లు మాన్పింప వచ్చు నని తలంచెద ననిన దందశూకంబులు తల్లడిల్లి మహాత్మా! యట్లనకుము శరణాగతులము మాకుం బ్రసన్నుండ వగుము క్షత్త్రియులశస్త్రధారణం బార్తత్రాణకారణంబు గాదె యని ప్రార్థించిన నతండు. 246

క. శరణాగతార్తదర్వీ, కరదీనోక్తుల మనంబు గదుఁ గరుణారసం
భరిత మయిన ని ట్లనియెను, ధరణీనాయకుఁడు ప్రీతిఁ దనసతితోడన్. 247

క. తరుణీ! యే నీపంపున, మరుత్తు వారింతుఁ గాతు మానుగ సర్పో
త్కరము నవశ్యమ్మును విను, శరణాగతులం ద్యజింపఁ జన దెవ్వరికిన్. 248

భామినివాక్యమున నవేక్షితుఁడు పాముల రక్షింపఁ బ్రతిజ్ఞ చేయుట

క. విను నావచనంబున నీ, తనయుం డత్యుగ్ర మైనతనయస్త్రము చ
య్యన సంహరింపకున్నను, ఘనదివ్యాస్త్రహతి దానిఁ గ్రాతుం దరుణీ! 249

మ. అని రాజన్యవరుం డవేక్షితుఁడు పూజ్యం బైనచాపంబు న
స్త్రనికాయంబును దాల్చి తాను సతియు న్రాజిల్లునౌర్వాశ్రమ

మ్మునకుం బోయి మహోగ్రకార్ముకరుచిస్ఫూర్జద్భుజుం డామ్రలో
చను దివ్యాస్త్రసముద్గతానలశిఖాసంవ్యాప్తరోదోంతరున్. 250

తే. దారుణానలాస్త్రంబు పాతాళమునకు, నుగ్రమూర్తి యై చూపుచు నున్నవాని
నమ్మరుత్తుని గని డాయ నరిగి యిట్టు, లనియె నల్పస్వరమున వీరాత్మజుండు. 251

పాములకై మరుత్తావేక్షితుల సంవాదము

క. చనునయ్య యింత కోపమ్మునఁ బటుసాహసము సేయ భూపోత్తమ! నీ
కనురూపం బే యిది సయ్యన నీ వుపసంహరింపు మస్త్రానలమున్. 252

క. అనినట్టితండ్రి పలుకులు, విని తప్పక చూచి చేత విల్లుండఁగ న
జ్జనపతి సగౌరవంబుగ, జననికి జనకునకు మ్రొక్కి చండస్ఫూర్తిన్. 253

శా. ఏమీ యస్త్రము సంహరింపఁ దగు నంటే తండ్రి! మద్వీర్యము
న్నామర్త్యంబు తృణీకరించి యిటు లీసక్తస్థల న్నభ్యుల
న్నామర్షాత్మకు లై యకారణము యీవ్యాళాధముల్ గ్రూరు లు
ద్దామక్రోధులు చంపి యుండఁగను నీత ప్పేను నై రింతునే? 254

క. కావున నీబ్రహ్మఘ్నుల, కై వసుధాధీశ! యడ్డ మాడకు మింక
న్నీ వించుక యుడుగను నే, నేవిధమున ననిన నయ్యవేక్షితుఁ డనియెన్. 255

క. ఈమునివర్యులఁ జంపిన, పాములు నరకంబునందుఁ బడఁ గా కవి నీ
కేమి వెస నస్త్ర ముడుపుము, నామాట ప్రియంబుతో నొనర్పుము పుత్రా! 256

ఆ. అనిన నమ్మరుత్తుఁ డతిపాపు లగువీరి, నిగ్రహింప కున్న నిరయమునకు
నేను బోదుఁ గాక యీపాము లేఁగునె?,దండ ముడుగు మనుట దగునె తండ్రి!

వ. అని మఱియు నత్యంతాపరాధు లైనయీదుష్టోరగమ్ములకు నే నుపశమింప మదీయ ధర్మంబు విడిచి నీపంపును నే నొనరింప ననినం గరంధమనందనుండు కటకటంబడి కొడుకున కిట్లనియె. 258

చ. వల దని యెంత చెప్పినను వారక మచ్చరణాగతావళుల
న్వాలియఁగఁ జేయఁ జూచె దది పాల్గఁగఁ జేసెద నస్త్రవేది వీ
విల నరయంగఁ నొక్కరుఁడవే? వివిధాస్త్రము లే నెఱుంగనే?
నిలుచునె నీదురాగ్రహము నేర్పును నాయెదుర న్దురాత్మకా! 259

సీ. అని కడుఁ గోపించి యయ్యవేక్షితుఁడు దామ్రాక్షుఁ డై యుగ్రశరాసనమునఁ
బటుతరానలశిఖాభయదకాలాస్త్రంబు సంధించుటయు నిల సంచలించె
నయ్యస్త్రఘోరత్వ మమ్మరుత్తుఁడు సూచి యిట్లనుఁ దండ్రితో నేను దుష్ట
దమనార్థ మిమ్మహాస్త్రము ప్రయోగించితిఁ గాని నీపై వేయఁ గడఁగ నీవు

ఆ. ధర్మపద మొకింత దప్పనినామీఁద, నీశరంబు దొడుగ నేల చెపుము?
ప్రజలఁ గాడితోడఁ బరిపాలనము సేయు, నన్నుఁ జంపఁ గారణంబు గలదె? 260

తే. అనిన నయ్యవేక్షితుఁడు భయార్తరక్ష, చేసు గావింపఁ బూనితి దాని కీవు
గడఁగి విఘ్నం బొనర్చితి గాన నీకు, బ్రదికి పోవంగ రాదు నాచేత నింక. 261

క. నను నీ వొండె శరానలమున నీఱుగఁ జేసి సర్పములఁ ద్రుంపు వెస
న్నిను నే నొండె శరానలమున నీఱుగఁ జేసి సర్పములఁ గాతు వెసన్. 262

క. అతిభీతుఁడై నశరణాగతు నార్తుని శత్రు నైనఁ గడుకొని కరుణా
న్వితుఁడై రక్షింపనిదుర్మతి యగుకుత్సితుని బ్రతుకు బ్రతుకే తలఁపన్? 263

ఆ. క్షత్రియుండ నాకు శరణాగతార్తుల, రగవితాన మని దురాత్మ! తపప
కారకారి వీవు కావున వధ్యుండ, వనినఁ దండ్రి కిట్టు లనియెఁ గొడుకు. 264

క. తనబాంధవుండు మిత్రుఁడు, జనకుఁడు గురుఁ డనక కడఁగి చంపవలయు భూ
జనపరిరక్షావిఘ్నం, బొనరించిన నీతి యూఁది యుర్వీశునకున్. 265

క. కావున నిన్ను వధించెద, నీ వలుగకుమీ నరేంద్ర! నృపధర్మం బేఁ
గావించెదఁ గాని యమర్షావేశము లే దొకింత యైనను నాకున్. 266

వ. అని యిట్లు తండ్రియుం గొడుకును నొండొరులం జంపుతెంపుసొంపునం బ్రచండ మూర్తు లై యున్న నయ్యిరువురకడకు నతిసంభ్రమంబున నరుదెంచి యార్యాది మునిజనంబులు వారల వారించిన నత్తపోధనుల నాలోకించి మరుత్తుండు మహీపతి నైననాకు నీదుష్టోరగంబుల దండించుట నిజధర్మంబు గాదే? యిందు నాచేసిన యపరాధంబు గలదే? యనిన నవేక్షితుం డి ట్లనియె. 267

చ. శరణని వచ్చి చొచ్చిరి భుజంగవరు ల్కరుణాత్ములార! నా
కరయఁగ రక్షితవ్యులు తదార్తులఁ జంపుమదాత్మజుండు ని
ష్ఠురుఁ డపరాధి కాఁడె? యనుడు స్మను లూర్జితధర్ము లైనయ
య్యిరువురఁ జూచి మీరు వినుఁడీ భుజగంబులపల్కు లేర్పడన్. 268

సీ. దుష్టపన్నగవిషనష్టచేతను లైనయిమ్మహామౌనుల నీక్షణంబ
యుజ్జీవితులఁ గాఁగ నొనరింతు మనియెద రిదె తల్లడిల్లి యహీంద్రు లెల్లఁ
గావున నింక విగ్రహము మీ కేటికి వలదు మానుఁడు ప్రసన్నులరు గండు
సత్యప్రతిజ్ఞులు సద్ధర్మపరులు మీ రిరువురు నిఖిలరాజేంద్రులందు

ఆ. ననిర వీర యప్పు డయ్యవేక్షితు డాసి, నీసుతుండు గరము నెమ్మి నాదు
పనుపుఁ జేసి పాఁపపుఁ గీటడఁప న్మద్యమము చేత సఫల మయ్యె ననఘ! 269

వ. మృతు లైనమునిపతులు సంజీవితు లగుటం జేసి నీసుతుండును గృతార్థుండు భవదీయశరణాగతులు వీతభయజ్వరు లైరి కావున నీవును ధన్యుండవ యని కొడుకును దీవించె నంత నాభామిని తనయుత్తకు నమస్కరించి యురగులరక్షణార్థంబు పలికిం దనని యోగించిన తెఱఁ గంతయు నెఱిఁగించి దేవీ! నీప్రసాదంబున నీపుత్త్రపౌత్త్రులకు శోభనంబు దొరఁకొనియె నని పలికిన నయ్యిరువురుం దమదివ్యాస్త్రంబు లుపసంహరించిరి తదనంతరంబ. 270

ఆ. విషహారంబు లైనవివిధదివ్యౌషధ,మ్ముల భుజంగవరులు మునులఁ బరమ
శాంతిఘనుల నప్పుడు సంజీవితులఁ జేసి, చనిరి భుజగభువనమునకు నెలమి. 271

చ. ఘనుఁడు మరుత్తుఁ డప్పు డధికప్రమదంబున వచ్చి తండ్రికి
న్వినయ మెలర్ప మ్రొక్కుటయు వేడుకఁ గ్రక్కునఁ గౌఁగిలించి య
జ్జనపతి పుత్ర! సత్యజయసంపదయు న్బహుపుత్రపౌత్రవ
ర్ధనమును నాయురాప్తియును రాజ్యవిభూతియు నీకుఁ గావుతన్. 272

చ. అని సుతుఁ బెక్కుదీవనల నవ్విభుఁ డెంతయు గారవించి య
మ్మునులకుఁ దల్లికిం దగఁగ మ్రొక్కి క్రమమ్మున వారి నెల్ల వీ
డ్కొని బహురత్నసూత్న రుచిగుచ్ఛమనోజ్ఞరథమ్ము నెక్కి నం
దనుఁడును దాను నాలును ముదం బెసఁగ న్జని రంత వీటికిన్. 273

వ. ఇట్లు ప్రవేశంబు సేసి. 274

మహాస్రగ్ధర. భవనప్రాసాదహర్మ్యోపరితలవిలసద్బాలికాలోచనోద్య
ద్ధవళాంశుశ్రేణితోడ న్దనపయి సితముక్తాసమేతాక్షత ల్ప
ర్వ వరిష్ఠుం డామరుత్తావనిపతి చనియె న్వైభవ మ్ముల్లసిల్ల
న్వివిధాలంకారశోభావిభవవిరచనావిస్ఫురద్రాజవీథిన్. 275

తే. పురమువిభవంబు సూచుచు భూరితరవి,భూతి నల్లల్లఁ జని రాజపుంగవుండు
నగరు సొచ్చె సమస్తజనంబు చంద్రు, నుదయమునను జలధులట్టు లుబ్బుఁ జెంద. 276

వ. అంత నిఖిలరాజోత్తముం డగుమరుత్తుండు మహిమాయత్తుం డై మహీరాజ్యంబు సేయుచు విదర్భరాజనందన యైనవైదర్భియు సువీరపుత్త్రి యైనప్రభావతియును మాగధతనయ యైనసుకేశియుఁ గేకయసుత యైనకైకేయియు సురంధ్రమహీపతితనయ యైనసైరంధ్రియు సింధువృషతిప్రభవ యైనవపుష్మతియుఁ జేదిపతితనయ యగు సుశోభనయు ననుకన్యల వివాహం బై వారియందు నరిష్యంతాదు లైనకొడుకులం బదునెనమండ్రఁ బడసి సంపత్పరంపరాభివృద్ధి నొంది. 277

సీ. చెలువొందు నేడుదీవులయందుఁ దనచక్ర, మప్రతిహతవృత్తి నతిశయిల్లఁ
గొమరారుమూఁడులోకములందు నెప్పుడు తనరథం బతిరయోద్ధతిఁ జరింపఁ
బొలుచుచతుర్దశభువనంబులందును దనచారుకీర్తి నర్తన మొనర్ప
విలసిల్లుబ్రహ్మాండవివరంబునం దెల్లఁ దనతీవ్రతేజంబు దనరి వెలుఁగ
తే. లోనిశత్రులు వెలిశత్రులును నిజప్ర,శాంతివిక్రాంతివిస్ఫూర్తి శాంతిఁ బొంద
లీలఁ జతురంతధాత్రిఁ బాలించుచుండె, సతతకీర్తి మరుత్తాఖ్యచక్రవర్తి. 278

క. అనఘుం డైనమరుత్తుని, జననము చరితంబు వినినజనులకుఁ గలుగున్
ధనధాన్యపుత్రపౌత్రా, ద్యనుపమవిభవములు నిర్భరానందంబున్. 279

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి సూర్యప్రభవంబు లైనరాజవంశంబులు వంశానుచరితంబులును లౌకికవైదికపారమార్థికంబు లైనయర్థజాతంబులు నీయడిగిన

విధంబునం బరిపాటిc దేటపడ నెఱింగించితి నేతత్పురాణకథ లాకర్ణించితే! భవదీయహృదయంబు పరమజ్ఞానదీప్తం బైనయది యే? సమస్తసంశయమ్ములు నివృత్తమ్ము లయ్యెనే? యనవుడు నతండు. 280

చ. అనుపమభార్గవాన్వయసుధాంబుధిచంద్ర! మహామునీంద్ర! స
ర్వనిగమసారబోధజనిరంజితచిత్తపవిత్రపుత్రనం
దన! రతిసంశ్రితార్థిజనతాహారిచందన! శ్రీమృకండునం
దన! సకలంబు నాకు విదితంబు కృతార్థుఁడ నైతి నీకృపన్. 281

ఆ. అనఘ! నీప్రసాదమున నిమ్మహాపురాణార్థజాత మెల్ల నర్థి నాదు
సంశయంబుఁ బాపె సర్వంబు నెఱిఁగితి, వినుతదివ్యబోధఘనుఁడ నైతి. 282

వ. అని క్రోష్టుకి ప్రహృష్టహృదయుం డై మార్కండేయు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి వీడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగి పరమానందంబునం దపమాచరించుచుండె నని పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాపారాశర్యశిష్యుం డైన జైమినికి మార్కండేయపురాణకథావృత్తాంతం బెఱింగించి యి ట్లనియె. 283

ఫ ల శ్రు తి

క. శ్రీమార్కండేయపురాణామృతరససేవఁ జేసి యజరామరు లై
ధీమంతులు గాంతు రొగి, న్భౌమస్వర్గాపవర్గపదసుఖలీలన్. 284

సీ. అతిభక్తితో నిమ్మహాపురాణము సభాస్థలమున నెప్పుడుఁ జదువువారు
వినియెడువారును గొనియాడువారును వ్రాయువారలును దీర్ఘాయురర్థ
బహుపుత్రధనధాన్యమహిమఁ బ్రసిద్ధు లై, పెను పొందుదురు వారి కనుదినంబు
నతులతపఃప్రభావాన్వితుం డైనమార్కండేయసంయమికరుణఁ జేసి

తే. సర్వతీర్థఫలములును సర్వదానఫలములును సర్వమఖఫలమ్ములును గలుగుఁ
బాయు నాపద లెల్ల శుభమ్ము లొలయు, ననుపమజ్ఞాన మువయించు మునివరేణ్య!

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మన మానందమునఁ దేల మధురోక్తుల నిం
పొనరఁగ నాద్విజవరులకు, వినుతి గడు జేసి యధికవినయముతోడన్. 286

వ. ఇట్లు భవదీయవాగ్దేవతాప్రసాదంబున మార్కండేయకథితమహాపురాణజాతార్థం బంతయు విని కృతార్థుండ నైతి నని యాపుణ్యపక్షుల దీవించి వీడ్కొని నిజాశ్రమంబునకుం జని పరమానందభరితుం డగుచు నుండె. 287

ఆ శ్వా సాం త ము

చ. సరలకళాచతుర్ముఖ! యశశ్శ్రితదిఙ్ముఖ! బాహుదండవి
స్ఫురదురుశక్తిషణ్ముఖ! వచోవిలసన్ముఖ! వైరిభీమసం
గరముఖ! నిత్యపోషణవికాసిసుహృన్ముఖ! కాకతిక్షితీ
శ్వరపురపాలనప్రకటశౌర్యవిశేషణ! వంశభూషణా!. 288

క. శ్రీకీర్తివిజయనిత్యా !, లోకజనస్తుత్య ! మర్త్యలోకాదిత్యా !
స్వీకృతసంతతసత్యా !, శ్రీకంఠశ్రీశభృత్య ! శ్రీకరకృత్యా ! 339

మాలిని. ప్రలలితబుధకామా ! భామినీచిత్తధామా !
కులజలనిధిసోమా ! కోవిదస్తుత్యనామా !
బలవదహితభీమా ! బాహువీర్యాభిరామా !
విలసితగుణభూమా ! విస్ఫురత్కీర్తివామా !. 240

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర సూరయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందుఁ బ్రాంసుచరితంబును ఖనిత్రచరిత్రంబును క్షుపోపాఖ్యానంబును వీరనృపసంభవంబును వివింశోపాఖ్యానంబును ఖనిత్రనేత్రచరితంబును గరంధమోపాఖ్యానంబును నవేక్షితచరితంబును మరుత్తోపాఖ్యానంబును ననుకథలం గల యష్టమాశ్వాసంబు సర్వంబును సంపూర్ణము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—6-9-1955.

